

VERZAMELING

VAN

WETTEN, BESLUITEN, VERORDENINGEN ENZ. HET LEGER BETREFFENDE;
ALSMEDE DE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN
VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BIJBLAD

BEHOORENDE BIJ DEN

MILITAIRE-SPECTATOR,

TIJDSCHRIFT VOOR HET NEDERLANDSCHE LEGER.

JAARGANG 1875.

TE BREDA,
BIJ BROESE & COMP.

1875.

REVUE DE LA PRESSE

REVUE, POLITIQUE, LITTÉRAIRE, SCIENTIFIQUE, ARTISTIQUE, ÉCONOMIQUE, COMMERCIALE, INDUSTRIELLE, AGRICOLE, MÉTÉOROLOGIQUE, MÉDICALE, VÉTÉINAIRE, JURIDIQUE, ÉCRITE PAR LES ÉCRIVAINS DE LA REVUE

BIBLIAD

REVUE DE LA PRESSE

MILITAIRE-SPECTATOR

REVUE DE LA PRESSE

REVUE DE LA PRESSE

REVUE DE LA PRESSE
N° 1875

1875

I N H O U D.

A.

ADMINISTRATIE. Verwisseling van administratief toezicht. (<i>Aanschrijving van den 23sten Maart 1875, N°. 48 I, en van den 8sten April 1875, N°. 129 I.</i>) IIde Ged.	Blz. 25, 32.
ARTILLERIE. Gereedschappen tot geweren klein kaliber. (<i>Aanschrijving van den 21sten Augustus 1875, N°. 40, A.</i>) IIde Ged.	Blz. 73.
ARTILLERIE. Verwisselstukken tot wapenen. (<i>Aanschrijving van den 17den September 1875, N°. 81, A.</i>) IIde Ged.	» 80.
ARTILLERIE. Wijziging in de organisatie der conducteurs. (<i>Besluit van den 19de Februari 1875, N°. 18.</i>) IIde Ged.	» 21.
ARTILLERIECOMMANDEMENTEN. Wijziging in verband met het vestingstelsel. (<i>Besluit van den 30sten Maart 1875, N°. 8.</i>) Iste Ged.	» 24.
ARTILLERIEMATERIEEL. Inlevering door de korpsen Artillerie. (<i>Aanschrijving van den 21sten Januari 1875, N°. 24, A.</i>) IIde Ged.	» 11.
----- Standgezichten. (<i>Aanschrijving van den 12den Juli 1875, N°. 50, A.</i>) IIde Ged.	» 52.
ADSPIRANT-KORPORAALS EN ADSPIRANT-ONDEROFFICIEREN DER ARTILLERIE. Toepassing voor het wapen der Artillerie van het besluit van 11 November 1873, N ^o . 11. (<i>Besluit van den 8sten November 1875, N°. 21.</i>) Iste Ged.	» 1.
ARTILLERIESCHUTTERIJ. Oefeningen. (<i>Aanschrijving van den 17den November 1875, N°. 38, P.</i>) IIde Ged.	» 85.
ATJEH-MEDAILLE. <i>Aanschrijving van den 24sten Juni 1875, N°. 35, S.</i> Iste Ged.	» 41.

B.

BESMETTELIJKE ZIEKTEN. Aanvulling der wet. (<i>Aanschrijving van den 30sten December 1874, N°. 77, P.</i>) IIde Ged.	» 6.
----- Wijziging der wet. (<i>Besluit van den 14den April 1875.</i>) IIde Ged.	» 33.
BOEKAANKONDIGINGEN. Blz. 3, 5, 10, 12, 25, 30, 32, 33, 35, 45, 67, 73, 79, 81, 84.	

D.

DEPOT VAN DISCIPLINE. Dienstverplichting van gedetacheerde miliciens. (<i>Aanschrijving van den 2den Maart 1875, N°. 58, P.</i>) IIde Ged.	Blz. 28.
---	----------

F.

FONDSEN VAN INWENDIG BEHEER EN PRIJSBEPALING VOOR HET JAAR 1875. (<i>Aanschrijving van den 10den December 1874</i> , N ^o . 62, I.) Ilde Ged.	Blz. 5.
FORMULIEREN. Openlaten van plaatsruimte. (<i>Aanschrijving van den 24sten April 1875</i> , N ^o . 67, S.) Ilde Ged.	» 33.
FOURAGES over 1875—1876. (<i>Aanschrijving van den 29sten October 1875</i> , N ^o . 51, I.) Ilde Ged.	» 84.

G.

GARNIZOENSVERANDERINGEN tegen Mei 1876. (<i>Besluit van den 6den November 1875</i> , N ^o . 24.) Ilde Ged.	» 85.
GASMETERS. Vaststelling van een Reglement. (<i>Aanschrijving van den 8sten Februari 1875</i> , N ^o . 54, S.) Ilde Ged.	» 49.
GENEESKUNDIGE DIENST. Reorganisatie van het personeel. (<i>Besluit van den 22sten Januari 1875</i> , N ^o . 24.) Ilde Ged.	» 41.
----- Verhooging der bezoldiging van de geëmployeerden bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen. (<i>Besluit van den 19den Januari 1875</i> , N ^o . 24.) Ilde Ged.	» 42.
----- Nieuw voorschrift voor de admisie van studenten. (<i>Besluit van den 19den Maart 1875</i> , N ^o . 21.) Ilde Ged.	» 26.
----- Detacheering van Officieren van gezondheid bij de zeemacht. (<i>Aanschrijving van den 19den Augustus 1875</i> , N ^o . 36.) Ilde Ged.	» 72.
----- Vermeerdering bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen met een opzichter. (<i>Besluit van den 13den November 1875</i> , N ^o . 9.) Ilde Ged.	» 85.
GENIE. Opleiding van kader voor de genietroepen in Nederl.-Indië. (<i>Besluit van den 24sten Augustus 1875</i> , N ^o . 25.) Ilde Ged.	» 77.
GRATIFICATIËN van Officieren bij overplaatsing bij de landmacht in Oost- en West-Indië. (<i>Besluit van den 21sten October 1874</i> , N ^o . 27.) Ilde Ged.	» 2.

H.

HOOFDCURSUS. Wijziging in het tijdstip van het overgangsexamen. (<i>Aanschrijving van den 24sten Februari 1875</i> , N ^o . 58, P.) Ilde Ged.	» 21.
--	-------

I.

INDEELING (NIEUWE) van het Rijk in Militaire Afdelingen. (<i>Besluit van den 7den Juli 1875</i> , N ^o . 48.) Iste Ged.	» 53.
INKWARTIERING. (<i>Zie Wet.</i>)	
INKWARTIERINGSTAFELN. Herziening. (<i>Aanschrijving van den 17den Maart 1875</i> , N ^o . 49, S.) Iste Ged.	» 24.
INSTRUCTIE voor de Bevelhebbers in de Militaire Afdelingen. (<i>Zie Indeeeling.</i>)	
INSTRUCTIE-BATAILLON. Wijziging in de detacheering van onderofficieren. (<i>Aanschrijving van den 2den Juni 1875</i> , N ^o . 47, P.) Ilde Ged.	» 39.

K.

KAART. (Overzichts-) van het Koninkrijk der Nederlanden. Verkrijgbaarstelling. (<i>Aanschrijving van den 18den October 1875, N°. 42, S.</i>)			
Ide Ged.	Blz.	84.	
KAMPEEREN BIJ MILLIGEN. Wijziging in de algemeene Instructie. (<i>Aanschrijving van den 2den Juni 1875, N°. 7, P.</i>)	Ide Ged.	» 39.	
KLEEDING EN UITRUSTING. Sjerp voor Officieren van gezondheid en Paardenartsen. (<i>Besluit van den 24sten April 1875, N°. 32.</i>)	Ide Ged.	» 34.	
KOGELS EN HULZEN (GEBRUIKTE) tot patronen en revolvers. Nadere bepalingen. (<i>Aanschrijving van den 9den Juli 1875, N°. 47, A.</i>)	Ide Ged.	» 46.	
KOLONIALE DIENST. Aannemen van recruten. (<i>Aanschrijving van den 21sten Augustus 1875, N°. 50, P.</i>)	Iste Ged.	» 69.	
-----	Werving van gewezen onderofficieren. (<i>Besluit van 16den September 1875, N°. 36.</i>)	Iste Ged.	» 75.
-----	Detacheering van onderofficieren als geleiders van detachementen suppletietroepen voor Nederl.-Indie. (<i>Besluit van den 18den September 1875, N°. 49</i>)	Ide Ged.	» 81.
KOLONIALE WERVING. Wijziging van het besluit van den 3den Juli 1870. (<i>Besluit van den 14den Januari 1875, N°. 15.</i>)	Iste Ged.	» 9.	
KRIJGSSCHOOL VOOR OFFICIEREN. Oprichting en Reglement. (<i>Besluit van den 28sten Juli 1875, N°. 10, en Aanschrijving van den 1den Augustus 1875, N°. 92, P.</i>)	Iste Ged.	» 59.	
KRIJGSSPELKAART van de omstreken van Delden. (<i>Aanschrijving van den 31sten December 1874, N°. 36, P.</i>)	Ide Ged.	» 6.	

M.

MAGAZIJNMEESTERS DER ARTILLERIE. Wijziging in hunne standplaatsen (<i>Besluit van den 15den November 1874, N°. 16.</i>)	Ide Ged.	» 2.
MAGAZIJNEN. Ontruiming der magazijnen te Delfzijl. (<i>Aanschrijving van den 10den November 1874, N°. 14, A.</i>)	Ide Ged.	» 2.
MANOEUVRES (NAJAARS-) in Noordbrabant en Limburg- (<i>Besluit van den 16den Juni 1875, N°. 17.</i>)	Ide Ged.	» 46.
MANOEUVRES AAN DEN ISEL. (<i>Besluit van den 28sten Juli 1875, N°. 8.</i>)	Ide Ged.	» 68.
MARSCHREGELING. Kennisgeving ook aan den betrokken Provincialen Adjudant. (<i>Aanschrijving van den 24sten November 1874, N°. 20, S.</i>)	Iste Ged.	» 1.
MARINIERS. Werving voor het korps. (<i>Besluit van den 17den April 1875, N°. 21.</i>)	Iste Ged.	» 31.
MATEN EN GEWICHTEN. Herijk. (<i>Besluit van den 9den December 1874.</i>)	Ide Ged.	» 6.
MATEN, GEWICHTEN EN WEEGWERKTUIGEN. (<i>Besluit van den 19den Mei 1875</i>)	Ide Ged.	» 44.
MILICIENS. Aanstelling in den graad van sergeant. (<i>Aanschrijving van den 15den September 1875, N°. 85, P.</i>)	Iste Ged.	» 70.
MILICIENS. Voorrechten aan hen toegekend. (<i>Aanschrijving van den 14den Januari 1875, N°. 56, P.</i>)	Iste Ged.	» 9.
MINEURS EN SAPPEURS. Uitbreiding van het kader. (<i>Besluit van den 11den April 1875, N°. 2.</i>)	Ide Ged.	» 33.
MINISTER VAN OORLOG. Eervol ontslag en benoeming. (<i>Besluit van den 24sten April 1875, N°. 2.</i>)	Ide Ged.	» 33.

MILITAIRE AFDEELINGEN.	Eervol ontslag en benoeming van bevelhebbers. (<i>Besluit van den 13den Augustus 1875, N°. 15, P.</i>)	Ide Ged.	Blz. 74.
-----	Wijziging der instructie voor de bevelhebbers (<i>Besluit van den 19den September 1875, N°. 20.</i>)	Iste Ged.	» 76.
-----	(Zie <i>Indeeling</i> .)		
MILITAIRE BAKKERIJEN.	Nieuw voorschrift. <i>Aanschrijving van den 22sten December 1874, N°. 38, I.</i>	Iste Ged.	» 5.
MILITAIRE TRANSPORTEN TE WATER.	(<i>Aanschrijving van den 29sten Juli 1875, N°. 78, I.</i>)	Ide Ged.	» 67.
MILITAIRE JUSTITIE.	Verdeeling van het Rijk in militaire arrondissementen en audiitiën. (<i>Besluit van den 19den September 1875, N°. 10.</i>)	Iste Ged.	» 75.
MILITAIRE INTENDANTEN.	Indeeling en dienst van het korps. (<i>Besluit van den 7den Juli 1875, N°. 48.</i>)	Iste Ged.	» 69.
MILITAIREN (GEGAGEERDE).	Aanstelling als schrijver. (<i>Aanschrijving van den 5den Augustus 1875, N°. 47 P.</i>)	Ide Ged.	» 68.
MILITIE.	Indeeling der lichting van 1875. (<i>Besluit van den 18den Febr. 1875, N°. 33.</i>)	Ide Ged.	» 49.
MILITIEWET.	Toepassing der Artt. 116 en 117. (<i>Aanschrijving van den 22sten Januari 1875, N°. 47, P.</i>)	Iste Ged.	» 40.
MUNITIE. (Afgifte van)	(<i>Aanschrijving van den 16den Augustus 1875, N°. 52, A.</i>)	Ide Ged.	» 71.
MUNITIËN tot draagbare vuurwapenen.	Wijziging in het Voorschrift. (<i>Aanschrijving van den 16den November 1875, N°. 57, A.</i>)	Ide Ged.	» 85.
MUNITIEBROOD VOOR 1875.	(<i>Aanschrijving van den 23sten November 1874, N°. 64, I.</i>)	Ide Ged.	» 2.
MUZEIKANTEN.	Bepalingen betreffende hun huwelijk. (<i>Besluit van den 25sten Januari 1875, N°. 13.</i>)	Ide Ged.	» 22.
MUZEIEKORPSEN.	Wederoprichting bij de regimenten Infanterie. (<i>Besluit van den 25sten Januari 1875, N°. 13.</i>)	Ide Ged.	» 43.

O.

ONDERSTAND voor nagelaten betrekkingen van in Indië omgekomen betrekkingen.	(<i>Besluit van den 20sten Januari 1875, N°. 1.</i>)	Ide Ged.	» 43.
OVEREENKOMST voor de verbetering van het lot der gewonde krijgslieden bij de legers te velde.	Toetreding der Roumanische regering, van den Shah van Perzië en de Republiek van Salvador.	Ide Ged.	Blz. 6, 21, 39.

P.

PATRONEN.	Medevoeren van patronen door den met revolver bewapenden ruiter. (<i>Aanschrijving van den 31sten December 1874, N°. 43, P.</i>)	Iste Ged.	Blz. 5.
-----	Benoodigdheden in de bergplaatsen voor patronen. (<i>Aanschrijving van den 30sten October 1875, N°. 79, A.</i>)	Iste Ged.	» 84.
-----	(Losse). Inpakken in donker gekleurd papier. (<i>Aanschrijving van den 15den October 1875, N°. 68, A.</i>)	Iste Ged.	» 83.
PENSIOENEN.	Gelijktijdig genot van pensioen en soldij. (<i>Besluit van den 10den Augustus 1875, N°. 68.</i>)	Ide Ged.	» 71.
PLAATSSELIJKE ADJUDANTEN.	Wijziging in hunne standplaatsen. (<i>Besluit van den 8sten September 1875, N°. 73.</i>)	Ide Ged.	» 79.
PLAATSVERVANGERS.	Toelating. (<i>Aanschrijving van den 12den Januari 1875, N°. 62, P.</i>)	Iste Ged.	» 48.

PLAATSELIJK EN GARNIZOENSCOMMANNEMENT. (<i>Besluit van den 1sten September 1875, N°. 26.</i>) Iste Ged.	Blz. 69.
POSTERIJEN. Bepalingen ten gevolge van het te Bern gesloten algemeen postverdrag. (<i>Aanschrijving van den 30sten Juni 1875, N°. 67, S.</i>) IIde Ged.	» 45.
----- Vrijdom van briefport. (<i>Besluit van den 4den Augustus 1875, N°. 32.</i>) IIde Ged.	» 72
----- Gebruik van open kaarten. (<i>Besluit van den 22sten September 1875.</i>) Iste Ged.	» 77.
----- Maximumbedrag van geldswaardige brieven, (<i>Besluit van den 18den Augustus 1875, N°. 145.</i>) IIde Ged.	» 79.
PRACTISCHE OEFENINGEN. in de legerplaats bij Zeist. (<i>Besluit van den 9den Mei 1875, N°. 26.</i>) IIde Ged.	» 35.
PUBLIEKE VERKOOPINGEN. Registreren van de processen-verbaal. (<i>Aanschrijving van den 16den Februari 1875, N°. 64 I.</i>) IIde Ged.	» 49.

R.

REËNGAGEMENT. De aanspraak van onderofficieren tot overplaatsing bij reëngagement vervalt. (<i>Besluit van den 6den October 1875, N°. 11.</i>) Iste Ged.	» 84.
REGISTRATIE. Wijziging in de indeeling der kantoren. (<i>Besluit van den 14den December 1874, N°. 78.</i>) IIde Ged.	» 25.
REGLEMENT (GEWIJZIGD) VOOR DE KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE. (<i>Besluit van den 15den December 1874, N°. 85.</i>) IIde Ged.	» 5.
REGLEMENTEN EN BOEKWERKEN. (<i>Zie Boekaankondigingen.</i>)	
REKENING EN VERANTWOORDING VAN DE DIRECTIE DER WEDUWEN- EN WEZENKAS. (<i>Aanschr. van den 16den Dec. 1874, N°. 45, I.</i>) IIde Ged.	» 5.
REISGELDEN EN PASSAGEBILJETTEN voor in dienst zijnde militairen. (<i>Aanschrijving van den 27sten October 1875, N°. 83, I.</i>) Iste Ged.	» 83.
REKENING EN VERANTWOORDING VAN HET FONDS VOOR ONDEROFFICIEREN OVER 1874. (<i>Aanschrijving van den 18den Mei 1875, N°. 78, I.</i>) IIde Ged.	» 39.
RIJKUNST. Onderricht aan officieren van onbepaalde wapens en diensten. (<i>Aanschrijving van den 7den October 1875, N°. 76, P.</i>) IIde Ged.	» 81.

S.

SCHADELOOSSTELLING voor gemis aan fourages over 1875—1876. (<i>Aanschrijving van den 26sten October 1875, N°. 52, I.</i>) IIde Ged.	» 84.
SCHIETOEFENINGEN. Maatregelen tot voorkoming van onheilen. (<i>Aanschrijving van den 1sten October 1875, N°. 64, P.</i>) Iste Ged.	» 76.
SCHUTTERIJEN. Veranderde dienstbestemming van die te Grave, Deventer, Groningen, Dordrecht en Amsterdam. (<i>Besluit van den 10den Januari 1875.</i>) IIde Ged.	» 13.
SOLDIJEN. Verhooging van de soldijen der onderofficieren en manschappen van het wapen der marechaussee. (<i>Besluit van den 17den Januari 1875, N°. 17.</i>) IIde Ged.	» 11.
----- Verhooging van de soldijen der miliciens. (<i>Besluit van den 17den Januari 1875, N°. 18.</i>) IIde Ged.	» 11.
SPOORWEGEN. Vervoer langs den Nederlandschen centraalpoorweg. (<i>Aanschrijving van den 15den Mei 1875, N°. 104, I.</i>) IIde Ged.	» 38.
----- Vervoer van militairen. (<i>Aanschrijving van den 13den Augustus 1875, N°. 70, I.</i>) IIde Ged.	» 71.
STAFSCHOOL. (<i>Zie Toelagen.</i>)	

STELLINGCOMMANDANT. Wijziging in de standplaats. (<i>Aanschrijving van den 13den Mei 1875, N°. 17, P.</i>) Ilde Ged.	Blz. 35.
STELLINGEN der GENIE. Wijziging in de indeeling. (<i>Besluit van den 3den Februari 1875, N°. 36.</i>) Iste Ged.	» 17.
STOOMBOOTDIENST. (<i>Aanschrijving van den 20sten Maart 1875, N°. 53, I.</i>) Ilde Ged.	» 25.
----- (<i>Aanschrijving van den 24sten April 1875, N°. 76, I.</i>) Ilde Ged.	» 33.
----- (<i>Aanschr. van den 6den Aug. 1875, N°. 42, I.</i>) Ilde Ged.	» 68.
----- (<i>Aanschr. van den 16. Sept. 1875, N°. 80, I.</i>) Ilde Ged.	» 80.

T.

TOELAGEN. Verhooging van de toelagen der Officieren van gezondheid, Apothekers, enz. (<i>Besluit van den 3den Januari 1875, N°. 12.</i>) Ilde Ged.	» 10.
----- Verhooging van de toelagen der Officieren met verkenningen belast. (<i>Besluit van den 22sten Januari 1875, N°. 12.</i>) Ilde Ged.	» 15.
----- voor het personeel der Stafschool. (<i>Besluit van den 7den Februari 1875, N°. 22.</i>) Ilde Ged.	» 21.
----- voor de Officieren te Rotterdam in garnizoen. (<i>Besluit van den 13den Juni 1875, N°. 22.</i>) Ilde Ged.	» 45.
TOPOGRAPHISCHE EN MILITAIRE KAART DES RIJKS. Bericht der goedkoope uitgave. Ilde Ged.	Blz. 6, 30, 46.
----- Bericht der gewone uitgave. (<i>Aanschrijving van den 31sten December 1874, N°. 89, S.</i>) Ilde Ged. Blz. 7.	
TRANSPORTEN. (<i>Zie Militaire Transporten.</i>)	

V.

VEEARTSENIJSCHOOL. Gewijzigd Voorschrift tot opleiding van jonge lieden. (<i>Aanschrijving van den 16den Juli 1875, N°. 48, P.</i>) Ilde Ged.	» 64.
VEER- EN OVERVAARTEN. (<i>Aanschrijving van den 7den April 1875, N°. 70, I.</i>) Iste Ged.	» 31.
VEER- EN OTERVAARTGELDEN. (<i>Aanschrijving van den 26sten Juni 1875, N°. 47, I.</i>) Iste Ged.	» 44.
----- (<i>Aanschrijving van den 1sten September 1875, N°. 82, I.</i>) Iste Ged.	» 69.
VETERINAIRE DIENST. Wijziging in de Instructie. (<i>Aanschrijving van den 25sten Juni 1875, N°. 44, P.</i>) Iste Ged.	» 41.
VORDERING VAN PAARDEN. (<i>Zie Wet op de inkwartiering.</i>)	
VUUR EN LICHT in de wachten over 1875—1876. (<i>Aanschrijving van den 8sten Mei 1875, N°. 61, I.</i>) Iste Ged.	» 35.

W.

WEEGWERKTUIGEN. Aanvulling van het Reglement. (<i>Besluit van den 17 December 1874.</i>)	» 12.
WERVING. (<i>Zie Mariniers.</i>)	
----- Sluiting der werving van tamboers bij het bataljon Mineurs en Sappeurs. (<i>Aanschrijving van den 7den October 1875, N°. 74, P.</i>) Ilde Ged.	» 81.
WET OP DE INKWARTIERING. Wijziging der reglementaire bepaling betreffende de vordering van paarden. (<i>Besluit van den 17den Februari 1875.</i>) Iste Ged.	» 23.

WETSONTWERPEN, MEMORIEN VAN TOELICHTING, VERSLAGEN
DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS EN MEMORIEN
VAN BEANTWOORDING.

Begrooting van uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel. Dienst 1875.
(Zie het Ontwerp van wet met de Memorie van toelichting, den Toelichten-
den Staat en het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs
in den jaargang 1874.)

Memorie van beantwoording op het voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs.	Blz. 1.
Beantwoording der Nota Lit. A, (van den Heer STIELTJES), gevoegd bij het Voorloopig Verslag	» 13.
Beantwoording der Nota Lit B, (van den Heer DE ROO VAN ALDER- WERELT), gevoegd bij het Voorloopig verslag	» 15.

(In de avondzitting der Tweede Kamer van 18 December 1874,
werd van de bij het wetsontwerp aangevraagde f 4,000,000,
slechts een som van f 800,000 toegestaan tot voortzetting der
reeds aangevangen verbeteringen in de Nieuwe Hollandsche
Waterlinie.)

Verhooging van het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het
dienstjaar 1875.

Ontwerp van wet (streckende om de uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875, te bepalen op een som van f 3,000,000)	» 27.
Memorie van toelichting.	» 27.
Verslag der Commissie van Rapporteurs	» 28.

(Dit ontwerp is aangenomen in de zitting der Tweede Kamer
van 19 Maart 1875.)

Begrooting der uitgaven voor de voltooiing van het Vestingstelsel.
Dienst 1875.

Gewijzigd ontwerp van Wet	» 30.
Memorie van toelichting	» 32.
Verslag der Commissie van Rapporteurs, met eene Nota van den Heer STIELTJES	» 39.

(Dit ontwerp is aangenomen in de zitting der Tweede Kamer
van 19 Maart 1875, met intrekking der Memorieposten 2,
6, 7, 9 en 14, en onderafdeeling 2 van Artikel 2.)

Begrooting van uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel.
Dienst 1876.

Ontwerp van wet.	» 177.
Memorie van toelichting	» 179.
Bijlage tot idem	» 181.
Toelichtende staat	» 185.
Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs	» 245.

(Nog in behandeling).

Wijziging der wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* N°. 11) tot regeling
van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie.

Ontwerp van wet	» 17.
Memorie van toelichting	» 19.

Voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs, met eene Nota van den Heer STORM VAN 'S GRAVESANDE . . . . . »	72.
Memorie van beantwoording der Regering . . . . . »	147.

(Dit ontwerp is niet in behandeling gekomen, maar vervangen door het volgende.)

Gewijzigd ontwerp van wet tot regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie (Wetsontwerp, strekkende tot intrekking der wet van 17 Juli 1869, (<i>Staatsblad</i> N°. 141) en tot hare vervanging door een andere wet) . . . . . Blz.	153.
--	------

(Dit ontwerp is nog niet in behandeling gekomen.)

Wijziging der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad*, N°. 72) betrekkelijk de Nationale Militie.

Ontwerp van wet. . . . . »	55.
Memorie van toelichting . . . . . »	65.
Verslag der Commissie van Rapporteurs . . . . . »	69.
Memorie van beantwoording der Regeering op dit Verslag. . . . »	112.
Nader Verslag der Commissie van Rapporteurs, met eene Nota van den Heer STIELTJES . . . . . »	130.

(Dit ontwerp is vervangen door het volgende.)

Gewijzigd ontwerp van wet betrekkelijk de Nationale Militie . . . . »	133.
---	------

(Dit ontwerp is nog niet in behandeling gekomen.)

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1875. (VIIIste Hoofdstuk.)

Ontwerp van wet. . . . . »	157.
Memorie van toelichting . . . . . »	164.
Voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs. . . . . »	197.
Memorie van beantwoording der Regeering . . . . . »	213.

(Dit ontwerp is nog in behandeling.)

Nieuwe regeling der militaire pensioenen bij de landmacht en daartoe nadere herziening der wet van den 28sten Augustus 1851, (*Staatsblad* N°. 229), met wijziging tevens van andere daarmede verband houdende wetsbepalingen en intrekking der wet van den 8sten Juni 1864 (*Staatsblad* N°. 68).

Ontwerp van wet . . . . . »	187.
Memorie van toelichting . . . . . »	191.

(Nog niet behandeld.)

BEGROOTING VAN UITGAVEN VOOR DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1875.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING OP HET VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS.

§ 1. De ondergeteekende acht het plicht zijn antwoord te beginnen met het bespreken van dat punt, wat hem onder de vele die in het Verslag zijn behandeld, het ernstigste en meest gegronde voorkomt.

In § 1 leest hij: »Tegelijkertijd blijkt uit de gedane voordracht, dat de sommen waarop vroeger de aan te leggen vestingwerken werden geraamd, in de meeste gevallen thans reeds zeer aanmerkelijk werden verhoogd, zoodat er gegronde reden tot vrees bestaat, dat als op den thans ingeslagen weg wordt voortgegaan, de uitvoering der vestingwet oneindig meer zal kosten dan 30 millioen, waarvan oorspronkelijk sprake was.»

Al moet de ondergeteekende nu ook opkomen tegen het bezigen van het woord »oneindig», en al moet hij ook verklaren — onder voorbehoud van nader betoog — dat de weg die thans ingeslagen is of liever schijnt, hier niet als bewijs mag gelden, zoo is hij toch tot zijn leedwezen en aan de Kamer en aan de Natie de bekentenis schuldig, dat het vestingstelsel, nedergelegd in de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 61), niet kan uitgevoerd worden voor 30 millioen guldens, wanneer dit moet geschieden in overeenstemming met Bijlage I, in der tijd bij het wetsontwerp gevoegd.

De Kamer zal zich gelieven te herinneren in welk stadium de vestingwet zich bij zijn optreden bevond, en dat het hem niet meer mogelijk was de ramingen van Bijlage II te doen herzien.

Hij heeft zich niettemin van den aanvang af over de Bijlage met de meeste behoedzaamheid uitgelaten en is geëindigd met er zich geheel van los te maken.

De uitkomst heeft geleerd dat hij daarmede niet verkeerd heeft gehandeld, want toen hij definitieve ramingen voor sommige werken moest doen opmaken, bleek het dat zij allen verre te boven gingen die, op Bijlage II vermeld.

Het heeft natuurlijk aan den tijd ontbroken de p. m. 140 ramingen in dat stuk voorkomende te controleeren. Er kunnen er dus veel of weinig onder zijn, die juist moeten worden genoemd, maar zooveel is nu reeds zeker, dat voor 30 millioen geen vestingstelsel kan worden verkregen gelijk in Bijlage I is omschreven.

Als men de oorzaken van een en ander wil nasporen, is het billijk o. a. te wijzen op den herhaalden en krachtigen drang der Kamer tot wettelijke regeling van het vestingsysteem; een drang die aanleiding schijnt gegeven te hebben tot het betrachten van meer spoed dan wenschelijk is geweest.

Voorts zijn de meeste ramingen reeds gedaan in de eerste helft van 1874, toen de lessen door den Fransch-Duitschen oorlog ten aanzien van den vestingbouw gegeven, nog weinig bekend waren. De ondervinding in dien oorlog opgedaan,

heeft geleerd dat men moet kiezen tusschen geen forten of krachtige forten, ruim voorzien van bomvrije lokalen tot allerlei doeleinden. En men verlieze niet uit het oog dat bomvrije lokalen voor een jeugdig leger, gelijk het onze, dat geen krijgsvaardigheid heeft, nog grooter behoefte is dan voor een ander, dat aan de gevaren van den oorlog gewoon is.

Eindelijk moet in aanmerking genomen worden de buitengewone stijging der arbeidsloozen en der prijzen van bouwstoffen, die in de laatste tijden heeft plaats gehad.

Het fort Rijnauwen heeft gekost *f* 927,000, en zou — vergeleken met de aannemingssommen der laatstelijk aanbestede werken — thans plus minus *f* 1,120,000 moeten kosten, ongerekend eenige verbeteringen die het nog moet ondergaan.

Wanneer men zich herinnert wat gezegd is aangaande het groot aantal ramingen dat op nieuw moet worden gemaakt, dan is het duidelijk dat in deze oogenblikken nog niet volledig kan worden opgegeven, welke de financieele gevolgen der vestingwet zullen zijn. Maar wanneer de Kamer niet volkomen kan worden ingelicht, dan dient zij althans zooveel doenlijk te weten waarvoor zij staat. Nadere ramingen, waarvoor de ondergeteekende borg blijft zooveel hem dit immer mogelijk is, hebben doen zien dat de Nieuwe Hollandsche waterlinie — met inbegrip van de sommen thans aangevraagd — nog zal eischen plus minus *f* 11,500,000, dus p. m. *f* 4,000,000 meer dan de ramingen op Bijlage II.

Het nog daarvoor noodige geschut, benevens dat nog vereischt voor de kustverdediging, wordt gerekend te zullen kosten *f* 11,000,000. Hiervan is dit jaar *f* 876,750 op het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegrooting gebracht. Vrij aanzienlijke sommen zullen nog benoodigd zijn voor ander artilleriematerieel. Een vraag die onvermijdelijk moet rijzen, is: wat de Minister van Oorlog tegenover dezen toestand denkt te doen?

Zijn antwoord is, dat hij den weg denkt te blijven volgen dien hij zich van den aanvang af had voorgeschreven, en dien hij heeft doen kennen en bij de discussiën over de begrooting van zijn Departement over 1874, en bij die over de vestingwet.

Wanneer hij het vertrouwen des Konings en der Volksvertegenwoordiging blijft genieten, zal hij de Nieuwe Hollandsche waterlinie in den vereischten staat van tegenweer brengen; hetzelfde zal hij doen met onze zeegaten en met de toegangen tot het hart des lands langs de spoorwegen.

De stelling van Amsterdam zal dan later volgen, maar de arbeid daaraan te verrichten mag geen schade doen aan het zoeven genoemde. Men moet zoodra mogelijk buiten den toestand geraken van nergens gered te zijn.

Als eenmaal het bovenstaande verricht mocht zijn, beweert hij dat het land verdedigbaar zal wezen, wanneer tevens een voldoende zee- en landmacht daartoe beschikbaar staat. Al wat men meer zou kunnen doen zal onze veiligheid in hooge mate bevorderen, maar het bovengenoemde moet voorafgaan, want het is onvermijdelijk noodig.

Door dit plan ten uitvoer te leggen wordt niets gepraejudiceerd van hetgeen anderen die na ons komen, wellicht zullen verlangen te doen, en er komt geen stremming in het voltooiën onzer defensie; een werk dat reeds al te veel vertragen heeft ondervonden.

Uit zijn antwoord op de Nota van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT blijkt, welke plichten de Minister acht dat voor hem onvermijdelijk uit zijn verantwoordelijkheid voortvloeien. De zaak in haar geheel, in het groot, kan door niemand anders dan door hem worden geregeld, want de uiteenzetting zijner zienswijze kan niet worden vervangen door de adviezen van wie dan ook. De Minister, na zich te hebben doen voorlichten door de autoriteiten daartoe aangewezen, beslist dus waar en met welk doel versterkingen moeten worden aangelegd. Dit geschied zijnde, kan en zal hij voortaan aan een commissie opdragen na te gaan het juiste punt waar die versterkingen moeten komen te liggen, in verband met haar doel en met de eischen van het terrein; welke sterkte en welke inrichting

zij zullen moeten hebben om aan haar doel te beantwoorden; hoe hare bewapening zal moeten wezen, en verder al wat de bijzonderheden der uitvoering aangaat. Een dergelijke commissie kan dan eenheid van inzicht handhaven bij alles wat nog moet worden daargesteld; zij kan letten op het verband dat behoort te heerschen tusschen hetgeen reeds aanwezig is en nog gebouwd moet worden; zij zal eindelijk de zuinigheid moeten betrachten, die haar ten stiptste zal worden aanbevolen.

De opgedane ondervinding heeft den Minister zelf behoefte doen gevoelen aan een dergelijke commissie, die volstrekt geen nieuw comité van defensie behoefte te zijn. Het doet hem genoegen, dat door het voorzien in deze behoefte gelijktijdig en zooveel doenlijk zal worden te gemoet gekomen aan een verlangen in het Voorloopig Verslag geuit.

De wijze van werken hierboven opgegeven, zal, naar de ondergeteekende hoopt en vertrouwt, in den vervolge goede vruchten dragen, maar op zijn tegenwoordige voorstellen kan zij niet meer van toepassing zijn, eensdeels dewijl hij die reeds voldoende heeft overwogen, en anderdeels dewijl het voltooien van 't geen onvermijdelijk noodig is ter onzer defensie, daardoor belangrijk zou worden vertraagd.

De ondergeteekende zal hierachter het bewijs leveren, dat hetzelfde hoofd van het Departement van Oorlog dat de vestingwet weinige maanden geleden heeft verdedigd, geenszins zulke aanmerkelijke veranderingen voorstelt in de plannen die bij de aanneming der vestingwet konden geacht worden vast te staan. Hetgeen hij begeert is niets anders dan de consequente toepassing van denkbeelden ook reeds door zijn voorgangers en hunne bevoegde adviseurs als juist erkend. Dit zal echter vooral moeten geschieden bij het geven van nadere inlichtingen aangaande de uitgaven die hij meent dat in het volgende jaar ten behoeve van het vestingstelsel behooren te worden gedaan. Ten einde in geen herhalingen te vervallen, verwijst hij dus naar de weerlegging of bespreking der opmerkingen betrekkelijk art. 2 van het wetsontwerp door de Commissie van Rapporteurs in het midden gebracht.

Na de ophelderingen in deze paragraaf reeds gegeven, zal het der Kamer wel duidelijk zijn, dat het verlangen naar een uitgewerkt, behoorlijk toegelicht afgerond plan omtrent al de aan te leggen werken, in deze oogenblikken wel degelijk als overdreven moet worden beschouwd. Ten einde evenwel de wenschen der Kamer zooveel mogelijk te bevredigen, wordt haar hiernaevens een plan van de Nieuwe Hollandsche waterlinie tusschen de Waal en de Zuiderzee. De inundatiën, de reeds bestaande vestingen en forten, benevens die welke nog in ontwerp zijn, zal men daarop aantreffen. Ook zal men er op kunnen zien, hoe de werken van het noordelijk gedeelte der linie in verband met de drooggemaakte Zuiderzee — volgens de daarvan bekende projecten — zullen zijn gelegen.

Men houde het den Minister overigens ten goede, dat hij meent, dat er alleszins redenen bestaan om meer omzichtig te zijn met het openbaar maken van gegevens betreffende de defensie, dan van bijzonderheden rakende andere werken ten algemeenen nutte. Waterwegen, havens, spoorwegen zijn werken van internationaal nut; er bestaat dus geen enkele reden om er vreemdelingen onbekend mede te willen houden.

§ 2. Uit het antwoord op § 1 van het Voorloopig Verslag en vooral uit de Beantwoording der Nota van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT zal der Kamer blijken, hoe de Minister zijn werkkring ten aanzien der uitvoering van de vestingwet, in verband met zijn verantwoordelijkheid, meent te moeten begrijpen.

Verder dan hij gedaan heeft kan hij aan het verlangen der Kamer niet te gemoet komen.

Hij moet hierbij nog doen opmerken, dat de positie van den chef van den generalen staf in ons land gansch niet dezelfde is als in sommige andere Staten.

Dáár staat de chef van den generalen staf vaak *naast* en *met* den niet verantwoordelijken Minister van Oorlog *onder* den Souverein. Hier staat hij onvoor-

waardelijk onder den Minister van Oorlog, en hij kan dezen in niets van zijne verantwoordelijkheid ontheffen.

§ 3. De hoogere aanbestedingssommen hebben haar oorzaak gehad in verschillende omstandigheden, maar zijn niet het gevolg dat de Officieren der genie noodelooze moeilijkheden maken. Integendeel, tal van beschikkingen kan bewijzen dat de aannemers zooveel mogelijk geholpen worden. Dergelijke beweringen, te dikwerf geuit, kunnen het gevaar doen ontstaan dat aannemers, die nog niet met de militaire genie zijn in aanraking geweest, afgeschrikt worden, en dat de werken daardoor bij gemis aan mededinging nog duurder worden.

De algemeene voorwaarden zijn duidelijk, de bestekken zijn goed; zij bepalen met helderheid wat gemaakt moet worden; zij zouden korter kunnen zijn, maar ten koste der duidelijkheid, en juist daardoor aanleiding kunnen geven tot verschil in opvatting.

Dat men soms vertraging ondervindt door onteigening wanneer de grond niet bij minnelijke schikking kan worden verkregen, wordt niet ontkend en niemand betreurt dit meer dan de Minister zelf. Om hieraan te gemoet te komen had hij dan ook in dezen zomer een wetsontwerp ingediend, ten einde bij tijds te kunnen procederen tot verkrijging van terreinen noodig voor den aanleg van werken.

Dat bij het uitvoeren van werken bij Everdingen door deze oorzaak vertraging zou zijn ontstaan voor de aannemers, is hem niet bekend.

§ 4. Het verwijt den Minister gedaan, alsof aan het Departement van Oorlog niet ijverig genoeg wordt gearbeid aan het overdragen van vestingwerken aan het beheer der Domeinen, is ongegrond.

Het tegendeel is waar; men verlangt niets liever dan spoedig ontslagen te zijn van iedere bemoeienis met de opgeheven vestingen; maar de zaken moeten met overleg ten einde worden gebracht, wil men later niet op groote bezwaren stuiten. Aan inschikkelijkheid jegens de belangen der gemeenten heerscht evenmin gebrek, maar dat de Minister de belangen van het krijgswezen daaraan niet geheel ondergeschikt mag maken zal men hem wel willen toegeven. Bij het antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting, is reeds medegedeeld, hoe het met die aangelegenheid stond; sedert zijn nog meer ontwerpen van overgave bij het Departement van Oorlog ingekomen, die met speed zullen worden afgedaan.

§ 5. Het korps mineurs en sappeurs is betrekkelijk niet sterk en moet bestendig worden geoefend in velerlei zaken die het noodwendig moet kennen en weten, zal het eenmaal aan zijn gewichtige bestemming voldoen.

Het daarstellen van aardewerken maakt daarvan slechts een zeer gering onderdeel uit.

Bovendien bestaat dit korps voor een goed deel uit miliciens die in een korten diensttijd belangrijk veel moeten leeren. Er moet letterlijk met den tijd worden gewoerd en de leerschool hier bedoeld zou dus zeer zeker geen aanbevelenswaardige zijn. Het beigen tot het aanleggen der vestingwerken van gevangenen tot tuchthuisstraf veroordeeld, verdient — afgescheiden van alle wettelijke bezwaren — evenmin aanbeveling.

Besparing zou daardoor zeer zeker niet zijn te verkrijgen; gezwezen van de moeilijkheden in het Voorloopig Verslag reeds genoemd, herinnert de ondergeteekende er aan, dat bij iedere te bouwen sterkte, waar zij zouden worden te werk gesteld, voor hen een gevangenis met het noodige personeel ter hunner bewaking zou moeten aanwezig zijn.

Artikel 1 der wet.

De eerste alinea van dit gedeelte meent de ondergeteekende voldoende te hebben beantwoord.

Eveneens is het duidelijk dat uit de noodzakelijkheid tot het verbeteren van zooveel werken volstrekt niet *mag* of *kan* worden afgeleid dat men daaromtrent

vroeger een verkeerden weg had ingeslagen. Die verbeteringen zijn grootendeels een gevolg der vorderingen in de krijgskunst, die vroeger niet waren te voorzien. Ze te staken kan de Minister niet overeenbrengen, noch met zijn verantwoordelijkheid, noch met de menschelijkheid. Zij bestaan meestal in het geven van uitbreiding aan bomvrije ruimte, en deze is noodig niet alleen tot een goede verdediging, maar ook tot besparing van onschatbare menschenlevens.

Zeer juist is overigens de zienwijze van die leden, die meenden te moeten doen opmerken, dat de meeste werken die thans verbeterd zullen worden, reeds sedert tal van jaren verbetering behoeften, en dat alzoo nu alleen wordt ingehaald wat jaren achtereen is nagelaten.

De reden waarom nog geen geld is aangevraagd voor de stelling van Amsterdam blijkt duidelijk genoeg uit al wat is voorafgegaan. Waarom nog geen gevolg is gegeven aan de toezegging om een gemengde commissie te benoemen, tot het ontwerpen van een plan ter versterking van de hoofdstad, vloeit daaruit van zelf voort. Ook daar het droogmaken der Zuiderzee op die versterking belangrijken invloed moet hebben, schijnt het wenschelijk te wachten tot in deze een beslissing zal zijn genomen.

Begrooingsartikel 1. Na alles wat reeds is gezegd over het al dan niet terugroepen van enkele Officieren der genie nog bij den aanleg van spoorwegen werkzaam, zal men wel willen toegeven dat er geen enkele reden kan bestaan, om daartoe over te gaan, dan de zucht om gevolg te geven aan een overigens juist beginsel.

Men leent zijn goed niet uit wanneer men het zelf noodig heeft.

Maar practisch nut kan er niet uit voortvloeien; integendeel, want een gedeelte der bezwaren waarop thans het Departement van Oorlog stuit, zou overgebracht worden bij dat van Binnenlandsche Zaken, zeer waarschijnlijk tot groot nadeel van reeds aangevangen werken.

De jongere Officieren der genie worden geenszins tot bureauarbeid gebezigd. Voor zooveel zij niet bij het bataljon mineurs en sappeurs zijn ingedeeld, wordt hun opgedragen het uitwerken van ontwerpen met de details en het maken der daarop betrekking hebbende plans; een en ander mag geen bureauwerk worden geacht.

Behalve daartoe worden zij gebezigd tot het houden van opzicht over de uitvoering van werken, het doen van opnemingen, waterpassingen enz. Zij moeten beginnen met al die diensten te verrichten onder toezicht van oudere Officieren, want hoe goed hun opleiding moge zijn, is het onmogelijk dat een jong Officier die pas de Militaire Academie heeft verlaten, al dadelijk zelfstandig zou kunnen optreden.

Jonge Officieren moeten zich dus in de practijk bekwamen, maar aan hen wordt daarbij doorgaans werk opgedragen waartoe meer wetenschappelijke kennis noodig is dan een opzichter bezit. Een opzichter moet meer bekend zijn met de technische details, en zijn werkkring verschilt veel met dien van den jongen Genie-officier, al wordt deze ook tot opzichthouden gebezigd.

Zal de Genie-officier evenwel in hooger rang den opzichter kunnen controleeren en beoordeelen, dan dient hij den werkkring van dezen toch ook wel eenigszins door de practijk te hebben leeren kennen.

De vestingwet kent 9 — niet 7 — liniën of stellingen; het Rijk is verdeeld in 11 stellingen der genie; er zijn 5 liniën of stellingen van defensie aangenomen, die ieder hun eigen Commandant hebben. Op het laatste komt alles aan, en de indeeling is nu reeds zoodanig, dat ieder dezer stellingen of liniën, behalve zijn eigen Commandant, ook reeds zijn eigen Chef der genie, zijn eigen Commandant voor het materieel der artillerie, en zijne hem toegewezen bezettingstroepen heeft. Of nu de laatstgenoemde Chef en Commandant in vredestijd ook al enige bemoeienis heeft met plaatsen buiten die vijf linien van verdediging gelegen, doet niets ter zake.

Het voorbereiden tot den oorlog wordt er niet door belemmerd en in oorlogstijd is iedereen van zelf op zijn plaats. Uit gelijkheid van benaming heeft men tot gelijkheid van zaken besloten; dit was een dwaling. De verdeeling in stelling of liniën bij de vestingwet aangenomen, kan niet gevolgd worden tot het aanwijzen van stellingen voor de defensie. In de vestingwet zijn slechts hoofdgroepen opgenoemd, niets meer.

De stellingen der genie hebben geen andere beteekenis dan de beschikbare krachten naarmate van de werkzaamheden te verdeelen. Hierin kan en zal later verandering worden gebracht, doch men zal daarmee geduld moeten hebben totdat het overgeven der vervallen vestingwerken aan het beheer der domeinen heeft plaats gehad. Dit zal spoedig zijn geschied.

Art. 2, n°. 1 en 2. Het is altijd in confesso geweest, dat er voorwaarts van Naarden een positie moest bestaan, ten eerste ter opname van terugtrekkende troepen uit de tijdelijke Grebbelinie bij Amersfoort naar de Nieuwe Hollandsche waterlinie, dewijl de terugtocht voor een gedeelte beter op dat punt dan op Utrecht kan geschieden en er zoodoende de gelegenheid ontstond dien op Utrecht door flankwerking te ondersteunen, en ten tweede voor de betere verdediging van Naarden zelf.

Ook de vorige Chef van den generalen staf o. a. heeft die waarheid erkend; slechts wilde hij aan de positie niet de beteekenis van een eigenlijk offensief geven. Destijds, Juni 1871, had men evenwel nog het denkbeeld niet laten varen elders offensieve stellingen te behouden.

Uit de beraadslagingen, die tusschen twee voorgangers van den tegenwoordigen Minister van Oorlog en de daartoe bevoegde autoriteiten plaats hadden over de verbetering van het bestaande zoogenaamde offensief van Naarden, vloeide allengskens voort dat een nieuw werk werd noodig geacht voorwaarts van den tol aan den Huizener straatweg, en een ander nabij den Koedijk. De afstand waarop die werken van Naarden moesten komen te liggen, het hooge alom begaanbare terrein, waarop ze zouden worden gebouwd, en het doel, waarmede ze zouden verrijzen, bracht mede dat het gesloten zelfstandige werken van zekere kracht moesten zijn. Zij waren bestemd den terugtocht van een wellicht belangrijk deel van ons veldleger te dekken; door ze onbeduidend te maken, kon dat doel worden gemist.

Het verbeteren der lunetten van het bestaande offensief bleef bij dit alles noodig geacht, maar daaraan was met kans op afdoend gevolg zoo weinig te doen, dat al spoedig in overweging werd genomen *ten minste* nog een werk te bouwen tusschen de beide bovengenoemden.

In dezen toestand vond de ondergeteekende de zaak, toen hij tot handelen werd geroepen.

Hij vond op afdoende gronden betoogd, dat een stelling voorwaarts van Naarden noodig was. Hij had spoedig gelegenheid zich te overtuigen, dat alle uitgaven ter verbetering van het bestaande zoogenaamde offensief van Naarden, eigenlijk geldverspillingen zouden zijn. Hij vond geen afdoende redenen ter bestrijding van de zienswijzen die aanleiding hadden gegeven tot den reeds voorgenomen bouw van twee of eigenlijk van drie nieuwe werken. Hij meende alleen dat men door een betrekkelijk geringe vermeerdering der uitgaven voor het bovenstaande reeds benooidigd, een veel ruimer en nuttiger doel kon bereiken. Die vermeerdering kon te eerder betrekkelijk gering zijn, dewijl daardoor tevens alle verdere plannen ten aanzien van het bestaande offensief kwamen te vervallen. Alleen kon dan nog wenschelijk blijven het verbeteren eener daartoe behoorende batterij die den Oosterspoorweg gedeeltelijk bestrijkt.

Door aan de opnamestelling voor Naarden ontworpen, een geringe uitbreiding te geven, en de forten, waaruit zij bestaan zal, aan te leggen op hetgeen men genoemd heeft de lijn der grootste hoogten, verkrijgt men een eigenlijke offensieve stelling. Een stelling die hooge, drooge, van goed water voorziene en dus alleszins gezonde terreinen omsluit. Een stelling waar 15- à 20 000 man kunnen worden gelegerd en waar nog meer troepen tot het doen eener onderneming tij-

delijk kunnen worden bijeengetrokken. Het aldus gevormde geretrancheerde kamp is aan het gezicht van den vijand geheel onttrokken. De dorpen Huizen, Blaricum, Laren en Bussem aan den voet der hoogten gelegen, worden door de forten geheel gedomineerd. Deze dorpen zullen aanvankelijk door mobiele troepen moeten worden bezet en verdedigd, maar zijn voor den vijand onhoudbaar, nadat ze door de onzen zullen zijn verlaten. Er is in de wereld geen militaire positie te vinden waarin geen nadeelen zijn te erkennen, maar hier vond de ondergeteekende voor geringen prijs zooveel voordeelen te verwerven, dat hij meende die niet te moeten versmaden.

Hij zelf heeft eigenlijk geen enkel werk toegevoegd aan hetgene hij door bevoegde autoriteiten reeds ontworpen of in overweging gegeven vond ter verbetering eener stelling die onmisbaar wordt geacht en die nu eenmaal niet verbeterd kan worden, gelijk men dat bij het samenstellen der vestingwet meende. Hij heeft een paar dier werken slechts anders geplaatst, ten einde tegelijkertijd een meer uitgebreid doel te bereiken. Hij heeft dit gedaan na in persoon het terrein bezocht en daár zijn denkbeelden gevestigd te hebben. Dat een offensieve stelling, waarin 20- à 25000 man kunnen worden bijeengetrokken, in verband met de vermoedelijke sterkte van onze levende strijdkrachten, te onbeduidend zou wezen, en vooral dat zij versmaad zou moeten worden, nu zij voor zoo geringe kosten is te verkrijgen, verklaart de ondergeteekende niet te begrijpen.

Maar bij het uitwerken dezer denkbeelden dacht hij nog aan een ander voordeel. Wanneer het droogmaken der Zuiderzee gelukt en tot stand gebracht is, zal de oostzijde van Amsterdam ter verdediging der hoofdstad, belangrijke voorziening eischen.

Als men dan den kring der thans ontworpen forten in noordelijke en noordwestelijke richting doortrekt tot Edam of enig ander punt der tegenwoordige Noordhollandsche kust, dan verkrijgt men aan die zijde een reeks van sterkten, die op 12- à 14000 meters van de hoofdstad is gelegen en haar volkomen tegen bombardement zal beveiligen.

De ondergeteekende moet dus blijven volharden bij het hooge nut door hem aan de ontworpen stelling toegeschreven, en hij moet er op blijven wijzen, dat te Naarden altijd belangrijke uitgaven zullen gevorderd worden, dewijl het bestaan eener kleinere stelling van dien aard, *opname-stelling* genaamd, daar onvermijdelijk noodig is, en — wat men ook zeggen moge — niet te vinden is in het bestaande zoogenaamde offensief.

In § 4 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag, betreffende hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor 1873, heeft de toenmalige Minister van Oorlog reeds gezegd: »Intusschen, de gebrekkige toestand van het offensief van Naarden, heeft den ondergeteekende bewogen, een nader onderzoek daaromtrent in te stellen, 't welk tot verhooging der raming moet leiden.»

De ondergeteekende mag hier niet onvermeld laten, dat de heer DE ROO VAN ALDERWERELT zich een groot voorstander toonde van een stelling gelijk thans wordt bedoeld, in de Nota, die hij voegde bij het Voorloopig Verslag over het ontwerp vestingwet van den Minister VAN MULKEN; men leest daar:

»Men bedenke dat Naarden in ons bezit kan blijven al is de Utrechtsche linie overweldigd en dat de positie van Naarden dan, als wij binnen de Amsterdamsche linie zijn teruggetrokken, nog altijd gelegenheid geeft tot den aanval over te gaan. Maar dan moet daar inderdaad, in plaats van de werkjes die er nu zijn, een geretrancheerd kamp aanwezig zijn.» Dit geretrancheerde kamp nu zal worden verkregen, als des Ministers voordracht wordt aangenomen.

Het lijkt overigens geen twijfel dat onze troepen moeite zullen hebben uit deze stelling te deboucheeren, wanneer een overmachtige vijand tegen hen overstaat, maar dat zou evengoed het geval zijn, indien die troepen zich in een stelling voorwaarts van Hilversum bevonden, gelijk het ook 't geval is geweest voor de troepen van den maarschalk BAZAINE te Metz, en voor die van den generaal TROCHU te Parijs.

N°. 6. De Minister heeft gemeend de redenen die bestaan voor het bouwen van het nieuwe fort te Westbroek in een vertrouwelijke nota te moeten mededeelen. Hij heeft de eer daarnaar te verwijzen.

Het fort op den Maarsseveenschen weg komt den Minister niet noodig voor wegens den toestand van het terrein in den omtrek, die zoodanig is, dat accésen spoedig onbruikbaar gemaakt en zoowel door tijdelijke middelen als door daarachter geplaatste mobiele troepen kunnen worden verdedigd.

De ondergeteekende moet doen opmerken dat door het vervallen van dit fort en van de verbeteringen aan de Klop en de Gagel, niet slechts wordt bespaard een som van f 180 000, maar vermoedelijk veel meer, dewijl deze ramingen, van Bijlage II, waarschijnlijk, evenals de overige, zullen blijken ontoereikend te zijn.

N°. 7. Sedert jaren reeds is als een waarheid aangenomen dat een nieuw werk nabij het dorp de Bildt onvermijdelijk noodig moet worden geacht.

Behalve in het wetsontwerp van den Minister VAN MULKEN, is dan ook een dergelijk werk in alle voordrachten opgenomen geweest. De noodzakelijkheid er van kan niet beter worden betoogd dan is geschied door den heer DE ROO VAN ALDERWERELT, in zijn Nota gevoegd geweest bij het Voorloopig Verslag van bovengenoemd wetsontwerp. De heer DE ROO VAN ALDERWERELT zegt daar:

»Het groote gebrek van de Utrechtsche linie ligt in het gevaar dat de vijand, terwijl hij ons op het eene punt bezighoudt, zich onverwacht van een ander punt en daardoor van de linie meester maakt. . . »Maar nu verdient het opmerking, dat aan de zijde van de Bildtstraat, een der voornaamste toegangen, de verdediging slechts berust op één fort, het zoogenaamde *fort op de Bildtstraat*, dat zeer nabij de stad ligt en slechts 2500 M. verwijderd is van het dorp de Bildt. Wanneer de vijand zich in dat dorp vastzet, worden dus het *fort op de Bildtstraat* en de stad zelve, en niet minder de troepen, die in de ruimte tusschen de stad en het fort opgesteld zullen zijn, van die zijde ernstig bedreigd, en onze troepen zullen op den duur den vijand niet uit het dorp kunnen houden. Uit dien hoofde schijnt het noodig de tweede of voorste linie, welke men gaandeweg om de stad Utrecht gevormd heeft, te voltooiën door den aanleg van een werk nabij het dorp de Bildt, zoodanig aan te leggen, dat ook alle batterijen die de vijand tegenover Vechten en Rijnauwen, langs den krommen Rijn of de Bildtsche vaart zou willen oprichten, van terzijde genomen kunnen worden.

»Zoodoende zal de toegang langs de Bildtstraat, in verband met het werk op den Voordorpschen dijk, krachtig beschermd zijn. Zooals de Regeering de zaak wil inrichten, is dit deel van de linie om de stad Utrecht bepaald zwakker dan de overige punten bij de stad.

»Het gevolg moet zijn, dat de aanvaller zich met alle macht op dit zwakkere punt werpt; en dit dient voorkomen te worden.»

Het werk in de wetsvoordracht opgenomen zal zooveel mogelijk aan de hier gestelde en in 'talgemeen als juist erkende eischen voldoen. Het moet zooveel doenlijk vooruitgeschoven worden, ook om bij te dragen tot beveiliging van Utrecht tegen een bombardement. Het moet een zelfstandig gesloten fort zijn en het moet geheel buiten de inundatiën komen te liggen.

Dat het een krachtig werk moet wezen ligt in het betoogde opgesloten. Al deze voorwaarden te zamen genomen, hebben ten gevolge dat een fort bij Bureveld niet anders dan een kostbaar fort kan worden. De vorige Minister van Oorlog was van meening dat het niet van geringer sterkte mocht wezen dan het fort te Rijnauwen — waarvan de kosten in de Memorie van Beantwoording zijn opgegeven — en op f 1 200 000 dienden te worden geraamd.

Herhaalde overleggingen tusschen den ondergeteekende — die dergelijke hooge uitgaven niet minder betreurt dan de Kamer — en den Inspecteur der genie die met de uitvoering is belast, nadat ook de Directeur van het materieel der artillerie over de bewapening is gehoord, hebben evenwel het ramingscijfer niet lager kunnen brengen dan tot op f 4 300 000.

Men staat hier weder voor het dilemma: een krachtig en kostbaar fort, of geen fort

Op de vraag, of het fort bij Bureveld de stad Utrecht voor een bombardement geheel zal vrijwaren, moet worden geantwoord, dat een zoodanig doel met een enkel fort niet is te bereiken.

Men heeft het fort er zooveel mogelijk dienstbaar aan pogen te maken, en in 'talgemeen kan worden gezegd dat de vijand, zoolang wij meester blijven van de buitenste rij forten, zijn batterijen niet nader dan op 5- à 6000 M. bij de stad zal kunnen brengen. Utrecht is dus tamelijk veilig, maar volkomen veiligheid kan slechts worden verkregen door de stad te omringen met een geheel nieuwen kring van forten, op belangrijk grooten afstand te stichten.

N°. 9. De toegang voor de Houtensche vlakte tusschen Vechten en Jutphaas ligt geheel open, en sedert lang is algemeen erkend dat daarin behoort te worden voorzien.

Het ontworpen fort bij Oud-Wulven moet daartoe dienen en zal komen te liggen ter plaatse waar de Overeindsche weg het Houtensche pad ontmoet.

Zonder dat fort zou dit gedeelte der linie alleen door de inundatie, die hier alles behalve voldoende is, zijn afgesloten. Het geval dat deze bevroren en bevaanbaar kan worden, mag niet uit het oog worden verloren.

Het beveiligen van Utrecht tegen bombardement wordt door dit fort mede bevorderd.

N°. 12 en 13. Een vroeger Minister heeft reeds medegedeeld dat de kostbaarheid van een fort aan de spoorwegbrug te Culemborg van het bouwen er van moet doen afzien. De ondergeteekende vereenigt zich niet alleen met die zienswijze, maar vreest zelfs dat het doel met één fort niet zou worden bereikt.

Dat ééne fort zou moeten gelegen zijn binnendijs, achter de brug; het zou een commandement moeten hebben boven de brug, en dus zoo hoog moeten worden dat het bijna practisch onmogelijk zou wezen den wal op den slechten bodem op te werpen. Wegens de groote drukking die het op dien bodem zou uitoefenen, zou het in ieder geval op vrij grooten afstand van den spoorwegdam moeten worden aangelegd. Het zou derhalve dien dam en de brug onvoldoende bestrijken.

Bij zulk een twijfelachtig nut zou een uitgaaf van gewis 1 $\frac{1}{2}$ millioen niet zijn te verantwoorden.

Wil men de brug bij Culemborg verdedigen, dan schijnt aldaar een stelling noodig te zijn met drie of vier groote forten. Behalve aan de kosten, denke men aan het personeel en materieel, dat een dergelijke stelling zou vorderen. Men zou dan wel is waar de stelling te Honswijk en het werk aan het Spoel willen prijsgeven, maar dan zou een open gedeelte ontstaan in de linie tusschen Culemborg en Oud-Wulven, waar al weder forten zouden moeten worden aangelegd.

De batterij aan het Spoel bestaat; zij dient tot wacht aan de inundatiesluis; de daarvoor nog gevorderde kosten zijn betrekkelijk niet groot.

N°. 14. In de Memorie van Toelichting is gezegd, waarom geen som voor de verbetering van Asperen is uitgetrokken. Hetgeen de Minister ten deze wil besteden, moet tot niets anders dienen dan tot voorbereidende werkzaamheden, ten einde in een volgend jaar geen vertraging te ondervinden bij het aanvangen van den eigenlijken arbeid. Hiertegen kan te minder bezwaar zijn, daar deze positie ongetwijfeld moet worden behouden.

Men heeft wel ad n°. 15 van art. 1 in overweging gegeven de Nieuwe Hollandsche waterlinie meer vooruit te brengen door het graven van een kanaal van Tiel naar Wijk bij Duurstede, dit kanaal ter verdediging in te richten en zodoende Asperen overbodig te maken, maar met dit denkbeeld mag de ondergeteekende zich niet vereenigen.

Indien er geen linie bestond en men geheel vrij was in zijn keuze, zou de zaak een geheel andere gedaante verkrijgen en de aangewezen richting wellicht in aanmerking kunnen komen, doch nu staat men voor bepaalde toestanden.

De voordeelen te verkrijgen door het vervallen van Asperen zouden door belangrijke nadeelen, of althans door hoogstbelangrijke uitgaven worden opgewogen.

De bestaande linie zou tusschen Lek en Waal feitelijk zijn opgeheven. Veel van hetgeen achter de nieuwe linie met groote kosten is tot stand gebracht, zou dus overbodig worden.

Voor die nieuwe linie, die bij Vechten of bij Rijnauwen zou moeten aansluiten, zouden noodwendig weder inundatiën moeten komen, wil men niet nog meerdere of sterkere forten aanleggen, en om die inundatiën spoedig te erlangen zouden hooger gelegen prises d'eau moeten worden gezocht. Met deze zou men — althans wat den rechter-Rhijnoever betreft — al spoedig in de hooge terreinen komen.

Die prises d'eau zouden bovendien moeten worden verdedigd. De linie zou vereischen vier kapitale forten op de rivierdijken, en ten minste nog een achttal kleinere.

Het geheel zou zeker een uitgaaf vorderen van 12 à 15 millioen

N°. 15. De inlichtingen, hier gevraagd, worden gegeven in de vertrouwelijke nota bedoeld ad n°. 6. Hier moet nog worden medegedeeld, dat bij het verbeteren van inundatiemiddelen, de waterschapsbesturen onvermijdelijk moeten worden gehoord. De Minister van Oorlog is niet bevoegd op eigen gezag sluizen en duikers in dijken of kaden te laten maken. De te houden overleggingen, hoewel soms veel tijd eischende, leiden dikwerf tot bevredigende uitkomsten.

Over het kanaal van Tiel naar Wijk bij Duurstede is gehandeld ad n°. 14.

Tot toelichting van 's Ministers zienswijze betrekkelijk de verdediging der sluis te Wijk bij Duurstede diene het navolgende: De ondergeteekende heeft zich in den afgelopen zomer door eigen aanschouwing overtuigd, dat een werk ter bescherming van die sluis niet kan verkregen worden dan met groote kosten en door het overwinnen van veel moeilijkheden. Dit punt zal derhalve door mobiele troepen, geholpen door de kunst van den veldingenieur, zolang mogelijk moeten worden vastgehouden. Nadere verkenning en opnemingen zullen moeten doen zien wat daartoe in vredestijd kan worden voorbereid.

Een gewichtig bezwaar tegen het daarstellen eener stuw in de Lek is gelegen in den inhoud der 1ste alinea van art. 30 der conventie in 1868 te Mannheim gesloten tusschen de Rhijnoeverstaten (*Staatsblad* n°. 75 van 1869). Die alinea luidt aldus: »De Regeeringen der oeverstaten zorgen dat de scheepvaart op den Rhijn niet wordt belemmerd, noch door molens of andere op den stroom geplaatste werktuigen, noch door bruggen of andere kunstwerken.»

Dat een stuw een kunstwerk zou zijn is aan geen twijfel onderhevig, en dat alleen de vrij langdurige arbeid der daarstelling de scheepvaart aanzienlijk zou belemmeren, kan evenmin worden tegengesproken.

Het werk zou dus niet kunnen worden begonnen dan nadat vooraf de vergunning daartoe van de Rhijnoeverstaten ware verkregen.

Al heeft nu geen dier Staten ook maar de geringste neiging om ons in het voorbereiden onzer defensie te belemmeren, dan zou er voor hen in het medegedeelde vermoedelijk reeds voldoende redenen aanwezig zijn om zich tegen ons voorneemen te verzetten.

Mocht het ook gelukken de vergunning tot het bouwen van de stuw te bekomen, iets dat hoogst twijfelachtig is, dan zou men nog weder vergunning noodig hebben van diezelfde Staten, zoo dikwerf men in vollen vrede de stuw wilde ophalen, bijv. om haar na te zien en misschien te herstellen.

Bij dit alles blijft het de vraag, of dit werk, dat belangrijk meer zou kosten dan de geraamde som van f 773,000, wel aan het doel zou beantwoorden. De regel zal wezen dat de stuw is nedergeslagen; de ramen zullen dan door een laag zand worden bedekt. Al moge men nu in België op de Boven-Maas de ondervinding hebben opgedaan, dat een laag grint geen noemenswaardige belemmering veroorzaakt in de beweging, dan is nog gansch niet zeker, dat een laag fijn zand even weinig schade zal doen aan een werktuig, dat vrij wat zeldzamer

zal worden bewogen. Men moet daarbij niet uit het oog verliezen dat dikwerf en zeer licht nog andere belemmering kan ontstaan in het doen werken van een mechanisme, dat uit zooveel deelen is samengesteld, en iedere ernstige belemmering zich openbarende op het critieke oogenblik, zal hoogstwaarschijnlijk niet tijdig genoeg kunnen worden weggeruimd. Eindelijk zal jaar in jaar uit een buitengewone waakzaamheid noodig zijn, om te voorkomen dat de stuw niet door opzet onbruikbaar gerake. Het doen zinken van enkele zware voorwerpen, verbonden met netten, touwen enz., zou groote moeielijkheid veroorzaken en een op de stuw gezonken schip kan haar geheel onbruikbaar maken. Dergelijke handelingen kunnen bij voorraad kort voor den oorlog plaats hebben. Het oprichten der stuw eer de oorlogstoestand daár was, zou een vijandelijke daad zijn en moet dus nagelaten worden.

Men heeft er dan ook van afgezien in de Lek een stuw te doen aanleggen. Op andere maatregelen ter bevordering der inundatiën blijft men evenwel bedacht.

Op verzoek van den Minister van Oorlog zijn reeds door zijn ambtgenoot voor Binnenlandsche Zaken de Gedeputeerde Staten der verschillende provinciën uitgenoodigd, telkens, wanneer in hunne provincie nieuwe poldergemalen gesticht of aan bestaande belangrijke herstellingen zullen worden uitgevoerd, daarvan aan het Departement van Oorlog kennis te geven. De Minister stelt zich voor, zoo vaak hij een dergelijke kennisgeving ontvangt, zoo daartoe termen bestaan, met de betrokken autoriteiten in overleg te treden over het geschikt maken van die werktuigen, zoowel tot het in- als tot het uitmalen van water.

N°. 16. De Minister heeft reeds aangetoond, dat hij volkomen in de meening deelt van die leden wier gevoelen is, dat de Utrechtsche linie, ook na de droogmaking der Zuiderzee, hare waarde behoudt en dat hetzelfde het geval is met de stelling van Naarden.

Art. 3. Het bouwen van een fort op de Laan is geenszins, gelijk in het Voorloopig Verslag wordt te kennen gegeven, een nieuw denkbeeld bij den Minister van Oorlog gerezen sedert het aannemen der vestingwet. Bij de beraadslagingen over die wet in de Tweede Kamer gevoerd, werd op den 7den Maart door den toenmaligen Minister van Marine a. i. gezegd: »Het fort staat niet in het wetsontwerp, zegt de geachte spreker (de heer RUTGERS VAN ROZENBURG); — dit is volkomen juist, maar in dat wetsontwerp is ook niet gezegd dat het fort er niet zou komen. Bij de discussie over het aan de orde stellen van dat wetsontwerp verklaarde de Minister van Oorlog aan de Kamer, dat er tusschen hem en mij een punt van bepaald overleg had bestaan, en dat men ook daaromtrent tot overeenstemming was gekomen; dat overleg betrof het fort op de Laan, dat ook naar de meening van den Minister van Oorlog niet gemist kan worden. Ik houd deze meening vol tegenover het gezag van den heer STIELTJES. Ik houd voor een afdoende verdediging van de reede van het Nieuwe Diep, ook met het oog op Texel, het fort op de Laan aldaar voor onmisbaar en minder kostbaar dan maritime verdedigingsmiddelen.»

Dit zeide deze Minister na denzelfden dag reeds aldus te hebben gesproken: »In de stukken wordt gezegd dat men de drie millioen voor een fort op de Laan wat duur vond. Maar ik vraag aan de deskundigen in de Kamer, of, als men voor zulk een zeefort op de Laan gepantserde schepen wilde in de plaats stellen, bij machte om schepen die in het Westgat van Texel kunnen doordringen, weerstand te bieden, of wij er dan met drie millioen zouden komen, gezwegen nog van de zekerheid dat het drijvend materieel na dertig jaren zou moeten vernieuwd worden.»

Na het optreden van den tegenwoordigen Minister van Marine heeft de ondergeteekende zich met dezen naar den Helder begeven en hebben de beide Ministers de positie aldaar in oogenschouw genomen, zoowel van de land- als van de zeezijde. Zij werden bevestigd in de meening reeds bij de beraadslagingen over de vestingwet uitgedrukt, dat een fort op de Laan verre te verkiezen was boven een fort op den Zuidwal en zelfs onmisbaar kan worden geacht indien er mogelijkheid

bestond het te bouwen zonder in buitensporige uitgaven te vervallen. De reden voor hunne meening was deze: Aan het beletten of althans aan het zeer bemoeielijken van de nadering der reede van Texel moet meer gewicht worden gehecht dan aan het onveilig maken dier reede zelf, en bovendien al verkoos men het laatste, dan zou *een enkel* fort — bijv. het geprojecteerde op den Zuidwal — slechts geringe waarde hebben.

Zonder fort op de Laan zal een overmachtige vijandelijke vloot — en geen andere hebben wij te verwachten — het Texelsche zeegat, door het Westgat binnendringende, zich op een afstand van 1000—1500 M. verwijderd kunnen houden van onze kustbatterijen en zodoende zonder eenige noemenswaardige schade het Marsdiep in den Texelstroom kunnen bereiken, ten einde van daar geheel buiten het bereik van het werkzaam en afdoend schot onzer vaste sterkten, het Nieuwe Diep en het maritieme etablissement — een en ander een uitgestrekt en niet te missen doel vormende — te vernielen. De verdediging zou in dit geval geheel op de zeemacht neerkomen, die van de vaste sterkten geen steun kan ondervinden, en het zal van haar niet te verwachten zijn, dat zij den overmachtigen en geheel ongedeerden vijand met goeden uitslag het hoofd zal bieden.

Ligt er daarentegen een sterk fort op de Laan, dal zal de vijandelijke vloot genoodzaakt zijn zich binnen den afstand van 750 M. aan het vuur van ons kustgeschut bloot te stellen en onze scheepsmacht, door de landbatterijen gesteund, zal haar in belangrijk sterker en gunstiger positie kunnen afwachten. Wil men geen fort op de Laan, dan is een fort op den Zuidwal niet voldoende; men zal er dan ten minste nog een behoeven op de Hors, ten einde kruisvuur op de reede te kunnen brengen en deze inderdaad voor den vijand onveilig te maken.

De ondergeteekende is daarom met den Minister van Marine van oordeel, dat in de eerste plaats behoort onderzocht te worden of de bouw van een fort op de Laan mogelijk is; de noodige fondsen zijn voor dit onderzoek op de begrooting gebracht, terwijl bereids in den afgelopen zomer nauwkeurige hydrographische opname van de Laan en aangrenzende vaarwaters, voor dat doel hebben plaats gehad.

De overige werken in de stelling van den Helder waarvoor geld is uitgetrokken, zijn dezelfde die in alle vroegere voordrachten zijn genoemd en waarvan de verbetering steeds noodzakelijk werd erkend.

Verbeteringen van Kijkduin zijn onbetwistbaar noodig, en Kaaphoofd moet in een geduchte kustbatterij worden herschapen, zal de stelling van den Helder iets beteekenen. Het fort Erfprins achter die batterij gelegen, dekt haar keel en zal noodwendig zelf nog verbeteringen moeten ondergaan. De batterij nabij het Meteorologisch observatorium en de Oostbatterij, moeten zoodanig ingericht worden dat zij gelijke diensten kunnen bewijzen als Kaaphoofd, dat is: het binnendringen naar de reede helpen beletten. De batterij Wierhoofd kan door hare ligging niet de uitbreiding en de kracht erlangen die zij behoeft, om haar doel — het beschermen van den ingang der haven van het Nieuwe Diep — te bereiken. Vermoedelijk zal zij ondersteund moeten worden door een werk op de Harssens nabij den leidam. Onderzoekingen naar de mogelijkheid hiertoe zijn nog niet afgelopen.

Art. 4. Na de voorstellen te hebben ontvangen van den Chef van den generaal staf en van den Inspecteur der genie, heeft de Minister zelf de aangewezen punten in oogenschouw genomen.

Thans is bepaald dat de forten bij Zwolle en Zutphen zullen worden aangelegd op den linkeroever van den IJsel; het eerstgenoemde achter den rivierdijk beoorden den Centraalspoorweg, en het laatstgenoemde in den hoek dien de Staatspoorwegen vormen, derwijze dat in de richting der as, vuur op de brug kan worden gebracht.

Bij Westervoort is het punt genoegzaam bepaald op een plaats aan den rechteroever der rivier, vanwaar zoowel de Rhijnspoorweg als de aan te leggen spoorweg naar de Pruisische grenzen kan worden bestreken.

De Kamer zal wel willen toegeven dat niet alles te gelijk kan worden onderhanden genomen, en de overweging, dat bij Westervoort iets bestaat, al moge het een minder voldoende werk zijn, heeft aanleiding gegeven voor een sperfort aldaar nog geen geld uit te trekken.

Volgens mededeelingen van den Minister van Binnenlandsche Zaken is de richting aan den spoorweg bij Nijmegen te geven, die, welke het meest met de verdedigingsbelangen zal strooken; hierdoor en door het maken van afsluitingen op de brug is de bouw van een nieuw fort alhier niet noodig.

's Gravenhage, den 10den December 1874.

De Minister van Oorlog,

WEITZEL.

BEANTWOORDING DER NOTA LIT. A, GEVOEGD BIJ HET
VOORLOOPIG VERSLAG.

De aanhaling door den heer STIELTJES gedaan uit een vroeger geschrift van den Minister, is volkomen juist. De conclusie evenwel die de toenmalige kolonel WEITZEL zelf trok uit het betoog, waaruit de aanhaling is genomen, wordt verzwegen en luidt geheel anders dan die waartoe de heer STIELTJES geraakt.

De kolonel WEITZEL onderzocht in zijn brochure niet, of wij veel vestingen noodig hadden, dan wel of wij met een gering aantal zouden kunnen volstaan. Het doel van zijn schrijven was een geheel ander.

In een tijdperk — het heeft kort geduurd — waarin men geheel vrij was te handelen gelijk men verkoos, trachtte hij te betoogen dat er hoegenaamd geen grond bestond de doode strijdkrachten eerst, en daarna de levende te organiseeren.

Om dit betoog te kunnen leveren, moest hij de betrekkelijke waarde van ieder der twee hoofdbestanddeelen van elke defensie onderzoeken, en hij geraakte er toe, de laatstgenoemden — de levende — in den eersten rang te plaatsen, maar kwam daarom nog geenszins tot het besluit dat het aanwenden der eerstgenoemden — de doode — onvoorwaardelijk of bijna onvoorwaardelijk moest worden afgekeurd.

Zijn conclusie had dan ook niets gemeens met het bouwen van veel of weinig vestingen.

Zij luidde eenvoudig dat men eerst de levende en dan de doode strijdkrachten moest organiseeren, en dat in ieder geval met het eene niet behoefde te worden gewacht tot het andere zou zijn afgehoopen.

Dat diezelfde persoon geen bijzondere vooringenomenheid met forten en vestingen kon hebben, ligt in den aard der zaak, en bleek al dadelijk toen hij zonder aarzelen de verdediging op zich nam eener wet, die niet minder dan zes vestingen, gezwegen nog van eenige liniën en forten zou opheffen. Het bleek ook, toen hij zich tijdens de openbare beraadslagingen over het wetsontwerp krachtig verzette tegen iedere poging om aan het voorgestelde vestingstelsel meer uitbreiding te geven.

Voor de verdere bespreking van dit onderwerp verwijst hij naar de algemeene beantwoording van het Voorloopig Verslag.

De heer STIELTJES zegt dat velen verwonderd waren, toen zij den tegenwoordigen Minister de vestingwet door zijn voorganger ingediend, zagen handhaven.

De ondergeteekende herinnert zich dat zeer goed; maar hij herinnert zich niet dat iemand hem dit handhaven ooit euvel heeft geduid, dewijl er in de bijlagen van het ontwerp zooveel forten voorkwamen, die in wezen gehouden of nog gebouwd moesten worden.

De strijd liep al weder slechts over de vraag, wat het eerste moest geschieden: het organiseeren der levende of dat der doode strijdmiddelen. De Minister had

in een vroegere positie en toen er geen vestingwet aanhangig was, gezegd dat de levende den voorrang moesten hebben.

Thans vond hij een ontwerp vestingwet in staat van wijzen, en zou men nu gewild hebben, dat hij dit ontwerp had ingetrokken en had laten rusten tot na de legerorganisatie, die weder moest wachten op de herziening der militiewet? Hij meent neen, en gelooft nog heden wèl te hebben gehandeld.

De omstandigheden, waaronder hij sprak, waren niet dezelfde als die waaronder hij geroepen werd te handelen: er kon dus van inconsequentie geen sprake zijn.

De heer STIELTJES zegt verder, dat hij reden meende te hebben van den tegenwoordigen Minister te verwachten, dat deze minder dan zijn voorganger de versterking van onze weerbaarheid zou gaan zoeken in het bouwen van forten, maar dat deze gunstige verwachting door de feiten deerslijk is teleurgesteld. Onmiddellijk hierop volgt het betoog, dat de Minister verkeerd heeft gedaan, gelden aan te vragen voor onteigeningen, zonder te zeggen waar die onteigeningen zouden plaats hebben; maar hieruit volgt nog niet, hetgeen was beweerd, namelijk, dat hij vooral door het bouwen van vestingen de kracht onzer defensie zou verhoogen.

De heer STIELTJES meent verder dat de Minister den tijd gedurende de ministeriele crisis verstrekken, ongebruikt heeft laten voorbijgaan.

De ondergeteekende vertrouwt hem bij de Algemeene Beantwoording van het Voorloopig Verslag tot betere gedachte te hebben gebracht; hij moet hier echter de opmerking maken, dat de geachte steller der Nota een volkomen onjuist denkbeeld heeft van den toestand, als hij gelooft dat een demissionair Ministerie even krachtig kan werkzaam zijn als een ander die een verzekerde toekomst te geoet gaat.

De bewering van den heer STIELTJES, dat de tegenwoordige Minister van Oorlog meer forten wil bouwen dan zijn voorgangers, is elders weerlegd. Hier wil men alleen doen opmerken, dat het door die voorgangers ontworpen fort bij den Maarsseveenschen en Heerenweg reeds komt te vervallen, blijkens de mededeeling in de Memorie van Toelichting, en dat de Regeering in de Nieuwe Hollandsche waterlinie, tusschen de Zuiderzee en Waal, geen andere nieuwe werken meer denkt te stichten.

De bewering daarentegen, dat hij duurdere forten wil bouwen dan door één zijner voorgangers is *voorgesteld* — doch niet *is geschied* — erkent de ondergeteekende als volkomen gegrond. Hoe de geachte schrijver hem oek moge beoordeelen, hij blijft een voorstander van weinig maar van goede forten; van forten die geheel voldoen aan de zeer hooge eischen van onzen tijd; van forten die bij aflevering ook gereed zijn en niet nog gedurende jaren daarna met groote kosten op allerlei wijze moeten worden verbeterd.

Mocht hij nu bovendien duurdere laten bouwen dan door zijn voorgangers werkelijk is geschied, dat wil zeggen, mocht hij volkomen identieke werken niet voor dezelfde sommen kunnen tot stand brengen, zoo gelieve de geachte steller der Nota dit op rekening te stellen der geheel veranderde tijdsomstandigheden, die niet meer vergunnen dezelfde zaken voor de prijzen van weleer te erlangen.

Met genoegen vond de ondergeteekende in de Nota van den heer STIELTJES de verzekering dat de hooge sommen op zich-zelven voor hem geen bezwaar zouden zijn, indien de Minister met kracht van redenen had aangetoond dat die werken *overmijdelijk* waren, dat daarmede eenig *groot doel* werd bereikt.

Die aantooning heeft elders plaats gehad; de minister hoopt dat zij den heer STIELTJES zullen hebben bevredigd.

's Gravenhage, den 10den December 1874.

De Minister van Oorlog,

WEITZEL.

BEANTWOORDING DER NOTA LIT. B, GEVOEGD BIJ HET
VOORLOOPIG VERSLAG.

a. *Het wetsontwerp uit een financieel oogpunt.*

Aan het ontwerp van wet tot regeling en voltooiing van het vestingstelsel waren twee bijlagen toegevoegd. Over die bijlagen heeft de ondergeteekende elders zijn meening gezegd, en daaruit vloeit voort, dat uit die stukken geen absolute gevolgtrekkingen zijn te maken aangaande de kosten, die de voltooiing van ons vestingstelsel zal vorderen. Blijft men aan Bijlage I vasthouden, en voert men het vestingstelsel uit gelijk het dáár is omschreven, dan volgt uit de waarde, die men thans weet dat aan Bijlage II moet worden toegekend, dat de heer DE ROO VAN ALDERWERELT in het algemeen gelijk heeft en dat de uitgaven belangrijk boven de 30 miljoen zullen klimmen.

Zoodra dit erkend wordt is het onnoodig de bijzonderheden zijner becijferingen na te gaan en te wijzen op onnauwkeurigheden daarin voorkomende. Zoo zijn bijv. niet in compensatie gebracht de bespaarde kosten op een niet uit te voeren werk aan den Maarsseveenschen weg, ad f 88,000, en op achterwege te blijven verbeteringen aan de Klop en de Gagel, ad f 92,000, evenmin als de verhooging van p. m. 40 percent, die ook deze posten, op grond van des stellers eigen beschouwingen, hadden moeten ondergaan.

Hierover kan echter worden heengegleden; het is van ondergeschikt belang bij hetgeen hierboven werd toegestemd.

Alleen moet de ondergeteekende nog opkomen tegen de bewering van den steller der Nota, dat men te Everdingen en Vuren te doen had met werken, die, om zoo te zeggen, tot op een gulden na berekend kunnen worden. De juistheid der gedane ramingen in het midden latende, is het zeker dat gronden als waarop te Everdingen en Vuren gewerkt wordt, zulke nauwkeurige berekeningen niet vergunnen.

b. *Het ontwerp uit een krijgskundig oogpunt.*

In het betoog door den geachten steller der Nota geleverd over de wijze waarop in het algemeen liniën van verdediging gelijk de onze behooren te worden tot stand gebracht, komt zeer veel voor dat ontegenzeggelijk waar is, maar toch ook zeer veel dat met grond kan worden wederlegd.

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT zelf stelt en te recht op den voorgrond, dat de Minister verantwoordelijk is en blijft. Daarin ligt reeds opgesloten dat de Minister niet alleen bevoegd, maar zelfs verplicht is naar eigen oordeel te handelen zoo dikwerf bij een volkomen gevestigde overtuiging heeft. Dit sluit niet uit, dat een Minister van Oorlog, die zich in zulke gewichtige aangelegenheden als waarvan hier sprake is, onfeilbaar achte en besluiten nam zonder zich te laten voorlichten door de aangewezen autoriteiten, een zeer lichtvaardig spel zou spelen met 's lands belangen; maar de adviezen dier autoriteiten kunnen nimmer de overwegingen en beschouwingen van den Minister zelf vervangen.

De Minister zelf moet goede gronden hebben voor hetgeen hij onderneemt of voorstelt, en de Minister zelf moet de deugdelijkheid dier gronden weten te doen wortelen in de overtuiging van hen, die hem de middelen moeten verschaffen tot het uitvoeren zijner plannen. Geen Minister zal aarzelen die deugdelijkheid, waar het kan, te staven door het overleggen van adviezen. Waar het de meer technische details der uitvoering aangaat, zal daartegen wel nimmer bezwaar zijn, maar het onvoorwaardelijk overleggen van adviezen zou in strijd wezen met goede constitutioneele begrippen. Hier komt nog bij, dat er evenveel aanleiding bestaat om te spreken van afwisselende Chefs van den generalen staf als van afwisselende Ministers van Oorlog. Sedert 1867 is het ambt van Chef van den generalen staf bezet geweest door met minder dan *zeven* verschillende titularissen, waaronder twee tijdelijke.

De ernstige gevolgen die de heer DE ROO VAN ALDERWERELT schetst van het niet handelen naar zijne begrippen, zijn niet zonder overdrijving voorgesteld.

Ware het anders, dan zou bijv. de Chef van den generalen staf, werd hij morgen tot Minister van Oorlog benoemd, niet meer bevoegd en in staat zijn tot het verrichten van hetgeen, waartoe hem heden nog alle mogelijke bevoegdheid en geschiktheid, zelfs *boven* den Minister van Oorlog wordt toegekend.

Dan zou inderdaad bij den aanleg der werken de leidende gedachte moeten ontbreken en geen vast plan aanwezig moeten zijn.

Dan eindelijk zou werkelijk aan de militaire bouwkundigen moeten zijn overgelaten te bepalen, waar de werken moeten komen en hoe ze moeten zijn ingericht.

Om met het laatste te beginnen zij geantwoord, dat de Minister van Oorlog, na gehoorde adviezen, ook van den Chef van den generalen staf, en na in persoon de terreinen bezocht te hebben, bepaalt waar de werken moeten komen en dat hunne inrichting vastgesteld wordt op grond der adviezen van den Inspecteur der genie en van den Directeur van 't materieel der artillerie; terwijl de aante staande bezetting wordt bepaald op advies van den Chef van den generalen staf. Een vast plan ligt in de vestingwet zelf, en wanneer de leidende gedachte, waarna in casu de Nieuwe Hollandsche waterlinie zal worden voltooid, op blz. 3 der Memorie van Toelichting in alin. 10, 11 en 12 van § 3 niet duidelijk is omschreven, dan zou de ondergeteekende haast moeten toegeven dat een zoodanige gedachte inderdaad niet aanwezig was. Misschien verschilt die gedachte met hetgeen de heer DE ROO VAN ALDERWERELT zou verlangen, maar dat bewijst nog niets tegen haar bestaan.

Hij beweert dat geen goed plan denkbaar is, waarbij niet in de eerste plaats is gedacht aan geschikte terreinen tot samentrekking en legering — d. i. kampeeren of bivakkeeren — van troepen. Maar deze zijn niet noemenswaardig te vinden dan voorwaarts van Naarden, en aan de aldaar ontworpen stelling kan de heer DE ROO VAN ALDERWERELT vooralsnog zijn goedkeuring niet schenken.

Een uitgewerkt plan van den vorigen Chef van den generalen staf tot opstelling der troepen in en achter de linie is aanwezig, maar van geschikte, dat is, voldoende ruime, droge en gunstig gelegen terreinen tot legering van troepen wordt daarin geen aanwijzing gedaan.

Die kundige Opperofficier verklaart dan ook in een sedert van hem uitgegeven publiek stuk eenvoudig, dat ze er nagenoeg niet zijn. Van een stelling voorwaarts van Naarden was destijds nog geen sprake.

Als een nader criterium van een goed plan, stelt de heer DE ROO VAN ALDERWERELT, de onteigening van die terreindeelen die, zooals bekend is, de verdediging van sommige werken in zoo hooge mate belemmeren. Maar die onteigening zou millioenen schats vorderen en de schoone provincie Utrecht in een woestenhij herscheppen. De ondergeteekende zal daartoe geen voorstellen doen. De leidende gedachte van den Minister is, dat die terreindeelen — dorpen, gehuchten, villa's, houtgewas — door mobiele troepen zoolang mogelijk bezet en verdedigd, en als men dit niet langer kan volhouden, uit de forten zoo noodig vernield moeten worden. Men zou die terreindeelen ook op andere wijze in de verdediging kunnen begrijpen, doch niet eenvoudig door het voorwaarts er van oprichten van slechts enkel batterijen. Men zou dan moeten overgaan tot het daarstellen eener nieuwe reeks van meer of min sterke gesloten forten, en waar zou men dan eindigen?

De overige bedenkingen van krijgskundigen aard zijn in de algemeene beantwoording van het Voorloopig Verslag besproken, en zullen dus hier worden voorbijgegaan.

In de laatste alinea der Nota resumeert de geachte steller zijn denkbeelden in een advies aan de Kamer. De Minister meent die denkbeelden zooveel noodig voldoende te hebben weêrlegd. De Kamer zal oordeelen. Aan toelichtingen der gedane voorstellen zal men thans niet meer zeggen dat het ontbreekt, maar ze zijn gegeven in overeenstemming met de plichten aan den Minister door zijn verantwoordelijkheid opgelegd. De beschuldiging dat vertraging voor rekening van

dien Minister zou komen, wanneer hij niet geheel voldeed aan hetgeen in de Nota wordt geëischt, moet de ondergeteekende van zich afwerpen. Eischen als de hier gestelde, zijn bij zijn weten nergens en zeer zeker onder geen constitutionele regeering gedaan.

's Hage, den 10den December 1874.

De Minister van Oorlog.
WEITZEL.

WIJZIGING DER WET VAN 17 JULI 1869, TOT
REGLING VAN HET ONDERWIJS BIJ DE
KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodig is om de wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* n°. 141), tot regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie, te wijzigen:

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. Art. 1 der wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* n°. 141) wordt gelezen als volgt:

»De Koninklijke Militaire Academie is bestemd tot het opleiden van jongelieden tot Officieren van alle wapens bij het leger, hetzij hier te lande, hetzij in de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen.»

Art. 2. Art. 2 wordt gelezen als volgt:

»Aan de Akademie wordt onderwijs gegeven in:

- a. de wiskunde;
- b. de werktuigkunde;
- c. de natuurkunde;
- d. de scheikunde;
- e. de Nederlandsche, Fransche, Hoogduitsche, Engelsche en Maleische taalkunde;
- f. de land- en volkenkunde van Nederlandsch Indie;
- g. de staathuishoudkunde en statistiek, inzonderheid van Nederland en van zijne koloniën en bezittingen in andere werelddeelen;
- h. de nieuwe- en krijgsgeschiedenis;
- i. de wiskundige-, natuurkundige-, staatkundige aardrijksbeschrijving en de andere militaire aardrijkskunde;
- k. de geodesie;
- l. het regtlijnig, situatie- en handteekenen;
- m. de dienst- en exercitiereglementen;
- n. de militaire administratie;
- o. de militaire hygiëne;
- p. de velddienst, tactiek en strategie;
- q. de artilleriewetenschap;
- r. de versterkingskunst;
- s. de burgerlijke en militaire bouwkunde;
- t. de waterbouwkunde;

u. de kennis van de militaire wetboeken, het reglement van krijgstucht en het oorlogsrecht;

v. de paardenkennis en de rij- en africhtingskunst, en

w. het exercceeren, het paardrijden, het schermen en de gymnastiek.

Het getal der in dit artikel aangewezen vakken kan door Ons worden uitgebreid.

Voorts wordt aan de cadetten gelegenheid gegeven, om, overeenkomstig het verlangen en de keuze der ouders of voogden, onderwijs in den godsdienst te ontvangen."

Art. 3. Art. 3 wordt gelezen als volgt:

»De cursus duurt vier jaren.

Geen cadet zal langer dan twee jaren in hetzelfde studiejaar mogen verblijven, tenzij ten gevolge van ziekte."

Art. 4. Art. 5 wordt gelezen als volgt:

»Ieder Nederlander, die op het tijdstip van den aanvang van den cursus den vollen ouderdom van veertien jaren heeft bereikt en niet ouder is dan achttien jaren, wordt, zoo hij daartoe op den door Ons te bepalen tijd en wijze het verzoek heeft gedaan en door een geneeskundige commissie, te benoemen door Onzen Minister van Oorlog, voor den militairen dienst geschikt is bevonden, tot het examen toegelaten, om als cadet aan de Academie te worden geplaatst.

Door Ons kan van den in dit artikel genoemden leeftijd dispensatie worden verleend.

In bijzondere gevallen kunnen door Ons ook vreemdelingen, hoezeer niet bestemd om later den Staat als Officier te dienen, aan de Militaire Akademie worden toegelaten."

Art. 5. Art. 6 wordt gelezen als volgt:

»Het examen, in het vorig artikel bedoeld, wordt, voor zoover het mondeling is, in het openbaar afgenomen door een commissie jaarlijks door Onzen Minister van Oorlog te benoemen.

Het programma van dat examen wordt door Ons vastgesteld."

Art. 6. Art. 7 wordt gelezen als volgt:

»Hij die tot cadet wordt toegelaten, is verbonden om den Staat als militair gedurende den tijd van zeven jaren te dienen.

Door Ons kan in bijzondere omstandigheden ontheffing van de verdere vervulling dier verbintenis worden verleend.

Van de vreemdelingen bedoeld in art. 5 wordt deze verbintenis niet geëischt."

Art. 7. Art. 8 wordt gelezen als volgt:

»Om in een hooger studiejaar te kunnen overgaan, moet een voldoende examen worden afgelegd in die vakken, welke in het voorgaande studiejaar zijn behandeld.

Na het einde van elken vierjarigen cursus wordt door de cadetten, die dien cursus hebben bijgewoond, voor een door ons te benoemen commissie, in het openbaar een examen afgelegd, teneinde hunne geschiktheid voor den officiersrang te kunnen bewijzen.

De Gouverneur der Akademie en de Directeur der studiën zijn leden dier commissie.

Het eindexamen betreft de vakken, opgenoemd sub *k* tot en met *w* art. 2, voor zoover als daarin aan elke categorie van cadetten onderwijs is gegeven; voor de vakken, opgenoemd sub *a* tot en met *g*, voor zooveel zij in het 4de studiejaar aan elke categorie van cadetten zijn onderwezen, en voor de vakken sub *h* en *i* genoemd, voor wat betreft de krijgsgeschiedenis en de militaire aardrijkskunde.

De commissie brengt aan Onzen Minister van Oorlog een verslag uit, hetwelk in de *Staats-Courant* wordt medegedeeld."

Art. 8. Art. 10 vervalt.

Art. 9. Art. 13 wordt gelezen als volgt:

»Tot tegemoetkoming in de kosten der Academie, wordt voor iederen kadet een jaarlijksche bijdrage van drie honderd gulden voldaan.

Door Ons kan, naar gelang van omstandigheden, geheele of gedeeltelijke vrijstelling van die bijdrage worden verleend."

Art. 10. Art. 14 wordt gelezen als volgt:

»Het bestuur der Academie is opgedragen aan een door Ons aan te wijzen Hoofd- of Opperofficier, als Gouverneur, aan wien een Officier als directeur der studiën kan worden toegevoegd.

Uit de Officiëren en burgerleeraren der Academie wordt door Onzen Minister van Oorlog een Raad van toezicht benoemd, aan welken de behartiging van de belangen der inrichting is opgedragen.

De werkkring en de bevoegdheid van den Gouverneur, van den Directeur der studiën en van den Raad van toezicht, zoomede de inwendige regeling der Academie, worden door Ons bepaald."

Art. 11. Art. 17 wordt gelezen als volgt:

»Het jaarlijksch toelatingsexamen, bedoeld in de artt. 4 en 5 dezer wet, zal voor de eerste maal in 1875 worden gehouden."

Art. 12. Deze wet treedt den 1sten Januari 1875 in werking.

Overgangsbepalingen.

Art. 13. De wijzigingen in art. 1, 2, 3, 7, 8, 10 en 13 der wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* n°. 141) bij de artt. 1, 2, 3, 6, 7, 8 en 9 dezer wet gebracht, gelden niet voor de op 1 Januari 1875 bij de Academie aanwezige cadetten.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

De Minister van Koloniën,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De resultaten der wet van 17 Juli 1869 (*Staatsbl.* n°. 141) tot regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie zijn zeer onbevredigend.

Herhaalde malen werd dan ook, onder anderen in de verslagen, onder dagtekening van 10 November 1872 en 5 November 1873 door de Commissie van Rapporteurs, omtrent het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegroting uitgebracht, op die slechte uitkomsten gewezen en op verandering in den tegenwoordigen toestand aangedrongen.

Hoewel nu ook de Regeering van de noodzakelijkheid dier verandering en alzoo van een herziening van genoemde wet overtuigd was, vermeende zij echter, alvorens daartoe over te gaan, den afloop van den tweejarigen academiecursus te moeten afwachten, ten einde voldoende gegevens te hebben, en om over de werking der wet te kunnen oordeelen, en om den aard der wijzigingen te kunnen bepalen, die meergenoemde wet zal behooren te ondergaan, wil men waarborgen hebben voor betere resultaten.

Die tweejarige cursus is ten einde; de bedoelde gegevens zijn aanwezig en de ondergeteekenden aarzelen niet thans te verklaren, dat de tegenwoordige staat van zaken onhoudbaar en een herziening der wet een dringende noodzakelijkheid is. De hoofdgrievens tegen de bestaande regeling der Academie zijn:

1°. gebrek aan een voldoende aantal cadetten, waardoor de Academie niet genoeg Officiëren levert en de onkosten dier inrichting onevenredig hoog zijn;

2°. onvoldoende kennis der cadetten, om daarop met vrucht te kunnen voort-

bouwen, waardoor aan de Academie niet genoeg ruimte van tijd beschikbaar blijft voor het onderwijs der voor den Officier onmisbare krijgskundige vakken.

Dat er gebrek aan cadetten bestaat blijkt duidelijk uit de onderstaande opgaven.

In 1872 waren de volgende plaatsen opengesteld.

A. *Nederland*: Inf. 40, cav. 2, art. 14, genie 5, te zamen 61.

Het getal aspirantea was: inf. geen, cav. 3, art. 9, genie 12, te zamen 24.

Geplaatst werden: cav. 1, art. 9, genie 5.

B. *Koloniën*: opengesteld: inf. 18, cav. 2, art. 8, genie 12, te zamen 40.

Het getal aspiranten was: inf. 1, cav. geen, art. 2, genie 5, te zamen 8.

Geplaatst werden: genie 3.

Totaal: 101 opengestelde plaatsen, 32 aspiranten, 18 bezette plaatsen.

In 1873 waren opengesteld.

A. *Nederland*: inf. 34, cav. 4, art. 13, genie 5, te zamen 56.

Aantal aspiranten: inf. en cav. geen, art. 5, genie 16, te zamen 21.

Geplaatst werden: cav. 3, genie 5, te zamen 8.

B. *Koloniën*: opengesteld: inf. 18, cav. 2, art. 8, genie 12, te zamen 40.

Aantal aspiranten: inf. 1, cav. geen, art. 3, genie 13, te zamen 17.

Geplaatst: inf. 4, cav. 1, art. geen, genie 5, te zamen 10.

Totaal: 96 opengestelde plaatsen, 38 aspiranten, 18 bezette plaatsen.

In 1874 waren opengesteld:

A. *In Nederland*: inf. 45, cav. geen, art. 40, genie 9, te zamen 94

Aantal aspiranten: inf. 1, cav. geen, art. 8, genie 19, te zamen 28.

Geplaatst werden: inf. 3, art. 5, genie 9, te zamen 17.

B. *Koloniën*: Opengesteld: inf. 20, cav. 2, art. 8, genie 24, te zamen 54,

Aantal aspiranten: inf. 1, cav. en art. geen, genie 16; te zamen 17.

Geplaatst werden: inf. 2, genie 9, te zamen 11.

Totaal: 148 opengestelde plaatsen; 45 aspiranten, 28 bezette plaatsen.

De geringe toevloed van jongelieden naar de Academie moet vooral worden toegeschreven aan de hooge eischen van het toelatingsexamen, welk examen gelijk is aan het eindexamen der hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus, omschreven bij alin. 3 van art. 57 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50). Hoewel het nu geen vereischte is, dat de aspirant-cadet zijn kennis op de hoogere burgerschool hebbe opgedaan, zoo ligt het toch in den aard der zaak, dat, op enkele uitzonderingen na, de cadetten van die school herkomstig zijn. Het getal cadetten is alzoo geheel afhankelijk van het aantal aspirant-cadetten, dat de hoogere burgerschool leveren kan, en de ondervinding heeft geleerd dat zij de Academie, bij de bestaande regeling, niet voldoende voeden kan. De reden daarvan is in de eerste plaats, dat, met uitzondering van hen, die in gemeenten wonen waar hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus gevestigd zijn, alléén die ouders hunne zonen aan het middelbaar onderwijs kunnen doen deelnemen, welke voldoende middelen bezitten, om voor dat onderwijs jaarlijks een vrij aanzienlijke som af te zonderen.

Voor een groot deel der natie alzoo, en juist voor dat deel, hetwelk veel en goede stof voor den officiersstand placht te leveren, is de hoogere burgerschool en dus ook de Academie gesloten.

Wil alzoo de Academie aan hare bestemming kunnen beantwoorden, dat wil zeggen, wil zij, voor zoover die inrichting betreft, in de behoefte aan Officieren kunnen voorzien, dan is het een eerste vereischte, dat de kring wijder worde, waaruit zij cadetten trekken kan, opdat de toevloed van jongelieden grooter worde dan thans het geval is.

De overtuiging is gevestigd, dat die kring wijder en daardoor de toevloed grooter zal worden, wanneer de cadet op jeugdigen leeftijd tot de Academie wordt toegelaten en de vereischten van het admissie-examen worden vermindert.

In dit ontwerp van wet nu is als minimum voor dien leeftijd 14 jaren gesteld en in verband daarmee zal het programma van het toelatingsexamen worden gewijzigd (zie de toelichting op art. 5), in dien geest dat de leerlingen der hoogere burgerschool die met vrucht het onderwijs in de 3de klasse hebben bijgewoond, gemakkelijk aan de vereischen van dat programma kunnen voldoen.

Hierdoor zullen de hoogere burgerscholen al dadelijk meer aspirant-cadetten leveren kunnen; want zelfs al neemt men aan, dat ten gevolge dezer wet het getal leerlingen op die scholen, met bestemming voor Breda, niet zal toenemen — hetgeen hoogstwaarschijnlijk wel het geval zijn zal — zoo bedraagt het getal leerlingen der derde klasse toch altoos ongeveer het viervoud van dat der 5de klasse. De vereischen van het toelatingsexamen zijn bovendien zoodanig gesteld, dat niet alleen de 3de klasse van de hoogere burgerschool, maar ook bijzondere inrichtingen van onderwijs cadetten kunnen leveren.

Hierdoor zal de toevoed van aspirant-cadetten aanmerkelijk toenemen. In hoe meer gemeenten toch de gelegenheid bestaat, om voor de Militaire Academie te worden opgeleid, des te ruimer zal de kring worden van ouders, die hun zonen voor die inrichting zullen — althans kunnen — bestemmen.

En de ouders zullen er eerder dan thans toe overgaan, om hun zonen voor de Academie te doen opleiden, wanneer zij hen op zeer jeugdigen leeftijd daarbij geplaatst kunnen zien, en daardoor als het ware de toekomst dier zonen verzekeren; terwijl het tegenwoordige stelsel zeer velen afschrikt. Want, nadat de ouders zich ten minste 5 jaren lang betrekkelijk zware onkosten hebben getroost, gebeurt het meermalen, dat na afloop van den 5-jarigen cursus, hun zoon, na verkregen diploma van het eindexamen, niet eens slaagt bij het toelatingsexamen tot de Academie.

De teleurstelling is groot, baart afkeer voor den dienst, juist onder de meest beschaafde standen, noodzaakt de ouders om plotseling om te zien naar een nieuwe loopbaan voor een jongen, die reeds op den leeftijd is, waarop men een keuze gedaan en een richting verkregen heeft.

Bovendien zoeken de meeste ouders voor zonen, die den 5-jarigen cursus der hoogere burgerschool met goeden uitslag hebben doorloopen, en voor wie zij zich veel geldelijke offers hebben getroost, een beter bezoldigde of meer winstgevende betrekking;

Wat de jongelieden nu zelven betreft, deze zullen op 14- en 15-jarigen leeftijd meer door de Academie worden aangetrokken dan op verderen leeftijd, wanneer zij reeds geruimen tijd een zekere mate van vrijheid en onafhankelijkheid hebben genoten.

Het stellen van een jeugdiger leeftijd voor den aspirant-cadet heeft bovendien het voordeel, dat alsdan de mogelijkheid bestaat, dat de jongelingen, die niet aan de vereischen van het toelatingsexamen als cadet voldoen, door het instructie-bataillon, de artillerie-instructie-compagnie, de korpsen cavalerie, enz. worden opgenomen en voor het leger behouden blijven; terwijl, bij de bestaande regeling, de meeste aspirant-cadetten te oud zijn, om, bij onvoldoenden uitslag van dat examen, in de gelederen carriere te zoeken en alzoo voor het leger verloren gaan.

Met de toelating op jeugdiger leeftijd moet een langer verblijf aan de academie gepaard gaan. De wetenschappelijke en militaire opleiding kan dan gelijken tred houden. Alles kan geleidelijker gaan dan nu.

Men wordt niet meer genoodzaakt in korten tijd wetenschappelijk aan te vullen wat bij de toelating ontbrak (*) en daarbij de krijgskundige vakken in al hun omvang, practisch en theoretisch binnen 2 jaren af te handelen.

Hoe moeielijk dit gaat, zelfs hoe onmogelijk het is goede uitkomsten te verkrijgen, blijkt:

(*) Zie de verslagen betreffende de in 1872 en 1873 gehouden admissie-examens, voorkomende in de 2de Bijvoegsels tot de *Nederlandsche Staatscourant* van Zondag 15 en Maandag 16 November 1872, n°. 296, en van Vrijdag 31 October 1873, n°. 258, alsmede bijlage A van dit ontwerp.

a. Uit de resultaten der in 1873 en 1874 gehouden overgangsexamens van het 1ste tot het 2de studiejaar. Van de 18 in 1872 toegelaten cadetten zijn er in 1873 dertien in het 2de studiejaar overgegaan, waarvan echter 7 alvorens een nader examen in een of meer vakken hebben moeten afleggen, terwijl 5 cadetten wegens verregaande achterlijkheid in onderscheidene vakken van het onderwijs, andermaal de lessen van het 1ste studiejaar moesten volgen.

De uitslag van het dit jaar gehouden overgangsexamen is, dat van de 18 in 1873 geadmitteerde cadetten, negen in het 2de studiejaar zijn geplaatst, waarvan zeven alvorens een nader examen in één of meer vakken hebben moeten afleggen, terwijl negen cadetten, wegens verregaande achterlijkheid in onderscheidene vakken van het onderwijs, andermaal de lessen van het 1ste studiejaar volgen.

b. Uit de verslagen der commissiën die in 1873 en 1874 belast zijn geweest met het houden der inspectie, bedoeld bij art. 16 der wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* n°. 141.)

Eerstgenoemde commissie, hoewel hulde brengende aan de richting en leiding van het onderwijs aan de Academie, velt een ongunstig oordeel omtrent de kennis der cadetten, vooral in de krijgskundige vakken.

Zij zegt onder anderen in haar rapport, »dat het haar gebleken is, dat in de artillerie, tactiek en versterkingskunst in het algemeen en in de beide laatstgenoemde vakken in het bijzonder, de kennis van eenvoudige elementaire zaken zeer gering was.»

De commissie, die dit jaar belast is geweest met het houden eener inspectie over de Academie, zegt, na op de onvoldoende kennis der cadetten bij hun komst aan de Academie te hebben gewezen, in haar verslag:

»Het is dan ook gebleken:

»1°. dat van de 3 cadets der artillerie, die in het 1ste studiejaar zijn, twee reeds waren achtergebleven en dat de derde in de beide schriftelijke examens, dit jaar afgenomen, in niet een wiskundig vak zelfs maar even voldeed;

»2°. dat 2 cadets de lessen bij het wapen der genie onmogelijk konden volgen en een verplaatsing naar de cavalerie of infanterie verzocht hebben;

»3°. dat een cadet in beide driemaandelijksche schriftelijke examens in niet een wiskundig vak zelfs maar even voldeed, en

»4°. dat de beschrijvende meetkunst, die toch op het programma van het toelatingsexamen voorkomt, van het begin af aan het geheele studiejaar is moeten onderwezen worden.»

De commissie is, zegt zij, hieromtrent met voordacht zoo uitvoerig, wijl zij overtuigd is, dat het aanleeren, vooral der wiskundige vakken, zooveel tijd zal kosten, dat het onmogelijk wordt aan de beoefening der militaire vakken zooveel ruimte van tijd te geven als hiervoor noodig is. Zij werd, ten gevolge van het bijwonen der lessen in de tactiek, de militaire aardrijkskunde, de statistiek, de artillerie en de versterkingskunst, in hare overtuiging bevestigd, dat in de krijgskundige vakken te weinig onderwijs wordt gegeven.

c. Uit het verslag over het onlangs gehouden eindexamen der cadets van het 2de studiejaar, voorkomende in de *Nederlandsche Staatscourant* van 18 Augustus jl., n°. 194.

In dat verslag toch leest men o. a.:

»De commissie zag niet zonder eenige bevreending, dat in sommige vakken door de cadets der artillerie en genie nog geen onderricht ontvangen was, en wel vakken waarvan men de behandeling in de beide studie jaren meende te mogen verwachten. Wel is waar worden door de genoemde categorieën van cadets na hunne benoeming tot Officier de studiën aan de Academie voortgezet en spreekt art. 10 der wet van 17 Juli 1869 van »toegepaste studiën»; doch zonder hare bevoegdheid te buiten te gaan, vermeent de commissie er op te mogen wijzen, dat juist onder de niet behandelde vakken er voorkomen, — zooals de natuurkunde en

mechanica — waarvan de behandeling bezwaarlijk tot de toegepaste studiën gerekend kan worden.”

en verder:

»In de tactiek en den velddienst was het examen voldoende; doch niettegenstaande dit, wordt het door de commissie betreurd, dat de weinig beschikbare tijd, zoo het schijnt, een beletsel is, tegen de beoefening, vooral van den velddienst op het terrein.

»De practische richting aan dit onderwijs gegeven, kan alleen als het ware middel beschouwd worden, om juiste begrippen te vormen.”

Wijders blijkt uit voornoemd verslag, dat de resultaten van het practisch onderwijs, het paardrijden uitgezonderd, onbevredigend zijn.

Die onbevredigende resultaten zijn voornamelijk het gevolg van den weinigen tijd, die voor het practisch gedeelte der opleiding kan worden afgezonderd.

Die toestand is onhoudbaar en eischt dringend verandering.

Wordt nu het hierachter volgend programma voor het toelatingsexamen vastgesteld, dan meent men te mogen vertrouwen, dat dan 4 jaren voldoende zullen zijn om den cadet, die aan de in dat programma gestelde eischen heeft voldaan, tot Officier op te leiden.

Vroeger toch, toen bij het bij Koninklijk besluit van 12 Maart 1862, n°. 36, vastgestelde reglement voor de Koninklijke Militaire Academie de leercursus bij die inrigting op 4 jaren was gesteld, bleek, niettegenstaande de vereischten van het toelatingsexamen minder waren dan de thans voorgestelde, die tijdruimte voldoende te zijn.

Een vierjarige academiecursus zal — indien slechts diegenen toegelaten worden, die volkomen voldoen aan de gestelde eischen — de navolgende voordeelen opleveren.

Men zal de cadetten gemakkelijk en geleidelijk aan orde en tucht gewennen, hen gelijktijdig in de wetenschappelijke en krijgskundige vakken ontwikkelen en aan de practische opleiding vele uren besteden, waarover de leerlingen eener hoogere burgerschool de vrije beschikking hebben.

Tevens kan men aan de Militaire Academie enkele vakken der hoogere burgerschool missen, zooals onder anderen de plant- en dierkunde, de handelswetenschappen; hieronder begrepen de warenkennis en het boekhouden, waardoor de voor de behandeling dier vakken vereischte tijd beschikbaar komt voor andere meer noodige vakken.

Meerdere eenheid van richting en studie zal hiervan het gevolg zijn.

De voor den Officier onmisbare vakken op den voorgrond — het noodige alzoo voor het nuttige — stellende, zal er gelegenheid te over zijn, om in 4 jaren den cadet tot een theoretisch en practisch bruikbaar Officier te vormen, volkomen geschikt, als hij behoefte gevoelt om zich verder wetenschappelijk te ontwikkelen, om met goede vruchten zelfstandig voort te werken.

Voor zooverre de artikelen van het wetsontwerp na het voorafgaande alsnog verdere toelichting behoeven, wordt het volgende opgemerkt.

Art. 2. In verband met de inkrimping van het toelatingsexamen, krijgt het onderwijs in de wis-, werktuig-, natuur- en scheikunde aan de Academie een grooter omvang; terwijl bij die inrichting ook onderwijs zal moeten worden gegeven in:

- a. de nieuwe geschiedenis;
- b. de wis-, natuur- en staatkundige aardrijkskunde;
- c. de staathuishoudkunde;
- d. de Nederlandsche, Fransche, Hoogduitsche en Engelsche taalkunde.

Bovendien is onder *a* van dit artikel de kennis van het oorlogsrecht opgenomen.

Art. 3. De toevoeging der woorden »tenzij ten gevolge van ziekte» aan de 2de zinsnede van dit artikel, is wenschelijk, omdat anders een cadet, die, ten ge-

volge van ziekte, langer dan 2 jaar in hetzelfde studiejaar zou moeten verblijven, van de Academie zou moeten worden verwijderd.

Dit ware niet billijk.

Art. 4. De leeftijd der cadetten is, in verband met de eischen voor hun toelating, bepaald van 14 tot 18 jaar.

De toevoeging aan het slot van dit artikel is wenschelijk, opdat men in de gelegenheid zij, om, evenals vóór het in werking treden der wet van 17 Juli 1869 kon geschieden, enkele vreemdelingen, die het onderwijs aan de Academie verlangen bij te wonen, te kunnen toelaten.

Art. 5. Het programma van het admmissie-examen is niet in de wet opgenomen, omdat anders de geringste wijziging in dat programma een wetsherziening zou eischen.

Het volgend programma zal na de aanneming dezer wet bij Koninklijk besluit worden vastgesteld:

a. De rekenkunde, daaronder begrepen de gewone en tiendeelige breuken, het tientallig stelsel van maten en gewichten, de evenredigheden, de rekenkundige en meetkundige reeksen en logaritmen;

b. de stekunde. De vier hoofdbewerkingen met geheele en gebroken stekunstige vormen; de wortelgrootheden, gebroken en negatieve exponenten; de vergelijkingen van den 1sten graad met één en met meer onbekenden; de vierkantsvergelijkingen met één onbekende;

c. de gewone meetkunde tot en met de inhouden van vlakke figuren;

d. de goniometrie en vlakke driehoeksmeting;

e. de oude en middelgeschiedenis, zoowel van de algemeene geschiedenis als van die des vaderlands;

f. de staatkundige aardrijkskunde van de verschillende landen in en buiten Europa en meer bijzonder die van Nederland en zijne koloniën. De gronden der wis- en natuurkundige aardrijkskunde en het gebruik van den aardglobe;

g. de taalkundige gronden van de Nederlandsche en Fransche talen. De aspirant moet met gemak uit de laatste in het Nederlandsch kunnen vertalen en zonder grove fouten een stuk uit het Nederlandsch in het Fransch kunnen overbrengen.

Van de aspiranten voor den dienst hier te lande wordt daarenboven geëischt de kennis der taalkundige gronden van de Hoogduitsche — en van de aspiranten voor den dienst in de koloniën een gelijke kennis van de Engelsche taal.

Voor het vertalen van het Nederlandsch in deze talen en omgekeerd geldt, wat hierboven voor het Fransch is bepaald;

h. het schrijven eener goed leesbare hand; en

i. het hand- en rechtlijnig teekenen.

Hebben meer aspiranten aan het examen voldaan dan geplaatst kunnen worden, alsdan geschiedt de plaatsing in de rangorde die de aspiranten, volgens hun betoonde kunde, hebben verkregen, voor zooveel er plaatsen zijn opengesteld.

Kennis van de beginselen der natuur-, schei- en staathuishoudkunde en bedrevenheid in de gymnastiek en het schermen, alsmede voor de aspiranten voor den dienst hier te lande, kennis van de taalkundige gronden der Engelsche, en, voor de aspiranten voor den dienst in de koloniën gelijke kennis der Hoogduitsche taal, strekken tot aanbeveling en doen, bij overigens gelijke kunde, voorgaan.

Art. 6. De duur der dienstverbintenis is in verband met het langer verblijf van den cadet aan de Academie, gebracht van 5 op 7 jaren.

Art. 7. Het eindexamen betreft de krijgskundige vakken, opgenoemd in art. 2 en de wetenschappelijke vakken, voor zoover als daarin gedurende het 4de studiejaar onderwijs is gegeven.

Bij dat onderzoek zal de al of niet geschiktheid van den cadet voor den officiersrang voldoende uitkomen.

Het eindexamen zou, bijaldien het alle vakken omvatte, die aan de Academie onderwezen worden, te omvangrijk zijn. Dit is niet wenschelijk, te minder, daar de kennis van den cadet, voor zoover zij niet bij het eindexamen wordt onderzocht, voldoende kan getoetst worden bij de overgangsexamens van het eene tot het andere studiejaar.

Art. 9. De jaarlijksche bijdrage is van *f* 600 op *f* 300 verminderd, omdat het van belang is, dat zoonin mogelijk financieële bezwaren den toevloed van jongelieden in den weg staan.

Door de bepaling in den slotzin van dat artikel, zal aan eenige cadetten geheele of gedeeltelijke vrijstelling der bijdrage kunnen gegeven worden, zooals onder anderen aan zonen van minvermogende doch verdienstelijke Officieren en ambtenaren, aan cadetten, die door een goed gedrag en ijver uitmunten en tijdens hun verblijf aan de Academie door het verlies hunner ouders of betrekkingen, buiten de mogelijkheid gesteld worden om de gevorderde bijdragen te voldoen en dientengevolge verplicht zouden zijn om de Academie te verlaten.

Door die toevoeging zal men tevens in de gelegenheid zijn, om, bij dringende behoefte aan cadetten, de toelating kosteloos te stellen.

Art. 10. De inwendige regeling der Academie is telkens aan wijzigingen van ondergeschikten aard, betreffende personeel, kleeding enz. onderhevig, weshalve het wenschelijk voorkomt, dat die regeling bij Koninklijk besluit en niet bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur worde bepaald.

Art. 13. De wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* n°. 141) dient van kracht te blijven voor de met 1 Januari 1875 bij de Academie aanwezige cadetten; van daar de overgangsbepaling.

Mocht dit ontwerp tot wet worden verheven, dan zal de Academie in 1877 en 1878 geen Officieren leveren en daardoor als het ware een gaping ontstaan. Bovendien zullen de ouders, wier zonen thans, met bestemming voor de Academie, in de 5de klasse der hoogere burgerschool zijn, zich teleurgesteld zien dat die jongelingen niet in de gelegenheid zijn om in 1875 het toelatingsexamen, bedoeld in de artt. 5 en 6 der wet van 1869, af te leggen en daardoor 2 jaren later Officier zullen worden.

Ten einde nu daarin te gemoet te komen, zal, na aanneming dezer wet, als overgangsmaatregel, bij Koninklijk besluit worden bepaald, dat jongelieden, die in het bezit zijn van het diploma der hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus, bedoeld bij art. 55 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50), houdende regeling van het middelbaar onderwijs, als aspirant-officieren bij de infanterie, cavalerie of artillerie kunnen in dienst treden, en na twee dienstjaren tot Officier kunnen worden benoemd.

De aspirant-officieren zullen hun opleiding bij de hoofdcursussen te 's Hertogenbosch, Haarlem en Delft ontvangen, en na twee jaren in de gelegenheid worden gesteld tot het afleggen van een examen in de krijgskundige vakken, omschreven in het programma van examen voor de onderofficieren der infanterie, cavalerie en artillerie tot verkrijging van den 2den-luitenant-rang — de aspirant-officieren der artillerie bovendien in de wiskundige vakken, voor zooveel als zij daarin te Delft onderwijs zullen hebben genoten — ten einde na voldoende uitslag daarvan, tot benoeming als 2den Luitenant in aanmerking te worden gebracht.

De Minister van Oorlog,
WEITZEL.

De Minister van Koloniën,
W. VAN GOLTSTEIN.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

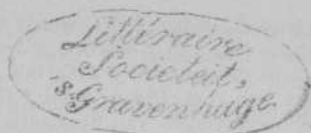
...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

THE ...
...

VERHOOGING VAN HET VIIIste HOOFDSTUK DER STAATS- BEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1875.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is, voor de uitgaven tot voltooiing van het vestingstelsel, de begrooting van de Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1875 aan te vullen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk wij goetvinden en verstaan bij deze:

Eenig artikel.

Artikel 58 van de XVIIde afdeeling van het VIIIste hoofdstuk der begrooting van de Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1875, vastgesteld bij de wet van 16 Januari 1875 (*Staatsblad* n°. 9), vervalt en wordt vervangen door het volgende:

Art. 58. Dekking der uitgaven begrepen in de begrooting voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875, f 3 000 000.

Het totaal van de XVIIde afdeeling wordt nader gebracht op vier miljoen negen honderd vier en negentig duizend vier honderd vijftig gulden (f 4 994 450) en het totaal van het VIIIste hoofdstuk op twintig miljoen zeven honderd en twee duizend negen honderd dertien gulden vier en vijftig cents (f 20 702 913,54).

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog.

MEMORIE VAN TOELICHTING OP BOVENSTAAND WETSONTWERP.

Bij de behandeling van het wetsontwerp tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1875, is door de Tweede Kamer, bij amendement, het in dat wetsontwerp voorkomende artikel 58, dat ten bedrage van f 4 000 000 zou dienen tot dekking der uitgaven begrepen in het te gelijker tijd in behandeling zijnde wetsontwerp betreffende de begrooting voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875, gewijzigd en slechts een som van f 800 000 toegestaan, tot voortzetting van reeds aangevaugen verbeteringen aan de Nieuwe Hollandse waterlinie en betalingen van reeds aanbestede werken.

Blijkens een ingediende nota tot wijziging van het bovenbedoeld nog aanhangig wetsontwerp betreffende de begrooting van uitgaven voor de voltooiing van het

vestingstelsel, dienst 1875, wordt alsnu, met inbegrip van de bovengemelde reeds toegestane som van f 800 000 voor dat onderwerp, voor den dienst van 1875 noodig geacht de som van f 3 000 000, en aangezien, krachtens het bepaalde bij art. 3 der wet van den 18den April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), deze gelden op de algemeene begrotingen van Staatsuitgaven moeten worden uitgetrokken, zoo is daardoor eene verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting, dienst 1875, noodzakelijk.

Naar aanleiding van dien wordt voorgesteld art. 58 der wet te doen vervallen en in plaats daarvan een nieuw artikel te stellen, waarbij de hiervoren genoemde som van f 3 000 000 wordt aangewezen tot dekking der uitgaven die aanvankelijk in het dienstjaar 1875 noodig worden gerekend tot voltooiing van het vestingstelsel.

Een reeds in December II. bij de Tweede Kamer aanhangig gemaakt wetsontwerp tot wijziging der begrooting van Nederlandsch Indië voor het dienstjaar 1875, wijst de middelen aan tot dekking dezer verhoogde uitgaven.

VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS OP HET WETS- ONTWERP TOT VERHOOGING VAN HOOFDSTUK VIII DER STAATSBEGROOTING VAN 1875.

§ 1. Bij Koninklijke boodschap van 27 Februari jl. werd aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter overweging aangeboden een ontwerp van wet tot verhooging, onder art. 58, van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1875 met de som van 3 millioen gulden.

Op de oorspronkelijke begrooting van Oorlog voor dat dienstjaar strekte art. 58 ten bedrage van f 4 000 000 tot »dekking der uitgaven, begrepen in de begrooting voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875». In de avondzitting der Tweede Kamer van 18 December werd het artikel gewijzigd en slechts een som toegestaan van f 800 000, tot »voortzetting van reeds aangevangen verbeteringen in de Nieuwe Hollandsche waterlinie en betaling voor reeds aanbestede werken». Onder dagteekening van 19 Februari diende de Minister van Oorlog een Nota van wijziging in, waarbij de begrooting van uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875, met inbegrip der vermelde som van f 800 000, gesteld werd op f 3 000 000. In verband hiermede strekt het tegenwoordig wetsontwerp, om art. 58 der begrooting van de Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1875, vastgesteld bij de wet van 16 Januari 1875 (*Staatsblad* n°. 9), te doen vervallen en te vervangen door een nieuw artikel 58, luidende: »dekking der uitgaven begrepen in de begrooting voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875, f 3 000 000».

§ 2. Rij de overweging dezer voordracht in de afdelingen der Kamer brachten sommige leden in herinnering, dat volgens de erkenenis van den Minister van Oorlog (zie o. a. de beantwoording der nota lit. B, gevoegd bij het Voorloopig Verslag over het ontwerp van wet tot vaststelling der begrooting van uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875, zitting 1874—1875, 55, n°. 10 der stukken) de uitvoering der wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64) tot regeling en voltooiing van het vestingstelsel »belangrijk boven de 30 millioen zullen klimmen». Art. 2 dier wet schrijft voor, dat de jaarlijksche aanvraag der gelden, voor de voltooiing van het vestingstelsel te besteden, zoodanig zal worden geregeld als noodig is om alle bij art. 2 der wet bedoelde werken binnen den tijd van acht jaren, te rekenen van 1 Januari 1875, tot stand te doen komen. Het wekte bevreemding, dat voor het eerste der acht jaren, thans slechts 3 millioen door de Regering worden aangevraagd. Dit begin geeft weinig hoop op het spoedig tot stand komen van de werken, die tot verzekering van de veiligheid des lands naar het oordeel van den Minister in de eerste plaats noodig zijn. Nu is het wel niet onmogelijk in de volgende zeven jaren des te meer te verwerken, maar

de bedoeling der vestingwet brengt, zeide men, mede, dat de financiëele lasten, tot hare uitvoering benoodigd, zooveel mogelijk over de acht jaren gelijkelijk worden verdeeld.

§ 3. Bij dit wetsontwerp wordt alleen voorgesteld de begrooting van Oorlog te verhoogen met uitgaven tot uitvoering der vestingwet.

Intusschen werd van het wetsontwerp tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting ook het 59ste artikel, houdende de uitgaven voor kazerneering, bij amendement van f 695 200 teruggebracht op f 340 500.

Deze vermindering had, blijkens de toelichting, niet ten doel om de gelden voor aanbouw van nieuwe en verbetering van bestaande kazernen absoluut te weigeren; maar door de aanneming van het amendement gaf de Kamer als hare meening te kennen, dat tot bereiking van het doel dezer uitgaven een goed doordacht plan van aanbouw wordt vereischt, dat verband houdt met een plan van de verdeling der garnizoenen. De aangevraagde sommen werden alleen daarom niet toegestaan, omdat de Regeering blijkbaar geen algemeen plan van garnizoensindeeling had en dus de basis voor een rationeele verbetering van onze kazernen ontbrak. Bij de beraadslaging op 18 December werd dan ook de wensch uitgesproken, dat de Minister van Oorlog te gelijk met de vestingwet mocht indienen een voorstel tot aanbouw van kazernen, gebaseerd op een bepaald plan. Enkele leden gaven hun leedwezen te kennen, dat ook aan deze zaak door den Minister niets meer scheen te zijn gedaan, en vroegen of er uitzicht bestaat, dat binnen korten tijd aan het destijds geopenbaard verlangen zal worden voldaan?

De Commissie van Rapporteurs meent het Verslag over dit wetsontwerp na mededeeling van het bovenstaande te kunnen sluiten, van oordeel, dat deze voordracht hiermede rijp is voor de openbare beraadslaging.

Vastgesteld 12 Maart 1875.

STIELTJES.
 NIERSTRASZ.
 VAN ZUIJLEN VAN NYEVELT.
 DE ROO VAN ALDERWERELT.
 VAN KERKWIJK.

BEGROOTING VAN UITGAVEN VOOR DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1875.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, *enz., enz.*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten :

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat ingevolge de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* n°. 193), houdende bepalingen omtrent het beheer der gelden bestemd tot voltooiing van het vestingstelsel, een afzonderlijke begrooting van de uitgaven voor dit onderwerp voor den dienst van 1875 bij de wet behoort te worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze :

ART. 1. De begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, aangewezen bij de wet van den 18den April 1874 (*Staatsblad* n°. 64) wordt voor den dienst van 1875 vastgesteld als volgt:

Art. 1. Jaarwedden, toelagen en daggelden voor tijdelijk in dienst zijnde civiele ingenieurs, opzichters en teekenaars, toelagen voor Officieren en opzichters der genie, reis- en verblijfkosten, bureau- en lokaalbehoefden, aankoop van instrumenten, kaarten en verdere benoodigdheden *f* 40,000.

Art. 2. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behoo- ren; het herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aan- kleve van dien, aankoop en onteigening van gronden, afkoop van rechten, kosten en ongelden bij aankopen en overeenkomsten, het doen van grondboringen, wa- terpassingen, opmetingen *enz.*, een en ander betrekking hebbende tot verbetering van de *Nieuwe Hollandsche waterlinie*, te weten :

1°. Voortzetten van het verbeteren van de vesting *Naarden* *f* 500,000.

2°. Aanleg van werken tot verbetering van het offensief voor *Naarden*, aanvan- kelijk voor *Memorie*.

3°. Verbeteren van de vesting *Muiden*, waarvoor gerekend wordt noodig te zijn *f* 200,000.

4°. Verbeteren van de vesting *Weesp*, waarvoor gerekend wordt noodig te zijn *f* 50,000.

5°. Verbeteren van het fort *Uitermeer*, waarvoor gerekend wordt noodig te zijn *f* 50,000.

6°. Aanleg van een fort bij *Westbroek*, aanvankelijk voor *Memorie*.

7°. Aanleg van een fort bij *Bureveld*, aanvankelijk voor *Memorie*.

8°. Verbeteren van het fort op de *Bildtstraat*, waarvoor aanvankelijk wordt uit- getrokken *f* 50,000.

9°. Aanleg van een fort bij *Oud-Wulven*, aanvankelijk voor *Memorie*.

10°. Het maken van een bergplaats voor het opleggen van materieel in het fort *Blaauwkapel*, waarvoor gerekend wordt noodig te zijn *f* 10,000.

11°. Het maken van een wachthuis in de batterijen aan den *Overeindschen weg*, waarvoor gerekend wordt noodig te zijn *f* 34,000.

12°. Verbetering van de stelling van *Henswijk*, waarvoor aanvankelijk wordt uitgetrokken *f* 150,000.

13°. Verbeteren van de stelling bij *Everdingen* en van het werk aan het *Spoel*, waarvoor aanvankelijk wordt uitgetrokken *f* 100,000.

14°. Verbeteren van de stelling bij *Asperen*, aanvankelijk voor *Memorie*.

15°. Verbeteren van de inundatiemiddelen bij *Tiel*, aan 't *Spoel* en bij de *Klop*, enz. en van gemeenschapswegen, waarvoor aanvankelijk wordt uitgetrokken *f* 300,000.

16°. Betalingen voor reeds aanbestede werken betreffende verbeteringen aan de verdedigingswerken van *Naarden*, *Muiden*, *Uitermeer*, *Blaauwkapel*, *Everdingen* en *Vuren* *f* 350,000.

Totaal *f* 1,794,000.

Art. 3. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behoeven, herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met al hetgeen geacht kan worden daarmede in verband te staan, een en ander tot verbetering van de *stelling van Helder* :

1°. Verbeteren van het fort *Kijkduin*, waarvoor aanvankelijk wordt uitgetrokken *f* 200,000.

2°. Verbeteren van de kustbatterij *Kaaphoofd* en fort *Erfprins*. Aanleg van een batterij op den dijk nabij het Meteorologisch observatorium, waarvoor aanvankelijk wordt uitgetrokken *f* 350,000.

3°. Verbeteren van de *Oostbatterij*, waarvoor aanvankelijk wordt uitgetrokken *f* 200,000.

4°. Het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen enz. *f* 5,000.

Totaal *f* 755,000.

Art. 4. Aanleg van werken tot dekking van rivierovergangen en opnemings van troepen, herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met al hetgeen geacht kan worden daartoe te behooren of daarmede in verband staande :

1°. Aanleg van een sperfort bij *Zutphen*, waarvoor aanvankelijk wordt geraamd *f* 200,000.

2°. Aanleg van een sperfort bij *Zwolle*, waarvoor aanvankelijk wordt geraamd *f* 150,000.

3°. Het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen enz. *f* 1000.

Totaal *f* 351,000.

Art. 5. Onvoorziene uitgaven *f* 60,000.

Totaal Generaal *f* 3,000,000.

ART. 2. Tot dekking der uitgaven begrepen in de bij ARTIKEL 1 dezer wet vastgestelde begrooiting, wordt aangewezen :

de som van *drie millioen gulden*, beschikbaar gesteld bij het VIIIste hoofdstuk der begrooiting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1875.

ART. 3. Wanneer de som, uitgetrokken voor een der onderwerpen van uitgaaf, begrepen in de artikelen 2, 3 en 4 van het 1ste ARTIKEL dezer wet, ontoereikend mocht worden bevonden, kan het ontbrekende, met inachtneming van het voorschrift van het 2de lid van art. 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), aangevuld worden door overschrijving uit den post voor onvoorziene uitgaven, in hetzelfde artikel voorkomende.

ART. 4. De in den loop van het jaar 1875 opkomende behoeften, de voltooiing van het vestingstelsel betreffende, welke hare omschrijving niet vinden in de

artikelen van genoemde begrooting, worden op den post voor *onvoorziene uitgaven* aangewezen.

Die uitgaven worden bij de rekening omschreven en verantwoord in zoovele posten als zij gelijksoortige onderwerpen betreffen.

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog,

MEMORIE VAN TOELICHTING OP VORENSTAAND GEWIJZIGD
WETSONTWERP.

---

§ 1. De wijzigingen voorgesteld in het ontwerp van wet tot vaststelling der begrooting van uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875, hebben haar ontstaan te danken: eensdeels aan de zucht der Regeering tot het bevorderen van 't gemeen overleg, en anderdeels aan het thans bij haar tot rijpheid gekomen voornemen om een gedeelte der Zuiderzee droog te leggen, en daartoe weldra beslissende stappen te doen.

Wanneer men de discussiën nagaat in den laten avond van den 18den December 1874 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gevoerd, dan blijkt daaruit dat het krijgskundig gedeelte der plannen van den Minister van Oorlog weinig of niet werd bestreden.

De kern van het debat werd gevormd door de groote uitgaven waarop de voltooiing van ons vestingstelsel aan den Staat zou komen te staan. De noodzakelijkheid dier hooge uitgaven was volgens sommige sprekers niet voldoende gestaafd en werd door anderen zelfs geheel ontkend.

De behoefte aan versterkingen op punten waar de Minister die wil bouwen is, met een enkele uitzondering — die van het fort op de Laan — niet tegengesproken. Slechts over den aard dier versterkingen en de daaraan te besteden kosten, scheen verschil van meening te bestaan.

Naar aanleiding dezer overwegingen, is de Regeering tot het besluit gekomen, het bouwen der forten te Westbroek, Bureveld en Oud-Wulven slechts voor memorie in het wetsontwerp te handhaven. De Minister van Oorlog zal voorts aan eene Commissie, gelijk bedoeld wordt in § 1 der Memorie van Beantwoording betreffende het oorspronkelijk wetsontwerp, opdragen te onderzoeken, of inderdaad op de drie genoemde punten al dan niet werken noodig zijn van een zoo groot verdedigingsvermogen en dus ook van een zoo groote kostbaarheid als de thans ontworpenen. Die Commissie zal bestaan uit Officieren van den generalen staf en van de verschillende wapens, die bij de verdediging van forten zijn betrokken. Na het rapport van die Commissie te hebben ontvangen, zullen — wellicht nog in deze zitting — nadere voorstellen aan de Vertegenwoordiging worden ingediend.

De Regeering erkent ten volle dat de natie — bij de groote uitgaven die de defensie nog zal vorderen — alleszins recht heeft op zooveel waarborgen als mogelijk is voor het goed besteden der toe te stane penningen, en de Minister van Oorlog heeft diensgevolge gemeend niet stijfhoofdig te moeten blijven staan op het standpunt vroeger door hem ingenomen, en dat medebracht de genoemde Commissie eerst later te doen in werking treden.

Van het aanvangen met de werken vormende een offensieve stelling voor Naarden, is, gedeeltelijk om dezelfde reden en gedeeltelijk in verband met de plannen tot het droogmaken der Zuiderzee, voor 's hands afgezien.

Het hooge nut van het bezit eener stelling voorwaarts van Naarden, waaruit aanvallend kan worden opgetreden, is niet betwist. De heer STORM VAN 'S GRAVESANDE beweerde slechts dat er vooreerst noodiger zaken waren te maken; hij gaf ook in overweging een dergelijke stelling meer zuidwaarts van genoemde vesting te zoeken, maar zeide ten slotte: »ik kan niet goedkeuren dat men nu *al dadelijk* zooveel ten koste legt aan een gerebrancheerd kamp bij Naarden». De heer STIELTJES, die een onjuiste opvatting had van 'tgeen er naar 's Ministers zienswijze ten aanzien der defensie zou moeten geschieden na de droogmaking der Zuiderzee, eindigde met te zeggen, dat de positie van Naarden even goed bleef.

Om op de zooeven bedoelde onjuiste opvatting terug te komen, moet de Minister het navolgende in het midden brengen.

In de Memorie van Beantwoording, heeft hij niets anders gezegd dan dat door het c. q. voortzetten en ombuigen tot Edam of een ander punt der tegenwoordige Noordhollandsche kust, van de reeks forten bij Naarden te stichten, Amsterdam aan de oostzijde volkomen tegen een bombardement kon worden beveiligd. Iets dergelijks is *niet* voorgesteld door die leden der Staatscommissie voor de Zuiderzee, die als subcommissie de belangen der defensie behandelden. En volkomen instemming met de overige denkbeelden dier subcommissie kon bij den Minister te minder bestaan, daar haar zienswijze gegrond was op een veel minder geconcentreerd stelsel van defensie, dan sedert bij de wet is aangenomen.

Wat hiervan zij, toen de Minister zijn plannen ten aanzien van een gerebrancheerd kamp bij Naarden in den vorigen zomer vaststelde, stond het droogmaken der Zuiderzee nog slechts als een mogelijke gebeurtenis in een zeer ver verschiet. Hij had zich dus slechts te overtuigen, en die overtuiging zoo mogelijk aan anderen deelachtig te maken, dat het uitvoeren zijner plannen geen ijdel arbeid zou blijken, wanneer het grootsche ontwerp *eenmaal* mocht worden verwezenlijkt. Sedert dien tijd is echter een belangrijke schrede voorwaarts gedaan. Het droogmaken der Zuiderzee ligt niet meer in een ver verschiet, maar het begin er van kan betrekkelijk als nabij worden beschouwd. Het daarstellen van defensiewerken, wier waarde door deze groote onderneming kan worden gewijzigd, behoort dus, wanneer er overigens geen urgentie tot die daarstelling bestaat, te worden verschoven. Het is thans niet genoeg meer te weten dat die werken bruikbaar zouden blijven, maar er behoort zooveel doenlijk verband gebracht te worden tusschen hen en den nieuwen toestand die zal worden geboren.

Er zal dan ook een nieuw onderzoek moeten plaats hebben naar den invloed van de droogmaking der Zuiderzee op de defensie des lands. Van hoeveel gewicht een dergelijk onderzoek zal kunnen wezen is reeds gebleken uit de rede van den heer STIELTJES op 18 December 1874. Hetgeen bij die gelegenheid door dien geachten deskundige werd gezegd aangaande de inrichting en de wijze van verdediging van den afsluitdijk van Enkhuizen naar den Ketel verdient alleszins behartiging. Dat onderzoek zal noodwendig op de plannen van verdediging van Amsterdam aan de noord- en oostzijde, van het noordelijk gedeelte der Nieuwe Hollandsche waterlinie en van de stelling in de Geldersche Vallei van invloed zijn. De Minister is dan ook overtuigd, dat het in de gegeven omstandigheden onraadzaam zou wezen aan zijn voorstellen, betreffende de stelling voor Naarden, uitvoering te geven, zonder die vooraf te toetsen aan hetgeen ten gevolge van de droogmaking van de Zuiderzee, na het bedoelde onderzoek, voor 's lands verdediging noodig zal blijken te zijn.

§ 2. Den post van f 5000 tot het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen enz. op de bank de Laan, heeft de Minister in overleg met zijn ambtgenoot voor Marine gemeend te moeten behouden.

Wanneer men de Memorie van Beantwoording betreffende het oorspronkelijk wetsontwerp met eenige aandacht herleest, dan zal men zien dat het volstrekt niet in de bedoeling der Regeering ligt *onvoorwaardelijk* tot het stichten van een fort op de Laan over te gaan. Zij heeft haar voornemen daartoe uitdrukkelijk ondergeschikt gemaakt aan de mogelijkheid van »het te bouwen zonder in bui-

tersperige uitgaven te vervallen". Een onderzoek naar die mogelijkheid te doen, is vooreerst alles wat zij verlangt, en de gelden daartoe te verleenen bindt derhalve verder tot niets.

De redenen die zij heeft om aan een fort op de Laan de voorkeur te geven boven het vroeger voorgestelde op den Zuidwal zijn door haar zóó duidelijk en zóó uitvoerig uiteengezet, dat zij inderdaad niet weet wat zij nog meer ter verdediging van hare meening zou kunnen in het midden brengen. Zij wil hier slechts herhalen, volstrekt niet te verwachten dat een fort op de Laan aan een sterke vijandelijke vloot zal beletten in het zeegat door te dringen, maar wel dat een zoodanig fort, geholpen door de landbatterijen, die vloot derwijze zal havenen, dat onze minder sterke zeemacht haar met hoop op goeden uitslag kan aanvallen. Dit doel is niet te bereiken met een fort op den Zuidwal of elders. Een fort op den Zuidwal kan den vijand ook niet beletten op of nabij de reede van Texel post te vatten en van daar onze maritieme etablissementen te vernielen; zonder fort op de Laan derhalve zullen wij moeten vervallen in groote uitgaven voor onze vloot, ten einde te verkrijgen, dat zij tegen die des vijands is opgewassen.

De heer STORM VAN 'S GRAVESANDE, tot nog toe een verklaard tegenstander van een fort op de Laan, zeide in de discussie van 18 December jl.: »Aangezien men den vijand nu niet kan beletten op de reede van den Helder te komen, heeft de commissie voor de kustverdediging het stelsel aangenomen om hem te beletten zoo dicht bij te komen of althans te blijven, dat hij de maritieme etablissementen niet kan vernietigen, met andere woorden, om hem het verblijf op de reede zooveel mogelijk te bemoeielijken." Maar die commissie wilde dit niet doen met een enkel fort op den Zuidwal; zij achtte er bovendien nog drie toe noodig, en wel een op de Laan, een op de Hors en een op de Harsens. Zij verklaart bovendien in haar rapport uitdrukkelijk: »dat er tegen den bouw van niet één der door haar voorgestelde forten bedenkingen van overwegenden aard bestaan". De Regering gaat niet zoover; zij wil integendeel voorloopig slechts onderzoek, en dan nog maar naar de mogelijkheid van het bouwen eener versterking op de Laan.

De heer STELTJES heeft verwondering te kennen gegeven, dewijl de Minister niet dadelijk is gekomen met een eenigszins uitgewerkt ontwerp van een zoodanig fort. De ondergeteekende meent dat iets dergelijks, in de tegenwoordige phase der zaak, niet van hem kan gevorderd worden; immers de aangevraagde som moet juist dienen om de bouwstoffen te verzamelen, die tot het maken van een dergelijk ontwerp in de eerste plaats noodig zijn. Maar daarom is men nog niet op onbekookte wijze te werk gegaan.

Toen de Minister van Oorlog met zijn ambtgenoot voor de Marine, het hoog wenschelijke van een fort op de Laan had erkend, vermeenden de ingenieurs die hem ter zijde stonden, en die sedert lang met het werk van den heer CALAND bekend waren, dat de bouw mogelijk zou wezen. De Minister van Marine heeft vervolgens nieuwe en opzettelijke hydrografische opnemingen laten doen en daarna is, door tusschenkomst van den Minister van Binnenlandsche Zaken, het advies gevraagd der ingenieurs van den waterstaat. Laatstgenoemden hebben voorloopig hun denkbeelden doen kennen, maar alvorens een bepaalde meening te uiten, wenschten zij meerdere kennis van den bodem te bekomen. Aangaande de wijze van een daartoe strekkend onderzoek is met hen in overleg getreden.

De heer STELTJES doet het eenigermate voorkomen alsof het bouwen van een fort bij Vlissingen op den Elboog in de Wester-Schelde, een werk van minder beteekenis zou zijn dan dat van het bouwen eener sterkte op de Laan. Hij wijst op koepels, pantseringen, bomvrije gebouwen enz.; maar dit een en ander zou in onze dagen ook in een fort op den Elboog noodig zijn. Men behoeft dus alleen den onderbouw te bespreken, en doet men dit, dan valt de vergelijking wellicht uit in het voordeel van een fort op de Laan.

Op den Elboog is het verschil in waterstand bij eb en vloed 3- à 4-maal grooter dan op de Laan; de stroom is er sterker en de golfslag zeker niet minder. De

zekaarten bewijzen daarenboven, dat de veranderingen van den bodem in de laatste jaren op den Elboog veel grooter zijn geweest dan op de *Laan*.

Het fort door den heer CALAND ontworpen vormt een vijfhoek, die binnen de bekleedingsmuren een oppervlakte van drie hektaren zou hebben omsloten. Deze oppervlakte is veel grooter dan die welke voor een fort op de *Laan* zou worden gevorderd en al de in laatstgenoemd fort benodigde kazematten, bomvrije gebouwen enz. kunnen gewis worden vervaardigd van de vijftig duizend toerling M. metselwerk, die de muren met poort van den ingenieur CALAND zou hebben geëischt (1).

Het maken van een fort op den Zuidwal wordt altijd stilzwijgend aangenomen als te zijn een eenvoudige en betrekkelijk weinig kostbare zaak; maar ook hierin dwaalt men. Pantseringen, koepels en dergelijke daargelaten en alleen den onderbouw in aanmerking nemende, dan zullen de kosten hier niet veel minder zijn dan op de *Laan*. Waterdiepte en stroom zullen niet veel verschillen; terwijl de bodem er zachter en de golfslag bij sommige winden zeer hevig is.

§ 3. Daar het nu eenmaal onvermijdelijk is geworden het op 18 December jl. gestaakte mondeling debat in geschrifte voort te zetten, moet de Minister nog op eenige bedenkingen antwoorden, destijds door sommige sprekers aangevoerd.

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT kan niet aannemen de juistheid der redenen, door den ondergeteekende opgegeven als zeer waarschijnlijk geleid te hebben tot het te laag zijn der ramingen, vermeld in Bijlage 1 van het ontwerp vestingwet.

Hij houdt vol dat die ramingen niet te laag zijn en leidt hieruit — althans voor een gedeelte — af, dat de hoogere sommen, die de Minister meent dat gevorderd werden tot het bouwen van sommige forten op gezegde Bijlage vermeld, een gevolg zijn van de wijze waarop hij de vestingwet wil uitvoeren.

Wat het eerste betreft, zoo kan de ondergeteekende desnoods geheel in het midden laten, of hij de handelingen zijner voorgangers al dan niet voldoende heeft verdedigd. Hij heeft de ramingen niet gemaakt of doen maken; hij heeft ze in de toelichtende staten van een aanhangig wetsontwerp gevonden, niets meer. Maar hij blijft er bij, dat ze te laag zijn, en van deze waarheid wordt hij meer en meer overtuigd, naarmate hij meer en meer vordert met de voorbereidingen tot het trapsgewijze doen uitvoeren der wet. Hij heeft echter reeds het bewijs gegeven dat hij de Vertegenwoordiging ook op andere wijze wil overtuigen dan enkel door zijn verzekeringen. De zaak zal door eene commissie worden onderzocht, en mocht deze tot een voor 's lands financiën gunstig resultaat komen, dan zal de ondergeteekende de eerste zijn om zich daarover te verheugen.

Wat nu de wijze aangaat waarop de ondergeteekende handelt bij het volbrengen der werkzaamheden van voorbereiding tot het uitvoeren der vestingwet, deze is niet gelijk de heer DE ROO VAN ALDERWERELT beweert. Zij bestaat niet slechts in het raadplegen der technici, ook de tactici worden gehoord en zij behoeft dus niet onvoorwaardelijk tot verhooging van uitgaven te leiden. De bewijzen die de genoemde afgevaardigde daarvoor verlangt kunnen hem evenwel niet worden gegeven. Hij blijft er op aandringen, dat de Minister van Oorlog zijn voorstellen aan de Vertegenwoordiging zal verantwoorden met adviezen van den chef van den generalen staf. Hij zegt: »Het komt niet aan op den persoon van dien chef, maar op den chef met zijn bureau". Maar dat bureau vormt geen commissie, die met den chef als haar president werkt, waarvan de leden een eigene meening hebben te doen gelden en te handhaven, en waarin derhalve een door de meerderheid gevormde opinie kan ontstaan en als traditie vernag voort te leven. Het is samengesteld uit ondergeschikten van dien chef, die, ieder op zich-zelf, verrichten wat hij hun opdraagt. De eenheid in zienswijze kan dus slechts door den chef worden daargesteld en onderhouden, en afwisseling van chefs kan afwisseling van denkbeelden ten gevolge hebben, evengoed als dit het geval kan zijn aan het Departement van Oorlog door afwisseling van Ministers.

(1) Als punt van vergelijking kan dienen dat die hoeveelheid metselwerk ongeveer vier maal grooter is dan die van den toren te Honswijk.

Het denkbeeld van meergenoemden afgevaardigde zou dus niet alleen tot niets leiden, maar het is en blijft in tweestrijd met de verantwoordelijkheid van den Minister.

Als het bij den chef van den generalen staf kan toegaan gelijk de heer de Roo van Alderwerelt aanneemt, en als zijn bureau derhalve een opinie kon hebben, dan zou hij doodeenvoudig aan den leiband van dat bureau loopen en niet het vertrouwen verdienen dat men in hem moet kunnen stellen.

Een andere eisch van denzelfden geachten afgevaardigde is het overleggen eener kaart, waarop niet alleen de forten en de inundatiën zijn te zien, maar waarop bovendien voorkomen: de opstelling der troepen; de aanwijzing der dorpen, gehuchten, villa's enz., die zullen bezet worden en verdedigd; de punten waar batterijen zullen worden geplaatst, enz.; in een woord de aanschouwelijke en tot in bijzonderheden uitgewerkte voorstelling van een volkomen plan van verdediging.

Het komt den ondergeteekende voor, dat bij het stellen van dezen eisch geheel en al van een eenzijdig militair standpunt is uitgegaan. Maar al kon dat standpunt ook worden toegegeven, dan nog is aan het verlangen niet te voldoen.

Men kan geen plan van verdediging maken zonder vooraf een plan van aanval te hebben ontworpen; nu zijn er verschillende combinatiën van aanval op ons land te bedenken en dus ook verschillende combinatiën van verdediging.

Er zou geen reden bestaan liever de eene dan de andere aan de Kamer bekend te maken, en men zou ze dus allen moeten mededeelen. Ieder dezer veronderstelde, en dus op hypothesen berustende aanvalswijzen, zou evengoed tot discussie kunnen leiden als de daartegenover geplaatste wijze van verdediging, en wáár zou men langs dien weg eindigen?

Doch er is meer; de ondergeteekende moet herhalen dat de zaak niet van een eenzijdig militair standpunt mag worden beschouwd. Men kan geen combinatiën van aanval maken zonder in beschouwingen te treden over onze politieke verhouding tegenover andere Staten van Europa en over de politieke verhouding dier Staten onderling.

De Regeering zou dus hare meest intieme wetenschap en hare meest intieme denkbeelden over een en ander moeten openbaren, en men zal wel willen toegeven dat men dat te minder van haar kan verwachten, daar het ook om andere en reeds genoemde redenen niet tot een bevredigend einde zou kunnen leiden.

§ 4. De heer van Houten meent dat de Minister zich voor een gedeelte wil onttrekken aan het uitvoeren der vestingwet, ten einde op die wijze te gemoet te komen aan de groote uitgaven die hij beweert dat daaraan zullen zijn verbonden. Hij verkeert ten deze in dwaling.

De Minister blijft volhouden, dat het voltooiën van ons vestingstelsel, wanneer dat geschiedt conform bijlage I van het wetsontwerp, belangrijk grooter kosten zal na zich slepen dan men aanvankelijk dacht, en hij doet dit te meer als hij overweegt dat op bijlage II nog geen gulden vermeld is voor geschut en verder artilleriematerieel.

Nu wil hij eerst de Utrechtsche linie, de zeegaten en de toegangen langs de spoorwegen in achtbaren staat van verdediging brengen en daaraan in redelijken zin niets sparen. Is dit geschied, dan is het land stipt genomen verdedigbaar en men is uit den toestand geraakt van nergens voldoende gereed te zijn. Men heeft dan een afgerond zeer geconcentreerd stelsel van defensie verkregen, waarmede men het desnoods kan doen.

Is dit stelsel, wat beschouwd kan worden als een deel van het stelsel in de wet vermeld, voltooid, dan kan men verder gaan; maar men zal het in de hand hebben het nog overige geheel naar denzelfden maatstaf, of wel op veel eenvoudiger en minder kostbare wijze tot stand te brengen.

Al dat overige kan zeer nuttig zijn voor de verdediging en de kracht daarvan nog verhoogen; het zou dus verkeerd geweest zijn het niet in de wet op te nemen, en alzoo ter overgave aan het domein en ter slooping te doemen; maar het hierboven in de eerste plaats genoemde maakt de kern uit onzer doode weermiddelen

en den grondslag onzer defensie; slechts daarvoor derhalve mogen betrekkelijk hooge uitgaven worden geëischt.

Er is hier dus slechts sprake van de bevoegdheid te benuttigen, verleend in de slotlinea van art. 2 der wet, en misschien om niet alles naar denzelfden maatstaf uit te voeren.

Artikel 1 der wet.

Art. 1. De som aanvankelijk voor dit artikel uitgetrokken kan worden verlaagd, dewijl er thans over 1875 minder werk zal worden verricht en met werken later zal worden aangevangen.

Art. 2, punt 8. De heer DE ROO VAN ALDERWERELT trekt in twijfel of het wel noodig is het fort op de Bildtstraat te verbeteren, sedert het fort op den Voordorpschen dijk bestaat en men een ander bij Vooreveld wil aanleggen.

Bij den Minister bestaat in geen en deele het voornemen de tactische waarde van dit fort te verhoogen, maar het moet behouden blijven, het kan eenmaal worden aangevallen en verdedigd, en behoort dus ook de noodige bomvrije ruimte te bevatten, zoowel voor de bezetting als tot berging van munitie en goede opstelling van geschut. Aan dat alles is in het fort op de Bildtstraat gebrek, en kon men daarin vroeger voorzien als een oorlog ophanden was; thans is dit onmogelijk. In den vorigen zomer heeft het bataljon mineurs en sappeurs, een bataljon technische troepen, derhalve dat uitnemend geschikt was voor de aangewezen taak, zich bij wijze van oefening beziggehouden met het fort door tijdelijke middelen in den toestand te brengen, waarin het in oorlogstijd zou moeten verkeeren. Er was zeer veel verricht, maar er was toch nog zeer veel te doen overgebleven, en niettemin had men twee maanden aan den arbeid besteed. Men had hetzelfde desgevorderd wellicht in de helft van den tijd kunnen volbrengen, maar ook dat ware nog veel te lang geweest, gezwegen nog dat men bij oorlogsgevaar niet een geheel bataljon technische troepen aan een enkel fort kan laten werken.

Voorziening in tijd van vrede is dus gebiedend noodig, en dit blijkt te meer, als men let op de hooge eischen ten deze gesteld door de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren. In de *Geschiede der Belagering von Paris*, een werk pas in 1874 voltooid, en zoo niet op last dan toch met voorkennis en medewerking der Pruisische Regeering uitgegeven, worden de hoofdvorwaarden, waaraan zelfstandige forten in onze dagen moeten voldoen, aldus gesteld:

1°. een zoo mogelijk volkomen en door kanonvuur niet te vernielen stormvrijheid;

2°. een veilig en dus bomvrij onderkomen voor de geheele bezetting van het fort zelf en van die der naastbijgelegen tusschenbatterijen, benevens veilige en dus bomvrije ruimte op den wal voor geschut en manschappen, die tijdelijk geen deel aan den strijd nemen;

3°. veilige en dus bomvrije ruimte tot berging en vervaardiging van munitie (kruitmagazijnen en laboratoria), niet alleen voor de behoeften van het fort zelf, maar ook voor die van de naastbijgelegen tusschenbatterijen die haar aanvulling uit het fort moeten erlangen.

Ten behoeve der werken in het wetsontwerp genoemd onder punten 5, 10, 13, 15 en 16 is reeds gedeeltelijk beschikt over de som van f 800,090 op het oorspronkelijke VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting aangewezen tot voortzetting van reeds aangevangen verbeteringen aan de Nieuwe Hollandsche waterlinie en betalingen van reeds aanbestede werken.

De hierbedoelde werken zullen dus geen vertraging ondervinden.

Art. 3. Toen het eenmaal een uitgemaakte zaak bleek, dat de ramingen, voorkomende op bijlage II van het ontwerp vestingwet, geen grondslag konden uitmaken voor verdere berekeningen, was het noodig ze allen te herzien. Een derge-

lijke arbeid, zou hij vertrouwen verdienen, kon echter niet spoedig zijn afgehoopen. Men moest dus die vroegere ramingen wel vermelden zoo dikwerf er aanleiding bestond op ramingen te wijzen, maar deelde op de meest stellige wijze mede, dat er in 't algemeen niet onvoorwaardelijk op kon worden vertrouwd.

De nadere berekeningen sedert ontvangen betrekkelijk de bekende werken, uit te voeren in de stelling van den Helder, bevestigen die meening; ook hier zal men boven de vroegere ramingen moeten gaan.

De verbetering der kustbatterij Wierhoofd zal dit jaar achterwege blijven, dewijl, zooals reeds in de Memorie van Beantwoording op het Voorloopig Verslag betreffende de oorspronkelijke begrooting van uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875, is te kennen gegeven, zij door hare ligging niet de kracht kan erlangen die zij behoeft om haar doel — het beschermen van den ingang der haven van het Nieuwe Diep — te bereiken. Vermoedelijk zal zij ondersteund moeten worden door een werk op de Harsens, nabij den leidam. De daartoe strekkende onderzoekingen vorderen meer tijd dan aanvankelijk was verondersteld en zijn nog niet afgehoopen. Het blijkt thans hoogstwaarschijnlijk te zijn, dat nog dit jaar een begin met de uitvoering zou kunnen worden gemaakt.

Art. 4. Als andere zelfstandige forten niet kunnen worden gebouwd voor de sommen vroeger opgegeven als daartoe te zullen zijn benodigd, dan is dit met zoogenaamde sperforten, uit den aard der zaak, nog veel minder het geval. Deze toch moeten niet alleen voldoen aan de meeste algemeene eischen ad. art. 2 voor forten opgegeven, maar bij hun aanleg moet nog met veel meer rekening worden gehouden. Hun doel toch is den vijand zoolang mogelijk te beletten van een spoorweg of anderen belangrijken toegang tot het hart des lands, gebruik te maken tot den aanvoer van materieel en verdere oorlogsbehoeften. Een dergelijk fort zal van den oogenblik af waarin de vijand zich vertoont ingesloten kunnen worden. Het is dus noodig:

1°. Dat zijn gebouwen, muren en geschutstanden van alle zijden zooveel doenlijk beveiligd zijn tegen des vijands direct en indirect vuur;

2°. dat het voorzien zij van onuitdoofbaar vuur in koepels;

3°. dat het voldoende bomvrije bergplaatsen bevat voor een ruimen voorraad van levensmiddelen, munitiën en andere benodigdheden, aangezien niets kan worden aangevoerd;

4°. dat het behoorlijk gelegenheid aanbiedt tot ziekenverpleging, dewijl noch zieken noch gewonden kunnen worden geëvacueerd.

Een sperfort zal gewis niet voor minder geld zijn te bekomen, dan de som waarop bijv. *Rijnauwen* — als het geheel gereed zal zijn — naar de tegenwoordige prijzen zou komen te staan. De ontvangen begrootingen zijn den ondergeteekende in dit opzicht zeer tegengevallen, maar hij hoopt door wijziging van sommige details nog tot besparing te geraken.

Het heeft bij hem een punt van overweging uitgemaakt, ook de plannen voor deze forten aan het oordeel van de meergenoemde commissie te onderwerpen, maar de eischen waaraan een sperfort moet voldoen, zijn zoo gestreng en van zelf zoo nauwkeurig bepaald, dat, wanneer de plaats waar ze moeten komen te liggen eenmaal is aangewezen, voor de uitvoering slechts met den artillerist en den ingenieur behoeft te rade gegaan te worden.

Art. 5. Dit artikel kan worden verminderd, dewijl de geheele omvang der te verrichten werkzaamheden geringer wordt.

's Gravenhage, den 19den Februari 1875.

De Minister van Oorlog,

WEITZEL.

VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPOORTEURS OP DE GEWIJZIGDE
BEGROOTING VAN UITGAVEN VOOR DE VOLTOOIING VAN HET
VESTINGSTELSEL.

§ 1. Onder dagteekening van 19 Februari jl., zond de Minister van Oorlog bij de Tweede Kamer een Nota van Wijziging in omtrent het wetsontwerp tot vaststelling der begrooting van uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1875. In overleg met de Commissie van Rapporteurs over dat wetsontwerp stelde de Voorzitter aan de Kamer, in hare zitting van 21 Februari voor, die wijziging op nieuw naar de afdelingen te zenden. De Vergadering vereenigde zich met dit voorstel. Het wetsontwerp werd evenwel, daar gewacht moest worden op de eerst den 1sten Maart ingekomen voordracht tot verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1875 (zitting 1874—1875, — 118), eerst den 2den Maart in de afdelingen onderzocht en gaf daar tot de volgende bedenkingen aanleiding.

§ 2. Een eerste bedenking gold de late indiening der voordracht.

Het wetsontwerp, zooals het door de Regering is gewijzigd, komt toch in hoofdzaak met de oorspronkelijke voordracht overeen. De posten, die in December hoofdzakelijk tot bestrijding aanleiding gaven, zijn gehandhaafd, te weten, het offensief voor Naarden en de forten bij Westbroek, Bureveld en Oud-Wulven; maar terwijl voor die werken in het vorig ontwerp een totale som was aangevraagd van f 890 000, worden thans die gelden voor *memorie* uitgetrokken. Voorts wordt nog weggelaten de batterij *Wierhoofd* in de stelling van den Helder, en wordt de som voor onvoorziene uitgaven met f 40 000 verminderd. Eindelijk maakt de Minister zich los van de ramingen van den toelichtenden staat van het oorspronkelijk wetsontwerp, waardoor wel is waar alle kritiek omtrent het totale bedrag der kosten van de betrokken werken wordt afgesneden, maar de Kamer nu ook gesteld wordt voor een aanvraag van *eerste* termijnen, zonder in de verste verte te kunnen nagaan tot welk bedrag zij zich verbindt.

De gewijzigde voordracht is derhalve niets dan een zeker niet verbeterde uitgave der eerste, en verschilt daarvan alleen in dit opzicht, dat alle posten zijn weggelaten of voor *memorie* uitgetrokken, waartegen van de zijde der Kamer bedenkingen zijn geopperd. De ingediende wijziging geeft mitsdien zóó weinig te beteekenen, dat zij zeer goed staande de discussiën in de oorspronkelijke voordracht gebracht had kunnen worden. Het amendement van den heer van Wasenaar opende daartoe zelfs den weg. Daarom wenschte men van den Minister te vernemen, waarom zij eerst ingediend is 2 maanden nadat de beraadslagingen over de eerste waren geschorst.

De vraag schijnt te meer gerechtvaardigd, daar de Minister van Binnenlandsche Zaken zich in de avondzitting van 18 December zeer bezorgd toonde over de vertraging, waartoe het voorgestelde uitstel wellicht zou kunnen leiden. Die Minister zeide onder anderen: »Maar wanneer de Regering het aan de Kamer overlaat in deze te beslissen, is dit in de stellige verwachting, dat dit aangelegen ontwerp zoodra de Kamer in 't volgend jaar bijeenkomt, weder in behandeling zal komen en de afgebroken beraadslagingen zullen worden voortgezet.» En later: »Mijn ambtgenoot zeide — en dat is voor zijne verantwoordelijkheid, maar niemand kan het bij hem wraken — dat hij, na den sterken aan drang tot wijziging van het wetsontwerp, met den Ministerraad wil raadplegen. Daartoe zal het recès voldoende tijd geven. *Bij aanneming van de motie zal de Kamer, terugkomende, daarvan de vruchten vinden.*» En toch zal de Kamer meer dan eene maand bijeen zijn eer deze voordracht vatbaar is om in discussie te worden gebracht.

§ 3. Als reden voor de aangebrachte wijzigingen wordt in § 1 der *Memorie van Toelichting* op de Nota van wijziging opgegeven: »eensdeels de zucht der Regering tot het bevorderen van 't gemeen overleg», en »anderdeels het thans bij haar tot rijpheid gekomen voornemen om een gedeelte der Zuiderzee droog te leggen, en daartoe weldra beslissende stappen te doen». Tot verdediging van zijne nadere

voorstellen omtrent het offensief van Naarden" beroept de Minister zich voorts (§ 1, blz. 1 der aangehaalde Memorie), behalve op het argument, ontleend aan de plannen ten aanzien der Zuiderzee, op de adviezen van de heeren STORM VAN 'S GRAVESANDE en STIELTJES. De wensch van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT en andere leden, dat de Minister mocht kunnen goedvinden een algemeen plan met kaart in te dienen van de wijze van versterking der hier in aanmerking komende liniën, wordt beantwoord met een betoog, (zie § 3, blz. 5 der Memorie van Toelichting), dat een algemeen plan van verdediging niet denkbaar is zonder een algemeen plan van aanval, dat zoodanig plan van aanval niet is te maken zonder in beschouwingen te treden over onze politieke verhouding tegenover andere Staten van Europa en over de politieke verhouding dier Staten onderling, en dat de Regering hare denkeelden daaromtrent niet mag openbaren.

Vrij algemeen had men bezwaar tegen deze voortzetting van het mondeling debat in de schriftelijke stukken. Dit strijdt tegen alle parlementaire gebruiken. Had de Minister de hier genoemde sprekers willen beantwoorden, niets zou hem belet hebben dit in de avondzitting van den 18den December te doen, of uitstel te vragen tot den volgenden dag. Het heeft nu den schijn alsof de Minister zich den 18den December bezwaard gevoelde te antwoorden op de tegen zijn voordracht aangevoerde betoogen, maar zich nu een gemakkelijke overwinning op het papier tracht te bezorgen, door gedeelten van redevoeringen uit te kiezen en deze op schijnbaar zegevierende wijze te wederleggen.

Overigens maakte al hetgeen in dit gedeelte van de memorie van Toelichting wordt gezegd op de meeste leden een allzonderlingsten indruk. Het beroep op de droogmaking der Zuiderzee vond men algemeen bijzonder vreemd. Reeds in de Troonrede gaf de Regeering te kennen, dat het plan daartoe bij haar bestond. »Het zal mij verheugen", dus heette het daar, »indien vóór het einde dezer zitting de eerste beslissende stappen gedaan zijn tot aanwinst van grondgebied ten koste van een deel der Zuiderzee". In het Voorloopig Verslag (bladz. 7) over het vorig ontwerp werd dan ook gevraagd, of »dit offensief" (namelijk het offensief bij Naarden), »zooals het door den Minister wordt voorgesteld, zijn waarde zou behouden, indien tot de droogmaking der Zuiderzee werd overgegaan?" Het antwoord van den Minister was toestemmend, en op bladz. 6 van de Memorie van Beantwoording werd het voorgedragen offensief juist aangeprezen *op grond* van die droogmaking. Men leest daar toch: »maar bij het uitwerken dezer denkbeelden dacht hij (de Minister) nog aan een ander voorbeeld. Wanneer het droogmaken der Zuiderzee gelukt en tot stand gebracht is, zal de oostzijde van Amsterdam, ter verdediging der hoofdstad, belangrijke voorziening eischen.

»Als men dan den kring der thans ontworpen forten in noordelijke en westelijke richting doortrekt tot Edam, of tot eenig ander punt der tegenwoordige Noord-hollandsche kust, dan verkrijgt men aan die zijde een reeks van sterkten, die 12- à 14000 meters van de hoofdstad is gelegen en haar volkomen tegen bombardement zal beveiligen.

»De ondergeteekende moet dus blijven volharden bij het hooge nut door hem aan de ontworpen stelling toegeschreven."

Verder wordt op bladz. 6 derzelfde Memorie van Beantwoording een lang betoog geleverd, ten bewijze, dat de stelling zóó en niet anders moet zijn ingericht als bij de eerste wetsvoordracht werd voorgesteld, en zegt de Minister, dat hij de zaak *in persoon op het terrein heeft onderzocht en dáár zijn denkbeelden gevestigd heeft.*" Hoe kan dan nu de droogmaking der Zuiderzee een reden zijn om van het vroegere plan althans voorloopig weder af te zien en de gelden slechts voor *Memorie* uit te trekken?

Ook uit bladz. 3 derzelfde Memorie van Beantwoording blijkt, dat de Minister, bij het indienen van het eerste wetsontwerp, reeds op de droogmaking der Zuiderzee had gerekend; immers men leest daar: »Ook zal men er op kunnen zien hoe de werken van het noordelijk gedeelte der linie in verband met de drooggemaakte Zuiderzee — volgens de daarvan bekende projecten — zullen zijn gelegen."

Bij deze gelegenheid werd voorts de vraag gedaan, in welken stand de plannen

der Regeering omtrent de Zuiderzee zich dan thans bevinden? Welk gedeelte der Zuiderzee stelt zij zich voor te doen droogleggen en zal die onderneming van Staatswege geschieden? En ligt het in het voornemen der Regeering, in verband met die plannen, een wijziging der vestingwet voor te stellen?

Een even verrassenden indruk als het betoog omtrent de Zuiderzee, maakte bij velen de redeneering, waarbij de onmogelijkheid wordt betoogd om een algemeen plan van versterking van elke linie te geven. De Minister spreekt over onze politieke verhouding tegenover andere Staten van Europa en over de politieke verhouding dier Staten onderling, alsmede van »verschillende combinatiën van aanval". Maar dat alles heeft niets te maken met de quaestie, die het hier geldt. Men vraagt aan de Regeering niet naar »hare meest intieme wetenschap en hare meest intieme denkbeelden" over de politieke verhoudingen en de kansen, die er voor Nederland bestaan om te eeniger tijd in een oorlog te worden gewikkeld. Men wenscht niet van den Minister van Oorlog te vernemen, op welke wijze het legerbestuur zich voorstelt in deze of gene veronderstelling de verdediging te voeren. Er wordt eenvoudig gevraagd naar een *algemeen plan van versterking* der Nieuwe Hollandsche linie en der stelling van de Helder. Zoodanig plan is *geheel onafhankelijk* van die combinatiën en verhoudingen, waarvan de Regeering gewaagt. De Nieuwe Hollandsche linie, om daarbij te blijven, kan van verschillende zijden worden aangevallen, maar zij moet zóó ingericht zijn, dat, op welke wijze de aanval ook geschiede, de verdediging mogelijk zij. De vijand, wie hij ook zij, komt altijd op dezelfde wijze tegenover het een of ander gedeelte der linie te staan. Wordt bijv. de Nieuwe Hollandsche linie in front aangevallen, dan doet het niets ter zake of de vijand, die er voor staat, Fransch of Duitsch spreekt; hij moet altijd de linie belegeren volgens deze of gene bekende methode en den hoofdaanval richten op enkele door hun ligging van zelve in aanmerking komende punten. De stelling van den Helder kan van de land- of van de zeezijde, of aan beide zijden te gelijk worden aangevallen. Zij moet zóó worden ingericht, dat zij in elk dier gevallen verdedigbaar is. Maar de vraag, of de aanvallers Engelschen, of Russen of Franschen zijn, doet niets ter zake. De Minister schijnt het onderscheid niet te zien tusschen een *operatieplan* en een *plan van versterking*. Zijn redeneering, consequent doorgevoerd, zou noodwendig daartoe leiden, dat nimmer in tijd van vrede eenige linie of stelling versterkt zou kunnen worden.

Het is intusschen even onmogelijk, zonder algemeen plan van de *wijze van versterking*, een verdedigingslinie op rationeele en doelmatige wijze in te richten, als men rivieren op stelselmatige wijze verbeteren kan zonder algemeen plan van rivierverbetering, of gebouwen kan oprichten zonder te weten waarvoor zij dienen moeten. Het komt niet alleen op de forten, maar bovenal op de *tijdelijke* werken, de tusschenbatterijen, loopgraven, verschanste woningen enz. aan. De forten zijn slechts steunpunten. Heeft men niet vooraf, in hoofdtrekken, vastgesteld wat de Franschen noemen *un dispositif de défense*, dan ontbreekt aan alle voorstellen tot den aanleg van permanente werken of de verbetering der bestaande, elke rationeele grondslag.

Uit dit oogpunt schijnt het dan ook aan bedenking onderhevig om gelden toe te staan voor de verbetering van sommige der in het wetsontwerp genoemde forten. Juist om een einde te maken aan het stuksgewijze werken, dat schatten verslond zonder voldoende resultaat te geven, is aangedrongen op regeling van het vestingstelsel bij de wet. Men wilde een wet als basis en een afzonderlijke begrooting voor de uitvoering, ten einde zekerheid te hebben, dat slechts volgens een algemeen goed samenhangend plan zou worden gewerkt. Die zekerheid wordt, bij de wijze, waarop de Minister te werk gaat, volstrekt niet verkregen. Hetgeen thans wordt voorgedragen is niets anders dan jaar in jaar uit bij de gewone begrootingen werd gevraagd; alleen is het nu nog minder toegelicht dan vroeger.

De Minister heeft nu eene commissie benoemd — niet om een algemeen plan te ontwerpen — niet om te bepalen *waar* de werken zullen komen — maar *hoe* die werken zullen zijn. Maar die commissie zal, zoolang een algemeen plan ontbreekt, niets bruikbaar kunnen leveren. Het zal haar gaan als de vroegere zoogenaamde

»stafcommissie», waaraan wij werken hebben te danken, als onder anderen dat bij Westervoort, die thans door iedereen worden afgekeurd. Dat werk bij Westervoort is betrekkelijk nog van jonge dagteekening; men heeft daaraan nog uitgaven gedaan tot verbetering, en nu moet op hetzelfde punt weder een nieuw werk worden gemaakt. De schuld ligt in dergelijke gevallen niet aan de commissie van onderzoek, maar aan den Minister van Oorlog, die aan zoodanige commissie de onmogelijke taak opdraagt om fortificatiewerken te ontwerpen, zonder te kunnen zeggen in welk verband zij staan tot een algemeen plan. Geen wetsontwerp schijnt daarom aannemelijk, zoolang het niet van zoodanig algemeen plan van versterking vergezeld gaat. Is het Ministerie van Oorlog zelf niet tot dezen arbeid in staat, de Minister, zeide men, drage dan aan eene commissie de taak op om zoodanig plan te ontwerpen. Dit moge strijden met 's Ministers opvatting omtrent de ministerieele verantwoordelijkheid, maar het is in 't belang van de zaak, en op de zaak komt het aan.

Bij deze gelegenheid kwam, in verband met 's Ministers betoog op blad 4 der Memorie van Toelichting van dit wetsontwerp, de samenstelling der thans benoemde commissie ter sprake. De Minister zegt ter aangeduide plaats, — waar hij, 't zij in 't voorbijgaan opgemerkt, de woorden van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT (zie zitting van 18 December jl., blz. 743) op onvolledige wijze teruggeeft en daardoor aan die woorden een andere beteekenis toekent dan blijkbaar de bedoeling was, — dat het bureau van den chef van den generalen staf bestaat uit den chef en uit ondergeschikten, en dat die ondergeschikten slechts uitvoeren wat de chef hun opdraagt en geen eigen opinie mogen hebben. Dit klinkt vreemd. In zuiver wetenschappelijke zaken kan toch, zelfs voor den bekwaamste, raadpleging met anderen zelden kwaad. En zelfs de groote von MOLTKE achtte het niet beneden zich met von BLUMENTHAL, VERDY DU VERNONIS, BLUME en anderen te raadplegen. Het kan evenwel zijn, dat, volgens het gevoelen van den Minister, de chef van den staf in Nederland geen advies of voorlichting van ondergeschikten, geen overleg met hen behoeft. Maar dan wenschte men aan den Minister de vraag te doen, waarom die chef van den staf niet gesteld is aan het hoofd der onlangs benoemde commissie? Volgens de dagbladen toch is tot president dier commissie juist benoemd een dier ondergeschikten, die »geen eigen opinie kunnen hebben,» en de chef van den generalen staf, de man, die het, volgens den Minister, alleen weet, het aangewezen hoofd der commissie, wordt voorbijgegaan. Van twee zaken eene: of de Minister acht den chef van den staf geschikt voor zijn taak, maar waarom dan één van zijn ondergeschikten aan het hoofd der commissie gesteld; of de Minister acht den chef van den staf niet geschikt, en waarom handhaaft hij hem dan in zijn betrekking?

§ 4. Afscheiden van de bovenvermelde bedenkingen was het oordeel over deze voordracht over het algemeen niet gunstig. Zij, die steeds bezwaar blijven zien tegen de hooge militaire uitgaven, waren daarmede nog het meest ingenomen. De voordracht was een millioen lager en de Minister zou, bij zijn eigenaardige opvatting omtrent de eischen van het gemeen overleg, zeker geen bezwaar maken nog andere twijfelachtige posten, bijv. de sperforten, de werken bij Everdingen en 't Spoel enz., weg te laten. Over het algemeen was men echter van meening, dat de Minister te ver ging in zijn zucht om aan het gemeen overleg bevorderlijk te zijn. Feitelijk komt de zaak dan toch hierop neder, dat uit de gewijzigde voordracht de credieten voor alle werken zijn weggelaten, die in December aanleiding tot bedenking gaven. Zij zijn voor *memorie* uitgetrokken, en daardoor wordt de schijn bewaard alsof de Minister zijn meening handhaafde, maar feitelijk geeft hij zijn gevoelen geheel prijs, daar toch elke waarborg ontbreekt, dat spoedig nieuwe voorstellen omtrent de quaestieuse punten zullen worden gedaan. Nu de uitvoering eenmaal in handen is van eene commissie, die, zooals boven is opgemerkt, niet met vrucht werkzaam kan zijn, omdat zij geen basis heeft voor haren arbeid; kan de zaak lang slepende worden gehouden. Men zou geneigd zijn te veronderstellen, dat de Minister zich ten doel heeft gesteld de aanneming zijner wetsvoordracht door verlaging van het eindcijfer te verzekeren, indien dergelijke wijze van handelen van een ernstig man te verwachten ware.

Dat de totale kosten van uitvoering der vestingwet, naar de plannen van den Minister, 50 à 60 millioen zullen beloopen, zal nu wel door den Minister niet meer worden ontkend. De wet wil voltooiing *binnen* de 8 jaren; die 8 jaren zijn een maximum. In het stelsel van den Minister behoorde hij derhalve een wetsontwerp voor te dragen tot een bedrag van 7 à 8 millioen. Hoe is hij er nu toe gekomen zijn eindcijfer te verlagen? Wat zou den Minister belet hebben voor de sperforten, in plaats van 1 à 2 ton gouds, vier-, vijftienmaal zooveel aan te vragen? Waarom vraagt hij geen hooger bedrag aan voor de verbetering der in art. 2 en art. 3 genoemde werken? De totale kosten dier verbeteringen zijn in den toelichtenden staat, behoorende bij de oorspronkelijke voordracht, geraamd op f 4,620,000, — een minimum. Waarom wordt daarvoor nu slechts een som aangevraagd van f 2,549,000? Waarom geen gelden aangevraagd voor zoovele andere hoogstnoodige werken, voorkomende in de lange lijst der werken van de Bijlagen der vestingwet? Waarom geen gevolg gegeven aan punt 1 van art. 2 des vestingwet, volgens hetwelk in de eerste plaats ook gezorgd moet worden voor de versterking van Amsterdam? En in welk verband staat de droogmaking van de Zuiderzee tot de versterking van de zuidelijke en westelijke fronten der stelling om de hoofdstad?

Het bleek nu wel, zeide men, dat de Kamer geen ongelijk had gehad, toen zij in de vestingwet een termijn van uitvoering voorschreef. Zonder zoodanigen termijn zou de wet, althans in handen van zwakke Ministers van Oorlog, niets anders zijn geweest dan een wet tot slooping van vestingen. Nu althans gaf de bepaling van art. 3 aan een Minister van Oorlog, wien het eerst was met zijn taak, het middel in de hand om in den kortstmogelijken tijd onze passieve weermiddelen in voldoende toestand te brengen. De tegenwoordige Minister van Oorlog heeft die bepaling in der tijd bestreden. Hij heeft toen gezegd, dat zoodanige bepaling voor hem geheel overbodig was en dat: "wanneer hij de eer had gedurende 8 jaren Minister te zijn, hij zich zoude schamen indien het land binnen dien tijd niet in alleszins verdedigbaren toestand ware gebracht". Gaarne wenschte men thans te vernemen, op welke wijze de Minister, bij een totaaluitgaf van 50 à 60 millioen en een aanvraag voor het eerste jaar van 3 millioen, binnen 8 jaar het land in verdedigbaren toestand meent te kunnen brengen?

Van een andere zijde werd er juist op aangedrongen, dat de wet herzien en daaruit de bepalingen gelicht zouden worden, die betrekking hadden tot de volgorde en de termijnen van uitvoering. De tegenwoordige wet, zeide men, is een financieele wet, terwijl zij slechts behoorde te zijn een wet tot regeling van het vestingstelsel.

Bij deze gelegenheid werd ook nog protest aangeteekend tegen de redeneering van den Minister, in § 4 der Memorie van Toelichting, waar hij den heer VAN HOUTEN beantwoordt. De Minister stelt ook daar weder zijn persoonlijke opvatting omtrent de wijze van uitvoering der vestingwet boven de voorschriften der wet. Daartoe heeft hij geen vrijheid. Wil hij een andere wijze van uitvoering dan degene, die hij-zelf in de wet heeft ternedergesteld, de weg tot wijziging staat open. Maar zoolang de wet bestaat, moet de Regeering zich in de eerste plaats daaraan houden.

Uit dit oogpunt kan het ook niet worden goedgekeurd, dat de Minister, niettegenstaande zijn bepaalde belofte bij de behandeling der vestingwet, nog geen commissie van militaire en burgerlijke leden heeft benoemd tot onderzoek van de wijze van versterking der hoofdstad. Is die versterking, zooals thans schijnt te blijken, een zaak, waartegen de Minister bijzonder opziet, waarom dat dan niet erkend en een wijziging voorgesteld van punt 1 van art. 2 der wet, in dien zin, dat de versterking van Amsterdam eerst later ter hand behoefte te worden genomen?

Het is waar, de Minister beroept zich op de slotalinea van art. 2. Maar in redelijken zin mag deze toch alleen toepassing vinden ingeval van volstreckte en aan te toonen noodzakelijkheid. De wet spreekt van "bijzondere omstandigheden."

Welke zijn nu de bijzondere omstandigheden, die den Minister beletten de versterking van de hoofdstad ter hand te nemen?

§ 5. In de meeste afdeelingen kwam, naar aanleiding dezer voordracht, ook de quaestie van vertrouwen ter sprake. Enkele leden gaven te kennen, dat indien de Minister, overeenkomstig zijn voornemen (§ 4 der Memorie van Toelichting), eerst de Utrechtsche linie, de zeegaten en de toegangen langs de spoorwegen in achtbaren staat van verdediging bracht, zij niet ongenegen waren hem te blijven steunen, onder de uitdrukkelijke voorwaarde evenwel, dat te gelijk het noodige werd gedaan voor een verbetering der levende strijdkrachten, in dien zin, dat wij, ongerekend de troepen voor de bezettingen, ten spoedigste in het bezit geraakten van een leger van 40- à 50,000 man. Zij vroegen, in verband hiermede, waar de voordracht zich bevond tot verhooging van het militie-contingent, door den Minister reeds bij zijn optreden, namelijk in het laatst van 1873, toegezegd?

Tegenover deze meening stond die van andere leden, die verklaarden dat de Minister door deze voordracht het weinige vertrouwen, dat zij nog in hem stelden, geheel had verbeurd. Met dit voorstel, werd gezegd, is men, in vergelijking van den toestand op 18 December, niet vooruit-, maar achteruitgegaan. De zaak wordt nu door de instelling der commissie, die plannen ontwerpen moet van de *détails*, terwijl het *geheel* niet vaststaat, voor goed op de lange baan geschoven. De oude, stelsellooze wijze van werken wordt voortgezet. Twee à drie millioen gulden zullen weder in den bodemloozen put van ons vestingstelsel worden geworpen. Maar elke waarborg ontbreekt, dat nu een doeltreffende, bruikbare versterking onzer liniën verkregen zal worden, of liever, het is zeker dat men die niet verkrijgt.

Andere leden beweerden, dat, indien men van dezen Minister nimmer iets anders had ontvangen dan dit voorstel en deze Memorie van Toelichting, deze stukken reeds voldoende zouden zijn om ernstigen twijfel te wekken aan zijn vermogen om ons zoo vervallen krijgswezen te herstellen. Er is reeds gewezen op 's Ministers vreemde opvatting ten aanzien van het gewenschte plan van versterking. Doch nog vreemder is hetgeen de Minister zegt op bladz. 6 der Memorie van Toelichting. Daar wordt met zekerer ophef een Duitsch werk aangehaald over de belegering van Parijs en worden, naar aanleiding van dat werk, de hoofdvorwaarden aangegeven, waaraan forten als die van de Utrechtsche linie moeten voldoen. Maar zij, die eenigszins meer over dit onderwerp hebben nagedacht, weten ook, dat aan zulke theoretische eischen in de practijk nooit ten volle wordt voldaan of kan voldaan worden, en dat het ook niet aangaat dergelijke algemeene regelen blindelings op een bepaalde linie, — allerminst op onze liniën, — toepasselijk te verklaren.

Wederom anderen bespraken bij deze gelegenheid onzen geheelen militairen toestand. Zij zeiden, dat die toestand hun voorkwam, met het oog op de gebeurtenissen, die konden plaats vinden, hoogst zorgwekkend te zijn. Niet alleen is het aan ernstigen twijfel onderhevig, of wij onder *alle* omstandigheden in staat zouden zijn onze neutraliteit te handhaven en ons, zoo noodig, langdurig te verdedigen, maar de natie, ziende dat de achtervolgende Ministers van Oorlog in dezen toestand geen verbetering brengen, begint aan de mogelijkheid eener doeltreffende verdediging te wanhopen. Het zelfvertrouwen gaat bij haar verloren. Zij wordt zwak in moreelen zin, en zou, als daarin niet spoedig verandering komt, wel eens de moreele kracht om weerstand te bieden, geheel kunnen verliezen. Aan dien stand van zaken behoorde, naar het oordeel dezer leden, een einde te komen, en op de Vertegenwoordiging rust de plicht daaraan een einde te maken. Men wilde gaarne aannemen, dat de Minister van Oorlog met de beste bedoelingen bezield was. Maar het feit valt niet te loochenen, dat hij, ofschoon met grooter welwillendheid dan een van zijn voorgangers ontvangen, niet meer doet dan zij. Tegenover den drang van het publiek en van een groot deel der Kamer om toch iets wezenlijks voor ons krijgswezen te doen, stelt hij een onoverwinnbare *inertie*. De Minister is bijna anderhalf jaar aan 't bewind, en wat heeft hij nu

gedaan voor de levende strijdkrachten, wat voor de weermiddelen, wat voor de kazerneering? Zelfs de voordracht tot aanvulling van de vestingwet (artt. 6—8) blijft achterwege. Zijn voordrachten zijn zoo vluchtig bewerkt en zijn financieele opgaven geven zoo weinig waarborg van juistheid, dat de Kamer met den besten wil zich daarmede niet vereenigen kan. Eén voorbeeld. Op blaz. 2 der Memorie van Beantwoording (n°. 8 der stukken), sprak de Minister van »nadere ramingen, waarvoor hij borg bleef, zooveel hem dit immer mogelijk is», en »die hebben doen zien, dat» enz. Doch nu, in de Memorie van Toelichting der Nota van Wijziging, maakt de Minister zich ook van deze ramingen weder los, want thans zal eene commissie weder onderzoeken, »of op de drie genoemde punten (namelijk te Westbrook, Bureveld en Oud-Wulven) al dan niet werken noodig zijn van een zoo groote kostbaarheid als de thans ontworpenen.»

Men wees ook op het gebeurde met de kazerneering. Het behoeft nauwelijks betoog, dat een stelselmatige verbetering der kazerneering moet worden voorafgegaan door een stelselmatige regeling der garnizoenen. Toch schijnt dit verband den Minister, blijkens zijn jongste voordracht, geheel te zijn ontgaan, zoodat hij toen geld aanvroeg voor uitbreiding der kazerneering in de zuidelijke provinciën, waar reeds ongeveer de helft van de infanterie van ons leger in garnizoen ligt. Het lag voor de hand dat de Kamer zich met een dergelijke voordracht niet vereenigen kon. Maar de Minister schijnt nu geen middel te zien om een beter voorstel in te dienen en laat de gewichtige zaak eenvoudig rusten.

Het is dus duidelijk, zeiden de leden wier gevoelens hier wordt uitgedrukt, dat men met dezen Minister niet verder kan komen. Zij hadden verwacht, dat de Minister, na de wijze waarop zijn begrooting in de beide Kamers is aangenomen, zelf gevoeld zou hebben, dat hij bij de Vertegenwoordiging niet die mate van vertrouwen bezit, die in deze moeilijke oogenblikken een Minister van Oorlog behoeft om waarlijk in 's lands belang werkzaam te kunnen zijn. Nu dit niet het geval is geweest, vordert, zeide één der leden, 's lands belang, dat tot een exceptioneelen maatregel worde overgegaan, en de Kamer, krachtens art. 113 der Grondwet, tot den Koning een eerbiedig adres richte, waarin Zijn Majesteit gewezen wordt op den vervallen toestand van het krijgswezen en de wensch wordt uitgesproken, dat het Zijn Majesteit moge behagen, zoodanige voorzieningen te treffen als hem noodig zullen blijken, om een einde te maken aan dezen voor het land gevaarvollen toestand. In een quaestie als deze behoort alle partijbelang terzijde te worden gesteld en moet men alleen vragen: wat gedaan kan worden om de veiligheid en zelfstandigheid des lands te verzekeren.

Anderen gingen niet zoo ver, of lieten zich over dit punt niet uit. Het meest algemeen was de wensch om uit dit wetsontwerp alles te lichten wat met een algemeen plan kon samenhangen, waardoor de voordracht het karakter zou verkrijgen van een voordracht tot herstellingen en verbeteringen aan bestaande posten. Ook de *memorie*-posten moesten uit het ontwerp verdwijnen, want daardoor werd op de Kamer een zedelijke band gelegd, waarvan zij vrij moest wenschen te blijven. Men wilde dus, evenals op 18 December, slechts zooveel geld toestaan als vereischt wordt voor herstellingen, die bij elk plan noodig blijven, en voor betalingen van werken, die reeds aanbesteed zijn; maar verder wilde men niet gaan. In den *considerans* en in art. 1 kon dan worden vermeld, dat deze voordracht slechts strekte tot *voorloopige* uitvoering van de vestingwet, in afwachting van een definitief voorstel, nog in dit jaar te doen.

Artikel 1.

Art. 1. Civiele ingenieurs. Men achtte het wenschelijk deze te bestemmen voor den bouw en het toezicht bij kazernen, hospitalen enz. De genie-officieren konden dan bij zuiver militaire werken werkzaam blijven. De eersten, zeide men, zullen toch altijd meer geschiktheid hebben om toezicht uit te oefenen bij den bouw van kazernen enz., dan van forten, en voor de laatsten is het beter dat zij niet, zooals nu, vele jaren van hun leven met de dikwerf vrij onbeduidende werkzaamheden bij kazernen, hospitalen enz. belast blijven.

Art. 2. Hier wordt een som van 5 ton aangevraagd voor verbeteringen van de vesting Naarden. De totale kosten werden vroeger op 1 miljoen geraamd. Op hoeveel thans? Hangt nu de verbetering der vesting niet samen met de droogmaking der Zuiderzee? Is de wijze van verbetering geheel onafhankelijk van de wijze waarop het *offensief* zal worden ingericht?

Staat de verbetering van Muiden niet met de droogmaking der Zuiderzee in verband?

Voor Honswijk, Everdingen en 't Spoel is in den toelichtenden staat een som geraamd van f 820,000. Berust die raming op eenig plan of berekening? Staat de Minister nog voor dat bedrag in? En hoe, wanneer de door velen gewenschte positie bij Kuilenburg tot stand mocht komen? Dan zullen toch aan deze forten niet zoo groote uitgaven noodig zijn.

Art. 3. Indien er een commissie noodig wordt geacht tot onderzoek der in de Nieuwe Hollandsche waterlinie te bouwen werken, dan schijnt zulk een commissie nog veel noodzakelijker voor de stelling van den Helder, waar, behalve de quaestie van het fort op de Laan, ook de vraag te beantwoorden valt, op welke wijze de landzijde moet worden versterkt. In zoverre schijnt deze gewijzigde voordracht op een definitief besluit ten aanzien van hetgeen in de stelling van den Helder moet worden verricht, vooruit te loopen.

Art. 4. Sperforten. Hoeveel de sperforten nader blijken te kosten zegt de Memorie van Toelichting niet. Zij vermeldt alleen, dat een sperfort gewis niet voor minder geld zal zijn te bekomen dan de som, waarop bij voorbeeld *Rijnauwen* — als het geheel gereed zal zijn — naar de tegenwoordige prijzen zou komen te staan. Hoeveel zal *Rijnauwen* voltooid kosten? Men meende $1\frac{1}{2}$ of 2 miljoen. Maar is het dan wel raadzaam, werd door enkele leden gevraagd, aan de sperforten zoo groote kosten te besteden? Hoelang zal zulk een fort het houden? Het zal veel personeel en veel materieel vereischen, en beiden zullen verloren zijn wanneer het fort bezwijkt. Op deze wijze erlangt men althans bij Zwolle en Zutphen een nieuwe vesting achter den IJssel. Is het niet voldoende een klein werk te maken vóór de brug en deze zoo noodig te vernielen?

In eene afdeling wilde men, zoolang de Minister geen behoorlijk plan der forten had vastgesteld en dus de kosten van aanleg onbekend waren, voor het maken der sperforten geen gelden toestaan, dan die noodig waren voor den aankoop van terrein, het doen van boringen en andere werkzaamheden, vereischt voor het opmaken van een plan en begrooting.

Andere leden verklaarden zich vóór zulke forten, omdat zij den vijand zullen beletten de brug te herstellen. Zij wezen op de ondervinding gedurende den jongsten Fransch-Duitschen oorlog opgedaan, en op het groote oponthoud, toen veroorzaakt door het bezit van spoorweg-afsluitende vestingwerken en door vernieling van sommige bruggen en spoorwegen.

In art. 1, lit. *f*, wil de vestingwet aan IJssel, Waal en Maas, niet alleen werken tot dekking van rivierovergangen, maar ook tot opname van troepen. Waar, vroeg men, zullen deze komen en welke werken wil de Minister daartoe oprichten? Waarom wordt niet voorgesteld een *werk* aan te leggen bij Westervoort?

Naar aanleiding van dezen uitslag van het onderzoek in de afdelingen, heeft de Commissie van Rapporteurs een mondeling overleg met den heer Minister van Oorlog noodig geacht. Dit overleg moest, gelet op de omstandigheid dat de Kamer waarschijnlijk nog slechts korten tijd bijeenblijft, met eenigen spoed plaats vinden. De Commissie nam derhalve de vrijheid Zijn Excellentie den Minister van Oorlog den 9den dezer, onder mededeeling van den inhoud van dit Verslag, tot het houden eener bijeenkomst uit te noodigen op den volgenden dag, ter behandeling van de drie volgende punten:

- a. het algemeen plan van versterking der verschillende linien;

b. de mogelijkheid van voltooiing van de werken der vestingwet binnen den bij de wet gestelden termijn;

c. de wijziging der voordragt met opzicht tot:

Artikel 1.

Art. 2, punt 1°.

de memorieposten,

punt 12° en 13°.

Art. 3, punt 1°.

Art. 4, punt 1° en 2°.

Het resultaat dier bespreking wordt hieronder medegedeeld.

a. *Het algemeen plan van versterking der verschillende liniën.*

De Commissie stelde bij de behandeling van dit punt op den voorgrond, dat, als de oorlog uitbreekt, op verschillende punten in elke linie batterijen en andere tijdelijke werken moeten worden aangelegd; dat het bij de verdediging vooral op die werken aankomt; dat daarom te dien aanzien alles in tijd van vrede zoodanig moet worden voorbereid als noodig is om ingeval van nood onmiddellijk de handen aan 't werk te kunnen slaan; dat er dienvolgens bij het Departement van Oorlog toch wel moet bestaan een algemeen plan dier tijdelijke werken, waaruit dan tevens het verband kan blijken tusschen deze en de permanente versterkingen of forten, en dat, omgekeerd, eenig plan tot aanleg van forten niet wel beoordeeld noch ontworpen kan worden, tenzij bekend zij waar de tijdelijke versterkingen zullen komen. Uitgaande van de veronderstelling, dat zoodanig algemeen plan bestond, maar dat de Minister van Oorlog bezwaar kon zien in de openbaarmaking daarvan, gaf de commissie den wensch te kennen, dat althans aan haar, met het oog op de voorgestelde werken bij Naarden, Westbroek, Bureveld en Oud-Wulven, inzage zou worden verleend van het algemeen plan van versterking der Nieuwe Hollandsche linie.

Het antwoord van den heer Minister kwam in hoofdzaak hierop neder, dat een plan, waarop 's lands defensie zoo in bijzonderheden aanschouwelijk was voorgesteld als thans werd verlangd, niet voorhanden was, maar dat dergelijke plannen door de stellingcommandanten voor elke stelling zijn opgemaakt in den vorm van memoriën, waaruit ook blijkt wat de verschillende ondercommandanten in tijd van oorlog hebben te doen. De Minister achtte die stukken, die trouwens bij de stellingcommandanten zelve berusten, minder vatbaar voor mededeeling en voor de Kamer ook niet van groote waarde. Dat er een onafscheidelijk verband bestond tusschen het terrein en de nieuw aan te leggen werken, gaf de Minister gereedelijk toe. Maar het terrein is aan zoovele veranderingen onderhevig, dat men niet, voor eens en voor altijd, kan bepalen welke tijdelijke werken aangelegd, welke terreindeelen versterkt moeten worden. Ook kan de keuze van de plaatsing van eenig fort niet afhankelijk zijn van de al of niet aanwezigheid in geval van oorlog van een villa of ander terreinvoorwerp. In hoeverre, bij het ontwerpen der nieuwe werken, in 't algemeen met het omliggend terrein rekening is gehouden, kan genoegzaam blijken uit de groote topographische kaart des Rijks.

De daarna van de zijde der Commissie gemaakte opmerking, dat, wanneer dergelijke plannen in den vorm van memoriën aanwezig waren, er dan toch geen bezwaar kon bestaan daarvan aan de Commissie inzage te geven, werd door den Minister beantwoord met de herhaalde verzekering, dat de memoriën er waren, en dat, wanneer de Minister die verzekering gaf, daaraan toch niet getwijfeld kon worden. Nog werd de Minister gewezen op de nadeelige gevolgen, welke de terughoudendheid van het Departement van Oorlog ten aanzien van de wijze van versterking onzer liniën in 't algemeen, voor de zaak zelve hebben moest, waarbij

ook werd opgemerkt, dat noch in Frankrijk, noch in België ooit bezwaar werd gemaakt om, althans aan de Commissiën uit de Kamer, alle inlichtingen te verstrekken, die zij slechts verlangden. Dit beroep op het buitenland werd echter door den Minister minder juist geacht. Want daar traden voor de behandeling van wetsontwerpen als het tegenwoordige, geen gewone commissiën van rapporteurs op, maar speciale commissiën, uit de Kamer gekozen. Het wederantwoord was, dat de Minister, wat de samenstelling dezer commissiën in het buitenland betreft, in dwaling scheen te verkeeren, en dat in elk geval hier te lande de Commissiën van Rapporteurs voor wetsvoordrachten van specialen aard ook eenigszins als speciale commissiën waren te beschouwen, daar toch tot leden daarvan meest, zooveel doenlijk, de specialiteiten gekozen werden.

b. *De mogelijkheid van voltooiing van de werken der vestingwet binnen den bij de wet gestelden termijn.*

Bij de behandeling van dit punt gaf de heer Minister van Oorlog te kennen, dat voorzeker, wanneer niet meer dan 3 millioen 's jaars zou worden verwerkt, het vestingstelsel niet binnen 8 jaren gereed zou kunnen zijn. Maar men kon in volgende jaren zooveel te meer doen. Voor dit jaar kon geen geld meer worden aangevraagd, omdat, naar de verzekering der ingenieurs, en daarop moest de Minister, zelf geen ingenieur zijnde, zich verlaten, niet meer verwerkt kon worden. De Minister deed daarbij opmerken, dat hij, blijkens het gezegde op bladz. 1 van de Memorie van Toelichting der Nota van Wijziging, zich had voorbehouden wellicht nog in deze zitting nadere voorstellen in te dienen.

Van de zijde der Commissie werd hierop de vraag gedaan, hoe dan de gelden, bij die nadere voorstellen aan te vragen, verwerkt zouden kunnen worden. Het antwoord luidde, dat er dan, ten gevolge van de aanstelling van civiele ingenieurs, meer personeel beschikbaar zou zijn.

Waarom, werd voorts nog gevraagd, zijn dan, indien slechts 3 millioen kunnen worden verwerkt, aanvankelijk 4 millioen aangevraagd? Dit verklaart zich, was het antwoord van den heer Minister, uit de omstandigheid, dat nu reeds een deel des jaars verlopen is.

Door de aangevoerde redenen niet geheel overtuigd, werd daarop van de zijde der Commissie nog de vraag gesteld, waarom slechts werden aangevraagd voor Naarden (totale kosten f 1,000,000) f 500,000; voor Honswijk (totale kosten f 470,000) slechts f 150,000; voor Everdingen en 't Spool (totale kosten f 350,000) slechts f 100,000; voor de sperforten (totale kosten waarschijnlijk per fort f 1,500,000) slechts f 150- à f 200,000. Voor die werken, werd gezegd, waren de plannen en bestekken dan toch zeker gereed; bij enkele was men reeds sedert lang aan 't werk; het noodige personeel kon, voor zoover het aanwezige niet voldoende was, dit jaar in dienst worden genomen, en niets kon derhalve den Minister beletten, althans op die punten, de zaak met meer kracht aan te vatten. Of de sommen, die aangevraagd werden, dit jaar juist in haar geheel verwerkt konden worden, deed, zeide men, ook minder ter zake. Die sommen zouden toch, voor zoover ze niet verbruikt werden, evenals bij de spoorwegbegrotingen, op de volgende begrooting worden teruggevonden. Het kwam op de aanbestedingen aan, en daar voor de hierboven vermelde werken alles voorbereid moest zijn, scheen er geen goede reden denkbaar, waarom niet het volle bedrag, althans een veel hooger bedrag dan thans, zou worden aangevraagd.

De heer Minister van Oorlog verklaarde zich ten aanzien van deze vragen te moeten gedragen aan zijn hierboven vermelde algemeene antwoorden. Bij een schriftelijke gedachtenwisseling zou het mogelijk zijn geweest deze punten nader toe te lichten. Maar bij dit mondeling overleg, waartoe hij zich nauwelijks had kunnen voorbereiden, kon hij niet meer zeggen dan hierboven is medegedeeld.

c. *De wijziging der voordracht.*

Art. 2, punt 1°. Hier werd de vraag gedaan, of de geprojecteerde droogmaking van de Zuiderzee, die voor den Minister een reden was geweest om de gelden voor het »offensief bij Naarden» van de begrooting af te nemen, ook niet weerhouden moest van het doen van zoo omvangrijke verbeteringen aan de *vesting Naarden*. Ook werd er op gewezen, dat de inrichting der vesting samenhang met de inrichting van het »offensief», en dat de verbeteringen, aan de eerste tot stand te brengen, van meer of minder beteekenis konden zijn, naarmate het offensief minder sterk of sterker zou worden gemaakt.

De heer Minister deed opmerken, dat de geprojecteerde werken voor het »offensief bij Naarden» zóóver voorwaarts van de vesting zouden komen liggen, dat zij op de inrichting van deze geen invloed konden hebben. Wat overigens de werkzaamheden aan de vesting zelve betreft, werd door den Minister medegedeeld, dat deze vooral ten doel hadden het oprichten van bomvrije gebouwen, het opmaken en verbeteren der borstweringen en het verbeteren der toegangen. Met die werken was reeds een begin gemaakt. Zij staan met de Zuiderzee-quaestie in geen verband.

De Memorieposten. Van de zijde der Commissie werd opgemerkt, dat de meerderheid der Kamer de weglating dezer posten scheen te wenschen. Over het algemeen werd het verkeerd geacht op die wijze over hoofdpunten te doen beslissen. De vraag, of op eenig punt een werk zal komen, kan niet losgemaakt worden van de kosten, en de Kamer kan niet blindelings haar toestemming geven tot den aanleg van forten, die wellicht drie- en viermaal zooveel zullen kosten als daarvoor door 's Ministers voorgangers werd geraamd. Men drong er derhalve bij den Minister op aan, dat Zijn Excellentie zelve deze posten van de begrooting zou afnemen.

De Minister van Oorlog betoonde zich daartoe echter weinig genegen. Het kwam juist op het beginsel aan. De Minister hechtte aan het behoud van de forten, doch behield zich alleen, wat de kosten betreft, een nader onderzoek voor, waarvan het resultaat bij een nadere aanvraag zou worden medegedeeld. De Kamer behield, deed de Minister opmerken, altijd de vrijheid om de later aan te vragen gelden te weigeren, wanneer zij oordeelde dat de uitgaven voor de forten te hoog werden opgedreven.

Punt 12° en 13°. Bij deze posten gold het de vraag, of het wel geraden was, groote kosten aan deze werken te doen, daar toch de aanleg van werken bij de brug te Kuilenburg waarschijnlijk niet zou kunnen achterwege blijven. Gesteld, de onlangs benoemde commissie adviseerde tot den aanleg van een positie bij Kuilenburg, zouden deze uitgave dan niet ten deele vermeden kunnen worden?

Het antwoord luidde, dat de taak der commissie meer van tactischen en technischen aard was, en zij niet de vraag had te beantwoorden of bij Kuilenburg werken noodig waren. De Minister was tot hiertoe niet voor die werken bij Kuilenburg, die groote uitgaven zouden vorderen. De voorgestelde verbeteringen aan de forten bij Honswijk en Everdingen en 't Spoel, meest alle in vollen gang, achtte de Minister hoog noodig.

Art. 3, punt 1°. Kijkduin. De vraag werd gedaan, of niet een werk meer voorwaarts noodig was, ten einde de stelling van den Helder aan de landzijde beter te beschermen. In dit geval konden deze uitgaven wellicht achterwege blijven. De Minister gaf te kennen, dat het plan niet was voorschands veel aan de landzijde te doen, dat belangrijke werken aan die zijde veel geld en troepen zouden vorderen, en dat de bij dit artikel bedoelde verbeteringen meest in verband stonden met de verdediging aan de zeezijde en derhalve niet gemist konden worden.

Art. 4. Hierbij werd opgemerkt, dat het niet aanging credieten te verleenen voor forten, waarvan de totale kosten geheel onbekend waren. Bereikten die kosten een veel hooger cijfer dan de vroeger genoemde som van f 500 000, dan was het zelfs de vraag, of het nut evenredig was aan de kosten. Daarom werden naderè inlichtingen omtrent den omvang en de kosten dezer *sperforten* gevraagd.

De heer Minister van Oorlog gaf te kennen, dat tot hertoe alleen een plan gereed was voor een sperfort bij Zutphen, en een avant-projet voor dat bij Zwolle, hetwelk in hoofdzaak met het eerste overeenkwam. De kosten van een koepelfort nu bij Zutphen waren aanvankelijk geraamd op 13 à 14 ton gouds. De Minister hoopte echter spoedig het juiste cijfer te kunnen mededeelen, dat waarschijnlijk lager zou zijn. Ten aanzien van de bezetting en bewapening van dergelijke forten kon de Minister, als op die vraag niet voorbereid, geen dadelijk antwoord geven. Waarschijnlijk zou de bezetting 400 à 500 man bedragen.

Op de vraag, of zulk een fort, dat weldra van alle zijden ingesloten zou zijn, zich wel lang zou kunnen houden en of het, ingesloten, den toegang over de brug aan den vijand zou beletten, luidde het antwoord, dat de toegang over de brug in het gestelde geval zeer zeker aan den vijand zou kunnen worden belet; dat de geheele inrichting van het fort zoodanig zou zijn, dat het zich zeer lang zou kunnen staande houden, maar dat overigens ten dezen aanzien vooraf weinig was te zeggen, daar alles afhing van de omstandigheden en vooral van de meerdere of mindere geschiktheid van den bevelhebber.

De nadere inlichtingen, door den heer Minister van Oorlog gegeven, kunnen, naar het der Commissie van Rapporteurs voorkomt, voor de Kamer geen reden zijn om aan de tegenwoordige voordracht, zooals zij daar ligt, haar goedkeuring te verleenen. De bedenkingen, die tegen enkele posten van de onderartikelen 2 en 3 gerezen waren, kunnen geacht worden door den Minister meer of min te zijn opgelost. Maar de bezwaren, die in de afdeelingen tegen de *memorieposten* en de zoo weinig bestemde aanvragen voor de sperforten in 't midden zijn gebracht, blijven onverzwakt bestaan.

De Commissie van Rapporteurs meent derhalve aan de Kamer in overweging te moeten geven de beslissing omtrent de memorieposten uit te stellen, totdat van wege het Ministerie van Oorlog een algemeen plan van versterking der Nieuwe Hollandsche linie en nauwkeurige opgaven omtrent de vermoedelijke kosten der in die linie aan te leggen werken zullen verstrekt zijn.

Gelijk uitstel acht zij wenschelijk ten aanzien der sperforten, tenzij de Minister de noodzakelijke, nadere opgaven omtrent de algemeene inrichting en de kosten dier forten zóó spoedig mocht inzenden, dat ook art. 4 van het wetsontwerp rijk zou kunnen geacht worden voor de openbare beraadslaging.

Wordt het wetsontwerp in den aangegeven zin gewijzigd, dan verkrijgt het daardoor het karakter eener *voorloopige* voorziening, die in den loop van dit dienstjaar door een definitieve voordracht zal dienen gevolgd te worden. Met het oog op deze nadere voordracht zal de post voor onvoorziene uitgaven tot een lager bedrag kunnen worden uitgetrokken, terwijl ook de aanhef van hoofdart. 1 en de consideraans een wijziging zullen behoeven te ondergaan.

Mitsdien heeft de Commissie van Rapporteurs de eer de volgende amendementen op de voordracht voor te stellen:

ART. 1. In den aanhef tusschen de woorden *wordt* en *voor*, te lezen: »in afwachting van hare definitieve vaststelling»;

onderart. 2, weg te laten de posten 2°, 6°, 7°, 9° en 14°;

onderart. 4, weg te laten de punten 1° en 2., waardoor het bedrag van dit artikel wordt *f* 1000 en het totaal van ART. 1 *f* 2,650,000;

onderart. 5, te verminderen met *f* 50,000 en alzoo te brengen op *f* 10,000.

ART. 2. Tusschen de woorden *vastgestelde* en *begrooting*, in te voegen het woord »voorloopige».

De woorden »drie millioen gulden», te vervangen door: »twee millioen zes honderd duizend gulden».

Achter het woord „vastgesteld”, te doen volgen: „en er noodzakelijkheid bestaat te dezen aanzien een voorloopige voorziening te nemen”.

Vastgesteld 12 Maart 1875.

STIELTJES.
NIERSTRASZ.
VAN ZUIJLEN VAN NYEVELT.
DE ROO VAN ALDERWERELT.
VAN KERKWIJK.

NOTA.

Eenigermate ten vervolge op de *Nota*, die ik, bij de eerste behandeling dezer wet in de afdeelingen, de eer had den 5den November 1874 over te leggen, neem ik thans de vrijheid het volgende aan het oordeel mijner medeleden te onderwerpen. Ook stel ik mij voor, dat schriftelijke behandeling der zaak in *Nota's* zal kunnen medewerken tot beperking van het mondeling debat, en eenigermate te gemoet komen aan de wenschen der onderteekenaars van het voorstel VIRULY c. s.

In de avondzitting van 18 December ll. kwam de vestingbegrooting aan de orde en werd al spoedig de verdere behandeling verdaagd door de aanneming der motie van den heer FRANSEN VAN DE PUTTE. Ik stemde *tegen* die motie, omdat mijns inziens de Minister, vooral tengevolge der ministerieele crisis, tijd in overvloed had gehad om zijn voorstellen goed uit te werken, de Regeering dit uitstel niet direct verzocht maar er zich slechts bij neerlegde, en ik uit die verdaging al weder vertraging van de afdoening der zaak vreesde. Ook de Regeering drong op spoed aan, maar vreesde geen schadelijk uitstel. De Minister van Binnenlandsche Zaken dacht dat de tijd van het reces voor de Regeering voldoende zou zijn (pag. 719 *Bijblad*, 2de kolom) en de Minister van Oorlog (pag. 721 *Bijblad*, 1ste kolom) dacht dat, als het uitstel niet te lang duurde en in Februari of in Maart een *definitieve beslissing* kon genomen worden, geen belang van 's lands defensie er onder lijden zal.

Toch is mijn vrees voor schadelijk uitstel niet ongegrond geweest. De Kamer, den 9den Februari 1875 terugkomende, vond geen stukken ter verdere behandeling van de vestingwet. Eerst in het laatst der maand kwamen de stukken in, behoorende bij 's Ministers *Memorie van Toelichting op de Nota van Wijziging* van 19 Februari, en eerst op 1 Maart de Koninklijke boodschap van 27 Februari, begeleidend het ontwerp van wet tot verhooging van hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting over 1875. En eerst heden 2 Maart 1875 is het mogelijk de wijziging der vestingbegrooting en dit wetsontwerp tot verhooging der Staatsbegrooting in de afdeelingen te onderzoeken. In plaats van voor een *definitieve beslissing*, staan wij nu wêr voor een uitstel daarvan, ook gegrond op de uitvoering der plannen tot droogmaking van het zuidelijk gedeelte der Zuiderzee.

Deze reden van uitstel heeft mij verwonderd. Aangenomen dat één jaar tijds voldoende is om de voorbereidende onderhandelingen over waterloozing en inlating van zoet water te regelen met alle bij de zaak betrokken groote en kleine waterschappen, enz. en om de eerste definitieve ontwerpen voor sluizen, ringkanalen, afsluitdijk, havens op Urk, enz. te voltooien, en dat dan, naar het oordeel der Staatscommissie, de bouw van den afsluitdijk langs Urk acht jaren vordert, dan is van *nu* over negen jaren de Zuiderzee afgesloten, maar nog niet drooggelegd. Dit vangt slechts in het tiende jaar aan en begint in het elfde jaar belangrijke uitkomsten te geven. Dit alles in de veronderstelling dat een particuliere maatschappij met kracht de zaak aanvat. Bij Staatsuitvoering, door allerlei budget- en andere overwegingen gebonden, kan het werk licht vele jaren langer duren.

En nu vraag ik: kan de regeling van ons defensiewezen wachten op een omstandigheid, die ten vroegste eerst in 1886 invloed kan uitoefenen, maar waarschijnlijk zich eerst na 1890 kan doen gevoelen?

En dan, welke is de mogelijke invloed op de positie bezuiden Naarden? Zeer gering. Van de vijf of liever nog zes forten die (in de veronderstelling dat daaraan offensieve stelling wenschelijk is) bezuiden Naarden noodig zijn, kan de droogmaking hoogstens eenigen (en nog geringen) invloed hebben op het linkervleugel- of meest oostelijke fort.

Mijne meening is dus: dat men nu de zaak der defensie van Naarden tot de Waal definitief moet regelen, alsof er nooit sprake was geweest van een droogmaking van het zuidelijk gedeelte der Zuiderzee. Deze droogmaking heeft grooten invloed op de werken *benoorden* Amsterdam, die bij deze wet niet aan de orde zijn, maar geringen directen invloed op de plaats van forten om Naarden.

De Regeering stelt nu voor, in de Utrechtsche linie alle posten voor nieuwe forten *voor memorie* uit te trekken; zoo het offensief van *Naarden*, de forten te *Westbroek*, *Bureveld* en *Oud-Wulven*; maar door te gaan met de verbetering der bestaande forten en inundatiemiddelen. De nu voor memorie uitgetrokken posten zullen bij nadere wet (*wellicht nog in deze zitting*, zegt de Minister, die daar dus niet zeker van is) worden vastgesteld.

De Kamer staat dus voor een uitstel in de uitvoering der vestingwet, dat ik op zichzelf betreur, en dat niet noodig ware geweest bij meer vastheid van beginselen bij den Minister. Maar in zooverre kan ik mij op dat uitstel van definitieve beslissing neerleggen, als de kans op een deugdelijke oplossing daardoor grooter wordt, en voorts onder twee voorwaarden:

1°. Dat ten spoedigste worde voortgegaan met al die verbeteringen aan bestaande werken, die in elk geval onvermijdelijk zijn en niet in onafscheidelijk verband staan met de nieuw te bouwen werken.

2°. Dat, in afwachting van die nieuwe werken, het leger en de andere beweegbare verdedigingsmiddelen zoodanig worden versterkt, dat de aanval op de slechts grootendeels en niet geheel voltooide linie, geen enkele kans van goed slagen behoude, dan na langdurig en voor den vijand afmattend beleg, gedurende hetwelk men den tijd heeft meer achterwaarts een nieuwe linie gereed te maken.

In mijne Nota van 1 November 1874, gevoegd bij het Voorloopig Verslag over de vestingwet (N°. 6 van 55, Nota lit. A, bladz. 1) zeide ik:

»toen bij de verdere behandeling dezer wet" (de vestingwet van 's Ministers voorganger namelijk) »deze geheel werd losgemaakt van de tabellen, die de te bouwen of onderhouden vestingen, forten en liniën opsomden, en er dus alleen beslist zou worden over de vraag, er zal *eene* Utrechtsche linie, *eene* stelling te Willemstad, enz. zijn, scheen dit aan te duiden, dat de Minister WEITZEL, aan zijn beginselen getrouw, minder dan zijn voorganger de versterking van onze weerbaarheid enkel zou gaan zoeken in het bouwen van forten" .

Tegen deze woorden heeft 's Ministers voorganger, de generaal VAN LIMBURG STIRUM, bezwaar gemaakt, en, bij nadere overweging van geheel het verleden, moet ik erkennen te recht. Ik heb in de Nota van 1 November 1874 mijne meening niet duidelijk genoeg en met voldoende juistheid uitgedrukt, en de generaal VAN LIMBURG STIRUM kon op de troonrede van 1872, op zijn voorstel tot wijziging der militiewet op den grondslag van verplichten persoonlijken dienst, positief gesteld, dat hij in de eerste plaats noodzakelijk achtte, en eindelijk op zijn afreding na verwerping van zijn beginsel wijzen, om te doen uitkomen, dat hij de verbetering der levende strijdkrachten op den voorgrond gesteld had willen zien. Nu moge ik, die meer hecht aan *directe* vermeerdering van ons leger, geen heil hebben gezien in een maatregel die, eerst na aanneming eener tweede wet op een versterkt militie-contingent, en dan eerst volledig na nog vijf jaren, zijn werking kon doen gevoelen; de generaal VAN STIRUM daarentegen hechtte wel aan die wet

en vooral aan het beginsel van verplichten persoonlijke dienst; en ik moet toegeven, dat die geachte Minister niet enkel heil is gaan zoeken in den bouw van forten.

Mijn eigenlijke meening was deze: nu als Minister van Oorlog een verklaard *tegenstander* van vestingen is opgetreden, zal de *dadelijke versterking der levende strijdkrachten* op den voorgrond treden, en zal er bijvoorbeeld voor gezorgd worden dat de oudste lichterij der militie niet op den gewonen tijd ontslagen worde, maar nog één jaar (natuurlijk buiten elken werkelijken dienstdag) op de contrôles van het leger blijve ingeschreven; dat die tijdelijke maatregel, twee jaren te hernieuwen, door versterking van het militie-contingent van 11,000 op 16,000 man, in het derde jaar kunne worden ingetrokken; dat een goede schutterwet ons minstens 20,000 man dadelijk bruikbare soldaten geve, enz. enz. Dit hadden de *voorgangers* niet gedaan, dit, dacht ik, dat de generaal WEITZEL doen zou. Tot heden is echter die hoop teleurgesteld; en blijft de Minister den thans ingeslagen weg bewandelen, dan zou van Zijn Excellentie, en dan volkomen te recht, mogen gezegd worden: dat hij de versterking van onze weerbaarheid, zoo niet *enkel*, dan toch *in de eerste plaats* is gaan zoeken in het bouwen van forten.

Nog heb ik eenige al is het flauwe hoop, dat het uitstel van de definitieve beslissing over de vestingwet, den Minister er toe bewegen zal de bovengenoemde overgangsmaatregelen te nemen, die reeds veel te lang door dezen Minister zoowel als door zijne voorgangers zijn uitgesteld. En wanneer ik van het vormen eener bruikbare schutterij spreek, meen ik daarmee niet het enkel zonder vast plan uitbreiden der oefeningen, maar het vormen van een troepenmacht, die van goede kaders is voorzien, en voor hare bestemming (vestingverdediging) is opgeleid.

's Gravenhage, 2 Maart 1875.

T. J. STIELTJES.

The first part of the paper is devoted to a general discussion of the problem of the origin of life. It is shown that the origin of life is a problem of the first importance, and that it is one of the most interesting and important problems of the present day. The author discusses the various theories of the origin of life, and shows that the most probable theory is that of spontaneous generation. He then discusses the evidence in favor of this theory, and shows that it is supported by the facts of the case.

The second part of the paper is devoted to a discussion of the problem of the origin of the human race. It is shown that the origin of the human race is a problem of the first importance, and that it is one of the most interesting and important problems of the present day. The author discusses the various theories of the origin of the human race, and shows that the most probable theory is that of spontaneous generation. He then discusses the evidence in favor of this theory, and shows that it is supported by the facts of the case.

The third part of the paper is devoted to a discussion of the problem of the origin of the human mind. It is shown that the origin of the human mind is a problem of the first importance, and that it is one of the most interesting and important problems of the present day. The author discusses the various theories of the origin of the human mind, and shows that the most probable theory is that of spontaneous generation. He then discusses the evidence in favor of this theory, and shows that it is supported by the facts of the case.

J. L. BURTON

Chicago, 2 June 1872

WIJZIGING DER WET VAN 19 AUGUSTUS 1861 (STAATSBLAD
N°. 72), BETREKKELIJK DE NATIONALE MILITIE.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodig is de wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) betrekkelijk de nationale militie te wijzigen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1. De eerste zinsnede van art. 1 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) wordt gelezen als volgt:

De sterkte der militie gaat het getal van 67 500 man niet te boven.

ART. 2. De eerste zinsnede van art. 2 wordt gelezen als volgt:

Jaarlijks geschiedt een lichting, het getal van 13 500 man niet te boven gaande.

ART. 3. De laatste zinsnede van art. 3 wordt gelezen als volgt:

Ter bepaling van dat aandeel wordt iedere gemeente, waar het aantal ingeschrevenen, waarnaar het aandeel is berekend, minder dan twintig bedraagt, voor elke lichting afzonderlijk, met een of meer gemeenten door Gedeputeerde Staten samengevoegd, zoodanig, dat de samenvoeging ten minste twintig ingeschrevenen oplevere.

ART. 4. De tweede zinsnede van art. 5 wordt gelezen als volgt:

Het wordt door Ons bepaald en bedraagt niet meer dan duizend man.

ART. 5. Art 9 wordt gelezen als volgt:

Ieder, die voor de militie is ingeschreven, en ieder, die daarbij is ingelijfd, kan, behoudens de uitzondering, vermeld in art. 74, overeenkomstig de daaromtrent bestaande voorschriften, tot een verbintenis als vrijwilliger worden toegelaten bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk dienende in 's Rijks overzeesche bezittingen.

Hij, die bij het aangaan van zoodanige verbintenis reeds bij de militie is ingelijfd, of daartoe later wordt opgeroepen, strekt altijd in mindering van het aandeel in de lichting, te dragen door de gemeente, binnen welke hij is ingeschreven.

Een verbintenis als vrijwilliger voor minder dan den gevorderden militie-diensttijd aangegaan, ontheft echter niet van de verplichting tot het volbrengen van dezen diensttijd.

ART. 6. Art. 10 wordt gelezen als volgt:

Met uitzondering van de overeenkomsten van vervanging in den dienst, zijn alle volgens deze wet en de te harer uitvoering door Ons gegeven voorschriften over te leggen of gevorderde stukken en uit te reiken beschikkingen, zoo in als buiten rechten, vrij van zegel en registratie en van de kosten van legalisatie.

ART. 7. In art. 11 wordt in plaats van »1,56 el³» gelezen: »1,55 meter³».

ART. 8. Artt. 15 tot en met 26 worden gelezen als volgt:

Art. 15. Voor de militie worden ingeschreven alle jongelingen, die:

1°. op 1 Januari van het jaar, waarin zij hun 19de jaar zijn ingetreden, ingezetenen zijn;

2°. ingezetenen zijn geworden vóór 1 Januari van het jaar, volgende op dat waarin zij hun 20ste jaar hebben volbracht.

Art. 16. Voor ingezetenen wordt gehouden:

1°. hij, wiens vader, is deze overleden, wiens moeder, zijn beiden overleden, wiens voogd ingezet is volgens art. 3 der wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* n°. 44);

2°. hij, die geen vader, moeder of bekenden voogd hebbende, of door den vader, is deze overleden, door de moeder, zijn beiden overleden, door den voogd achtergelaten zijnde, gedurende de laatste achttien maanden, voorafgaande aan het in art. 15 vermelde tijdstip, in Nederland verblijf hield;

3°. hij, die geen vader of moeder heeft, of van wiens ouders de langstlevende ingezet was, al is zijn voogd geen ingezet of buiten 's lands gevestigd, mits hij binnen het Rijk verblijf houdt;

4°. de zoon van den Nederlander, die ter zake van 's lands dienst in een vreemd land woont, of, overleden zijnde, laatst gewoond heeft;

5°. de Nederlander, wiens vader, is deze overleden, wiens moeder, zijn beiden overleden, wiens voogd in een vreemd land gevestigd is gedurende minder dan vijf jaren, voorafgaande aan het in art. 15 vermelde tijdstip;

6°. de Nederlander, die, geen ouders of bekenden voogd hebbende, in een vreemd land verblijf houdt gedurende minder dan vijf jaren, voorafgaande aan het in art. 15 vermelde tijdstip.

Art. 17. Voor ingezetenen wordt niet gehouden:

1°. de in een vreemd land achtergebleven zoon van een ingezetenen, die geen Nederlander is, mits hij in dat vreemde land geboren zij;

2°. de in een vreemd land verblijf houdende onderlooze zoon van een vreemdeling, al is zijn voogd ingezetenen, mits hij geen Nederlander zij;

3°. de zoon van den Nederlander, die ter zake van 's lands dienst in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën woont;

4°. de vreemdeling, die bewijst te behooren tot een Staat, waar de Nederlander niet aan den verplichten krijgsveld is onderworpen, of waar ten aanzien der dienstplichtigheid het beginsel van wederkeerigheid is aangenomen;

5°. hij, die geboren is uit tijdens zijn geboorte binnen het Rijk in Europa gevestigde vreemdelingen, voor zoover hij bewijst te behooren tot een Staat, waar, ten aanzien der dienstplichtigheid het beginsel van wederkeerigheid is aangenomen voor den Nederlander, die, volgens de daár geldende wetten, tevens als onderdaan van dien Staat zou kunnen worden aangemerkt.

Art. 18. De inschrijving geschiedt:

1°. van hem, bedoeld in art. 16, 1°, zoo hij ongehuwd is, in de gemeente, waar de vader, is deze overleden, de moeder, zijn beiden overleden, de voogd woont; zoo hij gehuwd of weduwnaar is, in de gemeente, waar hij woont, of, woont hij in een vreemd land, in die, waar hij het laatst in Nederland gewoond heeft;

2°. van hem, bedoeld in art. 16, 2°, in de gemeente, waar hij verblijf houdt;

3°. van hem, bedoeld in art. 16, 3°, in de gemeente, waar hij verblijf houdt;

4°. van hem, bedoeld in art. 16, 4°, in de gemeente, waar de vader het laatst in Nederland gewoond heeft; is de vader overleden, in de gemeente, waar de moeder woont of het laatst in Nederland gewoond heeft; zijn vader en moeder overleden, in de gemeente, waar de voogd woont of het laatst in Nederland gewoond heeft; is hij onderloos en zonder bekenden voogd, in de gemeente, waar de langstlevende der ouders het laatst in Nederland gewoond heeft;

5°. van hem, bedoeld in art. 16, 5°, zoo hij ongehuwd is, in de gemeente waar de vader, is deze overleden, de moeder, zijn beiden overleden, de voogd het laatst in Nederland gewoond heeft, zoo hij gehuwd of weduwnaar is, in de gemeente waar hij het laatst in Nederland gewoond heeft;

6°. van hem, bedoeld in art. 16, 6°, in de gemeente, waar hij het laatst in Nederland gewoond heeft.

Art. 19. Hij, die volgens art. 15, 1°, behoort te worden ingeschreven, is verplicht, zich daartoe bij burgemeester en wethouders der gemeente, in art. 18 aangewezen, aan te geven, tusschen 1 en 31 Januari van het jaar, waarin hij op 1 Januari zijn 19de jaar is ingetreden.

Hij, die volgens art. 15, 2°, behoort te worden ingeschreven, is verplicht, zich daartoe, binnen dertig dagen nadat hij ingezet is geworden, aan te geven bij burgemeester en wethouders der gemeente, in art. 18 aangewezen.

Zijn inschrijving geschiedt in het register van het jaar, waartoe hij volgens zijn leeftijd behoort.

Bij ongesteldheid of afwezigheid is, zoo het een ongehuwde geldt, de vader, is deze overleden, de moeder, zijn beiden overleden, de voogd tot het doen van de aangifte verplicht.

De verplichting daartoe rust uitsluitend op den militieplichtige zelf, zoo deze gehuwd of weduwnaar of door zijn ouders of voogd achtergelaten is.

De wijze waarop van de gedane aangifte blijken moet, wordt door Ons bepaald.

Art. 20. Jaarlijks, in den loop der maand December, geschiedt, ten minste tweemaal, door burgemeester en wethouders een openbare kennisgeving, waarbij aan de verplichting tot het doen van de aangifte in het volgende jaar wordt herinnerd.

Art. 21. Hij, die, vallende in art. 15, 1°, zich na 31 Januari, doch vóór 31 December ter inschrijving aan geeft, wordt alsnog ingeschreven.

Hij, die, vallende in art. 15, 2°, zich na verloop van den tijd, bepaald in de tweede zinsnede van art. 19, doch vóór het verstrijken van de daaropvolgende dertig dagen ter inschrijving aan geeft, wordt evenzeer ingeschreven.

Art. 22. Hij, wiens aangifte ter inschrijving verzuimd is, wordt door burgemeester en wethouders ambtshalve ingeschreven, en wel hij bedoeld in art. 15, 1°, zoo het verzuim ontdekt wordt vóór 1 Januari van het jaar, waarin de betrokken persoon zijn 20ste jaar is ingetreden, en hij, bedoeld in art. 15, 2°, zoo het verzuim ontdekt wordt binnen dertig dagen na verloop van den tijd, binnen welken de aangifte had moeten zijn geschied.

Zij geven van de inschrijving terstond kennis aan den ingeschrevene en, zoo hij ongehuwd is, aan zijn vader, is deze overleden, aan zijn moeder, zijn beiden overleden, aan zijn voogd.

Art. 23. Hij, die terecht in een gemeente is ingeschreven, blijft tot de voor de militie ingeschrevenen van die gemeente behooren, al verandert hij van woonplaats, mits hij niet opgehouden hebbe ingezet te zijn volgens art. 16.

Art. 24. Behoudens de bepalingen van art. 19, zenden bestuurders van krankzinnigen-, doofstommen-, blinden- en bedelaarsgestichten, alsmede die der koloniën van weldadigheid en van gevangenen, jaarlijks vóór 10 Januari, een opgaaf van de daarin opgenomen jongelingen, die op 1 Januari hun 19de jaar zijn ingetreden, aan Onzen Commissaris in de provincie, in welke de inschrijving van die jongelingen voor de militie moet plaats hebben.

De opgaaf betreffende de gevangenen vermeldt het misdrijf, dat hun is ten laste gelegd of waarvoor zij veroordeeld zijn.

De wijze en de tijd waarop en de overheid door welke gelijke opgaaf als in het eerste lid van dit artikel wordt bedoeld, geschiedt ten aanzien van hen, die in militairen dienst zijn, worden door Ons bepaald.

Art. 25. Het register van inschrijving wordt op 31 Januari voorloopig en op 31 December van het jaar van inschrijving voor goed gesloten, op beide dagen des namiddags ten vier ure.

Na de laatste sluiting, die, evenals de eerste, op het register vermeld en door de onderteekening van den burgemeester en den secretaris bekrachtigd wordt, worden geen personen meer ingeschreven dan de in de tweede zinsnede van art. 19 bedoelde.

Art. 26. Het register wordt met een daaruit opgemaakte alphabetische naamlijst vóór 7 Januari van het jaar, volgende op dat der inschrijving, door den burgemeester gezonden aan Onzen Commissaris in de provincie, die deze stukken onderzoekt, zoo noodig doet verbeteren en vóór 22 Januari aan den burgemeester terugzendt.

Register en lijst worden daarna, uiterlijk den 27sten Januari gedurende ten minste acht dagen, op de secretarie der gemeente voor elk ter lezing nedergelegd.

Van die nederlegging geschiedt openbare kennisgeving.

Tegen register en lijst kan binnen den tijd der nederlegging, op de wijze in art. 99 vermeld, bezwaar worden ingebracht bij Onzen Commissaris in de provincie, die daaromtrent ten spoedigste uitspraak doet.

Is deze uitspraak in strijd met die van Onzen Commissaris in een andere provincie, dan beslist Onze Minister van Binnenlandsche Zaken.

Onze Commissaris in de provincie kan, ook na afloop van den tijd, in de tweede zinsnede van dit artikel vermeld, verbetering van register en lijst bevelen, zoo hem blijkt, dat een inschrijving in strijd met de wet heeft plaats gehad of behouden is.

Onverminderd het bepaalde bij de eerste zinsnede van dit artikel, kan hij gedurende het jaar van inschrijving mededeeling van het inschrijvingsregister vorderen, echter voor niet langer dan acht dagen.

ART. 9. Aan het slot der laatste zinsnede van art. 30 wordt bijgevoegd: »en, ingeval de orde op eenigerlei wijze wordt gestoord, hen, die dit doen, het vertrek te doen verlaten».

ART. 10. Aan art. 34 wordt als vierde zinsnede toegevoegd hetgeen volgt:

Het lotingsregister wordt gedurende drie dagen na den afloop der loting op de secretarie der gemeente, waar de loting plaats had, voor elk ter lezing nedergelegd.

ART. 11. Art. 35 wordt gelezen als volgt:

Tegen de wijze waarop de loting is geschied, kunnen gedurende vijf dagen, te rekenen van den dag, waarop zij plaats had, en tegen de wijze van invulling van het lotingsregister gedurende vijf dagen, te rekenen van den dag waarop het ter lezing werd nedergelegd, bij Gedeputeerde Staten bezwaren worden ingebracht door belanghebbende lotelingen, of door hun vader, moeder of voogd.

De twee eerste zinsneden van art. 99 zijn hierbij van toepassing.

ART. 12. Onder 1°. van de eerste zinsnede van art. 39 wordt gelezen als volgt:

1°. hij, die door verzuim of vergissing van de betrokken overheid of van de in art. 24, eerste zinsnede, bedoelde personen aan de gewone loting geen deel heeft genomen.

ART. 13. Tusschen de achtste en negende zinsnede van art. 44 worden twee nieuwe zinsneden ingevoegd, luidende:

Gedeputeerde Staten kunnen den militieplichtige, die wegens ziekte of gebreken buiten staat is voor hen te verschijnen, doen onderzoeken op de plaats van zijn verblijf. Dit geschiedt op de wijze in art. 89 bepaald.

Wordt een militieplichtige in een der erkende gestichten voor doofstommen of blinden, of, krachtens machtiging van de bevoegde macht, in een gesticht voor krankzinnigen verpleegd, dan kunnen Gedeputeerde Staten uitspraak doen op een verklaring omtrent den toestand van den militieplichtige, afgegeven door den bestuurder van het gesticht of een geneeskundige daaraan verhouden.

ART. 14. De laatste zinsnede van art. 46 wordt gelezen als volgt:

Is die lichte reeds afgeleverd, dan wordt bij zijn inlijving, de houder van

het hoogste van de voor die lichte in dienst gestelde nummers uit de gemeente, voor welke de naloting plaats had, ontslagen, tenzij deze het tegendeel verlangt.

ART. 15. Onder n°. 1 tot 3 van art. 47 wordt gelezen als volgt:

- 1°. die kleiner is dan 1,55 meter;
- 2°. die door ziekelijke gesteldheid of gebreken volgens regelen van geneeskundig onderzoek, door Ons gesteld, voor den krijgsvolk ongeschikt is;
- 3°. die eenige zoon, tevens eenig wettig kind is, onverschillig of de ouders in leven of overleden zijn.

Achter 3°. wordt een nieuwe zinsnede ingevoegd, luidende:

4°. die eenige wettige zoon eener behoeftige niet hertrouwe weduwe is;

4°. wordt 5°., en gelezen als volgt:

die vóór den 1sten Januari van het jaar, waarin hij voor de militie werd ingeschreven, als vrijwilliger voor den tijd van ten minste vijf jaren bij de zee-macht, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen in dienst is getreden en zich nog in dienst bevindt.

5°. wordt 6°.

6°. wordt 7°.

7°. wordt 8°.

ART. 16. Art. 49 wordt gelezen als volgt:

De vrijstelling wordt zoo verleend, dat van een even getal broeders de helft en van een oneven getal de grootere helft diene.

Onder het getal broeders worden niet medegerekend zij, die volgens de bepalingen van art. 17 niet voor ingezetenen worden gehouden.

Een bij deze wet gevoegde tabel wijst aan hoe de vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend, wanneer drie of meer zonen in een gezin aanwezig zijn.

Moet van twee of meer broeders, die in hetzelfde jaar geboren zijn, aan een of meer vrijstelling worden verleend, dan wordt hij, die het laagste nummer heeft getrokken, maar, wordt deze voor den dienst ongeschikt bevonden, hij die het hoogere nummer trok, voor den dienst aangewezen.

Het is aan den vrijgestelden broeder, mits voor den dienst geschikt, vrijgelaten voor zijnen voor den dienst aangewezen in hetzelfde jaar geboren broeder in dienst te treden.

Van het verlangen daartoe wordt door beiden aangifte gedaan bij Onzen Commissaris in de provincie, ten minste tien dagen vóór den dag, waarop de voor den dienst aangewezen ingelijfd moet worden.

Hij, die voor zijn broeder in dienst wil treden, wordt geneeskundig onderzocht voor Gedeputeerde Staten.

Voor dat onderzoek geldt hetgeen in de zeven laatste zinsneden van art. 44 is bepaald.

Wordt de vrijgestelde broeder niet geschikt bevonden, of komt deze niet ter inlijving op het tijdstip en de plaats voor de aflevering van zijn broeder aangewezen, dan is deze laatste verplicht, ten bepaalden tijde aan de oproeping te voldoen.

ART. 17. Onder 1°. van art. 50 wordt gelezen als volgt:

1°. in dienst is, hetzij bij de militie, hetzij als vrijwilliger voor den tijd van ten minste vijf jaren, bij de zee-macht, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen.

ART. 18. Art. 52 wordt gelezen als volgt:

Worden twee of meer broeders in hetzelfde jaar dienstplichtig, dan wordt alleen de helft van hun getal, of, is dit oneven, de grootere helft voor den dienst aangewezen.

Hierbij gelden de zes laatste zinsneden van art. 49.

ART. 19. De derde zinsnede van art. 53 wordt vervangen door de volgende bepalingen:

Vrijstelling als eenig wettig kind wordt verleend op overlegging van een getuigschrift van den burgemeester, waaruit blijkt dat men eenig wettig kind is.

Vrijstelling als eenige wettige zoon van een behoeftige niet hertrouwde weduwe wordt verleend op overlegging van een getuigschrift van den burgemeester, dat men eenige wettige zoon is, van het bewijs van het overlijden des vaders en van een acte van bekendheid dat de moeder weduwe behoeftig is, af te geven door den kantonrechter, op verklaring van minstens drie ter goeder naam en faam staande getuigen en na zich alvorens zelf van den behoeftigen staat te hebben overtuigd.

ART. 20. Het eerste lid van art. 54 aldus te lezen:

Elke reden van vrijstelling moet bestaan op den dag, waarop de vrijstelling wordt aangevraagd.

De aanvraag geschiedt in de eerste zitting van den militieraad.

ART. 21. Onder 2°. van art. 55 wordt gelezen als volgt:

2°. die krachtens de wet van den 28sten Juni 1854 (*Staatsblad* n°. 96) met een briefje van ontslag of een bijzonder gemerkt paspoort uit den dienst bij de zee-macht, of op grond van het reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande met een briefje van ontslag uit den dienst bij de landmacht is weggezonden.

ART. 22. In de laatste zinsnede van art. 57 wordt in plaats van »acht" gelezen »tien".

ART. 23. De derde zinsnede van art. 58 wordt gelezen als volgt:

Is de lichting, in mindering waarvan hij komt, reeds afgeleverd, dan wordt bij zijn inlijving de houder van het hoogste van de voor die lichting in dienst gestelde nummers uit de gemeente, waartoe hij behoort, ontslagen, tenzij deze het tegendeel verlangt.

ART. 24. De beide laatste zinsneden van art. 60 worden gelezen als volgt:

Om plaatsvervanger bij de militie te zijn, moet men niet jonger dan 21, niet ouder dan 25 jaren wezen, en overigens de vereischten bezitten, in de eerste zinsnede van art. 11 vermeld.

Ten aanzien van den plaatsvervanger geldt hetgeen in de tweede en derde zinsneden van art. 11 en in de eerste zinsnede van art. 13 omtrent den vrijwilliger is bepaald.

ART. 25. De laatste zinsnede van art. 71 wordt gelezen als volgt:

De zesde, zevende, achtste, elfde en twaalfde zinsneden van art. 44 zijn hierbij van toepassing.

ART. 26. Art. 88 wordt gelezen als volgt:

Voor den militieraad moeten verschijnen:

1°. de vrijwilligers voor de militie;

2°. de lotelingen, die vrijstelling verlangen wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken of gemis van de gevorderde lengte;

3°. de lotelingen bedoeld in de vierde en vijfde zinsneden van art. 49 en in art. 52;

4°. zij die als plaatsvervanger of als nommerverwisselaar verlangen op te treden.

ART. 27. De eerste zinsnede van art. 89 wordt gelezen als volgt:

De loteling, die wegens ziekte of gebreken buiten staat is voor den raad te verschijnen, wordt onderzocht op de plaats van zijn verblijf.

Aan het artikel wordt als slotbepaling toegevoegd hetgeen volgt:

Wordt een loteling in een der erkende gestichten voor doofstommen of blinden, of, krachtens machtiging van de bevoegde macht, in een gesticht voor krankzinnigen verpleegd, dan kan de raad uitspraak doen op een verklaring omtrent den toestand van den loteling, afgegeven door den bestuurder van het gesticht of een geneeskundige daaraan verbonden.

ART. 28. Onder 2°. en 3°. van art. 97 wordt gelezen als volgt:

2°. door den loteling, die ten gevolge van de uitspraak kan worden opgeroepen, of door zijn vader, moeder of voogd;

3°. door den reeds ingelijfd en loteling, die ten gevolge van de uitspraak niet uit den dienst zou kunnen worden ontslagen, of door zijn vader, moeder of voogd.

ART. 29. Aan art. 98 wordt als slotbepaling toegevoegd hetgeen volgt:

Gedeputeerde Staten oordeelen over geen andere redenen van vrijstelling dan die bij den militieraad zijn ingebracht.

Aanvulling van het bewijs, dat die redenen bestaan, is niet uitgesloten.

ART. 30. Na art. 99 volgt een nieuw artikel 100, luidende:

Alle schrifturen en bewijsstukken tot staving der bezwaren ingediend, met uitzondering van die, betreffende het al of niet verleen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, worden gedurende een door den voorzitter te bepalen termijn ter provinciale griffie nedergelegd en daarvan aankondiging gedaan in het nieuwspapier, waarin de provinciale aankondigingen gewoonlijk geschieden.

Zoo de bezwaren zijn ingebracht tegen een, om andere redenen dan ziekelijke gesteldheid of gebreken, verleende vrijstelling of tegen een uitgesproken uitsluiting van den dienst, geeft de griffier der Staten van de nederlegging der stukken en van den daarvoor bepaalden termijn dadelijk kennis aan den belanghebbende.

Aan de belanghebbenden of hun gemachtigden kan van de stukken inzage en, ten hunnen koste, volgens een door Ons vast te stellen tarief, afschrift worden gegeven.

Gedeputeerde Staten zijn bevoegd bij de belanghebbenden of hun gemachtigden de inlichtingen in te winnen, die het onderzoek vordert.

ART. 31. Art. 100 vervalt.

ART. 32. Art. 101 wordt gelezen als volgt:

Ingeval bezwaren zijn ingebracht betreffende het al of niet verleen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, doen Gedeputeerde Staten uitspraak, na den loteling voor zich te hebben doen verschijnen en geneeskundig onderzoeken.

Gedeputeerde Staten worden in dat onderzoek bijgestaan door een ander burgerlijk geneeskundige en een ander Officier van gezondheid, dan die den militieraad bij het doen van de uitspraak, waartegen bezwaar is ingebracht, hebben bijgestaan.

Daarbij geldt hetgeen in de zeven laatste zinsneden van art. 44 is bepaald.

ART. 33. Achter art. 102 worden twee artikelen ingevoegd, aldus luidende:

Art. 102a. Elke uitspraak van Gedeputeerde Staten, krachtens art. 101 gedaan, wordt terstond medegedeeld aan burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe de loteling, wien de uitspraak geldt, behoort, en aan hem die de bezwaren inbracht.

Art. 102b. Omtrent alle andere bezwaren dan die betreffende het al of niet verleen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, wordt in een openbare vergadering van Gedeputeerde Staten door een der leden, door den voorzitter tot rapporteur te benoemen, schriftelijk verslag uitgebracht, behelzende een overzicht van de zaak en van haren loop en vermeldende de gevoerde beweringen en de overgelegde bewijsstukken.

De verslaggever onthoudt zich van het uiten van een gevoelen.

Het beleggen der openbare vergadering wordt in het nieuwspapier, waarin de provinciale aankondigingen gewoonlijk geschieden, aangekondigd.

De laatste zinsnede van art. 84 is op den voorzitter van die vergadering van toepassing.

De belanghebbenden worden bij brieven opgeroepen om in die vergadering te verschijnen en, na het uitbrengen van het verslag, toegelaten om persoonlijk of door hun gemachtigden hunne belangen toe te lichten.

Gedeputeerde Staten beraadslagen daarna met gesloten deuren en beslissen binnen tien dagen na de openbare vergadering bij een met reden omkleede uitspraak.

Hun uitspraak wordt terstond medegedeeld aan burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe de loteling, wien de uitspraak geldt, behoort, en aan hem die de bezwaren inbracht.

Strekt de uitspraak tot vrijstelling of tot uitsluiting van den dienst, dan geven burgemeester en wethouders daarvan dadelijk kennis aan den loteling, die ten gevolge van de uitspraak zal worden opgeroepen, of aan zijn vader, moeder of voogd.

ART. 34. Art. 103 wordt gelezen als volgt:

Van de uitspraken van Gedeputeerde Staten, met uitzondering van die betreffende het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, kan gedurende tien dagen, te rekenen van den dag waarop de uitspraken ter kennis van de belanghebbenden zijn gebracht, bij Ons in beroep worden gekomen:

1°. door den loteling, wiens bezwaren door de uitspraak niet zijn weggenomen, of door zijn vader, moeder of voogd;

2°. door den loteling, die ten gevolge van de uitspraak van Gedeputeerde Staten kan worden opgeroepen, of door zijn vader, moeder of voogd;

3°. door den reeds ingelijfd den loteling, die ten gevolge van de uitspraak van Gedeputeerde Staten niet uit den dienst zou kunnen worden ontslagen, of door zijn vader, moeder of voogd;

4°. door Onzen Commissaris in de provincie.

Het beroep wordt ingesteld bij verzoekschrift op ongezegeld papier, tegen bewijs van ontvangst in te leveren bij Onzen Commissaris in de provincie, die het terstond aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken opzendt.

ART. 35. In art. 104 wordt na de woorden: »den Raad van State gehoord», tusschengevoegd: »(afdeeling voor geschillen van bestuur)».

ART. 36. In art. 112 vervallen de woorden: »door den militieraad».

ART. 37. Art. 115 vervalt.

ART. 38. Art. 116 wordt vervangen door twee artikelen als volgt:

Art. 115. Binnen vier maanden na de aflevering van een loteling kan zijn herkeuring wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, welke bevonden zijn reeds vóór zijn inlijving te hebben bestaan, bij Gedeputeerde Staten der provincie, voor welke hij geloot heeft, worden aangevraagd.

Binnen veertien dagen na die aanvraag doen Gedeputeerde Staten den loteling voor zich verschijnen, en door geneeskundigen onderzoeken.

Daarbij geldt hetgeen in de twee laatste zinsneden van art. 74 is bepaald.

Gedeputeerde Staten kunnen den loteling, die wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken buiten staat is voor hen te verschijnen, doen onderzoeken op de plaats van zijn verblijf.

Dit geschiedt op de wijze in art. 89 bepaald.

Art. 116. Van de uitspraak van Gedeputeerde Staten, krachtens het voorgaande artikel te doen, is geen beroep toegelaten.

ART. 39. De tweede zinsnede van art. 120 wordt gelezen als volgt:

Vrijwilligers bij de militie, alsmede de lotelingen bedoeld in de derde zinsnede van het volgend artikel, worden, voor zoover zij daartoe geschikt bevonden zijn en dit met de belangen van den dienst is overeen te brengen, ingelijfd bij het korps en geplaatst in het garnizoen hunner keuze.

ART. 40. De tweede zinsnede van art. 121 vervalt.

Aan het slot van dat artikel wordt een nieuwe zinsnede toegevoegd, aldus luidende:

Zij, die aan door Ons, bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur, te stellen eischen van bekwaamheid voldoen, worden zooveel mogelijk in de kazerne bij elkander gehuisvest, mogen voor eigen rekening uniform van fijnere stof dragen, en zoo daartoe gelegenheid is, met elkander of met de onderofficieren menage voeren.

Uit hen zal bij voorkeur militiekader worden getrokken.

ART. 41. Art. 122 wordt gelezen als volgt:

De bij de militie te land ingelijfdcn worden tot eerste oefening twaalf maanden onder de wapenen gehouden.

De tijd, voor eerste oefening bepaald, wordt tot op negen maanden verminderd voor hen, die zich door een uitstekend gedrag onderscheiden en aan door Ons, bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur, te stellen eischen voldoen.

ART. 42. De eerste en tweede zinsneden van art. 123 worden gelezen als volgt:

Behalve de lichte, die voor het eerst dient, kan steeds een vijfde van het geheele bedrag der vijf lichtingen van de militie te land onder de wapenen worden gehouden of geroepen.

Dat vijfde wordt samengesteld uit de manschappen:

De laatste zinsnede wordt gelezen als volgt:

4°. die gedurende den tijd, voor eerste oefening bepaald, gestraft worden wegens dronkenschap, verkoopen van kleding of uitrusting, desertie in tijd van vrede of verzet tegen de krijgsmacht.

ART. 43. In art. 124 wordt in plaats van »zevende" gelezen »vijfde".

ART. 44. Aan het slot der tweede zinsnede van art. 128 bij te voegen: »en zich niet in werkelijken dienst bevinden of daartoe zijn geroepen".

ART. 45. De laatste zinsnede van art. 129 vervalt.

ART. 46. Art. 137 wordt gelezen als volgt:

De verlofganger, die art. 133, 134, 136 of 156 niet naleeft, wordt in werkelijken dienst geroepen en van een tot drie maanden gehouden."

ART. 47. De tweede zinsnede van art. 152 wordt gelezen als volgt:

Zij wordt mede gebezigt tot alle diensten vereischt voor de binnenlandsche defensie te water. Zij kan tot het doen van oefeningstochten buitengaats en naar de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddceelen gezonden worden; haar verblijf aldaar duurt echter niet langer dan zes maanden.

ART. 48. De eerste zinsnede van art. 153 wordt gelezen als volgt:

De manschappen der zeemilitie worden tot eerste oefening twaalf maanden in werkelijken dienst gehouden, tenzij Wij zulks niet noodig achten.

ART. 49. Art. 154 wordt gelezen als volgt:

Aan de manschappen der zeemilitie, die verlangen, na volbrachten oefeningstijd, voor den duur van hun nog overigen dienstdag in werkelijken dienst te blijven of te komen, zonder zich als vrijwilliger te verbinden, wordt zulks vergund, althans voor zoover de nog te vervullen dienstdag meer dan zes maanden bedraagt.

ART. 50. De tweede zinsnede van art. 155 wordt gelezen als volgt:

De straf van handdaggen, in art. 29 van gemeld reglement bedoeld, mag echter op de manschappen der zeemilitie niet worden toegepast.

ART. 51. In de eerste zinsnede van art. 161 wordt in plaats van: »zoodra het wordt ontdekt" gelezen: »zoodra mogelijk".

Als derde zinsnede wordt bijgevoegd:

Daarbij geldt hetgeen in de acht laatste zinsneden van art. 44 is bepaald.

ART. 52. Art. 165 wordt gelezen als volgt:

De in art. 161 bedoelde persoon, die bij de eindspraak voor den dienst is aangewezen, wordt, behoudens de bepaling van art. 70, welke ook zijn leeftijd zij, voor vijf jaren ingelijfd. De aldus ingelijfde wordt gedurende de twee eerste jaren onder de wapenen gehouden, tenzij hij door Ons, ten aanzien van het verlof, met de lotelingen worde gelijkgesteld.

Hij komt in mindering van de lichte van het jaar, waarin hij had moeten loten, of, is die lichte reeds ontslagen, in mindering van de lichte van het jaar, waarin hij voor den dienst is aangewezen.

Is de lichte, in mindering waarvan hij komt, reeds afgeleverd, dan wordt, bij zijn inlijving, de houder van het hoogste van de voor die lichte in dienst

gestelde nummers uit de gemeente, waartoe hij behoort, ontslagen, tenzij deze het tegendeel verlangt.

ART. 53. De eerste zinsnede van art. 172 wordt gelezen als volgt:

De vrijwilliger voor de militie en de loteling van wien is ontdekt, dat hij niet aan de oproeping ter inlijving heeft voldaan, wordt zoodra mogelijk voor Gedeputeerde Staten der provincie, tot welker aandeel in de lichteing hij behoort, gebracht.

Als derde zinsnede wordt bijgevoegd hetgeen volgt:

Voor het geneeskundig onderzoek geldt hetgeen in de zeven laatste zinsneden van art. 44 is bepaald.

ART. 54. De derde, vierde en vijfde zinsneden van art. 173 vervallen.

ART. 55. Achter art. 173 een nieuw art. 173 a te doen volgen, luidende:

De vrijwilliger voor de militie en de loteling die zich, overeenkomstig art. 150, heeft aangemeld of doen aanmelden om bij de zeemilitie te dienen, doch aan de oproeping ter inlijving niet heeft voldaan en volgens art. 173 in dienst moet gesteld worden, kan voor vier jaren bij de zeemilitie worden ingelijfd, tenzij het cijfer, in art. 5 als maximum bepaald, voltallig ware.

Hiervan is uitgezonderd de vrijwilliger voor de militie en de loteling, omtrent wien Gedeputeerde Staten hebben beslist, dat geen omstandigheden van zijn wil onafhankelijk, hem hebben belet aan de oproeping te voldoen.

ART. 56. Art. 174 wordt gelezen als volgt:

De loteling, die een plaatsvervanger of nommerwisselaar heeft gesteld, wordt, indien zijn plaatsvervanger of nommerwisselaar niet is opgekomen, alsmede wanneer hij niet voldoet aan de verplichting, opgelegd bij artt. 62 en 67, terstond ter inlijving opgeroepen.

ART. 57. In de eerste zinsnede van art. 178, na »bewijsstuk" in te voegen »of een met de waarheid strijdige verklaring".

ART. 58. De vierde zinsnede van art. 181 wordt gelezen als volgt:

3°. die niet aan de oproeping ter inlijving hebben voldaan.

ART. 59. Art. 184 wordt gelezen als volgt:

Met boete van *f* 25 tot *f* 100 en gevangenisstraf van drie dagen tot een maand, te zamen of afzonderlijk, wordt gestraft:

1°. hij, die zonder voldoende reden, ter beoordeeling van den rechter, niet overeenkomstig art. 57 voor den burgemeester of Gedeputeerde Staten is verschenen;

2°. hij, die zonder voldoende reden, ter beoordeeling van den rechter, niet aan de oproeping ter inlijving heeft voldaan;

3°. de vervangene, die zonder voldoende reden, ter beoordeeling van den rechter, niet voldoet aan de verplichting, opgelegd bij artt. 62 en 67.

ART. 60. Achter art. 187 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Art. 187 a. Met boete van *f* 50 tot *f* 200 en gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaren, te zamen of afzonderlijk, wordt gestraft degenen, op wiens te kwader trouw afgelegde getuigenis een met de waarheid strijdig attest, bewijsstuk of verklaring betrekkelijk de nationale militie is afgegeven. Met dezelfde straf wordt gestraft degenen, die desbewust van zoodanig met de waarheid strijdig attest, bewijsstuk of verklaring gebruik zal hebben gemaakt, behoudens zwaardere straffen bij het strafwetboek bepaald tegen het namaken of vervalschen van bedoelde attesten, bewijsstukken of verklaringen.

ART. 61. Art. 188 vervalt.

ART. 62. Art. 190 vervalt.

ART. 63. Aan de wet worden toegevoegd de volgende overgangsbepalingen:

Art. I. De lotelingen die krachtens art. 115 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) zijn ingelijfd, behouden, zulks verlangende, het recht op ont-

slag bij art. 173 van die wet toegekend, in de gevallen, voorzien bij de derde en vijfde zinsnede van dat artikel.

Art. II. De tekst der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) wordt, zooals die door de tegenwoordige wet gewijzigd is, van Onzentwege andermaal in het *Staatsblad* geplaatst.

Art. III. Deze wet treedt in werking met den 1sten Januari.

De wetten van 1 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 44) en van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 22) zijn te gelijkertijd ingetrokken.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine,

MEMORIE VAN TOELICHTING OP VORENSTAAND WETSONTWERP.

Behalve de intrekking der bevoegdheid tot plaatsvervangings- en nommerverwisseling, waaromtrent de tegenwoordige Regeering de beslissing op den 30sten Juni 1873 door de Tweede Kamer genomen, eerbiedigt, bevatte het wetsontwerp tot wijziging der wetten van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) en van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 22), onder dagteekening van 19 November 1871 aan de Tweede Kamer toegezonden, eenige verbeteringen in die wetten, waarvan de ondervinding het wenschelijke of noodzakelijke had aangetoond. Die verbeteringen zijn voor een groot deel in het tegenwoordig ontwerp overgenomen, waarbij acht geslagen is op de opmerkingen, in het Voorloopig Verslag over het ontwerp van 1871 medegedeeld en bovendien eenige andere verbeteringen, op ervaring gegrond, zijn opgenomen.

De strekking der voornaamste bepalingen is een vermeerdering van het maximum van de sterkte der militie, die, zonder noemenswaardigen nieuwen druk op de bevolking te leggen, wordt verkregen door beperking van het thans overdrevene getal vrijgestelden; en tevens het bekomen van meer elementen voor het onmisbare militiekader.

De vraag, of het wenschelijk ware, aan de wijziging der militiewet ook een nieuwe regeling der schutterijen te verbinden en de voordrachten hiertoe betrekkelijk gelijktijdig aan de Staten-Generaal aan te bieden, heeft een punt van ernstige overweging uitgemaakt, doch is ontkennend beantwoord.

Terwijl toch door de bekrachtiging der vestingwet het beginsel van partieele regeling der defensie is gehuldigd, is de Regeering van oordeel, dat, gelijk reeds bij de beraadslaging in de Tweede Kamer over hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor 1875 is verklaard, het niet tot bevordering van een goede wetgeving en vooral niet van een vruchtbare discussie zou strekken, twee zulke verschillende onderwerpen, die uiteenlopende rechten en verplichtingen der ingezetenen betreffen, gelijktijdig te behandelen. Bovendien zal het wel voor geen tegenspraak vatbaar zijn, dat, welke beslissing ook omtrent de regeling der schutterijen genomen worde, verhooging van het bij de wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) bepaalde maximum der sterkte van de militie en het jaarlijksch contingent onvermijdelijk noodig zal blijven. Vooral ook uitdezenhoofde schijnt het aanbeveling te verdienen, hiertoe reeds dadelijk over te gaan, en dan kan er geen redelijk bezwaar bestaan, daarbij tevens de verdere verbetering der militiewet op

te nemen. Het totstandkomen eener gewenschte regeling der schutterijen wordt daardoor, naar de overtuiging der Regeering, mede doeltreffend voorbereid.

Art. 1, 2 en 4. De vermeerdering van de sterkte der militie, thans voorgesteld, betreft zoowel de militie te land als de zeemilitie.

Wat de militie te land aangaat, is bij de behandeling van de vestingwet door den Minister van Oorlog aangetoond en uitvoerig toegelicht (1), dat, om te voorzien in de behoefte der defensie, hare versterking met p. m. 7000 man noodig is.

Voor de zeemilitie wordt verhooging met 400 man van het in art. 5 der wet thans bepaalde maximum voorgedragen. Deze verhooging is noodzakelijk. Het aantal vrijwilligers, bij de marine in dienst, is in de laatste jaren aanmerkelijk gedaald; de eischen voor den Indischen dienst, wat het personeel der marine betreft, nemen daarentegen steeds toe en het aantal vaartuigen voor de landsverdediging bestemd, groeit aan naarmate de soort kleiner wordt.

Er zal dus zeker meer kader en waarschijnlijk ook meer bemanning gevorderd worden. In deze behoefte zal hoofdzakelijk door de zeemilitie moeten worden voorzien.

Bovendien bestaat het voornemen voor den dienst der torpedo's en versperringen een deel der miliciens op te leiden. Ook hiervoor is verhooging van de sterkte der zeemilitie onvermijdelijk. Tegen verhooging van het daarvoor thans in de wet bepaalde maximum schijnt overigens te minder bezwaar te bestaan, dewijl voor den dienst der zeemilitie jaarlijks nagenoeg driemaal zooveel lotelingen zich aanmelden, als daarbij ingevolge het voorschrift der wet kunnen worden ingelijfd.

Om de vermeerdering der sterkte en van de land- en van de zeemilitie in het vervolg mogelijk te maken, moet het maximum der sterkte van elke lichte en tevens dat der geheele sterkte van de militie worden verhoogd. Het eerste is in het onderwerpelijk voorstel op 13,500, het laatste op 67,500 gebracht. Hierbij valt te rekenen op het jaarlijksch verloop der militie. Dit verloop werd in de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp tot wijziging der militiewet, in 1871 ingediend, geschat op circa 14 pct. Daaronder was ook begrepen de overgang bij het staande leger hier te lande, bij de marine en bij het leger in Nederlandsch Indië. Deze factor is in de laatste jaren aanmerkelijk gedaald, zoodat de rekening thans eenigszins anders zou worden. Het cijfer der vrijwilligers is echter in die jaren belangrijk achteruitgegaan. Ook hierin moet zooveel mogelijk worden voorzien.

Het blijft dus wenschelijk, het maximum van het jaarlijksch contingent te bepalen op 13,500 man. De sterkte van 67,500 man als maximum van het totale bedrag der militie zal natuurlijk met contingenten van 13,500 man niet zijn te bereiken, maar, al ware zij ook lager te stellen, wat niet raadzaam is, dan zou het toch evenmin mogelijk zijn het juiste bedrag aan te geven der contingenten, die de aangenomen sterkte der geheele militie kunnen verschaffen, als men het geheele bedrag der militie zou kunnen noemen, dat naar aanleiding van zekere vastgestelde contingenten zou worden verkregen. Dit juiste bedrag hangt af van het verloop, en voor het verloop is, gelijk de ondervinding leert, geen onveranderlijk cijfer aan te geven.

Art. 3. Samenvoeging van gemeenten is noodig tot vermindering van tekorten op de lichte. De daarvoor bepaalde grens is zeker eenigszins willekenrig, maar elke andere grens zou dit evenzeer wezen, en de mogelijkheid dat sommige gemeenten door de samenvoeging zwaarder dan andere gedrukt worden, wordt verhoogd naarmate de grens ruimer wordt gesteld. Wierd bijv. ééne loting over het gansche Rijk gehouden, dan zou, daar steeds een zeker aantal lotelingen door hun hoog nummer buiten oproeping blijven, het geval zich kunnen voordoen, dat eenige zelfs groote gemeenten geen enkel man in de lichte leverden.

Dit wordt verhoed en tevens geen tekorten op de lichte gewaakt, wanneer samenvoeging van gemeenten ter verkrijging van een gezamenlijk getal van twintig ingeschrevenen wordt bevolen.

(1) Zie *Byblad tot de Nederlandsche Staatscourant* 1873-74, II, bladz. 1006 en 1007.

Art. 6. Voor een zeer enkel geval moge misschien de formaliteit der registratie voor de hierbedoelde stukken enig nut hebben, voor verreweg de meeste gevallen is ze overbodig te achten.

Terwijl dus van geen dezer stukken recht van registratie gevorderd wordt, schijnen ze zonder bezwaar mede van de formaliteit daarvan vrij te kunnen worden verklaard. Daarentegen wordt het bedenkelijk geacht het artikel zoo te redigeeren, dat ook alle verzoekschriften in zake militie van het recht van zegel vrijgesteld zouden worden. Waar dit voor bepaalde gevallen wenschelijk is, worden deze, zooals in de artt. 99 en 103 der wet, afzonderlijk aangeduid.

Art. 8. Ofschoon, wat de hoofzaak betreft, de artt. 15 tot en met 26 der wet geen verandering ondergaan, is het echter wenschelijk voorgekomen, eenige wijziging te brengen in de rangschikking hunner bepalingen, welke laatste, blijkens de ondervinding, tevens op enkele plaatsen verduidelijking behoeven.

Twee nieuwe bepalingen worden voorgesteld.

Volgens 5°. en 6°. van het nieuwe art. 16 zullen voor ingezetenen worden gehouden de Nederlanders, die op het tijdstip, voor de inschrijving bepaald, gedurende minder dan vijf jaren buiten 's lands gevestigd zijn. Het gebeurt menigmaal, vooral in de gemeenten nabij de grenzen gelegen, dat ouders hetzij kort vóór den tijd, waarop hun zonen ter inschrijving voor de militie moeten worden aangegeven, hetzij zelfs na de inschrijving, doch vóór het einde van het jaar, hun woonplaats naar buiten 's lands overbrengen en in Nederland terugkeeren op een tijdstip, dat hun zonen niet meer voor de militie kunnen worden aangesproken.

Deze jongelieden worden daardoor ten nadeele en tot groote ontevredenheid van de overige militieplichtigen, op niet te billijken wijze van militiedienst hier te lande bevrijd, terwijl ook buitenslands in den regel geen militiedienst van hen wordt gevorderd. Deze wetsontduiking schijnt te moeten worden te keer gegaan.

Het doel der slotbepaling van art. 15 (4°. van art. 17 van het ontwerp) is om te voorkomen, dat iemand gelijktijdig in twee Staten militieplicht te vervullen hebbe en in de noodzakelijkheid worde gebracht, tegenover den Staat, waartoe hij behoort, de wapenen te voeren.

Herhaaldelijk heeft het geval zich voorgedaan, dat zonen van ingezetenen hier te lande militieplichtig zijn geweest, niettegenstaande zij tevens behoorden tot een der in het slot van art. 15 bedoelde Staten en ook daar tot vervulling van militieplicht waren gehouden.

Om de bezwaren weg te nemen, welke hieruit voortvloeien, strekt 5°. van het voorgestelde nieuw art. 17.

Het schijnt niet meer dan billijk, dat zij, die wegens hun vreemde nationaliteit niet voor ingezetenen worden gehouden, zelf van het bezit van die nationaliteit doen blijken. Daarom is in 4°. en 5°. van art. 17 voorgesteld, hun dien bewijslast op te leggen.

Met betrekking tot de aan art. 26 toegevoegde vijfde zinsnede zij opgemerkt, dat, evenzeer als tusschen twee of meer gemeentebesturen, tusschen twee of meer van 's Konings Commissarissen verschil kan bestaan omtrent de plaats, waar de inschrijving moet geschieden. Voor zoodanig geval, en terwijl hooger beroep bij den Koning wegens de beperktheid van tijd niet is of kan worden toegelaten, behoort de Minister van Binnenlandsche Zaken te kunnen beslissen.

De zesde zinsnede strekt tot wegneming van twijfel, aangaande de daar bedoelde bevoegdheid meermalen geopperd en in den zin van het voorstel opgelost.

Door de zevende zinsnede wordt te gemoet gekomen aan het bezwaar, dat de beperkte tijdsruimte, bij de eerste zinsnede van art. 26 voor het onderzoek van de inschrijvingsregisters en alphabetische lijsten van al de gemeenten der provincie gelaten, kan opleveren. Inzage van het inschrijvingsregister, gedurende het jaar van inschrijving, kan dat onderzoek bespoedigen en tevens den waarborg geven,

dat het register naar behooren ingevuld is en zijn voorloopige sluiting tijdig heeft plaats gehad.

Art. 10. Het schijnt niet meer dan rationeel het lotingsregister, bij de kennisneming waarvan ieder loteling persoonlijk en dadelijk belang kan hebben, evenzeer als het inschrijvingsregister en de alphabetische naamlijst ter lezing neder te leggen.

Art. 15. Gelijk algemeen wordt erkend, is een van de voornaamste gebreken der wet van 1861 haar overdreven mildheid in het toekennen van vrijstellingen, tengevolge waarvan de kans op vrijloten steeds uitermate beperkt, dikwijls zelfs ten eenenmale verijdeld wordt. Deze niet te verdedigen onbillijkheid zou behooren te worden opgeheven, ook wanneer beperking der vrijstellingen niet gebiedend gevorderd werd, ten einde de militecontingenten op de thans voorgestelde sterkte te kunnen brengen. Is het, gelijk in de Memorie van Toelichting van het ontwerp van 1871 aangetoond is, om het lichten van 13 000 man jaarlijks mogelijk te maken, noodig de vrijstelling wegens broederdienst tot de kleinste helft te beperken, dan kan ook, naar het oordeel der Regeering, zonder onrechtvaardigheid, de vrijstelling als eenige zoon, zooals ze tot dusver toegekend werd, niet behouden blijven. Anders toch zou een ongelijkheid ontstaan tusschen talrijke gezinnen en andere, die uit weinige personen bestaan, en wel in dien zin, dat de dienstplicht onevenredig zwaarder op de talrijke zou drukken. Door de afschaffing der vrijstelling van alle eenige zonen en de beperking der vrijstelling wegens broederdienst, vermeerderd het getal dienstplichtigen en tevens de kans op vrijloting voor ieder. In de vijf laatstverloopen jaren 1870—1874 werden jaarlijks gemiddeld 4390 lotelingen als eenige zonen vrijgesteld. Aannemende dat zich hieronder 1000 lotelingen bevonden, die uit anderen hoofde reden van vrijstelling hadden kunnen inbrengen, dan is toch gedurende die jaren gemiddeld aan meer dan 3000 lotelingen, enkel omdat zij eenige zonen waren, vrijstelling verleend. Er wordt derhalve voorgesteld deze vrijstelling te beperken ongeveer zooals zij beperkt was in de wet van 27 April 1820 (*Staatsblad* n°. 11), evenwel met weglating van de moeielijk te bewijzen reden van vrijstelling onder vigueur van die wet, in het kostwinnerschap gelegen, en ze voortaan slechts te verleen aan den eenigen zoon, tevens eenig kind, alsmede aan den eenigen zoon eener behoeftige weduwe. Veilig kan worden aangenomen, dat dientengevolge 1500 vrijstellingen 's jaars minder dan tot dusver zullen verleend worden. Strookt dit eensdeels met de rechtvaardigheid, anderdeels verlicht het den druk, die door het verhoogd contingent aan de natie wordt opgelegd.

4°. van art. 47 (bij het ontwerp 5°.) is in overeenstemming gebracht met het slot van art. 5 van het ontwerp.

Art. 16, tweede zinsnede. Het gebeurt menigwerf, dat vreemdelingen zich hier te lande komen vestigen en ingezetenschap verkrijgen, terwijl eenigen hunner zonen, die soms reeds in hun geboorteland aan den verplichten krijgsveld hebben voldaan, daar achterbleven. Houden de jongere broeders met de ouders op tot den vreemden Staat te behooren, waaruit zij herkomstig zijn, dan is de slotbepaling van art. 15 der militiewet (4°. van art. 17 in het ontwerp) niet op hen toepasselijk, en rust op hen als ingezetenen de verplichting tot deelneming aan de militie.

Voor zoodanige en de overige in het ontworpen nieuw art. 17 vermelde gevallen behooren de broeders, die vreemdelingen zijn gebleven, bij de berekening van het aantal broeders, waaruit het gezin bestaat, buiten aanmerking te blijven.

Vierde en vijfde zinsneden strekken, gelijk bij de Memorie van Toelichting van het ontwerp van 1871 is aangetoond, tot voorkoming van het misbruik, dat van de bevoegdheid, bij de slotbepaling van art. 49 der wet van 1861 toegekend, werd gemaakt.

Art. 19. Ten einde misbruiken te voorkomen, is het geven van verklaringen omtrent den toestand van »behoefte weduwe» opgedragen aan den kantonrechter, die zich op de verklaring van minstens drie getuigen behoort te overtuigen (en dus zelf te certificeeren) dat de moeder van den loteling zich in dien toestand

bevindt. Voor de enkele gevallen, waarin het twijfelachtig is, of het bewijs van behoefteigheid geweigerd of gegeven had moeten zijn, wordt door de openbaarheid der zittingen van den militieraad en door het beroep bij Gedeputeerde Staten en bij den Koning zoowel aan de belanghebbende medelotelingen, die meenen dat het bewijsstuk, waarop vrijstelling van den militiedienst verleend is, niet had behooren afgegeven te worden, als aan den loteling, die tengevolge der weigering van zoodanig bewijsstuk zijns inziens ten onrechte voor den dienst aangewezen is, genoegzame gelegenheid gegeven om tegen ongewettigde uitspraken van den militieraad te waken. Dit blijft mogelijk, dewijl deze gevallen betrekkelijk zeldzaam zullen voorkomen, hetgeen niet meer zou kunnen gezegd worden, wanneer nog aan andere kostwinners dan de eenige opgenoemde soort vrijstelling van dienst werd toegekend.

Art. 21. De strekking dezer wijziging is, te verhoeden, dat, gelijk herhaaldelijk gebeurd is, personen, die wegens slecht gedrag uit 's Rijks zeedienst worden verwijderd, als miliciens bij het leger moeten worden toegelaten.

Art. 24. Inkorting van den leeftijd, waarbinnen plaatsvervangers zijn toe te laten, is noodzakelijk, ten einde het leger voor het vervolg te bevrijden van het optreden als zoodanig van versleten menschen, gelijk thans maar al te dikwijls in de gelederen worden aangetroffen.

Door het maximum van leeftijd, waarop plaatsvervangers zullen worden toegelaten, te stellen op 25 jaren, zal in het algemeen de vrijwillige dienstneming zeer kunnen worden bevorderd, waarvan verlichting der militie het gevolg moet zijn.

Artt. 30 tot 35 regelen de wijze van onderzoek van Gedeputeerde Staten en de voorziening tegen hun beslissingen.

Daar de uitvoering van de uitspraak door het beroep wordt geschorst, is het noodig, dat 's Konings Commissaris met die uitvoering belast, onmiddellijk van het ingestelde beroep kennis drage. De laatste zinsnede van art. 34 strekt om hierin te voorzien.

Art. 38. Omtrent de bedoeling van art. 116 der wet is menigmaal twijfel gerezen. Ongelijke toepassing der wet was daarvan het gevolg. De veranderde redactie strekt om dit verder te verhoeden.

Art. 40 behelst den meermaalen ter sprake gebrachten maatregel tot verbetering van den toestand en het gehalte van dat gedeelte der militie, waaruit het kader moet worden getrokken.

Art. 41. Het komt noodig voor, den tijd voor eerste oefening bij de wet imperatief te bepalen op het maximum dat de Grondwet toelaat. Geen onvooroordeeld practisch deskundige, die de toestanden in andere Europeesche Rijken en vooral in de legers, die wij tegen ons over kunnen krijgen, heeft nagegaan, zal ontkennen, dat 12 maanden eigenlijk slechts een minimum is van den tijd, benodigd tot het vormen van bruikbare oorlogssoldaten uit meerendeels zeer weinig ontwikkelde menschen. Bovendien moet een krachtige poging worden aangewend om meer kader uit de militie te trekken, dan tot dusver kon geschieden, en het is niet mogelijk, daaruit op eenigszins afdoende wijze in de behoefte te voorzien, wanneer de miliciens niet minstens gedurende een jaar voor eerste oefening onder de wapenen worden gehouden.

Tevens wordt echter in de wet opgenomen vermindering van oefeningstijd tot negen maanden voor degenen, welke zich door uitstekend gedrag onderscheiden en aan bepaalde eischen voldoen.

Het voornemen is deze vermindering van toepassing te maken voor hen, die binnen dien termijn blijken geven kan: of bruikbare onderofficieren en korporals te zijn, of hun verplichtingen als miliciens in ieder opzicht te kennen, volgens een vast te stellen programma, en bovendien bewijzen overleggen, dat hun tegenwoordigheid in het gezin, waartoe zij behooren, noodzakelijk is. Daarentegen zullen zij, die gedurende den tijd voor eerste oefening bepaald, gestraft worden wegens dronkenschap, verkoopen van kleeding of uitrusting, désertie in tijd van

vrede en verzet tegen de krijgstucht, om die redenen tot het deel, bedoeld in art. 123 der wet, worden gerekend.

Art. 42. Wegens het voortdurend verminderen van het aantal vrijwilligers is het, om ten allen tijde te kunnen voorzien in den dienst bij de korpsen van het leger, noodig, het cijfer voor het deel der militie, dat, behalve de lichte, die voor het eerst dient, onder de wapenen kan worden gehouden of geroepen, te verhoogen. Er zijn korpsen waar de oefeningen gedurende een gedeelte van het jaar wegens gebrek aan manschappen geen voortgang kunnen hebben en waar de dienst op allerlei wijze door geringe sterkte wordt gestremd. Die toestand mag niet langer voortduren. Het bedoelde deel moet om deze redenen op niet minder dan een vijfde worden gesteld.

Het gering aantal vrijwilligers heeft vooral bij de bereden korpsen een wanverhouding doen ontstaan tusschen het getal dienstdoende manschappen en dat der paarden, waardoor op den duur het bestaan dier korpsen ernstig zou worden bedreigd.

De voorgestelde verhooging van $\frac{1}{7}$ tot $\frac{1}{5}$ zou op zich-zelve juist voor deze korpsen geen afdoende verbetering aanbrengen, vermits de daarbij ingelijfde miliciens wegens de in art. 124 aangegeven volgorde, dan toch nimmer langer dan tot aan het einde van hun tweede dienstjaar onder de wapenen kunnen gehouden worden.

Het wordt niet raadzaam geacht om hierin te voorzien door het cijfer voor het blijvend gedeelte hooger te stellen dan een vijfde. Immers, moesten de miliciens, bij de bereden wapens nog langer in werkelijken dienst blijven, dan ware het te vreezen dat er een weerzin tegen den dienst bij die wapens ontstond, die zeker niet in het belang van het leger zou zijn, terwijl bovendien de billijkheid vordert, dat de dienstplicht voor allen zooveel mogelijk gelijk drukkend wordt gemaakt.

Mochten de maatregelen, die reeds zijn of nog zullen worden genomen om de vrijwillige dienstneming te bevorderen, het aantal vrijwilligers bij de bereden korpsen niet doen toenemen, dan zal een poging behooren te worden gedaan om, door het toekennen van premien, miliciens van oudere lichten er toe te brengen, overeenkomstig art. 126 der wet *vrijwillig* in werkelijken dienst te blijven.

Een dergelijke maatregel kan evenwel geen vruchten afwerpen, wanneer niet het bepaalde sub 4°. van art. 123 der wet wordt ingetrokken; daar anders voor ieder milicien die vrijwillig bleef, een ander in het genot van onbepaald verlof gesteld zou moeten worden.

Ook het Koninklijk besluit van 29 Juli 1873 (*Staatsblad* n°. 119) maakt die intrekking noodig.

Daarbij is bepaald, dat ingelijfden bij de militie te land met hun toestemming bij het Indische leger gedetacheerd kunnen worden, en het gaat niet aan deze te laten rekenen onder het deel der militie, dat bij het leger hier te lande in dienst kan worden gehouden.

Art. 46. De omstandigheden onder welke de hierbedoelde overtredingen plaats hebben, zijn niet altijd gelijk. Meestal zijn die overtredingen een gevolg van verzuim of achteloosheid; slechts bij uitzondering worden zij opzettelijk begaan. 't Is daarom billijk te achten, dat niet in ieder geval dezelfde straf worde toegepast.

Art. 47. Toen de wet van 19 Augustus 1861 tot stand kwam, bestond geen gebrek aan gewone vrijwilligers bij de marine. In het jaar te voren was nog een eskader met 1500 koppen tot oefening in zee gezonden. Bovendien stond men voor een geheel nieuwe zaak; voor het eerst moest het voorschrift van art. 186 der Grondwet toegepast worden, terwijl over de toepassing de zienswijzen zeer uit elkander liepen. Onder zulke omstandigheden is het verklaarbaar, dat van de bevoegdheid, door art. 186 verleend, een beperkt gebruik gemaakt is. Raadpleegt men echter de ervaring van de laatste jaren, die aantoonen, dat het gaandeweg moeilijker en moeilijker is geworden, om meer dan 5000 gewone

vrijwilligers te bekomen, en dat zonder voortdurende oefening van meerdere schepen onder één bevel, geen goede Officiëren, onderofficiëren of matrozen kunnen gekweekt worden, dan ware het zeer gewaagd, de verdediging van ons land te water afhankelijk te doen zijn van de hoop, dat in den tegenwoordigen toestand weldra van zelf een gunstige verandering zal komen, en schijnt het raadzamer, aan de zeemilitie, waarover men ten allen tijde zal kunnen beschikken, zoodanige opleiding te geven, dat zij in staat is de diensten te vervullen, welke men nu uitsluitend verwacht van gewone vrijwilligers, die meer en meer schaars worden.

Tot vermeerdering van practische zeemanskennis, ook voor binnenlandsche verdedigingsvaartuigen onmisbaar, zijn oefeningen buitengaats zeer wenschelijk. Het kan gebeuren, dat vaartuigen, tot oefeningstochten bestemd, in het belang van den dienst naar de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen moeten worden gezonden. Daarom schijnt het raadzaam, bij de wet te bepalen, dat hiervoor, ook in tijd van vrede evenzeer over de zeemilitie kunne worde beschikt. In het belang echter van hen, die daarbij worden ingelijfd, en om te voorkomen, dat de lust voor de zeemilitie, wegens de daaraan bij de wet verbonden voordeelen bij de lotelingen tot dusver opgemerkt, niet verminderde, behoort deze bevoegdheid, wat het verblijf in de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen betreft, te worden beperkt tot hoogstens zes maanden.

Voorts moet gelegenheid worden gegeven, een zeker getal zeemiliciens voor den dienst der torpedo's en versperringen te bestemmen.

Art. 49. De beperking tot een minimum van zes maanden onvervulden dienst-tijd wordt raadzaam geoordeeld, ten einde te voorkomen, dat de Staat schade lijde wegens schulden aan kleeding als anderszins, welke een gevolg zouden zijn van een korter tijdvak van dienst.

Art. 55 strekt om den inhoud der wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 22) in den tekst der militiewet te voegen.

Art. 56. Daar de wet geen bepaling bevatte omtrent de oproeping van hen, die in gebreke bleven, in de gevallen omschreven in de artt. 62 en 67, een nieuwen plaatsvervanger te stellen of zelf in dienst te treden, ontbrak aan die artikelen de poenale sanctie.

Deze is hierbij gevoegd.

De wijzigingen in de straffen bij artt. 59 en 60 voorgesteld, behoeven geen toelichting.

Art. 61. Art. 188 behoort te vervallen, daar de wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 29) in de zaak voorziet.

Overgangsbepalingen.

Art. I wordt geboden door de billijkheid jegens hen, die, bleef de wet onveranderd, recht op ontslag zouden hebben gehad bij inlijving van de achtergeblevenen.

Art. II is voor de duidelijkheid volstrekt noodig.

Art. III. Een wijziging in de militiewet kan niet wel anders dan met een nieuw jaar worden ingevoerd.

's Gravenhage, den 12den Maart 1875.¹

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

De Minister van Oorlog,
WEITZEL.

De Minister van Marine,
TAALMAN KIP.

WIJZIGING DER WET VAN 17 JULI 1869 (STAATSBLAD
N° 141), TOT REGELING VAN HET ONDERWIJS BIJ DE
KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS.

De overweging in de afdeelingen der Kamer van het den 9den December II. ingezonden ontwerp van wet betreffende de regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie heeft de volgende uitkomsten opgeleverd.

§ 1. *Karakter van het voorstel.* Dit wetsontwerp wordt voorgedragen als enkel strekkende tot wijziging der wet van 17 Juli 1869 (Staatsblad n°. 141). De groote meerderheid der in de afdeelingen tegenwoordig zijnde leden was van oordeel, dat aan de voordracht dit beperkt karakter niet kon worden toegekend, en dat men hier met een geheele verandering van stelsel omtrent het onderwijs op de Militaire Academie te doen had. Reeds de omstandigheid, dat van de 19 artikelen, waaruit de wet van 1869 bestaat, 13 veranderd worden, wettigt het vermoeden, dat met het daarbij aangenomen stelsel gebroken wordt. Dat vermoeden wordt zekerheid, als men in de bijzonderheden der voordracht treedt.

De wet van 1869, zeide men, heeft haar ontstaan te danken aan den wensch om — ook ter voorkoming van de voortdurende ongeregelheden, die op de Militaire Academie plaats vonden — daar slechts jongelieden aan te nemen van meer leeftijd en wier gewone, burgerlijke opleiding geacht kon worden voltooid te zijn. Zij berust op het beginsel, dat de Militaire Academie een inrichting is, uitsluitend bestemd voor de *militaire* opleiding van jongelieden, die den officiersrang wenschen te verkrijgen. In verband daarmede is het examen van toelating in overeenstemming gebracht met het eindexamen der hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus en is de leeftijd van toelating op 17 à 20 jaren gesteld. De wet van 1869 neemt voorts aan, dat voor de militaire opleiding, wat de wapens der Infanterie en Cavalerie betreft, twee jaren, wat de wapens der Artillerie en Genie aangaat, drie jaren voldoende zijn.

Het regeeringsvoorstel wil daarentegen een gedeelte van de gewone, maatschappelijke opleiding naar de Academie overbrengen, en wel, behoudens eenige wijzigingen, hetgeen geleerd wordt in de twee laatste jaren van den vijfjarigen cursus der hoogere burgerschool. De eischen van toelating worden in verband daarmede lager gesteld, de leeftijd wordt teruggebracht tot 14 à 18 jaren en voor alle wapens een academische cursus van vier jaren bepaald. In hoofdzaak is het voorgedragen stelsel dat, hetwelk bij de wederoprichting der Academie in 1836 werd aangenomen en tot 1867 onveranderd heeft bestaan. Het onderging toen eenige wijziging en werd in 1869 door het thans bestaande vervangen.

Met de beide stelsels — dat van 1836 en dat van 1869 — hangen verschillende methoden van opvoeding en onderwijs aan de Academie zelve samen.

Het stelsel van de wet van 1869 brengt mede, dat de cadets beschouwd en behandeld worden als *jonge menschen*, bestemd om na twee of drie jaren zelfstan-

dig in de maatschappij op te treden en dan over anderen het bevel te voeren. In verband daarmee wordt aan de jongelieden zooveel vrijheid van beweging gelaten als met de goede orde bestaanbaar is en wordt het onderwijs in ruimen, ontwikkelenden zin gegeven.

De regeling van 1836 heeft tot noodzakelijk en onvermijdelijk gevolg, dat de cadets beschouwd en behandeld worden als *kinderen* en dat het onderwijs dien-tengevolge in meer beperkten, minder ontwikkelenden zin gegeven wordt. De orde is bij dat stelsel, zoodra het getal cadetten eenigszins groot wordt, alleen te handhaven door aan die jongelieden zoomin mogelijk vrijheid van beweging te geven, en door toepassing van maatregelen weinig geschikt om hen in hun eigen oogen te verheffen en voor hun toekomstige bestemming voor te bereiden. De Militaire Academie moest wel, zooals sommigen het uitdrukten, onder het stelsel van 1836 ontaarden in een kinderschool met kloostertucht, waarop de orde door een stuitend bespiedingstelsel werd gehandhaafd. Dat stelsel leidde er tevens toe, om, in plaats van de jongelieden tot zelfstandige menschen te vormen, een afzonderlijke kaste van Officieren, bij wie de algemeene ontwikkeling wel eens te wenschen overliet, in 't leven te roepen.

Doch, al liet men voor het oogenblik de waarde der beide stelsels daar, het was, naar het oordeel der meerderheid, duidelijk dat tusschen het stelsel van 1869 en dat van 1836 een verschil bestaat als van dag en nacht. Het voorstel kan derhalve geen wijziging van de wet van 1869 worden genoemd, maar strekt eenvoudig om terug te keeren tot een regeling, die vroeger verlaten werd omdat ze niet voldeed.

Daarom ook was de aan het ontwerp gegeven vorm verkeerd gekozen. Waar zulke diepingrijpende veranderingen in een bestaande wet worden gemaakt, is indiening van een geheel nieuwe wenschelijk, al ware het slechts tot afsnijding der moeielijkheid omtrent het toelaten van amendementen op de enkele niet gewijzigde artikelen. De Regeering gaf nog onlangs, ter gelegenheid der herziening van de wet op de spoorwegpolitie, het bewijs, dat zij dit inzag. Zelfs wanneer men het begrip van wijzigingswet aan het ontwerp zou toekennen, is de vorm daarvan bedenkelijk, althans afwijkende van den gewonen regel. Wijzigingswetten duiden gewoonlijk al de te maken veranderingen in de bestaande wet in een enkel artikel aan, hetwelk dan naar de wetsartikelen, waarop teruggekomen wordt, in zoovele paragrafen is gesplitst. Had men dien vorm hier gevolgd, dan ware de ongerijmdheid vermeden, dat een wetsartikel niets anders bepaalt dan het vervallen van een ander artikel (zie art. 8). De artt. 12 en 13 zouden dan artt. 2 en 3 van het ontwerp hebben kunnen uitmaken.

Eenige leden vereenigden zich niet met deze beschouwingen. In het voorstel zagen zij geenszins een geheele verandering van stelsel, maar wel een meer of min op zich-zelf staande poging om, door wijziging zoowel van den ouderdom van toelating als van het examen, voor die toelating vereischt, te voorzien in den veel te geringen toevloed van jongelieden naar de Academie. Vooral echter kwam men van deze zijde op tegen de waardeering der instelling onder het stelsel van 1836. Gedurende de heerschappij van dat stelsel heeft, zeiden deze leden, de Academie een reeks van jaren gebloeid, zonder dat van ernstige ongeregelheden onder de kweekelingen sprake was. Een tal van Officieren van onderscheiden wapens werd daarop gevormd, die in algemeene ontwikkeling bij niemand achterstonden en waarvan velen nog den roem uitmaken van ons leger of in andere betrekkingen zich bijzonder hebben onderscheiden. Eenigen van onze bekwaamste burgerlijke ingenieurs hebben te Breda hun opleiding genoten. Indien, nadat de Academie reeds vele jaren had bestaan, aanleiding gegeven is tot ernstige klachten over deze instelling, zal dit wel voornamelijk daaraan toe te schrijven zijn, dat geen genoegzame weerstand is geboden aan aandrang tot het geven van meer vrijheid dan bij een militaire school bestaanbaar is, dat niet meer zulke goede keuzen van docenten als vroeger werden gedaan, en niet meer zulke uitstekende mannen aan het hoofd der Academie stonden.

§ 2. *Opportunititeit van het voorstel.* Bij de behandeling van dit punt gold het

vooral het te geven antwoord op de vragen: Moet niet, alvorens aan het stelsel der wet van 1869 te raken, het einde van den proeftijd voor dat stelsel worden afgewacht? Is het reeds uitgemaakt, dat het gering aantal cadetten een gevolg is van het stelsel der wet van 1869? Is de zaak te beoordeelen buiten verband met de opleiding bij de korpsen en moet ook deze niet bij de wet worden geregeld?

In twee der afdeelingen toonden verscheidene leden zich voor het gevoelen gestemd, dat de proeftijd als geëindigd kon worden beschouwd, en dat alle verder uitstel voor de beoordeeling der werking van de wet van 1869 niet slechts onnoodig was, maar verderfelijke gevolgen hebben kon. Men verheugde zich, dat de Minister van Oorlog dit evenzoo had ingezien. Geheel het vraagstuk, zeide men, wordt beheerscht door het gebrek, dat de Academie, ten gevolge van den geringen toevloed van cadetten, buiten staat is een voldoende aantal wetenschappelijk gevormde Officieren aan het leger te leveren. De oorzaak daarvan ligt, behalve in het opzien der ouders tegen de kosten — waarover nader — daarin, dat men, om aan het middelbaar onderwijs een bepaald practisch doel te verzekeren, de militaire opleiding niet slechts aan die op de hoogere burgerschool heeft vastgehecht, maar bij art. 6 der wet van 1869 den eisch heeft gesteld, dat het toelatingsexamen tot de Academie gelijk moest zijn aan het eindexamen van den vijfjarigen cursus der hoogere burgerschool. De kring, waaruit de aanstaande Officieren moeten komen, wordt daardoor te veel ingekrompen. Een gepensionneerd Officier, die uit gehechtheid aan het militaire vak zijn zoon daarvoor wil opleiden, is daartoe buiten staat, als hij niet woont in een gemeente, waar een hoogere burgerschool gevestigd is. Voor den jongeling, die met goed gevolg het eindexamen der hoogere burgerschool heeft afgelegd, is de keus van een beroep of bedrijf betrekkelijk ruim. De dienst bij den waterstaat, de telegrafie en dergelijke staan voor hem open. Veelal zal hij, als enigermate in jaren gevorderd, er tegen opzien nog de militaire loopbaan in te slaan.

Maar bovendien is hetgeen men van hem vergt om tot de Militaire Academie te worden toegelaten, te bezwarend. Op vele middelbare scholen is het wiskundig onderwijs altijd nog eenigermate een ondergeschikt vak. Bij het toelatingsexamen voor de Academie wordt dat vak hoofdzaak. Ook daaraan zal het wel toe te schrijven zijn, dat zoovelen, die het eindexamen met goed gevolg hebben afgelegd, bij het toelatingsexamen worden afgewezen. Die afwijzing moet wel op den toevloed der cadetten nadeelig terugwerken. De ouders, die hun zonen anders voor de Militaire Academie zouden bestemmen, en daarvoor de kosten van opleiding dier zonen gedurende vijf jaren op de hoogere burgerschool zouden overhebben, worden afgeschrikt, nu zij bespeuren, dat in menig geval het bezit van een diploma van een goed afgelegd eindexamen, geen waarborg geeft voor de toelating op de Academie.

Ofschoon, zooals nader bliken zal, de laatste redeneering door de meerderheid tot zekere hoogte wierd beaamd, meende deze dat zij niet rechtstreeks in verband staat met de gedane vraag, of de proeftijd als geëindigd kan worden beschouwd. Die vraag moest ontkennend worden beantwoord.

De driejarige cursus van de cadets der Artillerie en Genie, zeide men, eindigt eerst in den loop van dit jaar. Reeds daarom is, om nu niet van de onvolledige ondervinding omtrent het verband van den vijfjarigen cursus der hoogere burgerschool met de academische opleiding te spreken, over de resultaten dier opleiding nog geen oordeel te vellen, en het voorstel om het stelsel der wet van 1869 te laten varen prae-matuur. Dat dit voorstel evenwel nu reeds gedaan is geeft grond voor het bij sommigen bestaand vermoeden, dat het Departement van Oorlog slechts gehaakt heeft naar het oogenblik om met het vrijzinnige stelsel van 1869 te kunnen breken en terug te keeren tot de vroegere inrichting der Academie met de daarbij behorende *africhtingsscholen*. Grond voor die meening geeft ook het gezegde in de 3de alinea van bladz. 1 der Memorie van Toelichting, waar men leest, dat de Regeering — dat is hier het Departement van Oorlog — het reeds in 1872 en 1873 eens was met hetgeen in de toenmalige verslagen over het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting ten nadeele van de regeling van

1869 werd gezegd door enkele leden der Kamer, die hun tegenstand tegen de wet van 1869, ook na de aanneming, voortzetten. In 1872 en 1873 een oordeel te vellen over een stelsel, dat eerst in het eerstgenoemde jaar in werking was getreden, mag, op zijn zachtst genomen, zeer voorbarig heeten. Ware men bij het Departement van Oorlog niet vijandig tegen het stelsel van de wet van 1869 gestemd, dan zou men — daar dit stelsel uit het oogpunt van opleiding en onderwijs nog niet kan worden beoordeeld — zich thans bepaald hebben tot de quaestie van het *cijfer* der adspiranten. Men zou dan getracht hebben in de eerste plaats de vraag te beantwoorden, in hoeverre, *met behoud van het stelsel*, het getal cadets te vermeerderen ware. Maar het blijkt niet, dat de Regeering zich, ook zelfs slechts een oogenblik, met die vraag heeft beziggehouden. De redeneering schijnt eenvoudig deze te zijn geweest: »Onder de werking van het stelsel van 1869 is het getal cadets geheel onvoldoende: de schuld daarvan kan alleen liggen aan het stelsel zelf; dus moet daarmede gebroken en teruggekeerd worden tot het oude stelsel, dat een genoegzaam aantal cadets gaf.» Wie gevoelt niet, hoe oppervlakkig en eenzijdig een dergelijke redeneering is?

Het feit, dat het getal cadets sedert 1869 zeer sterk is afgenomen, valt niet te loochenen. Maar de gevolgtrekking, dat dit te wijten zou zijn aan het toen aangenomen stelsel, is uiterst gewaagd. Er bestaan toch tal van andere omstandigheden, die op den geringen toeloop invloed moeten gehad hebben, waarvan de volgende het meest in het oog vallen.

1°. De mindere neiging, die zich over het algemeen openbaart, om zich hier te lande voor den militairen dienst te verbinden. Die mindere neiging is zichtbaar ook daar, waar, volgens het gevoelen dergenen, die de tegenwoordige opleiding te Breda afkeuren, het tegenovergestelde moest zijn waar te nemen. De sterkte van het instructiebataillon, dat vroeger nagenoeg 800 Officieren en manschappen telde, was, blijkens het mobilisatie-rapport van 1870, toen reeds tot 481 gedaald, en bedroeg, volgens het verslag over den staat der scholen 1872—1873, bladz. 65, den 19den Julij 1873 niet meer dan 437. Bij de zeemacht vertoont zich hetzelfde verschijnsel. Voor Willemsoord stond vroeger het getal adspiranten tot het getal te vervullen plaatsen als 3 : 1. Bij het laatste examen waren voor 24 plaatsen slechts 25 adspiranten, terwijl van dezen de 25ste niet aan het examen voldeed. Dat de zucht om bij het leger in dienst te treden nog geringer was, verklaart zich gereedelijk, wanneer men bedenkt, in welken treurigen toestand het krijgswezen te land verkeert, hoe ontmoedigend dit moet werken op het Officerskorps, hoe weinig er gedaan werd om de materiele positie der Officieren te verbeteren en den geest van het leger levendig te houden. Meerdere toeloop naar het leger is dan ook waarschijnlijk niet te verwachten zolang niet aan de verbetering van onze krijgsinstellingen zelve de hand wordt geslagen.

2°. De goede naam, dien de Academie vroeger had, is door de gebeurtenissen, welke in 1866 en vroeger plaats vonden, verloren gegaan. In 1867 daalde dan ook het getal kadets van 209 op 88, waartoe bijdroeg, dat de generaal VAN DEN BOSCH toen een nieuwe regeling in 't leven riep, volgens welke de leeftijd van toelating verhoogd werd. De toestand der Academie werd echter niet gunstiger, zoodat de drang tot hervorming der geheele inrichting bleef bestaan. Van daar bij het algemeen den indruk, dat de zaak niet zou blijven zooals ze was; bij alle ouders een gevoel van onzekerheid en daardoor mindere geneigdheid om hun kinderen voor Breda te bestemmen. Daarop kwam de wet van 1869, die aan de Academie een geheele hervorming deed ondergaan en geheel andere eischen van toelating stelde. De wet trad eerst in 1872 in werking en deze driefjarige overgangperiode werkte uit den aard der zaak nadeelig op den toeloop. Het getal adspiranten bedroeg in 1872 dan ook slechts 32. Men schijnt zeer streng te zijn geweest bij het toelatingsexamen, zoodat slechts 18 werden toegelaten. De examens te Breda kwamen daardoor in kwaden reuk. De meening vestigde zich dat het bijna onmogelijk was daaraan te voldoen. De stroom keerde zich niet naar de Academie en ofschoon er een geringe, trapswijze vermeerdering in het aantal adspiranten plaats had, was dit in 1873 toch niet hooger dan 38, in 1874 dan 45. De Academie heeft derhalve sedert 1866 voortdurend verkeerd

in abnormale omstandigheden, en daaraan is het voorzeker voor een groot deel toe te schrijven, dat het getal cadets zoozeer verminderd is.

3°. De wet van 1869 bevat, ook naar het gevoelen van andere ijverige voorstanders, de zeer verkeerde bepaling, dat de aspiranten, die voor het meerendeel van de hogere burgerschool afkomstig zijn, ook al zijn zij in het bezit van het diploma, te Breda nogmaals examens moeten afleggen in de zestien vakken van de hogere burgerschool. Het gevolg is vooreerst: twee examens — want zij hebben gaarne het diploma — met een maand tusschenruimte. Maar bovendien zijn de examens te Breda afgenomen in vier dagen tijds. Nu is het zelfs voor het bewaamste jongmensch schier een onmogelijkheid om in zoo korten tijd met goed gevolg examens af te leggen in zooveel vakken te gelijk. Dit is dan alleen mogelijk, wanneer hij zich geruimen tijd er op toelegt om alles te *memoriseeren* wat bij zulk een examen kan gevraagd worden. Zoo geschiedde het vroeger op de africhtingsscholen. De meer vrije, ontwikkelende methode van onderwijs, die op de hogere burgerschool wordt gevolgd, maakt zoodanig *memoriseeren* ten eenemale ondoenlijk. Examens als die te Breda zijn geheel onverenigbaar met het stelsel van onderwijs, dat — te recht — aan onze hogere burgerscholen gevolgd wordt. Dat zoovelen daar niet slaagden is derhalve niet bevreemdend. Maar dit bewijst niets tegen het stelsel.

Eenige voorstanders van het wetsvoorstel erkenden ten volle dit nadeel van het dubbel examen. Zij deden evenwel opmerken, dat de bovenvermelde bezwaren tegen de wijze van afneming der examens, zoowel als het beweren dat daarbij verder was gegaan dan art. 6 der wet van 1869 medebrengt, ofschoon ook door de Inspecteurs voor het middelbaar onderwijs in hun rapport van 28 Februari 1874 op den voorgrond gesteld, door den kapitein HOJEL op afdoende gronden zijn wederlegd. Aan die wederlegging moest te meer gewicht worden gehecht, omdat de heer HOJEL aan het slot van zijn rapport zich beroept op de overeenstemmende meening van mannen, behoorende tot het personeel van het middelbaar onderwijs. Het middel om in het bestaande gebrek te voorzien moest derhalve gezocht worden in vermindering van de eischen van toelating. Waar de oorzaak der kwaal bekend is en het middel van herstel voor de hand ligt, is de zaak rijp voor regeling. De gedane voordracht was dus, naar dit gevoelen, niet ontijdig.

4°. Terwijl aan de eene zijde door den toestand van overgang, waarin de Academie sedert 1866 schier onafgebroken heeft verkeerd, alsmede door de wijze waarop de toelating geregeld is, de toegang tot de Academie zoo nauw mogelijk werd gemaakt, werd aan de andere zijde de deur om uit het leger Officier te worden zoo wijd mogelijk opengezet.

Voor de Infanterie heeft men het instructiebataillon en de cursussen te Maastricht en 's Hertogenbosch; voor de Cavalerie den cursus te Haarlem; voor de Artillerie de instructie-compagnie te Schoonhoven en den cursus te Delft. Dien weg volgende kan een jongmensch met veel minder inspanning, mindere kosten en even spoedig, zoo niet spoediger, Officier worden dan langs den weg der Academie. En eenmaal Officier staan de beide categorieën gelijk. Aan de academische opleiding is geen enkel voordeel voor de toekomst verbonden. Is het dan wonder, dat, voor zover er nog neiging voor den militairen stand bestaat, de meeste jongelieden den gemakkelijken weg van de regimentscursussen boven den moeilijken weg van Breda verkiezen?

Dat in deze omstandigheden vooral de reden moet gezocht worden, waarom het getal aspiranten zoo gering is, blijkt wel uit het feit, dat voor het wapen der Genie — voor welk wapen men alleen langs den academischen weg Officier kan worden — het getal aspiranten sedert 1872 steeds ruim genoeg is geweest. In 1872, 1873 en 1874 werden voor de Genie opengesteld 67 plaatsen. Bij dat wapen zijn de vooruitzichten, wat bevordering betreft, in den regel slechter dan bij andere wapens. Toen bedroeg het getal aspiranten 81. In die drie jaren werden voor de Genie hier te lande opengesteld 19 plaatsen; het getal aspiranten bedroeg 47, waarvan slechts de gevraagde 19 geplaatst werden. Voor de Genie

in Oost-Indië bedroeg het getal opengestelde plaatsen 48, dat der aspiranten 34, van welke slechts 17 jongelieden werden toegelaten. Voor Indië was derhalve het getal aspiranten niet voldoende, hetgeen waarschijnlijk daaraan is toe te schrijven, dat door den Minister DE WAAL in 1870, terwijl alle redenen bestond tot verhooging der officierstraktementen, die der Genie-officieren in Indië zijdelings verminderd werden. Overigens is niet voorbij te zien, dat met het oog op den oorlog van Atjeh de behoefte aan Officieren in Indië grooter was dan gewoonlijk. In normale tijden zou het waarschijnlijk niet noodig zijn geweest 48 plaatsen open te stellen. In vroeger jaren althans was dit cijfer veel geringer.

Wat daarvan zij, uit de cijfers, die op bladz. 2 en 3 van de Memorie van Toelichting zijn medegedeeld (1), blijkt ten duidelijkste, dat het getal aspiranten voor het wapen der Genie ruimschoots voldoende was, terwijl zich voor de 278 plaatsen, die voor de andere wapens werden opengesteld, slechts 31 aspiranten aanboden, waarvan 28 voldeden. De gevolgtrekking schijnt niet gewaagd, dat deze omstandigheid zich vooral verklaart uit de groote faciliteit, waarmede men langs den weg van het leger Officier kan worden. Daardoor zijn de verhoudingen nu geheel omgekeerd en komen de meeste Officieren uit het leger voort, terwijl toch de opleiding bij de korpsen slechts aanvulling behoorde te zijn.

Maar daaruit volgt dan ook, dat er tusschen de twee wijzen van opleiding nauw verband bestaat en dat men over den toestand van de Bredasche Academie geen oordeel vellen kan, zonder tevens de opleiding bij de korpsen in de beschouwing op te nemen. Beiden maken deel uit van één geheel. Tot een grondige regeling van de opleiding voor den officiersrang zou het dan ook — zooals reeds in 1869 bij de discussiën werd opgemerkt — noodig zijn ook de opleiding bij de korpsen te regelen bij de wet.

Dit gevoelen, dat ook de opleiding bij de korpsen bij de wet moest worden geregeld, vond niet regtstreeks tegenspraak; maar er waren dan toch in twee afdelingen leden, die het zeer verkeerd zouden achten, als men daartoe thans wilde overgaan en dientengevolge deze regeling vertragen. Men moest ook, volgens deze leden, den invloed van de opleiding bij de korpsen op den toelooftot de Academie niet overdrijven.

Vroeger gebeurde het menigmaal, dat een jong mensch, na bij het toelatingsexamen te Breda niet geslaagd te zijn, zich bij het instructiebataillon, de artillerie-instructiecompagnie, enz. liet opnemen. Thans is dit nauwelijks mogelijk meer. Wie zich voor de Academie heeft aangegeven, is doorgaans te oud om nog bij een der korpsen te worden geplaatst. Overigens was het onderscheid in de kosten tusschen de beiderlei opleiding niet zoo groot, als men het deed voorkomen. De jongelieden konden bij de korpsen goedkoop leven; maar als zij zich niet vergenoegden, gelijk bij velen het geval was, met het wonen in de kazerne, met de onderofficiers-menage en met de gewone uniform; als zij dus zelven voor woning, voeding en kleeding zorgden, liepen de kosten hoog, hooger somtijds dan de jaarlijksche bijdrage, die voor het verblijf op de Academie moet worden betaald.

§ 3. *De regeringscritiek ten aanzien van het stelsel van 1869.* Bij de behandeling van dit punt gold het voornamelijk de vraag, welke waarde aan deze critiek is te hechten met opzicht tot de voorbereidende kennis der jongelieden en de mogelijkheid om daarop voort te bouwen?

De meening werd geuit, dat de klachten hieromtrent moeielijk van overdrijving zijn vrij te pleiten. Het trok al dadelijk de aandacht, dat aan de Polytechnische school, die schier uitsluitend bezocht wordt door jongelieden, in het bezit van het diploma van vijfjarigen cursus, zoover men weet, nog nimmer geklaagd is

(1) Er schijnen in deze cijfers eenige misstellingen ingeslopen te zijn. Voor 1873 vindt men 1 aspirant voor de Infanterie in de koloniën tegenover 4 bezette plaatsen. Voor 1874 1 aspirant voor de Infanterie in Nederland en 3 bezette plaatsen; voorts 1 aspirant voor de Infanterie in de koloniën en 2 bezette plaatsen. Wellicht is het verschil daaraan toe te schrijven, dat afgewezenen voor andere wapens bij de Infanterie zijn toegelaten.

over onvoldoende voorbereiding. Waarom dan wel te Breda? Zou de reden niet hierin gelegen zijn, dat men te Breda aan de jongelieden in drie jaren wil leeren hetzelfde, waarvoor te Delft in den regel vijf jaren en langer worden noodig geacht?

Van den militairen ingenieur wordt zeker niet minder kennis dan van den burgerlijken gevorderd. Maar nu is, terwijl de grondslag van kennis gelijk is, de voorgeschreven cursus te Breda drie jaren en te Delft vier jaren terwijl het bekend is, dat aan de Polytechnische school slechts zeer enkele leerlingen hun studiën in vier jaren volbrengen. Het natuurlijke gevolg moet zijn, dat het geheele plan van studie te Breda buiten alle verhouding is met de ontwikkeling der jongelieden en dat zij den cursus niet kunnen volgen. Werd deze met een of twee jaren verlengd, de resultaten zouden waarschijnlijk niet zoo onbevredigend zijn.

Voorts heeft het de aandacht getrokken, dat te Breda jongelieden zijn toegelaten die bijna in alle wiskundige vakken een onvoldoend examen hadden afgelegd. Dat deze bij een plan van studie, dat toch reeds te veel overladen is, niet mede konden, kan niemand bevreemden. Maar waarom dan zulke jongelieden toegelaten?

Aan den anderen kant is het beweren, dat de voorbereidende kennis der cadets te gering is om daarop met vrucht te kunnen voortbouwen, geheel in strijd met de inspectie-rapporten. Hoofdzak zijn dan toch voor de cadets der Artillerie en Genie de wiskundige vakken, en wat leest men nu in het rapport van 1873?

»Het hoofd wiskundig onderwijs acht den tijd voor zijn vakken voldoende.»

»In de wiskunde, waarvoor een cursus [leerboek], voldoende tijd en een repetitor zijn, was de uitkomst van het onderzoek zeer voldoende.»

Het rapport van 1874 zegt daaromtrent niets.

Hetgeen op bladz. 4 en 5 van de Memorie van Toelichting wordt gezegd vormt even zoovele bewijzen, dat bij de toelating met weinig zorg is te werk gegaan en dat de cursus te kort is. Overigens is niet voorbij te zien, dat ook tijdens de vroegere inrichting der Academie zeer vele cadets een jaar achterbleven.

Voor de militaire vakken, waarover de Commissiën van inspectie bijzonder klagen, is, naar dit gevoelen, de tijd van twee jaren volkomen voldoende. Ook bij de vroegere regeling begon het eigenlijke militaire onderwijs eerst in het derde studiejaar. Dat de resultaten daarvan thans onvoldoende bleken te zijn, is dan ook alleen daaraan te wijten, dat men te veel tijd moet afzonderen voor niet zuiver militaire vakken en dat de cursus, in zijn geheel genomen, te kort is.

De bewering der Commissie van inspectie, dat de practische beoefening van den velddienst te wenschen overlaat (bladz. 6 der Memorie van Toelichting) klinkt vreemd. Daarvoor was bij de vroegere inrichting geen meer tijd dan thans beschikbaar. Practische vorming moeten de jongelieden hoofdzakkelijk eerst verkrijgen na het verlaten der Academie.

Eenige leden ontkenden de juistheid der voorafgaande redeneering niet, vooral nu de Academie te Breda feitelijk schier uitsluitend een kweekschool voor Genie- en Artillerie-officieren is geworden. Zij vroegen echter of het wenschelijk ware, dat de Academie dat beperkt karakter behield, en zoo neen, of dan de voorbereiding thans voor het meerendeel der cadets niet te lang duurde en minder verband hield met het later te ontvangen onderwijs in de militaire vakken? Zij stemden niet toe, dat men zich die vakken zoo gemakkelijk in twee jaren tijds kon eigen maken en meenden integendeel dat de jongelieden zich gedurende dat korte tijdsverloop daarvoor moesten afwerken. In elk geval verloor men, naar het inzien van sommigen, één gewichtig punt uit het oog, waarop ook de Memorie van Toelichting doelt, namelijk, dat, als jongelieden eerst na langdurige voorbereiding op de hoogere burgerschool, en dus op lateren leeftijd, de Militaire Academie bezoeken, het moeilijker wordt hen aan die orde en tucht te gewinnen, die een hoofdbestanddeel der militaire opleiding behoort uit te maken. Deze leden traden daaromtrent in bijzonderheden. Zij stelden den geest van ontzag voor hooger en in rang, die in het Pruisische leger heerscht, tegenover het gebrek aan

ondersgeschiktheid en de oppervlakkige kennis van een deel der Fransche Officiëren. Al erkende men, dat niet alles wat bij zulk een geheel militaire natie als de Pruisische bestaat, hier is over te planten, moest toch daarnaar worden gestreefd. Niet al te zeer moest voor de cadets der Academie op hetgeen zij weten, op kennis in een groot aantal vakken, worden gelet. De ware wetenschappelijke ontwikkeling heeft eerst later, heeft na het einde van den gewonen academischen cursus, na den 19- of 20-jarigen leeftijd, plaats. Van dat beginsel ging men ook in Pruisen uit. Dit laatste vond echter bij vele leden ernstige tegenspraak. Het was een dwaalbegrip, dat in Pruisen voor den aanstaanden Officier minder op algemeene maatschappelijke ontwikkeling werd gelet. Integendeel komt de grondgedachte van het Pruisische stelsel met die van 1869 overeen. Men zou dit nog nader trachten aan te toonen.

§ 4. *Het door de Regeering bij deze wet in te voeren stelsel.* De hoofdstrekking der voordracht is, gelijk reeds herinnerd werd, om den leeftijd van toelating op de Militaire Academie van 14—18 jaren te bepalen, in verband daarmede de eischen van toelating te verminderen, zoodanig dat zij ongeveer overeenkomen met hetgeen gedurende den driejarigen cursus op de hoogere burgerschool geleerd wordt, en om dan, in verband daarmede, den cursus der Academie op vier jaren te stellen.

Eenige leden herhaalden, bij deze behandeling van het hoofdpunt, hun gunstig oordeel over de voorgedragen wet. Naarmate de Militaire Academie meer naderde tot de oorspronkelijke inrichting van 1836 zou zij, naar hun inzien, betere vruchten opleveren. Zij wezen opnieuw op den vroegeren bloei der Academie en op de uitstekende Officiëren, daaruit voortgekomen. Allengs, men erkende het, waren verkeerdheden bij het onderwijs en met opzicht tot de handhaving der tucht ingeslopen. Maar die verkeerdheden waren te vermijden geweest, als men reeds vroeger enkele veranderingen in de inwendige regeling gemaakt en niet bijv. aan de militaire leeraren, te gelijk met het onderwijs, de zorg voor de politie opgedragen had. De hoofdzaak was, naar dit gevoelen, dat de cadets op meer jeugdigen leeftijd op de Academie kwamen, en niet door het langdurig verblijf op de hoogere burgerschool zich als studenten leerden beschouwen, wien het vrijstaat studien naar eigen goedvinden in te richten. Wanneer men zorgdroeg, dat de opleiding der cadets niet slechts aan mannen der wetenschap werd toevertrouwd, maar aan de zoodanigen, die den noodigen tact bezaten, om met aanstaande Officiëren om te gaan en dezen in het rechte spoor te houden, zou de Academie, al wierd zij ook door een groot aantal kweekelingen bezocht, aan hare bestemming voldoen.

In een der afdelingen waren verscheiden voorstanders der wet, die zich op een eenigszins ander standpunt plaatsten. Aan welke oorzaken, zeiden zij, dit ook moge worden toegeschreven, het feit is niet te ontkennen, dat de wet van 1869 in hare werking heeft gefaald. De Academie levert, althans voor de wapens der Infanterie en Cavalerie, niet het benodigd aantal Officiëren. Daardoor staat men voor het alternatief om te kiezen tusschen twee aan de Academie te stellen eischen: zij moet of jaarlijks een voldoende aantal in algemeene kennis eenigszins achterstaande, maar *bruikbare* Officiëren leveren, of het leger van een kern van *wetenschappelijk gevormde* Officiëren voorzien. Deze leden aarzelden niet zich voor den eersten eisch te verklaren. Het onbewerkbare moest niet worden nagejaagd. De billijkheid eischte, dat de voorbereiding voor het militair onderwijs niet te moeielijk en te kostbaar ware, ook opdat *alle* burgers de militaire loopbaan zouden kunnen kiezen. De jongeling uit den bemiddelden landbouwersstand, de zoon van den kleinen burger, moest even goed Officier — op de Academie gevormd Officier — kunnen worden als de zoon van den rijke. Er zijn dan toch hier en elders uitstekende Officiëren uit de aangeduide standen voortgekomen: Officiëren wien het niet aan wetenschappelijke ontwikkeling ontbrak. Bij de beoordeeling van de kennis voor het militaire vak vereischt, moest men niet te uitsluitend aan examens hechten. Kunnen die examens waarborg geven, dat de Officier in oorlogstijd geheel aan zijn roeping voldoet? Er was, zoo de oprichting eener voorbereidende

school van Rijkswege voor aanstaande Officiëren niet mogelijk ware, geen gevaar bij aansluiting aan den driejarigen cursus der hogere burgerschool te beproeven en daarmede het admissee-examen in verband te brengen.

Zoodanig verband is alleszins denkbaar, althans niet onmogelijk. Wie zich aan de hogere burgerschool voor de Academie voorbereidt, zal bij het volgen der lessen daarop het oog houden: hij zal voornamelijk, althans met de meeste aandacht en inspanning, die cursussen volgen, die hem de gelegenheid aanbieden tot aanleering van hetgeen voor het admissee-examen noodig is.

Wierd het Regeeringsvoorstel aangenomen, dan zou het thans bestaande bezwaar, dat het volgen der hogere burgerschool voor de toelating op de Academie noodig is, en dat in zooveel gemeenten des lands geen zoodanige instelling bestaat, aanmerkelijk verminderen. De driejarige cursus wordt op meer plaatsen gegeven dan de vijfjarige, want ook de eerstgemelde cursus is in den vijfjarigen begrepen. Vermindering der kosten van opleiding zal dus uit het Regeeringsvoorstel voortvloeien, en daarop moest in onzen tijd dubbel worden gelet.

Tegen geheel dezen gedachtengang kwam men van de zijde der meerderheid met nadruk op. Opoffering van het gehalte aan het getal Officiëren lag daaraan ten grondslag. De voorgedragene wet strijdt ten eenenmale met het beginsel, dat geheel ons verdedigingsstelsel behoort te beheerschen: wat wij bezitten kan niet anders dan beperkt, maar het moet in zijn soort goed, ja voortreffelijk zijn. Wanneer het er alleen op aankwam, *bruikbare* Officiëren te vormen, kon de Academie gerustelijk worden afgeschafte en de aankweeking der Officiëren tot die bij de korpsen worden beperkt.

Langs den weg der korpsen komen thans bij honderdtallen Officiëren in het leger, doorgaande met weinig kennis gewapend. De Academie moet ons, om dit kwaad te temperen, wetenschappelijk gevormde Officiëren geven, niet enkel in militairen, maar in algemeenen zin volledig ontwikkeld. Uit hen moeten, bij een goed ingericht krijgswezen, de hooge Bevelhebbers en de Stafofficiëren voortkomen. Kunnen dezen in algemeene ontwikkeling beneden hun tijd- en standgenooten staan? De tijd zal komen, dat jongelieden, die den vijfjarigen cursus op de hogere burgerschool hebben volbracht, als milicien of onderofficier in het leger dienen. Zou het dan aangaan, dat een Hoofd- of Stafofficier in algemeene kennis ver beneden zijn manschappen stond?

De twee laatste jaren der hogere burgerschool brengen het meest bij tot de algemeene ontwikkeling der jongelieden. Gedurende de drie eerste jaren wordt eigenlijk geen middelbaar, maar *uitgebreid lager* onderwijs gegeven. Voor de volledige vorming van een jong mensch kunnen dus die twee laatste jaren niet worden gemist. Bij de vaststelling der wet op het middelbaar onderwijs is van de onderstelling uitgegaan, dat de drie eerste jaren der hogere burgerschool op de eene, de twee laatste jaren op de andere konden worden doorgebracht, maar dat, om in het bezit te zijn der algemeene kennis, in een beschaafd mensch vereischt, de geheele vijfjarige cursus moet worden doorlopen. Ofschoon enige hogere burgerscholen met driejarigen cursus zijn opgericht (8 van Rijkswege en 3 door gemeenten) staat die cursus nergens op zich zelf, maar vormt hij een onderdeel van den vijfjarigen cursus, maakt daarmede één geheel uit.

In elk geval zal, men herhaalde het, de nieuw voorgestelde regeling voor de cadets der Genie onmogelijk goed kunnen werken. De Minister beroept zich (bladz. 6 der Memorie van Toelichting), om te betoogen dat de vierjarige cursus op de Academie voldoende zal zijn, op de vroegere regeling van 1862 (feitelijk die van 1836); maar hij ziet voorbij, dat sedert 1862 de maatschappij niet heeft stilgestaan, en dat reeds in het volgende jaar de wet op het middelbaar onderwijs tot stand is gekomen. Daarbij is de Polytechnische school opgericht voor opleiding onder anderen van burgerlijke ingenieurs en is in art. 59 bepaald, dat de jongelieden, die naar het erlangen van die betrekking willen streven, een examen moeten afleggen, van gelijken omvang als dat van den vijfjarigen cursus, met vrijstelling echter van dat examen voor hen, die het aan de hogere burgerschool met goed gevolg hebben afgelegd. Kan men nu van den militairen ingenieur

minder voorbereidende kennis vorderen dan van den burgerlijken? Is het geraden reeds van de eerste opleiding af aan den militairen ingenieur, tegenover den civielen, een brevet van mindere bekwaamheid te geven?

Maar bovendien: de meeste leerlingen der Polytechnische school hebben voor hun studiën vijf jaren noodig. Nu brengt de Minister twee jaren hogere burgerschool naar de Academie over, en wil hetgeen de aanstaande civiele ingenieur in die twee jaren en in de vijf volgende jaren van zijn verblijf te Delft leert, aan den aanstaanden militairen ingenieur in vier jaren leeren. Wat is van zulk een opleiding te verwachten?

Hetgeen in de Memorie van Toelichting (bladz. 6) wordt aangevoerd, om te doen gelooven dat dit vierjarig tijdperk voldoende zal zijn, verraadt weinig kennis van den aard en de inrichting der hogere burgerschool. Men ziet daar gewagen van de vele uren, waarover de leerlingen dier school de vrije beschikking hebben, en die, bij de invoering van het nieuwe stelsel, op de Academie nuttig konden worden besteed. De waarheid is, dat om na een vijfjarig verblijf op de hogere burgerschool met goed gevolg het eindexamen af te leggen, goede aanleg met ingespannen vlijt gepaard moet gaan. Van ledige uren is geen sprake. Wilde men te Breda nog meer inspanning vorderen, het zou slechts leiden tot verstomping of machinaal geheugenwerk.

Nu wordt wel is waar, verder gezegd, dat men aan de Academie tijd kon winnen voor andere meer noodige vakken, door sommige vakken, die aan de hogere burgerschool onderwezen worden, weg te laten, bijv. plant- en dierkunde en handelswetenschappen. Uit den hierachter als bijlage gevoegden staat, die door een der leden is overgelegd, blijkt echter, dat de tijdwinst hierdoor te verkrijgen al zeer gering is. Eenige kennis van plant- en dierkunde mag daarenboven bij geen beschaafd mensch ontbreken. Voor vele jongelieden, die weinig lust in studie hebben, zijn het juist die vakken, die hun soms daarvoor neiging inboezemen. Zij verkrijgen daardoor een open oog voor de natuur, en licht zal het gebeuren, dat zij op lateren leeftijd deze vakken weder ter hand nemen, hetgeen zeker het geval niet zal zijn, wanneer zij in hun jeugd daarvan nimmer eenige kennis opdeden. Voor de cadets, die voor Indie zijn bestemd, schijnt die kennis nog veel wenschelijker.

Wil men de twee laatste jaren der hogere burgerschool naar de Academie overbrengen, dan moet, althans voor den aanstaanden militairen ingenieur, de cursus op zes of zeven jaren worden gesteld. Maar waartoe zal dan dat overbrengen dienen? Men kan voorzeker, indien men tegen de kosten niet opziet, het bedoelde onderwijs ook te Breda geven, maar dan schijnt het toch verkieslijk de jonge menschen te laten op de school waar ze zijn, en hen den vijfjarigen cursus ten einde toe te doen afloopen.

Is het alzoo nauwelijks aan twijfel onderhevig, dat voor de aanstaande militaire ingenieurs de vijfjarige cursus basis der opleiding moet zijn, dan volgt daaruit onmiddellijk, dat hetzelfde ook voor de andere wapens het geval moet wezen. Want de hogere Bevelhebbers komen schier altijd voort uit de andere wapens, en nu zal het toch wel niemand in de gedachten komen, om voor de élite van die wapens, wat algemeene ontwikkeling betreft, minder eischen te stellen dan voor de Genie.

De slotsom is, dat men zich, wat de militaire opleiding betreft, niet onttrekken kan aan den algemeenen ontwikkelingsgang der maatschappij; dat men derhalve met het middelbaar onderwijs rekening moet houden en dat het niet aangaat, met terzijdestelling van hetgeen voor andere betrekkingen gevorderd wordt, eenvoudig te bepalen, dat het wetenschappelijk gedeelte van het Officierskorps in algemeene kennis zal staan beneden ieder ander beschaafd man.

Zoodra men de jongelieden op zoo jeugdigen leeftijd toelaat, als volgens het Regeeringsvoorstel het geval zou zijn, zal het oude stelsel, dat vroeger te Breda heeft gegolden, weder ingevoerd moeten worden. Men zal weder krijgen dat machinaal onderwijs, met de kolossale leercursussen, zeer geschikt om jongelieden,

door een verbazende werkzaamheid van het geheugen, voor een examen gereed te maken, maar eenzijdig en geestdoodend in hooge mate. Het onderwijs te Breda doofde allen lust voor eigen studie uit. Geen kweekeling nam daar een ander boek dan zijn leerboek in handen. Men roemt op de vruchten der Academie in een vroeger tijdperk. De Academie heeft werkelijk bekwame Officiëren aan het leger geleverd. Maar dat was geen gevolg van de Bredasche opleiding. De Academie trok vroeger jongelieden uit den beschaafden stand tot zich, die goed elementair onderwijs hadden genoten. Natuurlijk waren daaronder eenigen van uitstekenden aanleg, die zich later zeer goed ontwikkelden. Die ontwikkeling echter had plaats niet *ten gevolge*, maar *in weerwil* van het stelsel. De groote meerderheid kwam met moeite door de examens en deed later, Officier geworden, aan de studie weinig of niets. Daarentegen moet het stelsel van de wet van 1869, het meer vrije onderwijs, noodzakelijk Officiëren geven, die later geen aansporing zullen behoeven om te blijven werken. Terugkeer tot het oude stelsel ware een noodlottige reactie, een ramp voor het leger en om zoo te zeggen de laatste slag, dien men aan ons deerlijk vervallen krijgswezen kan toebrengen.

De voorstanders van het oude stelsel beroepen zich op een plaats in de Memorie van Toelichting (bladz. 6), waarbij dat stelsel wordt aangeprezen, omdat men onder de werking daarvan »de cadetten gemakkelijk en geleidelijk aan orde en tucht zal kunnen gewinnen». Men had dit gezegde met groote bevreesing gelezen. Er ware uit af te leiden, dat de wet ontworpen is door personen, die met de geschiedenis der Academie en hare vroegere inrichting onbekend zijn. De ondervinding heeft over dat systeem, om de cadetten jong op te nemen, ten einde hen aan orde en tucht te gewinnen, den staf gebroken. De schandalen, die onder dat stelsel te Breda hebben plaats gevonden, liggen aan ieder nog versch in 't geheugen. Juist om daaraan een einde te maken, is het stelsel van 1869 aangenomen. Zal men thans, nu orde en tucht niets te wenschen overlaten, op den aangeduiden grond tot den vroegeren toestand terugkeeren?

Men moet geheel onbekend zijn met de vroegere Academie, om te gelooven, dat de wijze, waarop onder het oude stelsel orde en tucht gehandhaafd werden, bevorderlijk was aan de zedelijke en militaire opleiding der cadetten. De middelen, die in 't belang van orde en tucht werden aangewend, het daartoe behoorend stelsel van bespieding, konden het daglicht niet zien. Het systeem was even vernederend voor het bestuur, dat daarmede trachtte te regeren, als voor de jongelieden die daaraan onderworpen waren. Voor de krijgstucht was de Bredasche opleiding allerverderfelijkt. Met name werd daar stelselmatig minachting aangekweekt voor een stand in het leger, die groote waardeering verdient, den stand der onderofficiëren.

Nu bewere men niet, dat men bij de nieuwe regeling de fouten der vroegere zal weten te vermijden. Daaromtrent moet men zich geen illusien maken. Die fouten waren inhaerent aan het stelsel. Zoodra men 200 jongelieden bijeenbrengt van 14 en 18 of 20 jaren, kinderen alzoo en volwassene jongelieden, is geen andere methode van opvoeding en onderwijs mogelijk. De aanleiding tot de wet van 1869 lag dan ook niet zoozeer in den wensch om tot elken prijs aan te sluiten bij den vijfjarigen cursus der hoogere burgerschool, nog minder in dien om aan het middelbaar onderwijs een bepaald practisch doel te geven, maar veeleer in de overtuiging, dat te Breda alleen jongelieden van meer gevorderden leeftijd moesten worden vereenigd, die op andere wijze konden worden behandeld.

De voorgestelde wet zal dan ook niet tot het doel leiden. Het kan zijn dat men aanvankelijk meer cadetten verkrijgt en dat de vroegere africhtingsscholen, die allens in verval waren geraakt, herleven. De Minister rekent daarop. Hij spreekt er van, dat voortaan niet alleen de hoogere burgerschool, maar ook bijzondere inrichtingen van onderwijs cadetten zullen kunnen leveren (bladz. 4 der Memorie van Toelichting). Bij den tegenwoordigen toestand van het onderwijs zou die verwachting licht kunnen falen. Doch al ware het anders, spoedig zullen te Breda de oude tooneelen zich hernieuwen, de oude klachten weder rijzen, en wel met zooveel kracht, dat men genoodzaakt zal zijn tot het *beginsel* der wet van 1869 terug te keeren.

Men kon dan ook niet gelooven, dat mannen, met de geheele quaestie van de Bredasche opleiding en van den vroegeren toestand der Academie bekend, aan het tegenwoordige voorstel hun zegel hadden gehecht. Daarom wenschte men van den Minister te vernemen, of over dat voorstel het advies was ingewonnen van den Generaal DELPRAT, of van een der leden der commissie van 1866, die uit mannen bestond, in deze aangelegenheid bij uitnemendheid ingewijd, en die dan toch na rijp beraad het stelsel van 1869 hebben voorgesteld (1). Ook wenschte men te weten, of het bestuur der Academie, met name ook de Directeur der studiën, over het voorstel is gehoord, en, zoo ja, welk advies van die zijde is uitgebracht?

Nog kwam de vraag in aanmerking, of niet de terugkeer tot het oude stelsel tot groote uitgaven zal nopen, daar het gebouw, thans geheel veranderd om het onderwijs in den geest der wet van 1869 te kunnen geven, dan weder verbouwd zal moeten worden.

Ten slotte werd door sommige leden, ook in verband met hetgeen daarover aan de andere zijde was te berde gebracht, een blik geworpen op het in Pruisen gevolgde stelsel voor de opleiding tot den officiersrang. Dat stelsel rust op het beginsel, dat niemand Officier kan worden, die geen bewijzen gegeven heeft van algemeene kundigheden en beschaving, althans niet in mindere mate dan thans hier te lande wordt gevorderd.

De aanvulling van het Officierskorps in Pruisen geschiedt nagenoeg voor $\frac{1}{5}$ uit de *cadetten-scholen*, voor de overige $\frac{4}{5}$ uit het leger. De eischen zijn voor beide categorieën ongeveer dezelfde en voor beiden gebaseerd op een ver uitgestrekt middelbaar onderwijs.

De *cadetten*. Als cadet treedt men in dienst op 11—15 jarigen leeftijd aan een van de zes voorbereidende cadettenscholen (*Cadetten-Voranstalten*), blijft daar vijf of zes jaar, gaat dan voor twee jaren naar de centrale cadettenschool te Berlijn, legt het *Porte-épée-vaandrighs-examen* af, dient vervolgens minstens zes maanden, meestal een jaar, als soldaat en onderofficier bij een korps en moet daarna gedurende tien maanden het onderwijs volgen aan een van de acht *Kriegsschulen* of militaire scholen, die met de tegenwoordige Bredasche Academie te vergelijken zijn. Eerst dan volgt het officiersexamen en de benoeming tot Officier bij het leger (*Armée-Offizier*).

Zij die voor de artillerie zijn bestemd gaan nu tot aanleering van den practischen dienst voor twee jaar naar een korps en dan voor een jaar naar de artillerie- en geneschool te Berlijn. De vijftig bekwaamsten mogen twee jaren blijven. Denkelijk zal de geheele cursus, als vroeger, weder op twee jaar gebracht worden.

De aanstaande Genie-officieren gaan, na het verlaten der militaire school, voor één jaar bij een korps (dat tijdperk van één jaar was vroeger ook voor de Artillerie aangenomen), en dan voor twee jaar naar de Artillerie- en Genieschool te Berlijn.

Het onderwijs op de cadettenscholen is *zuiver burgerlijk* en komt in hoofdzaak met het leerplan van de gymnasia overeen, doch strekt zich iets minder verder uit. Te weten: de gymnasia hebben 9 klassen, en de laatste klasse der centrale cadettenschool ligt, om zoo te zeggen, tusschen de 8ste en 9de klasse der gymnasia.

Jaarlijks worden 50 cadets, de bekwaamsten onder degenen, die aan het *porte-épée-vaandrighs-examen* voldeden, aangewezen om bij de centrale cadettenschool te blijven. Dezen ontvangen dan daar het militair onderricht, waarvoor de anderen naar de *Kriegsschulen* moeten gaan, en worden Officier, zonder dat zij vooraf zes maanden of een jaar bij de troepen behoeven te dienen.

De *aanvulling uit het leger*. De aspiranten uit het leger voor den officiersrang treden onder den naam van *Avantageur* als soldaat in dienst. Zij kunnen na zes

(1) Deze commissie bestond uit de heeren J. P. DELPRAT, voorzitter, LE CLERCO, P. G. BOOMS, GERLACH, HAPPE, VAN DER SCHIECK, J. BOSSCHA JR., STEYN PARVÉ en van DER STAR, secretaris, voor zooveel de Officieren betreft meest allen oud-leerlingen of oud-leeraars der Academie.

maanden het examen voor porte-épée-vaandrig afleggen, maar moeten tusschen 17 en 23 jaren oud zijn.

Uit het voorafgaande blijkt, dat dit examen iets beneden het eindexamen van een gymnasium is. Wie in het bezit is van een diploma (*Abiturienten-Zeugniss*) van goed afgelegd examen aan een gymnasium of aan een *Real-Schule* is daarom vrij van het examen. Het leerplan der *Real-Schule* staat namelijk gelijk met dat der gymnasia. Alleen wordt de classieke vorming minder op den voorgrond gesteld, en dus geen Grieksch, maar wis- en natuurkunde geleerd. De *höhere Bürgerschule* staat gelijk met de *Real-Schule*, doch daarop worden de hoogste klassen der laatste weggelaten.

De *Avantageur*, die het porte-épée-vaandrigsexamen heeft afgelegd, gaat naar de *Kriegsschule*, voor denzelfden tijd en met dezelfde gevolgen als de cadetten.

De regel is, dat de *Avantageur* een à anderhalf jaar bij de troepen moet hebben gediend, alvorens naar de militaire school te mogen gaan. Heeft hij dus vóór dat hij het examen als porte-épée-vaandrig aflegde, slechts zes maanden gediend, dan dient hij nog, na afgelegd examen, andere zes maanden of een jaar. De korpscommandanten beslissen hieromtrent. De zaak hangt ook af van de behoefte.

Jongelieden, die een à twee jaren op een hoogeschool hebben gestudeerd en dan als *Avantageur* in dienst treden, hebben groote voorrechten. Zij kunnen na zes maanden, zonder examen, porte-épée-vaandrig worden en dan, desverkiezende, zonder een militaire school te hebben bezocht, dadelijk het officiersexamen afleggen.

Landweer-officieren kunnen evenzoo, als zij bij het leger wenschen over te gaan, zonder vooraf een *Kriegs-Schule* te hebben bezocht, het officiersexamen afleggen. De Landweerofficieren zijn meest allen éénjarige vrijwilligers, dat wil zeggen *dienstplichtigen*, die, omdat zij het onderwijs bijgewoond hebben aan een gymnasium, *Real-Schule* of *höhere Bürgerschule*, in plaats van drie jaar slechts één jaar bij het leger hebben behoeven te dienen.

Men ziet het, de grondgedachte van het Pruisische stelsel komt met die van onze wet van 1869 overeen. Eerst de geheele maatschappelijke opleiding voltooien en dan daarop enten de militaire, welke laatste practisch bij de korpsen en wetenschappelijk bij de *Kriegs-Schulen* plaats heeft.

Voor de latere ontwikkeling der Officieren, waarvoor bij ons leger weinig of niets wordt gedaan, is er een algemeene applicatieschool (*Kriegs-Akademie*) te Berlijn, tevens, indirect, school voor den generalen staf. Want uit de Officieren, die aan de applicatieschool zijn geweest, worden diegenen gekozen, waaruit von MOLTKE weder zijn Staf-officieren kiest. VON MOLTKE zelf was *Abiturient*.

§ 5. *Maatregelen, te nemen om het getal aspiranten voor de Academie te vermeerderen en met behoud van de hoofdgedachte van het stelsel van 1869 de wet van dat jaar te verbeteren.*

A. Uit het voorafgaande is, naar het oordeel ook der tegenstanders van het Regeeringsvoorstel, genoegzaam gebleken, dat het afleggen van het dubbel examen door de aspiranten, die den vijfjarigen cursus hebben volbracht, een der groote hinderpalen is voor de opneming van een genoegzaam aantal cadets op de Academie. Er waren leden, die, om dit kwaad te temperen, de eischen bij het examen voor Breda lager willen hebben gesteld. Meer algemeen was men geenszins van dit gevoelen, en achtte men het verderfelijk op de Academie de deur open te zetten voor minder bekwame, minder ontwikkelde jongelieden. Wel mocht het alleszins in aanmerking komen de jongelieden, die het eindexamen van de hoogere burgerschool met goed gevolg hebben afgelegd, van het toelatingsexamen vrij te stellen en dus in dien zin art. 6 der wet van 1869 te wijzigen. Die vrijstelling bestaat — het is reeds vroeger herinnerd — volgens art. 59 der wet op het middelbaar onderwijs, voor de toelating tot de Polytechnische school. Waarom zou zij niet voor de toelating tot de Academie kunnen worden ingevoerd? De bepaling moest echter in wezen blijven, dat voor anderen dan de kweekelingen der hoogere burgerschool het toelatingsexamen gelijk is aan het eindexamen. Nam

men het denkbeeld aan, dat het diploma van het eindexamen toegang tot de Academie geeft, en volgde men dus ook in dit opzicht het Pruisische stelsel, dan kon men wellicht het aantal te vervullen cadetsplaatsen onbepaald laten. Voor te grooten toevloed van aspiranten van deze categorie behoefde toch vooreerst geen vrees te bestaan.

De bedenking werd echter geopperd, of het diploma van het eindexamen, na de daaromtrent verkregene ondervinding, wel genoegzame waarborgen aanbiedt, dat de jongelieden, die zich voor Breda aanmelden, voldoende kennis bezitten, juist in die vakken, waarop het daar bijzonder aankomt. Een lid wilde daarom, dat in de examineerende commissiën voor het eindexamen der hoogere burgerschool, voor zoover het de examinandi betreft voor de Academie bestemd, een wetenschappelijk gevormd Officier zitting had. Dit denkbeeld werd echter door anderen bestreden. Bij het volgen daarvan zou het oordeel over het verkrijgen van het diploma, althans over de vatbaarheid van den aspirant voor de Academie, in 't wezen der zaak van dien eenigen Officier afhangen, hetgeen te groote verantwoordelijkheid en te weinig waarborg zou medebrengen. Men antwoordde, dat het oordeel over het verstrekken van het diploma, ook bij het volgen van het aangegeven denkbeeld, geheel aan de commissie verblijven zou, die enkel, uit het aangeduid ooggpunt, door het militair lid zou worden voorgelicht.

Door de voorstanders der afschaffing van het dubbel examen werd aan het in werking brengen van dien maatregel één onmisbare voorwaarde gehecht. Daarmede zou een wijziging in het reglement op de eindexamens gepaard moeten gaan, welk reglement thans medebrengt of mogelijk maakt, dat een diploma te verkrijgen is ook door hen, die in sommige vakken niet hebben voldaan. Deze bepaling schijnt, daar zij ook op hoofdvakken toepasselijk is, verkeerd, althans met het oog op de Militaire Academie. Daaruit alleen is het te verklaren, dat jongelieden, die in het bezit waren van een diploma, bij het toelatingsexamen blijken gaven van geheel onvoldoende kennis in de wiskunde. Zoolang in dit opzicht het reglement op de eindexamens niet veranderd is, blijft het toelatingsexamen te Breda noodzakelijk. Het zou echter tot eenige hoofdvakken beperkt kunnen worden.

B. Het denkbeeld der Regeering om de bijdrage voor iederen kadet te verminderen vond algemeen bijval. Er waren echter verscheidene leden die in dit opzicht nog een stap verder wilden hebben gedaan, en in plaats van f 300 'sjaars slechts f 200 wilden hebben geëischt. Anderen wilden, om zeker te zijn dat het Nederlandsche leger een genoegzaam getal wetenschappelijk gevormde Officieren telde, aan al de cadetten te Breda een geheel kosteloos verblijf verzekeren. Een en ander vond echter tegenstand. Ging men dien weg in, dan zou men ook voor andere dan de militaire vakken op Staatsscholen vrije, kosteloze studie moeten toelaten. De uitgave van f 300 'sjaars kan niet als bezwarend worden beschouwd, als men bedenkt, dat het onderhoud der jongelieden ten huize hunner ouders licht meer dan die som kost.

C. Het zou een wezenlijke verbetering zijn, dat de aanwijzing der verschillende wapens, waarvoor de cadetten bestemd worden, eerst geschiedde eenigen tijd na hun toelating, bijv. na een of drie maanden. Dan is er ruimschoots gelegenheid om, zonder een schoolsch examen af te nemen, te beoordeelen, wie meer geschikt zijn voor de Artillerie en Genie, wie voor de Infanterie en Cavalerie. De keus blijve echter vrij in dien zin, dat men kiezen kan tusschen Infanterie of Cavalerie, tusschen Artillerie of Genie, en dat zij, die voor Artillerie en Genie geschikt worden geacht, toch vrijheid behouden om bij de Infanterie en Cavalerie te gaan.

D. De bepaling te maken dat de cursus voor de Artillerie en Genie vier jaren, voor Infanterie en Cavalerie, als tot dusverre, twee jaren duurt. Na dat tijdsverloop zouden de cadetten der beide laatste wapens te benoemen zijn tot vaandrig (een middenrang tusschen sergeant en Officier) en als zoodanig bij de korpsen kunnen optreden, waar zij verder gedurende twee jaren practisch gevormd konden worden. De cadets der Artillerie en Genie verkrijgen, volgens dit denkbeeld, ook

den rang van vaandrig, maar blijven hun studiën te Breda voortzetten. Aan het einde der vier jaren worden allen Officier. Er waren leden, die, wat het wapen der Artillerie betreft, reeds van den beginne af een afscheiding wilden hebben gemaakt tusschen hen, die voor de Veldartillerie en degenen, die voor de Vesting-, kust-artillerie, in het algemeen voor het technische gedeelte van het vak bestemd zijn. De laatsten zouden aan een veelomvattend examen moeten worden onderworpen.

E. Naar het oordeel van eenige leden kwam het zeer in aanmerking, om aanvankelijk in een viertal groote garnizoensplaatsen, waar hoogere burgerscholen gevestigd zijn, cadettenscholen op te richten, bestemd voor jongelieden van 15- tot 18jarigen leeftijd, die in staat moeten zijn de 4de of 5de klasse der hoogere burgerschool te volgen. Op elke dier scholen zou, om de orde gemakkelijk te kunnen handhaven, geen grooter getal dan 50 cadetten moeten worden opgenomen. Zij zouden op kosten van den Staat gehuisvest, gevoed en in een soort van uniform gekleed moeten worden, bijv. tegen betaling van f 150 's jaars en terugbetaling van zekere som, indien zij zich later niet voor Breda aanmelden. De jongelieden zouden den cursus der hoogere burgerschool moeten volgen en aan de cadettenschool alleen onderricht erlangen in wapenoefeningen, exercereen, schermen, dansen en andere lichaamsoefeningen. Het moest echter geen vereichte zijn voor de toelating te Breda van op een cadettenschool te zijn geweest. De ouders bleven dus vrij.

Anderen wilden liever deze scholen niet, maar wenschten een beurzen-systeem te hebben ingevoerd, in den vorm van tegemoetkoming aan de ouders, die hun zonen voor Breda wenschen op te leiden. Dat systeem vond echter bestrijding, op grond dat het niet mogelijk zou wezen de geldelijke verhoudingen van den Staat tot de ouders te regelen, voor het geval, dat het jongmensch de bestemming, die men hem wilde geven, niet volgt en dus terugbetaling van de verstrekte gelden te pas zou komen.

De aangeduide maatregelen, zeide men, hebben het voordeel, dat zij dadelijk kunnen werken, het bestaande stelsel in zijn geheel laten en de militaire opleiding hand aan hand kunnen doen gaan met de maatschappelijke opleiding. De voorgestelde wet stelt alles weder op losse schroeven en is als een zeer gewaagde proefneming te beschouwen, die, mislukkende, ons in veel erger toestand brengt dan waarin wij ooit geweest zijn. Daarenboven zal de nieuwe regeling alweder stoornis brengen in den normalen gang van zaken, want men kan aan een inrichting van onderwijs niet zoo telkens van methode veranderen, zonder dat daaruit velerlei ongelegenheden voortvloeien. Aanvankelijk zal men ook geen aanmerkelijke vermeerdering krijgen van het getal aspiranten; want, behalve hetgeen omtrent dit punt reeds vroeger werd aangevoerd, zullen zij, die eenmaal met een andere bestemming op de hoogere burgerschool zijn, niet van bestemming veranderen, omdat de Academie eenigermate op den driejarigen cursus wordt gebaseerd. Dan alleen zou dit het geval kunnen zijn, wanneer aan die veranderde bestemming bepaalde voordeelen worden verbonden.

Op één punt was men het dan ook nagenoeg eens, namelijk, dat het doel, 't welk de Regeering beoogt, niet te bereiken is, zoolang niet het volgen van den academischen cursus, in tegenoverstelling van de opleiding bij de korpsen, betere uitzichten, bepaalde voordeelen voor de toekomst aanbiedt.

Het is zoo irrationeel mogelijk, dat de Officiëren, die uit het leger afkomstig zijn, volkomen dezelfde aanspraken hebben op bevordering als zij, die zich den zooveel moeielijker en kostbaarder weg van de Academie hebben moeten getroosten. Men moet dus: of bepalen, dat zij, die uit het leger afkomstig zijn, niet tot Hoofdofficier kunnen worden bevorderd, zonder als Kapitein of Luitenant een examen voor dien rang te hebben afgelegd; of men moet voor alle Officiëren een examen voor den hoofdofficiersrang instellen en de academisten van een deel van dat examen ontheffen. In België heeft men in 1871 in den geest van het laatste beginsel bepalingen gemaakt voor de bevorderingen bij keuze. Hier te lande werden de Officiëren der Artillerie vroeger voor de opklimming aan een examen onderworpen

en nóg steeds heeft voor de Marine-officieren beneden den rang van Kapitein zoo iets plaats. Slechts enkele verzetteden zich tegen het denkbeeld, om aan de Officieren van het leger op lateren leeftijd een examen te doen ondergaan, en hen dus met aankomelingen of studenten gelijk te stellen. Men deed echter opmerken, dat het tijdstip van het afleggen van het examen van de Officieren zelve zou afhangen, en dat men hier ook geen schoolsch examen bedoelde, maar zoodanig een, waaruit blijken kon, dat de Officier door voortgezette studie zich verder had bekwaamd en de practijk met de theorie vereenigde.

Het wetsontwerp.

Art. 1. Ook voor zoover men met het hoofddenken der wet vrede had, kwam men op tegen het vervallen der applicatieschool voor de Artillerie en Genie. Onmogelijk zouden de cadets voor die wapens gedurende den in te voeren vierjarigen cursus, waarvan zulk een groot deel aan vakken van niet-militaire aard zou moeten worden gewijd, genoegzame kennis in de wiskundige wetenschappen kunnen verkrijgen. Een applicatieschool, was, naar deze leden meenden, in dit stelsel onontbeerlijk.

Art. 2. Enkele leden wilden de opsomming der vakken, waarin aan de Academie onderwijs gegeven wordt, aan een Koninklijk besluit overgelaten hebben. Dat denkbeeld werd echter krachtig bestreden. De aanwijzing der te onderwijzen vakken vormt een hoofdbestanddeel van een wet als deze. Bij de neiging, die bij het Departement van Oorlog heerscht, om tot elken prijs het door de Academie te leveren getal Officieren te vermeerderen, zou, als de wet niet bond, het onderwijs aldaar op een bedenkelijke wijze kunnen worden ingekrompen. Nu reeds zou volgens dit voorstel het peil van dat onderwijs aanmerkelijk dalen beneden dat op de hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus. In de talen zou onderwijs gegeven worden; maar de letterkunde, het vormend en beschavend element bij uitnemendheid, zou terzijde worden gelaten. Van de gronden van de gemeente-, provincial en Staatsinrichting zou geen sprake zijn, enz.

Aan den anderen kant deed zich het gevoelen gelden, dat gedurende den korten tijd, waarin volgens de wet de niet-militaire wetenschappen zouden moeten worden beoefend, niet in al de hier opgetelde vakken aan de Academie behoorlijk onderricht kon worden gegeven. In dien geest wilde men de natuurkunde en de scheikunde onder één letter hebben gebracht, ten einde daardoor aan te duiden, dat althans aan de cadetten voor Infanterie en Cavalerie geen bepaald onderwijs in die beide vakken zou worden gegeven, maar enkel zorggedragen, dat zij daarvan eenig begrip hadden, en sprak men van de weglating van het oorlogsrecht uit lit. *u*. Ook uit lit. *i* zou men de *wiskundige* aardrijksbeschrijving willen zien wegvallen.

De vermelding van: „DE *wiskunde*” in lit. *a*, vond eenigen aanstoot. Men deed echter opmerken, dat de vermelding dezer wetenschap in de wet van 1869 evenzoo voorkomt; dat het lidwoord niet aanduidt dat zij in haren geheelen omvang moet worden gedoceerd, en dat hier, evenals voor de volgende vakken, veel aan de prudentie der leeraren en de reglementen der school moet worden overgelaten.

Art. 3. Uit den aard der zaak werd de aanmerking herhaald, dat, zoo al de vierjarige cursus, bij de nieuwe inrichting der Academie, misschien voldoende zou zijn voor de andere cadetten, zulks zeer zeker voor die van het wapen der Genie en Artillerie niet het geval is.

Art. 4. Op de hoogere burgerscholen wordt in den regel geen leerling toegelaten, die niet den vollen ouderdom van twaalf jaren heeft bereikt. Wil men dus voor de Militaire Academie aansluiting aan den driejarigen cursus, dan moet het minimum van leeftijd hier, in plaats van op veertien, op vijftien jaren worden gesteld.

De in het tweede lid voorkomende bepaling omtrent het geven van dispensatie van den gevorderden leeftijd door den Koning is bedenkelijk. Aan den eisch van

art. 67 der Grondwet, dat de gevallen, waarin dispensatie wordt verleend, door de wet moeten worden omschreven, wordt niet voldaan. Is zulk een omschrijving niet wel mogelijk, dan moet geheel het denkbeeld van dispensatie vervallen.

Waarom is het wenschelijk dat vreemdelingen, wanneer zij toch later niet bij ons leger willen dienen, op de Academie worden toegelaten? De Memorie van Toelichting zegt het niet; zij beroept er zich alleen op, dat dergelijke gelegenheid voor vreemdelingen vroeger bestaan heeft. Er waren echter leden, die in het toelaten van een enkelen vreemdeling geen bezwaar zagen, mits dan slechts te hunnen aanzien geen sprake was van vermindering der bijdrage.

Art. 5. Men ziet niet in, waarom de bepaling der bestaande wet, dat deze commissie van examenen ook uit burgerlijke personen moet zijn samengesteld, is weggelaten. Sommigen wilden die bepaling niet slechts behouden, maar in verband daarmee de benoeming van de leden der commissie met medewerking van den Minister van Binnenlandsche Zaken doen plaats hebben. Weder anderen zagen er geen bezwaar in, dat de afneming van het examen eens vooral aan de leeraren wierd opgedragen, vereenigd in een commissie, waarvan de Directeur der studien voorzitter was.

Vrij algemeen keurde men het af, dat het programma van het toelatingsexamen niet in de wet is opgenomen. Niet ieder opvolgend Minister van Oorlog moest daarin verandering kunnen brengen. De belanghebbenden moesten vooraf weten, welke richting aan de studie der aanstaande aspiranten moest gegeven worden. Wilde men de vakken niet opnemen in de wet, dan zou althans het 3de lid van art. 6, volgens hetwelk het examen vergelijkend is, daarin een plaats verdienen.

Het bij Koninklijk besluit vast te stellen programma, op blad 7 der Memorie van Toelichting medegedeeld, gaf stof tot onderscheidene bedenkingen. Men zou daarin de vermelding verwacht hebben, dat het examen de vakken omvat, waarin gedurende den driejarigen cursus op de hoogere burgerschool onderwijs wordt gegeven. Zoo doende bleef althans het stelsel der aansluiting aan de hoogere burgerschool in wezen. Waarschijnlijk heeft men van de vermelding afgezien, omdat het programma niet geheel met hetgeen gedurende de drie eerste jaren op de hoogere burgerschool geleerd wordt, overeenstemt; maar waarom dan een aansluiting voorgespiegeld, die niet of slechts onvolkomen bestaat? In de trigonometrie wordt gedurende den driejarigen cursus slechts aan enkele hoogere burgerscholen, in het gebruik der globe nergens onderricht gegeven. Waarom voor den dienst hier te lande niet bepaald kennis der Engelsche taal, voor dien in de koloniën niet de kennis van het Hoogduitsch gevorderd? De meeste degelijke militaire werken worden in het Hoogduitsch geschreven. Het „hand- en rechtlijnig teekenen” is hier niet op zijn plaats. Eerst op lateren leeftijd komt de oefening daarin te pas.

Met opzicht tot het ontworpen toelatingsexamen is door een der leden in zijn afdeeling een nota ingediend, die aan het tegenwoordig Verslag is gehecht.

Art. 6. Van welk tijdstip begint de termijn van zeven jaren, in het eerste lid vermeld? Het antwoord was: van het oogenblik, dat men als cadet is toegelaten. Dat hier zeven, in plaats van vijf jaren, zooals bij de wet van 1869, bepaald worden, is het gevolg van het verlengen van den cursus. Maar is het dan juist, aan te nemen, dat een cadet, die nog enkel voor den militairen dienst wordt opgeleid, den Staat als militair dient?

Op de dispensatie van het tweede lid van het artikel is de hiervoor bij art. 4 gemaakte aanmerking toepasselijk. Men deed echter opmerken, dat in art. 7 der wet van 1869 de bepaling evenzoo voorkomt, en dat er omstandigheden zijn, zoo als ziekelijkheid, waarin het noodzakelijk is den cadet van zijn verbintenis te ontslaan. Maar zou voor zoodanige gevallen teruggave van de kosten van het verblijf op de Academie niet in aanmerking komen, vooral als de bijdrage daarvoor zeer gering wierd of zelfs wegviel?

Art. 9. Terwijl men zich, met opzicht tot het cijfer der bijdrage, aan het hiervoor deswege medegedeelde gedroeg, kwamen zeer vele leden op tegen hetgeen in het gewijzigde artikel omtrent de geheele of gedeeltelijke vrijstelling voorkomt. De

wet van 1869 bond die vrijstelling aan door den Koning vastgestelde regelen. Hier kan in elk bijzonder geval naar de omstandigheden worden gehandeld. Dit zou tot willekeur of gunstbetoon kunnen leiden. Regelen zijn dan toch zeer goed te stellen, daar men de vrijstelling in verband kan brengen met de betrekking van den vader en de jaarwedde of het pensioen, dat door hem wordt genoten. Op de Pruisische cadettenscholen zijn 3 klassen van betaling.

Men mist hier de bepaling van art. 41 der wet op het middelbaar onderwijs, dat de gelden in 's Rijks schatkist worden gestort.

Art. 10. Algemeen acht men het bedenkelijk, dat de inwendige regeling der Academie, opdat het brengen van wijziging daarin gemakkelijker zij, niet meer bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur zou worden vastgesteld. Juist dat gedurig maken van verandering, zonder volstreckte noodzakelijkheid, in de inwendige inrichting, werkt uitermate verkeerd. Het motief der Memorie van Toelichting zou hoogstens een splitsing der regeling rechtvaardigen, zoodat onderwerpen van meer ondergeschikten aard bij Koninklijk besluit konden worden geregeld.

Art. 11. De hier voorkomende woorden: *„dezer wet”* leveren een nieuw bewijs op, dat men in groote onduidelijkheid vervalt, door in gevallen als deze een wijzigingswet te willen tot stand brengen, in plaats van een geheel nieuwe wet te ontwerpen.

Art. 12. Dit artikel, waarin een later tijdstip vermeld zou moeten worden, behoort de slotbepaling van geheel de wet uit te maken.

Art. 13. Terecht zegt de Minister, dat de ouders, wier voor de Militaire Academie bestemde zonen thans reeds in de 5de klasse der hoogere burgerschool zijn, zich, indien de tegenwoordige wet in werking trad, zeer teleurgesteld zouden vinden. Die jongelieden zouden dan toch veelal te oud zijn, om nog tot het toelatingsexamen voor de Academie te worden toegelaten. Al hadden zij den gestelden ouderdom nog niet bereikt, zouden zij een aanmerkelijke achteruitzetting in hun carrière ondervinden. Zij hadden zich gevleid, bij voldoende studien, na twee jaren Officier te kunnen worden, en zien op eens dat uitzicht vervlogen en gedwongen een vierjarigen cursus te volgen, waarbij het gedeeltelijk herhaling gelden zal van hetgeen zij reeds weten. Tot zekere hoogte is dit ook toepasselijk voor de leerlingen der hoogere burgerschool, die zich in het vierde studiejaar bevinden. In zoover zou de wet een terugwerkende kracht hebben en in sommige gevallen tot zeer harde en onbillijke gevolgen leiden.

De Minister wil, althans ten behoeve dergenen, die bij het in werking treden der wet in het bezit zijn van het diploma van den vijfjarigen cursus, een overgangsbepaling in 't leven roepen. Die overgangsbepaling moet echter, zal zij voldoende waarborgen aanbieden, niet enkel rusten op een toezegging in een Memorie van Toelichting, maar opgenomen worden in de wet zelve. Door hetgeen wordt toegezegd zou overigens slechts zeer onvolkomen aan het bestaande bezwaar worden te gemoet gekomen. De ouders, die er prijs op stelden, hun zonen op de Militaire Academie opgeleid te zien, zullen na verloren tijd en noodeloos gemaakte kosten, tenzij nog verandering van loopbaan op 18- of 19-jarigen leeftijd verkieslijk schijne, gedwongen zijn deze hun zonen bij een der hoofdcursussen van de korpsen te doen opnemen. Ook dan nog wordt de door de wet gewaarborgde zekerheid van na twee jaren voldoende studie tot Officier te worden benoemd, vervangen door een onzekere kans op die benoeming, misschien na jaren tijdsverloop en nadat jongeren zijn voorgegaan. Voor degenen, die zich aan de militaire Genie wilden wijden schijnt in 't geheel geen gelegenheid te zullen worden geopend om de teleurstelling te vergoeden.

Aldus vastgesteld den 21sten April 1875.

LENTING.
MIRANDOLLE.
GODEFROI.
VAN WASSENAER VAN CATWIJCK.
DE ROO VAN ALDERWERELT.

In een *Bijlage* van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT, wordt een opgave gedaan van het aantal uren, op de 31 hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus, besteed aan de Natuurlijke geschiedenis en de Handelswetenschappen. Het blijkt daaruit dat gemiddeld bij gezegde hoogere burgerscholen, per week aan de beide genoemde studievakken besteed worden: in de 4de klasse ruim 3 uren, in de 5de klasse ruim $3\frac{1}{2}$ uren.

NOTA.

De ondergeteekende kan zich over het algemeen vereenigen met het door de Regeering ingediend voorstel tot wijziging der wet van den 17den Juli 1869 (*Staatsblad* n°. 141) tot regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie, — namelijk voor zooverre het wederinvoeren van een vierjarigen cursus betreft, — maar *niet* met hetgeen in de Memorie van Toelichting omtrent het admissie-examen voorkomt. Het is daarom, dat hij, gebruikmakende van de hem bij art. 27 van het Reglement van Orde verleende bevoegdheid, de vrijheid neemt zijn bedenkingen daaromtrent kortelijk in een Nota te doen kennen.

Op bladz. 7 der Memorie van Toelichting wordt vermeld, welk programma voor het admissie-examen bij Koninklijk besluit zal worden vastgesteld na de aaneming van dit wetsontwerp. Tegen deze *wijze* van vaststelling bij Koninklijk besluit bestaat bij den ondergeteekende geen bezwaar, maar wel tegen den inhoud van het programma.

Indien men inderdaad *ernstig wil*, dat het getal cadets grooter worde en dat zij ook reeds op veertienjarigen leeftijd zullen kunnen toegelaten worden, dan is het admissie-examen, zooals men dat wil vaststellen, *veel te zwaar*, althans wat de wiskundige vakken betreft. Toen er vroeger een vierjarige cursus op de Militaire Academie bestond, werden bij het admissie-examen *niet* geëischt:

- a. bij de rekenkunde: de rekenkunstige en meetkundige reeksen en de logaritmen;
- b. bij de stekunde: de vergelijkingen van den eersten graad met één en met meer onbekenden, en de vierkantsvergelijkingen met één onbekende;
- c. bij de gewone meetkunde: de inhoud der vlakke figuren;
- d. de goniometrie en vlakke driehoeksmeting;
- f. bij de aardrijkskunde: de gronden der wis- en natuurkundige aardrijkskunde.

Het in de Memorie van Toelichting vermelde programma komt, wat het wiskundig gedeelte betreft, overeen met een programma, voorgesteld door wijlen den hoogstverdiensteliiken, toenmaligen majoor KEMPEES, in zijn beschouwingen omtrent het rapport, dd. 31 Januari 1867, der Staatscommissie, in der tijd ingesteld tot herziening van de grondslagen der Militaire Academie (1); *maar* daarbij werd een *driejarige* cursus bedoeld en de leeftijd der aspiranten een jaar ouder gesteld, en in verband daarmee kon en moest het programma zwaardere eischen stellen dan voor een leercursus van *vier* jaren en een minimum van leeftijd van 14 jaren.

Het verdient verder opmerking, dat de heer KEMPEES de kennis van het rechtlijnig handteekenen niet onder de *vereischten*, maar onder de vakken stelde, die tot aanbeveling strekken. Het programma daarentegen stelt onder de vereischten:

- i. *het* hand- en rechtlijnig teekenen.

Het komt den ondergeteekende alleszins ondoelmatig voor, dit zoo onbepaald, als het daar staat, als vereichte te stellen. Welke graad van geoefendheid en kennis wordt hier bedoeld, en wat verstaat men eigenlijk onder *het* rechtlijnig teekenen? Verschillende examinatoren zullen daaromtrent verschillende meeningen

---

(1) Zie gedrukte stukken 1866—1867, 98, n°. 9, blz. 52.

hebben en toepassen, gezwegen nog dat het van een veertienjarig jongeling niet kan gevorderd worden, dat hij behoorlijk geoefend zij in *het* rechtlijnig teekenen.

Bij alle eenigszins elastieke, dat is voor verschillende uitlegging vatbare bepalingen in eenig programma, loopen overigens somtijds bekwame aspiranten gevaar te worden afgewezen, zooals vroeger wel eens het geval was met de *geschiedenis*. Omtrent de mate van kennis, die daarvan moest geëischt worden, bestonden zeer verschillende opvattingen; de ondergeteekende zou uit een vroegeren werkkring daaromtrent curieuse voorbeelden kunnen aanhalen.

Er kan, naar de meening van den ondergeteekende, niet genoeg op worden aangedrongen, dat men:

1°. van jongelieden op veertienjarigen leeftijd niet te veel eische in de wiskundige vakken; het wordt er dan toch doorgaans slechts machinaal ingebracht;

2°. de vereischten voor het admissie-examen zoo positief mogelijk stelle en de vakken, waarvoor dit niet mogelijk mocht zijn, dan liever alleen vermelde als tot aanbeveling zullende dienen en ter nadere beoordeeling bij concurrentie, dat is wanneer er minder vacante plaatsen zijn dan het getal aspiranten, dat aan de strikte vereischten van het examen heeft voldaan.

In den regel is het wenschelijk, dat de aspiranten, vooral bij een vierjarigen cursus, niet, of althans niet veel verder in wiskundige kennis zijn gevorderd dan noodig is om de lessen in het eerste studiejaar met vrucht te volgen. Het is vroeger meermalen gebleken, dat jongelieden, die uit vrees voor de concurrentie door hun onderwijzers veel verder in de wiskunde waren gebracht dan de eischen van het programma, al spoedig tegenzin in het werk kregen, wanneer zij, de lessen in het eerste studiejaar moettende bijwonen, daar onderwerpen hoorden behandelen die zij reeds kenden of althans meenden te kennen; zij verloren allengs de gewoonte en lust tot werken, vergaten daarbij een goed deel van hetgeen zij boven het programma hadden geleerd en eindigden dikwijls met van veelbelovende slechts zeer middelmatige élèves te worden.

Mocht het voorgestelde zwaardere admissie-examen ten doel hebben om daardoor gedurende den vierjarigen cursus meer tijd te vinden voor het onderwijs in militaire en andere vakken, en dus reeds in het eerste studiejaar het wiskundig onderwijs hooger op te voeren dan vroeger plaats had, — met andere woorden om reeds in het eerste jaar aan de cadets die gedeelten van de wiskunde te doceren, welke vroeger in het tweede studiejaar werden behandeld, — dan zal het minimum van leeftijd voor de toelating noodwendig minstens een jaar moeten worden verhoogd, hetgeen echter, gevoegd bij het zwaardere admissie-examen, hoogstwaarschijnlijk nadeelig zal werken op het getal aspiranten.

De ondergeteekende zou, ingeval men met het zwaardere admissie-examen inderdaad het bovenvermelde doel beoogt, dan veel liever tijd trachten te vinden door het onderwijs in de hoogere wiskunde eenigszins meer te beperken. Sedert vele jaren heeft hij de overtuiging, dat dit zonder nadeel zou kunnen geschieden, maar hij acht het minder doeltreffend daaromtrent in deze Nota in verdere ontwikkeling te treden.

De ondergeteekende moet er alzoo bij de Regeering ernstig op aandringen, dat, indien men werkelijk den vierjarigen leercursus met een minimum van leeftijd van 14 jaar weder wil invoeren, — wat hem in meer dan een opzicht alleszins wenschelijk voorkomt, — men dan het wiskundig gedeelte van het programma voor het admissie-examen terugbrengt tot hetgeen het vroeger was en de kennis van het hand- en rechtlijnig teekenen facultatief stelle, d. i. alleen onder de vakken vermelde, die tot aanbeveling dienen.

Februarij 1875.

C. M. STORM VAN 'S GRAVESANDE.

... de ... van ...

... de ... van ...

... de ... van ...

... de ... van ...

... de ... van ...

... de ... van ...

... de ... van ...

... de ... van ...

WIJZIGING DER WET VAN 19 AUGUSTUS 1861 (STAATSBLAD
N°. 72) BETREKKELIJK DE NATIONALE MILITIE.

VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS.

§ 1. Het wetsontwerp tot wijziging der wet op de Nationale Militie van 1861, onder dagteekening van den 17den Maart jl. ingezonden, is onmiddellijk na de hervatting van de werkzaamheden der Kamer, en wel den 22sten en 23sten April jl., in hare afdeelingen overwogen.

Die overweging heeft onder eenigszins buitengewone omstandigheden plaats gehad. De leden der Kamer verkeerden namelijk in onzekerheid, of de Minister van Oorlog, generaal WEITZEL, van wien deze voordracht mede was uitgegaan, en die uit den aard der zaak in de eerste en voornaamste plaats daarvoor verantwoordelijk moest worden geacht, al dan niet zou aftreden. Het gebeurde in de Tweede Kamer bij de behandeling der vestingbegrooting had den indruk gegeven, dat die aftreding aanstaande was. De sedert door den generaal WEITZEL aangenomene houding in de Eerste Kamer en de indiening dezer wet zelve, ook van zijne zijde, hadden echter daaromtrent eenigen twijfel doen ontstaan. Onder zoodanige omstandigheden moest de vraag rijzen, of het wel doel kon treffen, te diep in de bijzonderheden te treden van een voordracht, waarmede de eventueele opvolger van den generaal WEITZEL zich wellicht niet zou kunnen vereenigen. Men heeft zich intusschen, hoewel niet zonder eenige aarzeling, verplicht geacht met het onderzoek der voordracht voort te gaan.

Sedert is werkelijk een ander hoofd van het Departement van Oorlog opgetreden. Daar het aanhangige wetsontwerp niet is ingetrokken, moet men van de onderstelling uitgaan, dat de nieuwe Minister de voordracht van zijn voorganger handhaaft. De Commissie van Rapporteurs maakt dan ook van deze stemming bij het afdeelingsonderzoek alleen melding, om een getrouw verslag van het daarbij voorgevallene te geven, en tevens om de ontwikkelde bedenkingen in het juiste licht te doen beschouwen. Zij vond echter vrijheid om aanmerkingen ter zijde te laten, die als meer bepaald tegen den afgetreden Minister gericht konden worden beschouwd.

§ 2. *Eischen, waaraan onze legerinrichting moet voldoen.* In een der afdeelingen trad men bij dit onderzoek in beschouwingen over de eischen, waaraan ons krijgswezen te land, in verband met onze tweeledige stelling als kleine mogendheid in Europa en als groote koloniale mogendheid, behoort te voldoen.

Als groote koloniale mogendheid moeten wij, zeide men, een troepenafdeeling bezitten, samengesteld uit soldaten van beroep, kern en depot voor onze krijgsmacht in Indië. Zoo heeft Engeland zijn staand leger, Frankrijk zijne marine-troepen, terwijl bovendien in laatstgemeld land de geheele militie naar alle deelen van de wereld gezonden kan worden.

Onze stelling als Europeesche mogendheid brengt mede, dat wij in het bezit zijn van een betrekkelijk klein, maar geheel strijdvaardig en vooral spoedig te mobiliseeren leger, dat ons in staat stelt onze neutraliteit onder alle omstandigheden te handhaven. Daarnevens moet de geheele mannelijke bevolking staan, met het gebruik der wapenen vertrouwd en, althans voor een deel, zoodanig georganiseerd, dat deze volkswapening, steunende op het leger, zoo noodig een werkzaam deel kan nemen aan de verdediging van den vaderlandschen bodem. Een nauw verband tusschen het leger en de volkswapening in dien zin, dat bij de organisatie van deze laatste partij wordt getrokken van de hulpmiddelen, welke het eerste aanbiedt, moet daarbij uit den aard der zaak op den voorgrond staan. Beiden, leger en volkswapening, moeten, geldt het een strijd om ons zelfstandig volksbestaan, steun vinden in passieve weermiddelen — vestingen, forten, inundatiën — die alzoo, hoe gewichtig ook, toch slechts een ondergeschikte plaats innemen. Het komt vóór alles op de levende strijdkrachten aan en voor ons land wordt met elken dag de noodzakelijkheid meer dringend om de versterking en verbetering daarvan met ernst en voortvarendheid ter hand te nemen. Want ons leger, het is genoeg bekend, laat in menig opzicht veel te wenschen over. En intusschen stelt Indië ons hoe langer hoe grooter eischen, terwijl ook de politieke horizon niet zóó geruststellend is, dat wij de verbetering onzer weermiddelen als een zaak mogen beschouwen, die uitstel lijden kan.

§ 3. *Karakteriseering en waardeering der Regeeringsvoordracht.* Van deze laatste overweging uitgaande, betuigden de leden, van wie ze afkomstig is, hunne ingenomenheid met het streven der Regeering om nu eindelijk ook de verbetering der levende strijdkrachten ter hand te nemen. Vele anderen toonden zich mede overtuigd, dat die verbetering dringend gevorderd wordt. Men voegde er evenwel al dadelijk bij, dat de voordracht tot herziening der militiewet, zooals die daar ligt, als weinig bevredigend moet worden beschouwd. Waarop toch komt zij neder?

Zij is in hoofdzaak niets anders dan het tweede gedeelte van het wetsontwerp, dat in 1871 door de Ministers THORBECKE en ENGELVAART werd ingediend en dat toen in de Kamer, blijkens het Verslag, wegens zijn onvolledigheid met weinig instemming werd ontvangen. (Vergelijk *gedrukte stukken 1871—1872*. — 69). Het eene gedeelte dier voordracht — de afschaffing van de plaatsvervangende is in 1873 verworpen. Thans wordt het andere gedeelte aan de orde gesteld, doch zonder dat zelfs een poging wordt gewaagd om de bedenkingen te wederleggen en de opmerkingen te beantwoorden, die in het Verslag over de wet van 1871 voorkomen. De voordracht strekt eenvoudig om de sterkte der militie te land van 55,000 of liever van 52,600 tot 63,500, van de militie ter zee van 2400 tot 4000 te verhoogen en om de sterkte van het permanent onder de wapenen blijvend gedeelte der militie van $\frac{1}{2}$ op $\frac{1}{3}$ der vijf lichten te brengen, terwijl zij verder eenige bepalingen bevat betreffende de plaatsvervangende, met het doel om deze te beperken, en omtrent de zeemilitie, die, volgens het voorstel, voortaan ook naar de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen zal kunnen worden gezonden.

De waarde dier wijzigingen voor het oogenblik daarlatende, behoeft het, zeiden men, geen betoog, dat langs dezen weg geenszins verkregen wordt die algemeene organisatie van de strijdbare krachten der natie, welke als de eisch van het oogenblik is te beschouwen. Het *leger* wordt op deze wijze wel met eenige duizende manschappen versterkt, maar de *natie* wordt niet weerbaar gemaakt.

Ook aan de eischen van den Indischen dienst schijnt bij deze voordracht weinig gedacht, want met het oog daarop is een zoodanige inrichting der militie noodig, dat zij, die, genegen zouden kunnen zijn om zich voor den Indischen dienst te verbinden, met name degenen, die thans als plaatsvervaarders optreden, niet bij de militie in dienst kunnen treden. De eigenlijke soldaat van beroep moet, zooover hij niet strekken kan tot vorming van *kader*, uit de militie geweerd worden. Een vrijwillig dienend soldaat, die het binnen den tijd van vijf jaren niet tot *onderofficier* kan brengen, behoort niet bij de militie te huis. Hij is de eigenlijke

beroepssoldaat, dien wij voor Indie behoeven. Intusschen behoudt de Regeering de plaatsvervangng, zij het ook gewijzigd, en wil zij nog altijd bij de militie vrijwilligers aannemen tot 35, zelfs tot 40 jaren oud. Blijkbaar heeft de ontwerper dezer voordracht zich dus geen rekenschap gegeven van de eischen, aan welke onze legervorming, ten gevolge van onze stelling als koloniale mogendheid, moet voldoen. Maar verwondering kan dit niet wekken, wanneer men ziet, dat ook aan de oprichting der *Indische brigade* de hand niet wordt geslagen. Al de soldaten die uit Indie terugkomen en die — vonden zij hier een speciaal, geheel uit vrijwilligers bestaand, flink georganiseerd korps tot hun opname bestemd — zeker spoedig voor een groot deel weder in dienst zouden treden en dan of later naar Indie zouden kunnen gaan of korporaals en onderofficieren zouden kunnen geven aan ons leger, gaan nu voor den militairen dienst verloren. Zij verspreiden zich over het land en trachten zoo goed mogelijk in hun onderhoud te voorzien. Zij getroosten zich liever een kommers bestaan dan dat zij bij onze zoo weinig militaire militiekorpsen in dienst treden.

Afgescheiden van deze bedenkingen werd nog de opmerking gemaakt, dat de tegenwoordige voordracht, al werd ze aangenomen, zeer weinig zou bijbrengen tot verhooging van onze weerbaarheid. Het Departement van Oorlog zoekt de kwaal waar ze niet, althans niet in de eerste plaats ligt. Vermeerdering van het getal manschappen, verbetering van het gehalte, door afschaffing of beperking der plaatsvervangng, zijn zeker goede zaken. Maar de hoofdfout ligt in de gebrekkige organisatie van het leger, waardoor, in verband met een verouderde wetgeving, snelle mobilisatie een onmogelijkheid is; in de zwakte der kaders; in de minder goede aanvoering als een gevolg van een gebrekkig bevorderingsstelsel. Zoolang die gebreken bestaan zal het zeer weinig baten of de militie al met eenige duizend man vermeerderd wordt, een maatregel, die daarenboven eerst over 5 jaren hare volle werking kan doen. Integendeel; de verwarring zal in tijd van oorlog nog slechts zooveel grooter zijn, terwijl deze zoogenaamde partieele verbetering juist ten gevolge zal hebben dat er van een serieuze verbetering van ons krijgswezen, wat de levende strijdkrachten betreft, nimmer iets zal komen.

In weerwil van deze bezwaren toonden verscheidene leden in twee der afdeelingen zich voor de aanneming, althans van de hoofdbepalingen der tegenwoordige voordracht geneigd. De behoefte aan versterking onzer weerbaarheid was, naar het oordeel dezer leden, zoo dringend, dat wat in die richting voor het oogenblik verkrijgbaar was, niet moest worden afgewezen. De ondervinding leerde maar al te zeer, dat men, in militaire zaken verbetering willende, zijn eischen niet hoog kon stellen.

Tegenover deze meening stond echter die van andere leden, die in de bestaande omstandigheden elke verhooging van het militiecontingent ongeraden achten. Zij grondten die meening op de omstandigheid, dat er nu reeds gebrek was aan kaders voor de tegenwoordige sterkte der militie. Van waar zouden dan de kaders komen bij een vermeerdering van het leger met ongeveer 11,000 man? Ook is het de vraag of de toestand der kazerneering die vermeerdering wel toelaat; in sommige steden althans is zelfs thans geen ruimte genoeg om de miliciens, als de oude lichten opkomen, behoorlijk te huisvesten. Zoolang in een en ander geen verbetering is gebracht, kon er, naar deze leden meenden, van een verhooging van het militiecontingent geen sprake zijn. Bij deze gelegenheid werd tevens opgemerkt, dat een stelselmatige verbetering der kazerneering alleen mogelijk is bij een vaste regeling der garnizoenen, welke laatste op hare beurt weder samenhangt met de organisatie, welke men zich voorstelt aan het leger te geven.

§ 4. *Gelijktijdige organisatie van militie en schutterijen in onderling verband is de volstrekte voorwaarde tot goede oplossing van het vraagstuk der levende strijdkrachten.* Een aanmerkelijk aantal leden stond het gevoelen voor, dat de algemeene volksweerberheid, waaraan ons land, dat slechts een betrekkelijk klein leger kan onderhouden, meer dan eenig ander behoefte heeft, alleen te verkrijgen is door een gelijktijdige en samenhangende organisatie van de militie en de schutterijen. Die weerbaarheid moet toch rusten op algemeenen oefeningsplicht en daartoe is

alleen te geraken door te bepalen, dat ieder twintigjarige, die niet voor de militie is aangewezen, bij de schutterijen zal moeten optreden. De inrichting der militie moet tevens de basis zijn voor de vorming der schutterijen. Zelfs moest, althans volgens sommigen, een locale band tusschen de militie- en schutterijkorpsen bestaan. De eerste ban van deze laatste moest voorts zoodanig zijn ingericht, dat hij, bij het uitbreken van oorlog, dadelijk de militie in de vestingen vervangen kon. Er waren leden, die zoozeer aan deze denkbeelden hechten, dat zij, alleen omdat de Regeering daarin volstrekt niet scheen te deelen, tegen de voorgestelde wijziging der militiewet en tegen elke verhooging van het militiecontingent zouden stemmen.

In elk geval liet, naar veler oordeel, de houding, door de Regeering omtrent de gelijktijdige organisatie van militie en schutterijen aangenomen, zich nauwelijks verklaren. In den aanhef der Memorie van Toelichting wordt de tamelijk zonderlinge bewering aangetroffen, dat de militie en de schutterijen — die twee hoofddeelen van onze wapenmacht — zulke verschillende onderwerpen zijn, dat zij niet wel gelijktijdig kunnen worden behandeld. Dergelijke bewering, zeide men, getuigt van weinig bekendheid met den tegenwoordigen stand van het vraagstuk der legervorming, zooals dat in alle andere landen in de laatste jaren begrepen en ook hier te lande in tal van geschriften behandeld is. Er kan verschil zijn over de vraag, of het doeltreffend is de militie en de schutterijen bij ééne en dezelfde wet te organiseren; wellicht kan dit beter bij twee wetten geschieden; maar dat die beide wetten in onderling verband en volgens eenzelfde grondgedachte moeten worden ontworpen, daaromtrent kan voor hen die enigszins op de hoogte van het onderwerp zijn, nauwelijks redelijke twijfel bestaan. Nu zegt de Regeering wel in de Memorie van Toelichting, dat zij door dit voorstel getrouw blijft aan het door de Kamer, blijkens de aanneming der vestingwet, goedgekeurde beginsel van partieele regeling der defensie. Maar is het een gezonde opvatting van het begrip van partieele regeling, wanneer van elkander wordt gescheiden wat bij elkander behoort?

Ook met het oog op Indie is gelijktijdige regeling van de militie en de schutterijen noodig, omdat afschaffing der plaatsvervangende niet wel mogelijk schijnt zonder te bepalen, dat dienstplichtige lotelingen met vrijgelote jonge menschen van dezelfde klasse, onder zekere beperkende bepalingen, van nommer zullen mogen ruilen. Maar de miliciens, die van nommer ruilt, zal dan bij de schutterij moeten dienen en de bepalingen omtrent deze ruiling zullen in de beide wetten op de militie en de schutterijen moeten worden uitgewerkt.

§ 5. *Sterkte der militie, ook in verband met eene wet op de legerorganisatie.* Het wetsontwerp bepaalt de geheele sterkte der militie op een maximum van 67,500 en die van het jaarlijksch contingent op een maximum van 13,500 man. Ook wanneer de lichtingen jaarlijks steeds tot het volle bedrag worden geheven, is, de Memorie van Toelichting erkent dit zelf, het eerstgenoemde cijfer niet te bereiken. Er moet gerekend worden op een jaarlijksch verloop van nagenoeg 14 per cent, welk cijfer in de laatste jaren echter verminderd is. De jaarlijksche lichtingen van 13,500 man zouden alleen het voltallig cijfer kunnen opleveren, als men dat verloop kon wegdenken, maar ook in dat geval geen enkelen man meer, en het voorgestelde maximum der geheele sterkte rust dus evenzeer op een onware voorstelling, als dat van 55,000 in de bestaande wet. Het totaal-cijfer is althans een geheel noodelooze beperking, omdat overschrijding niet denkbaar is.

Hiertegen werd evenwel opgemerkt, dat bij alle dergelijke berekeningen altijd de nominale cijfers genomen worden en dat $5 \times 13,500$ toch in elk geval 67,500 man geeft. Liet men echter dit laatste cijfer weg, dan zou juist kunnen geschieden wat degenen, waarvan de voorafgaande opmerking afkomstig is, vreezen, namelijk, dat 's jaarlijks wel 13,500 man, maar in de vijf jaren *minder* dan 67,500 man werd gelicht. Immers men zou dan kunnen lichten:

$$\begin{array}{r} 5 \times 12,500 = 62,500 \text{ en} \\ 4 \times 1,000 = 4,000 \\ \hline 66,500. \end{array}$$

Alzo 1000 man minder dan waartoe de tegenwoordige voordracht de bevoegdheid geeft.

Maar het algemeene cijfer eens daargelaten, wat is er dan van het jaarlijksch contingent van 13,500? Op welke gronden rust de aanvraag daarvan? Men kan daarvan hetzelfde zeggen wat in het Verslag over de wet van 1871 omtrent het toen aangevraagde cijfer van 13,000 in de bijzonderheden werd aangetoond, namelijk dat het geheel uit de lucht is gegrepen. Niets anders wordt tot verdediging gezegd, dan dat, om te voorzien in de behoefte der defensie, een versterking der militie met p. m. 7000 man noodig is. Tot aanprijzing wordt verwezen naar een vroegere redevoering van den Minister van Oorlog. Zeker een vrij luchthartige wijze om de noodzakelijkheid te betoogen van de vermeerdering van een last, die toch reeds zwaar genoeg op de natie drukt!

Wanneer men nu evenwel het *Bijblad* van 1873—1874 opslaat, dan blijkt uit hetgeen men daar op blad. 1006 en 1007 vindt, dat de Minister in de bedoelde redevoering rekent op het beschikbaar zijn van 21,400 man uit den eersten band der schutterij; terwijl tot nu toe van geenerlei maatregel sprake is, waardoor men zich die aanvulling uit de gewapende burgermacht zou kunnen verzekeren. Doch al laat men ook dit geheel ter zijde, heeft dan de wet de strekking, om zich de 7000 man meer aan militie, die de Regeering noodig acht, te verzekeren, zonder daaromtrent verder te gaan dan vereischt wordt? Het tegendeel is waar. Wanneer men bij de 7000 man aan militie te land, viermaal 400 man aan zee-militie telt, die meer bij deze zouden worden ingedeeld, komt men tot een cijfer van 8600. De vijf lichten, tot het maximum geheven, zouden daarentegen eene vermeerdering leveren van 12,500. Er is dus tusschen hetgeen de Regeering noodig acht en hetgeen zal worden gelicht of gelicht kan worden, een verschil ten nadeele der bevolking van omstreeks 4000 man. Waarom heeft de Regeering zich die speling voorbehouden? Is het omdat zij voor de toekomst meerder verloop der militie vreest en deze onder alle omstandigheden voltallig wil houden? Maar zij zegt juist, dat het verloop in de laatste jaren aanmerkelijk is gedaald, zoodat men niet veel waagt met aan te nemen, dat 5000 man te veel wordt gevraagd. Eenige nadere toelichting van de redenen, waarom desniettemin het cijfer van het jaarlijksch contingent op 13 500 man is bepaald, zou derhalve, al ware het alleen uit dit oogpunt, verre van overtollig zijn geweest.

Van een andere zijde deed men opmerken, dat de Regeering, zoo zij wilde dat men aan hare cijfers vertrouwen zou schenken, onder anderen ook had moeten aantoonen, waarom zij meent, zich thans met een maximum van 67 500 man te kunnen vergenoegen, terwijl de tegenwoordige Minister van Binnenlandsche Zaken en de toenmalige Minister van Oorlog, generaal VAN DEN BOSCH, in 1866 en 1867 70 600 man noodig achtten; een cijfer, dat, naar het oordeel van eenige leden, thans, in de richting der denkbeelden van dien generaal, op 75 000 man zou moeten worden gebracht.

Met meer kracht evenwel werd de meening ontwikkeld, dat de Regeering, een bepaald cijfer van militiesterke willende verdedigen, niet met zulke algemeene ramingen, als waarvan tot nu toe sprake was, kon volstaan. Daarvoor moest een geheel andere weg worden ingeslagen. In de bijzonderheden moest worden aangetoond, en dit gold zoowel voor de zee- als voor de landmacht, hoe men zich voorstelt, dat in tijd van oorlog de troepen ingedeeld zullen zijn. De Minister van Oorlog behoorde bijv. aan te geven, hoe sterk het veldleger moet zijn, hoe ingericht, en waarom zoo en niet anders; hoeveel troepen hij voor de vaste stellingen behoeft en op welke gronden; de Minister van Marine, welke en hoe veel schepen en vaartuigen hij met zee-militie geheel of gedeeltelijk wil bemannen en hoe sterk die bemanningen dienen te zijn. In één woord, beide Ministers behoorden zich rekenschap te geven van de behoefte aan troepen in oorlogstijd. Daarop moesten zij hunne overtuiging ten aanzien van het vereischte getal aan militie gronden. Aan de Vertegenwoordiging moesten zij de overwegingen doen kennen, die hen tot het voorstellen van hunne cijfers hebben geleid. Blijkens het voorafgaande is het duidelijk, dat aan de thans voorgestelde cijfers zoodanige

ernstige overweging niet is voorafgegaan: men heeft er, om zoo te zeggen, een slag in geslagen. Met zulke algemeenheden, als in de Memorie van Toelichting en in de vroegere redevoering des Ministers van Oorlog worden aangetroffen, laat zich elk cijfer verdedigen. Op zulke gronden zou de Regeering evengoed kunnen voorstellen de militie op 75 000 of op 90 000 man te brengen.

Voor de verdediging van het door den Minister van Oorlog gekozen cijfer is het volstrekt noodig, dat hij een geheel uitgewerkte organisatie geve van het leger, zooals dat, naar zijne meening, in oorlogstijd behoort te zijn ingericht. Dan zal men ook kunnen zien voor welke wapens de vermeerdering van militie noodig is en hoe groot de vermeerdering van kosten zal zijn, waartoe die maatregel aanleiding zal geven: alle zaken waaromtrent de Memorie van Toelichting geen licht hoegenaamd geeft. Men voegde er bij, dat het waarschijnlijk weinig bezwaar zou inhebben zulk eene organisatie dadelijk in te dienen, daar zij toch, tenzij men bij het Departement van Oorlog altijd in den blinde heeft rondgetast, gereed moet liggen.

Voorts werd nog betoegd, dat het alleszins aanbeveling zou verdienen om zoodanige organisatie in den vorm van een wetsontwerp te brengen, omdat men dan meer waarborg heeft, dat de ontwerper — zooals reeds bij het Verslag over de wet van 1871 is aangetoond — zich nauwkeurig rekenschap heeft gegeven van de beginselen, waarop zij moet berusten, en van de sterkte en inrichting der verschillende onderdeelen. Bovendien geeft, zooals ook in Frankrijk door den maarschalk MAC MAHON en den Minister van Oorlog, generaal de CUSSEY, te recht is begrepen, de organisatie van het leger bij de wet aan het krijgswezen die vastheid, welke juist voor dat deel van het staatsbestuur meer dan voor eenig ander wordt vereischt. Nu hier te lande het vestingstelsel bij de wet geregeld is, zal ook de daarmede tot zekere hoogte samenhangende organisatie van het leger wel niet anders dan bij de wet kunnen worden vastgesteld. Het behoeft geen betoog, dat het niet noodzakelijk is bij een dergelijke wet zoodanig in bijzonderheden af te dalen als in Frankrijk bij de *Loi sur les cadres* geschied is. Men is daar in dit opzicht te ver gegaan.

Te meer werd op de indiening van zoodanige wet op de legerorganisatie aangedrongen, omdat langs dien weg op de zekerste en spoedigste wijze verbetering in den toestand van onze strijdkrachten kan worden gebracht.

De organisatie van de verschillende wapensoorten en hulpdiensten laat, uit een krijgskundig oogpunt, alles te wenschen over. Het is een organisatie, alleen bruikbaar voor het geval, dat men eenige maanden tijd heeft om het leger te mobiliseeren. Daarover is, onder deskundigen, geen verschil van gevoelen. Het is derhalve noodzakelijk die organisatie dadelijk te veranderen. Geschiedt dit bij de wet, dat wil zeggen, omschrijft men in eene wet de samenstelling van de verschillende wapens en hulpdiensten in hoofdtrekken, zooals de Regeering meent dat die samenstelling behoort te zijn, dan is tevens, bij goedkeuring eener dergelijke voordracht, door den wetgever het cijfer aan troepen vastgesteld, dat voor het leger wordt vereischt. Men zal dan waarschijnlijk een hooger cijfer dan thans verkrijgen, en dat hoogere cijfer zal de militie moeten geven. Daartoe zou dan wijziging der militiewet noodig zijn, een zaak, die echter altoos veel tijd vordert. Om de organisatie evenwel dadelijk in werking te kunnen brengen, zou men, tijdelijk, de sterkte van het leger kunnen verhoogen, hetzij door de *oudste* lichte, op grond van art. 182 der Grondwet, niet te ontslaan, hetzij door de machtiging van den wetgever te vragen om voor één of twee jaren een veel hooger contingent te lichten,

Dit laatste ware vooral dan gemakkelijk te bereiken, wanneer teruggekomen werd op het denkbeeld, bij de beraadslaging over de militiewet van 1861 door den heer THORBECKE ontwikkeld en in een amendement nedergelegd, hetwelk strekte om in art. 1 der wet den inhoud van de art. 180 en 181 der Grondwet weder te geven en dan daarop een 2de artikel te doen volgen, luidende: „De hoegrootheid van elke lichte wordt jaarlijks door de wet bepaald“. Alle blijvende cijfers van het maximum der geheele sterkte en van dat van het contin-

gent zouden dan wegvallen. Desnoods zou de wet voor vijf achtereenvolgende jaren de sterkte van het contingent kunnen vaststellen. Eenige leden meenden, dat niet eens telken jare een *afzonderlijke* wet voor die vaststelling noodig zou zijn. Indien toch de jaarlijksche begrooting van de uitgaven van oorlog behoorlijk is ingericht, moet zij ook steunen op het cijfer der miliciens, die gedurende het jaar, waarover de begrooting loopt, nieuw in dienst zullen treden, en de goedkeuring der begrooting brengt dus van zelf goedkeuring der sterkte van het contingent mede. Maar wat daarvan zij, jaarlijksche vaststelling van het contingent door de wetgeving, evenals vroeger in Frankrijk en thans nog in België, ligt in den aard der zaak en komt met den geest onzer Grondwet overeen, die in de artt. 180 en 181 zoo uitdrukkelijk bepaalt, dat de nationale militia zoo veel mogelijk is samengesteld uit vrijwilligers en dat bij gebrek aan een genoegzaam aantal de militia wordt aangevuld of voltallig gemaakt door loting uit de ingezetenen van twintigjarigen leeftijd.

In het belang van het krijgswesen zou zoodanige regeling zeker allezins gewenscht zijn. Ware het aangehaalde amendement van den heer THORBECKE in 1861 opgenomen in de wet, het geval had zich niet kunnen voordoen, dat gaandeweg het getal vrijwilligdienende soldaten insmolt, zonder dat immer van wege het kriegsbestuur eenige poging, die iets beteekende, werd beproefd om het incompleet aan vrijwilligers aan te vullen. De Kamer zou dan gewaakt hebben, dat maatregelen genomen werden om het cijfer der vrijwilligers te verhoogen, ten einde zodoende den militieplicht niet zwaarder dan noodig is op de bevolking te doen drukken. Bij het Departement van Oorlog schijnt als systeem te hebben gegolden, dat men de vrijwilligers kon laten uitsterven, zich troostende met de hoop, dat men later van de Staten-Generaal wel de machtiging zou kunnen verkrijgen om weder een grooter militiecontingent te heffen. Het cijfer, dat thans wordt voorgedragen, schijnt dan ook, in plaats van op een ernstige berekening der behoefte in oorlogstijd gegrond te zijn, eenvoudig het uitvloeisel van den wensch om met miliciens aan te vullen wat, met het oog op de tegenwoordige organisatie, aan vrijwilligers ontbreekt. In zoover is het voorstel slechts te beschouwen als een poging, om, ten koste der bevolking, de schade in te halen, door de zorgeloosheid van het krijgswesen veroorzaakt. Maar in het gebrek aan vrijwilligers wordt slechts op zeer onvoldoende wijze door verhooging van het militiecontingent voorzien, omdat de miliciens niet gelijk zijn te stellen met die vrijwilligers, die vroeger en ook thans nog moeten dienen tot vorming van kader. De weinige zorg, door de achtereenvolgende Ministers van Oorlog, ondanks herhaalde aansporingen uit den boezem der Kamer, voor het voltallig houden van de vrijwilligdienende soldaten betoond, heeft alzoo op tweeërlei wijze nadeelig gewerkt. Zij heeft ten gevolge gehad, dat de kaders niet voltallig konden worden gehouden en dringt nu tot een verzwaring van den militieplicht, die anders, althans uitdienhoofde, niet noodig zou zijn geweest.

Met opzicht tot het in deze paragraaf behandelde vraagstuk wegens de sterkte van het militiecontingent, werd in een der afdelingen door een lid der Kamer een Nota ingediend, die aan dit Verslag is gehecht.

§ 6. *De voorgestelde beperking der plaatsvervanginy.* Volgens het wetsontwerp zou art. 60 der bestaande wet zoodanig worden gewijzigd, dat niemand als plaatsvervanger zou kunnen worden aangenomen, die ouder is dan 25 jaren, terwijl thans toelating plaats heeft zoolang het 35ste jaar nog niet is volbracht. Eenige leden toonden zich tegen deze bepaling ingenomen. Zij noemden die een vermomde afschaffing der plaatsvervanginy, daar dan toch de plaatsvervangers voortaan uitsluitend zouden moeten worden gezocht onder degenen, die in de jaren van den militieplicht vallen. Er was iets tegenstrijdigs, zoo niet iets ongerijmds in, dat vrijwilligers bij de militia tot het 35ste en zelfs tot het 40ste jaar werden toegelaten en plaatsvervangers tien jaar jonger moesten zijn. Werden dan de laatsten spoediger voor den dienst ongeschikt dan de eersten, en ging het aan, het leger te berooven van manschappyn, die juist, omdat zij in den regel reeds vijf jaren gediend hadden, daaraan kracht konden geven? Nu erkenden wel de leden, wier gevoelen hier wordt uitgedrukt, dat de plaatsvervanginy,

zoals die thans plaats heeft, niet gunstig op het leger werkte en dat het gehalte der troepen door het zooveel mogelijk algemeen maken van den persoonlijke dienst zou worden verhoogd; maar volgens dit gevoelen was het doel dat men beoogde, toch grotendeels te bereiken door de plaatsvervangende in zich-zelve te verbeteren. Men kon aan ieder, die zich als plaatsvervanger aanbood, strenge eischen van zedelijkheid en goed gedrag stellen en ook vorderen dat hij zekere mate van ontwikkeling bezat. Met name kon een voldoende bedrevenheid in het lezen en schrijven, wellicht ook in de beginselen der cijferkunst, zoo voor de plaatsvervangers als nommerverwisselaars, als vereischte worden gesteld. Zoodoende zouden de klachten over de wijze van samenstelling onzer militie langzamerhand ophouden en tevens de neiging om persoonlijk zijn dienstplichten te vervullen toenemen.

Een groot aantal leden plaatste zich op een geheel ander standpunt en toonde zich, op vroeger in het breede aangevoerde gronden, niet slechts voor beperking, maar voor afschaffing der plaatsvervangende gestemd, terwijl er ook verscheidene leden waren, die geen nommerverwisseling meer wilden hebben toegelaten. Van die zijde werd bevreemding aan den dag gelegd, dat de Regeering zich eenvoudig nederlegt bij het afkeurend votum der Kamer van 30 Juni 1873, omtrent de toen voorgestelde intrekking der bevoegdheid tot plaatsvervangende en nommerverwisseling. Die eerbiediging van een vroegere beslissing, als eenige grond om daarop niet terug te komen, liet zich moeielijk overeenbrengen met de hooghartige houding, door den Minister van Binnenlandsche Zaken in de zitting van 24 November 1874 aangenomen, toen hij te kennen gaf, dat de Regeering zou voorstellen wat naar hare overtuiging tot welzijn des lands strekte, zonder vooraf te berekenen, in hoever de meerderheid der Kamer aan hare zijde stond. Moet men nu uit het beperkt voorstel omtrent de plaatsvervangende opmaken, dat de Regeering geheele afschaffing daarvan niet acht in het welbegrepen belang des lands, of wat is daaromtrent eigenlijk hare meening?

Voor het doen dezer vraag bestond te meer aanleiding, omdat aan het votum der Kamer van 30 Juni 1873 niet de beteekenis kan worden toegekend, dat hare meerderheid onvoorwaardelijk voor het behoud der plaatsvervangende en nommerverwisseling gestemd was. De toen gedane regeringsvoordracht was, wel beschouwd, ook voor voorstanders der afschaffing onaannemelijk. De Regeering wilde als bij een motie door de Kamer doen uitmaken, dat voortaan ieder, die daarvoor door het lot werd aangewezen, persoonlijk den militiedienst moet vervullen, zonder dat eenige der onmisbare voorwaarden voor het brengen dier gewichtige verandering in ons militiestelsel vervuld waren. Tot die vooraf te vervullen voorwaarden behoorde in de eerste plaats een afdoende verbetering der kazernen. Deze kan niet langer uitgesteld worden en men wenschte er bij deze gelegenheid op aan te dringen, dat de Minister van Oorlog daaromtrent een afzonderlijke voordracht mocht willen indienen. De quaestie der kazernering hangt toch, als boven reeds werd opgemerkt, met de garnizoensregeling en deze met de toekomstige organisatie van het leger samen. Zij is derhalve niet zoo eenvoudig als men oppervlakkig zou meenen en laat zich daarom bij een gewone begrooting moeielijk behandelen. Het is dan ook ten vorigen jare gebleken, dat de Kamer niet gezind is geheel in den blinde gelden voor de kazernering toe te staan, al erkent hare groote meerderheid de noodzakelijkheid van afdoende verbetering in deze.

Het is trouwens een reeds dikwijls herhaalde, maar ook onbetwistbare waarheid, dat in Nederland sedert jaren zeer veel beter gezorgd wordt voor de huisvesting der gevangenen dan voor die der landskinderen, die zich in 't belang van 's lands defensie zware offers moeten getroosten. De sommen, voor den bouw van nieuwe gevangnissen besteed, zijn betrekkelijk veel grooter dan hetgeen aan de verbetering der kazernen wordt ten koste gelegd. Wil men beweren, dat indien de cellulaire gevangnissen schatten hebben gekost, dit samenhangt met een meer afdoend stelsel van straffen en dus eigenlijk niet ten voordeele der gevangenen strekt; waarom staat dan de voeding der miliciens bij die der gevangenen achter? Waarom houdt men verouderde bepalingen omtrent de soldij der miliciens in stand, die tot het stuitend verschijnsel aanleiding geven, dat

het tot voeding vereischte vleesch tot veel minderen prijs wordt aanbesteed, wanneer het onze krijgslieden dan wanneer het de gevangenen geldt? De onder-officieren en de soldaten zijn hier te lande slecht betaald, slecht gehuisvest, slecht gevoed, en zij, die in dienst willen blijven, hebben geen ander uitzicht dan het bekomen van een pensioen, dat niet voldoende is om hen voor gebrek te vrijwaren. Is het dan wonder, dat niemand zich aangetrokken gevoelt om bij zulk een leger, anders dan gedwongen, in dienst te treden en dat er bij de gegeede klassen een onverwinnbare afkeer tegen de persoonlijke dienstvervulling bestaat? Verbetering van al wat het soldatenleven betreft, moet daarom aan elke wijziging in de verplichting tot het persoonlijk vervullen van den dienst vooraf of daarmede gepaard gaan. Voor jongelieden uit den meer gegoeden stand moet het niet schier onmogelijk worden gemaakt persoonlijk de wapenen te dragen. Tevens zou het de vraag zijn, of niet het voorbeeld van België moest worden nagevolgd, hetwelk bij de wet van 8 April 1875 betrekkelijk *la rémunération en matière de milice* een maandelijksche schadeloosstelling van 10 franken heeft toegekend aan de ouders of grootouders van elken milicien, zoolang deze persoonlijk dient; welke schadeloosstelling dan alleen niet wordt uitbetaald, als die ouders, blijkens hun aanslag in de directe belastingen, niet tot de minvermogenden behooren.

Terwijl een deel der leden, wier gevoelen thans wordt uitgedrukt, tegen het gedane voorstel tot beperking der plaatsvervangng gestemd waren, omdat het niet ver genoeg ging, vond het bij anderen meer bijval, omdat het althans een stap was in de goede richting. Men herinnerde daarbij wat reeds vroeger over het behoud van den soldaat van beroep, vooral ook voor Indië, is gezegd. Wie den leeftijd van 25 jaren heeft overschreden, moet, zoo hij neiging voor den krijgsdienst heeft, niet als plaatsvervanger bij de militie optreden. 's Lands belang brengt mede, dat hij, in dienst willende treden, zich als vrijwilliger voor het eigenlijke staande leger van art. 178 der Grondwet verbindt. De voorgestelde beperking van den gevorderden ouderdom voor den plaatsvervanger liet zich alzoo zeer goed verdedigen.

Voor zoover men zich van deze zijde voor het behoud der bevoegdheid tot nommervwisseling verklaarde, voegde men er uitdrukkelijk bij, dat men daardoor niet zoodanige nommervwisseling verstond als thans wordt toegelaten. Thans is degen, die door het inruilen van een hoog nummer zich aan den militiedienst onttrekt, althans tot zijn 25ste jaar voor 's lands defensie verloren. Eerst na dien tijd kan hij bij de schutterij ingelijfd en althans eenigermate aan wapen-oefeningen onderworpen worden. Aan die onverdedigbare vrijlating had sedert lang een einde moeten worden gemaakt. Wie zich door nommervwisseling van den militiedienst heeft ontslagen, moest dadelijk, en dus reeds op zijn 20ste jaar, in de schutterij worden opgenomen. Het spreekt van zelf, dat dit niet denkbaar is zonder geheele omwerking der schutterijwet; maar ook daarom werd reeds vroeger op het nauw verband tusschen de regeling van militie en schutterijen gewezen en beweerd, dat zonder gelijktijdige organisatie van beiden een goede oplossing van het militaire vraagstuk, voor zooveel de levende strijdkrachten betreft, niet denkbaar is.

Het wetsontwerp.

Bij de overweging van de afzonderlijke bepalingen van het wetsontwerp rees de vraag; of die overweging zich moest beperken tot de artikelen der wet van 1861, waarin de Regeering wijziging voordraagt, dan wel of zij zich ook verder kon uitstrekken. Algemeen verklaarde men zich voor het laatste gevoelen. Wanneer vroeger bij het behandelen van Regeeringsvoordrachten tot wijziging van organieke wetten wel eens beweerd is, dat de Kamer zich tot onderdeelen bepalen moest, waarin wijziging werd voorgedragen, werd door den vorm van zoodanige voordrachten hare beperkte strekking duidelijk aangewezen. Hier daarentegen geldt het, ook blijkens den considerans, een algemeene, doorlopende wijzigingswet. Er werden dan ook bedenkingen in 't midden gebracht tegen ge-

deelden der wet van 1861, door de Regeering onaangeroerd gelaten. Ten gevolge daarvan heeft de Commissie van Rapporteurs gemeend duidelijkheidshalve hieronder de artikelen der bestaande wet van 1861 te moeten aanhalen, met bijvoeging echter telkens van het nommer der artikelen van het ontwerp tot wijziging.

HOOFDSTUK I.

Art. 3. (Art. 3 van het wets-ontwerp.) Door enkele leden werd de vraag geopperd, of, nu eenmaal het beginsel der gemeentelijke contingenten was aangenomen, de voorgestelde meer uitgestrekte combinatie van kleine gemeenten niet tot nieuwe moeielijkheden en klachten over ongelijkmatigen druk aanleiding zou geven. Het geval zou zich voordoen, dat in menige kleine gemeente alle jongelieden, die geen reden van vrijstelling konden doen gelden, in dienst werden gesteld. Was het zoo volstrekt noodig de lichte tot den uitersten man van het algemeen cijfer te heffen? Het tekort op geheel de lichte van 1874 wegens gemis van voor den dienst geschikte lotelingen in bepaalde gemeenten bedroeg dan toch slechts 150 man.

Meer algemeen plaatste men zich op een geheel ander standpunt en meende men, dat de Regeering hier niet ver genoeg ging. Wanneer eenmaal het te lichte contingent voor geheel het Rijk op een bepaald cijfer is bepaald, mag dat cijfer geen fictie zijn en moet de wet regelen bevatten, die het mogelijk maken tot den laatsten man toe te lichten. Ook hier weder wordt, naar veler oordeel, nauwelijks een eerste stap tot verbetering gedaan. Wilde men, met behoud van het stelsel der wet, billijke klachten, vooral ook uit kleine gemeenten, voorkomen, dan zou althans de samenvoeging zoover moeten worden uitgestrekt, dat zij 50 of 100 ingeschrevenen opleverde. Het door iedere gemeente te leveren contingent zou berekend moeten worden niet naar het aantal ingeschrevenen, maar naar het aantal van dezen, die geen redenen van vrijstelling kunnen doen gelden. Die vrijstelling hangt af van toevallige omstandigheden, maar daaruit vloeit voort, dat in de eene gemeente alle beschikbare mannen moeten dienen, terwijl in de andere een betrekkelijk groot aantal vrijloot. Nu weet men wrl, dat, gelijk ook reeds in het Verslag van 1872 werd aangemerkt, bij zoodanige regeling de keuring enz. vóór de loting zou moeten geschieden en dus de militiewet een geheele omwerking zou moeten ondergaan; maar waar het een billijke verdeling van den last geldt, mag tegen die moeite niet worden opgezien.

Ook dit echter zou, naar veler oordeel, slechts een onvoldoend hulpmiddel zijn. Men moet zich verwonderen, dat de Regeering, na al wat daarover vroeger en later verhandeld is, nog vasthoudt aan het verouderd stelsel der wet van 1861, en de lichte der milite blijft beschouwen als een gemeentezaak, wat zij niet is; zich bepalande tot het meer gemakkelijk maken der combinatie van kleine gemeenten, enkel en alleen met het doel om tekorten op het contingent voor te komen. Aan een rationeele indeeling van het grondgebied in grootere kringen, met het oog op een ingrijpende organisatie van milite en schutterij en een spoedige mobilisatie, schijnt zelfs geen oogenblik te zijn gedacht. Toch is daaraan volstrekte behoefte. Het land behoort te worden verdeeld in militiekantons of militiedistricten, in elk waarvan een militair persoon — hij heete dan militie-commissaris of commandant van het depôt of hoe men wil — wordt aangewezen, aan wien alle verrichtingen betreffende de recrueteering worden opgedragen en die daartoe over eenige onderofficieren en manschappen moet kunnen beschikken. Elk militiedistrict moet een bepaald gedeelte milite en een bepaald gedeelte schutterij leveren, bijv. niet minder dan een bataljon. Het hoofd van het district moet tevens in oorlogstijd belast zijn met al hetgeen de mobilisatie, de requisitiën enz. betreft en kan als commandant van de reserveschutterij optreden. Deze leden zouden dit denkbeeld niet verder uitwerken, omdat dergelijke regeling thans, op het voorbeeld van Pruisen, in de meeste landen is aangenomen, als zijnde het eenige middel om een goede, ineengrijpende organisatie van mobiele en rustende krijgsmacht — hier te lande de milite en schutterij — te verkrijgen en een snelle mobilisatie te bevorderen. Aan niemand, die slechts eenigszins op de hoogte is

van het vraagstuk der legervorming, zou het dan ook in het tegenwoordige tijdsgewricht in de gedachte komen, een herziening der militiewet voor te dragen, waarbij van dergelijke regeling als men hier op het oog heeft, geen sprake is.

Art. 4. (*Art. 4 van het wetsontwerp.*) Terwijl men zich, wat de verhooging van de sterkte der zeemilitie betreft, gedroeg aan de deswege reeds medege-deelde beschouwingen, waren er verscheidene leden, die, op het voetspoor der Commissie van Enquête naar den toestand der koopvaardijvloot, aandrongen op het geven van een geheel andere inrichting of bestemming aan dat deel der militie. Naar het oordeel van verscheidene door de Commissie van Enquête gehoorde deskundigen heeft de intrekking bij de wet van 1861 van de vrijstelling van den militiedienst wegens het beroep uitoefenen van buitenslands zeevarenden een nadeeligen invloed op de bemanning onzer koopvaardijvloot uitgeoefend. Die intrekking heeft er, naar hun gevoelen, toe bijgedragen, dat het aantal Nederlandsche matrozen, die ter koopvaardij varen, hoe langer zoo minder wordt. Zeker is het, dat het aantal vrijstellingen van buitenslands zeevarenden vóór het in werking treden der wet van 1861 aanzienlijk was. Het bedroeg in 1850 256, en klom sedert dat jaar gestadig, zoodat het in 1859, 1860 en 1861 de cijfers van 451, 465 en 441 bereikte. In 't geheel werden in het twaalfjarig tijdperk 1850—1861 uit dezen hoofde 4404 vrijstellingen verleend. Het scheen, zoowel in 't belang der koopvaardijvaart als in dat der defensie, inderdaad aanbeveling te verdienen, dat in plaats van de thans bestaande bepalingen omtrent de zeemilitie te handhaven, ten gevolge waarvan vele zeelieden op monitors en ramschepen een weinig aantlokkelijken, voor de vorming van den zeeman niet vruchtbaren dienst verrichten, ons zeevarend volk meer beschouwd werd als eene reserve voor de oorlogsvloot, gelijk dit in Engeland plaats heeft, of wel dat het Fransche stelsel omtrent de *inscription maritime* hier tot zekere hoogte werd nagevolgd. De ingeschrevenen voor de militie, die hun beroep van de buitenlandsche zeevaart maken, zouden, volgens dit denkbeeld, weder vrijheid erlangen om ter koopvaardij te blijven varen, maar onder verplichting om bij het uitbreken van oorlog zich voor den dienst op 's lands vloot beschikbaar te stellen. Misschien ware de zaak zoodanig te regelen, dat deze ingeschrevenen als vrijwilligers voor 's lands zeedienst werden beschouwd, zoodat hun verplichting om in tijd van oorlog op de vloot te dienen tot een grooter aantal jaren, bijv. tien, werd uitgestrekt. Misschien ook zou, indien daaraan behoefte bestond, een deel der zeevarenden, zelfs in tijd van vrede, voor den dienst op oorlogschepen kunnen worden afgezonderd. Het hoofddoel moest zijn, bij het jongere geslacht den lust in de zeevaart aan te wakkeren.

Er waren echter leden, wien deze vervorming der zeemilitie niet toelachte, en die niet konden begrijpen, hoe het mogelijk ware, dat die instelling, gepaard met de intrekking der vrijstelling van de buitenslands zeevarenden, het aantal Nederlandsche matrozen aanmerkelijk had kunnen verminderen. Wie bij de zeemilitie dient heeft zich daarvoor vrijwillig aangegeven en behoort dus in den regel tot dat deel der bevolking, 't welk de zeevaart als zijn roeping beschouwt. De werkelijke dienst bij de zeemilitie duurt slechts een jaar. Na verloop van dat jaar wordt aan de zeemiliciens, als zij dit verlangen, in gewone tijden vergunning tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart en visscherij verleend. Zoo zij die vergunning vragen, zullen zij te lichter als matroos op een koopvaardij-schip geplaatst worden, daar zij, al hebben zij ook niet anders dan op monitors en ramschepen gediend, toch altijd eenige meerdere bedrevenheid in het zeemansbedrijf zullen hebben verkregen, en in elk geval meer aan orde en tucht gewend geraakt en daardoor ook voor de koopvaardijvloot meer geschikt geworden zijn. Hoe kon dan uit dezen hoofde het aantal Nederlandsche matrozen op onze koopvaardij-schepen verminderen? Of moet men aannemen, dat een jaar dienst op 's lands schepen voor den zeeman genoegzaam is om hem voor altijd van de zeevaart af te schrikken? Overigens klinkt het wel fraai, dat bij het in werking brengen van het ontwikkelde denkbeeld de marine in de Nederlandsche koopvaardijmatrozen een talrijke reserve voor het geval van oorlog bezitten zou; maar zou men, als de oorlog plotseling uitbrak en de Nederlandsche matrozen dan over geheel de wereld waren verspreid, op het opkomen dier reserve, althans in ge-

noegzamen getale, kunnen rekenen? In Frankrijk en Pruisen heeft de onderzanding niet geleid tot een bevestigende beantwoording dier vraag.

HOOFDSTUK II.

Ofschoon in de Memorie van Toelichting wordt gezegd, dat de Regeering bij de samenstelling van dit wetsontwerp acht geslagen heeft op de opmerkingen, in het Voorloopig Verslag over de wet van 1871 medegedeeld, ontdekt men daarvan bijna nergens eenig spoor. De groote vraagstukken in dat Verslag besproken zijn geheel en al ter zijde gelaten. Dit blijkt onder anderen ook hier. In het genoemde Verslag was in 't breede aangetoond, dat als men de bepalingen wegens de vrijwilligers voor de militia aan geest en letter der Grondwet wilde doen beantwoorden en zorgdragen, dat die bepalingen geen doode letter bleven, het tegenwoordig hoofdstuk eene geheele omwerking behoeft. Desniettemin bepaalt de Regeering er zich toe, in dat hoofdstuk alleen in art. 11 (art. 7 van het wetsontwerp) een zeer ondergeschikte verandering te brengen, daarin bestaande, dat de gevorderde lengte voor den vrijwilliger, in plaats van op 1,56 op 1,55 meter gebracht, en dus met de gevorderde lengte voor den milicien gelijk gemaakt wordt. Volgens den staat van den afloop der lichteing voor de militia van 1874 (*Staatscourant* van 18 April 1875, n°. 88) heeft zich daarbij op een contingent van 11000 man slechts één enkele vrijwilliger aangegeven! De onbeteekenende vermindering der gevorderde lengte zal dit getal wel niet doen aangroeien.

HOOFDSTUK III.

Art. 15 (Art. 8 (16) van het (wetsontwerp.) De onder n°. 2 en 3 van het nieuwe art. 16 voorkomende bepalingen laten zich met eenige inspanning wel begrijpen, maar zijn toch in een zonderlingen stijl gesteld. Volgens n°. 5 kan zich het geval voordoen, dat de twintigjarige jongeling noch in het vreemde land, noch hier wordt ingeschreven of dienstplichtig wordt. Aan den anderen kant is het mogelijk, dat de jongeling tegelijk hier te lande en in Pruisen of België voor den krijgsdienst wordt opgeroepen, waaruit dan moeielijkheden kunnen ontstaan.

Art. 17 (Art. 8 (17) van het wetsontwerp.) Naar sommiger oordeel rust de sub 3°. van het bestaande en nieuwe artikel voorkomende bepaling, volgens welke alleen de zoon van den Nederlander, die ter zake van 's lands dienst in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën woont, op een verkeerden grondslag. Zoo dit privilegie aan de Indische ambtenaren moet worden verleend, behoort het ook te worden uitgestrekt tot de in Indië woonachtige Nederlanders, die een bedrijf uitoefenen, waarbij men dan niet enkel aan handelaren en suikercontractanten behoeft te denken, maar ook aan degenen, voor wie wegens de beperktheid hunner middelen het dienen van den zoon in het moederland een wezenlijk bezwaar zou zijn.

Art. 24 (Art. 8 (24) van het wetsontwerp) Het scheen niet overtollig, dat in de gevorderde opgaaf wegens de gevangenen, niet enkel het misdrijf, waarvoor zij veroordeeld zijn, maar ook de duur der gevangenisstraf vermeld wierd.

HOOFDSTUK IV.

Art. 34 (Art. 10 van het wetsontwerp.) Men kan het niet anders dan goedkeuren, dat het lotingsregister op de secretarie der gemeente voor elk ter lezing wordt nedergelegd; maar daarvoor moet het oorspronkelijk register niet worden gebruikt, aan welks ongeschonden bewaring groote waarde te hechten is. Van een afschrift van het register moet dus hier worden gesproken.

Art. 36. Aan Gedeputeerde Staten moet bevoegdheid worden verleend, niet enkel tot geheele, maar ook tot gedeeltelijke vernietiging der loting. In een groote plattelandsgemeente heeft zich voor eenige jaren het geval voorgedaan,

dat de loting tot n°. 25 toe zeer geregeld was afgeloopen. Na het trekken van dat nummer ontstond echter, ook ten gevolge van ziekelijke toestand van den militiecommissaris, een verwarring, die vernietiging der loting noodzakelijk maakte. Van de zijde der belanghebbenden in den uitslag van het eerste gedeelte der loting kwam men echter daartegen op. Zij meenden een verkregen recht op hunne nummers te hebben. Op het advies van den Raad van State werd aan dat bezwaar te gemoet gekomen en de loting inderdaad voor de 25 eerste nummers in stand gehouden, voor de volgende vernietigd. Zulke gevallen zouden zich meer kunnen voordoen.

HOOFDSTUK V.

Art. 47. (Art. 15 van het wetsontwerp.) Ad 1um. De ondervinding leert, dat zeer dikwijls jongelieden, die alleszins geschikt zijn voor den dienst, moeten worden afgekeurd, omdat zij de gevorderde lengte van 1,55 meter niet bezitten. Dikwijls treft men onder de zoodanigen breedgeschouderde, krachtige personen aan, of ook jongelieden, van wie zich verwachten laat dat zij binnen korten tijd den gevorderden wasdom zullen verkrijgen. Er waren dan ook leden die teruggekomen wilden hebben op de vroegere bepaling, die tijdelijke vrijstelling wegens gemis van gevorderde lengte toeliet. Men meende hier echter te moeten herinneren, wat bij de behandeling der wet van 1861 tegen zoodanige tijdelijke vrijstelling is aangevoerd. Liever dan zulk een stap achterwaarts te doen, toonden verscheidene leden zich geneigd voor een vermindering der gevorderde lengte, mits slechts bij de keuring er goed op gelet wordt dat zulke kleinere jongelieden een goeden, krachtigen lichaamsbouw bezitten.

Ad 2um. Naar veler oordeel wordt bij de keuring te zeer gelet op kleine gebreken, die voor den dienst geenszins ongeschikt maken. Bij het geneeskundig onderzoek is men gebonden aan de bepalingen van het reglement op de keuring, en men betwijfelde of dit wel in allen deele als voldoende kon worden beschouwd. Het scheen bijv. alleszins in aanmerking te kunnen komen om de bijziendheid, althans zooals die gewoonlijk voorkomt, niet langer als een reden van vrijstelling te doen gelden. Het dragen van een bril in de gelederen kon hier, evenals elders, zonder eenig bezwaar worden toegelaten. Daarentegen zou men de indruppeling met atropine, die thans bij de keuring op de bijzienden bij de militieraden en in beroep bij Gedeputeerde Staten wordt toegepast en die niet zelden tot oogontsteking aanleiding geeft, afgeschaff wenschen te zien. Ook andere kleine gebreken werden genoemd, die als zij bij een persoon van een sterk gestel voorkomen, geenszins voor den dienst ongeschikt maken. In elk geval zou men gaarne eenige exemplaren ontvangen van het thans in werking zijnde reglement op de keuringen, dat voor de dienstplichtigen minstens van evenveel gewicht is als de bepalingen omtrent de vrijstellingen.

Ad 3um. Terwijl men vrij algemeen de beperking van de vrijstelling der eenige zonen goedkeurde, waren er verscheidene leden, die daaromtrent nog verder wilden hebben gegaan dan het wetsontwerp doet. Men zag niet in, waarom als de ouders overleden zijn, de eenige wettige zoon, tevens eenig wettig kind, niet zou kunnen dienen. In verre de meeste gevallen wordt door dien dienst aan niemand eenige schade of ongerief aangebracht. Op het gewone argument, aan de zorg voor de instandhouding der geslachten ontleend, laat zich veel afdingen. Met het gezegde in de Memorie van Toelichting, dat inkrimping der vrijstellingen met de rechtvaardigheid strookt, kon men zich ten volle vereenigen; minder met hetgeen onmiddellijk volgt, dat langs dien weg de druk wordt verlicht, door het verhoogd contingent aan de natie opgelegd. Als in algemeenen zin van *druk der natie* gesproken wordt, komt alleen het cijfer der te lichten manschappen in aanmerking, zonder dat het daarbij afdoet, of de dienstplicht door *a* of *b* moet worden vervuld.

Ad 4um (nieuw). Dat de eenige wettige zoon eener behoeftige weduwe wordt vrijgesteld, vond algemeen goedkeuring, maar men meende dat in dienzelfden

gang van denkbeelden, op het voorbeeld der Fransche wet van 18 Juni 1872, nog een stap verder moet worden gedaan en vrijstelling verleend, wanneer de vader blind is, het gebruik van een zijner ledematen mist, den zeventigjarigen leeftijd overschreden heeft of als behoeftig bekend staat. In huisgezinnen waarvan het hoofd buiten staat is tot onderhoud daarvan bij te dragen, zal dikwijls de steun van den eenigen zoon nog minder kunnen worden gemist dan in die van behoeftige weduwen. Er waren echter ook leden, die tegen geheel deze vrijstelling van den eenigen wettigen zoon, niet enig kind, opkwamen. Zij zouden het meer rationeel vinden, dat het behoeftige huisgezin, waartoe die zoon behoort, een bepaalde ondersteuning uit de armenkas genoot en dat daarvoor door het Rijk aan die kas subsidie gegeven werd. Dit gevoelen bleef evenwel niet buiten tegenspraak.

De vrees werd geuit, dat de bepaling, volgens welke de behoeftige weduwe niet hertrouwd moet zijn, om vrijstelling voor haren eenigen wettigen zoon te verwerven, in sommige gevallen tot ongunstige gevolgen voor de zedelijkheid aanleiding geven zou. Zij kan tegen den tijd dat haar zoon aan den militieplicht moet voldoen, een nieuwe verbintenis hebben aangegaan, en zal dan licht het voltrekken van het huwelijk uitstellen, maar inmiddels met haren aanstaanden echtgenoot in gemeenschap leven. Zij zou op het tijdstip der beslissing ondertrouwd kunnen zijn. Zal ook dan de vrijstelling moeten worden verleend?

Art. 49. (Art. 16 van 't wetsontwerp.) In een der afdelingen zag men er nog al bezwaar in, dat voortaan van een oneven getal broeders de grootste helft dienen zou. Men vreesde, dat daardoor te veel handen aan den landbouw zouden worden onttrokken, die, in sommige provinciën althans, toch reeds niet genoeg te vinden zijn. De aanmerking is ook op het gewijzigde art. 52 (art. 18 van het wetsontwerp) toepasselijk. Aan den anderen kant scheen het beginsel minder juist, dat de broeders, die zich in den vreemde bevinden, bij de bepaling van het aantal niet mederekenen. De wetgever heeft, schijnt het, slechts op den toestand van het huisgezin in 't algemeen te letten.

Volgens het 5de lid van art. 49 kan een vrijgestelde broeder voor zijn voor den dienst aangewezen broeder in dienst treden, doch onder voorwaarde, dat beiden in hetzelfde jaar geboren zijn. Men zag de volstreekte noodzakelijkheid van die beperking niet in. Ook bij verschil van jaren, mits natuurlijk niet te groot, kon zonder schade voor 's lands dienst de verwisseling plaats vinden.

Art. 53. (Art. 19 van 't wetsontwerp.) Eenige twijfel werd geopperd, of het wel goed is met opzicht tot het bewijs, dat de weduwe behoeftig is, met voorbijgang van den burgemeester, den kantonrechter te laten tusschenbeide komen. Het geldt hier een geheel administratieve zaak. In menig geval zal het voor den kantonrechter moeielijk zijn, zich te overtuigen of het huisgezin al dan niet in een staat van behoefte verkeert. Men deed echter opmerken, dat blijkens de vroegere ondervinding ten aanzien van de vrijstelling der kostwinners, het hier vooral noodig is tegen misbruik te waken. De burgemeester kan tegenover zijn gemeentenaren te rekkelijk zijn. Volgens het artikel moet de kantonrechter zich niet slechts in persoon van den staat van behoefte overtuigen, maar bovendien nog de getuigenis van drie ter goeder naam en faam staande personen inwinnen. Al is hij dus zelf niet met het huisgezin bekend, worden genoegzame waarborgen gegeven, dat hij niet lichtvaardig oordeelen zal.

HOOFDSTUK VII.

Bij de overweging van dit hoofdstuk werd op nieuw het vraagstuk der plaatsvervangng besproken, en door verscheidene leden op geheele afschaffing dier vervanging, met behoud alleen van nommerverwisseling in den vroeger aangeduiden zin, aangedrongen. Aan anderen evenwel lachte de voorgestelde beperking der plaatsvervangng vooral daarom toe, omdat zij die als een nuttigen overgangsmaatregel tot geheele afschaffing beschouwden. Maar gaat het aan, werd gevraagd, als men de plaatsvervangng behoudt, het stelsel zóó te verminken?

In elk geval moest degeen, die zich doet vervangen, vijf jaren aansprakelijk blijven.

Art. 89. (Art. 21 van 't wetsontwerp.) Een groot aantal doofstommen wordt niet in de gestichten verpleegd, maar blijft in de woning hunner ouders of bloedverwanten. Naar het oordeel van eenige leden is in de wijze, waarop omtrent dezen een geneeskundig onderzoek zal plaats hebben, niet genoegzaam voorzien. Moet daarvoor een burgerlijk geneeskundige en Officier van gezondheid, te zamen of afzonderlijk naar de plaats van het verblijf worden gezonden? Of kan dit niet door ter goeder naam en faam staande personen, door burgemeester en wethouders alsook door de lotelingen bij die loting door den Militiecommissaris worden geconstateerd?

Art. 97. (Art. 28 van 't wetsontwerp.) Men ziet niet goed in, waarom, nu het noodig wordt geacht in n°. 2 en 3, nevens den vader of voogd, ook de moeder te noemen, dit niet evenzeer voor n°. 1 het geval moet zijn.

Art. 102. (Art. 33 van 't wetsontwerp.) Sommige leden juichten het zeer toe, dat volgens het nieuwe art. 102 b de uitspraak over de bezwaren tegen de beslissingen van den militieraad voortaan in een openbare vergadering van Gedeputeerde Staten zou plaats hebben. Zij zagen daarin een stap tot de openbaarheid der zittingen van dat collegie, welke openbaarheid zij daarvoor even wenschelijk achten als voor de vergadering van de Provinciale Staten.

Volgens het 5de lid van art. 102 b worden de belanghebbenden bij brieven opgeroepen om in de vergadering van Gedeputeerde Staten te verschijnen. Men wenschte daarvoor *aangeteekende* brieven te lezen.

HOOFDSTUK IX.

Zooals de zaak tot nu toe is geregeld, kan de Militiecommissaris wettig met geen andere werkzaamheden worden bezwaard dan die de militie zelve betreffen. Hij wordt echter tegenwoordig maar al te zeer ook met bemoeienissen ten opzichte van de schutterij belast en tot verrichtingen gedwongen, die uit haren aard tot den werkkring van ambtenaren der provinciale griffie behooren. Zoo lang de wet ten aanzien der betrekking van Militiecommissaris onveranderd blijft, laat zich dit, naar enkele leden meenden, niet anders dan een misbruik noemen. Van een andere zijde werd opgemerkt, dat de werkzaamheden van de Militiecommissarissen niet van zooveel omvang zijn, of zij konden met opzicht tot de schutterijen nog wel eenige diensten bewijzen.

HOOFDSTUK XI.

Art. 121. (Art. 40 van 't wetsontwerp.) De meening werd uitgesproken, dat evenals de tot nu toe door het Departement van Oorlog tot voorziening in het gebrek aan militiekader genomen maatregelen zeer weinig vrucht hebben gedragen, ook wat hier wordt voorgesteld weinig baten zal. Verlof om fijner laken te dragen en met elkander of met de onderofficieren menage te voeren, zou voor de jongelieden, die men hier op het oog heeft, geen genoegzaam aanloksel zijn om zich blijvend aan den dienst te verbinden. Naar 't oordeel van verscheidene leden moest voor het beoogde doel het wonen buiten de kazerne mogelijk worden gemaakt; hetgeen dan alleen vrucht zou dragen, als de militie meer werd ge-localiseerd en de jongelieden, aan wie voorrechten worden verleend, dus in den regel in het ouderlijk huis konden blijven. Anderen echter meenden, dat zulk een verlof verderfelijk zou zijn voor de krijgstuicht, en den dienst in menig opzicht, bijv. wat de geneeskundige behandeling betreft, zou benadeelen of moeilijker maken. Afdóende verbetering der kazernen zou een beter middel zijn om een goed militiekader te verkrijgen. In elk geval doet de Regeering ook hier weder slechts een kleinen stap tot verbetering, en zou het aan te nemen stelsel aanmerkelijke uitbreiding en uitwerking noodig hebben, waarbij dan de wenken, in het Verslag van 1872 gegeven, te stade zouden kunnen komen. (Vergelijk blz. 24 en 25 van dat Verslag.)

Art. 123. (Art. 42 van 't wetsontwerp.) Sommige leden zagen op tegen de bepaling, volgens welke, behalve de lichte die voor het eerst dient, voortaan niet $\frac{1}{2}$, maar $\frac{1}{3}$ van het geheele bedrag der vijf lichten onder de wapenen wordt gehouden. Het gevolg zou zijn, dat niet slechts de manschappen der twee jongste lichten, maar ook die van de derde zouden moeten dienen, zoodat in menig geval een driejarige werkelijke dienst zou worden gevorderd. Men vroeg, met welk bedrag de kosten van het onderhoud der milite, ten gevolge van het in dienst houden van het $\frac{1}{3}$, zouden worden verhoogd. Anderen achten den maatregel, bij het tegenwoordig gebrek aan vrijwilligers, onvermijdelijk. Zij wilden echter een andere rangschikking omtrent de samenstelling van het $\frac{1}{3}$ hebben ingevoerd dan men in de artt. 123 en 124 vindt. De plaatsvervangers moesten van het laatste artikel naar het eerste worden overgebracht. Tevens moesten al de miliciens, die na het verloop van het eerste jaar nog niet kunnen lezen en schrijven, onder het in dienst blijvende gedeelte worden opgenomen. Daarmede moest dan echter afdoende verbetering van het lager onderwijs bij de korpsen gepaard gaan.

Art. 127. Ook nu weder werd de opheffing der tijdelijke vrijstelling van degenen, die tot geestelijken en bedienaren van den godsdienst worden opgeleid, door verscheidene leden voorgestaan. Men vroeg hoe groot het aantal vrijstellingen is dat jaarlijks uit dezen hoofde wordt verleend. De in de *Staatscourant* medegedeelde staten wegens den afloop der lichten geven daaromtrent geen licht; men zou die staten voortaan gaarne in dit opzicht aangevuld zien. Andere leden meenden intusschen, dat deze vrijstelling onaangeroerd moest worden gelaten. Zij is als in onze zeden ingeweven en hare opheffing zou verkeerde gevolgen kunnen hebben. In elk geval zou men in het artikel van opleiding aan erkende inrichtingen, niet van onderwijs, maar van *hooger* onderwijs, gesproken willen hebben.

Art. 128. Men ziet niet in, waarom het verlof tot het aangaan van een huwelijk niet aan alle miliciens zou kunnen worden gegeven, voor wie de eerste oefeningstijd is afgelopen. Het schijnt een noodeloze verzwaring van den militielast het aangaan van een huwelijk te willen beletten, alleen op grond dat men nog gedurende een of meer jaren zes weken lang onder de wapenen komen moet. De bepaling is nog een overblijfsel van den bijzonderen toestand waarin het vaderland zich na 1830 bevond. Toen zou inderdaad het huwen van een groot deel der miliciens tot hooggaande moeilijkheden aanleiding hebben gegeven. Maar zulk een toestand zal zich niet licht meer voordoen.

HOOFDSTUK XII.

Art. 152. (Art. 47 van 't wetsontwerp.) Eenige leden toonden zich zeer tegen de bevoegdheid gestemd om de zeemilitie naar de koloniën te zenden, en er waren zelfs die dit niet met de Grondwet konden overeenbrengen. Men deed aan dezen opmerken dat de slotbepaling van art. 186 der Grondwet de zaak heeft uitgemaakt. Een andere vraag was het echter, of de zesmaandelijksche dienst in de koloniën wel behoorlijk kan worden overeengebracht met de bepaling van art. 153 der wet omtrent den duur van den werkelijken dienst gedurende een jaar. Van welk tijdstip af beginnen de zes maanden te loopen? Rationeel zou het misschien zijn van het passeeren der linie of van het verblijf beoosten de Kaap de Goede Hoop te spreken. De zeemiliciens kunnen echter ook door de landengte van Suez naar Indie gezonden worden. En hoe zal het gaan met de terugzending of terugvaart? Hoe wanneer het schip, waarop de zeemilicien zich bevindt, averij beloopt?

Art. 155. (Art. 50 van 't wetsontwerp.) Dat de straf van handdaggen niet op de manschappen der zeemilitie zal worden toegepast, kon men niet anders dan goedkeuren; maar men wilde dan toch liever van lichaamsstraffen in 't algemeen gesproken hebben. Die straffen zijn, naar veler oordeel, in onzen tijd ook voor het zeevolk niet houdbaar meer.

HOOFDSTUK XIII.

Art. 161. (Art. 51 van 't wetsontwerp.) De nieuw ingelaschte woorden: »zoodra mogelijk» kunnen evenzeer als die der bestaande wet: »zoodra het wordt ontdekt», wegvallen. Het spreekt van zelf, dat Gedeputeerde Staten, als het verzuim ter hunner kennis komt, de voorgeschrevene maatregelen nemen.

Overigens mist men hier en in de volgende artikelen een bepaling omtrent het geval, dat de miliciens zich ter goeder trouw in een verkeerde gemeente heeft doen inschrijven. Zoo iemand mag niet eenvoudig als nalatig worden beschouwd. De zaak ware gemakkelijk te vinden door Gedeputeerde Staten of den Commissaris des Konings te machtigen tot het wijzigen der inschrijvingslijsten of lotingsregisters, wanneer het blijkt dat daarin ter goeder trouw een misslag is ingeslopen.

Art. 187a. (Art. 60 van 't wetsontwerp.) Het geval heeft zich voorgedaan, dat aan een der geneeskundigen, met de keuring der miliciens en plaatsvervangers belast, in verband met deze zijn taak, een som geld werd toegezonden. De geneeskundige gaf daarvan dadelijk kennis aan den militieraad en het geld werd in de armenkas gestort. Moet dit niet aanleiding geven om afzonderlijke bepalingen te maken tegen pogingen tot omkoopning van degenen, die met het onderzoek van lotelingen of plaatsvervangers zijn belast? Of meent men, dat door de algemeene bepalingen van het Strafwetboek tegen zoodanig misdrijf genoegzaam is voorzien?

Art. II van het wetsontwerp. Eenige leden keurden deze bepaling niet goed, ofschoon natuurlijk het doel daarvan toejuichende. Het woord: *andermaal* zou in elk geval moeten wegvallen. Vereenigde de Regeering zich met den algemeenen wensch, dat een doorlopende wijziging mocht plaats hebben, dan spreekt het van zelf, dat de herziene militiewet, na hare aanneming, in haar geheel in het *Staatsblad* zou worden opgenomen.

In een der afdeelingen werd beweerd, dat de overgangsbepalingen nog eenige uitbreiding behoorden te erlangen in het belang van hen, die volgens de bestaande wet zijn vrijgesteld en billijkerwijze thans niet in werkelijken dienst konden worden geroepen. Zij wezen daarbij op de vrijstelling van den eenigen zoon, geen eenig kind.

Naar aanleiding van dezen uitslag der overweging in de afdeelingen heeft de Commissie van Rapporteurs gemeend omtrent de volgende vraagpunten met de Regeering in schriftelijk overleg te moeten treden:

I. Heeft de kennismeming van de te dezer zake in het Verslag voorkomende beschouwingen de Regeering niet van de noodzakelijkheid overtuigd om de militie en de schutterijen, hetzij bij eene wet, hetzij bij twee wetten, gelijktijdig en in onderling verband te organiseeren?

II. Het sterktecijfer der militie is afhankelijk van: 1°. de totale sterkte van het geheele leger van vrijwilligers en miliciens te zamen; 2°. het (veranderlijk) cijfer der vrijwilligers.

Volgt daaruit niet, dat een voorstel tot wijziging van het sterktecijfer der militie voorafgegaan moet worden door een overzicht van de samenstelling, welke men aan het leger wenscht te geven, en dat de sterkte der militie niet voor eens en voor altijd, maar telkens slechts voor een bepaald tijdvak kan worden vastgesteld?

III. Is het, in verband met hetgeen sub II werd opgemerkt, niet wenschelijk de samenstelling van het leger bij een afzonderlijke wet te regelen, en het sterktecijfer der militie, hetzij telken jare, hetzij telkens voor vijf jaren bij de wet te doen vaststellen?

IV. In aanmerking nemende, dat het vereischte sterktecijfer voor de militie vermindering kan ondergaan wanneer het getal vrijwilligers toeneemt, wenscht

men van de Regeering te vernemen welke maatregelen zij zich voorstelt te nemen om — niet den overgang van miliciens bij het staande leger — maar de indienst-treding van niet tot den dienst verplichte jongelieden als vrijwilliger te bevorderen.

V. Waarop berust de berekening, dat thans voor de militie te land — in stede van 52 600 man, zooals tot hiertoe voldoende werd geacht — 63 500 man (namelijk 67 500 man verminderd met 4000 man zeemilitie) noodig zijn, terwijl door den tegenwoordigen Minister van Binnenlandsche Zaken in 1867 het cijfer van 67 600 man (namelijk 70 000 man verminderd met 2400 man zeemilitie) werd voorgedragen? En is bij de bepaling der sterkte op 63 500 man gedacht aan de verliezen, welke het leger, in geval van oorlog, door ziekten, gevechten en andere omstandigheden zal ondergaan?

VI. Bij welke wapens wil de Regeering de 10 900 man, die zij voor de militie te land meer noodig acht, indeelen, op welke wijze zal die indeeling geschieden, en hoe groot zal het bedrag zijn der verhooging, welke de begroting van Oorlog, ten gevolge van deze vermeerdering der legersterkte, zal ondergaan?

VII. Gelet op de omstandigheid, dat reeds nu op de 5000 onderofficieren en korporaa's, 1400 man ontbreken, wenschte men van de Regeering te vernemen, op welke wijze zij denkt te voorzien in dat incompleet en in de vermeerdering aan kader die het noodzakelijk gevolg zal zijn van de voorgestelde uitbreiding van het leger?

VIII. Is er, naar het oordeel der Regeering, ook aanleiding om gebruik te maken van de bevoegdheid, bij de 2de alinea van art. 182 der Grondwet aan den wetgever verleend, om de oudste lichting niet te ontslaan? Zoo niet, wanneer zijn dan, naar hare opvatting, de buitengewone omstandigheden aanwezig, waarvan in dat artikel sprake is?

IX. De plaatsvervanging werkt rechtstreeks de vrijwillige dienstdiening tegen, zooals onlangs bij de aanwerving voor het leger in Indië gebleken is. De voorgestelde wijziging zal in dit opzicht geen verbetering aanbrengen, wijl zij nog altijd toelaat, dat als plaatsvervangers juist zij optreden, waaruit anders de meeste vrijwilligers zouden worden verkregen. Is de Regeering, na kennisneming van hetgeen omtrent dit punt in het Verslag is opgenomen, niet van oordeel, dat het wenschelijk is de plaatsvervanging af te schaffen, maar de nommerverwisseling te behouden, met dien verstande, dat zij, die zich door nommerverwisseling van den dienst bij de militie bevrijden, onmiddellijk optreden bij de schutterijen? En welke is, ten aanzien van het vraagstuk der plaatsvervanging, de persoonlijke zienwijze van den nieuw opgetreden Minister van Oorlog.

Deze vragen, die ten gevolge van omstandigheden, onafhankelijk van den wil der Commissie, eerst den 29sten Mei konden worden ingezonden, zijn door de Regeering beantwoord aan het slot eener *Memorie van Beantwoording*, tevens een antwoord bevattende op de verschillende paragrafen van het, tot toelichting der bovenvermelde punten, almede aan haar gezonden, maar uit den aard der zaak nog niet definitief vastgestelde, eerste gedeelte van het Verslag. De Commissie heeft gemeend die *Memorie van Beantwoording* met een daarbij gevoegd gewijzigd wetsontwerp en nota van wijziging — welke stukken den 4den Augustus in hare handen zijn gesteld — hierachter te moeten doen volgen. Ten einde evenwel een behoorlijk verband in het Verslag te behouden, heeft zij zich veroorloofd de antwoorden op de gedane vragen aan de eigenlijke *Memorie van Beantwoording* te doen voorafgaan. Deze antwoorden luiden als volgt:

I. De kennisneming van de ter zake in het Verslag voorkomende beschouwingen heeft de Regeering van de *noodzakelijkheid* niet overtuigd om de militie en de schutterijen *gelijktijdig* te organiseeren. Onderling verband tusschen de beide onderwerpen zal, zooveel noodig, worden betracht bij het ontwerpen van de nadere regeling der schutterijen.

II. De hoegrootheid van de lichting wordt *elk jaar* door den Koning binnen het bij de wet aangewezen maximum bepaald. Daarbij wordt gelet op de totale

sterkte van het geheele leger, vrijwilligers (die voor de militia daaronder begrepen) en miliciens te zamen. Aan den wensch, dat de sterkte der militia niet voor eens en voor altijd, maar telkens slechts voor een bepaald tijdvak worde vastgesteld, wordt dus nu reeds voldaan. Wat de voorgestelde verhooging van het maximum dier sterkte aangaat, wordt verwezen naar § 5.

III. Het medegedeelde in de even aangehaalde paragraaf geeft een ontkennend antwoord op deze vraag.

IV. Beperving van de plaatsvervanging, wat den ouderdom der plaatsvervangers betreft, kan de vrijwillige indiensttreding van niet tot den dienst verplichte personen bevorderen. Tot aanmoediging van vrijwilligen dienst, ook voor hen, die tot het meer ontwikkelde gedeelte der bevolking behooren, zullen maatregelen worden genomen, die, naar de Regeering vertrouwt, doeltreffend bevonden kunnen worden. Verbetering van den maatschappelijken toestand van het kader en van de kazernerij zal het streven van de Regeering zijn. Ook zij wenscht, dat het vereischte sterktecijfer voor de militia vermindering onderga door toeneming van het getal vrijwilligers. Bepaling bij *deze* wet van een maximum voor de sterkte der militia kan aan bevordering van dien wensch niet in den weg staan.

V. Op deze vraag geeft het medegedeelde in § 5 antwoord. Men verlieze niet uit het oog, dat de Kamer het in 1867 voorgestelde hooger cijfer van de sterkte der militia voor de bevolking te bezwaard oordeelde. Is het in ernst te onderstellen, dat de Regeering bij haar voorstel, om die sterkte nu op 67500 man voor land- en zeemilitie te zamen te bepalen, niet gedacht zou hebben aan de verliezen, welke het leger, in geval van oorlog, door ziekten, gevechten en andere omstandigheden kan ondergaan?

VI. De indeeling van de miliciens zal geschieden in verband met de behoeften bij de verschillende wapens en de mogelijkheid van goede kaders en oefening. Nu reeds op te geven bij welke wapens de manschappen, die voor de militia te land meer noodig geacht worden, zullen worden ingedeeld, is niet mogelijk. Zoodanige opgaaf en die van het bedrag der verhooging, welke de begrooting van het Departement van Oorlog, ten gevolge van deze vermeerdering der legersterkte en van die van het blijvend gedeelte der militia, in art. 123 der wet vermeld, zal ondergaan, kunnen eerst te pas komen bij de behandeling van de Staatsbegrooting. De Regeering moet zich daarom voorbehouden, het antwoord op deze vraag bij die gelegenheid te geven. Wordt het tegenwoordig wetsontwerp aangenomen om met 1 Januari 1876 in werking te treden, dan zal dit, ten gevolge der latere inlijving, denkelijk geen verhooging van de begrooting van het Departement van Oorlog veroorzaken.

VII. Verhooging van de soldijen en verbetering van den werkkring van het kader is de wijze, waarop de Regeering denkt te voorzien in het hierbedoelde incompleet en in de vermeerdering aan kader, die het noodzakelijk gevolg zal zijn van de voorgestelde uitbreiding van het leger. Het behoeft overigens nauwelijks opmerking, dat het gevolg, aan dit voornemen te geven, afhankelijk is van het bestaan der gelden, die daarvoor bij de begrooting voor 1876 zullen worden aangevraagd.

VIII. Voor het oogenblik bestaat geen aanleiding, gebruik te maken van de bevoegdheid, bij de tweede alinea van art. 182 der Grondwet verleend, om de bij de militia ingelijfd en tot langeren dienst te verplichten. De buitengewone omstandigheden, bij de Grondwet bedoeld, zijn niet vooraf te bepalen. Wordt het voorstel aangenomen om de inlijving van de nieuwe lichte in September te doen, dan zal in het jaar van invoering der wijziging en in de vier volgende jaren, bij het naderen van het tijdstip, waarop de oudste lichte volgens de wet van 1861 recht op aanslag heeft, door de Regeering moeten worden voorgesteld, om, met toepassing van de aangehaalde grondwetsbepaling, den diensttijd van de ingelijfd en voor die lichte tot 1°. October van het jaar te verlengen, voor zoover de inlijving vóór dat tijdstip plaats had.

IX. Voor de beantwoording van deze vraag wordt verwezen naar het mede-

gedeelde bij § 6. De Regeering acht geheele afschaffing van de plaatsvervangings niet in het welbegrepen belang des lands. De voorgestelde beperking geeft uitzicht op vermeerdering van het aantal vrijwilligers voor de landmacht en het Indisch leger. Tegenwerking, welke de vrijwillige dienstneming door de plaatsvervangings zou ondervinden, zal ten gevolge van die beperking aanmerkelijk verminderen. Beslissing der vraag, of zij, die hun militiedienst bij plaatsvervangings of nommervervisseling doen vervullen, onmiddellijk bij de schutterijen behooren op te treden, schijnt te moeten worden uitgesteld tot bij de behandeling van een voordracht tot nadere regeling van de schutterijen. Het medegedeelde in § 6 heft allen twijfel op omtrent de instemming van den Minister van Oorlog met de zienswijze van zijn voorganger ten aanzien van het vraagstuk der plaatsvervangings.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

§ 4. De onderstelling, dat de Minister van Oorlog de door zijn voorganger met de Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Marine ingediende voordracht tot wijziging der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72), betrekkelijk de nationale militie, handhaaft, is juist. Bij de besprekingen, aan zijn optreden in deze betrekking voorafgegaan, bleek, dat hij zich met de strekking dier voordracht alleszins kon vereenigen. Enkele veranderingen, hierna bij de betrokken artikelen toegelicht, en die overigens de voordracht in hare hoofdbeginselen ongedeerd laten, worden door hem noodig geacht. Zij strekken om, met behoud van die hoofdbeginselen, de belangen van den dienst en meerdere billijkheid en regelmaat in de toepassing en uitvoering van de wet te bevorderen en te verzekeren.

Een van de voorname wijzigingen, welke de Regeering nu in de wet gebracht wenscht te zien, betreft de bepaling van het tijdstip van inlijving der lichting. Volgens art. 112 der wet heeft de inlijving nu in de eerste helft der maand Mei plaats. Aan inlijving in September wordt echter door den Minister van Oorlog de voorkeur gegeven. Inlijving van de lichting in het najaar, zooals feitelijk nu reeds geschiedt ten aanzien van de lotelingen, die bij de bereden korpsen zijn ingedeeld, levert onder anderen het voordeel op, dat in het grootste gedeelte van het jaar en wel juist in dat gedeelte, waarin de oorlogen het meest uitbreken, over een *geoeffende* lichting meer kan worden beschikt. Thans heeft men in het voorjaar en in het begin van den zomer vier *geoeffende* lichtingen, terwijl de vijfde dan nog niet, althans zeer weinig *geoeffend* is. Geschiedt de inlijving van deze laatste in de maand September, dan zal hare oefening in het najaar en in den winter plaats hebben en zal zij in het voorjaar in staat zijn, meer werkdadig op te treden. Deze verandering van het tijdstip van inlijving biedt nog andere voordeelen aan, welke met inlijving in Mei niet zijn te bereiken. Zoo zal daardoor gelegenheid worden gegeven, niet slechts om, door verschikking van de tijdstippen, waarop de werkzaamheden van loting, zittingen van de militieraden, enz., moeten plaats hebben, meer regelmaat in de uitvoering der wet te bevorderen en te gemoet te komen aan de bezwaren, die thans menigmaal van te korte termijnen worden ondervonden, maar vooral om meer de billijkheid te betrachten bij de bepaling van de hoegrootheid der lichting en bij hare verdeling over de provinciën en gemeenten, en tevens het gevaar van tekorten op de lichting te verminderen. Wordt de hoegrootheid van de lichting bepaald naar het aantal van hen, die op 1 Juli van het jaar geacht moeten worden *tot dienst* te kunnen worden geroepen, met aftrek alzoo van de vrijgestelden en voor altijd uitgeslotenen, dan zal elke gemeente slechts worden belast in evenredigheid van de personen, waarover zij kan beschikken, en zal, bijgevolg, het bezwaar worden weggenomen, dat nu aan de bepaling van het gemeentelijk contingent verbonden is, wanneer van de ingeschrevenen op 1 Januari, de tegenwoordige maatstaf voor de bepaling van het contingent, een, in verhouding tot andere gemeenten, grooter

aantal personen van den dienst vrijgesteld of voor altijd uitgesloten moet worden. Het groot aantal vrijgestelden en uitgeslotenen was in den regel de oorzaak, dat de lichtingen niet voltallig konden worden ingelijfd; de te korten werden niet immer gevonden in gemeenten met een beperkt aantal ingeschrevenen, maar zeer dikwijls ook in gemeenten, waar het aantal ingeschrevenen geen tekort kon doen vermoeden. In ruimer toepassing van het middel van samenvoeging van gemeenten was dan ook geen afdoende maatregel tot voorkoming van tekorten op de lichting te vinden. Wordt de hoegrootheid van de lichting bepaald naar het getal der voor den dienst werkelijk beschikbare lotelingen, dan zullen, uit den aard der zaak, tekorten op de lichtingen zich niet meer voordoen, althans tot de zeldzaamheden behooren.

De Regeering moet echter, dit behoeft geen betoog, vrijheid hebben om, voor het onverhoopt geval dat art. 184 der Grondwet toegepast zou moeten worden, dadelijk het tijdstip van inlijving van de nieuwe lichting te vervroegen, in dier voege dat de inlijving geschiede vóór dat de oudste lichting recht op ontslag hebbe verkregen. Daartoe strekt art 10 a, waarmede de voordracht is aangevuld.

Wordt dit voorstel tot wet verheven, dan zal de Regeering te zijner tijd, als overgangsmaatregel, ter voorkoming dat in de vijf eerste jaren tusschen Mei en September eene lichting minder beschikbaar zij, met het oog op de tweede zinsnede van art. 182 der Grondwet, gedurende die vijf eerste jaren, jaarlijks moeten voorstellen, de oudste lichting eerst op 1 October van het jaar, waarin de vijf- of vierjarige diensttijd eindigt, uit den dienst te ontslaan. Dit kan geen bezwaar opleveren noch voor de dienstplichtigen, noch onder geldelijk opzicht voor het Rijk. De miliciens van die oudste lichting zijn dan in het genot van verlof; zij zullen, al wordt hun diensttijd met enkele maanden verlengd, in dat genot blijven, tenzij art. 184 der Grondwet toegepast wierd. In dit laatste geval zou ook dan, wanneer de maatregel niet werd genomen, als gevolg van veranderd tijdstip van inlijving van volgende lichtingen, verlenging van hun diensttijd noodzakelijk zijn.

De wijzigingen, waartoe de op 17 Maart jl. aan de Kamer ingezonden voordracht strekt, en die, waarmede deze voordracht thans wordt aangevuld, zijn in ieder geval en afgescheiden van alle andere verbeteringen, waarvoor de organisatie onzer strijdkrachten vatbaar zou zijn, noodig, zoo in het belang van den dienst als ter bevordering van meerdere billijkheid en regelmaat in de toepassing en uitvoering der wet. Naar de meening van de Regeering bestaat geen de minste grond om die *verbeteringen* te verschuiven totdat voorzien zal zijn in alles wat, volgens het Verslag, regeling of nadere regeling behoeft. De lijst van onderwerpen, waarin het Verslag voorziening wenscht te doen voorafgaan, bevat: 1°. algemeene organisatie van de strijdbare krachten der natie; 2°. voldoening aan de eischen van den Indischen dienst (Indische brigade); 3°. betere organisatie van het leger (versterking der kaders); 4°. voorziening in de kazerneering; 5°. nadere regeling van de schutterijen; 6°. aanduiding in bijzonderheden, hoe, in tijd van oorlog, de troepen, zoo van de zee- als van de landmacht, zullen ingedeeld worden; 7°. wettelijke legerorganisatie; 8°. garnizoensregeling. Moest regeling van dit alles haar beslag hebben verkregen alvorens de hand worde geslagen aan verbetering van de militiewet, men zou die reeks van onderwerpen wellicht niet kunnen sluiten zonder dat daarin ook begrepen waren verbetering van de militaire rechtspleging, verzekering van de eischen van den militairen geneeskundigen dienst, enz. enz.

Het komt aan de Regeering onverantwoordelijk voor, met het brengen van verbeteringen in de militiewet, waarvan de noodzakelijkheid door veertienjarige ondervinding is in het licht gesteld, te toeven tot het tijdstip, waarop de toestand van volmaaktheid zal zijn verkregen, dien het Verslag wenscht, tot het oogmerk, waarop een regeling tot stand zal zijn gekomen, die ons krijgswezen te land in staat zal hebben gesteld, aan alle mogelijke eischen te voldoen.

§ 2. Het schijnt dan ook zonder practisch nut, waar slechts sprake is van wijziging der militiewet, met behoud van hare hoofdbeginselen, op het gebied

der breedvoerige beschouwingen, in het Verslag met betrekking tot dien toestand van volmaaktheid opgenomen, te treden. Moge men al met die beschouwingen kunnen instemmen, toch behoort niet uit het oog te worden verloren, dat de maatschappelijke toestanden tegenwoordig, bij de gunstigste onderstellingen, niet gedoogen zooveel vrijwilligers aan te werven, dat de volkswapening een afzonderlijke legermacht, buiten het staande leger, vorme. Een gedeelte der mannelijke bevolking moet als militie, als deel van het werkelijk leger, ook tot handhaving van onze onzijdigheid optreden.

§ 3. De overtuiging der Regeering, dat verbetering van de levende strijdkrachten gevorderd wordt, is de grond, waarop bij de voordracht verhooging van de sterkte der militie, van het gedeelte dat voor de zeemilitie kan worden bestemd en van het gedeelte der militie te land, dat blijvend onder de wapenen kan worden gehouden, alsmede beperking van den ouderdom van hen, die als plaatsvervanger kunnen worden toegelaten, zijn voorgesteld.

De uitvoerigheid van het Verslag schijnt het beweren niet te staven, dat de voordracht in hoofdzaak niets anders is, dan het tweede gedeelte eener vroegere voordracht, aan welke toen van de zijde der Kamer reeds een breedvoerige behandeling is te beurt gevallen. Het ontwerp, waarop het Verslag doelt, gaf de volledige wet met de afschaffing van de plaatsvervanging en nommerverwisseling, absoluut doorgevoerd. Bezwaarlijk is dan ook aan te nemen, dat dit ontwerp »wegens zijn onvolledigheid" met weinig instemming werd ontvangen. Veeleer is er grond voor de meening, dat het wegens de uitwerking van het hoofdbeginsel, dat later opnieuw voorgesteld, doch toen verworpen werd, door de Kamer werd veroordeeld, als van te uitgebreide strekking.

De klacht, dat geen poging wordt gewaagd om de bedenkingen te wederleggen en de opmerkingen te beantwoorden, die in het Verslag over het ontwerp van 1871 voorkomen, verliest hare aanleiding, wanneer men nagaat, dat die bedenkingen en opmerkingen grootendeels betroffen den ook nu weder ter sprake gebrachten voorrang, welken de regeling van andere onderwerpen van organisatie van de strijdbare krachten der natie en wat daarmede middellijk of onmiddellijk in verband staat, zou moeten hebben boven die van de militie te land en ter zee, terwijl de tegenwoordige voordracht slechts strekt tot wijziging der bestaande militiewet, zoo om een schrede te doen op den weg der verbetering van de levende strijdkrachten, als om te gemeet te komen aan bezwaren, die de wet in hare uitvoering en toepassing heeft doen gevoelen.

De militiewet, die slechts een deel, ofschoon een belangrijk deel, van de samenstelling onzer krijgsmacht kan regelen, behelst voorzeker geen »algemeene organisatie van de strijdbare krachten der natie". Dit is haar doel niet en moet of kan het ook niet zijn. De waarde der wijzigingen, in de wet van 19 Augustus 1861 voorgesteld, wordt in het Verslag met zekere geringschatting bejegend en voorbijgegaan. Nochtans is het juist die waarde waarop het aankomt.

Door de voorgestelde wijzigingen wordt, volgens het Verslag, het *leger* wel met enige duizende manschappen versterkt, maar de *natie* niet weerbaar gemaakt. Deze opmerking schijnt te doelen op een algemeen oefeningsplicht. Van oefening, in beperkten zin genomen, hangt evenwel de weerbaarheid niet uitsluitend af. Evenzeer, ja veel meer, komt daarbij het organiseren, dat is de indeeling met voldoende kader, de slagvaardigheid in aanmerking; de *algemeene oefening* zou juist aan het aantal dienstplichtige menschen, niet soldaten, de slagvaardigheid van het geheel opofferen, tenzij al de geldmiddelen des lands en alle maatschappelijke eischen der bevolking daaraan ondergeschikt wierden gemaakt.

Een ingrijpende maatregel, die de voordracht van 17 Maart II. karakteriseert, is de beperking van den leeftijd, waarop plaatsvervangers kunnen worden toegelaten, tot het 25ste jaar. Uit den aard van de zaak moet dit gunstig werken voor de Indische werving, en kan tevens, zooals terecht door de leden, bedoeld in de voorlaatste alinea van § 6 van het Verslag, werd opgemerkt, tot toeneming van het getal vrijwilligers zoo voor het leger als voor de militie te land leiden.

De wet belet ook niet, dat de plaatsvervanger zich voor den Indischen dienst verbindt. Art. 61 staat dit toe, en van die bevoegdheid wordt niet zelden gebruik gemaakt.

Wordt overigens vooralsnog aan de oprichting van de Indische brigade de hand niet geslagen, dan is dit juist ten gevolge van de overweging, dat die maatregel, althans in de tegenwoordige omstandigheden, wel verre van te beantwoorden aan de verwachtingen, in het Verslag uitgedrukt, niet ten gunste der dadelijke Indische behoeften zou werken.

Beperking van de toelating van vrijwilligers bij de militia ware noch met den geest der Grondwet, noch met de billijkheid overeen te brengen. De hierbedoelde vrijwilligers zijn geenszins met plaatsvervangers gelijk te stellen, integendeel van deze zeer te onderscheiden. Bij het nietsbeteekenend aantal vrijwilligers bij de militia zal men intusschen moeten erkennen, dat discussie over dit punt feitelijk weinig nut heeft, al mocht dit aantal, nu de gelegenheid zal ontbreken om na het 25ste jaar nog als plaatsvervanger op te treden, kunnen toenemen, wat wenschelijk ware.

Voorzeker is de zwakte der kaders het groote gebrek, tot welks bestrijding maatregelen zullen worden genomen, die, naar de Regeering hoopt, doeltreffend zullen worden bevonden; doch ze liggen buiten deze wet, en er is reeds op gewezen, dat juist de algemeene oefeningsplicht het overmatig aantal van eenigermate geoefenden, de slagvaardigheid, die men wel op het oog zal hebben waar men wijst op het gevaar van verwarring in oorlogstijd, zou opofferen.

Terecht wordt de behoefte aan versterking onzer weerbaarheid dringend genoemd. Deze kan echter niet worden uitgesteld totdat alles wat daarmede maar eenigszins in verband staat, in volkomenheid bereikt is. De Regeering heeft gemeend, dat vermeerdering van sterkte der militia een schrede op den weg van vooruitgang onder dat opzicht zal zijn, en dat daarmede niet behoort te worden gewacht totdat een organisatie van het leger en een militaire wetgeving zullen zijn tot stand gekomen, die aan alle eischen beantwoorden en aller wenschen bevredigen. Het een met het ander moet hand aan hand en stap voor stap gelijktijdig vooruitgaan. Indien elke verbetering, die wordt voorgesteld, immer afstuit op den voorrang, dien men aan een andere verbetering wenscht toegekend te zien, blijft men in een vicieus kring, waarin men ronddraait zonder vooruit te komen. De omstandigheid, dat de maatregel zeer weinig zou bijbrengen tot verhooging van onze weerbaarheid en overigens eerst over vijf jaren zijn volle werking kan doen, is geen reden om een gedeeltelijke verbetering, waar zij reeds nu bevorderd kan worden, achterwege te laten, en in de vrees, dat die gedeeltelijke verbetering een serieuze verbetering van ons krijgswezen, wat de levende strijdkrachten betreft, voor altijd zou doen verschuiven, kan door de Regeering niet worden gedeeld.

§ 4. Het zoeven gezegde is ook toepasselijk op het in deze paragraaf behandelde. Zoodra de voordracht tot wijziging der militiewet door de wetgevende macht zal bekrachtigd zijn, zal de nadere regeling der schutterijen worden voorgelegd. Het mag overbodig heeten te verklaren, dat daarbij de samenhang dier twee onderwerpen niet uit het oog zal worden verloren. Maar is het daartoe noodzakelijk, dat die beide onderwerpen bij ééne wet, althans gelijktijdig worden behandeld? Wijziging van de militiewet praedjudicieert toch geenszins een nadere regeling der schutterijen; en militia en schutterij zijn, volgens de Grondwet, afgescheiden zaken.

De opmerkingen in de laatste zinsnede zouden op hare plaats zijn, indien de afschaffing der plaatsvervangings voorgesteld werd. Intusschen blijkt hier opnieuw hoe de door de Kamer bij herhaling veroordeelde afschaffing der plaatsvervangings zelfs door hare voorstanders steeds met ruime eischen van andere regelingen gepaard gaat, waarvan de verwezenlijking zoo licht niet te verwachten is, en dus naar de verre toekomst wordt verschoven.

§ 5. Hoe men, bij een lichte jaarlijks van 13 500 man, in vijf jaren minder dan 67 500 man zou kunnen lichten, wordt niet best gevat, evenmin als de be-

rekening voor het bewijs dier stelling gevolgd. Iets anders ware het, zoo men wilde aantoonen, dat men, met een jaarlijksche lichte van 13 500 man, aan het einde van vijf jaren geen 67 500 man bijeen zal hebben. Maar dit is, het Verslag zelf stelt dit in het licht, door de Regeering niet beweerd. Integendeel. Zij heeft verklaard, dat met lichten tot het maximum van 13 500 man het maximum van de sterkte der militie niet immer beschikbaar zal zijn. Dit zou alleen dan het geval kunnen wezen, wanneer de ingelijfden door andere militieplichtigen wierden vervangen zoo zij in den vijf- of vierjarigen diensttijd aan de sterkte kwamen te ontbreken door overlijden, vervallenverklaring van den militairen stand, wegzending uit den dienst, desertie, enz.; een stelsel dat in strijd is met de strenge afscheiding der lichten, door de Grondwet gewild.

Bij de opmerking in § 3 van het Verslag, dat de voordracht »eenvoudig» strekt om de sterkte der militie te land van 52 600 tot 63 500, van de zeemilitie van 2400 tot 4000 man te verhoogen, enz., maakt het een vreemden indruk, hier een verwijt te vinden over de wijze van betoog der noodzakelijkheid van de vermeerdering van een last, »die toch reeds zwaar genoeg op de natie drukt».

Elke vermeerdering van de sterkte der militie moet, uit den aard van de zaak, den last der natie, wat dienstplicht betreft, verzwaren. Inkrimping van de reeks der vrijstellingen kan dien zwaarderden druk niet wegnemen, maar alleen meer gelijkmatig verdeelen.

Vermeerdering van de sterkte der militie wordt door de belangen van den dienst gevorderd; niemand, met de toestanden en de eischen van den dienst bekend, zal dit ontkennen; doch men zal tevens moeten toegeven, dat niet kan worden geveerd, op den man af te berekenen en, zooals het Verslag wenschte, in de bijzonderheden aan te toonen, het aantal militieplichtigen, dat ter voorziening in de eischen der defensie tot dienstplicht zou moeten worden geroepen.

Het Verslag wil de bepaling van de sterkte der militie in verband gebracht hebben met een wet op de legerorganisatie.

Het gebrek aan kader beheerscht de legerquaestie; afdoende maatregelen moeten beraamd en zullen genomen worden om in dat gebrek te voorzien, doch daarvoor is een legerorganisatie bij de wet nog geen vereischte. Wierd een geheel uitgewerkte en volledige legerorganisatie voorgesteld en dadelijk ingevoerd, zij zou slechts een krachtig leger op papier geven, dat theoretisch aan alle eischen voldeed, maar in alle onderdeelen in werkelijkheid onvoldoende aan kader zou zijn. Alle onderdeelen van het leger moeten voortgaande versterkt en gebracht worden in een toestand, die aan de eischen van den tijd voldoet; doch om op dien weg werkelijk een stap vóóruit te doen, moet men zorgen, met het bestaande, al kan het leger voorshands zijn volkomene organisatie niet bereiken, steeds slagvaardig te blijven; alle maatregelen behooren te worden genomen om, binnen de grenzen van hetgeen waarover men voor het tegenwoordige beschikken kan, de uitbreiding en kracht van het leger te bevorderen. Op die wijze voldoet men, zooveel eenigszins mogelijk aan de eischen van het oogenblik, bereidt men de toekomst beter voor dan door het bewerken en bespreken van een nog slechts denkbeeldige wettelijke legerorganisatie, en ontloopt men het gevaar van, door bespiegelingen, de kracht, het slagvaardige van het oogenblik te verwaarloosen.

Bij het Verslag wordt, met een beroep op Frankrijk, beweerd, dat de organisatie van het leger bij de wet aan het krijgswezen die vastheid zou geven, welke juist voor dat deel van het Staatsbestuur meer dan voor eenig ander wordt vereischt. Niet onvoorwaardelijk is dit als juist aan te nemen. In België toch heeft zich reeds meermalen ontevredenheid over de daar achtereenvolgens in 1853, in 1868 en in 1873 ingevoerde wetten op de legerorganisatie geopenbaard. Doch wat hiervan zij, zooveel is zeker, dat het door zoodanige organisatie te verkrijgen theoretisch cijfer der militie voorshands toch fictief zoude blijven; in elk geval kunnen en behoeven verbeteringen, in de militiewet noodig, niet te wachten totdat die wettelijke legerorganisatie, waarvan het Verslag zoo schoone uitzichten voor den toestand van onze strijdkrachten, zij 't ook met waarschijnlijke verhoogen van het cijfer der militie, voorspiegelt, er zal zijn. Men moet zich wel,

door den feitelijken toestand van het oogenblik gedwongen, vergenoegen met de bepaling van een maximum van jaarlijksche lichting, dat in verhouding is tot de krachten der bevolking en tevens beantwoordt aan de eischen van het leger, zoo voor het tegenwoordige als voor de naaste toekomst. Wanneer na verloop van eenige jaren en de bevolking toegenomen en de kaders van het leger ontwikkeld zullen zijn, zal een verhooving van het maximum, zoo noodig, ook zoo bezwaarlijk niet te verkrijgen zijn. Juist de zucht van de Regeering om de slagvaardige ontwikkeling van het leger in al zijne onderdeelen krachtdadig te bevorderen, is de oorzaak dat zij niet elke verbetering, welke in den bestaanden toestand kan worden gebracht, wil uitgesteld zien, om met bespiegelingen van een denkbeeldige volkomen wettelijke legerorganisatie te beginnen. Zij wenscht van de wijdloopige en langdurige discussiën, die daaraan noodzakelijk verbonden zijn, de maatregelen niet afhankelijk te maken, welke in alle denkbare gevallen voor de eischen van het oogenblik en van de naaste toekomst noodig zijn, en zoodoende de feitelijk voorwaartsche stappen uit te stellen en onzeker te maken. Zooveel de kaders, die men hoopt te ontwikkelen, zullen toelaten, zal versterking van de militie per compagnie geschieden; daardoor zal al spoedig, zij 't ook niet dadelijk, de gelegenheid geboren worden, het aantal onderdeelen (compagnieën, batterijen), waar dit noodig is, te vermeerderen.

Hoe de Kamer, — ware het in het Verslag bedoelde amendement, dat strekte om de hoegrootheid van elke lichting jaarlijks door de wet te doen bepalen, in de militiewet opgenomen, — zou hebben gewaakt, dat maatregelen genomen werden om het cijfer der vrijwilligers te verhoogen, ten einde zoodoende den militieplicht niet zwaarder dan noodig is op de bevolking te doen drukken, is een vraag, waarvan in het Verslag geen oplossing wordt gevonden.

Het verschil in *minder* van 500 man per jaarlijksche lichting, tusschen deze voordracht en die van 1867, waarop zoo in het Verslag als in de daarbij gevoegde Nota wordt gewezen, mag worden aangemerkt als een bewijs, dat de Regeering bij haar voorstel »er niet een slag in geslagen heeft”, maar te rade is gegaan met de werkelijke behoeften onzer strijdkrachten, en aan de bevolking geen zwaarder druk wil opgelegd zien, dan de eischen van den dienst medebrengen.

§ 6. De reden waarom geen verandering is voorgesteld in den ouderdom van hen, die wenschen als vrijwilliger bij de militie op te treden, is in § 3 opgegeven.

In § 4 is reeds opgemerkt, hoezeer de voorstanders zelve van de afschaffing der plaatsvervangende aan dien maatregel zooveel eischen van anderen aard verbinden, waarvan de dadelijke verwezenlijking niet te verwachten is.

Dat de Regeering geheele afschaffing van de plaatsvervangende niet in het welbegrepen belang des lands acht, blijkt uit hare voordracht, waarbij alleen beperking der plaatsvervangende, wat den ouderdom der plaatsvervangers betreft, wordt voorgesteld. Verder te gaan is haar niet raadzaam voorgekomen. Zij werd tot dit besluit niet geleid, alléén door het afkeurend votum der Kamer van 30 Juni 1873, ofschoon, na dat votum, bevestigd door het verschil van meening, dat, blijkens het Verslag, tusschen de leden der Kamer omtrent het vraagpunt nog bestaat, veel eer te verwachten is, dat de voorstanders der afschaffing in de Kamer ook nu de meerderheid niet uitmaken.

De verbetering van de kazerneering zal een eerste zorg der Regeering zijn; zij hoopt daarin, wanneer zij voor dit onderwerp de noodige gelden aanvraagt, steun bij de Staten-Generaal te vinden. Al wat tot verbetering van het soldatenleven kan leiden, wordt door de Regeering bevorderd; op dien weg is reeds veel gedaan en zal nog veel gedaan worden, doch ook hierin is rekening te houden met de middelen, waarover de Regeering ter bereiking van dat doel kan beschikken.

Afschaffing ter plaatsvervangende te verbinden aan te groote eischen van genot en gemak voor hen, die hun militiedienst in persoon vervullen, en te milde bepalingen voor de wijze van dienen ten gerieve van meer gegoede standen, zouden

in zich sluiten, dat men het beginsel van persoonlijke dienstvervulling was toegegaan, onder de voorwaarde, dat deze volstrekt geen inspanning, zelfs geen ontbering van genot, gemak en weelde voor hem, die den dienst vervult, eische. Zoover kunnen de verbeteringen van het soldatenleven nimmer gaan, en zonder dat, hebben de gegoede volksklassen, voor een groot gedeelte althans, een onverwinnbaren afkeer van persoonlijke dienstvervulling, hoewel zij in andere maatschappelijke betrekkingen of in de opleiding daarvoor zich dikwijls veel meer gerieflijkheden moeten ontzeggen. Men behoeft slechts te wijzen op de drukke, moeielijke en vaak zeer slecht betaalde diensten van lagere ambtenaren bij spoorwegdiensten en dergelijke.

Het stelsel van schadeloosstelling, onlangs in België ingevoerd ten behoeve van minvermogene ouders of grootouders van miliciens, zoolang deze persoonlijk dienen, kan de Regeering niet als voorbeeld ter navolging aanbevelen. Zoodanige wettelijke liefdadigheid acht zij niet geraden, al ware deze met onze instellingen en wetgeving omtrent het armwezen overeen te brengen.

In hoever zij, die hun dienst bij de militie door een ander, plaatsvervanger of nommerverwisselaar, laten vervullen, op jeugdiger leeftijd tot den schutterlijken dienst zouden moeten worden verplicht, is een vraag, die eerst bij de behandeling van een voordracht tot nadere wettelijke regeling van de schutterijen overwogen en beslist kan worden. De wijziging van de militiewet, nu voorgesteld, kan daarop niet wachten; zij laat overigens het vraagpunt in zijn geheel.

Het wetsontwerp.

De voordracht heeft geen algemeene herziening van de militiewet ten doel. Haar strekking is uitsluitend wijziging van die gedeelten der wet, welke, als gevolg van de tevens voorgestelde nieuwe bepalingen, noodzakelijk verandering behoeven. Enkele andere voorgedragen wijzigingen betreffen slechts de administratieve werking van de wet, voor zoover de ondervinding daarin leemten heeft doen kennen.

Een gewijzigd ontwerp, mede de hiervoor in § 1 reeds besproken bepalingen omtrent de verandering van het tijdstip van inlijving bevattende, wordt hierbij overgelegd.

Het volgende strekt tot beantwoording van het Verslag en tot toelichting van de wijzigingen en aanvullingen, welke de voordracht van 17 Maart II. heeft ondergaan.

HOOFDSTUK I.

Art. 2 der wet. (Art. 2 van het wetsontwerp en van het gewijzigd ontwerp.) De redenen, die tot de wijziging der derde zinsnede van het westartikel hebben geleid, zijn in § 1 opgegeven.

In het cijfer, waarnaar, volgens het voorstel, de hoegrootheid der lichte zal worden bepaald, zijn te begrijpen de tot den dienst aangewezenen, die van hun aanwijzing in beroep zijn gekomen en omtrent wier beroep op 1° Juli van het jaar niet in hoogste ressort was beslist; de vrijgestelden en voor altijd uitgesloten, van de uitspraak ten aanzien van welk beroep is ingesteld, doch waaromtrent mede op 1° Juli van het jaar niet in hoogste ressort een beslissing was genomen; de voorloopig uitgesloten, omtrent wie op 1° Juli van het jaar geen eindbeslissing plaats had, en de na de definitieve sluiting van het inschrijvingsregister ingeschrevenen, die, tot naloting toegelaten, vóór 1° Juli van het jaar niet bij een uitspraak, voor vernietiging niet meer vatbaar, van den dienst bij de militie vrijgesteld of voor altijd uitgesloten waren.

Art. 3 der wet. (Art. 3 van het wetsontwerp en van het gewijzigd ontwerp.) De wijziging van de eerste zinsnede is het noodzakelijk gevolg van de voorgestelde verandering der derde zinsnede van art. 2. Geheele omwerking van de militiewet

wordt door die verandering niet vereischt; de loting kan zonder bezwaar aan de keuring en het onderzoek der andere redenen van vrijstelling door den militieraad, blijven voorafgaan.

De samenvoeging van gemeenten, in de tweede zinsnede bedoeld, strekt nu slechts om aan de ingeschrevenen in gemeenten, die weinig ingeschrevenen hebben, in overeenstemming met art. 181 der Grondwet, de kans niet te ontnemen, door het lot van dienstplicht bevrijd te worden. De samenvoeging moet, wordt het voorstel aangenomen, evenals nu, geschieden vóór de loting en naar het getal van hen, die op de inschrijvingsregisters voorkomen, doch zal voortaan buiten invloed blijven op de bepaling van het militiecontingent, dewijl dit naar de voordracht en overeenkomstig de opmerking op bladz. 10 van het Verslag te dezen aanzien gemaakt, berekend wordt naar het aantal ingeschrevenen, die op 1° Juli van het lichtingsjaar voor den dienst beschikbaar, alzoo niet vrijgesteld of voor altijd uitgesloten waren. Van moeielijkheden en klachten over ongelijkmatigen druk kan dan geen sprake meer zijn. Uit dezen hoofde bestaat te minder aanleiding om samenvoeging van gemeenten op grooter schaal te gebieden. De Regeering stemt in met de leden, die tekorten op de lichteing, al zijn deze niet beduidend, niet raadzaam achten. De voorgestelde verandering van de derde zinsnede van art. 2 der wet zal tot voorkoming van tekorten wegens gemis van beschikbare lotelingen leiden.

Het bestaan van „volstreckte behoefte” aan indeeling van het grondgebied des Rijks in grootere kringen, met het oog op de organisatie enz. der militie, het onderwerp waartoe de voordracht beperkt is, kan niet worden erkend; de onderzinding heeft de noodzakelijkheid van zulke reorganisatie geenszins aangetoond. Het stelsel van gemeentelijke contingenten, in de wet van 1861 gehuldigd, is niet gebleken onvoldoende te werken en zal nog minder bezwaar hebben, wanneer die contingenten, zooals wordt voorgesteld, berekend worden naar meer billijken maatstaf; namelijk naar het getal slechts van hen, die tot den dienst kunnen worden geroepen. Snelheid van mobilisatie is bij de wet van 1861 genoegzaam verzekerd. Indeeling van de militie in militiekringen, bij het Verslag besproken, zou van zelf leiden tot zoogenaamde landweerbataljons, die een op zich-zelve staande macht vormen, maar waarvoor veel kader zou moeten worden afgezonderd. Zoodanige, van het bestaande in alle opzichten afwijkende indeeling der militie acht de Regeering niet noodig zoolang er schutterijen zijn. Kwam het tot herziening van het VIIIste hoofdstuk der Grondwet, dan kon het overweging verdienen, de schutterijen door zoodanige landweerkorpsen te vervangen.

Art. 5 der wet. (Art. 4 van het wetsontwerp en van het gewijzigd ontwerp.) De beschouwingen en opmerkingen van de leden, in de tweede alinea van het Verslag bedoeld, worden door de Regeering beaamd. De door andere leden gewenschte ingrijpende vervorming van de zeemilitie is nog raadzaam, noch voor het doel, waarmede zij wordt aangeprezen, noodig. Het kan niet worden toegegeven, dat de inrichting der zeemilitie, zooals die nu bestaat, en de intrekking der vrijstelling, vóór de wet van 1861 aan de uitoefening van het beroep van buitenlandsch zeevarende verbonden, het aantal Nederlandsche matrozen zoo aanmerkelijk zouden hebben doen verminderen als wordt beweerd. Men mag niet uit het oog verliezen, dat zij, die bij de zeemilitie worden ingelijfd, dit hebben gevraagd; het aantal militieplichtigen, dat zich jaarlijks voor den dienst ter zee aanmeldt, is zoo groot, dat veelal de wenschen van slechts een derde gedeelte dier vrijwilligers kunnen worden bevredigd; zeker een bewijs dat de dienst der zeemilitie niet onvruchtbaar is voor den zeevarende, en zij, die zich daarvoor vrijwillig aangeven, behooren — 't werd in het Verslag terecht opgemerkt — in den regel tot dat deel der bevolking, hetwelk de zeevaart als zijn roeping beschouwt. Behalve de voordeelen, aan de zeemiliciens bij de wet toegekend, korter diensttijd en vrijdom van schutterlijken dienst in tijd van vrede, duurt voor hen de werkelijke dienst hoogstens een jaar. Na verloop van dat jaar wordt hun, als zij dit verlangen, in gewone tijden vergunning tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart of visscherij verleend. Zoodanige vergunning werd in de laatste drie jaren aan 233 man, dus aan 13 per cent van de drie lichteingen,

groot 1800 man, toegestaan. De leden die een vervorming van de zeemilitie wenschen, houden rekening met de belangen van onze koopvaardijvloot, doch verliezen de bezwaren uit het oog, welke aan zoodanige herschepping verbonden zijn, zoowel voor het Staatsbelang als voor de koopvaardijvloot zelve, wanneer plotseling een oorlog zou uitbreken en de bij de zeemilitie ingelijfd en dan uit al de hoeken van de wereld in werkelijken dienst zouden moeten worden geroepen.

Art. 7 van het gewijzigd ontwerp. De noodzakelijkheid van het voorgestelde art. 10a is reeds in § 1 betoogd. De Regeering moet, terwijl zij nog over vijf geoefende lichteningen kan beschikken, bevoegdheid hebben, de inlijving en oefening van de nieuwe lichtening te vervroegen, wanneer het geval van oorlog of andere buitengewone omstandigheden daartoe aanleiding geven. De oefening van die lichtening kan dan reeds ver gevorderd zijn op het tijdstip, waarop de oudste lichtening, in gewone omstandigheden, recht op ontslag heeft.

HOOFDSTUK II.

Art. 11 der wet. (Art. 7 van het wetsontwerp; art. 8 van het gewijzigd ontwerp.) De opmerkingen van meer algemeenen aard, waaraan te dezer plaatse in het Verslag wordt herinnerd, zijn in § 1 besproken, voor zoover zij geacht kunnen worden met het ontwerp en de strekking der voordracht in verband te staan.

De wijziging, in art. 11 voorgesteld, geschiedde niet in het uitzicht, dat daardoor het dusver zoo weinig beteekenend getal vrijwilligers voor de militie zou aangroeien, maar omdat geen afdoende reden bestaat, voor den vrijwilliger, met betrekking tot zijn lengte, andere eischen te stellen dan voor hen, die door de wet tot militiedienst verplicht worden. Het verschil, met betrekking tot de lengte van deze laatsten en de vrijwilligers in de wet opgenomen, is alleen het gevolg van een bij art. 47, 1°, goedgekeurd amendement, voorgesteld nadat art. 11 der wet was aangenomen, waarmede het door de Regeering voorgestelde art. 47, 1°, der wet in overeenstemming was.

HOOFDSTUK III.

Art. 15 der wet. (Art. 8 (16) van het wetsontwerp; art. 9 (16) van het gewijzigd ontwerp.) Onduidelijkheid van 2°. en 3°, in het Verslag beweerd, kan niet worden toegegeven; die bepalingen hebben zich dan ook, luidens het Verslag, zij 't al met eenige inspanning, laten begrijpen.

Het geval dat, naar het Verslag, zich kan voordoen, dat volgens 5° van het artikel, de twintigjarige jongeling noch in het vreemd land, noch hier voor de militie ingeschreven of dienstplichtig wordt, zal, wordt de voordracht tot wet verheven, tot de zeldzaamheden behooren. Woont de vader, moeder of voogd van den jongeling tijdens deze, naar zijn ouderdom, tot vervulling van militieplicht in aanmerking kan komen, vijf jaren of langer in een vreemd land, dan is het, met het oog ook op art. 10, 3°, der wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* n°. 44), onbehoorlijk, hem hier te lande nog aan militieplichten te onderwerpen. De vraag, of hij zich, om bevrijd te zijn van den verplichten krijgsveld in het vreemd land, waar hij zijn wettige woonplaats heeft, op het voortdurend bezit van de hoedanigheid van Nederlander kunne beroepen, moet in elk voorkomend geval onderzocht en aan de omstandigheden getoetst worden. Zooals nu de wet luidt, is elk Nederlander, wiens vader, moeder of voogd geen ingezetene was tusschen 1°. Januari van het jaar, waarin hij zijn 19de jaar was ingetreden, en 31 December van het jaar, waarin hij zijn 20ste jaar bereikt had, hier te lande van militieplicht vrij, terwijl zijn Nederlanderschap hem van verplichten krijgsveld ontheft, zoo hij woont in een der Staten, bedoeld in het slot van art. 15 der wet. Een zeer kortstondig wonen van den vader, de moeder of den voogd in een vreemd land heeft nu opheffing van den militieplicht tot gevolg, ten nadeele van hen, die op dat middel van ontduiking niet bedacht zijn of er geen gebruik van kunnen of willen maken.

Naar 5°. en 6°. van art. 16 der voordracht, daarentegen, zal elk Nederlander militieplichtig zijn, wiens vader, moeder of voogd, of, is hij ouderloos en zonder bekenden voogd, die zelf zijn woonplaats of verblijf naar een vreemd land heeft overgebracht, wanneer de woonplaats of het verblijf buitenslands minder dan vijf jaren heeft geduurd; terwijl ook bij langer verblijf buitenslands, naar 4°. van het artikel, militieplicht rust op den zoon van den Nederlander, die ter zake van 's lands dienst in een vreemd land woont, of, overleden zijnde, laatst gewoon heeft.

De bepalingen omtrent het ingezetenschap in art. 3 der wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* n°. 44), waarnaar in 1°. van art. 16 wordt verwezen, gelden overigens voor allen, Nederlanders en vreemdelingen, voor zoover zij niet vallen in een der uitzonderingen van art. 17. Het gevolg hiervan is, dat de Nederlander alleen dan geen militieplicht te vervullen zal hebben, wanneer de vader, moeder of voogd zijn of hare woonplaats van buitenslands of van 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën naar Nederland overbrengt op een tijdstip, hetwelk niet toelaat het ingezetenschap te verkrijgen vóór 1°. Januari van het jaar, volgende op dat waarin de zoon of pupil zijn 20ste jaar heeft volbracht, of, betreft het een jongeling, die ouderloos is en geen bekenden voogd heeft, of die door vader, moeder of voogd is achtergelaten, zoo hij op evenbedoeld tijdstip geen achttien maanden in Nederland verblijf heeft gehouden.

Naar 3°. van art. 16 zal de binnen het Rijk verblijf houdende jongeling, Nederlander of vreemdeling, die geen vader of moeder heeft, of van wiens ouders de langstlevende ingezetenen was volgens art. 3 der wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* n°. 44), militieplichtig zijn, al is zijn voogd geen ingezetenen buitenslands gevestigd, tenzij hij in een der uitzonderingen van art. 17 mocht vallen.

Mogelijkheid, dat, in weerwil van het bepaalde in 5°. van laatstvermeld artikel, waarbij in het geval van dubbele nationaliteit wordt voorzien, een jongeling zoowel hier te lande als in een vreemd land tot krijgsveld dienst verplicht worde, bestaat alleen dan wanneer hij niet kan bewijzen Nederlander te zijn of te behoorren tot een der in 4°. van art. 17 bedoelde Staten. Voor hem kan van wege het Nederlandsch gezag geen vrijdom van dienst in het vreemd land worden gevraagd, als gevolg van zijn nationaliteit, evenmin als de overheid in een vreemd land dien vrijdom in Nederland kan vragen op grond van het beginsel, in 4°. van art. 17 gehuldigd. Het kan toch niet in aanmerking komen jongelingen, die ingezetenen des Rijks zijn, van militieplicht vrij te laten, zoo zij niet kunnen aantonen tot een der bedoelde Staten te behoorren, of onderdanen zijn van den Staat, waar de Nederlander, die dáár woont en in gelijk geval verkeert, tot krijgsveld dienst verplicht, kan worden. De grond, waarop vreemdelingen en zij, die, nevens de Nederlandsche, nog een ander nationaliteit hebben, van militieplicht hier te lande worden vrijgelaten, kan geen andere zijn dan het beginsel van wederkeerigheid ten behoeve van de Nederlanders, die zich in een vreemd land bevinden.

Art. 17 der wet. (Art. 8 (17) van het wetsontwerp; art. 9 (17) van het gewijzigd ontwerp.) Nederlanders, die ter zake van 's lands dienst in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën wonen, moeten naar den geest van de voorlaatste zinsnede van art. 3 der wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* n°. 44), voortdurend als ingezetenen worden beschouwd. De verwijzing naar dat wetsartikel bij 1°. van art. 16 der voordracht, maakt bestendiging van de uitzondering ten behoeve van de zonen van die Nederlanders noodig, daar zij anders militieplichtig zouden zijn. Bij terugkeer van den vader in het moederland zijn zij aan den militieplicht onderworpen, voor zoover zij naar hun ouderdom daarvoor in aanmerking komen en de vader zijn woonplaats binnen het Rijk in Europa vestigt. Zij echter, die *niet ter zake van 's lands dienst* in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën wonen, zijn geen ingezetenen van het Rijk; hun zonen zijn alzoo niet militieplichtig en zullen dit ook niet worden als gevolg van 5°. of 6°. van art. 16, dewijl onder »vreemd land» in art. 16, 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën niet zijn te begrijpen.

Art. 24 der wet. (Art. 8 (24) van het wetsontwerp; art. 9. (24) van het gewijzigd

ontwerp.) Voor het doel, waarvoor de opgaaf bestemd is, kan vermelding van den duur der gevangenisstraf, opgelegd aan gevangenen, die voor de militie moeten worden ingeschreven, gemist worden. Tot aanvulling van de tweede zinsnede van het artikel bestaat alzoo geen noodzakelijkheid. Die zinsnede kan zelfs zonder bezwaar worden weggelaten.

Art. 26 der wet. (Art. 8 (26 van het wetsontwerp; art. 9 (26) van het gewijzigd ontwerp.) Verschikking van het tijdstip der inlijving tot September geeft gelegenheid, voor het militiewerk in het algemeen meerdere tijdsruimte te laten. Meermalen is het wenschelijke daarvan ondervonden. Van die gelegenheid is door wijziging van het bij de voordracht voorgestelde nieuw art. 26 gebruik gemaakt, dewijl vooral de tijd, voor het onderzoek van de inschrijvingsregisters en de beslissing van daartegen ingebrachte bezwaren gesteld, te beperkt is.

Thans is ook voorzien in het geval, dat na afloop van den tijd, binnen welken bezwaren tegen inschrijvingsregister en alphabetische naamlijst bij 's Konings Commissaris in de provincie kunnen worden ingebracht, zelfs nadat door dezen omtrent die bezwaren uitspraak is gedaan, blijkt, dat een inschrijving in strijd met de wet heeft plaats gehad of behouden is. Inzonderheid met het oog op 4°. en 5°. van art. 17 is noodig, dat de wet vrijheid tot voorziening in zoodanig geval late. Niet immer toch geschiedt inschrijving voor de militie op eigen aangeifte of op die van vader, moeder of voogd. Ook ambtshalve inschrijving kan plaats hebben; inschrijving kan mede het gevolg zijn van opgaven, gedaan overeenkomstig art. 24, zonder voorkennis of medewerking van den ingeschrevene of van zijn vader, moeder of voogd. In het geval van art. 20 der (art. 22 van het wetsontwerp) wordt de belanghebbende, geschiedt de inschrijving ambtshalve, daarvan eerst onderricht door de mededeeling van het besluit, waarbij naloting is bevolen. Hierin is echter bij de voordracht (laatste zinsnede van art. 9 (22) van het wetsontwerp) in zoover voorzien, dat van ambthale inschrijving *terstond* moet worden kennis gegeven aan den ingeschrevene, of aan zijn vader, moeder of voogd, waardoor deze in staat worden gesteld; vóór dat naloting bevolen zij, hun bezwaren tegen de inschrijving te doen gelden.

Beslissing door den Koning, bij een met redenen omkleed en in de *Staatscourant* te plaatsens besluit, schijnt raadzaam wegens de gevolgen die afvoering van een ingeschrevene op den dienstplicht van anderen kan hebben, wanneer, zooals kan gebeuren, de loting afgelopen, de uitspraak van den militieraad in kracht van gewijsde gegaan, het contingent reeds bepaald en de verdeling hiervan over de gemeente geschied is. Heeft inlijving van den ingeschrevene, wien de beslissing geldt, plaats gehad, dan moet hij uit den dienst worden ontslagen. Geschiedt het ontslag vóór 15 December van het lichtingsjaar, dan zal, naar het voorstel, zijn plaats door een ander aangevuld moeten worden. Bepaalde de wet dit niet, men zou, tot nadeel van de lichting, misbruik kunnen maken van inschrijving van personen, wier afvoering, wordt zij gevraagd, niet kan worden geweigerd. Uit dezen hoofde kan de omstandigheid, dat de afgevoerde begrepen is geworden in het cijfer, waarnaar de bepaling van de hoegrootheid der lichting en de verdeling van deze over de provinciën en gemeenten plaats hadden, geen reden zijn, op die berekeningen terug te komen, noch grond opleveren voor ontheffing van den werkelijken dienst van hem, die door de afvoering dienstplichtig wordt of blijft.

HOOFDSTUK IV.

Art. 27 der wet. (Art. 10 van het gewijzigd ontwerp.) Door het houden van de loting in de maand Maart wordt het gevaar verminderd van oponthoud en moeilijkheden, nu meer dan eens ondervonden ten gevolge van hoogen waterstand en ijsgang tusschen 7 Februarij en 7 Maart.

Art. 34 der wet. (Art. 10 van het wetsontwerp; art. 12 van het ontwerp.) Volgens art. 15 van het Koninklijk besluit van 8 Mei 1862 (*Staatsblad* n°. 46) wordt het lotingsregister, staande de loting, in dubbel gehouden. Er kan geen bezwaar

bestaan, een dier dubbelen ter secretarie van de gemeente, waar de loting plaats had, voor elk ter lezing neder te leggen, terwijl het anderé in het bezit blijft van den Militiecommissaris. Het inschrijvingsregister, de voorname grondslag van het verdere militiewerk, wordt evenzeer, zelfs gedurende langer tijd, ter inzage van een ieder gelegd.

Art. 36 der wet. De bevoegdheid van Gedeputeerde Staten, om een loting ook voor een gedeelte te vernietigen, is, na de herhaalde Koninklijke beslissingen in dien zin genomen, niet twijfelachtig. Het licht in den aard der zaak, dat van vernietiging slechts sprake kan zijn voor zoover er ongeregelheden zijn gepleegd, die op den uitslag der loting van invloed hebben kunnen zijn.

Art. 39 der wet. (*Art. 12 van het wetsontwerp; art. 14 van het gewijzigd ontwerp.*) Door de wijziging, welke de rangschikking der artikelen van het IIIde hoofdstuk der wet heeft ondergaan, is het noodig, de verwijzing in 2°. van art. 39 der wet, daarmede in overeenstemming te brengen.

Art. 44 der wet. (*Art. 13 van het wetsontwerp; art. 15 van het gewijzigd ontwerp.*) Dewijl de tweede zitting van den militieraad, naar het gewijzigd wetsontwerp, uitsluitend bestemd is voor het onderzoek van hen, die als vrijwilliger voor de militia of als plaatsvervanger of nommervervisselaar wenschen te worden toegelaten, kan in de eerste zinsnede van art. 44 slechts van de eerste zitting van dien raad sprake zijn.

HOOFDSTUK V.

Art. 47 der wet. (*Art. 15 van het wetsontwerp; art. 17 van het gewijzigd ontwerp.*) *Ad 1um.* De Regeering kan niet bevestigen, dat de ondervinding zou hebben geleerd, dat zeer dikwijls jongelieden, die alleszins geschikt zijn voor den dienst, moeten worden afgekeurd, omdat zij de gevorderde lengte niet bezitten. Weder-invoering van het stelsel van tijdelijke vrijstelling, bij de wet van 1861 op afdoende gronden verlaten, kan niet in aanmerking komen. Vermindering van de gevorderde lengte acht de Regeering niet raadzaam. Bezwaarlijk zouden algemeen gelijkwerkende voorschriften gegeven kunnen worden, in acht te nemen bij het geneeskundig onderzoek van hen, die kleiner dan 1.55 meter zijn.

Ad 2um. Het geneeskundig onderzoek van militieplichtigen geschiedt naar regelen, bij maatregel van inwendig bestuur gesteld. Zij zijn thans vervat in het Koninklijk besluit van 3 Maart 1871 (*Staatsblad* n°. 9), hetwelk ook in de *Staatscourant* werd geplaatst. Uit dezen hoofde zal overlegging van eenige exemplaren van bedoeld reglement overbodig zijn. Het vermoeden, dat bij de keuring te zeer gelet wordt op kleine gebreken, die voor den dienst geenszins ongeschikt maken, wordt door de ruime toepassing, welke van art. 116 der wet gemaakt wordt, niet bevestigd. Het recht van beroep bij Gedeputeerde Staten van de uitspraken van militieraden is overigens voor andere militieplichtigen een waarborg tegen te vrijgeveige vrijstelling wegens ziekten of lichaamsgebreken. Bijziendheid niet langer als een reden van vrijstelling te doen gelden, acht de Regeering niet raadzaam. Indruppeling met atropine, thans bij de keuring op de bijzienden toegepast, is het éénige tot nu toe bekende afdoende middel, dat tegen misleiding waarborgt. Van ontstane oogontsteking, als gevolg van de aanwending van dit middel, is dusver niet gebleken. Een enkele maal slechts is daaromtrent bij het Departement van Binnenlandsche Zaken bezwaar ingebracht, dat bij onderzoek gebleken is ten eenenmale ongegrond te zijn.

Ad 3um. De Regeering vindt geen grond, in de beperking van de vrijstellingen zoover te gaan dat de weezen, die eenige zoon, tevens eenig wettig kind zijn, daarvan zouden zijn uitgesloten, omdat zij hun ouders verloren hebben. Deze uitzondering ware niet met de billijkheid overeen te brengen.

Ad 4um. (*Ontwerp en gewijzigd ontwerp.*) Vervulling van den wensch der leden, die, bij de vrijstelling van eenige wettige zoons, die niet eenig kind zijn, een stap verder dan de voordracht wenschen te gaan, zou leiden tot schier geheele opheffing van de beperking der vrijstellingen, bij de voordracht beoogd. Moest

voor deze vrijstelling worden getreden in de immer zeer moeilijke beoordeeling van de huiselijke omstandigheden van hem, wiens vader nog in leven is, de grens ware niet aan te wijzen.

Het denkbeeld om te bepalen, dat het behoefte huisgezin, waartoe de zoon behoort, ondersteuning uit de armenkas zal genieten, en dat daarvoor door het Rijk aan die kas subsidie zal worden gegeven, heeft terecht, blijkens het Verslag, tegenspraak ontmoet.

Het geval, dat de weduwe op het tijdstip der beslissing over den dienstplicht van haar zoon, ondertrouwd is, doet, op zich zelf, de reden van vrijstelling niet vervallen. Het zal echter voor den kantonrechter de vraag zijn, of het voorgenomen huwelijk aan afgifte van de acte van bekendheid, voor het verleenen van de vrijstelling bij art. 53 gevorderd, behoort in den weg te staan, wat in den regel wel het geval zal wezen.

Ad 4um der wet. (5um van het gewijzigd ontwerp.) De bedoeling is, aan allen, die zich vrijwillig voor den tijd van ten minste vijf jaren voor den militairen dienst verbonden hebben en, tijdens de reden van vrijstelling moet worden ingebracht, nog in dienst zijn, vrijstelling van den militiedienst te verleenen, onverschillig of zij vóór, dan wel na hun inschrijving voor de militie de verbintenis hebben aangegaan. Tegen het vervallen van het verschil, nu ten aanzien van het tijdstip der indiensttreding te maken, kan geen bezwaar bestaan, wanneer, zooals wordt voorgesteld, al de vrijgestelden bij de bepaling van het contingent buiten rekening blijven.

Artt. 49 en 52 der wet. (Artt. 16 en 18 van het wetsontwerp; artt. 18 en 20 van het gewijzigd ontwerp.) Zal vermeerdering van de sterkte der militie, algemeen noodig erkend, verkregen en tevens de door de Grondwet gewilde kans op vrijloten niet geheel weggenomen worden, dan is beperking van de vrijstellingen onvermijdelijk. Het getal, waarmee de sterkte der militie verhoogd moet worden, is niet te bereiken door de onder 3°. en 4°. van art. 47 voorgestelde inkrimping van de gevallen, waarin eenige wettige zoons aanspraak op vrijstelling kunnen maken. Daarom is het noodig, voortaan van een oneven getal broeders de grootste helft tot dienst te verplichten.

Men verlieze niet uit het oog, dat verplichte krijg dien st, in een vreemd land volbracht, niet in aanmerking komt voor het verleenen van vrijstelling wegens broeder dien st. Billijkheid vordert dan ook dat broeders, die geen militieplichten hier te lande te vervullen hadden, omdat zij, tijdens zij naar hun ouderdom aan inschrijving voor de militie onderworpen zouden zijn geweest, voor de toepassing der militiewet niet voor ingezetenen waren te houden, niet medetellen bij het aantal zoons, tot het gezin behorende en aan den militieplicht onderworpen. Die uitzondering zal niet gelden voor alle broeders, die vreemdelingen zijn of zich in den vreemde bevinden, zooals naar het Verslag schijnt te worden ondersteld, maar alleen voor hen, die in een der gevallen, in art. 17 aangeduid, verkeer en.

De wet helet niet, dat de eene broeder, mits hij voldoe aan de eischen voor de plaatsvervang ers gesteld, voor den anderen in dienst trede; hieraan zijn integendeel voordeelen verbonden, die andere plaatsvervang ers niet kunnen genieten. De vijfde zinsnede van art. 49 (ontwerp en gewijzigd ontwerp) bevat, voor het daar bedoelde geval, dat zich overigens zelden zal voordoen, een uitzondering op de regelen, omtrent nommervervisseling bij de wet gesteld.

Art. 53 der wet. (Art. 19 van het wetsontwerp; art. 21 van het gewijzigd ontwerp.) De redenen, waarom het geven van verklaring omtrent den toestand van „behoefte weduwe” den kantonrechter is opgedragen, zijn in de Memorie van Toelichting, vermeld. De Regeering vindt geen grond, onder dit opzicht van hare voordracht af te wijken. Het belang van derden, bij elke vrijstelling betrokken, maakt het waken tegen misbruik tot plicht. In meerdere gevallen zijn bij de wet den kantonrechter bemoeiingen van anderen dan justicieelen aard opgedragen, zooals bijv. bij de wet regelende de uitzetting en toelating van vreemdelingen. Ook verklaringen van erfrecht worden door den kantonrechter na onderzoek, naar

zijn overtuiging, gegeven of geweigerd. Het zal den kantonrechter vrijstaan, alvorens de vereischte verklaring te geven of te weigeren, het gevoelen te winnen van den burgemeester der woonplaats van de weduwe, ten einde zijn overtuiging in overeenstemming te brengen met de verklaring, door minstens drie ter goeder naam en faam staande getuigen aan hem afgelegd.

HOOFDSTUK VI.

Art. 56 der wet. (Art. 24 van het gewijzigd ontwerp.) De wijziging in 1°. en 2°. voorgesteld, is het gevolg van de bestemming van de tweede zitting van den militieraad uitsluitend voor het onderzoek van vrijwilligers voor de militie, plaatsvervangers en nommerverwisselaars. Door die wijziging wordt tevens opgeheven de strijd tusschen 1°. en 2°. van art. 56, waar van de laatste, en art. 91, waar van de eerste zitting van den militieraad wordt gesproken.

De zinsnede, aan het slot van art. 56 toegevoegd, strekt ter opheffing van meermalen gerezen en in verschillenden zin opgelosten twijfel, of de loteling, die in een der bij dit artikel bedoelde gevallen verkeert, in elk geval voorloopig behoort te worden uitgesloten, dan wel of hem vrijstelling kan worden verleend, wanneer het recht daarop door overlegging van stukken kan worden bewezen. De bepaling zal, in zoodanig geval, tot vereenvoudiging leiden. De bedoeling is, dat hij, die in een der gevallen verkeert, vermeld in art. 55, *voor altijd* van den dienst bij de militie worde uitgesloten, onverschillig of hij al dan niet eenige reden van vrijstelling zou kunnen doen gelden en of hij al dan niet, tot het ondergaan der hem opgelegde straf, in hechtenis zij. Volgens art. 56 zal, wanneer niet op overlegging van bewijsstukken vrijstelling kan worden verleend, *voorloopig* worden uitgesloten hij die zich in hechtenis bevindt en omtrent wiens zaak bij het sluiten van de eerste zitting van den militieraad bij in kracht van gewijzde gegane uitspraak niet is beslist, en hij die, veroordeeld tot een straf, welke toepassing van art. 55 niet toelaat, bij het sluiten van de eerste zitting van den militieraad de gevangenis nog niet verlaten heeft. *Voorloopige* uitsluiting in zoodanige gevallen is noodig en billijk, omdat de lotelingen wegens hun gevangenschap niet in de gelegenheid zijn, hun belangen bij den militieraad te doen gelden.

HOOFDSTUK VII.

In § 5 is reeds opgemerkt, dat de Regeering geheele afschaffing der plaatsvervanging niet in het welbegrepen belang des lands acht. De aansprakelijkheid van den vervangene voor diens plaatsvervanger tot den geheelen diensttijd uit te strekken, komt niet noodzakelijk voor; zij werd in het ontwerp der militiewet van 1861 voorgesteld, doch bij de beraadslagingen over die wet door éénjarige aansprakelijkheid vervangen. Men behoort niet uit het oog te verliezen, dat plaatsvervanging in den regel een tweeledig doel voor den vervangene heeft; het eene, om zijn dienstplicht door een ander te doen vervullen, het andere, om aan den dienst van den plaatsvervanger recht op vrijstelling voor jongere broeders te ontleenen. Dit tweede doel wordt niet bereikt, tenzij de plaatsvervanger den vijfjarigen militairen diensttijd van den vervangene tot den laatsten dag toe hebbe volbracht of aangevuld, of in een der gevallen verkeere, omschreven onder 1°. , 4°. , 5°. en 6°. van art. 50.

Art. 70 der wet. (Art. 28 van het gewijzigd ontwerp.) De bepaling, dat eerst dan vergunning tot het stellen van een plaatsvervanger kan worden verleend, wanneer inlijving heeft plaats gehad, leidt tot noodeloos oponthoud in de afdoening van zaken. Daarom wordt voorgesteld, die beperkende voorwaarde in het artikel te doen vervallen.

Art. 71 der wet. (Art. 25 van het wetsontwerp; art. 29 van het gewijzigd ontwerp.) De wijziging, in de eerste zinsnede van het wetsartikel gebracht, houdt verband met de bestemming, aan de tweede zitting van den militieraad te geven.

HOOFDSTUK VIII.

Art. 77 der wet. (Art. 30 van het gewijzigd ontwerp.) Het geval heeft zich voorgedaan, dat wegens plotseling opgekomen ongesteldheid en noodzakelijke afwezigheid van een lid van den militieraad en van zijn plaatsvervanger, de werkzaamheden van dien raad gestaakt moesten worden. De voorgestelde zinsnede strekt tot voorziening in zoodanig geval, op het voetspoor van art. 109 der wet.

Art. 86 der wet. (Art. 31 van het gewijzigd ontwerp.) Doordien, naar het gewijzigd ontwerp, de loting in den loop der maand Maart zal plaats hebben, kan de eerste zitting van den militieraad niet vóór den tweeden Maandag in April worden geopend. Het is echter wenschelijk, in die maand de zitting te houden en hare sluiting vooral niet langer dan op 15 Mei te bepalen, opdat voldoende tijdsruimte zij tot afdoening vóór 1 Juli (tijdstip in de artt. 2 en 3 van het gewijzigde wetsontwerp voorgesteld) van bezwaren, tegen uitspraken van den militieraad bij Gedeputeerde Staten en van de beslissingen van deze bij den Koning ingebracht.

De tweede zitting van den militieraad, naar het voorstel bestemd voor het onderzoek van hen, die als vrijwilliger voor de militie of als plaatsvervanger of nommerverwisselaar wenschen te worden toegelaten, kan, uit den aard der zaak, niet gehouden worden dan nadat de hoegrootheid van de lichtung bepaald en de verdeeling over de gemeenten geschied is en die verdeeling in de gemeenten bekend zal zijn. Dan eerst toch kan worden nagegaan wie van de lotelingen tot dienst zal zijn verplicht.

Art. 89 der wet. (Art. 27 van het wetsontwerp; art. 33 van het gewijzigd ontwerp.) Buiten de gevallen, in de voordracht vermeld, is het niet raadzaam vrijstelling van den dienst te verleenen op overlegging van verklaringen of op getuigenis van burgemeester en wethouders en van medelotelingen. Een doofstomme, die bij zijn ouders of bloedverwanten woont, wordt niet door zijn lichaamsgebrek verhinderd voor den militieraad te verschijnen. Van onderzoek op de plaats van zijn verblijf kan alzoo de reden niet zijn dan voor zoover het eerste lid van art. 89 om eenige andere reden op hem van toepassing is.

Art. 91 der wet. (Art. 34 van het gewijzigd wetsontwerp.) Omtrent hen, die als vrijwilliger voor de militie wenschen te worden toegelaten, behoort de uitspraak in de tweede zitting te geschieden, omdat ook ingeschrevenen voor dezelfde lichtung zich kunnen aanmelden, en de toelating van dezen, volgens art. 12 van de wet, wanneer zij voor een andere gemeente verlangen op te treden, slechts kan plaats hebben zoo zij geen verplichtingen ten aanzien van de militie meer te vervullen hebben. Het is dus noodig, dat ten aanzien van hun dienstplicht bij de militie uitspraak gedaan en op de hun verleende vrijstelling niet meer terug te komen zij.

Art. 92 der wet. (Art. 35 van het gewijzigd ontwerp.) Dezelfde reden moet tot wijziging van dit wetsartikel leiden. Hetgeen, naar het gewijzigd wetsontwerp, als beginsel voor de bepaling van de hoegrootheid der lichtung zal gelden, laat niet toe, dat afdoening van zaken tot de tweede zitting van den militieraad worde uitgesteld.

Art. 97 der wet. (Art. 28 van het wetsontwerp; art. 36 van het gewijzigd ontwerp.) Aan de opmerking, ten aanzien van 1°. van het artikel bij het Verslag gemaakt, is door aanvulling van de bepaling te gemoet gekomen.

Art. 102 der wet. (Art. 33 van het wetsontwerp; art. 41 van het gewijzigd ontwerp.) Bij de wet voor te schrijven, dat de in art. 102 b bedoelde oproeping van belanghebbenden moet geschieden bij *aangeteekende* brieven, schijnt onnoodig. In de wet omtrent den Raad van State is ook niet voorgeschreven, dat belanghebbenden bij geschillen van bestuur met *aangeteekende* brieven moeten worden opgeroepen.

HOOFDSTUK IX.

De opmerking, dat de Militiecommissaris »tegenwoordig» maar al te zeer ook

met bemoeienissen ten opzichte van de schutterij belast en tot verrichtingen gedwongen wordt, die uit haren aard tot den werkring van ambtenaren der provinciale griffie behooren, schijnt nadere opheldering te behoeven. Wellicht heeft men daarbij op het oog art. 6 van het Koninklijk besluit van 4 Augustus 1839 (*Staatsblad* n°. 35) en 4 van het Koninklijk besluit van dezelfde dagteekening (*Staatsblad* n°. 36), waarbij den Militiecommissaris verplichtingen worden opgelegd met betrekking tot de samenstelling van de staten der leden van de rustende schutterijen, die tot den eersten ban behooren, en tot de benoeming van de leden der schutterraden van die schutterijen. Deze verplichtingen, waarvan de onwettigheid volstrekt niet wordt ingezien, bestaan alzoo reeds sedert 36 jaren, met uitzondering alleen voor wat het hertogdom Limburg betreft, waar genoemde besluiten, als gevolg van de schutterijwet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), met 1 Januari 1868 op nieuw in werking gebracht zijn.

HOOFDSTUK X.

Art. 112 der wet. (Art. 36 van het wetsontwerp; art. 44 van het gewijzigd ontwerp.) De gronden, waarop het voorstel rust, om de inlijving van de lichte in September, in stede van in Mei, te doen plaats hebben, zijn in § 1 vermeld.

Art. 116 der wet. (Art. 38 van het wetsontwerp; art. 46 van het gewijzigd ontwerp.) De termijn van vier maanden, in art. 116 der wet bepaald, is een maand ingekort, in verband met de inlijving in September en het tijdstip van 15 December, welke laatste in het belang van afscheiding van lichten behouden moet blijven.

De aanvulling van art. 116 a (nieuw) heeft ten doel, allen twijfel op te heffen omtrent de gevolgen van schorsing of vernietiging door den Koning, wegens strijd met de wet, van besluiten van Gedeputeerde Staten, genomen naar aanleiding van aanvragen om herkeuring. Het geval heeft zich voorgedaan, dat Gedeputeerde Staten geweigerd hebben, een militieplichtige, wiens herkenning wegens lichaamsgebreken was aangevraagd, geneeskundig te doen onderzoeken. Hun besluit is dan ook, als in strijd met de wet, vernietigd bij Koninklijk besluit van 13 November 1874 (*Staatsblad* n°. 138). Door het recht van schorsing of vernietiging wordt overigens niet te kort gedaan aan het zelfstandig oordeel van Gedeputeerde Staten omtrent de geschiktheid voor den krijgsveld van den militieplichtige, wiens herkeuring wordt gevraagd. Hieromtrent beslissen zij in het hoogste ressort.

Art. 117 der wet. (Art. 47 van het gewijzigd ontwerp.) De vervanging van art. 116 der wet door twee artikelen (116 en 116 a nieuw), maakt verwijzing naar art. 116 (nieuw), in stede van naar »het voorgaand artikel» noodig.

Zoo hier, als in art. 116 (nieuw), is het woord »loteling» door »militieplichtige» vervangen, omdat herkeuring kan worden gevraagd niet slechts van ingelijde lotelingen en nommerverwisselaars, maar ook van vrijwilligers voor de militie en van hen, die, wegens verzuimde aangifte ter inschrijving, krachtens art. 163 der wet ingelijfd zijn. Plaatsvervangers zijn uitgezonderd. Dezen worden door het militair gezag, na geneeskundig onderzoek, uit den dienst ontslagen, zoo zij na hun inlijving blijken voor den krijgsveld lichamelijk ongeschikt te zijn.

HOOFDSTUK XI.

Art. 121 der wet. (Art. 40 van het wetsontwerp; art. 49 van het gewijzigd ontwerp.) Met de oorspronkelijke redactie der aan dit artikel toegevoegde zinsnede kan de Minister van Oorlog zich niet vereenigen. Het daarbij bepaalde komt te veel in bijzonderheden, wellicht voor wijziging vatbaar, om bij de wet te worden voorgeschreven. De zinsnede is zoodanig gewijzigd, dat bij Koninklijk besluit gunstige bepalingen ten aanzien van de hier bedoelde soort van militieplichtigen vastgesteld kunnen worden.

Art. 122 der wet. (Art. 41 van het wetsontwerp; art. 50 van het gewijzigd ontwerp.)

Terwijl de derde zinsnede van art. 183 der Grondwet vrijheid laat, de militie te land tot eerste oefening twaalf maanden onder de wapenen te houden, wordt een bepaling, welke den eersten oefeningstijd gebiedend tot twaalf maanden uitstrekt, door den Minister van Oorlog niet noodig of wenschelijk geacht. Daarom wordt voorgesteld de bepaling omtrent den eersten oefeningstijd facultatief te laten. Tevens wordt voorgesteld bevoegdheid te geven, de uit eigen hoofde dienende lotelingen en de vrijwilligers voor de militie na hun inlijving in het genot van tijdelijk verlof te stellen, zoo zij bij de aankomst bij hun korps blijken zóóver geoefend te zijn, dat deelneming aan de voorbereidende oefeningen voor hen niet vereischt wordt. Men is voornemens, hen in werkelijken dienst te doen komen, zoodra hun aanwezig in de gelederen voor hun verdere oefening noodig is of door de belangen van den dienst gevorderd wordt. De laatste maanden van den bij de wet bepaalden eersten oefeningstijd hebben, vooral voor de practische oefening, de meeste waarde.

Art. 123 der wet. (Art. 42 van het wetsontwerp; art. 51 van het gewijzigd ontwerp.) Blijkens de Memorie van Toelichting ligt het niet in de bedoeling, in gewone omstandigheden lotelingen, tenzij vrijwillig, na het einde van hun tweede dienstjaar in werkelijken dienst te houden. Dit zal te minder noodig zijn, nu de volgorde van art. 124 der wet zoodanig is gewijzigd, dat de aanvulling van het vijfde deel, in art. 123 der wet vermeld, in de eerste plaats uit de plaatsvervangers zal geschieden.

De Minister van Oorlog is niet voornemens om, behalve de lichte die voor het eerst dient, meer manschappen onder de wapenen te doen blijven, dan voor den geregelden gang van den dienst strikt noodzakelijk is. Ten gevolge van de thans voorgestelde latere inlijving van de lichte, zal hun aantal, dat afhankelijk is van het cijfer der vrijwilligers en van de te verrichten diensten, met het oog op den winter, minder kunnen zijn dan bij inlijving in Mei het geval zou wezen. Het cijfer $\frac{1}{6}$ is dan ook slechts als een maximum te beschouwen. De Minister wil die manschappen evenmin langer dan noodig bij hun korps houden. Bij de niet bereden korpsen zal die tijd in den regel niet meer dan drie of vier maanden, bij de bereden korpsen echter meer bedragen.

De Regeering oordeelt het niet billijk, de miliciens, die na verloop van het eerste jaar niet kunnen lezen en schrijven, onder het in dienst blijvend gedeelte op te nemen. Wel wordt bij de korpsen onderwijs gegeven, maar de beperkte oefeningstijd is oorzaak, dat van de miliciens onder andere opzichten reeds veel gevorderd moet worden. Men zou gevaar loopen, door zoodanige bepaling verzuim der ouders in de kinderen te straffen.

De nu voorgestelde wijziging van 4°. van dit artikel wordt door de billijkheid gevorderd. De zonder loting ingelijfden, die, wat het verlof betreft, met de lotelingen zijn gelijkgesteld, moeten onder alle opzichten op gelijken voet als deze worden behandeld.

Art. 124 der wet. (Art. 43 van het wetsontwerp; art. 52 van het gewijzigd ontwerp.) Overbrenging van de plaatsvervangers van art. 124 naar art. 123 der wet, zooals bij het Verslag wordt gewenscht, acht de Regeering niet noodzakelijk. Het is voldoende, hen in art. 124 de eerste plaats te doen innemen, onverschillig welk gedeelte van den diensttijd door hen is volbracht. Daartoe strekt de nu voorgestelde wijziging van dit artikel.

Art. 127 der wet. De Regeering stemt in met de meening van hen, die de ontheffing van den werkelijken dienst, welke, naar de eerste zinsnede van het artikel, aan de geestelijken en bedienaren van den godsdienst en aan de studenten in de godgeleerdheid, die daartoe aan erkende inrichtingen van onderwijs worden opgeleid, telkens voor één jaar door den Koning wordt verleend, onaangeroerd wenschen te laten. Het aantal militieplichtigen, uit dezen hoofde van den werkelijken dienst ontslagen, wordt bij het jaarlijksch verslag omtrent den afloop van de lichte opgegeven en dit verslag met den staat in de *Staatscourant* medege-deeld. In de laatste vijf jaren, waarover verslag is uitgebracht, beliepen de één-jarige ontheffingen krachtens art. 127, 1ste zinsnede, 400.

Het geldt hier opleiding voor den geestelijken stand of tot bedienaar van den godsdienst aan erkende inrichtingen van onderwijs, en jongelingen, die hun 20ste jaar ingetreden zijn of reeds overschreden hebben. Waarom in het artikel nog gesproken zou moeten worden van *hooger* onderwijs, is moeielijk te gissen.

Art. 128 der wet. (Art. 44 van het wetsontwerp; art. 53 van het gewijzigd ontwerp.) Veel eer zou men de bepaling uitgebreid wenschen te zien tot de ingeschrevenen voor de militie, dan haar te beperken tot hen, voor wie de eerste oefeningstijd nog niet is afgeloopen. Onverminderd bezwaren van anderen aard, voor den dienst aan een te groot aantal gehuwde militairen verbonden, ondervindt men nu reeds, telkens wanneer verlofgangers tijdelijk onder de wapenen moeten komen, moeielijkheden van allerlei aard, aan huiselijke omstandigheden en zorgen van gehuwde verlofgangers ontleend. Een en ander maakt grootere toegevendheid, dan nu reeds wordt betracht, niet raadzaam. Men bedenke overigens wel, dat geen zekerheid kan worden gegeven, dat de verlofgangers, die hun eersten oefeningstijd hebben volbracht, in volgende jaren slechts zes weken lang onder de wapenen behoeven te komen.

HOOFDSTUK XII.

Art. 150 der wet. (Art. 56 van het gewijzigd ontwerp.) De voorgestelde verandering van de tijdstippen, in dit artikel bepaald, is het gevolg van de latere inlijving der lichting.

Art. 152 der wet. (Art. 47 van het wetsontwerp; art. 57 van het gewijzigd ontwerp.) De zes maanden, in de voordracht bedoeld, beginnen met den dag van aankomst in de koloniën. Bij de voordracht had men vooral het oog op West-Indie voor het oefeningseskader. Voor Oost-Indie zal het bezigen van de zeemilitie wel niet in aanmerking komen, tenzij alleen om een schip uit te brengen. Vrees voor overschrijding van het jaar, bedoeld in art. 153 der wet, is niet te koesteren. Immer zijn mailbooten bij de hand om schepelingen, ingeval van avarij of achterblijven van oorlogsbodems, tijdig terug te voeren. De zeemiliciens zullen wekelijks kunnen worden teruggezonden.

Art. 155 der wet. (Art. 50 van het wetsontwerp; art. 60 van het gewijzigd ontwerp.) De afschaffing der lijfstraffen bij de zeemacht wordt overwogen.

HOOFDSTUK XIII.

Art. 161 der wet. (Art. 51 van het wetsontwerp; art. 61 van het gewijzigd ontwerp.) Hoewel mag worden verwacht dat Gedeputeerde Staten bij de behandeling van nalatigen in de aangifte ter inschrijving wenschelijken spoed zullen blijven betrachten, kunnen de woorden »zoodra mogelijk» geen bezwaar opleveren.

Het geval, dat de aangifte ter inschrijving van een militieplichtige tijdig, doch in een verkeerde gemeente gedaan is, zal in den regel oplossing vinden in art. 39, 1°. der wet (art. 14 van het gewijzigde wetsontwerp). Heeft hij, die de aangifte deed, zich ten aanzien van de plaats van inschrijving vergist, dan zal de inschrijving zelve het gevolg zijn van verzuim van burgemeester en wethouders der gemeente, waar de inschrijving verkeerdelijk plaats had, om de zaak behoorlijk te onderzoeken en zich te vergewissen, dat de inschrijving daár, niet elders, behoort te geschieden. Is de inschrijving in een verkeerde gemeente toe te schrijven aan misverstand van de zijde van burgemeester en wethouders omtrent de toepassing der wet, dan zal evenzeer in de zaak te voorzien zijn overeenkomstig de aangehaalde wetsbepaling, die nu, naar de voordracht, juist met het oog op zulke gevallen, ook van »vergissing van de betrokken overheid» zal gewagen. Wordt de vergissing ontdekt vóór de loting, dan geeft art. 26 der wet (art. 9 (26) van het gewijzigde wetsontwerp) gelegenheid, den ingeschrevene van het register in de eene gemeente te doen afvoeren en hem te doen brengen op dat van de gemeente, waar de inschrijving had moeten plaats hebben. In zoodanig geval geldt het voor beide gemeenten verbetering van het inschrijvingsregister, en be-

staat er geen aanleiding om art. 39, 1°. der wet (art. 14 van het gewijzigde wetsontwerp) toe te passen. Wordt de vergissing ontdekt na de loting, dan zal de ingeschrevene worden afgevoerd van de registers der gemeente, waarop hij ten onrechte voorkomt, en is naloting het middel om de zaak, wat de andere gemeente aangaat, in regelmaat te brengen. Art. 9 (26) van het gewijzigde wetsontwerp geeft aan alle belanghebbenden gelegenheid om, waar het behoort, op te komen tegen verkeerde of verzuimde inschrijving.

HOOFDSTUK XIV.

Art. 187a (nieuwe). (Art. 60 van het wetsontwerp; art. 70 van het gewijzigd ontwerp.) De Regeering betwijfelt of in de poging tot omkoopning van geneeskundigen of Officieren van Gezondheid, met het geneeskundig onderzoek van militieplichtigen of plaatsvervangers belast, reeds voorzien zij door art. 177 en volgg. van het Strafwetboek. Het komt haar echter voor, dat voorziening in zoodanige gevallen minder in deze wet t' huis behoort, en aandacht verdient bij de herziening van de strafwetgeving.

Overgangsbepalingen.

Art. 63 van het wetsontwerp. (Art. 73 van het gewijzigd ontwerp.) Art. II. Het woord »andermaal» kan wegvallen. Voor hen, die tot naleving, toepassing en uitvoering van de militiewet, reeds tweemaal aangevuld, geroepen zijn, is opneming in het *Staatsblad* van de wet, zooals zij na uitgebreider wijziging en aanvulling zal luiden, ongetwijfeld wenschelijk en doelmatig.

Een geheel nieuwe regeling van de nationale militie strookt niet met de strekking van deze voordracht.

Zij, die, volgens de bestaande wet, van den dienst bij de militie zijn vrijgesteld, blijven in het genot van die vrijstelling. Van hun oproeping in werkelijken dienst, als gevolg van de voorgestelde wijzigingen, kan geen sprake zijn. Die wijzigingen kunnen geen terugwerkende kracht hebben voor hen, die, naar de bestaande wet, aan hun militieplicht hebben voldaan. Derhalve schijnt geen andere overgangsbepaling noodig.

's Gravenhage, den 27sten Juli 1875.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

De Minister van Oorlog.
ENDERLEIN.

De Minister van Marine,
TAALMAN KIP.

Door de bovenmedegedeelde antwoorden der Regeering, hoe uitvoerig ook, wordt naar de meening van de Commissie van Rapporteurs niet het noodige licht verspreid over de punten, waarop het bij de beoordeeling dezer voordracht aankomt. De Commissie laat in het midden, in hoever, bij den tegenwoordigen stand van het vraagstuk der legervorming, genoeg is te nemen met een organisatie der militie, berustende op dezelfde grondslagen wat de quaestie der localisatie en die der plaatsvervangning betreft, als de wet van 1861, die op hare beurt slechts een eenigszins gewijzigde uitgave was van de militiewetten van 1817 en 1820. Ook wenschte zij de vraag niet te beantwoorden, of het stelsel der Regeering, te weten om eerst de militie en daarna de schutterijen te organiseren, wel zal kunnen

leiden tot dat nauw verband tusschen die twee hoofddeelen onzer wapenmacht, dat in de laatste jaren door alle deskundigen, terecht op den voorgrond is gesteld. Maar de voordracht nemende zooals ze daar ligt, namelijk als een voorstel tot verhooging van het militiecontingent — want alle verdere voorgedragen wijzigingen zijn van ondergeschikt belang — kan de Commissie zich niet ontevinden, dat in de gewisselde stukken van regeeringswege weinig wordt aangevoerd tot verdediging van het voorgedragen cijfer.

Welk leger — hoe sterk en hoe, in hoofdzaak, ingericht — voor ons land noodig is; welke overwegingen geleid hebben tot het voorstel om de sterkte der militie juist op 67 000 en nog 500 man te bepalen; waarom de Regeering 2 à 3000 man *minder* vraagt dan in 1867 als noodzakelijk werd beschouwd en 4 à 5000 man *meer* dan in de Memorie van Toelichting zelve als voldoende wordt opgegeven; op welke wijze voorzien zal worden in het noodige kader; welke de financieele gevolgen zullen zijn van de voorgestelde uitbreiding der militie, — omtrent al deze punten blijft alles in het duister of wordt naar mededeelingen verwezen, die bij de begroting zullen worden gedaan.

De Commissie meent niet onopgemerkt te mogen laten, dat de Regeering ten onrechte uit het Verslag heeft afgeleid als zou de Kamer, alvorens aan een verbetering der militiewet de hand werd geslagen, vooraf 7 andere onderwerpen geregeld wenschen te zien. De vraag is niet of men aan de een of aan de andere verbetering den voorrang zal geven; maar men wil niet van elkander scheiden wat bij elkander behoort. En waar het een verhooging van het cijfer der militie geldt, zal het toch wel in de eerste plaats noodig zijn te weten, welk leger, ook in verband met het nieuw aangenomen stelsel van defensie, voor ons land wordt vereischt. De Vertegenwoordiging kan moeilijk haar goedkeuring geven aan een verhooging van het militiecontingent wanneer het voorgedragen verhoogde cijfer niet voldoende wordt gerechtvaardigd en wanneer niets bekend is omtrent de financieele gevolgen. Geen quaestie van voorrang dus, maar van goede toelichtingen, waarop de Vertegenwoordiging recht heeft en zonder welke zij haar oordeel omtrent deze voordracht niet kan vestigen.

Daar evenwel niet is aan te nemen, dat een verder voortgezet overleg voor 't oogenblik tot enig resultaat zou leiden, heeft de Commissie gemeend haar Verslag te kunnen sluiten, in de verwachting, dat de toegezegde nadere mededeelingen der Regeering de noodige gegevens tot beoordeeling der voorgestelde contingentsverhooging zullen verschaffen.

Aldus vastgesteld den 13den Augustus 1875.

STIELTJES.
 OLDENHUIS GRATAMA.
 DE ROO VAN ALDERWERELT.
 DE BIEBERSTEIN.
 WYBENGA.

NOTA.

Nogmaals maakt de ondergeteekende gebruik van het recht, om een Nota bij de behandeling van dit wetsontwerp tot wijziging der militiewet van 19 Augustus 1861 over te leggen. Hij heeft daarbij tweederlei doel, namelijk:

- 1°. om zoo mogelijk de mondelinge discussie over de wet te bekorten; en
- 2°. in den geest van den tegenwoordigen Minister van Oorlog, den Generaal WEITZEL, te handelen, die in de Tweede Kamer aan schriftelijke boven mondelinge behandeling van zaken de voorkeur schijnt te geven.

Sterkte van het contingent.

Al dadelijk valt het op, dat de Minister van Oorlog, de Generaal WEITZEL, nog niet eens zoover gaat als de Minister van Oorlog, de Generaal VAN DEN BOSCH, in 1867. Deze stelde eene verhooging van het contingent voor tot 14000 man, waarvan 600 voor de zeemilitie. Dit zou dus de volgende sterkte gegeven hebben:

<i>Landmilitie.</i>	$5 \times 13\,400 = 67\,000$ man;	
af: 14 pct. verloop op 5 lichtingen of	<u>3 380 »</u>	
bleven over, volgens het voorstel van 1867,		57 620 man.
Nu worden in 1875 voorgesteld:		
	$5 \times 12\,500 = 62\,500$ man;	
af: 14 pct. verloop op 5 lichtingen of	<u>8 750 »</u>	
	blijven thans over (1875)	<u>53 750 »</u>
of <i>minder</i> dan in 1867 werden noodig geoordeeld		<u>3 870 man.</u>
 <i>Zeemilitie.</i>	Voorstel 1867, evenals het bestaande:	
	$5 \times 600 = 3\,000$ man;	
af: circa 12 pct. verloop op 4 lichtingen	<u>360 »</u>	
bleven over, volgens het voorstel 1867,		2 640 man.
Nu worden voorgesteld:		
	$4 \times 1\,000 = 4\,000$ man;	
af: circa 12 pct. verloop op 4 lichtingen	<u>480 »</u>	
	zullen nu, in 1875, oerblijaen	<u>3 520 »</u>
of <i>meer</i> dan in 1867 werd noodig geacht		<u>880 man.</u>

Evenzeer als ik de vermeerdering der zeemilitie, door den Minister van Marine voorgesteld, goedkeur en toejuich, evenzeer keur ik het af, dat de Minister van Oorlog minder ver gaat dan het voorstel van 1867. Is *dat* de invloed dien de gang der oorlogsgebeurtenissen van 1870 op de meening van den Minister heeft gehad?

In 1867 werd, tegelijkertijd met dit militiecontingent van 14000 man, voorgesteld om de sterkte der schutterij in *oorlogstijd* op ongeveer 3 per cent der bevolking (6 per cent der mannelijke bevolking namelijk) te brengen. Nu is omtrent de schutterij nog alles in 't duister.

De Minister geeft geen enkele goede reden op voor de thans voorgedragen sterkte. Die verwijzing naar de discussie van de laatste maanden van 1873 geeft weinig licht. De Minister, die in zijn brochure van 1871 *alle* verband tusschen legersterkte en vestingstelsel ontkende, ging in December 1873 zóóver, van die legersterkte te willen bepalen naar de behoeften van elk nog te bouwen fort. Klaarblijkelijk overdreef de Minister in 1871 en 1873, in tegenovergestelde richtingen. Er is natuurlijk verband tusschen het geheele ontwerp van defencie en de legersterkte; maar dit verband is niet van dien aard dat men de hoofdtrekken der verdediging behoudende, op een paar forten méér of minder behoefte te zien. Er moeten bij een goed verdedigingsstelsel altijd troepen in overmaat zijn, berekend naar de vredesformatie, omdat op niet opkomende of bij snellen inval verloren gaande manschappen, op een groot cijfer van zieken bij vermoeienissen en ontberingen, op verliezen in de eerste gevechten enz. moet gerekend worden. Volgens mijn overtuiging is een legersterkte van 70000 man kader, staand leger en landmilitie, steunende op een schutterij; sterk ongeveer 3 per cent der bevolking, en waarvan 1 percent *dadelijk* bruikbaar, een minimum.

De artt. 1 en 2 moesten aldus luiden:

»Art. 1. De sterkte der militie wordt zoodanig bepaald:

»Voor de landmacht: dat zij het leger met de kaders en vrijwilligers van het staande leger aanvult tot een cijfer, dat nimmer beneden de 70 000 man afdaalt;

»Voor de zeemacht: dat zij 3500 zee-miliciens aan de vloot levere.

»Art. 2. In verband met art. 1 wordt de sterkte van het contingent voor de land- en zeemilitie jaarlijks bij de wet bepaald, met dien verstande, dat geen jaarlijksche lichting, in tijd van vrede, de 15 000 man te boven ga.»

In het ontwerp van wet van 1867 gaf de generaal VAN DEN BOSCH de wijze aan, hoe door het oprichten van nieuwe compagnieën, die versterkte militie kon geënkadreerd worden, zonder de oprichting van nieuwe regimenten of bataljons. De ondergeteekende hoopt dat dit ook thans de meening is. Worden de tegenwoordige depotbataljons der regimenten tot 5de bataljon herdoopt en elk bataljon van een 6de compagnie voorzien, die, als leercompagnie, de meest ontwikkelde miliciens tot opleiding voor korporaal of onderofficier ontvangt, dan zal, met deze kleine toevoeging, een zeer doelmatige organisatie bereikt zijn. Van elk bataljon kunnen dan 4 compagnieën onmiddellijk te velde rukken, terwijl de 5de en 6de compagnieën evenvele halve bataljons tot vestingbezetting opleveren.

Ofschoon het niet afkeurende dat de Regeering deze partieele wijziging voorstelt, daar ik meê ga met elke wijziging die ons *iets* vooruitbrengt, moet de ondergeteekende toch verklaren er over verbaasd te zijn, dat de Minister van Oorlog anderhalf jaar noodig heeft gehad, om dit schrale wetsontwerpje in gereedheid te brengen. In November 1873 ingediend en behandeld, zouden de lichtingen van 1874 en 1875 reeds naar het verhoogd cijfer hebben kunnen geschieden.

Om hen, die aan dergelijke snelle behandeling van zaken twijfelen, de mogelijkheid er van te bewijzen, behoeft slechts herinnerd te worden aan de wet van den Minister VAN HALL van 1844 over de vrijwillige leening, en aan de vele organieke wetten, in de eerste jaren na 1848 tot stand gekomen onder den Minister THORBECKE.

Rotterdam, 23 April 1875.

T. J. STIELTJES.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET BETREKKELIJK DE NATIONALE MILITIE.

WIJ WILLEM III, enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodig is de wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) betrekkelijk de nationale militie te wijzigen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. De eerste zinsnede van art. 1 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) wordt gelezen als volgt:

De sterkte der militie gaat het getal van 67 500 man niet te boven.

ART. 2. De eerste zinsnede van art. 2 wordt gelezen als volgt:

Jaarlijks geschiedt een lichting, het geval van 13 500 man niet te boven gaande.

De derde zinsnede van dat artikel wordt gelezen als volgt:

Dit aandeel wordt bepaald in evenredigheid tot het getal der in de provinciën voor de lichting van het jaar voor de militie ingeschrevenen, voor zoover zij op 1 Juli van dat jaar in leven en niet, bij een uitspraak, voor vernietiging niet meer vatbaar, van den dienst bij de militie vrijgesteld of voor altijd uitgesloten waren

ART. 3. Art. 3 wordt gelezen als volgt:

De hoegrootheid van het door elke gemeente in het aandeel der provincie te dragen gedeelte wordt door Gedeputeerde Staten bij een in het *Provinciaal blad* te plaatsen besluit bepaald in evenredigheid tot het getal der in de gemeenten voor de lichting van het jaar voor de militie ingeschrevenen, voor zoover zij op 1°. Juli van dat jaar in leven en niet, bij een uitspraak, voor vernietiging niet meer vatbaar, van den dienst bij de militie vrijgesteld of voor altijd uitgesloten waren.

Ter bepaling van dat gedeelte worden de gemeenten, waar, bij de sluiting *voor goed* van de inschrijvingsregisters, het aantal ingeschrevenen minder dan twintig bedraagt, voor elke lichting afzonderlijk, onderling of met een of meer gemeenten door Gedeputeerde Staten samengevoegd, zoodanig, dat de samenvoeging ten minste twintig ingeschrevenen oplevere.

ART. 4. De tweede zinsnede van art. 5 wordt gelezen als volgt:

Het wordt door Ons bepaald en bedraagt niet meer dan duizend man.

ART. 5. Art. 9 wordt gelezen als volgt:

Ieder, die voor de militie is ingeschreven, en ieder, die daarbij is ingelijfd, kan, behoudens de uitzondering, vermeld in art. 74, overeenkomstig de daaromtrent bestaande voorschriften, tot een verbintenis als vrijwilliger worden toegelaten bij de zeemacht, het korps Mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk, dienende in 's Rijks overzeesche bezittingen.

Hij, die bij het aangaan van zoodanige verbintenis reeds bij de militie is ingelijfd, of daartoe later wordt opgeroepen, strekt altijd in mindering van het aandeel in de lichting, te dragen door de gemeente, binnen welke hij is ingeschreven.

Een verbintenis als vrijwilliger voor minder dan den gevorderden militie-diensttijd aangegaan, ontheft echter niet van de verplichting tot het volbrengen van dezen diensttijd.

ART. 6. Art. 10 wordt gelezen als volgt:

Met uitzondering van de overeenkomsten van vervanging in den dienst, zijn alle volgens deze wet en de ter harer uitvoering door Ons gegeven voorschriften over te leggen of gevorderde stukken en uit te reiken beschikkingen, zoo in als buiten rechten, vrij van zegel en registratie en van de kosten van legalisatie.

ART. 7. Achter art. 10 wordt een artikel ingevoegd, aldus luidende:

Art. 10a. In het geval, in art. 184 der Grondwet bedoeld, kan de hoegrootheid van de lichting, van het aandeel door elke provincie en van het gedeelte door elke gemeente daarin te dragen, worden bepaald in evenredigheid tot het getal der voor de lichting van het jaar voor de militie ingeschrevenen en, voor zoover zij op 15 Mei van dat jaar in leven en niet, bij een uitspraak, voor vernietiging niet meer vatbaar, van den dienst bij de militie vrijgesteld of voor altijd uitgesloten waren.

In dat geval kunnen door Ons de tijdstippen voor de tweede zitting van den militieraad, voor de aflevering ter inlijving en voor de oproeping en het aannemen van hen, die verlangen bij de zeemilitie te dienen, worden vervoegd.

ART. 8. In art. 11 wordt in plaats van »1.56 el'' gelezen: »1.55 meter''.

ART. 9. Artt. 15 tot en met 26 worden gelezen als volgt:

Art. 15. Voor de militie worden ingeschreven alle jongelingen, die:

1°. op 1 Januari van het jaar, waarin zij hun 19de jaar zijn ingetreden, ingezetenen zijn;

2°. ingezetenen zijn geworden vóór 1 Januari van het jaar, volgende op dat, waarin zij hun 20ste jaar hebben volbracht.

Art. 16. Voor ingezetenen wordt gehouden:

1°. hij, wiens vader, is deze overleden, wiens moeder, zijn beiden overleden, wiens voogd ingezetenen is volgens art. 3 der wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* n°. 44);

2°. hij, die, geen vader, moeder of bekenden voogd hebbende, of door den vader, is deze overleden, door de moeder, zijn beiden overleden, door den voogd achtergelaten zijnde, gedurende de laatste achttien maanden, voorafgaande aan het in art. 15 vermelde tijdstip, in Nederland verblijf hield;

3°. hij, die geen vader of moeder heeft, of van wiens ouders de langstlevende ingezetenen was, al is zijn voogd geen ingezetenen of buitenslands gevestigd, mits hij binnen het Rijk verblijf houdt;

4°. de zoon van den Nederlander, die ter zake van 's landsdienst in een vreemd land woont, of, overleden zijnde, laatst gewoond heeft;

5°. de Nederlander, wiens vader, is deze overleden, wiens moeder, zijn beiden overleden, wiens voogd in een vreemd land gevestigd is gedurende minder dan vijf jaren, voorafgaande aan het in art. 15 vermelde tijdstip,

6°. de Nederlander, die, geen ouders of bekenden voogd hebbende, in een vreemd land verblijf houdt gedurende minder dan vijf jaren, voorafgaande aan het in art. 15 vermelde tijdstip;

Art. 17. Voor ingezetenen wordt niet gehouden:

1°. de in een vreemd land achtergebleven zoon van een ingezetenen, die geen Nederlander is, mits hij in dat vreemde land geboren zij;

2°. de in een vreemd land verblijf houdende ouderlooze zoon van een vreemdeling, al is zijn voogd ingezetenen, mits hij geen Nederlander zij;

3°. de zoon van den Nederlander, die ter zake van 's lands dienst in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën woont;

4°. de vreemdeling, die bewijst te behooren tot een Staat, waar de Nederlander niet aan den verplichten krijgsveld is onderworpen, of waar ten aanzien der dienstplichtigheid het beginsel van wederkeerigheid is aangenomen;

5°. hij, die geboren is uit tijdens zijn geboorte binnen het Rijk in Europa gevestigde vreemdelingen, voor zoover hij bewijst te behooren tot een Staat, in de vorige zinsnede bedoeld.

Art. 18. De inschrijving geschiedt:

1°. van hem, bedoeld in art. 16, 1°, zoo hij ongehuwd is, in de gemeente, waar de vader, is deze overleden, de moeder, zijn beiden overleden, de voogd woont; zoo hij gehuwd of weduwnaar is, in de gemeente, waar hij woont, of, woont hij in een vreemd land, in die, waar hij het laatst in Nederland gewoond heeft;

2°. van hem, bedoeld in art. 16, 2°, in de gemeente, waar hij verblijf houdt;

3°. van hem, bedoeld in art. 16, 3°, in de gemeente, waar hij verblijf houdt;

4°. van hem, bedoeld in art. 16, 4°, in de gemeente, waar de vader het laatst in Nederland gewoond heeft; is de vader overleden, in de gemeente, waar de moeder woont of het laatst in Nederland gewoond heeft; zijn vader en moeder overleden, in de gemeente, waar de voogd woont of het laatst in Nederland gewoond heeft; is hij ouderloos en zonder bekenden voogd, in de gemeente, waar de langstlevende der ouders het laatst in Nederland gewoond heeft;

5°. van hem, bedoeld in art. 16, 5°, zoo hij ongehuwd is, in de gemeente, waar de vader, is deze overleden, de moeder, zijn beiden overleden, de voogd het laatst in Nederland gewoond heeft; zoo hij gehuwd of weduwnaar is, in de gemeente, waar hij het laatst in Nederland gewoond heeft;

6°. van hem, bedoeld in art. 16, 6°, in de gemeente, waar hij het laatst in Nederland gewoond heeft.

Art. 19. Hij, die volgens art. 15, 1°, behoort te worden ingeschreven, is

verplicht zich daartoe bij burgemeester en wethouders der gemeente, in art. 18 aangewezen, aan te geven tusschen 1 en 31 Januari van het jaar, waarin hij op 1 Januari zijn 19de jaar is ingetreden.

Hij, die volgens art. 15, 2°, behoort te worden ingeschreven, is verplicht, zich daartoe, binnen dertig dagen nadat hij ingezet is geworden, aan te geven bij burgemeester en wethouders der gemeente, in art. 18 aangewezen.

Zijn inschrijving geschiedt in het register van het jaar, waartoe hij volgens zijn leeftijd behoort.

Bij ongesteldheid of afwezigheid is, zoo het een ongehuwde geldt, de vader, is deze overleden, de moeder, zijn beiden overleden, de voogd tot het doen van de aangifte verplicht.

De verplichting daartoe rust uitsluitend op den militieplichtige zelf, zoo deze gehuwd of weduwnaar of door zijn ouders of voogd achtergelaten is.

De wijze, waarop van de gedane aangifte blijken moet, wordt door Ons bepaald.

Art. 20. Jaarlijks, in December, geschiedt, ten minste tweemaal, door burgemeester en wethouders een openbare kennisgeving, waarbij de verplichting tot het doen van de aangifte in het volgende jaar wordt herinnerd.

Art. 21. Hij, die, vallende in art. 15, 1°, zich na 31 Januari, doch vóór 31 December ter inschrijving aangeeft, wordt alsnog ingeschreven.

Hij, die, vallende in art. 15, 2°, zich na verloop van den tijd, bepaald in de tweede zinsnede van art. 19, doch vóór het verstrijken van de daaropvolgende dertig dagen, ter inschrijving aangeeft, wordt evenzeer ingeschreven.

Art. 22. Hij, wiens aangifte ter inschrijving verzuimd is, wordt door burgemeester en wethouders ambtshalve ingeschreven, en wel hij, bedoeld in art. 15, 1°, zoo het verzuim ontdekt wordt vóór 1 Januari van het jaar, waarin de betrokken persoon zijn 20ste jaar is ingetreden, en hij, bedoeld in art. 15, 2°, zoo het verzuim ontdekt wordt binnen dertig dagen na verloop van den tijd, binnen welken de aangifte had moeten zijn geschied.

Zij geven van de inschrijving terstond kennis aan den ingeschrevene en, zoo hij ongehuwd is, aan zijn vader, is deze overleden, aan zijn moeder, zijn beiden overleden, aan zijn voogd.

Art. 23. Hij, die terecht in een gemeente is ingeschreven, blijft tot de voor de militie ingeschrevenen van die gemeente behooren, al verandert hij van woonplaats, mits hij niet opgehouden hebbe ingezet te zijn volgens art. 16.

Art. 24. Behoudens de bepalingen van art. 19, zenden bestuurders van krankzinnigen-, doofstommen-, blinden- en bedelaarsgestichten, alsmede die der koloniën van weldadigheid en van gevangenen, jaarlijks vóór 10 Januari, een opgaaf van de daarin opgenomen jongelingen, die op 1 Januari hun 19de jaar zijn ingetreden, aan Onzen Commissaris in de provincie, in welke de inschrijving van die jongelingen voor de militie moet plaats hebben.

De wijze en de tijd waarop en de overheid door welke gelijke opgaaf als in het eerste lid van dit artikel wordt bedoeld, geschiedt ten aanzien van hen, die in militairen dienst zijn, worden door Ons bepaald.

Art. 25. Het register van inschrijving wordt op 31 Januari voorloopig en op 31 December van het jaar van inschrijving voor goed gesloten, op beide dagen des namiddags ten vier ure.

Na de laatste sluiting, die, evenals de eerste, op het register vermeld en door de onderteekening van den burgemeester en den secretaris bekrachtigd wordt, worden geen personen meer ingeschreven dan de in de tweede zinsnede van art. 19 bedoelde.

Art. 26. Het register wordt met een daaruit opgemaakte alphabetische naamlijst vóór 10 Januari van het jaar, volgende op dat der inschrijving, door den burgemeester gezonden aan Onzen Commissaris in de provincie, die deze stukken onderzoekt, zoo noodig doet verbeteren en vóór 31 Januari aan den burgemeester terugzendt.

Register en lijst worden den eersten Maandag in Februari gedurende tien dagen op de secretarie der gemeente voor elk ter lezing nedergelegd.

Van die nederlegging geschiedt openbare kennisgeving.

Tegen register en lijst kan binnen den in de tweede zinsnede van dit artikel bepaalden tijd, bezwaar worden ingebracht bij Onzen Commissaris in de provincie, die daaromtrent ten spoedigste uitspraak doet.

Het bezwaar wordt ingebracht bij een door de noodige bewijsstukken gestaafd verzoekschrift op ongezegeld papier, onderteekend door hem, die het inbrengt.

Het verzoekschrift wordt, tegen bewijs van ontvangst, ingeleverd bij den burgemeester van de gemeente, tegen register of lijst van welke het bezwaar gericht is.

Deze zendt het terstond aan Onzen Commissaris in de provincie.

Is de uitspraak van dezen in strijd met die van Onzen Commissaris in een andere provincie over dezelfde inschrijving, dan beslist Onze Minister van Binnenlandsche Zaken.

Indien na afloop van den tijd, in de tweede zinsnede van dit artikel vermeld, blijkt, dat een inschrijving in strijd met de wet heeft plaats gehad of behouden is, kan door Ons de afvoering van den betrokken persoon van de registers, waarop hij voorkomt, worden bevolen. Van dit bevel wordt telkens mededeeling gedaan in de *Staatscourant*, met opgaaf van de redenen die daartoe geleid hebben.

Door de afvoering houden voor hem, wien zij geldt, de gevolgen op, welke zijn inschrijving voor de militie heeft gehad.

Met betrekking tot den dienstplicht van de overige dienstplichtigen in de gemeente, waar zijn inschrijving plaats had, wordt hij, geschiedt de afvoering vóór 15 December van het jaar, voor de lichtung waarvan hij ingeschreven werd, geacht, niet voor de militie te zijn ingeschreven geweest.

Onverminderd het bepaalde bij de eerste zinsnede van dit artikel, kan Onze Commissaris in de provincie gedurende het jaar van inschrijving, doch na de voorloopige sluiting van het inschrijvingsregister, mededeeling van dit register vorderen, echter voor niet langer dan acht dagen.

ART. 10. Art. 27 wordt gelezen als volgt:

De loting der in het vorige jaar voor de militie ingeschrevenen geschiedt jaarlijks in Maart.

ART. 11. Aan het slot der laatste zinsnede van art. 30 wordt bijgevoegd: „en, ingeval de orde op eenigerlei wijze wordt gestoord, hen, die dit doen, het vertrek te doen verlaten”.

ART. 12. Aan art. 34 wordt als vierde zinsnede toegevoegd hetgeen volgt:

Het lotingsregister wordt gedurende drie dagen na den afloop der loting op de secretarie der gemeente, waar de loting plaats had, voor elk ter lezing nedergelegd.

ART. 13. Art. 35 wordt gelezen als volgt:

Tegen de wijze waarop de loting is geschied, kunnen gedurende vijf dagen, te rekenen van den dag waarop zij plaats had, en tegen de wijze van invulling van het lotingsregister gedurende vijf dagen, te rekenen van den dag waarop het ter lezing werd nedergelegd, bij Gedeputeerde Staten bezwaren worden ingebracht door belanghebbende lotelingen, of door hun vader, moeder of voogd.

De twee eerste zinsneden van art. 99 zijn hierbij van toepassing.

ART. 14. De drie eerste zinsneden van art. 39 worden gelezen als volgt:

Naloting heeft plaats ten aanzien van:

1°. hem, die door verzuim of vergissing van de betrokken overheid of van de in art. 24, eerste zinsnede, bedoelde personen aan de gewone loting geen deel heeft genomen;

2°. hem, op wien art. 15, 2°, van toepassing is en wiens inschrijving plaats had nadat de in art. 28 bedoelde tijd der loting verstreken was.

ART. 15. De eerste zinsnede van art. 44 wordt gelezen als volgt:

Hij, die nageloot heeft en meent redenen van vrijstelling te hebben, brengt die, zoo de eerste zitting van den militieraad is afgelopen, in bij Gedeputeerde Staten van de provincie, binnen welke hij voor de militie is ingeschreven.

In de vierde zinsnede wordt na het woord »vader» een komma geplaatst en ingelascht het woord »moeder».

Tusschen de achtste en negende zinsneden worden twee nieuwe zinsneden ingevoegd, luidende:

Gedeputeerde Staten kunnen den militieplichtige, die wegens ziekte of gebreken buiten staat is voor hen te verschijnen, doen onderzoeken op de plaats van zijn verblijf, mits deze binnenslands gelegen zij. Dit geschiedt op de wijze in art. 89 bepaald.

Wordt een militieplichtige binnenslands in een gesticht voor doofstommen of blinden, of, krachtens machtiging van het bevoegd gezag, in een erkend gesticht voor krankzinnigen verpleegd, dan kunnen Gedeputeerde Staten uitspraak doen op een, omtrent den toestand van den militieplichtige, door den bestuurder van het gesticht of een geneeskundige daaraan verbonden, afgegeven verklaring, ge- waarmerkt door den burgemeester der gemeente, binnen welke het gesticht is gelegen.

ART. 16. De laatste zinsnede van art. 46 wordt gelezen als volgt:

Is die lichting reeds afgeleverd, dan wordt bij zijn inlijving, de houder van het hoogste van de voor die lichting in dienst gestelde nummers uit de gemeente, voor welke de naloting plaats had, ontslagen, tenzij deze het tegendeel verlangt.

ART. 17. Art. 47 wordt gelezen als volgt:

Vrijstelling van den dienst bij de militie wordt verleend aan den loteling:

- 1°. die kleiner is dan 1,55 meter;
- 2°. die door ziekelijke gesteldheid of gebreken, volgens regelen van geneeskundig onderzoek door Ons gesteld, voor den krijgsvolk ongeschikt is;
- 3°. die eenige zoon, tevens eenig wettig kind is en geen halven broeder of halve broeders heeft, onverschillig of de ouders in leven of overleden zijn;
- 4°. die eenige wettige zoon eener behoeftige niet hertrouwde weduwe is en geen halven broeder of halve broeders heeft;
- 5°. die bij de zeemacht, het korps Mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk, dienende in 's Rijks overzeesche bezittingen, als vrijwilliger in dienst is ten gevolge van een voor den tijd van ten minste vijf jaren aangegane verbintenis;
- 6°. die adelborst of kadet is op een van 's Rijks militaire scholen;
- 7°. die van Rijkswege of in een van 's Rijks inrichtingen, hetzij voor den militairen geneeskundigen of pharmaceutischen dienst, hetzij tot militairen paardenarts wordt opgeleid;
- 8°. die vijf jaren in een lageren rang dan dien van Officier bij de zeemacht, het korps Mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk dienende in 's Rijks overzeesche bezittingen, als vrijwilliger gediend heeft.

ART. 18. Art. 49 wordt gelezen als volgt:

De vrijstelling wordt zoo verleend, dat van een even getal broeders de helft en van een oneven getal de grootere helft diene.

Onder het getal broeders worden niet medegerekend zij, die volgens de bepalingen van art. 17 niet voor ingezetenen worden gehouden.

Een bij deze wet gevoegde tabel wijst aan hoe de vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend, wanneer drie of meer zonen in een gezin aanwezig zijn.

Moet van twee of meer broeders, die in hetzelfde jaar geboren zijn, aan een of meer vrijstelling worden verleend, dan wordt hij, die het laagste nummer heeft getrokken, maar, wordt deze voor den dienst ongeschikt bevonden, hij die het hoogere nummer trok, voor den dienst aangewezen.

Het is aan den vrijgestelden broeder, mits voor den dienst geschikt, vrijge-

laten voor zijn voor den dienst aangewezen in hetzelfde jaar geboren broeder in dienst te treden.

Van het verlangen daartoe wordt door beiden aangifte gedaan bij Onzen Commissaris in de provincie, ten minste tien dagen vóór den dag, waarop de voor den dienst aangewezenen ingelijfd moet worden.

Hij, die voor zijn broeder in dienst wil treden, wordt geneeskundig onderzocht voor Gedeputeerde Staten.

Voor dat onderzoek geldt hetgeen in de zeven laatste zinsneden van art. 44 is bepaald.

Wordt de vrijgestelde broeder niet geschikt bevonden, of komt deze niet ter inlijving op het tijdstip en de plaats voor de aflevering van zijn broeder aangewezen, dan is deze laatste verplicht, ten bepaalden tijde aan de oproeping te voldoen.

ART. 19. Onder 1°. van art. 50 wordt gelezen als volgt:

1°. in dienst is, hetzij bij de militie, hetzij als vrijwilliger voor den tijd van ten minste vijf jaren, bij de zeemacht, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen.

ART. 20. Art. 52 wordt gelezen als volgt:

Worden twee of meer broeders in hetzelfde jaar dienstplichtig, dan wordt alleen de helft van hun getal, of, is dit oneven, de grootere helft voor den dienst aangewezen.

Hierbij gelden de zes laatste zinsneden van art. 49.

ART. 21. De derde zinsnede van art. 53 wordt vervangen door de volgende bepalingen:

Vrijstelling als eenig wettig kind wordt verleend op overlegging van een getuigschrift van den burgemeester, waaruit blijkt dat men eenig wettig kind is.

Vrijstelling als eenige wettige zoon van een behoeftige niet hertrouwde weduwe wordt verleend op overlegging van een getuigschrift van den burgemeester, dat men eenige wettige zoon is, van het bewijs van het overlijden des vaders en van een akte van bekendheid dat de moeder weduwe behoeftig is, af te geven door den kantonrechter, op verklaring van minstens drie ter goeder naam en faam staande getuigen en na zich alvorens zelf van den behoeftigen staat te hebben overtuigd.

ART. 22. Het eerste lid van art. 54 aldus te lezen:

Elke reden van vrijstelling moet bestaan op den dag waarop de vrijstelling wordt aangevraagd.

De aanvraag geschiedt in de eerste zitting van den militieraad.

ART. 23. Onder 2°. van art. 55 wordt gelezen als volgt:

2°. die krachtens de wet van den 28sten Juni 1854 (*Staatsblad* n°. 96) met een briefje van ontslag of een bijzonder gemerkt paspoort uit den dienst bij de zeemacht, of op grond van het reglement van krijgstuicht voor het krijgsvolk te lande, met een briefje van ontslag uit den dienst bij de landmacht is weggezonden.

ART. 24. Art. 56 wordt gelezen als volgt:

Tot den dienst bij de militie wordt *voorloopig* niet toegelaten de loteling:

1°. die zich in hechtenis bevindt en omtrent wiens zaak bij het sluiten van de eerste zitting van den militieraad, bij in kracht van gewijsde gegane uitspraak niet is beslist;

2°. die wegens wanbedrijf is veroordeeld en zich bij het sluiten van de eerste zitting van den militieraad nog in hechtenis bevindt.

Heeft echter de loteling recht op vrijstelling van den dienst en wordt het bestaan daarvan bewezen door aan den militieraad ingeleverde stukken, dan wordt hem die vrijstelling verleend. In dat geval blijven de artt. 57 en 58 buiten toepassing.

ART. 25. In de laatste zinsnede van art. 57 wordt in plaats van »acht" gelezen »tien".

ART. 26. De derde zinsnede van art. 58 wordt gelezen als volgt:

Is de lichter, in mindering waarvan hij komt, reeds afgeleverd, dan wordt bij zijn inlijving de houder van het hoogste van de voor die lichter in dienst gestelde nummers uit de gemeente, waartoe hij behoort, ontslagen, tenzij deze het tegendeel verlangt.

ART. 27. De beide laatste zinsneden van art. 60 worden gelezen als volgt:

Om plaatsvervanger bij de militie te zijn, moet men niet jonger dan 21, niet ouder dan 25 jaren wezen, en overigens de vereischten bezitten, in de eerste zinsnede van art. 44 vermeld.

Ten aanzien van den plaatsvervanger geldt hetgeen in de tweede en derde zinsneden van art. 44 en in de eerste zinsnede van art. 13 omtrent den vrijwilliger is bepaald.

ART. 28. Art. 70 wordt gelezen als volgt:

Hem, die reeds bij de militie is ingelijfd of daarbij ingelijfd moet worden, kan door Ons, in bijzondere gevallen, het stellen van een plaatsvervanger worden vergund.

De kosten, vallende op het onderzoeken van den als plaatsvervanger aangeboden persoon, worden in dat geval door hem, wien de vervanging is vergund, gedragen.

ART. 29. De eerste zinsnede van art. 71 wordt gelezen als volgt:

Het onderzoeken van hem, die krachtens de beide voorgaande artikelen als plaatsvervanger of nommerverwisselaar wordt aangeboden, geschiedt, zoo dit niet in de tweede zitting van den militieraad kan plaats hebben, door Gedeputeerde Staten der provincie, waartoe de militieplichtige, die hem aanbiedt, behoort.

De laatste zinsnede van art. 71 wordt gelezen als volgt:

De zesde, zevende, achtste, elfde en twaalfde zinsneden van art. 44 zijn hierbij van toepassing.

ART. 30. Aan art. 77 wordt als derde zinsnede toegevoegd hetgeen volgt:

Bij plotseling opgekomen ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis van den voorzitter of een lid van den raad en van zijn plaatsvervanger, wordt hij, zoodra noodig, vervangen door een door Onzen Commissaris in de provincie aan te wijzen persoon.

ART. 31. Art. 86 wordt gelezen als volgt:

De militieraad houdt twee zittingen.

De eerste wordt geopend den tweeden Maandag in April, de andere den tweeden Maandag in Augustus.

Bij het invallen van een algemeenen Christelijken feestdag op een dier dagen, wordt de zitting den volgenden Dinsdag geopend.

De werkzaamheden worden dagelijks gedurende ten minste zes uren, zoolang personen te onderzoeken of zaken te behandelen zijn, voortgezet, uitgezonderd op Zon- en algemeene Christelijke feestdagen.

Wanneer zaken in de eerste zitting niet op den bestemden dag kunnen worden afgedaan, kan de militieraad zijn uitspraak uiterlijk tot 15 Mei verdragen.

ART. 32. Art. 88 wordt gelezen als volgt:

Voor den militieraad moeten verschijnen:

- 1°. de vrijwilligers voor de militie;
- 2°. de lotelingen, die vrijstelling verlangen wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken of gemis van de gevorderde lengte;
- 3°. de lotelingen bedoeld in de vierde en vijfde zinsneden van art. 49 en in art. 52;
- 4°. zij, die als plaatsvervanger of als nommerverwisselaar verlangen op te treden.

ART. 33. De eerste zinsnede van art. 89 wordt gelezen als volgt:

De loteling, die wegens ziekte of gebreken buiten staat is voor den raad te verschijnen, wordt onderzocht op de plaats van zijn verblijf, mits deze binnenslands gelegen zij.

Aan het artikel wordt als slotbepaling toegevoegd hetgeen volgt:

Wordt een loteling binnenslands in een gesticht voor doofstommen of blinden, of, krachtens machtiging van het bevoegd gezag, in een erkend gesticht voor krankzinnigen verpleegd, dan kan de raad uitspraak doen op een, omtrent den toestand van den loteling, door den bestuurder van het gesticht of een geneeskundige daaraan verbonden, afgegeven verklaring, gewaarmerkt door den burgemeester der gemeente, binnen welke het gesticht is gelegen.

ART. 34. Art. 91 wordt gelezen als volgt:

In de eerste zitting van den militieraad wordt uitspraak gedaan omtrent: de lotelingen, die redenen van vrijstelling hebben ingediend; de lotelingen, in de artt. 55 en 56 bedoeld; alle overige lotelingen.

ART. 35. Art. 92 wordt gelezen als volgt:

In de tweede zitting van den militieraad wordt uitspraak gedaan omtrent: de verschenen vrijwilligers voor de militie; hen, die verlangen als plaatsvervanger of nommervervisselaar op te treden.

ART. 36. Onder 1°, 2°. en 3°. van art. 97 wordt gelezen als volgt:

1°. door den loteling, omtrent wien de uitspraak is gedaan, of door zijn vader, moeder of voogd;

2°. door den loteling, die tengevolge van de uitspraak kan worden opgeroepen, of door zijn vader, moeder of voogd;

3°. door den reeds ingelijfdde loteling, die tengevolge van de uitspraak niet uit den dienst zou kunnen worden ontslagen, of door zijn vader, moeder of voogd.

ART. 37. Aan art. 98 wordt als slotbepaling toegevoegd hetgeen volgt:

Gedeputeerde Staten oordeelen over geen andere redenen van vrijstelling dan die bij den militieraad zijn ingebracht. Aanvulling van het bewijs, dat die redenen bestaan, is niet uitgesloten.

ART. 38. Na art. 99 volgt een nieuw artikel 100, luidende:

Alle schrifturen en bewijsstukken tot staving der bezwaren ingediend, met uitzondering van die, betreffende het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, worden gedurende een door den voorzitter te bepalen termijn ter provinciale griffie nedergelegd en daarvan aankondiging gedaan in het nieuwspapier, waarin de provinciale aankondigingen gewoonlijk geschieden.

Zoo de bezwaren zijn ingebracht tegen een, om andere redenen dan ziekelijke gesteldheid of gebreken, verleende vrijstelling of tegen een uitgesproken uitsluiting van den dienst, geeft de griffier der Staten van de nederlegging der stukken en van den daarvoor bepaalden termijn dadelijk kennis aan den belanghebbende.

Aan de belanghebbenden of hun gemachtigden kan van de stukken inzage, en te hunnen koste, volgens een door Ons vast te stellen tarief, afschrift worden gegeven.

Gedeputeerde Staten zijn bevoegd bij de belanghebbenden of hun gemachtigden de inlichtingen in te winnen, die het onderzoek vordert.

ART. 39. Art. 100 vervalt.

ART. 40. Art. 101 wordt gelezen als volgt:

Ingeval bezwaren zijn ingebracht betreffende het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, doen Gedeputeerde Staten uitspraak, na den loteling voor zich te hebben doen verschijnen en geneeskundig onderzoeken.

Gedeputeerde Staten worden in dat onderzoek bijgestaan door een anderen burgerlijken geneeskundige en een ander Officier van Gezondheid, dan die den militie-raad bij het doen van de uitspraak, waartegen bezwaar is ingebracht, hebben bijgestaan.

Daarbij geldt hetgeen in de zeven laatste zinsneden van art. 44 is bepaald.

ART. 41. Achter art. 102 worden twee artikelen ingevoegd, aldus luidende:

Art. 102a. Elke uitspraak van Gedeputeerde Staten, krachtens art. 101 gedaan, wordt terstond medegedeeld aan burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe de loteling, wien de uitspraak geldt, behoort, en aan hem die de bezwaren inbracht.

Art. 102b. Omtrent alle andere bezwaren dan die betreffende het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, wordt in een openbare vergadering van Gedeputeerde Staten door een der leden, door den voorzitter tot rapporteur te benoemen, schriftelijk verslag uitgebracht, behelzende een overzicht van de zaak en van haren loop, en vermeldende de gevoerde beweringen en de overgelegde bewijsstukken.

De verslaggever onthoudt zich van het uiten van een gevoelen.

Het beleggen der openbare vergadering wordt in het nieuwspapier, waarin de provinciale aankondigingen gewoonlijk geschieden, aangekondigd.

De laatste zinsnede van art. 84 is op den voorzitter van die vergadering van toepassing.

De belanghebbenden worden bij brieven opgeroepen om in die vergadering te verschijnen en, na het uitbrengen van het verslag, toegelaten om persoonlijk of door hun gemachtigden hunne belangen toe te lichten.

Gedeputeerde Staten beraadslagen daarna met gesloten deuren en beslissen binnen tien dagen na de openbare vergadering bij een met redenen omkleede uitspraak.

Hun uitspraak wordt terstond medegedeeld aan burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe de loteling, wien de uitspraak geldt, behoort, en aan hem die de bezwaren inbracht.

Strekt de uitspraak tot vrijstelling of tot uitsluiting van den dienst, dan geven burgemeester en wethouders daarvan dadelijk kennis aan den loteling, die ten gevolge van de uitspraak zal worden opgeroepen, of aan zijn vader, moeder of voogd.

ART. 42. Art. 103 wordt gelezen als volgt:

Van de uitspraken van Gedeputeerde Staten, met uitzondering van die betreffende het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, kan gedurende tien dagen, te rekenen van den dag waarop de uitspraken ter kennis van de belanghebbenden zijn gebracht, bij Ons in beroep worden gekomen:

1°. door den loteling, wiens bezwaren door de uitspraak niet zijn weggenomen, of door zijn vader, moeder of voogd;

2°. door den loteling, die ten gevolge van de uitspraak van Gedeputeerde Staten kan worden opgeroepen, of door zijn vader, moeder of voogd;

3°. door den reeds ingelijfdten loteling, die tengevolge van de uitspraak van Gedeputeerde Staten niet uit den dienst zou kunnen worden ontslagen, of door zijn vader, moeder of voogd;

4°. door Onzen Commissaris in de provincie.

Het beroep wordt ingesteld bij verzoekschrift op ongezegeld papier, tegen bewijs van ontvangst in te leveren bij Onzen Commissaris in de provincie, die het terstond aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken opzendt.

ART. 43. In art. 104 wordt na de woorden: »den Raad van State», tusschen-gevoegd: »(afdeeling voor de geschillen van bestuur)».

ART. 44. Art. 112 wordt gelezen als volgt:

Jaarlijks in September geschiedt de aflevering van de in dat jaar tot den dienst

aangewezen en in de lichte begrepen lotelingen, van hun plaatsvervangers of nommerverwisselaars en van de vrijwilligers voor de lichte van dat jaar.

ART. 45. Art. 115 vervalt.

ART. 46. Art. 116 wordt vervangen door twee artikelen als volgt:

Art. 116. Binnen drie maanden na de aflevering van een militieplichtige, die niet als plaatsvervanger is opgetreden, kan zijn herkeuring wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, welke bevonden zijn reeds vóór zijn inlijving te hebben bestaan, of wegens gemis van de gevorderde lengte, door het militair gezag bij Gedeputeerde Staten der provincie, waartoe de gemeente, voor welke hij is ingelijfd, behoort, worden gevraagd.

Binnen veertien dagen na die aanvraag doen Gedeputeerde Staten hem voor zich verschijnen en, wordt de herkeuring gevraagd wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, geneeskundig onderzoeken.

Voor dat onderzoek geldt hetgeen in de twee laatste zinsneden van art. 71 is bepaald.

Gedeputeerde Staten kunnen den militieplichtige, die wegens ziekte of gebreken buiten staat is voor hen te verschijnen, doen onderzoeken op de plaats van zijn verblijf.

Dit geschiedt op de wijze in art. 89 bepaald.

Art. 116a. Van de uitspraak van Gedeputeerde Staten, naar aanleiding van een aanvraag om herkeuring gedaan, is geen beroep toegelaten, behoudens toepassing van art. 32, tweede en derde zinsneden, en art. 166 der wet van 6 Juli 1850 (*Staatsblad* n°. 39), op grond van strijd met de wet.

Wordt de uitspraak van Gedeputeerde Staten door Ons geschorst of vernietigd, dan geldt het bepaalde bij art. 174 dier wet.

ART. 47. Art. 117 wordt gelezen als volgt:

Indien de militieplichtige, in art. 116 bedoeld, door Gedeputeerde Staten wordt afgekeurd, wordt hij uit den dienst ontslagen.

Geschiedt die afkeuring vóór 15 December van het jaar, voor de lichte waarvan hij was ingelijfd, dan wordt de houder van het aan de beurt liggend nummer der lichte van dat jaar en van de gemeente, voor welke zijn inlijving plaats had, of was hij nommerverwisselaar, de loteling, voor wien hij in dienst was opgetreden, onverschijld ter inlijving opgeroepen.

ART. 48. De tweede zinsnede van art. 120 wordt gelezen als volgt:

Vrijwilligers bij de militie, alsmede de lotelingen bedoeld in de derde zinsnede van het volgend artikel, worden, voor zoover zij daartoe geschikt bevonden zijn en dit met de belangen van den dienst is overeen te brengen, ingelijfd bij het korps en geplaatst in het garnizoen hunner keuze.

ART. 49. De tweede zinsnede van art. 121 vervalt.

Aan het slot van dat artikel wordt een nieuwe zinsnede toegevoegd, aldus luidende:

Ten gunste van hen, die aan door Ons te stellen eischen van bekwaamheid voldoen, kunnen door Ons bijzondere bepalingen ten aanzien van het vervullen van hun dienstplicht en van de wijze van huisvesting, voeding en kleeding worden gemaakt, in verband met hun bestemming om bij voorkeur tot militiekader te worden opgeleid.

ART. 50. Art. 122 wordt gelezen als volgt:

De bij de militie te land ingelijfden kunnen tot eerste oefening twaalf maanden onder de wapenen gehouden worden.

Zij, die niet als plaatsvervanger of nommerverwisselaar zijn opgetreden en na hun inlijving blijken, aan door Ons te stellen eischen te voldoen, kunnen gedurende een gedeelte van den tijd, voor eerste oefening bepaald, met verlof huiswaarts worden gezonden. De tijd van verlof wordt voor hen als eerste oefeningstijd medegerekend.

ART. 54. De drie eerste zinsneden van art. 123 worden gelezen als volgt:

Behalve de lichte, die voor het eerst dient, kan steeds een vijfde van het geheele bedrag der vijf lichten, van de milite te land onder de wapenen worden gehouden of geroepen

Dat vijfde wordt samengesteld uit de manschappen:

1°. die krachtens art. 165 zonder loting zijn ingelijfd en hun eerste dienstjaar hebben volbracht, voor zoover zij niet, ten aanzien van het verlof, met de lotelingen zijn gelijkgesteld;

De laatste zinsnede wordt gelezen als volgt:

4°. die gedurende den tijd, voor eerste oefening bepaald, gestraft worden wegens dronkenschap, verkoopen van kleding of uitrusting, desertie in tijd van vrede of verzet tegen de krijgstuht.

ART. 52. Art. 124 wordt gelezen als volgt:

Is het in het vorig artikel bedoelde vijfde deel niet op de daar bepaalde wijze voltallig te maken, dan wordt het in de hieronder volgende orde aangevuld:

1°. door de niet voor hun broeders opgetreden plaatsvervangers;

2°. door de overige manschappen, die hun eerste dienstjaar hebben volbracht;

3°. door de overige manschappen, die hun tweede dienstjaar hebben volbracht.

Is slechts een deel van deze soorten van manschappen ter aanvulling noodig, dan wordt dat deel aangewezen door loting, op de door Ons te bepalen wijze te houden.

ART. 53. Aan het slot der tweede zinsnede van art. 128 bij te voegen: »en zich niet in werkelijken dienst bevinden of daartoe zijn geroepen”.

ART. 54. De laatste zinsnede van art. 129 vervalt.

ART. 55. Art. 137 wordt gelezen als volgt:

De verlofganger, die art. 133, 134, 136 of 156 niet naleeft, wordt in werkelijken dienst geroepen en van een tot drie maanden gehouden.

ART. 56. Art. 150 wordt gelezen als volgt:

Jaarlijks, in Juni, geschiedt door burgemeester en wethouders in elke gemeente een openbare kennisgeving, waarbij de lotelingen, die verlangen bij de zeemilite te dienen, worden uitgenoodigd, zich daartoe vóór 31 Juli bij hen aan te melden.

Burgemeester en wethouders zenden vóór 10 Augustus een opgaaf van het getal der lotelingen, die zich vrijwillig voor de zeemilite hebben aangemeld, aan Onzen Commissaris in de provincie.

ART. 57. De tweede zinsnede van art. 152 wordt gelezen als volgt:

Zij wordt mede gebezigd tot alle diensten vereischt voor de binnenlandsche defensie te water. Zij kan tot het doen van oefeningsstochten buitengaats en naar de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen gezonden worden; haar verblijf aldaar duurt echter niet langer dan zes maanden.

ART. 58. De eerste zinsnede van art. 153 wordt gelezen als volgt:

De manschappen der zeemilite worden tot eerste oefening twaalf maanden in werkelijken dienst gehouden, tenzij Wij zulks niet noodig achten.

ART. 50. Art. 154 wordt gelezen als volgt:

Aan de manschappen der zeemilite, die verlangen, na volbrachten oefeningsstijd, voor den duur van hun nog overigen diensttijd in werkelijken dienst te blijven of te komen, zonder zich als vrijwilliger te verbinden, wordt zulks vergund, althans voor zoover de nog te vervullen diensttijd meer dan zes maanden bedraagt.

ART. 60. De tweede zinsnede van art. 155 wordt gelezen als volgt:

De straf van handdaggen in art. 29 van gemeld reglement bedoeld, mag echter op de manschappen der zeemilite niet worden toegepast.

ART. 61. In de eerste zinsnede van art. 161 wordt, in plaats van: »zoodra het wordt ontdekt”, gelezen: »zoodra mogelijk”.

Als derde zinsnede wordt bijgevoegd:

Daarbij geldt hetgeen in de acht laatste zinsneden van art. 44 is bepaald.

ART. 62. Art. 165 wordt gelezen als volgt:

De in art. 161 bedoelde persoon, die bij de eindspraak voor den dienst is aangewezen, wordt, behoudens de bepaling van art. 70, welke ook zijn leeftijd zij, voor vijf jaren ingelijfd. De aldus ingelijfde wordt gedurende de twee eerste jaren onder de wapenen gehouden, tenzij hij door Ons, ten aanzien van het verlot, met de lotelingen worde gelijkgesteld.

Hij komt in mindering van de lichting van het jaar, waarin hij had moeten loten, of, is die lichting reeds ontslagen, in mindering van de lichting van het jaar, waarin hij voor den dienst is aangewezen.

Is de lichting, in mindering waarvan hij komt, reeds afgeleverd, dan wordt, bij zijn inlijving, de houder van het hoogste van de voor die lichting in dienst gestelde nummers uit de gemeente, waartoe hij behoort, ontslagen, tenzij deze het tusschen tusschen verlangt.

ART. 63. De eerste zinsnede van art. 172 wordt gelezen als volgt:

De vrijwilliger voor de militie en de loteling van wien is ontdekt, dat hij niet aan de oproeping ter inlijving heeft voldaan, wordt zoodra mogelijk voor Gedeputeerde Staten der provincie, tot welker aandeel in de lichting hij behoort, gebracht.

Als derde zinsnede wordt bijgevoegd hetgeen volgt:

Voor het geneeskundig onderzoek geldt hetgeen in de zeven laatste zinsneden van art. 44 is bepaald.

ART. 64. De derde, vierde en vijfde zinsnede van art. 173 vervallen.

ART. 65. Achter art. 173 een nieuw art. 173a te doen volgen, luidende:

De vrijwilliger voor de militie en de loteling die zich, overeenkomstig art. 150, heeft aangemeld of doen aanmelden om bij de zeemilitie te dienen, doch aan de oproeping ter inlijving niet heeft voldaan en volgens art. 173 in dienst moet gesteld worden, kan voor vier jaren bij de zeemilitie worden ingelijfd, tenzij het cijfer, in art. 5 als maximum bepaald, voltallig ware.

Hiervan is uitgezonderd de vrijwilliger voor de militie en de loteling, omtrent wien Gedeputeerde Staten hebben beslist, dat geen omstandigheden van zijn wil onafhankelijk, hem hebben belet aan de oproeping te voldoen.

ART. 66. Art. 174 wordt gelezen als volgt:

De loteling, die een plaatsvervanger of nommerverwisselaar heeft gesteld, wordt, indien zijn plaatsvervanger of nommerverwisselaar niet is opgekomen, alsmede wanneer hij niet voldoet aan de verplichting, opgelegd bij artt. 62 en 67, terstond ter inlijving opgeroepen.

ART. 67. In de eerste zinsnede van art. 178, na „bewijsstuk“, in te voegen: „of een met de waarheid strijdige verklaring“.

ART. 68. De vierde zinsnede van art. 181 wordt gelezen als volgt:

3°. die niet aan de oproeping ter inlijving hebben voldaan.

ART. 69. Art. 184 wordt gelezen als volgt:

Met boete van f 25 tot f 100 en gevangenisstraf van drie dagen tot een maand, te zamen of afzonderlijk, wordt gestraft:

1°. hij, die zonder voldoende reden, ter beoordeeling van den rechter, niet overeenkomstig art. 57 voor den burgemeester of Gedeputeerde Staten is verschenen;

2°. hij, die, zonder voldoende reden, ter beoordeeling van den rechter, niet aan de oproeping ter inlijving heeft voldaan;

3°. de vervangene, die, zonder voldoende reden, ter beoordeeling van den rechter, niet voldoet aan de verplichting, opgelegd bij artt. 62 en 67.

ART. 70. Achter art. 187 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Art. 187a. Met boete van f 50 tot f 200 en gevangenisstraf van zes maanden

tot twee jaren, te zamen of afzonderlijk, wordt gestraft degeen, op wiens te kwader trouw afgelegde getuigenis een met de waarheid strijdig attest, bewijsstuk of verklaring betrekkelijk de nationale militia is afgegeven. Met dezelfde straf wordt gestraft degeen, die desbewust van zoodanig met de waarheid strijdig attest, bewijsstuk of verklaring gebruik zal hebben gemaakt, behoudens zwaardere straffen bij het strafwetboek bepaald tegen het namaken of vervalschen van beoelde attesten, bewijsstukken en verklaringen.

ART. 71. Art. 188 vervalt.

ART. 72. Art. 190 vervalt.

ART. 73. Aan de wet worden toegevoegd de volgende overgangsbepalingen:

Art. I. De lotelingen, die, krachtens art. 115 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72), zijn ingelijfd behouden, zulks verlangende, het recht op ontslag bij art. 173 van die wet toegekend, in de gevallen, voorzien bij de derde en vijfde zinsnede van dat artikel.

Art. II. De tekst der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) wordt, zooals die door de tegenwoordige wet gewijzigd is, van Onzentwege in het *Staatsblad* geplaatst.

Art. III. Deze wet treedt in werking met den 1sten Januari.

De wetten van 1 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 44) en van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 22) zijn te gelijker tijd ingetrokken.

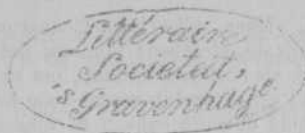
Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden

Gegeven

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine,

MEMORIE VAN BEANTWOORDING VAN HET WETSONTWERP TOT
WIJZIGING DER WET VAN 17 JULI 1869 (STAATSRLAD
N°. 141), TOT REGELING VAN HET ONDERWIJS BIJ
DE KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE.

Even als zijn ambtsvoorganger, is ook de eerstondergeteekende doordrongen van de noodzakelijkheid eener herziening van de bestaande wet tot regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie.

Intusschen kan hij zich, ook ten gevolge van beschouwingen, in het Voorloopig Verslag op het daartoe strekkende aanhangige wetsontwerp voorkomende (1), niet in allen deele met dat ontwerp vereenigen.

Vooreerst wat betreft den vorm. Het is hem, en bij nadere overweging ook den tweeden ondergeteekende, voorgekomen, dat het beter is, de herziening der wet van 1869 niet te doen geschieden door een wet, welke wijzigingen in de bestaande regeling brengt met behoud van eenige artikelen dier regeling, maar die herziening te doen plaats vinden bij een wet, welke, met inlassing van datgene wat niet veranderd behoeft te worden, op nieuw het onderwerp in zijn geheel bevat.

Bij deze Memorie van Beantwoording gaat dus een gewijzigd wetsontwerp, strekkende tot intrekking der wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* n°. 141) en tot hare vervanging door een andere wet.

Ten anderen wat betreft den inhoud. Op sommige punten heeft het tusschen de ondergeteekenden gehouden overleg tot een ander resultaat geleid dan daaromtrent bij de oorspronkelijke wetsvoordracht was aangenomen.

Na deze algemeene opmerkingen kunnen de ondergeteekenden tot de behandeling van het onderwerp zelf overgaan, in antwoord op de beschouwingen, voorkomende in het Voorloopig Verslag; beschouwingen, waarvan de juistheid in menig opzicht niet kan worden ontkend, maar die dan toch dikwijls tot geheel tegengestelde conclusiën voeren.

In stede van al die beschouwingen op den voet te volgen, komt het ons beter voor aan te wijzen wat — volgens ons oordeel — het eigenaardig karakter der militaire opvoeding is, waardoor bijzondere eischen aan die opvoeding worden gesteld, die niet in elk opzicht identiek zijn met de beginselen, welke tot grondslag strekken voor de algemeene opleiding op onze hogere burgerscholen en verder, in verband daarmede, voor de Polytechnische school.

Het streven bij de hogere burgerscholen is toch, om door het middelbaar onderwijs de jongelieden de gelegenheid te verschaffen zich tot hun 17- à 20-jarigen leeftijd zoo algemeen en veelzijdig te ontwikkelen, dat zij daarna nog een keuze kunnen doen ten aanzien van de richting aan hun toekomstige loopbaan te geven, waarvan de aard hunner hogere studiën zal afhangen.

Kan men zeggen, dat, in dien zin, zoodanig stelsel geheel voldoet aan de praktische toepassing voor de onderscheidene leden der maatschappij? Wij moeten

(1) Zie dit verslag in N°. 5 van dezen Jaargang, blz. 72 der Wetsontwerpen enz.

het betwijfelen. Maar zulks behoeft daarom niet tot een verwijt aan het middelbaar onderwijs te strekken; immers, het middel van correctie is aanwezig in de vrijheid, die voor elkeen bestaat, om er het gebruik van te maken dat hem het beste toeschijnt, en dit geldt vooral voor hen die zich voorstellen een vrije loopbaan in nijverheid of handelszaken te volgen, of, zich een nog vrijeren werkring in de toekomst ten doel stellen. Velen verlaten die inrichtingen reeds vóór dat zij den geheelen cursus hebben afgeloopen, om, hetzij door het bezoeken van buitenlandse scholen, hetzij door zich te begeven in het praktische leven, ook hun eigen weg van beschaving en ontwikkeling te volgen, zonder dat men daarom zal mogen beweerden, dat wanneer zij, in lateren tijd, als werkzame en invloedrijke leden der maatschappij optreden, zij beschouwd moeten worden op een lager peil van maatschappelijke ontwikkeling te staan dan degenen, die den vollen vijfjarigen cursus eener hoogere burgerschool hebben afgeloopen.

Zoo ziet men ook, dat voor hen, die zich voor de hoogeschoolen bekwamen, bij geen der stelsels tot regeling van het hooger onderwijs, de aansluiting aan den volledigen cursus der hoogere burgerscholen, ja zelfs niet aan een groot gedeelte van dien cursus, wenschelijk en mogelijk wordt geacht; bij al die stelsels neemt men reeds veel vroeger een afzonderlijken weg van opleiding aan.

Het meest volkomen wordt het middelbaar onderwijs doorgevoerd bij hen, die aan de Polytechnische school hun hoogere studiën doen, en die aldus hun geheele theoretische opleiding, — tot de meeste volkomenheid doorgevoerd, — volbrengen, alvorens in het werkelijke leven op te treden; zij gaan daarin dan ook eerst over op betrekkelijk laten leeftijd, dat is 22 à 25 jaren, soms zelfs later.

Voor degenen, die zoodanigen weg voor hun toekomst willen inslaan, is dit wel als een noodzakelijkheid te beschouwen, doch het zal wel geen betoog behoeven, dat aan die noodzakelijkheid een keerzijde is verbonden, — en niemand hunner zal tegenspreken, dat, kon het geschieden, het, zoowel voor hun wetenschappelijke ontwikkeling als voor hun praktische bruikbaarheid, te verkiezen zou zijn, als reeds eerder de practijk des werkelijken levens met hun theoretische volmaking tezamen, en dat zij dan ook niet verplicht waren, na zulk een hooge theoretische vorming, voor de practijk, op de lagere trappen der maatschappij te moeten beginnen. Het voornaamste, dat daaromtrent weder als correctief is te beschouwen, is gelegen in de omstandigheid, dat vele jongelieden, die zoodanige opvoeding genieten, hetzij door fortuin, hetzij ten gevolge van andere omstandigheden, er minder aan hechten of zij een jaar vroeger of later met hun diploma de wereld ingaan, en ook geen loopbaan kiezen, waar de leeftijd, bij de benoeming na volbrachte studie, altijd wegens het beginsel van anciënniteit, een voornaam element hunner toekomst uitmaakt.

Stellen wij nu daartegenover de militaire eischen. Het kan wel geen tegenspraak ondervinden, dat de leeftijd van 19 tot 22 jaar, in den regel, als een uiterste grens is te beschouwen, om in het werkelijke militaire leven, dat is in de gelederen van het leger, handelend op te treden. Niet alleen wegens nevenbeschouwingen ten opzichte van het verzekeren eener goede aanvulling, maar vooral ten gevolge van de eigenschappen en verplichtingen onafscheidelijk verbonden aan de militaire loopbaan, moet dit op den voorgrond staan, en maakt zulks een hoofdbestanddeel uit van het eigenaardige karakter der militaire opvoeding.

Meer nog dan voor de meeste andere levensberoepen, moet bij den militair de krachtige lichamelijke ontwikkeling, gepaard met het vormen van een zelfstandig karakter, op den voorgrond staan; bij dat beroep mag geen abstracte inspanning tot beoefening van veelzijdige wetenschap uitsluitend worden doorgevoerd, zoodat die zou kunnen schaden aan een open en helder oordeel, bij het onbevangen, snel besluiten en handelen, waartoe de militair in de meest gewichtige omstandigheden kan worden geroepen en waarbij een opgewekt gemoed een eerste vereischte is, om energie en zelfstandigheid met volkomen eerbiediging van hoogere bevelen te doen samengaan.

Dat tegenwoordig, meer dan vroeger, behalve algemeene kennis ook vele zuiver militaire wetenschappelijke eischen aan den Officier worden gesteld, die den burger

geheel vreemd kunnen blijven, is een reden te meer, om er op bedacht te zijn, dat de vorming van den militairen geest en het militair karakter niet uit het oog worde verloren.

De beide hier genoemde grondslagen hebben tot noodzakelijk gevolg, dat noch de algemeene, noch de speciale wetenschappelijke vorming, die anderen eerst op lateren leeftijd bereiken, geheel kan worden teruggebracht tot het tijdperk, den leeftijd voorafgaande, waarop de cadetten de Militaire Academie verlaten, om in het leger op te treden; die grondslagen brengen ook mede, dat zelfs dit tijdperk des levens bij hen niet zoo uitsluitend tot het ver doorvoeren van de hoogere wetenschap in onderscheidene richtingen kan worden besteed, als zulks, in bijzondere gevallen, voor de opleiding van burgergeleerden het geval kan zijn.

Men moet dus het beginsel aannemen, dat zoowel de algemeene als de speciale theoretische ontwikkeling voor een ruim deel moeten worden overgebracht naar den tijd, dat de Officier in het leger, gelijktijdig met zijn handelend optreden, zijn practische vorming erlangt.

Het samengaan van de hoogere wetenschappelijke met de practische vorming is niet alleen als noodzakelijk, maar tevens als voordeelig voor de algemeene regeling der militaire opleiding te beschouwen; het onderwijs aan de Militaire Academie te geven, zal daarmede in verband moeten worden gebracht.

De hier ontwikkelde denkbeelden hebben aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen en grondbeginselen.

De algemeene strekking van het onderwijs aan de hoogere burgerscholen, waarop hiervoren is gewezen, brengt mede, dat, eenmaal tot een zekere hoogte gekomen, dit onderwijs hoe langer hoe meer uiteenloopt met hetgeen tot het verkrijgen van geschikte kandidaten voor het Militair Academisch onderwijs gevorderd wordt, evenzeer als dit bij de onderscheidene ontwerpen tot regeling van het hooger onderwijs algemeen ten aanzien van de hoogere burgerscholen is erkend geworden. Daarin ligt het groote struikelblok voor een doeltreffende aansluiting aan den volledige vijfjarigen cursus dier scholen.

De toekomstige Officiëren kunnen dus niet zóólang geheel worden overgelaten aan die algemeene opleiding. In het Voorloopig Verslag wordt daartoe een weg aangewezen, namelijk het oprichten van cadettenscholen, voor jeugdiger leeftijd, naast de bestaande hoogere burgerscholen. Het doel huldigende, dat men zich voorstelt daarmede te bereiken, kunnen wij ons evenwel te de toepassing van dit middel niet ingenomen verklaren, maar geven er de voorkeur aan, om de jongelieden, op vroegeren leeftijd dan thans het geval is, aan de Militaire Academie toe te laten, en het daartoe gevorderd examen zoodanig te regelen, dat het overeenkomt met de kennis, die een jongeling kan hebben verworven, wanneer hij de drie eerste cursusjaren van een hoogere burgerschool met het beste gevolg zal hebben doorlopen. *De gelijke* kennis vooral kan men daarbij vorderen, als men den leeftijd voor de aspiranten op 15 tot 18 jaren bepaalt; immers, dan behoeven zij niet dien driejarigen cursus zoo snel mogelijk te doorloopen, maar grondige beoefening van het geleerde moet in de plaats treden van verdere voortzetting der studiën, en dit wordt bevorderd door het weglaten, bij het toelatingsexamen, van enkele vakken, als scheikunde, natuurlijke geschiedenis, staats- en handelswetenschappen, benevens geschiedenis der letterkunde, — vakken die op vele hoogere burgerscholen reeds in de drie eerste jaren worden behandeld.

Het beginsel, om de hoogere wetenschappelijke vorming te doen plaats grijpen nadat de toekomstige cadet als Officier reeds practische vorming heeft bekomen, waartoe maatregelen zullen worden genomen, verschaft het middel om het onderwijs op de Militaire Academie zelve op een tijd van drie jaren voor de Infanterie en Cavalerie en van vier jaren voor de Artillerie en Genie vast te stellen, terwijl bovendien de leeftijd van toelating zoodanig is gekozen, — vijftienjarige ouderdom zal wel tot de uitzonderingen behooren, — dat in het groote bezwaar wordt te gemoet gekomen, hetwelk, ook volgens onze overtuiging, verbonden is aan het vereenigen van jongelieden van te veel uiteenloopenden leeftijd op dezelfde inrichting.

Het jaar van academische opleiding, dat de cadetten der Artillerie en Genie *meer* behoeven dan die van de Infanterie en Cavalerie, is in dit wetsontwerp als 4de cursusjaar opgenomen. De ondervinding leert, dat, ofschoon met lof melding wordt gemaakt van den ijver door de Officieren aan de Applicatieschool betoond, het geven van die opleiding, op den voet als cadet, volstrekt noodzakelijk is ten einde den beschikbaren tijd doeltreffend te gebruiken.

Wijl de practische kennis van de dienst- en exercitiereglementen een voornaam bestanddeel uitmaakt van de bruikbaarheid van den pas aangestelden Officier, zullen de cadetten der Infanterie en Cavalerie, — na het eindexamen aan de Militaire Academie met vrucht te hebben afgelegd, — een jaar dienst doen bij de korpsen, in den graad van cadet-onderofficier, alvorens tot 2den Luitenant te worden benoemd. Wat de cadetten der Artillerie en Genie betreft, zoo zal, tengevolge van hun jaar langer verblijf aan de Academie, ook de gelegenheid voor hen bestaan, om aan den hier bedoelden eisch *meer* te moeten te komen, terwijl tevens de tijd voorhanden zal wezen, om aan den voor die wapens niet minder gewichtigen eisch van wetenschappelijke ontwikkeling in technischen zin, te voldoen.

Wordt het nu aangeboden ontwerp tot wet verheven, dan zullen de toekomstige cadetten, bij hunne benoeming tot Officier, den leeftijd van 19 tot 22 jaar hebben bereikt; zij zullen derhalve in den regel jonger zijn dan de onderofficieren, die, bij de korpsen hun opleiding genoten hebbende, tot 2den Luitenant worden benoemd. Bovendien zullen er in het algemeen maatregelen worden getroffen, om de concurrentie, waartoe de opleiding tot Officier bij de korpsen, ten nadeele van het aantal aspiranten voor de Academie, aanleiding geeft, weg te nemen, door van degenen, die in het vervolg aan de wetenschappelijke opleiding bij de korpsen zullen deelnemen, *meer* dienstjaren — waarvan een bepaald aantal als onderofficier — te vorderen, om in aanmerking te kunnen komen tot het afleggen van het examen voor den rang van 2den Luitenant. Dit zal zonder bezwaar kunnen geschieden, omdat, tengevolge van de milde voorwaarden met betrekking tot de geldelijke bijdragen, de Academie, onder de werking dezer wet, meer algemeen toegankelijk zal worden.

Ondanks de bedenkingen daartegen gerezen, acht men het beter, om het programma van het toelatingsexamen niet in de wet op te nemen, maar bij Koninklijk besluit vast te stellen.

De wet moet de grondslagen en algemeene regels bepalen, volgens welke de cadetten tot Officier zullen worden opgeleid, doch de regeling tot in bijzonderheden behoort aan de uitvoerende macht te worden overgelaten, opdat zij voldoende vrijheid behoude, om te rade te kunnen gaan met hetgeen de ervaring zal leeren.

Niettemin kan het programma van het bedoelde examen, zooals men zich voorstelt het te bepalen, worden medegedeeld, evenals dit bij het oorspronkelijk wetsontwerp is geschied.

Het zal namelijk bevatten:

a. de rekenkunde, daaronder begrepen de gewone en tiendeelige breuken, het tientallig stelsel van maten en gewichten, de evenredigheden, de rekenkundige en meetkundige reeksen en de logaritmen;

b. de stekunde: de vier hoofdbewerkingen met geheele en gebroken stekunstige vormen, de wortelgrootheden, gebroken en negatieve exponenten, de vergelijkingen van den 1sten graad met één en meer onbekenden, de vierkantsvergelijkingen met één onbekende;

c. de gewone meetkunde tot en met de inhouden van vlakke figuren en de goniometrie;

d. de natuurkunde: de algemeene eigenschappen der lichamen en de zwaartekracht;

e. de algemeene geschiedenis, waarvan meer in het bijzonder de oude en midden-geschiedenis tot den Munsterschen vrede, de vaderlandsche geschiedenis in haar geheel;

f. de staatkundige aardrijkskunde van de verschillende landen in en buiten Europa en meer bijzonder die van Nederland en zijne koloniën. De gronden der wis- en natuurkundige aardrijkskunde en het gebruik van de aardglobe;

g. de taalkundige gronden van de Nederlandsche, Fransche, Hoogduitsche en Engelsche talen: de aspirant moet met gemak uit deze vreemde talen in het Nederlandsch kunnen vertalen, — zonder het gebruik van een woordenboek geheel uit te sluiten, — en zonder grove fouten een stuk uit het Nederlandsch in het Fransch kunnen overbrengen;

h. het schrijven eener duidelijke leesbare hand;

i. de aspirant moet bewijzen afleggen van eenige bedrevenheid in het hand- en rechtlignig teekenen.

Voor de rangorde aan de aspiranten toe te kennen, die aan het examen hebben voldaan, komen in de eerste plaats in aanmerking de meerdere grondige kennis in wis- en natuurkunde, dan de kennis in de verschillende talen en vervolgens die in de geschiedenis en aardrijkskunde. Bedrevenheid in de gymnastiek en het schermen kan tot aanbeveling strekken.

Voor zooveel verdere toelichtingen noodig zijn, zullen die worden gegeven bij aanhaling der artikelen van het wetsontwerp, waarop zij betrekking hebben.

Alvorens daartoe over te gaan, zij ons nog de opmerking geoorloofd, dat het doel, met een instelling zooals de Koninklijke Militaire Academie, niet moet wezen, om aan enkele jongelieden, *gunstig bedeed met geestvermogens*, de gelegenheid te verschaffen het tot een hoogen trap van wetenschappelijke ontwikkeling te brengen, maar integendeel, om aan de aldaar te geven opleiding, *door zooveel als in redelijken zin mogelijk is*, te doen deelnemen, opdat verreweg de meerderheid van de Officieren in het leger afkomstig zij van die inrichting; twee voor-namen redenen pleiten voor dit beginsel: 1°. de betere opleiding aan de Academie; 2°. de grondslagen tot verbroedering der verschillende wapens onderling, die aldaar worden gelegd.

TOELICHTINGEN.

Ad art. 2. De vakken van onderwijs, in dit artikel opgenoemd, stemmen in het algemeen overeen met die, welke thans aan de Academie worden beoefend. In verband echter met de lagere eischen van het toelatingsexamen zullen aan de Academie voortaan weder eenige elementaire gedeelten van letterkundige vakken (talen, aardrijkskunde en geschiedenis) en van de wiskunde worden behandeld. De verlenging van den cursus geeft gelegenheid daarvoor den tijd te vinden, te meer doordien aan het onderwijs op de Academie geen grooter omvang zal worden gegeven, dan de beginselen medebrengen, die hiervoren bij de algemeene beschouwingen voor de militaire opleiding zijn uiteengezet, waarnaar wij hier kunnen verwijzen.

Ad art. 6. Bij de bepaling omtrent den leeftijd, zooals die in dit artikel is opgenomen, is te verwachten, dat de aspiranten meerendeels omstreeks 16 jaren oud zullen zijn, derhalve nog jong genoeg, om een andere loopbaan te kiezen, als zij niet genegen zijn om ten tweeden male het toelatingsexamen af te leggen. Worden zij daarentegen als cadet geplaatst, dan zijn zij genoeg in jeugdigen leeftijd gevorderd, om niet meer als kinderen behoeven behandeld te worden.

Ad art. 8. De verplichting, hier opgelegd, is zeker geen overmatige eisch, in aanmerking genomen de goedkoope opleiding, die aan de Academie wordt gegeven, en zij zal wel niemand afschrikken, om die loopbaan te kiezen. Dat de cadet als militair moet worden aangemerkt, licht bovendien in den aard der zaak.

Ad art. 9. Naar dezerzijdsch gevoelen heeft het geen nut, om het eindexamen van de cadetten in het openbaar af te nemen; daartegenover staat, dat er soms belemmering uit kan ontstaan, bijv. ten opzichte van localiteit, om van geen andere redenen te gewagen, en uitdienhoofde is het beter, dat het niet in 't open-

baar geschiedt. De bepaling dat de Commissie jaarlijks wordt benoemd, geeft voldoende waarborg voor onpartijdigheid.

Ad art. 13. De belangrijke vermindering der gevorderde geldelijke bijdrage zal de opleiding aan de Academie meer algemeen toegankelijk stellen, en uitdienhoofde aanleiding geven, om het onderwijs bij de korpsen te wijzigen, zoodat de militaire opleiding, over het geheel, in goed onderling verband geregeld wordt, gegrond op de beginsels daarvoor bij de algemeene beschouwingen gesteld.

Ad art. 17, tweede alinea. Deze bepaling is noodig, om bij den overgang tot den driejarigen cursus geen teleurstelling te veroorzaken bij hen, die zich volgens de bepalingen der bestaande wet hebben voorbereid; geleidelijke overgang, dat is zonder nadeelige schokken, zal er door verkregen worden.

Ad art. 19. Deze bepaling is noodig, om verkregen rechten te waarborgen, terwijl de slotzinsnede gelegenheid geeft, om wellicht reeds in 1877 de Applicatieschool door een vierde studiejaar te kunnen doen vervangen.

De Minister van Oorlog,
ENDERLEIN.

De Minister van Koloniën,
W. VAN GOLTSTEIN.

WIJZIGING DER WET VAN 17 JULI 1869 (*Staatsblad* N°. 141),
TOT REGELING VAN HET ONDERWIJS BIJ DE
KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

(WETSONTWERP, STREKKENDE TOT INTREKKING DER WET VAN DEN 17den JULI 1869
(*Staatsblad* N°. 141), EN TOT HARE VERVANGING DOOR EEN ANDERE WET.)

WIJ WILLEM III, *enz., enz.*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodig is de wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* n°. 141), tot regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie, in te trekken en door een andere te vervangen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART 1. De Koninklijke Militaire Academie is bestemd tot het opleiden van jongelieden tot Officieren van alle wapens bij het Leger, hetzij hier te lande, hetzij in de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen.

ART. 2. Aan de Academie wordt onderwijs gegeven in:

a. de wiskunde; *b.* de werktuigkunde; *c.* de natuurkunde; *d.* de scheikunde; *e.* de geodesie; *f.* de Fransche, Hoogduitsche, Engelsche en Maleische taalkunde; *g.* de militaire aardrijkskunde; *h.* de land- en volkenkunde van Nederlandsch Indië; *i.* de nieuwe en krijgsgeschiedenis; *k.* het rechtlijnig, topographisch en handteekenen; *l.* de dienst- en exercitiereglementen; *m.* de militaire administratie; *n.* de militaire wetboeken en het reglement van krijgstucht; *o.* den velddienst, het maken van rapporten en oefeningen in militaire briefwisseling; *p.* de tactiek en de beginselen der strategie, zooveel als noodig is tot de aanvankelijke beoefening der krijgsgeschiedenis; *q.* de artilleriewetenschap; *r.* de versterkingskunst; *s.* de burgerlijke en militaire bouwkunde; *t.* de waterbouwkunde; *u.* de paardenkennis, rij- en africhtingskunst; *v.* de exercitiën voor de verschillende wapens; *w.* de gymnastiek, het schermen en paardrijden.

Voorts wordt aan de cadetten gelegenheid gegeven, om, overeenkomstig het verlangen en de keuze der ouders of voogden, onderwijs in den godsdienst te bekomen.

ART. 3. De cursus duurt drie jaren voor de cadetten, behoorende tot de wapens der Infanterie en Cavalerie, vier jaren voor die van de Artillerie en Genie.

ART. 4. Geen cadet zal langer dan twee jaren in hetzelfde studiejaar mogen verblijven, tenzij de oorzaak van niet tot het hoogere studiejaar te kunnen overgaan, aan ziekte moet worden toegeschreven.

ART. 5. Jaarlijks wordt door Onzen Minister van Oorlog, in overleg met Onzen Minister van Kolonien, bepaald hoeveel cadetten aan de Academie worden geplaatst.

Hiervan wordt aankondiging gedaan in de *Staatscourant*, met mededeeling van de eischen, waaraan voor de plaatsing als cadet behoort te worden voldaan.

ART. 6. Om tot het examen, dat van de aspirant-cadetten wordt gevorderd, te worden toegelaten, moet men zijn Nederlander, op het tijdstip van den aanvang van den cursus niet jonger dan *vijftien* en niet ouder dan *achtien* jaren; voorts, op de wijze en den tijd door Ons te bepalen, het verzoek hebben gedaan, en door een geneeskundige commissie, te benoemen door Onzen Minister van Oorlog, voor den krijgsveld dienst geschikt zijn bevonden.

In bijzondere gevallen kunnen door Ons ook vreemdelingen, hoezeer niet bestemd om later den Staat als Officier te dienen, aan de Koninklijke Militaire Academie worden toegelaten.

ART. 7. Het examen, in het vorig artikel bedoeld, wordt, voor zoover het mondeling is, in het openbaar afgenomen door een commissie, jaarlijks door Onzen Minister van Oorlog te benoemen.

Het programma van dat examen wordt door Ons vastgesteld.

Hebben meer aspiranten aan het examen voldaan dan geplaatst kunnen worden, dan geschiedt de plaatsing in de rangorde, die de aspiranten, volgens hunne betoonde kunde, hebben verkregen.

ART. 8. Hij die tot cadet wordt toegelaten, is verbonden om den Staat in die hoedanigheid als militair te dienen gedurende den tijd waarin hij haar bezit, en voorts om, na zijn benoeming tot Officier, den Staat als zoodanig nog gedurende minstens vier jaren als Officier te dienen.

Van laatstgemelde verbintenis kan door Ons in buitengewone omstandigheden ontheffing verleend worden.

ART. 9. Om in een hooger studiejaar te kunnen overgaan, moet de cadet een voldoende examen afleggen in al de vakken, in het onmiddellijk voorgaande studiejaar behandeld.

Na het einde van den cursus wordt door de cadetten van het hoogste studiejaar, voor eene door Ons te benoemen commissie, een examen afgelegd, ten einde hunne geschiktheid voor den Officersrang te kunnen bewijzen.

De Gouverneur der Academie en de Directeur der studiën zijn leden dier commissie.

Het eindexamen betreft de krijgsveld vakken, waarin de betrokken cadetten onderwijs hebben genoten, en de wetenschappelijke vakken, voor zoover die met hen gedurende het hoogste studiejaar zijn behandeld geworden.

De commissie brengt aan Onzen Minister van Oorlog een verslag uit, hetwelk in de *Staatscourant* wordt medegedeeld.

ART. 10. De cadetten, die aan het eindexamen hebben voldaan en de vereischte blijken van goed gedrag en lichamelijke geschiktheid hebben gegeven, worden Ons, door Onzen Minister van Oorlog, ter benoeming tot Officier voorgedragen bij het wapen, waarvoor zij zijn opgeleid, al mocht er op dat oogenblik geen vacature in den rang van 2den Luitenant bij dat wapen bestaan.

Voor zooveel zij echter bestemd zijn voor de wapens der Infanterie en Cavalerie, worden zij, na het eindexamen, in den graad van cadet-onderofficier gedetacheerd bij de korpsen van het leger, om daarbij dienst te verrichten; nadat hun praktische geschiktheid voldoende is bevonden, worden zij Ons, in voege als boven omschreven, tot Officier voorgedragen, doch niet vroeger dan de cadetten der Artillerie en Genie, die middelerwijl hun vierde studiejaar aan de Academie volbrachten.

ART. 11. Het onderwijs aan de Academie wordt gegeven door:

a. Officiëren, door Onzen Minister van Oorlog daartoe aan te wijzen; b. Burgerleeraren.

ART. 12. De Burgerleeraren worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen.

ART. 13. Tot tegemoetkoming in de kosten der Academie, wordt voor iederen cadet een jaarlijksche bijdrage van *drie honderd gulden* voldaan.

Door Ons kan, naargelang van de omstandigheden, geheele of gedeeltelijke vrijstelling van die bijdrage worden verleend.

ART. 14. Het bestuur der Academie is opgedragen aan een door Ons aan te wijzen Hoofd- of Opperofficier, als Gouverneur, wien een Officier als Directeur der studiën kan worden toegevoegd.

Uit de Officiëren en Burgerleeraren der Academie wordt door Onzen Minister van Oorlog een Raad van toezicht benoemd, aan welken raad de behartiging van de belangen der inrichting is opgedragen.

De werkring en de bevoegdheid van den Gouverneur, van den Directeur der studiën en van den Raad van toezicht, zoomede de inwendige regeling der Academie, worden door Ons bepaald.

ART. 15. In tijden van oorlog of gevaar kan de Academie door Ons geschorst en over het aan die Academie verbonden militair personeel, zoo mede over de cadetten, in het belang van 's lands dienst beschikt worden.

ART. 16. De Academie staat onder het oppertoezicht van Onzen Minister van Oorlog. Telkens, wanneer dit door Ons noodig wordt geacht en ten minste eenmaal 's jaars, wordt de inrichting door eene commissie, door Ons te benoemen, in alle bijzonderheden geïnspecteerd.

Die commissie onderzoekt den gang van het onderwijs in alle vakken, zoo theoretisch als practisch; zij beoordeelt de instelling in hare geheele strekking, het personeel en alles wat verder tot de instelling behoort of daaraan is toegevoegd, en brengt van hare bevinding een verslag uit aan Onzen voormelden Minister.

ART. 17. Het jaarlijksch toelatingsexamen, bedoeld in de artt. 5 en 6 dezer wet, zal voor de eerste maal in 1876 worden gehouden. In dat jaar zullen ook cadetten voor het 2de studiejaar worden toegelaten, indien zij voldoen aan de bij art. 5 van de thans vigeerende wet voor de admisssie gestelde bepalingen.

ART. 18. Deze wet treedt den 1sten Januari 1876 in werking, met intrekking van de wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* 141).

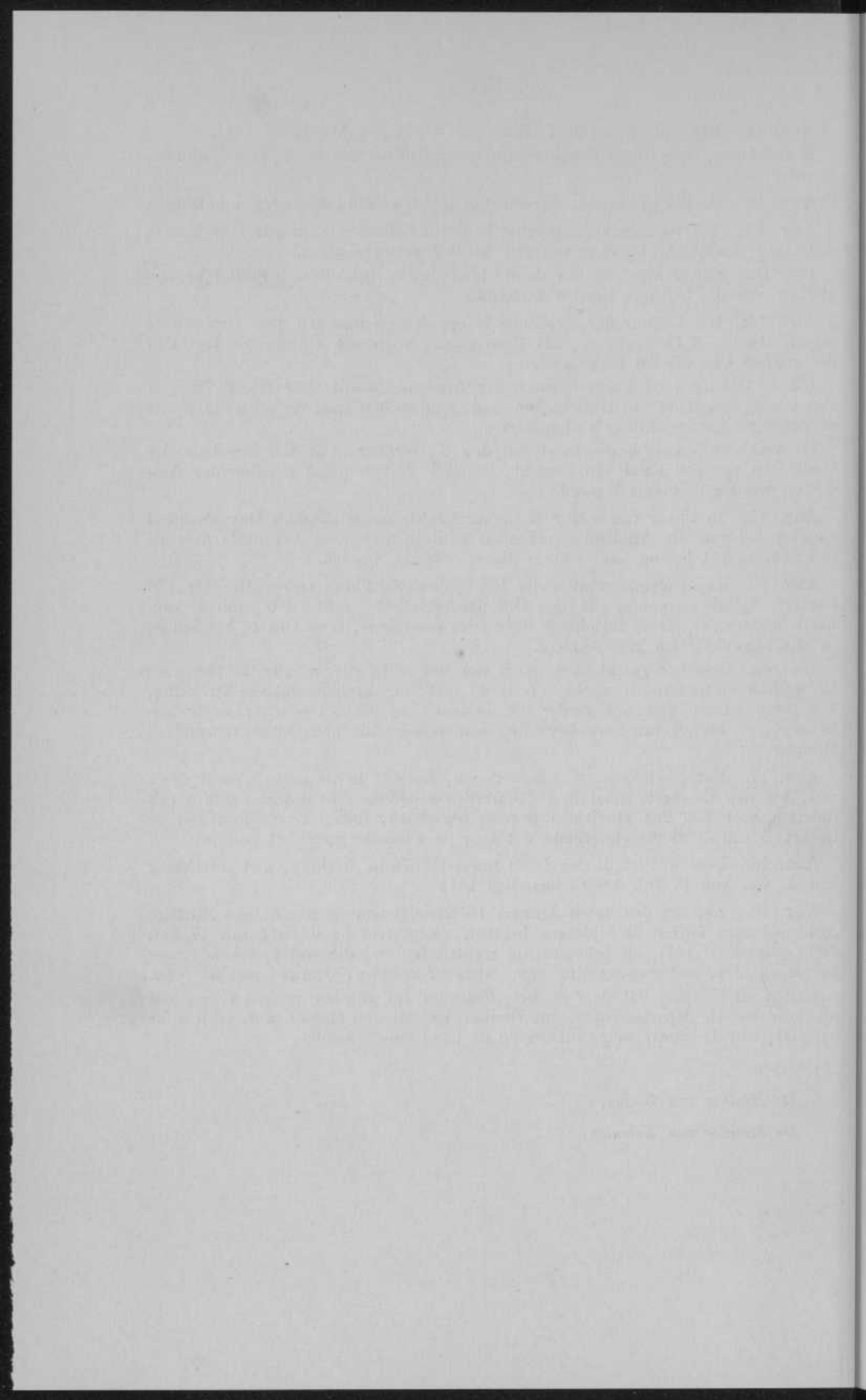
ART. 19. Zij, die den 1sten Januari 1876 cadet aan de Koninklijke Militaire Academie zijn, blijven de bijdragen betalen, vastgesteld bij de wet van 17 Juli 1869 (*Staatsblad* 141), en behouden de rechten hun bij die wet toegekend, voor zoover zij niet, met toestemming van ouders of voogden, daarvan afstand doen.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

De Minister van Koloniën,

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1876.

VIIIste HOOFDSTUK.

ONTWERP VAN WET.

Wij WILLEM III, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artt. 119 en 120 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moeten worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1876, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt vastgesteld als volgt:

Iste AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Art. 1. Traktement van den Minister *f* 12,000.—

Art. 2. Traktementen van de ambtenaren, onderofficieren en bedienden, toelagen aan officieren en mindere militairen, benevens fouragegelden van den Minister *f* 79,511.—

Art. 3. Bureau- en lokaalbehoefden, drukwerk *f* 11,786.—

Totaal *f* 103,300.—

Iide AFDEELING.

Traktementen, bureaunkosten, toelagen en fouragegelden voor paarden van den grooten staf, den generalen staf, de administratie der armée en de provinciale en plaatselijke staven.

Art. 4. Groote staf *f* 71,987.—

Art. 5. Generale staf *f* 77,011.—

Art. 6. Administratie der armée *f* 42,634.—

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven *f* 103,287.—

Totaal *f* 294,919.—

IIIde AFDEELING.

Traktementen, soldijën, fouragegelden en verdere kosten van de verschillende wapenkorpsen, daaronder begrepen die van de officieren van gezondheid, der paardenartsen en der instructeurs bij de schutterijën en vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel, alsmede gratificatiën en kosten van het vervoer naar Ned. Indië van officieren bij het leger aldaar te detachceeren, gratificatiën te verleenen aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen, en begrafeniskosten van onvermogene militairen beneden den rang van officier, voorts schadeloosstelling voor schutterlijke diensten bij gemis van garnizoen.

Art. 8. Wapen der infanterie, staf en korpsen, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 5,690,120.—

Art. 9. Wapen der cavalerie, staf en korpsen, daaronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 2,005,594.—

Art. 10. Wapen der artillerie, staf en korpsen, mitsgaders de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 2,950,830.—

Art. 11. Wapen der genie, staf van het wapen en bataljon genietroepen (mineurs en sappeurs), mitsgaders bureaukosten en andere uitgaven voor de ingenieurs in de vestingen *f* 406,924.—

Totaal *f* 11,053,468.—

IVde AFDEELING.

Art. 12. Remonte *f* 346,450.—

Vde AFDEELING.

Koninklijke Militaire Academie.

Art. 13. Tractementen, soldijën en verdere kosten *f* 150,000.—

VIde AFDEELING.

Art. 14. Reiskosten en vacatiën, met inbegrip der restitutiën van uitschotten ten dienste van het Rijk gedaan *f* 36,000.—

VIIde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 15.

a. Tractementen, toelagen en daggelden van de officieren van gezondheid, niet bij de korpsen ingedeeld, alsook van de ambtenaren en verdere geëmployeerden, zoo op het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst, als bij het magazijn van geneesmiddelen, gelijk mede van de administrateurs en geëmployeerden, bij de hospitalen, mitsgaders bijdragen aan de veeartsenschool tot opleiding van kweekelingen voor den veterinairen dienst *f* 233,000.—

b. Tractementen, toelagen en daggelden van het personeel (militair en burgerlijk) belast met en geëmployeerd bij het onderwijs der studenten voor de militaire geneeskundige en pharmaceutische diensten, en andere uitgaven voor dat onderwijs, na aftrek van de bijdragen door de Departementen van Marine en Koloniën te verstrekken; toelagen voor de vermelde studenten, welke bestemd zijn voor den militairen geneeskundigen dienst hier te lande *f* 44,250.—

Art. 16. Materieel van den geneeskundigen dienst; kosten vallende op het verplegen van zieken, aanhoop van medicijnen, meubelen in de ziekeninrichtingen enz. *f* 274,000.—

Totaal *f* 551,250.—

VIIIste AFDEELING.

Art. 17. Vuur en licht in de wachten *f* 19,000.—

IXde AFDEELING.

Art. 18. Scheeps- en wagenvrachten en overvaartgelden, vergoeding voor geleden schade, uit het contract wegens de transporten te water voortkomende *f* 60,000.—

Xde AFDEELING.

Materieel der artillerie en draagbare wapenen, met den aankleve van dien, onder beheer der artillerie staande.

Art. 19. Jaarwedden van beambten, daggelden, soldijen, enz., voor werklieden (burgerlijke en militaire), verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren en conducteurs, mitsgaders tegemoetkomingen, zoo bij de artillerie-, stapel- en constructiemagazijnen, bij de inspectie der draagbare wapenen te *Delft*, *Maastricht*, *Gorinchem*, *Dordrecht*, *Luik*, enz., bij de geschutgieterij en pyrotechnische werkplaatsen, als bij andere etablissementen tot het materieel der artillerie behoorende *f* 359,505.—

Art. 20. Aanschaffing, herstelling, onderhoud en verwerken van het materieel der artillerie, der draagbare wapenen, der torpedo's of watermijnen en der pyrotechnische voorwerpen, met alles wat daarop, alsmede op het beheer van een en ander betrekking heeft, benevens het verstrekken van patronen aan vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel *f* 551,950.—

Art. 21. Aanschaffing of aanmaak van patroonhulzen, met inbegrip van daartoe benooidge werktuigen als anderszins.

a. Voor geweren, groot kaliber *f* 20,000.—

b. Voor nieuwe draagbare vuurwapenen, klein kaliber *f* 140,000.—

Art. 22. Practische artillerieoefeningen; alsmede het nemen van proeven met torpedo's of watermijnen, met alles wat tot een en ander behoort *f* 25,000.—

Totaal *f* 1,096,455.—

XIde AFDEELING.

Materieel der genie met den aankleve van dien.

Art. 23. a. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, militaire gebouwen (die in de XIde afdeeling daaronder niet begrepen), dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen en al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; werkgelden voor militairen, gebezigd wordende tot de uitvoering van werken onder het beheer der genie; werkzaamheden betreffende het bouwen en planten in de nabijheid van vestingwerken; het koopen en huren van perceelen; kosten en ongelden bij het sluiten van aankopen en overeenkomsten; afkoop van rechten; verleen van subsidiën voor uitvoering van werken; het doen van waterpassingen, metingen en peilingen; opzichtkosten; het schoonhouden van geniegoederen, enz. *f* 138,200.—

b. Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan vestingwerken, militaire gebouwen als anderszins, aangeduid in het eerste lid van het artikel *f* 61,200.—

c. Nog te doene betalingen aan den aannemer van het fort te Pannerden, over vorige reeds afgesloten dienstjaren *f* 48,500.—

Art. 24. Aankoop, herstellen of verbeteren (op rekening of in daggeld) van kaarten, plans, memoriën, reglementen, meet- en waterpasinstrumenten, gereedschappen tot meten en teekenen, enz. *f* 2,000.—

Art. 25. Practische oefeningen van de genietroepen (mineurs en sappeurs) met het materieel en de materialen daarvoor noodig *f* 5,000.—

Art. 26. Aanschaffing en aanmaak van materieel voor den telegraafdienst en tot electriche verlichting te velde *f* 15,000.—

Totaal *f* 269,900.—

XIIde AFDEELING.

Kazerneering en al hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren.

Art. 27.

a. Het onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van 's Rijks gebouwen en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen, alsmede op de verschillende legerplaatsen bevinden, bestemd tot huisvesting, oefening, verpleging van troepen en paarden, als: kazernen, stallen, rij- en andere loodsen, magazijnen, bakkerijen, hospitalen, infirmeriën, zweminrichtingen, als anderszins; aankoop van perceelen tot verbetering en uitbreiding dier gebouwen, alsmede het verleenen van subsidien; kosten en ongelden bij het sluiten van aankopen en overeenkomsten; afkoop van rechten; herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere benodigdheden in de gebouwen tot huisvesting van troepen bestemd *f* 253,150.—

b. Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen als anderszins in het eerste lid van dit artikel omschreven *f* 204,800.—

c. Huur van gebouwen of gedeelten van gebouwen tot huisvesting van militairen en hunne huisgezinnen (het wapen der marechaussee daaronder niet begrepen) *f* 12,000.—

Totaal *f* 469,950.—

XIIIde AFDEELING.

Verschillende uitgaven.

Art. 28. Defroyement van den amanuensis bij de directie der weduwen- en weezenkas voor officieren van de landmacht *f* 1,200.—

Art. 29. Kosten tot verzekering en uitvoering van den eeredienst bij de militairen, daaronder begrepen tegemoetkomingen aan predikanten, geestelijken en onderwijzers *f* 8,400.—

Art. 30. Huur van gebouwen, exercitievelden en loodsen *f* 8,500.—

Art. 31. Kleine tegemoetkomingen, reisgelden, enz., aan gewezen militairen en weduwen en kinderen van militairen *f* 900.—

Art. 32. Drukwerk van onderscheiden aard ten dienste van het leger, mitsgaders het drukken, aanschaffen en inbinden van militaire reglementen en boekwerken *f* 5,500.—

Art. 33. Transportkosten, voeding, huisvesting, dag- en reisgelden van in te lijven lotelingen der nationale militie en opgeroepen wordende verlofgangers, voor zoover een en ander door de zorg van de gemeentebesturen in voorschot wordt betaald *f* 13,000.—

Art. 34. Kosten van de magazijnen van kleeding, uitrusting, hospitaalgoederen, kampementseffecten, enz.:

a. traktementen, toelagen, bureaustkosten, daggelden aan mindere bedienden en arbeidsloozen, na aftrek van de kosten wegens het in die magazijnen verwaardigen van kleedingstukken ten behoeve van het leger *f* 41,100.—

b. vernieuwing en onderhoud van kampementseffecten, voorwerpen van velduitrusting, enz. *f* 41,900.—

c. aanschaffing van ledergoed, enz., voor de schutterijen. *Memorie.*

Totaal *f* 83,000.—

Art. 35.

- a. Kosten van verkenningen, het maken van plans, met de kosten uit een en ander voortvloeiende, ten behoeve van de kaarten op de topographische inrichting te vervaardigen *f* 4,200.—
- b. kosten van de topographische inrichting, aan: traktementen der ambtenaren, toelagen der officieren, daggelden, remuneratien, enz., der geëmployeerden en andere kosten dezer inrichting, na aftrek van hetgeen uit het Iste hoofdstuk der begroting van *Nederlandsch Indië* wordt gekweten voor het vervaardigen in kleurendruk van de door de topographische opname van *Java* verkregen overzichtskaarten der verschillende residentien *f* 22,800.—

Totaal *f* 27,000.—

Art. 36. Kosten wegens het onderhouden van militaire huisgezinnen in de aan het Rijk toebehorende gestichten te *Ommerschans* en te *Veenhuizen* *f* 14,000.—

Art. 37. Gratificatiën *f* 12,000.—

Art. 38. Proceskosten van verschillende aard. *Memorie.*

Art. 39. Subsidie aan het Invalidenhuis te *Leiden* *f* 5,000.—

Art. 40. Het aanschaffen van onderscheidingsteekenen voor officiersdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard en van eereteekenen, ingesteld bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1865 (*Staatsblad* n°. 32) *f* 1000.—

Art. 41. Kosten, vallende op het kampeeren van troepen en op het verrichten van veldoefeningen op groote schaal *f* 85,000.—

Art. 42. Kosten, vallende op telegraphische correspondentie *f* 100.—

Art. 43. Lokaal- en schrijfbehoeften, vuur, licht, enz., voor te houden examina voor officiersrangen, alsmede voor bijeenkomsten van raden van onderzoek *f* 100.—

Art. 44. Kosten van het Hoofdcomitê der Nederlandsche vereeniging tot het verlenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog, als reis- en verblijfkosten, huur van lokalen, toelage aan den secretaris, schrijfbehoeften, enz. *f* 1,000.—

Art. 45. Kosten van de krijgsschool voor officieren, als: toelagen, remuneratien lokaal- en schrijfbehoeften *f* 8,600.—

Totaal *f* 274,300.—

XIVde AFDEELING.

Art. 46. Traktementen, soldijen, huisvesting en verdere kosten van het wapen der marechaussee, alsmede gratificatien te verlenen aan marechaussees die met lichaamsgebreken ontslagen worden *f* 280,000.—

XVde AFDEELING.

Overkompleete officieren, pensioenen, gagementen, onderstanden, lijfrenten en wachtgelden.

Art. 47. Overkompleete officieren, twee derde- en nonactiviteitstraktementen *f* 56,000.—

Art. 48. Pensioenen, gagementen en onderstanden *f* 1,420,000.—

Art. 49. Tijdelijke pensioenen en onderstanden, volgens de wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129) *f* 15,000.—

Art. 50. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks zee- en landmacht (wet van den 24sten Juni 1854 (*Staatsblad* n°. 92), *f* 9,800.—

Art. 51. Lijfrente, toegekend aan den Pruisischen generaal graaf *Bülow von Dennewitz* en diens mannelijke afstammelingen in de rechte linie (besluit van den Souvereinen Vorst van den 6den Februari 1814, n°. 3, en Koninklijk besluit van den 8sten Juli 1815, n°. 4) *f* 5,250.—

Art. 52. Toelage aan J. S. A. ELBERTS, weduwe van den kapitein W. DE MAN, als schadeloosstelling voor een in 1825 aan haar toegekend, doch nimmer door haar genoten Rijkspensioen *f* 300.—.

Art. 53. Wachtgeld *f* 3,740.—.

Totaal *f* 1,510,090.

XVIde AFDEELING.

Art. 54. Onvoorziene uitgaven *f* 66,293.—.

XVIIde AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. Materieel der artillerie:

Art. 55. Aanschaffing en aanmaak van nieuwe draagbare vuurwapenen, klein kaliber, met den aanleve van dien *f* 399,750.—.

Art. 56. Aanschaffing en aanmaak van patroonhulzen tot nieuwe draagbare vuurwapenen, klein kaliber, met inbegrip van de daartoe benoodigde werktuigen, als anderszins *f* 105,625.—.

Art. 57. Aanschaffing en aanmaak van pioniergereedschappen *f* 8,250.—.

Totaal 513,625.—.

B. Kaserneering:

Art. 58. Verbetering van Rijksgebouwen en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen en op de legerplaatsen bevinden, bestemd tot kazernen, stallen, loodsen, magazijnen, hospitalen, infirmerieën, bakkerijen als anderszins, opbouw van daartoe bestemde nieuwe gebouwen, aankoop van gronden; verleen van subsidien voor het maken en aankopen van die gebouwen en daartoe noodige gronden; kosten en ongelden bij het sluiten van aankopen en overeenkomsten; afkoop van rechten; opzicht- en aanbestedingskosten, enz.

a. Voortzetting van het bouwen van een kazerne met een magazijn van kleeding, alsmede het bouwen van stallen en een militaire bakkerij te *Utrecht* *f* 300,000.—.

b. Het verbeteren en uitbreiden der kazernen, alsmede van woningen voor gehuwden te 's *Gravenhage* *f* 100,000.—.

c. Het verbeteren en uitbreiden der kazernen, benevens het bouwen van woningen voor gehuwden te *Breda* *f* 90,000.—.

d. Het verbeteren en uitbreiden der kazernen, het bouwen van woningen voor gehuwden, zoomede van een militaire bakkerij, en uitbreiding der ziekeninrichting te *Arnhem* *f* 100,000.—.

e. Voortzetting van de verbetering en uitbreiding van het kazerneement te *Schoonhoven* *f* 25,000.—.

f. Uitbreiding van de kazernegebouwen te *Gouda* *f* 80,000.—.

g. Het bouwen van stallen en van eene infirmerie te *Amersfoort*, alsmede het aankopen van exercitieterreinen en het maken en verbeteren van kazernen en gebouwen aldaar *f* 195,000.—.

h. Het maken van eenige gebouwen op de *Oldebroeksche heide*, ten dienste van een schietschool voor de artillerie *f* 60,000.—.

Totaal *f* 950,000.—.

XVIIIde AFDEELING.

Art. 59. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1876 *f* 6,200,000.—.

Totaal generaal der begrooting *f* 24,245,000.—.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1876.

VIIIste HOOFDSTUK.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

§ 1. Wanneer dikwijls in openbare geschriften en anderszins èn Regeering èn Vertegenwoordiging beschuldigingen moeten aanhooren aangaande verwaarloozing of geringschatting der zaken van oorlog, zou het weinig moeite kosten om de groote overdrijving en onbillijkheid van die verwijten tegenover de natie aan te toonen.

In plaats echter van daaromtrent in een onvruchtbaren woordenstrijd te treden, zal het wel de voorkeur verdienen, om de onbillijkheid dier verwijten te vergoelijken en zelfs te eerbiedigen door het bewustzijn, dat zij ontstaan uit de groote waardering door de natie van haar zelfstandig volksbestaan, en die er haar toe moet brengen om met degelijk overleg maar tevens met geestkracht, zich die opofferingen op te leggen, welke daartoe vereischt worden.

Te dien opzichte zal men dus kunnen volstaan met er op te wijzen, dat die verschijnselen op militair gebied zich niet alleen bij ons, maar bij de meeste naburen vertoonen, en dat zij een natuurlijk en onvermijdelijk gevolg zijn:

ten eerste van den grooten technischen vooruitgang der oorlogsmiddelen, die zooveel meer dan vroeger groote geldelijke opofferingen eischen, en oorzaak zijn dat het grootste deel der van vroeger bestaande middelen aan versterkingen en materieel geheel onvoldoende is voor de tegenwoordige toestanden;

en ten tweede, door dat de toenemende maatschappelijke welvaart steeds hooger financieele eischen stelt tot het voltallig houden van het leger, inzonderheid wat het voorzien in de behoefte aan goed onderofficierskader betreft.

Bij de overweging van het vele, dat dien ten gevolge in alle onderdeelen van het krijgswezen te verrichten valt, mag het overbodig geacht worden zich in bespiegelingen nopens een in dit opzicht volmaakten toestand verder te begeven, dan noodig is, om den weg aan te duiden en de richting vast te houden, die bij de goede regeling der militaire maatregelen voor de toekomst gevorderd worden; maar daarentegen dient men in de eerste plaats te zorgen, dat men ten allen tijde zooveel doenlijk in staat zij aan de eischen van het oogenblik, aan de geweldige omstandigheden, die dikwijls binnen korten tijd het leven der volken kunnen beroeren, het hoofd te kunnen bieden op eene wijze een zelfstandig volk waardig en onmisbaar voor het bewaren der nationale eer en onafhankelijkheid; in één woord, dat men bij het invoeren der hervormingen, voor de ontwikkeling van het krijgswezen noodig, het verband van het bestaande niet verbreke, maar integendeel versterke, om ten allen tijde slagvaardig te zijn en te blijven.

Het komt er dus op aan, om telkens in slagvaardigen toestand één stap, een zoo grooten stap mogelijk, te doen en te voorkomen dat men, bij de beste be-

doelingen, door langdurige overwegingen van hetgeen de volkomenheid zou vereischen, na verloop van tijd zou moeten erkennen, weinig vooruit te zijn gegaan. Men zij er op bedacht dat, wanneer groote inspanning ten aanzien van een gedeelte der onderscheidene militaire eischen, geen praktisch resultaat kan geven, alvorens dat in volgende jaren andere gedeelten daarmede in overeenstemming zijn gebracht, de kracht der defensie er voor het oogenblik volstrekt niet mede gebaat zoude zijn.

Het gelijken tred houden bij het vooruitgaan in alle opzichten is dan ook de grondslag van de voorstellen, die de Minister van Oorlog bij deze begrooting de eer heeft aan het oordeel der Vertegenwoordiging te onderwerpen.

Zijn eerste streven zal daarbij zijn, de algemeene beoordeeling der begrooting gemakkelijk te maken, door de strekking der verschillende posten en het onderling verband zoo duidelijk mogelijk aan te geven.

§ 2. Werd door het vaststellen van de vestingwet hoofdzakelijk een waarborg gezocht, dat bij de vernieuwing en verbetering der defensieliniën een vast beginsel zoude worden doorgevoerd, en werd daarbij tevens een termijn van acht jaren gewenscht, om een in zooverre volkomen toestand te bereiken, dat men het vestingstelsel voltooid kan noemen, — zeker heeft iedereen daarbij een practisch bruikbaren toestand op het oog gehad.

De vaste werken nu zijn wel niet anders te beschouwen dan als geschutstanden, tegen vijandelijken aanval, en geschutvuur naar eisch beschermd.

Door de inrichting van het vesting- en kustmaterieel voor krachtiger werking, is dit materieel, kostbaar en samengesteld, een onafscheidelijk deel der versterkingen geworden, zoodat bij het ontwerpen der werken reeds dadelijk, veel meer dan dit vroeger het geval was, bepaald behoort te worden, welke geschutsoort daarin gebruikt, en dus welk materieel daarin voorhanden en opgesteld moet zijn, terwijl er niet meer aan te denken valt, om het er op te kunnen laten aankomen, bij opkomend oorlogsgevaar in het ontbrekende te dien opzichte uit een meer onbestemden aanwezigen voorraad naar omstandigheden te voorzien.

Elke versterking brengt dus hare zeer bepaalde behoefte aan aanwezig geschutmaterieel mede, dat reeds in batterij moet zijn gesteld, of waarvoor althans alle inrichtingen ter plaatse gereed moeten zijn, om die onmiddellijk in batterij te kunnen brengen, terwijl de munitien in voldoende hoeveelheid daarbij moeten zijn opgelegd. Zonder dit aanwezige materieel is de versterking ten eenen male onvoltooid te noemen, veeleer zelfs dan wanneer er nog iets aan de volkomenheid der gebouwen en andere inrichtingen mocht ontbreken.

Dat de noodige sommen voor dit onmisbare materieel niet gering geschat moeten worden, bleek reeds door hetgeen daaromtrent bij de Memorie van Toelichting van de vorige begrooting in § 2 werd aangevoerd, en waar het bij die paragraaf genoemde geschut, dat nog niet de geheele behoefte uitmaakt, reeds eene uitgaaf van meer dan 12 miljoen vordert.

Men moet zich wel wachten, — ook voor de financieele beoordeeling — om de werken van het artillerie-materieel te scheiden, en om een werk in voltooiden toestand te achten wanneer dit materieel niet ter plaatse aanwezig is, en dadelijk in batterij gesteld kan worden.

Het komt dus den Minister van Oorlog hoogst wenschelijk voor, ten einde de beoordeeling en de discussiën der uitgaven op den zuiversten grondslag te behandelen, onder de *uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel*, genoemd in de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* n°. 193), die het beheer der gelden, daartoe bestemd, regelt, ook te begrijpen het materieel onafscheidelijk aan de vesting- en kustdefensie verbonden, en dus die gelden niet meer *afzonderlijk* als buitengewone artillerie-uitgaven op de begrooting aan te vragen.

§ 3. Het ligt in de bedoeling van den Minister van Oorlog, om zich bij de voltooiing van het vestingstelsel tot de eenvoudigste opvatting te bepalen. De redenen, die hem daartoe leiden, zijn:

ten eerste dat, ook bij de vaste weermiddelen, de algemeene verdedigbaarheid

zoo spoedig doenlijk, in onderling verband der werken met hunne bewapening, moet verbeterd worden en doorgaande behouden blijven;

ten tweede dat hij, wat zijne persoonlijke inzichten betreft, ook nadat aan deze eenvoudige opvatting der voltooiing voldaan zal zijn, niet zoude medegaan met hen, die het tot stand brengen van fort en vaste weermiddelen op veel ruimer schaal wenschen.

Maar ook al kon hij zich met zoodanige — zijns inziens overdreven — inzichten vereenigen, zou hij toch, naar aanleiding der hiervoren gestelde beginselen, aan de bewering vasthouden, dat men met de voltooiing volgens eenvoudiger opvatting moet aanvangen, er op lettende om bij het ontwerpen daarvan de plannen van uitvoeriger strekking niet te praëjudicieeren. Hij moet er echter op wijzen, dat zijne eenvoudiger opvatting in de eerste jaren tot geen vermindering der uitgaven op dit onderwerp kan leiden, omdat hij van oordeel is, dat de aan te leggen versterkingen niet uit verkeerde zuinigheid bekrompen mogen worden ontworpen, en dat men de voltooiing met de meestmogelijke inspanning behoort te bespoedigen.

Het is daarom, dat hij voor den post van uitgaven tot voltooiing van het vestingstelsel (waaronder nu de behoeften aan het daarbij behoorend materieel der artillerie zijn begrepen) vermeent 6½ millioen te moeten aanvragen.

§ 4. Of men nu bij de verbeteringen en voorzieningen moet aanvangen met de vaste weermiddelen, of wel met het leger, is eene beschouwing, die wel geheel buiten de vooropgestelde beginselen van den Minister van Oorlog ligt. Hij toch is van oordeel, dat op elk gebied der militaire eischen datgene moet gedaan worden wat noodzakelijk blijkt te zijn, en uit zijn eenvoudige opvatting van de voltooiing van het vestingstelsel blijkt genoegzaam, dat hij in geenen deele geneigd is, om de behoeften aan een krachtig georganiseerd leger in de tweede plaats te stellen, en de ontwikkeling daarvan zeker niet wenscht te doen achterblijven bij die der vaste weermiddelen.

Reeds dadelijk bij zijn optreden heeft hij maatregelen genomen, om het in 1873 ingestelde commandement der vaste liniën en stellingen geheel aan de eischen, die deze instelling noodzakelijk maakten, te doen beantwoorden, door het beter regelen van het territoriaal gezag, om dadelijk, bij dreigend oorlogsgevaar, de vrije beweging van het veldleger te waarborgen en naar eisch te ondersteunen. Hetgeen te dien aanzien totnutoe in vredetijd aan de divisiecommandanten was opgedragen, is bij het commando der liniën en stellingen overgebracht, en de noodige instructiën, ook voor oorlogstijd, zijn in verband daarmee vastgesteld, ten einde den geleidelijken en spoedigen overgang van vredes- tot oorlogstoestand te verzekeren.

Te gelijker tijd met de nieuwe regeling van het onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie, waarvan het ontwerp in behandeling is, zullen ook de maatregelen worden beraamd, om bij de geheele opleiding en vorming der officieren het noodige verband te verkrijgen; met het oog daarop is reeds de Stafschool in een Krijgsschool voor Officieren hervormd.

§ 5. Onder de voornaamste punten, die spoedige voorziening behoeven, komt zeker het dringendste in aanmerking, de vorming van het kader. Al is het numerieke tekort aan kader-onderofficieren niet zóó groot als men zich algemeen wel voorstelt, dan is toch het steeds meer en meer verloop van dat kader met zekerheid te voorzien; de aanvulling vooral is wegens het groote gebrek aan korporaals volstrekt niet verzekerd.

De genomen maatregelen tot vorming van militie-kader hebben aanvankelijk wel goede vruchten gedragen; het gehalte blijft natuurlijk verre beneden datgene wat voor een vast kader vereischt wordt, maar men mag daarbij niet uit het oog verliezen, dat het doel van het militie-kader niet kan zijn, om het vaste kader te vervangen, maar bepaaldelijk om in de groote behoefte, voornamelijk aan stof tot latere aanvulling van geleden verliezen, bij mobilisatie te voorzien, en mede dienen moet om personeel te vormen, dat na het volbrengen van mi-

litiedienst stof tot schutterij-kader kan opleveren. Met de noodzakelijke uitbreiding van den militiedienst zal de behoefte aan goed vast kader voor de oefening daarvan nog dringender zijn, en zonder krachtige maatregelen zou dit onontbeerlijk levenselement voor het leger spoedig geheel verloren gaan.

Hoewel hetgeen reeds is aangewend tot het komplete houden van het kader onderofficieren niet als geheel onvruchtbaar kan beschouwd worden, blijft de zucht om een burgerlijk bestaan te bekomen en daardoor eene lotsverbetering te erlangen, bij de onderofficieren levendig.

De welvaart die in den lande heerscht, de hooge arbeidsloozen welke in het algemeen verdiend worden, de gelegenheid die voor geschikte personen bestaat om, hetzij bij het fabriekwezen, bij spoorwegondernemingen, of bij zoovele andere instellingen geplaatst te worden, bieden dan ook den onderofficieren ruime gelegenheid tot lotsverbetering aan, wanneer zij in het burgerlijke terugkeeren. Eene vermeerdering van de soldij is uit dien hoofde een eerste vereischte waaraan voldaan behoort te worden.

Wel is men in het vorige jaar tot eene algemeene verhooging der soldijen overgegaan, doch die verhoogingen zijn bepaaldelijk voor de onderofficieren te gering te achten. Zoo men hen voor den dienst wenscht te behouden, dan behoort bij eene eenigszins ruimere toepassing tot het verleen van toestemming om een huwelijk te mogen aangaan, de soldij zoodanig te zijn geregeld, dat zij zich behoorlijk kunnen onderhouden, ook dan wanneer zij gehuwd zijn, en dat hun inkomen niet achterstaat met de verdiensten van een vlijtigen werkman, of met de bezoldiging van een concierge, bode, opzichter of andere soortgelijke betrekking. In een woord, de onderofficiersbetrekking moet een behoorlijken en geëerden stand in de maatschappij kunnen vormen; dan kan men ook voor de hoogere graden een voldoende aantal meer ontwikkelde personen verwachten. Dit is te meer noodig te achten, wanneer men bedenkt, dat ook het aantal luitenants voor de behoeften van den oorlog zeker geheel onvoldoende zal zijn, wanneer niet bij het hooger onderofficierskader ruimschoots stof voorhanden is, om bij het verlies van buiten gevecht gestelde officieren, hunne plaats in de gelederen te kunnen innemen.

Ook moet het te openen vooruitzicht voor de onderofficieren als het beste middel worden beschouwd, om de vrijwillige dienstneming van het leger afdoende te bevorderen en te herstellen. Op deze gronden bestaat het voornemen om de soldijen van het onderofficierskader te verhoogen, als volgt:

bij de infanterie: de adjudanten-onderofficier van f 1,25 op f 2,00; de sergeanten-majoor van f 1,40 op f 1,25 en f 1,75 (twee klassen); de sergeanten en fouriers van f 0,77 op f 0,80 en f 0,90 (twee klassen). Bij de overige wapens in dezelfde verhouding.

Wordt daartoe overgegaan, dan zal dit aan den onderofficier het vooruitzicht opleveren van een behoorlijk bestaan. Bij voorbeeld: een adjudant-onderofficier bij de infanterie zal dan in het jaar genieten: aan soldij f 730,—; voor kleeding f 120,45; voor brood f 32,85; vrije woning, bij raming f 90,20; soldijverhooging 12jarige dienst f 36,50; totaal f 1,010.—

Een sergeant-majoor 1ste klasse, bij de infanterie: aan soldij f 638,75; voor kleeding f 54,75; voor brood f 32,85; vrije woning bij raming f 87,15; soldijverhooging als boven f 36,50; totaal f 850.—

Daarenboven nog vrije geneeskundige behandeling.

Voor de overige wapenkorpsen, waarbij de soldijen en de toelagen voor het kleedingfonds hooger zijn gesteld, zal de toestand nog gunstiger zijn.

Ook tot verbetering hunner pensioenen is een ontwerp van den Minister bij den Raad van State ahangig.

§ 6. Eene behoefte, die men niet langer onvervuld mag laten, is het gebrek aan veld-artillerie voor het leger.

Zelfs tot bevrediging van de bescheidenste wenschen moet men toch het tegenwoordige aantal van 14 batterijen ad 6 stukken, dat is dus 84 stukken, ten eenen male onvoldoende achten.

Bij alle Mogendheden worden minstens 4 stukken per 1000 man gerekend; dit kan bij ons veldleger, grootendeels bestaande uit jonge menschen, zonder vorming op het slagveld, bezwaarlijk minder gesteld worden. De 84 stukken vertegenwoordigen dus slechts een veldleger van 21 000 man aan infanterie, en neemt men $\frac{1}{3}$ aantal stukken meer, dat is 112 stukken, dan nog staat dit slechts in goede verhouding met een leger van 28 000 man. Deze cijfers zijn sprekend genoeg om aan te toonen, dat de daarin te brengen verbetering geen uitstel lijden kan en met kracht moet worden aangevat.

Daartoe wordt dus bij deze begrooting voorgesteld, om al dadelijk te trachten de bestaande batterijen op 8 stukken te brengen.

Als de Minister daartoe het kader der batterijen met 1 sergeant-majoor, 3 sergeanten en 2 korporaa's vermeerdert, ducht hij alleen de aanmerking van niet genoeg in rekening te brengen.

Daar hij echter van oordeel is dat het als een zeer gunstig resultaat zal zijn te beschouwen, indien, met het oog op de bestaande stof tot aanvulling, zoodanige uitbreiding dit jaar verkregen wordt, kan hij gerust de bespiegelingen nopens meerdere uitbreiding tot een nadere gelegenheid uitstellen, en zich thans bepalen tot de uitvoering op de voorgestelde wijze, die geoordeeld wordt de meest geleidelijke te zijn, zonder het bestaande te veel uit zijn verband te brengen.

Het wordt echter hoogstnoodig geoordeeld om het regiment veld-artillerie, dat thans reeds een te uitgestrekt commando uitmaakt, dadelijk in twee regimenten te splitsen, wegens de groote inspanning, die, met zoodanige uitbreiding, voor het commando gepaard moet gaan.

§ 7. De dringende noodzakelijkheid, om in het kazernement te voorzien, wordt zoo algemeen erkend, dat de Minister van meening is, zijn voornemen, om daaraan met de meeste kracht voort te werken, wel niet nader te behoeven toe te lichten. Hij heeft dan ook niet gearzeld om de daartoe benodigde sommen op de begrooting aan te vragen.

§ 8. In eene onmisbare behoefte voor de oefeningen der vesting-artillerie, te gelijk met de studien tot de doelmatigste aanwending van ons vestinggeschut, dient ook volstrekt te worden voorzien.

Ten gevolge der verhoogde werking van het nieuwe geschut en de hoogere eischen die daarbij aan de bediening er van worden gesteld, is, veel meer dan vroeger, de oefening voor de manschappen, en de studie van hetgeen daarbij moet worden in het oog gehouden, voor de officieren van overwegend belang.

De garnizoenen der vesting-artillerie kunnen geen gelegenheid verschaffen om de opleiding der vesting-artilleristen eenigermate naar behooren te doen plaats hebben, en de groote afstanden, waarop de werking van het geschut, ook zelfs voor de veld-artillerie moet worden onderzocht, zijn omstandigheden, die te weeg brengen dat de terreinen, vroeger voor de practische oefeningen reeds weinig voldoende, thans ten eenen male ongeschikt zijn.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat een daartoe geschikt schietterrein, waartoe, om de noodige veiligheid te verzekeren, een lengte van ongeveer 8000 meters op eene breedte van gemiddeld 2000 meters noodig is, niet gemakkelijk is te vinden. Ten gevolge van de voorloopig gedane onderzoekingen, reeds door zijn voorganger voorbereid, hoopt de Minister er in te zullen slagen, voor een billijken prijs een geschikt terrein daartoe te kunnen bekomen, wanneer hem de gelden voor den aankoop daarvan, welke hij zich voorstelt suppletoir op de begrooting voor het loopende jaar aan te vragen, zullen worden toegestaan.

Voor het tot stand brengen van de gebouwen en inrichtingen, het eerst noodig, is op de begrooting voor 1876 een som van f 60 000 gebracht.

§ 9. Niettegenstaande de reeds genomen maatregelen om bij de officieren van den geneeskundigen dienst de vooruitzichten op den duur in goede verhouding met hunne diensten te doen zijn, oordeelt de Minister van Oorlog dat hierin geen voldoende verbetering kan worden gebracht dan op de door hem voorgestelde wijze, gelijk hier later bij de afzonderlijke behandeling van het daarop betrekking hebbende artikel zal worden uiteengezet.

§ 10. Het zeer natuurlijk streven om de aanvraag van gelden voor den gewonen dagelijkschen dienst tot het kleinstmogelijke cijfer terug te brengen, heeft meermalen een te groote bekrompenheid van sommige posten ten gevolge, en werkt zeer ten nadeele van groote, maar meer voor tijdelijke inkrimping vatbare belangen, waarvan dan eerst later de gevolgen worden ondervonden. Zoo kan er onder anderen op gewezen worden, hoe het te bekrompen berekenen van het aantal der in dienst te stellen manschappen wel de begrooting verlicht, maar wanneer dan bij het indeelen der miliciens de behoefte aan manschappen grooter blijkt te zijn, dit meerder aantal niet kan worden ingedeeld, zonder den oefeningstijd te veel te bekorten, zoodat niet alleen die oefening onvoldoende wordt, maar zelfs in den meestnoodzakelijken dienst niet naar behooren kan worden voorzien.

De Minister wensch, op het voetspoor zijner voorgangers, die reeds in dien zin verbetering aanbrachten, zoodanige toestanden niet te bestendigen, en schroomt daarom niet de onvermijdelijke verhooging van dergelijke posten op de begrooting ten volle te verantwoorden.

Is dit het geval bij het aangeven van het aantal manschappen onder de wapenen, ook bij posten in betrekking tot de gewone behoeften van den geneeskundigen dienst en van de werkplaatsen voor het materieel der artillerie, moet dit tot verhooging leiden; wat het laatste betreft, werken de vele hervormingen en de grootere eischen van dit materieel, en de dien ten gevolge vermeerderde inspanning van werkkrachten, mede tot de onvermijdelijke verhooging van dat gedeelte van den dienst.

§ 11. De toeneming der prijzen van fourages, zoo ook de hooge prijzen van paarden en andere behoeften doen evenzeer hunnen onvermijdelijken invloed op het begrotingscijfer gelden.

§ 12. Aangaande het vervangen van het bronzen veldgeschut door stalen, zijn de proeven nog niet geheel afgelopen en de beslissing nog niet zoo geheel voorbereid, dat daaromtrent thans bepaalde voorstellen kunnen worden medegedeeld.

§ 13. Ten einde den invloed van de in de vorige paragrafen uiteengezette beginselen en omstandigheden op de begrooting zoo duidelijk mogelijk uiteen te zetten, wordt hierbij een staat overgelegd, waarmede de Minister zich vleit een goed overzicht te geven van het geheele karakter der begrooting, zoodat de beoordeeling daardoor zoo gemakkelijk mogelijk zij.

Iste AFDEELING.

Kosten van het Departement.

§ 14. Het gering verschil tusschen de ramingen voor deze afdeeling over 1876 en 1875 (die voor eerstgenoemd jaar bedraagt f 1000 meer) ontstaat bijna geheel uit de uitgaven voor den huishoudelijken dienst; het is namelijk noodzakelijk dien post te verhoogen, omdat, niettegenstaande de zuinigheid, welke voor alles, wat onder die uitgaven behoort, voortdurend is inachtgenomen, gedurende de laatste jaren telkens op art. 3 is te kort gekomen, waarin dan door overschrijving uit dien post voor onvoorziene uitgaven moest worden voorzien.

Op de begrooting voor 1876 is nu de raming voor art. 3 met f 942 vermeerderd.

IIde AFDEELING.

Verskillende staven en dienstvakken.

§ 15. Voor 1876 wordt aangevraagd f 295,489.—; voor 1875 is toegestaan f 284,054.—; dus meer f 11,435.—.

Deze vermeerdering ontstaat doordien het getal der Adjudanten bij Zijne Majesteit den Koning met een Generaal-Majoor, met het traktement van Kolonel, is

vermeerderd; door de verhooging van de traktementen van eenige Officieren bij den grooten staf, ten gevolge van bevordering in rang; wegens het meerder benoedigde voor de fourages, waarvan de prijzen aanmerkelijk zijn gestegen, en voor het schrikkeljaar.

De oprichting van de Krijgsschool voor Officieren brengt mede de vermeerdering met één van het aantal Kapiteins van den generalen staf. Het onderwijzend personeel der opgeheven Stafschool gaat namelijk over aan de Krijgsschool, maar uit hoofde bij deze laatste het onderwijs uitgebreider is, wegens de bestemming der inrichting, zal het getal leeraren moeten worden vermeerderd, waartoe één Kapitein van den generalen staf noodig is.

Deze geringe uitbreiding van laatstgemeld dienstvak zal ten bate komen van de behoefte aan Stafofficieren bij mobilisatie van het leger; immers de tegenwoordige formatie is geenszins toereikend, om de staven van de brigades uit Officieren van den generalen staf te kunnen samenstellen.

IIIde AFDEELING.

Verskillende wapencorpsen.

§ 16. Reeds hiervoren bij § 6 is de noodzakelijkheid aangewezen eener uitbreiding van de veldartillerie.

Het komt wijders zeer wenschelijk voor, om bij de artillerie het getal der adjudanten-onderofficier te vermeerderen, zoodanig, dat bij elk detachement hetwelk door een Hoofdofficier wordt gecommandeerd, één onderofficier van dien graad aanwezig zij, evenals dit het geval is bij de bataljons infanterie.

Bij het bataljon mineurs en sappeurs, waarbij het getal sergeanten bereids is vermeerderd, is het noodig, dat bij iedere compagnie een tweede sergeant-majoor worde aangesteld, die evenals bij het instructie-bataillon bepaaldelijk belast zal zijn met het toezicht over den inwendigen dienst bij de compagnie, en waardoor aan de klimmende behoefte van meerder kader zal worden te gemoet gekomen.

Ook het getal schrijvers dient bij de korpsen te worden vermeerderd, ten einde eenigen daarvan te kunnen detacheren bij de divisie-commandanten en andere militaire autoriteiten, die daaraan behoefte hebben en daarvoor geene onderofficieren of korporaals van de korpsen kunnen aanwijzen, zonder die, tot groot nadeel van den dienst, aan hun eigenlijken werkkring te onttrekken.

Voor een en ander zijn dan ook de noodige gelden op de begrooting uitgetrokken.

Er is nu gerekend, dat in 1876 onder de wapenen zullen worden gehouden — de Officieren niet medegerekend: —

10 180 man aan kader en vrijwilligers;

40 300 miliciens der lichte van 1875, die nog in 1876 eenige maanden onder de wapenen blijven tot volbrenging van hun eersten oefeningstijd van 12 maanden;

7 420 miliciens, die krachtens de artt. 123 en 124 der wet op de nationale milicie van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) moeten dienen tot aanvulling van het $\frac{1}{7}$ der milicie, dat onder de wapenen kan worden gehouden:

10 400 miliciens, die in 1876 ingelijfd worden tot eerste oefening gedurende een jaar;

18 600 miliciens, bestemd tot het bijwonen der herhalingsoefeningen.

Wijders 4339 paarden, als: 2358 bij de cavalerie en 1981 bij de artillerie.

Bij de aanbesteding der fourages voor de behoeften van het loopend dienstjaar is het gebleken, dat daarvoor ruim 7 cents per ration te weinig op de begrooting is uitgetrokken.

Alzoo het te voorzien is, dat de oogst ten dezen jare niet gunstiger zal zijn dan in 1874 en de prijzen dan ook niet zullen dalen, zoo heeft dit aanleiding

gegeven het ration fourage bij de cavalerie tegen 77 cents — en het zwaardere bij de artillerie tegen 82 cents te berekenen.

Bij deze afdeeling wordt overgelegd een staat der effectieve sterkte van het leger op den 1sten Juli 1875.

IVde AFDEELING.

Remonte.

§ 17. Uit de aanwijzing in den toelichtenden staat zal men ontwaren, dat het voornemen bestaat om voor de veld-artillerie niet al de paarden in 1876 aan te schaffen, welke volgens de nieuwe samenstelling noodig zullen wezen, maar zich slechts tot een gedeelte van het meerder benoodigde getal zal bepalen.

Er zullen dus, met het oog hierop, voor de verschillende korpsen noodig zijn 4150 paarden. Op 1 Juli 1875 waren bij de korpsen aanwezig 4087 paarden, uit de remonten moeten nog ontvangen worden 166, te zamen 4253 paarden. In 1875 zullen nog vermoedelijk worden afgevoerd 170; blijft 4083 paarden.

Het vermoedelijk tekort op 1 Januari 1875, dat buitengewoon moet worden aangeschaft, wordt berekend op 67 paarden en het verlies in het jaar 1876 gesteld op 466 paarden, zoodat dan dienen te worden aangeschaft 533 paarden.

Aangezien de gemiddelde prijs der in 1875 aan te schaffen paarden f654,09 heeft bedragen, wordt het raadzaam geacht den inkoopsprijs niet lager dan op f650 te ramen, zoodat er noodig zal zijn f346,450.—; voor 1875 is toegestaan f297,000.—. Er wordt dus meer geraamd f49,450.—.

Vde AFDEELING.

Koninklijke Militaire Academie.

§ 18. Voor 1876 is geraamd f150,000.—. Op de begrooting voor 1875 is toegestaan f134,672.—. Verschil f15,328.—;

hetwelk voortspruit uit het grooter aantal cadetten voor 1876, uit de voorgenomen verhooging der soldijen van de onderofficieren, de hoogere prijzen der fourages, eindelijk de omstandigheid, dat 1876 een schrikkeljaar zal wezen.

Vide AFDEELING.

Reiskosten en vacatiën, enz.

§ 19. De raming voor 1876 is even hoog als het bedrag uitgetrokken op de begrooting voor 1875.

VIIde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

§ 20. Hoewel bij de nieuwe samenstelling van het personeel van den geneeskundigen dienst, vastgesteld bij Zijner Majesteits besluit van den 22sten Januari 1875, n°. 24, het getal officieren die den rang van hoofdofficier bezitten, met vier, en die welke aan den rang van kapitein zijn geassimileerd, met drie is vermeerderd, terwijl ook het getal der apothekers der 1ste klasse (kapitein) met twee is verhoogd en daardoor de bezoldigingen van een zeker aantal geneeskundige officieren en apothekers aanmerkelijk zijn verbeterd, is het niet te ontkennen dat het vooruitzicht van de overigen om, na een zeker aantal dienstjaren als officier, mede eene lotsverbetering te ondergaan, uit den aard der samenstelling van het

dienstvak, niet zoo gunstig is als dat van de officieren van hunnen rang bij de overige wapens.

Hierin wenscht men te gemoet te komen, door aan hen, na het volbrengen van een zeker aantal dienstjaren als officier, eene traktementsverhooging toe te kennen en wel:

1°. aan de officieren van gezondheid, de apothekers en paardenartsen der 1ste klasse:

a. die meer dan 23 jaar als officier hebben gediend, ad *f* 200 's jaars;

b. aan hen, die meer dan 24 jaren hebben gediend, ad *f* 400 's jaars, en

c. aan de officieren van gezondheid der 1ste klasse, die meer dan 25 jaren als officier hebben gediend, ad *f* 600 's jaars;

2°. aan de officieren van gezondheid, apothekers en paardenartsen van de 2de klasse:

a. die meer dan 13 jaren als officier hebben gediend, ad *f* 400 's jaars;

b. die meer dan 14 jaren als officier hebben gediend, ad *f* 200 's jaars, en

c. aan de officieren van gezondheid der 2de klasse, die meer dan 15 jaren hebben gediend als officier, ad *f* 300 's jaars;

waardoor dan ook de thans verleend wordende traktementsverhooging van *f* 100 's jaars, na 20 jaren officiersdienst, wat de geneeskundige officieren betreft, zal komen te vervallen.

Ten aanzien van de opleiding der studenten tot officier van gezondheid heeft de ondergeteekende de eer het volgende mede te deelen:

Het aantal, dat gedurende het studiejaar 1875—1876 aan het onderwijs op het Athenaeum te Amsterdam zal deelnemen, kan nog niet met juistheid worden opgegeven, doch het zal althans niet minder bedragen dan aangewezen wordt door de hieronder volgende getallen, te weten: voor de zeemacht 31; voor het leger hier te lande 59; voor dat in de Oost-Indische bezittingen 126 en voor dat in de West-Indische bezittingen 3; te zamen 219.

In de kosten van het onderwijs, geraamd op *f* 84,250.—, met inbegrip eener som van *f* 29,500.— voor toelage aan de studenten voor den dienst hier te lande, zullen de betrokken Departementen bijdragen: Marine *f* 7,750.—; Koloniën *f* 32,250.—; Oorlog *f* 44,250.—; te zamen *f* 84,250.—. Voor 1874—1875 werden die kosten geraamd op *f* 81,000; dus meer *f* 3,250.—; veroorzaakt, doordien er 19 studenten meer aanwezig zullen zijn dan in het laatstgemeld studiejaar, en door de verhoogingen van de toelagen aan het toezichthoudend personeel der officieren.

De opleiding der militaire studenten blijft aan de daarvan gekoesterde verwachting beantwoorden.

In den loop van dit jaar zijn zes studenten tot arts bevorderd, namelijk: voor het leger hier te lande 2, en voor dat in de Oost-Indische bezittingen 4; te zamen 6.

Zoodra zij het aanvullingsexamen hebben afgelegd zullen zij tot officier van gezondheid benoemd worden. Het laat zich verwachten, dat bij het in het najaar te houden examen nog een viertal studenten tot arts benoemd zullen worden.

Lust, om voor de betrekking van officier van gezondheid te worden opgeleid, blijft bestaan.

Voor het getal opengestelde plaatsen op 1 October aanstaande, bedragende: voor de zeemacht 6; voor het leger hier te lande 6; voor dat in de kolonen 12, en voor West Indie 1; hebben zich aangeboden: voor de zeemacht 3; voor het leger hier te lande 10; voor dat in de koloniën 22.

Voor den geneeskundigen dienst, met inbegrip van bovenbedoeld onderwijs, wordt nu aangevraagd *f* 551,250,—; voor 1875 is toegestaan *f* 490,760,—; dus meer *f* 60,490,—.

Dit verschil ontstaat:

- a. door de verhooging der traktementen en toelagen van de geneeskundige officieren, reeds toegestaan en nader nog te verleenen *f* 28,800,—;
- b. het meerder benoodigde voor chirurgicale instrumenten, ten dienste van de militaire ziekeninrichtingen *f* 10,000,—;
- c. meer benoodigd voor de verpleging der zieken, hoofdzakelijk ten gevolge van wijziging in de toediening der portien spijs, alsmede door de duurte der levensmiddelen *f* 23,940,—, te zamen *f* 62,740,—. Hiervan af te trekken het minder aandeel, dat door het Departement van Oorlog wordt bijgedragen in de kosten van opleiding der studenten dan ten vorigen jare *f* 2,250,—; blijft gelijk *f* 60,490,—.

VIIIste AFDEELING.

Vuur en licht in de wachten.

§ 21. Met het oog op hetgeen voor 1874 is uitgegeven, kan voor 1876 een minder bedrag worden geraamd dan voor 1875 is toegestaan; die vermindering is op *f* 1000 gesteld.

IXde AFDEELING.

Scheeps- en wagenvrachten.

§ 22. De raming is even hoog genomen als voor 1875; men vleit zich daarmee te zullen toekomen.

Xde AFDEELING.

Materieel der artillerie.

§ 23. Het bedrag, geraamd voor 1876, is *f* 1,096,455,—; voor 1875 is toegestaan *f* 1,009,275,—; dus meer voor 1876 *f* 87,180,—.

Tot opheldering hiervan moge strekken:

1°. dat er meer voor daggelden enz. wordt uitgetrokken, ten einde met kracht te kunnen voorzien in de behoefte aan verwisselstukken tot draagbare vuurwapenen, aan geweren tot kamerschietoefeningen, aan projectielen, transport- en ziekenwagens, paardentuigen enz., en om met den grootsten spoed, door de werkkrachten toegelaten, te kunnen voortgaan met de noodzakelijke wijziging der patroontrekkers van de geweren klein kaliber en de wijziging der cavalerie-karabijnen;

2°. dat onder de gelden, uitgetrokken op art. 19, eene som van *f* 7000 is begrepen, strekkende tot eenige vermeerdering van de traktementen der burgerlijke beambten en geëmployeerden bij de artillerieinrichtingen, een maatregel door de billijkheid gevorderd, omdat het bedoelde personeel tot dusverre niet heeft gedeeld in de verhooging van bezoldiging, die in den aanvang van dit jaar aan alle ambtenaren, werkzaam bij Departementen van algemeen bestuur, is toegekend;

3°. dat de meerdere gelden voor materialen hoofdzakelijk dienen tot aankoop van constructiehout, ten einde den houtstapel aan te vullen, om zekerheid te hebben dat altijd een voldoende hoeveelheid goed, droog constructiehout voorhanden zij, wijl dit niet te verkrijgen is in den handel;

4°. dat de ondervinding van verscheidene jaren heeft geleerd, dat de sommen, tot dusverre uitgetrokken voor bureaugelden, magazijnsuitgaven en het onderhoud van materieel bij de korpsen enz., ontoereikend was, zoodat het noodig is die te ramen zooals nu is geschied;

5°. dat eenige uitgaven noodig zijn tot uitbreiding van de werkkraft, vooral met het oog op den aanmaak van het materieel van nieuwe constructie;

6°. dat vereischt wordt over eenige gelden te kunnen beschikken voor de aan-

schaffing van verwisselstukken, noodig voor aanvulling der uitrusting van het veldleger, voor zooverre deze voorwerpen niet in 's Rijks werkplaatsen kunnen worden aangemaakt.

De voorraad van patroonhulzen met looden kogels in gelijk getal en scherpe patronen voor achterlaadgeweren, klein en groot kaliber, blijkt uit onderstaande opgAAF:

Op 1 Januari 1875 waren voorhanden 9,803,599 hulzen en patronen, scherpe, klein kaliber en 13,221,246 idem groot kaliber. In 1875 zullen worden aangemaakt 9,255,333 stuks klein kaliber, te zamen 19,058,932 klein kaliber. — Vermoedelijk zullen in 1875 worden verbruikt 3,500,000 stuks klein en 850,000 stuks groot kaliber; zoodat op 1 Jan. 1876 vermoedelijk voorhanden zullen zijn 15,558,932 hulzen en patronen klein kaliber, scherpe, en 12,371,246 idem groot kaliber.

Tot aanvulling voor het verbruik gedurende 1876 zullen in dat jaar worden aangemaakt $3\frac{1}{2}$ miljoen patroonhulzen tot draagbare vuurwapenen klein kaliber en 500,000 patroonhulzen tot geweren groot kaliber. De kosten hiervan beloopen f 160,000; op denzelfden post (art. 21) der begrooting voor 1875 is toegestaan f 200,000, zoodat de raming voor 1876 de som van f 40,000 minder bedraagt.

Het bedrag der uitgaven voor practische artillerieoefeningen en aanschaffing van torpedo's is voor 1876 tot een gelijk bedrag geraamd, als voor 1875 is toegestaan.

XIde AFDEELING.

Materieel der genie.

§ 24. Voor het gewoon onderhoud en alles wat gerekend wordt daaronder te behooren is voor 1876 geraamd f 138,200, dat is f 1800 *minder* dan voor 1875 is toegestaan; daarentegen is voor belangrijke herstellingen, vernieuwingen, enz. voor 1876 ene som van f 5400 meer uitgetrokken dan op de begrooting voor 1875 is toegestaan; brengt men hierbij in rekening het bedrag van f 48,500, voor betalingen nog eventueel te doen aan den aannemer van het fort bij Panerden, over vorige reeds afgesloten dienstjaren, dan volgt hieruit, dat voor 1876 een som van f 52,100 *meer* is moeten worden geraamd dan op art. 23 der begrooting van 1875 is toegestaan.

Terwijl de artt. 24 en 25, vergeleken met 1875, dezelfde blijven, is voor art. 26, aanschaffing en aanmaak van materieel voor den telegraafdienst, voor spoorbanen en tot electriche verlichting te velde, f 1000 minder geraamd, zoodat het geheele bedrag der XIde afdeling voor 1876, in vergelijking met 1875, de som van f 51,100 hooger is.

XIIde AFDEELING.

Kazerneering.

§ 25. De uitgaven voor 1876, begroot ten behoeve van het gewoon onderhoud en voor belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan kazernegebouwen, stallen, rijloodsen, magazijnen, enz., verschillen weinig met de sommen voor diezelfde onderwerpen op de begrooting van 1875; immers voor het gewoon onderhoud (art. 27 a) is f 3750 *meer* geraamd en voor belangrijke herstellingen en vernieuwingen (art. 27 b) f 9700 *minder*; echter is het noodig geweest het bedrag, uitgetrokken voor huur van gebouwen of gedeelten daarvan (art. 27 c) met f 3000 te verhoogen, ten einde in de noodzakelijke behoeften ten deze te kunnen voorzien.

Vergeleken met het loopende jaar bedraagt de totale som der XIIde afdeling f 2950 *minder*.

XIIIde AFDEELING.

Verskillende uitgaven.

§ 26. Art. 30. *Huur van gebouwen, enz.* Het is gebleken, dat de som van f 7500, voor het jaar 1875 toegestaan, niet voldoende is om daarvan al de uitgaven voor dit onderwerp te kunnen bestrijden, zoodat dan ook een nagenoeg gelijk bedrag wordt aangevraagd als voor 1874 werd toegestaan.

Art. 36. *Ommerschans en Veenhuizen.* De afnemng van de veteranen-bevolking heeft op nieuw aanleiding gegeven tot vermindering van dezen post, en wel met een som van f 2000, in vergelijking met hetgeen voor 1875 is toegestaan.

Op den 1sten Juli 1875 bestond die bevolking uit 83 huisgezinnen met 164 hoofden.

Art. 45. Ten gevolge van de hervorming der Stafschool in eene Krijgsschool voor officieren, dat is in eene inrichting, ten dienste van alle wapens van het leger en ten behoeve van de opleiding voor speciale diensten en betrekkingen bij het leger, komen de kosten voor de Stafschool, die vroeger ten laste van den generalen staf waren, te vervallen; daarentegen zijn de kosten van het onderwijs aan de Krijgsschool op een artikel gebracht, dat onder deze afdeeling is gerangschikt.

XIVde AFDEELING.

Wapen der marechaussee.

§ 27. Voor het wapen der marechaussee wordt voor den dienst van 1876 aangevraagd f 280,000.—; voor 1875 is toegestaan f 264,662.54; dus meer f 15,337.46. Deze vermeerdering ontstaat: *a.* doordien het voornemen bestaat om de onderofficieren en brigadiers een verhooging van de thans bepaalde soldij toe te kennen f 9,800.—; *b.* het meerder benooidigde voor de fourage f 5,343.—; *c.* kleine verschillen ten gevolge van het schrikkeljaar f 194.46; alzoo f 15,337.46.

XVde AFDEELING.

Overcomplete Officieren, pensioenen, gagementen, onderstanden, enz.

§ 28. Deze afdeeling ontleedende, komt men tot de volgende uitkomsten:

Art. 47. De som aangevraagd tot bestrijding der twee derde- en van non-activiteitstractementen is even hoog als die toegestaan voor 1875.

Art. 48. Voor pensioenen, gagementen en onderstanden bedraagt de raming f 10,000 minder, dat is: zij is gelijkgesteld met het bedrag dat voor 1874 noodig is geweest; men veronderstelt hiermede te zullen toekomen.

Art. 49. De gelden voor 1875 toegestaan ten behoeve van de tijdelijke pensioenen zijn volstrekt niet toereikend, weshalve daarvoor nu f 5030 meer is uitgetrokken, waardoor het bedrag voor 1876 ongeveer gelijk zal wezen aan de som, die voor 1874 noodig is geweest.

Art. 50. Oordeelende, dat voor pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden, enz. iets minder kan worden geraamd dan voor 1875 is toegestaan, wordt hiervoor aangevraagd f 9800, dat is f 900 minder dan voor 1875.

Een en ander heeft ten gevolge, dat het totaal der XVde afdeeling f 5900 minder is geraamd dan de som voor 1875 toegestaan.

XVIde AFDEELING.

Onvoorziene uitgaven.

§ 29. Op de begrooting voor 1875 is daarvoor uitgetrokken f 58,324.— en voor 1876 f 55,595.—; alzoo nu minder geraamd f 2726.—.

XVIIde AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

§ 30. Hiervoren, in § 2, is reeds gezegd op welke gronden men oordeelt, dat de uitgaven voor de aanschaffing van zwaar kustgeschut en ook van vestinggeschut, bestreden moeten worden uit de gelden, noodig voor de voltooiing van het vestingstelsel. In verband met dit beginsel, zijn onder deze afdeeling geene uitgaven voor het bedoelde materieel begrepen.

De posten voor het materieel der artillerie onder de buitengewone uitgaven op deze begrooting, zijn nu bepaald tot de draagbare vuurwapenen, de munitien in verband daarmee aan te maken, en tot de aanschaffing van eenige pioniergereedschappen. Tot toelichting hiervan moge het volgende strekken:

Het voornemen is, om gedurende den loop van 1876 een getal van 10,000 geweren klein kaliber aan te schaffen, zoodat op den 1sten Januari 1877 van die wapenen voorhanden zullen zijn 105,000.

Hierdoor zal aanvankelijk op voldoende wijze voorzien zijn in de bewapening der infanterie van het leger, maar het neemt niet weg, dat men in volgende jaren met de aanschaffing der bedoelde geweren zal behooren voort te gaan, niet alleen om te geraken tot een alleszins voldoende reserve, maar ook, om mettertijd de schutterijen met de geweren van klein kaliber te kunnen bewapenen.

Ten einde het bereden gedeelte der artillerietroepen met een doelmatig vuurwapen uit te rusten, zijn 3000 revolvers noodig; zich voorstellende de aanschaffing daarvan over 2 jaren te verdeelen, wordt het geld voor 1500 revolvers aangevraagd.

Wat de pionier-gereedschappen betreft, waarvoor eene som van *f* 8250 op de begrooting voor 1876 is gebracht, zij moeten dienen om te gemoet te komen in eene behoefte van den hedendaagschen tijd, namelijk om aan de infanterie te velde eenige uitrusting te verschaffen van gereedschappen, geschikt tot het verrichten van lichten schansarbeid.

XVIIIde AFDEELING.

Voltooiing van het vestingstelsel.

§ 31. De reden, waarom voor 1876 een bedrag van *f* 3,500,000 meer is geraamd dan voor 1875 is toegestaan, is volledig toegelicht door het betoog, nopens hetgeen men onder de voltooiing van het vestingstelsel heeft te verstaan, zooals dit is opgenomen in § 2, reeds meer aangehaald.

De Minister van Oorlog,

ENDERLEIN.

BEGROOTING VAN UITGAVEN VOOR DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1876.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, *enz., enz.*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, ingevolge de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* n°. 193), houdende bepalingen omtrent het beheer der gelden bestemd tot voltooiing van het vestingstelsel, een afzonderlijke begrooting van de uitgaven voor dit onderwerp voor den dienst van 1876 bij de wet behoort te worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. De begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, aangewezen bij de wet van den 18den April 1874 (*Staatsblad* n°. 64) wordt voor den dienst van 1876 vastgesteld als volgt:

Iste AFDEELING

Materieel der artillerie.

Art. 1. Aanschaffing en aanmaak van zwaar kustgeschut met den aanleve van dien *f* 828,140.

Art. 2. Aanschaffing en aanmaak van vestinggeschut met den aanleve van dien *f* 1,549,300.

Art. 3. Aanschaffing en aanmaak van torpedo's of watermijnen met den aanleve van dien *f* 100,000.

Te zamen *f* 2,477,450.

IIde AFDEELING.

Materieel der genie.

Art. 4. Jaarwedden, toelagen en daggelden voor tijdelijk in dienst zijnde civiele ingenieurs, opzichters en teekenaars, toelagen voor Officieren en opzichters der genie, reis- en verblijfkosten, bureau- en lokaalbehoefden, aankoop van instrumenten, kaarten en verdere benodigdheden *f* 100,000.

Art. 5. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behoo- ren, herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aan- leve van dien, aankoop en onteigening van perceelen, kosten van exploiten en processen, afkoop van rechten, kosten en ongelden bij aankopen en overeenkom- sten, het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen enz., een en an- der betrekking hebbende tot verbetering van de *Nieuwe Hollandsche Waterlinie* :

- 1°. Voortzetten van het verbeteren van de vesting *Naarden* f 120,000.
  - 2°. Voltooiing van de verbetering der vesting *Muiden* f 70,000.
  - 3°. Laatste termijnen van het verbeteren van het fort *Uitermeer* f 25,000.
  - 4°. Verbeteren van de forten aan de *Tienhovensche vaart*, *Gagel*, op den *Voor-dorpschen dijk*, bij *Rijnauwen* en bij *Vechten* f 320,000.
  - 5°. Voortzetten van het verbeteren van het fort op de *Biltstraat* f 70,000.
  - 6°. Aanleg van batterijen aan den *Hoofddijk* en bij het *Hemeltje* f 400,000.
  - 7°. Voortzetten van het verbeteren der stelling van *Honswijk* f 220,000.
  - 8°. Voortzetten van het verbeteren der stelling bij *Everdingen* en van het werk aan 't *Spoel* f 200,000.
  - 9°. Voortzetten van het verbeteren der inundatiemiddelen bij *Tiel*, aan 't *Spoel*, en van gemeenschapswegen f 450,000.
  - 10°. Verbeteren van de stelling bij *Asperen* f 100,000.
  - 11°. Voortzetten van het verbeteren der stelling van *Vuren* (3de gedeelte) f 100,000.
  - 12°. Verbeteren der werken in het land van *Altena* f 200,000.
- Te zamen f 2,275,000.

Art. 6. Als voren, betrekking hebbende op het verbeteren der stelling van *Helder*:

Verbeteren van het kustfront der stelling f 750,000.

Art. 7. Als voren, betrekking hebbende op werken tot dekking van rivier-overgangen en opneming van troepen:

Voortzetting van den bouw van sperforten bij *Zutphen* en *Zwolle* f 600,000.

Art. 8. Als voren, betrekking hebbende op de stelling van het *Hollandsch Diep* en het *Volkerak*:

Verbetering der positie van *Willemstad* f 100,000.

Art. 9. Als voren, betrekking hebbende op de stelling van de monden der *Maas* en van het *Haringvliet*:

1°. Aanleggen van het fort aan den *Nieuwen Maasmond* f 150,000.

2°. Verbeteren der vesting *Hellevoetsluis* en van de inundatiemiddelen in het land van *Voorne* f 80,000.

Te zamen f 230,000.

Art. 10. Aanmaak van inrichtingen tot munitieberging en verbeteren van het inwendige van tot logies bestemde gebouwen in forten f 40,000.

Art. 11. Telegraphische verbindingen van verdedigingswerken f 42,000.

Art. 12. Doen van opmetingen, waterpassingen, grondboringen enz. in de verschillende liniën en vestingen, alwaar, ingevolge de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), werken tot voltooiing van het vestingstelsel aangelegd of verbeterd moeten worden en voor welke werken in de voorgaande artikels geen gelden zijn uitgetrokken f 3,000.

IIIde AFDEELING.

Art. 13. Onvoorziene uitgaven f 82,560.

Totaal f 6,700,000.

Art. 11. Tot dekking der uitgaven begrepen in de bij art. I dezer wet vastgestelde begrooting, wordt aangewezen:

a. de som van zes millioen twee honderd duizend gulden, beschikbaar gesteld bij het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1876;

b. het vermoedelijk batig slot der rekening van ontvang en uitgaaf wegens de begrooting ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1875;

c. de toevallige baten, welke gedurende het jaar 1876 uit den aanleg der vestingwerken kunnen voortvloeien.

Art. 3. Wanneer de som, uitgetrokken voor een der onderwerpen van uitgaaf, begrepen in de artikelen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 en 12 van art. I dezer wet, ontoereikend mocht worden bevonden, kan het ontbrekende, met inachtneming van het voorschrift van het 2de lid van art. 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), aangevuld worden door overschrijving uit den post voor onvoorziene uitgaven, in hetzelfde artikel I voorkomende.

Art. 4. De in den loop van het jaar 1876 opkomende behoeften, de voltooiing van het vestingstelsel betreffende, welke hare omschrijving niet vinden in de artikelen van genoemde begrooting, worden op den post voor *onvoorziene uitgaven* aangewezen.

Die uitgaven worden bij de rekening omschreven en verantwoord in zoovele posten als zij onderscheidene onderwerpen betreffen.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven,

De Minister van Oorlog,

MEMORIE VAN TOELICHTING OP VORENSTAAND WETSONTWERP.

§ 1. De bijlage dezer behelst een overzicht van hetgeen tot uitvoering der vestingwet is gedaan, en welks werken het eerst onder handen dienen te worden genomen.

§ 2. In verband met de beginselen, ontwikkeld in § 3 van de Memorie van Toelichting, behoorende bij het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1876, is deze begrooting opgemaakt. Van daar dat er geen gelden zijn uitgetrokken voor nieuwe werken van grooten omvang in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, doch dat men zich hoofdzakelijk heeft bepaald tot het aanvragen van gelden tot het voortzetten van de werken, waarvoor in dit jaar fondsen zijn toegestaan, en verder ter verbetering van bestaande werken.

Tot verbetering van de zoeven genoemde linie wordt nu voorgesteld, behalve de verbetering van de bestaande werken, het maken van batterijen op den Hoofddijk en bij het Hemeltje, welke batterijen de Minister vermeent, dat, al mocht naderhand door een ander worden besloten, meer vooruitgeschoven werken te doen aanleggen — hetgeen echter niet met zijne zienswijze zou strooken — toch niet overbodig zijn te achten; hij beschouwt ze echter thans als onmisbare schakels in de reeks van werken rondom Utrecht. Die werken zullen zijn batterijen, voorzien van bomvrij logies en munitieberging. Ten gevolge van het niet maken van meer vooruitgeschoven werken blijft de post aan den Gagel meer in de eerste linie, en is dus de verbetering van dat weinig beduidend werk zeer noodig geworden.

De werkzaamheden in de stelling Helder zullen zich vooreerst bepalen tot voortzetting van de verbetering der Oostbatterij en der kustbatterijen van de forten Erfprins en Kijkduin; eerst na afloop der laatstgenoemde werken is het raadzaam Kaaphoofd onder handen te nemen.

Ook zijn gelden aangevraagd voor de voortzetting van den bouw van sperforten nabij Zutphen en Zwolle. Met de werkzaamheden tot den aanleg is nog geen aanvang gemaakt. Dit heeft zijn oorzaak in de omstandigheid, dat de Minister zich met de keuze der plaatsen van zijn ambtsvoorganger niet kon vereenigen, wijl hij de voorkeur geeft aan den aanleg van forten op den regter-boven die op den linkeroever voor den IJssel. Dien ten gevolge zijn andere ontwerpen gemaakt,

welke nu onderzocht zullen moeten worden. De Minister hoopt echter, weldra de ontwerpen te kunnen vaststellen.

§ 3. Behalve voortzetting van werken ter verbetering van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, van de stelling van Helder en den bouw van sperforten, heeft de Minister geoordeeld ook gelden te moeten aanvragen tot verbetering der stellingen van het Hollandsch Diep en 't Volkerak, en van de monden der Maas en van het Haringvliet.

Wil men die zeegaten met eenig goed gevolg verdedigen, dan moeten de bestaande werken verbeterd worden: zooals zij nu zijn, kan men ze geen hooge eischen stellen. Het aanhoudend verbeteren van den Nieuwen Maasmond maakt het dringend noodig, ook aldaar een verdedigingswerk te bezitten, om een vijand het binnenloopen te heletten.

Hoewel nu deze werken behooren, volgens art. 2 der wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), tot die, welke in de tweede plaats in volgorde onderhanden zouden moeten worden genomen, meent de Minister hier voldoende aanleiding te vinden, om, overeenkomstig de slotalinea van het artikel, eene afwijking voor te stellen.

§ 4. Ook zijn er op de begrooting eenige gelden uitgetrokken voor verbetering van inrichtingen tot munitieberging en van het inwendige van tot logies bestemde gebouwen, waaraan overigens geen werkzaamheden verricht behoeven te worden.

§ 5. Verder acht de Minister het hoog noodig, dat intijds maatregelen worden getroffen tot het verkrygen van een goede telegraphische verbinding tusschen de verdedigingswerken; voor het aanschaffen van eenige daartoe noodige voorwerpen worden gelden aangevraagd.

§ 6. Eindelijk is er een post gesteld voor gelden om opmetingen enz. te betalen, die men wenschte te verrichten in liniën of stellingen, voor welke verbetering nu nog wel geen gelden zijn uitgetrokken, maar waardoor men later in staat wordt gesteld spoediger de ontwerpen te kunnen opmaken.

§ 7. Reeds bij § 2 van de Memorie van Toelichting van Hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting van 1876 is, onder verwijzing naar hetgeen in die van het jaar 1875 werd opgegeven, de groote behoefte aan artillerie-materieel aangetoond.

Aangezien de beschikbare werkkraft in 's Rijks inrichtingen en in particuliere fabrieken vermoedelijk in 1876 niet *meer* zal kunnen leveren, is geen grooter aantal vuurmonden op de begrooting gebracht, dan in de toelichtende staat wordt vermeld, hoe wenschelijk het ook ware, dat in de behoefte, vooral aan achterlaad-vestinggeschut spoediger kon worden voorzien.

Bij de voorloopige bewapening der bestaande werken moest thans op die plaatsen, waar dit gescht noodzakelijk is te achten, nog grootendeels in de defensie voorzien worden door minder krachtig werkende vuurmonden, die later voor andere versterkte punten, waar die mindere werking voldoende is, zullen worden bestemd.

Het blijkt hiernit voldoende, dat door hetgeen ten deze wordt aangevraagd, nog niet het noodige wordt verkregen, om de bewapening der batterijen van ons vestingstelsel reeds geheel op gelijke hoogte te brengen met de bestaande werken; terwijl toch niets mag worden verzuimd om de bewapening met den aanleg der defensiewerken, waarvan die bewapening het hoofdoel is, gelijken tred te doen houden.

§ 8. Zoowel van de kanonnen van 15 cM. als van die van 12 cM. L. en 8,7 cM., waarvoor gelden worden aangevraagd, is één vuurmond ter beproeving aangeschaft. Deze proeven, reeds gedeeltelijk aangevangen, hebben echter niet zoozeer ten doel de deugdelijkheid dier vuurmonden te onderzoeken, wijl hieromtrent voldoende vertrouwbare gegevens zijn verkregen, maar hoofdzakelijk om na te gaan welke wijzigingen, met het oog op onze toestanden, eventueel wenschelijk mochten blijken, ten einde daarop bij de definitieve bestelling te kunnen letten. Dit neemt echter niet weg, dat, indien bij de proeven mocht blijken, dat zij niet in alle opzichten aan de gegronde verwachting voldeden, niet tot de aanschaffing zal worden overgegaan vóórdat voldoende waarborgen zijn verkregen voor de deugdelijkheid van

het te bestellen geschut. De dringende behoefte maakt elk onnoodig uitstel onverantwoordelijk, doch mag niet leiden tot overhaaste aanschaffing.

§ 9. Voor de kustdefensie wordt op enkele batterijen tegenover zwaar gepantserde schepen nog krachtiger en meer verrekende werking vereischt, dan met de kanons van 24 cM. kan worden verkregen. Eenige stukken van 30 cM. zullen daarom in de kustbewapening moeten worden opgenomen.

Dit geeft aanleiding tot de aanvraag voor de aanschaffing van een zoodanig kanon, ter beproeving in den zin als hiervoren ten aanzien van het vesting-geschut is gezegd.

§ 10. Hoewel de pogingen, die in het buitenland worden aangewend, om het brons harder te maken en grooter weerstandsvermogen te geven, alle aandacht verdienen, en dan ook met de meeste belangstelling worden gevolgd en nagegaan, zoo leveren de proeven, die daaromtrent in Oostenrijk worden genomen, nog niet voldoende waarborg op, om van invloed te kunnen zijn op de aanvraag voor geschut op deze begrooting.

§ 11. Het torpedowezen is thans uitsluitend onder het Departement van Oorlog, voor zooverre de *defensieve* torpedo's betreft, dat zijn de zoodanigen, die onafcheidelijk zijn verbonden aan de forten en batterijen, tot verdediging van de zeegaten en vaarwaters bestemd, en waarvoor het wenschelijk wordt geacht, met kracht tot de aanschaffing van het benoodigde over te gaan.

Hoewel de Minister van gevoelen is, dat de moreele uitwerking, die torpedo's te weeg brengen, — het noodzaken van den vijand om met groote voorzichtigheid en langzaam in zijne operatiën te werk te gaan, als hij weet, dat torpedo's in de vaarwaters *kunnen* aanwezig zijn, — vooral veel waard is, en het dus zeer nuttig zou zijn *zoo spoedig mogelijk* het benoodigde aan te schaffen, zoo hebben toch verschillende overwegingen, — onder andere de onzekerheid, die alnog bestaat omtrent de vraag, of het ontstekingsmiddel, dat in stil water uitmuntend is bevonden, ook in water, waar nu en dan zee staat, zal voldoen, — er toe geleid, slechts een betrekkelijk geringe som onder de raming van uitgaven voor 1876 te brengen.

§ 12. De middelen zijn aldus te berekenen:

Op het VIIIste hoofdstuk van 1875 is voor de voltooiing van het vestingstelsel toegestaan *f* 3,000,000. De uitgaven zullen vermoedelijk niet hooger zijn dan *f* 2,500,000. Aldus vermoedelijk batig slot van den dienst van 1875 *f* 500,000. De bijdrage ter bestrijding der uitgaven voor den dienst 1876 voor te dragen 6,200,000. De middelen voor 1876 dus *f* 6,700,000.

Tot dat bedrag zijn de uitgaven geraamd.

De Minister van Oorlog,
ENDERLEIN.

BIJLAGE TOT DE MEMORIE VAN TOELICHTING.

OVERZICHT van hetgeen aan de onderscheidene verdedigingswerken reeds is gedaan of nog te doen valt.

Dit overzicht moet zich uit den aard der zaak bepalen tot die liniën of stellingen, waarin werken onderhanden zijn, waarvoor nu gelden *op deze begrooting zijn aangevraagd* of wel die in beginsel zijn aangenomen.

Wijl nog vele onderzoekingen moeten plaats grijpen, heeft men andere werken buiten beschouwing moeten laten.

I. *Nieuwe Hollandsche waterlinie.*

a. *Naarden.* De verbetering van het *Ronduit* en de batterijen aan de *Karne-meelsloot*, beide posten in de onmiddellijke nabijheid der vesting, zijn afgeloopen;

van den Hoofdwal der vesting is verbeterd het bastion *Katten*, behalve een kleine wijziging aan de rechterflank, welke werkzaamheid later zal verricht worden, wijl zij om locale redenen niet gelijktijdig kon worden onderhanden genomen.

De verbetering der fronten *Oranje-Promèrs-Turfspoort* is onderhanden. Met de voorbereiding der ontwerpen van de verdere verbeteringen aan de overige bastions houdt men zich onledig.

b. *Muiden*. De verbetering der vesting Muiden nadert hare voltooiing; het laatste perceel is aanbesteed en in uitvoering; eenige kleine en weinig omvattende werkzaamheden, die niet gelijktijdig konden worden onderhanden genomen, zullen dan nog verricht moeten worden.

c. *Weesp*. Het ontwerp tot verbetering van deze vesting, strekkende alleen tot het doeltreffender inrichten van den Hoofdwal als batterij, en tot het verkrijgen van betere dekking van het bomvrij gebouw, is vastgesteld. Nog in dit jaar zal de aanbesteding kunnen plaats hebben.

d. *Fort Uitermeer*. Het laatste perceel ter verbetering van dit fort is onderhanden en zal in het volgende jaar voltooid zijn.

e. *Fort Tienhoven*. De werkzaamheden aan dit fort te verrichten zullen alleen bestaan in het maken van inrichtingen tot munitieberging, dekking van metselwerken en verbetering der batterij.

f. *Fort Gagel*. Gelijke werkzaamheden worden hier voorgenomen als bij het fort *Tienhoven*, en verder de bouw van twee batterijen ter weerszijden nevens dit werk.

g. *Forten Voordorp, Rijnauwen en Vechten*. Op deze forten is het noodig, de batterijen meer in overeenstemming met de eischen der Artillerie te brengen, door het verbeteren van de borstweringen, het verschaffen van meer gelegenheid tot munitieberging, het maken van remises, schuilplaatsen, enz., alsmede verbetering der dekking van metselwerken en de middelen van gemeenschap.

h. *Fort Biltstraat*. De verbetering van dit fort zal bestaan in het maken van meerder bomvrij logement en het verbeteren der batterij. Deze werkzaamheden zullen weldra aanbesteed worden.

i. *Batterijen op den Overeindschen weg*. Het maken van een bomvrij wachthuis in deze batterijen is aanbesteed, het werk zal weldra voltooid zijn.

k. *Stelling bij Honswijk*. Men is bezig de grachten van het fort uit te diepen, en tegen verdere verzakking van grond des hoofdwals krachtige voorzieningen te nemen, evenals tegen mogelijke ontgrondingen, die bij het werken der sluisen zouden kunnen ontstaan.

Er is een aanvang gemaakt met de onderhandelingen tot aankoop en voorbereiding van het onteigenen van gronden, noodig tot den aanleg der batterij aan de *Waalsche Wetering*, waarvan het bestek is opgemaakt.

Verder is vastgesteld het ontwerp van een gebouw, te maken in die batterij, aan den *Korten Uitweg*, en het voltooiën van die batterij, hetgeen, wegens den slechten toestand der gronden, slechts langzaam heeft kunnen geschieden.

Ontwerpen tot het verkrijgen van dekking van het metselwerk des torens en ter verbetering van de keelverdediging van het fort, met eenige annexe werken, zijn nog in overweging.

l. *Stelling van Eerdingen en 't Spoel*. De dekking van den toren in het fort is bijna tot stand gebracht, alsmede het omleggen van wegeu buiten het fort, het maken van sluisen en bruggen ter beveiliging der stelling, en tot doorlating van het inundatiewater. De dam- en afvoerkanalen zijn gemaakt evenals de tijdelijke dijk voor het fort, waarachter in het volgend jaar de sluisbeër moet worden gemaakt. De verschillende onderhandelingen met dijks- en andere besturen zijn dienaangaande afgeloopen.

Het ontwerp tot verbetering van den post aan het *Spoel* is vastgesteld; het desbetreffend bestek wordt bearbeid.

m. *Stelling bij Asperen.* De ontwerpen ter verbetering en — voor zooverre de noodzakelijkheid zal blijken — ter uitbreiding der stelling zijn onderhanden.

n. *Fort bij Vuren.* De eerste en tweede gedeelten van de verbetering van dit fort, zijnde het verlagen van den toren, het onder profiel brengen der lunet, met het daarin bouwen van een bomvrij gebouw, alsmede het maken van een nieuw gedeelte Waalbandijk, zijn bijna voltooid.

Voor het derde gedeelte, dat eerst later kon worden gemaakt, omdat vooraf de nieuwe dijk eenigen tijd moet hebben gelegen, zijn nu gelden aangevraagd.

Dat derde gedeelte zal moeten bestaan in het weggraven van den ouden dijk, het dekken van het metselwerk des torens en het vereenigen der batterij om den toren met die der lunet door een' wal.

o. *Werken in het land van Altena.* Ontwerpen ter verbetering der werken, uitmakende de vesting *Woudrichem*, het fort bij den *Tol n°. 1* en de batterij bij de inundatiesluis, in den dijk langs de *Bakkerskil (Papsluis)* zijn in bewerking.

Bij de verbetering van het werk aan den tol zal daarmede tevens worden voorzien in de verdediging van den *Uppelschen dijk*.

p. *Inundatiemiddelen en gemeenschapswegen.* 1. De kade langs den *Naardermeer* is onder behoorlijk profiel gebracht, om desgevorderd tot scheiding van inundatie-kommen te kunnen dienen.

2. De verbetering der inundatiemiddelen bij de *Klop* en de *Gagel*, bestaande in het maken van eenige doorlaatsluisjes, verdieping der *Klopvaart* en andere bijkomende werken, is onderhanden, en zal in het jaar voltooid zijn.

3. De voltooiing der gemeenschapswegen tusschen de forten nabij *Utrecht* is nog niet kunnen worden aanbesteed, hoewel het bestek sedert geruimen tijd gereed is, wijl men met vele bezwaren ten opzichte van het verkrijgen der gronden te kampen heeft, eerst wegens de bewijzen van eigendom van eenige wateren; later, nadat die zaak beslist was, is men tot gerechtelijke onteigeningen moeten overgaan, tengevolge van de hooge eischen van eenige eigenaars; die processen zijn nog hangende. Men vleit zich echter, dat de aanbesteding nog in dit jaar zal kunnen plaats hebben.

4. Achter de sluis bij *Wijk bij Duurstede* in den *Rijnbandijk*, ligt een kwelkade in den *Krommen Rijn*, welke in oorlogstijd zou moeten worden weggegraven; het behoeft geen betoog, dat die toestand zeer nadeelig is te achten. Die kwelkade stelt men zich voor, thans weg te doen graven, en in plaats daarvan de bestaande bijgelegen brug tot schotbalksluis te doen inrichten. Deswege met de betrokken besturen gevoerd wordende onderhandelingen, zullen waarschijnlijk tot een goed einde leiden. Dit werk zal alsdan nog dit jaar kunnen worden aanbesteed.

5. Van den aanleg van een inundatiekanaal achter de sluis aan *het Spoel*, die geheel hersteld is, met aanhoorige werkzaamheden, is een ontwerp gemaakt.

De uitvoering van dit werk heeft door verschillende omstandigheden vertraging ondergaan. Waarschijnlijk zal echter weldra tot den aankoop, of de onteigening der noodige gronden kunnen worden overgegaan.

6. Voor het maken van een sluis in den *Waalbandijk* bij *Tiel* en van een afvoerkanaal naar de *Linge*, was reeds vroeger een ontwerp gemaakt, dat ook in hoofdzaak gevolgd zal worden.

Verscheidene onderhandelingen met waterstaats- en andere besturen hebben, evenals nog andere onderzoekingen, aanleiding gegeven tot vertraging. Zonder onvoorziene bezwaren hoopt men nog dit jaar althans tot het aankopen der noodige gronden te kunnen overgaan, om in het volgende jaar met den bouw aan te vangen.

II. *Stelling van Helder.*

In de eerste plaats is in deze stelling de verbetering der bestaande kustbatterijen onderhanden genomen; daarvan zijn de aan de *Oostbatterij* te verrichten werkzaamheden aanbesteed, terwijl het bestek van de verbetering der kustbatterij van

het fort *Kijkduin* in bewerking is. Waarschijnlijk zal ook dit werk nog in dit jaar kunnen worden aanbesteed. Het ontwerp van de verbetering der kustbatterijen van fort *Erffprins* is insgelijks onderhanden, ook daarvan zal de aanbesteding zich wel niet zeer lang behoeven te laten wachten.

Voor de verbetering der batterij *Kaaphoofd* is een ontwerp gemaakt; het komt niet raadzaam voor, dit werk uit te voeren alvorens de batterij in fort *Erffprins* gereed is. Door laatstgenoemde batterij vervalt het maken van een kustbatterij aan het meteorologisch observatorium of een batterij op den dijk.

Vele zeer gewichtige en overwegende bezwaren hebben tot die wijziging genoopt.

Wat de ligging als kustbatterij betreft, is het verschil niet zeer groot; mocht nog het maken van een eenvoudige flankbatterij op den dijk noodig worden geacht, dan kan zulks later in overweging worden genomen.

De verbetering van de landzijde van fort *Kijkduin*, in verband met het afgraven van enkele duintoppen, zal geschieden, nadat de vuurtoren zal zijn weggebroken; tot een en ander zijn de voorbereidende werkzaamheden reeds onderhouden.

Wijl tegen een voldoende uitbreiding van de batterij *Wierhoofd* zeer overwegende bezwaren bestaan, zal men zich tot de verbetering er van moeten bepalen; maar nu is het te meer noodig een batterij op de *Harssens*, aan de oostzijde van den leidam, langs de haven van het Nieuwe Diep te maken. Daarvan is een ontwerp in overweging en de vereischte opmetingen en boringen worden verricht. Die boringen zullen tevens tot proef strekken voor het regelen van boringen op de *Laan*, ten einde aan het verlangen te voldoen om den aard der gronden, met het oog op bouwprojecten, te kunnen beoordeelen. Ook hier, evenals bij *Kaaphoofd*, wordt het bepaald noodig geacht, de werkzaamheden aan de batterij *Wierhoofd* niet aan te vangen, vóórdat de batterij op de *Harssens* gereed zal zijn.

III. Sperforten.

De ontwerpen van sperforten te bouwen bij *Zwolle* en *Zutphen* zijn onderhanden.

IV. Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak.

a. *Willemstad*. Ter verbetering van *Willemstad* zijn ontwerpen onderhanden.

De werkzaamheden zullen hoofdzakelijk bestaan in den bouw van bomvrij logement, en bergplaatsen voor munitie, en verder in het inrichten der batterijen op den Hoofdwal, in overeenstemming met de eischen, die daaraan thans moeten worden gesteld.

V. Stelling van de monden der Maas en van het Haringvliet.

a. *Nieuwe Maasmond*. Een ontwerp voor een werk aan den rechteroever van de Maas nabij den duinrand is in bewerking.

b. *Hellevoetsluis*. In deze vesting is, behalve een groot en 2 verbruik-kruitmagazijnen, volslagen gebrek van bomvrije gebouwen, terwijl de batterij op den hoofdwal niet aan de vereischten voldoet.

Ontwerpen ter verbetering van een en ander zijn in bewerking. Wijl de zee-fronten dezer vesting voor de tegenwoordige eischen veel te bekrompen zijn en zij, zonder op buitengewone moeielijkheden te stuiten, niet te vergrooten zouden zijn, is ook een ontwerp, om de lunet ten oosten der sluisen in den mond van het kanaal door *Voorne*, gedeeltelijk tot kustbatterij te maken, in bewerking.

De middelen om het inundatiewater van de sluisen in de polders tusschen *Brielle* en *Hellevoetsluis* te doen stroomen, zijn onvoldoende; men stelt zich voor daarin eenige verbetering te brengen, waartoe ontwerpen worden voorbereid.

TOELICHTENDE STAAT, behoorende bij de raming der kosten voor de regeling en voltooiing van het vestingstelsel voor het jaar 1876.

Iste AFDEELING.

Materieel der artillerie.

Art. 1. Aanschaffing en aanmaak van zwaar kustgeschut met den aanleve van dien:

- a. 1 kanon van 30,5 cM., stalen, met affuit en het benoodigde voor de proef, f 180,000.
- b. 10 kanonnen van 24 cM., stalen, met affuiten en verdere benoodigdheden, à f 64,814, f 648,140.

Totaal f 828,140.

Art. 2. Aanschaffing en aanmaak van achterlaadvestinggeschut, met den aanleve van dien:

- a. 40 kanonnen van 15 cM. zwaar, stalen, met affuiten en verdere benoodigdheden, à f 22,570, f 902,800.
- b. 20 kanonnen van 12 cM. lang, stalen, als voren, à f 13,200, f 264,000.
- c. 100 kanonnen van 12 cM. kort, bronzen, als voren, à f 3,825, f 382,500.

Totaal f 1,549,300.

Art. 3. Aanschaffing en aanmaak van torpedo's of watermijnen, met den aanleve van dien, f 100,000.

Totaal der 1ste Afdeeling f 2,477,440.

IIde AFDEELING.

Materieel der genie

Art. 4. Jaarwedden, toelagen en daggelden voor tijdelijk in dienst zijnde civiele ingenieurs, opzichters en teekenaars, toelagen voor Officieren en opzichters der genie, reis- en verblijfkosten, bureau- en lokaalbehoefden, aankoop van instrumenten, kaartën, enz.:

- a. Jaarwedden: 2 civiele ingenieurs à f 2500; 4 id. à f 2200; 4 id. à f 2000; 4 id. à f 1800; 2 id. à f 1600; 2 id. à f 1400; 2 id. à f 1290; te zamen f 37,400.
- b. Toelagen en daggelden aan teekenaars en buitengewone opzichters, f 36,600.
- c. Toelagen aan Officieren en opzichters der genie f 16,000.
- d. Reis- en verblijfkosten f 4000.
- e. Bureau- en lokaalbehoefden f 6000; te zamen f 100,000.

Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken, met den aanleve van dien; aankoop en onteigening van perceelen enz.; een en ander betrekking hebbende tot de navolgende liniën, stellingen, enz.:

Art. 5. Verbetering van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie:

- 1. Voortzetten van het verbeteren der vesting Naarden, waaronder het maken van bomvrije gebouwen f 120,000.
- 2. Voltooiing van de verbetering der vesting Muiden, waaronder het maken van bomvrije gebouwen f 70,000.
- 3. Laatste termijnen van het verbeteren van het fort Uitermeer, het verplaatsen der schutsluis, het omleggen der 's Gravelandsche vaart, enz. f 25,000.
- 4. Verbeteren van de redoute aan de Tienhovensche vaart, bestaande in dekking van metselwerk en middelen tot berging van buskruit en munitie f 40,000.

Verbeteren van het fort aan de Gagel, waaronder het aanleggen van twee batterijen, het voorzien in middelen tot munitieberging, logies, enz., *f* 100,000.

Verbeteren van het fort op den Voordorpschen dijk, bestaande in verbetering van de dekking van metselwerken, middelen tot berging van buskruit, enz. *f* 30,000.

Verbeteren der forten bij Rijnauwen en Vechten, bestaande in verbetering van den hoofdwal, maken van schuilplaatsen, remisen, buskruit- en munitiebergplaatsen, dekking van metselwerk, enz. *f* 150,000; te zamen *f* 320,000.

5. Voortzetten van het verbeteren van het fort op de Biltstraat, waaronder het voorzien in bomvrij logement, berging van buskruit, verbeteren van den hoofdwal, enz. *f* 70,000.

6. Aanleg van batterijen aan den Hoofddijk en bij het Hemeltje, elke batterij voor een 10tal positievuurmonden en voorzien van bomvrije gebouwen tot logies en berging van munitie *f* 400,000.

7. Voortzetten van het verbeteren der stelling van Honswijk, bestaande in het onder profiel brengen enz. der batterij aan den korten Uitweg, maken van bomvrije gebouwen en bergplaatsen, het dekken der metselwerken van den toren enz. *f* 220,000.

8. Voortzetten van het verbeteren der stelling bij Everdingen en van het werk aan 't Spoel, waaronder het bouwen van een sluisbeer in den Zuider-Lekdijk *f* 200,000.

9. Voortzetten van het verbeteren der inundatiemiddelen bij Tiel, aan 't Spoel en van gemeenschapswegen *f* 450,000.

10. Verbeteren van de stelling bij Asperen *f* 100,000.

11. Voortzetten van het verbeteren der stelling bij Vuren, bestaande in de voltooiing der aardewerken van de redoute en de lunet bij Vuren, dekking van het metselwerk aldaar, enz. *f* 100,000.

12. Verbeteren der werken in het land van Altena, als:

a. Verbetering van het fort en de batterijen bij den tol n°. 1, op den grooten weg der 1ste klasse n°. 3, in verband met de verdediging van den Uppelschen dijk *f* 100,000.

b. Verbeteren der verdedigingswerken aan de Bakkerskil, strekkende tot verzekering van den toegang over den dijk langs de Kil, en van het bezit der daarin gelegen inundatiesluis *f* 50,000.

c. Verbeteren der vesting Woudrichem, waaronder het voorzien in middelen tot bomvrij logies, buskruitberging enz. *f* 50,000.

Totaal *f* 2,275,000.

Art. 6. Verbeteren der stelling van Helder, omvattende het verbeteren en uitbreiden der kustbatterij van het fort Kijkduin, verbeteren van het kustfront van het fort Erfprins, van de batterij Wierhoofd en der Oostbatterij, alsmede voorbereidende werkzaamheden voor den bouw van een fort op de Harssens *f* 750,000.

Art. 7. Werken tot dekking van rivierovergangen en opneming van troepen, voortzetting van den bouw van sperforten bij Zutphen en Zwolle *f* 600,000.

Art. 8. Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak, verbetering der aardewerken van de positie Willemstad en het voorzien in bomvrij logement en betere berging van buskruit *f* 100,000.

Art. 9. Stelling van de monden der Maas en het Haringvliet:

1. Maken van een fort aan den Nieuwen Maasmond *f* 150,000.

2. Verbeteren der vesting Hellevoetsluis en van de inundatiemiddelen in het land van Voorne *f* 80,000.

Totaal *f* 230,000.

Art. 10. Aanmaak van inrichtingen tot munitieberging en verbeteren van het inwendige van tot logies bestemde gebouwen en forten *f* 40,000.

Art. 11. Telegraphische verbindingen van verdedigingswerken *f* 42,000.

Art. 12. Doen van opmetingen, waterpassingen, grondboringen enz., in de verschillende liniën en vestingen, alwaar, ingevolge de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), werken tot voltooiing van het vestingstelsel aangelegd of verbeterd moeten worden, en waarvoor hier geen gelden zijn uitgetrokken *f* 3000.

Totaal der 2de Afdeeling *f* 4,140,000.

IIIde AFDEELING.

Art. 13. Onvoorziene uitgaven *f* 82,560.

Totaal generaal *f* 6,700,000.

NIEUWE REGELING DER MILITAIRE PENSIOENEN BIJ DE LANDMACHT, EN DAARTOE NADERE HERZIENING DER WET VAN DEN 28sten AUGUSTUS 1851 (*STAATSBLAD* N°. 129), MET WIJZIGING TEVENS VAN ANDERE DAARMEDE VERBAND HOUDENDE WETSBEPALINGEN EN INTREKKING DER WET VAN DEN 8sten JUNI 1864 (*STAATSBLAD* N°. 68).

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, enz., enz.

Allen, die deze zullen zien en hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodig is de wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129), regelende de militaire pensioenen bij de landmacht, reeds gewijzigd bij de wetten van den 9den December 1851 (*Staatsblad* n°. 151), den 8sten Augustus 1862 (*Staatsblad* n°. 159), den 24sten December 1863 (*Staatsblad* n°. 166), den 6den April 1869 (*Staatsblad* n°. 40) en bij art. 4 der wet van den 21sten Mei 1873 (*Staatsblad* n°. 64), nader te herzien en tevens eenige andere daarmede verband houdende wetsbepalingen te wijzigen, mitsgaders de wet van den 8sten Juni 1864 (*Staatsblad* n°. 68) in te trekken:

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. De wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129), zooals die luidt, na de daarin bij de wetten van den 9den December 1851 (*Staatsblad* n°. 151), den 8sten Augustus 1862 (*Staatsblad* n°. 159), den 24sten December 1863 (*Staatsblad* n°. 166), den 6den April 1869 (*Staatsblad* n°. 40) en bij art. 4 der wet van den 21sten Mei 1873 (*Staatsblad* n°. 64) gebrachte veranderingen, wordt nader gewijzigd, inwoege als bij de volgende paragrafen is aangewezen:

§ a. De staten A en B, behoorende bij die wet, worden vervangen door de staten A, B en C bij deze wet gevoegd.

§ b. Artikel 5 wordt aldus gelezen:

»Voor zooveel Officieren in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën militaire diensten te veld hebben verricht, wordt, bij afloop van elke expeditie, door Ons bepaald welke jaren voor die Officieren *dubbel* zullen worden gerekend.»

§ c. De tweede alinea van artikel 6 vervalt.

§ d. In artikel 10 worden achter het woord »pensioen» bijgevoegd de woorden: »en de verhooging daarvan.»

§ e. De tweede alinea van artikel 15 vervalt.

§ f. Artikel 19 wordt gelezen als volgt:

»Het pensioen wordt nog vermeerderd:

»a. Bij de berekening, als subaltern Officier, voor elk jaar boven zes jaren, en als Hoofdofficier, voor elk jaar boven twee jaren, dat de belanghebbende in den rang waarnaar zijn pensioen moet worden geregeld, of in een hoogerem rang, actief heeft gediend, met een dertigste van de op staat A aangewezen som,

»b. Bij de berekening als Generaal-majoor, voor elk jaar boven twee jaren, dat de belanghebbende in dien rang of in een hooger rang actief heeft gediend, met een *twintigste* van de op staat *A* aangewezen som.

»c. Voor subalterne en Hoofdofficieren bovendien met een *veertigste* van de op staat *A* aangewezen som, voor elk jaar meer dan *veertig* dienstjaren, en

»d. Voor militaire diensten in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën bewezen, met inbegrip van den tijd der heen- en terugreis, voor elk jaar gelijk en invoege als dit op den bij deze wet gevoegden staat *C* is omschreven.

»Het geheele pensioenbedrag, door de sub *a*, *b* en *c* bedoelde verhoogingen bereikt, mag echter niet overschrijden de som op staat *A* aangewezen voor den onmiddellijk hooger rang dan die, waarnaar het pensioen wordt berekend.

»De verhooging onder *d* aangeduid, wordt evenmin beperkt door het maximum in de voorgaande alinea en in artikel 13 omschreven, als de vermeerderingen van pensioen, waarvan sprake is bij de artikelen 16, 17 en 18. Zij wordt mede toegekend bij de regeling van het pensioen van burgerlijke ambtenaren, die vroeger bij de landmacht hebben gediend, voor zoover daardoor niet wordt overschreden het maximum van pensioen, waarop zij als burgerlijk ambtenaar aanspraak hebben.»

§ g. De vierde alinea van artikel 23 wordt aldus gelezen:

»Het bedrag van het *tijdelijk* pensioen wordt bepaald op het *een derde gedeelte* van de, voor den rang, door den Officier laatstelijk twee jaren bekleed, op staat *A* aangewezen som, met de verhoogingen bedoeld sub *a* en *d* van art. 19.»

§ h. In de tweede alinea van art 24 worden achter het woord: »verhooging,» bijgevoegd de woorden: »dan die onder *d* van artikel 19 bedoeld.»

§ i. Artikel 25 wordt gewijzigd als volgt:

In lit. *a* vervallen de woorden »met *vijftig* jaren ouderdom.»

Lit. *b* wordt aldus gelezen:

»ter zake van *verwonding* of *verminking* in den strijd bekomen en van *ziels- of lichaamsgebreken*, als dadelijk gevolg van vermoeienissen en ontberingen bij oorlogsverrichtingen; alsmede van dezelfde toestanden ontstaan buiten den oorlog, doch bij omstandigheden, zoodanig uitsluitend aan het volbrengen van militaire dienstplichten verbonden, dat zij in dit opzicht met de gevolgen van oorlogsverrichtingen kunnen worden gelijkgesteld, voor zoover die *verwonding*, *verminking* of *gebreken* den belanghebbende tot de verdere waarneming van den militairen dienst voor *altijd* ongeschikt maken, en hem tevens *voortdurend* geheel of gedeeltelijk, dan wel *tijdelijk* geheel of gedeeltelijk buiten staat stellen om door handenarbeid in zijn levensonderhoud te voorzien;»

In litt. *c*, *d* en *e* wordt het woord »*twintig*» vervangen door het woord »*tien*.»

§ k. Aan artikel 29 wordt toegevoegd de volgende bepaling:

»Hij, die vóór zijne indiensttreding bij de landmacht gagement genoot ten laste van de begroting van Nederlandsch Indië, met het recht om bij het verlaten van den dienst weder in het genot daarvan te treden, bekomt boven het gagement pensioen naar reden van een *dertigste* van de op staat *B* aangewezen som voor elk jaar lateren dienst bij de landmacht, met de verhoogingen vermeld onder *a* en *b* van artikel 42 dezer wet.»

§ l. In artikel 38 wordt, in plaats van het woord »*twintig*» gelezen »*tien*».

§ m. Artikel 39 wordt aldus gelezen:

»Bijaldien de militair moet worden ontslagen ter zake van omstandigheden als bij lit. *d* van artikel 25 bedoeld, wordt, in het geval dat hij *voortdurend geheel* buiten staat is om door handenarbeid in zijn levensonderhoud te voorzien, het pensioen berekend voor elk dienstjaar op een *dertigste* van de op staat *B* aangewezen som.

»Wanneer hij daartoe *voortdurend gedeeltelijk* buiten staat is, wordt het pensioenbedrag vastgesteld op *drie vierde gedeelten* van hetgeen hem zou worden toegelegd, zoo hij in de termen ware gevallen van het bepaalde bij de eerste alinea.

»Wordt de *geheele of gedeeltelijke* ongeschiktheid tot handenarbeid, ter voorziening in het levensonderhoud, geacht slechts *tijdelijk* te bestaan, dan wordt er een *tijdelijk* pensioen verleend, berekend op den voet als in de beide voorgaande zinsneden is aangegeven.»

§ n. Artikel 42 wordt gelezen als volgt:

»Het pensioen wordt nog vermeerderd voor den militair beneden den rang van Officier:

»a. Voor elk jaar boven zes jaren dat bij den graad, waarnaar zijn pensioen moet worden berekend, of een hooger grad heeft bekleed, met een *dertigste* van de op staat B aangewezen som, zullende echter hooger dienst dan *twalf* jaren in dien graad niet in aanmerking komen.

»b. Voor elk jaar meer dan *dertig* dienstjaren met een *dertigste* van de op staat B aangewezen som, doch zonder daartoe meer dan *tien* jaren in rekening te kunnen brengen, en

»c. Voor militaire diensten in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën bezeezen, met inbegrip van den tijd der heen- en terugreis, voor elk jaar gelijk en invoege als dit op staat C is omschreven.

»Wanneer het, tengevolge van de verhooging sub a bedoeld, in het voordeel van den belanghebbende zou zijn, te worden berekend volgens den voorgaanden graad door hem bekleed, zoo zal dit geschieden.

»De onder a vermelde verhooging is niet van toepassing op de betrekkingen van *Magazijnmeester der Artillerie* in de 3de klasse, *geen Officier zijnde, militaire hoofdopzichter en opzichter van fortificatiën, conducteur der Artillerie, schrijver bij het Departement van Oorlog en hospitaalgeëmployeerde*, voor zooveel de laatstgenoemde met den graad van *onderofficier* of *korporaal* is gelijkgesteld; door de *marechaussee*s en de *trompetters* bij het *wapen der marechaussee*s zal zij evenwel worden genoten.

»Ten opzichte van de toekenning der sub c aangeduide verhooging bij de regeling van het pensioen van burgerlijke ambtenaren, die vroeger bij de landmacht hebben gediend, geldt de bepaling daaromtrent, voorkomende aan het slot van art. 19.»

ART. 2. Artikel 42 der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), wordt gewijzigd als volgt:

In § 1 a vervallen de woorden: »met *vijf en vijftigjarigen* ouderdom.»

§ 1 b wordt aldus gelezen: »van *verwonding* of *verminking* in den strijd bekomen en van *ziels- of lichaamsgebreken*, als dadelijk gevolg van vermoenissen of ontberingen bij oorlogsverrichtingen; alsmede van dezelfde toestanden ontstaan buiten den oorlog doch bij omstandigheden, zoodanig uitsluitend aan het volbrengen van militaire dienstplichten verbonden, dat zij in dit opzicht met de gevolgen van oorlogsverrichtingen kunnen worden gelijkgesteld, voor zoover die *verwonding, verminking, ziels- of lichaamsgebreken* den belanghebbende tot de verdere waarneming van den militairen dienst *voor altijd* ongeschikt maken.»

In § 2 a vervallen de woorden: »al of niet.»

§ 2 c wordt gelezen als volgt: »van *verwonding* of *verminking* in den strijd bekomen en van *ziels- of lichaamsgebreken*, als dadelijk gevolg van vermoenissen en ontberingen bij oorlogsverrichtingen; alsmede van dezelfde toestanden ontstaan buiten den oorlog doch bij omstandigheden, zoodanig uitsluitend aan het volbrengen van militaire dienstplichten verbonden, dat zij in dit opzicht met de gevolgen van oorlogsverrichtingen kunnen worden gelijkgesteld, voor zoover die *verwonding, verminking, ziels- of lichaamsgebreken* den belanghebbende tot de verdere waarneming van den militairen dienst *voor altijd* ongeschikt maken.»

In § 2 d wordt het woord »*dertig*» vervangen door het woord »*vijftien*».

§ 2 e wordt aldus gelezen: »van *verwonding, verminking, ziels- of lichaamsgebreken*, hoeeer niet ontstaan zoals in § 2 e hiervoren is vermeld, maar ook niet het gevolg van eigene moedwillige handelingen of van ongeregeld gedrag, voor zoover die *verwonding, verminking, ziels- of lichaamsgebreken* den belanghebbende tot de

verdere waarneming van den militairen dienst voor *altijd* ongeschikt maken en hij minstens *tien jaren dienst* telt."

In de laatste zinsnede van het artikel wordt, in plaats van het woord *»tweintig,»* gelezen *»tien»*."

ART. 3. De wet van den 8sten Juli 1864 (*Staatsblad* n°. 68), wordt ingetrokken.

Slotbepalingen.

ART. 4. Deze wet wordt in werking gebracht te rekenen van den 1sten Januari 1876.

De wijzigingen, bij de artikelen 1 en 2 vastgesteld, worden geacht den 1sten October 1851 te zijn ingegaan, doch blijven buiten invloed op het bedrag der pensioenen vóór den 1sten Januari 1876 verleend. Zij zijn mede niet van toepassing op de vóór laatstgemeld tijdstip verleende *tijdelijke* pensioenen, die, krachtens de artikelen 23 en 45 der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129), door ons later opnieuw *tijdelijk* dan wel *voortdurend* toegestaan zullen worden.

Al degenen, die vóór den 1sten Januari 1876 militaire diensten hebben bewezen in s' Rijks overzeesche bezittingen en koloniën, behouden het recht tot *dubbele* berekening van hun diensttijd in die gewesten, overeenkomstig het bepaalde bij het oorspronkelijk artikel 5 der evengenoemde wet, doch zullen de daardoor te verkrijgen meerdere dienstjaren niet in aanmerking worden genomen voor het toekennen der verhooging, aangewezen sub *c* van artikel 19 en onder *b* van artikel 42 dier wet; voor welke verhooging alleen als *dubbel* zullen worden gerekend die jaren, welke door Ons als veldtochten zullen worden erkend.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog.

LITT. A. STAAT van het bedrag der jaarlijksche pensioenen van de Officieren der landmacht en van hunne weduwen en kinderen.

	Hunne Weduwen en Kinderen.	
Luitenant-Generaal.	f 3000;	f 1100.
Generaal-Majoor.	» 2400;	» 900.
Kolonel.	» 2000;	» 800.
Luitenant-Kolonel	» 1700;	» 700.
Majoor.	» 1400;	» 600.
Kapitein (Ritmeester).	» 1000;	» 500.
Luitenant.	» 700;	» 400.

LITT. B. STAAT van het bedrag der pensioenen van militairen beneden den rang van Officier en van hunne weduwen en kinderen.

	Hunne Weduwen en kinderen.	
Militaire hoofdopzichter van fortificatiën.	f 450;	f 250.
Militaire opzichter van fortificatiën 1ste kl.	» 425;	» 240.
Idem 2de »	» 350;	» 210.
Idem 3de »	» 300;	» 180.
Magazijnmeester der Artillerie van de 3de kl., geen Officier zijnde.	» 425;	» 240.
Conducteur der Artillerie, 1ste kl.	» 300;	» 180.
Idem 2de »	» 250;	» 150.
Idem 3de »	» 250;	» 150.

		Hunne Weduwen en kinderen.
Schrijver bij het Departement van Oorlog, 1ste kl.	» 450;	» 250.
Idem . . . . . 2de »	» 375;	» 215.
Idem . . . . . 3de »	» 300;	» 180.
Adjutant-onderofficier.	» 300;	» 180.
Opperwachtmeester bij het wapen der Marechaussee.	» 300;	» 180.
Sergeant-majoor (Opperwachtmeester).	» 250;	» 150.
Wachtmeester bij het wapen der Marechaussee.	» 250;	» 150.
Sergeant (Wachtmeester).	» 210;	» 125.
Brigadier bij het wapen der Marechaussee.	» 210;	» 125.
Korporaal, Marechaussee en Trompetter bij het wapen der Marechaussee.	» 150;	» 100.
Soldaat van alle wapens.	» 150;	» 90.

LITT. C. STAAT van het bedrag der verhooging van pensioen, voor jaren in militairen dienst in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën, met inbegrip den heen- en terugreis doorgebracht.

Voor elk jaar van effectieven dienst in de bezittingen en koloniën;

	gedurende de eerste vijf jaren.	gedurende de tweede vijf jaren.	meer dan tien jaren.
Luitenant-Generaal.	f 500;	f 550;	f 600.
Generaal-Majoor.	» 300;	» 400;	» 500.
Kolonel.	» 200;	» 250;	» 300.
Luitenant-Kolonel.	» 100;	» 130;	» 160.
Majoor	» 75;	» 100;	» 125.
Kapitein (Ritmeester)	» 50;	» 60;	» 70.
Luitenant	» 40;	» 50;	» 60.
Militaire hoofdopzichter van fortificatiën, en Adjutant-onderofficier.		» 20.	
Sergeant-majoor (Opperwachtmeester).		» 15.	
Sergeant (Wachtmeester).		» 15.	
Korporaal.		» 10.	
Soldaat.		» 10.	

MEMORIE VAN TOELICHTING OP VORENSTAAND WETSONTWERP.

§ 1. In den loop der laatste jaren is, bij verschillende gelegenheden, in de beide Kamers der Staten-Generaal, door onderscheidene leden gewezen op de noodzakelijkheid, om het lot der onderofficieren en mindere militairen te verbeteren, en daartoe onder anderen op eene verhooging van hunne pensioenen aangedrongen.

Ook bij den ondergeteekende is de overtuiging gevestigd, dat eene verbetering der pensioenen voor de genoemde categorieën van militairen niet langer mag achterwege blijven. Het kan toch als bewezen worden aangemerkt, dat de pensioenen zooals die bij de wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129) voor de onderofficieren en manschappen zijn vastgesteld, niet meer voldoende zijn om er zelfs op de meest bekrompen wijze van te bestaan. Het bedrag daarvan is niet meer toereikende, om bij de tegenwoordige prijzen der eerste levensbehoeften in het noodwendigste te kunnen voorzien.

§ 2. Maar ook voor de Officieren acht de Minister verbetering van de pensioenen dringend noodzakelijk. Immers, sedert de invoering van bovengemelde wet, waarbij mede hunne pensioenen zijn geregeld, is het geld zeer in waarde verminderd. Zonder overdrijving kan men zeggen, dat, zoo destijds de hierbedoelde pensioenen al voldoende waren voor de wezenlijke behoeften van de be-

langhebbenden, zij toch thans op verre na niet meer toereikend zijn, om er eenigszins overeenkomstig den stand van Officier van te kunnen leven. De waardevermindering van het geld was oorzaak, dat de traktementen en soldijen moesten worden verhoogd. Door die verhooging is evenwel de verhouding die er vroeger bestond tusschen de pensioenen en de traktementen en soldijen, geheel verbroken, en op pensioen te komen is voor den militair van bijna iederen rang allengskens een hard lot geworden, terwijl het eene belooning moest wezen voor veeljarige, welbewezen diensten. Om de verhouding te kunnen herstellen wordt eene verbetering der pensioenen in het algemeen gevorderd.

§ 3. Het boven aangevoerde omtrent het onvoldoende der pensioenen van de Officiëren en minderen, is insgelijks van toepassing op die, welke aan de weduwen en kinderen volgens de thans bestaande wettelijke bepalingen worden toegelegd; de laatstbedoelde pensioenen behooren mede te worden verhoogd.

§ 4. De ondergeteekende is van meening, dat, zal vermeerdering van traktement en soldij gunstig werken, en in allen deele aan het daarbij op den voorgrond gestelde oogmerk — om tot het behoud van een goed en degelijk leger bij te dragen — voldoen, die maatregel zoo spoedig mogelijk dient gevolgd te worden door eene verbetering van alle categorieën van militaire pensioenen. Wordt daartoe overgegaan, dan zullen de Officiëren, onderofficiëren en minderen een gunstiger vooruitzicht verkrijgen voor hunnen ouden dag, zoo mede voor het geval, dat zij in den strijd voor het vaderland of door de dadelijke gevolgen van bevolen militaire diensten gebrekkig of ongeschikt geworden zijnde om in de gelederen te verblijven, den dienst op jeugdiger leeftijd zullen moeten verlaten. Zij zullen dan de toekomst, zoo voor zich als voor de hunnen, met meer gerustheid te gemoet kunnen gaan. Bovendien zal de militair beneden den rang van Officier, bij de verhooging zijner inkomsten tijdens hij nog dient, in het vertrouwen, dat hij noch de zijnen onverzorgd zullen geraken, een aansporing te meer vinden, om zich bij voortduring aan den dienst te blijven wijden. Voorts zullen de ouders en voogden van jongelieden die genegen zijn in krijgsdienst te treden, hunne zonen en pupillen daartoe meer aanmoedigen en in staat stellen, dan blijkbaar in onze dagen geschiedt. Dat tot het laatste wel een prikkel wordt vereischt, zal men gereedelijk toegeven als men denkt, en aan het bestaande incompleet van Officiëren, onderofficiëren en korporaals, en aan de uitbreiding, die de genoemde categorieën van het kader zullen moeten ondergaan bij verhooging van de militiecontingenten. De strengere eischen van bekwaamheid, eindelijk, die tegenwoordig in alle rangen van het leger aan de titularissen behooren te worden gesteld, brengen mede, dat de maatregel, waarvan de billijkheid moeielijk kan worden bestreden, meer dan ooit tijdig en noodzakelijk mag heeten.

§ 5. Staat het bij den Minister eenerzijds vast, dat verbetering noodig is van de militaire pensioenen, die verleend worden wegens langdurigen dienst, verwonding of verminking in den strijd bekomen, dadelijke gevolgen van vermoeienissen en ontberingen bij oorlogsverrichtingen, zoome de ter zake van daaraan gelijkstaande omstandigheden, — van den anderen kant is hij het gevoelen toegedaan, dat niet op zoo ruime schaal als zulks tegenwoordig geschiedt, na korten diensttijd vol pensioen mag worden toegekend wegens lichaamsgebreken als het gevolg van gewone omstandigheden, doch die, volgens de letter der wet, worden beschouwd als door den dienst te zijn ontstaan. En de laatstbedoelde gevallen worden hoe langer hoe menigvuldiger. Volgens hem behoort aan de personen, daarin verkeerende, slechts pensioen te worden verleend naar evenredigheid van het getal dienstjaren, vooral met het oog op het verhoogd bedrag van de pensioenen. Evenzoo moet, naar zijn oordeel, het verbeteren der pensioenen voor een ruim deel ten bate komen van hen, die met een krachtig lichaamsgestel toegerust, dit zoolang mogelijk aan den staatsdienst wijden. Zoowel de billijkheid als de belangen der schatkist brengen het dus mede, dat daarbij (tot zekere grenzen) de dienstjaren boven *veertig* en *dertig* in aanmerking komen, waardoor ook het als dienstjaren *dubbel* rekenen van veldtochten geen fictieve belooning meer zal zijn.

§ 6. Al die overwegingen hebben — gelet ook, dat, op het voetspoor van het Departement van Marine, een voorstel behoort te worden gedaan tot verhooging van de pensioenen der Officieren en mideren wegens militaire diensten in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën bewezen — den ondergeteekende geleid tot de indiening van dit wetsontwerp, 't welk de strekking heeft de wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129) in voorschreven zin nader te herzien, tevens eenige andere daarmede verband houdende wetsbepalingen te wijzigen, en de wet van den 8ten Juni 1864 (*Staatsblad* n°. 68) in te trekken.

§ 7. Aanvankelijk was bij den ondergeteekende het denkbeeld gerezen, om de aangelegenheid der pensioenen te regelen gezamenlijk met de Ministers van Marine en van Koloniën, en dan in verband met de voorschriften daaromtrent bij de bedoelde takken van den staatsdienst geldende. Maar al spoedig kwam hij tot de overtuiging, dat zoodanige gemeenschappelijke regeling noch in het belang zou wezen van den Staat, noch in dat van de verschillende legers of van de marine. De toestanden toch zijn voor de drie genoemde strijdmachten geheel verschillend. Zoo kan bij voorbeeld een onderlinge waardeering van de diensten, die gevorderd worden bij het leger hier te lande en bij dat in de overzeesche bezittingen en koloniën, om meer dan eene reden niet tot uitkomst hebben het verkrijgen van een gelijken maatstaf tot belooning dier diensten; terwijl de geheele loop en het einde eener carrière bij de zeemacht weder zoo onderscheiden zijn van die van eene bij de landmacht, dat vergelijking dezer twee, met het oog op verkrijging van een billijken, voor beide bruikbaren grondslag tot vergelding van de bewezen diensten, al evenmin mogelijk is. Men zou derhalve zeer verkeerd doen, door aan weërszijden het goede verband der bepalingen te wijzigen, om een niet te bereiken gelijken maatstaf over zulke in alle opzichten uiteenloopende toestanden na te jagen.

§ 8. Van deze gelegenheid is gebruik gemaakt om te voorzien in eene bestaande leemte, namelijk de nog niet plaats gehad hebbende regeling van het bedrag van het pensioen, toe te leggen aan de bij Koninklijk besluit, dd. 31 December 1873, n°. 4, ingestelde hoofdopzichters van fortificatiën, en aan hunne weduwen en kinderen

§ 9. Hoedanig de omschreven grondbeginselen in het wetsontwerp hunne toepassing vinden, zal het duidelijkst blijken uit den hierbij overgelegden toelichtenden staat van het bedrag der pensioenen voor de Officieren en minderen en der verhoogingen daarvan wegens meer dienstjaren dan de wet vordert, en veeljarigen dienst in den laatstelijk bekleeden rang of graad. Alleen wordt te dezer plaatse nog gezegd, dat de pensioenen der weduwen en kinderen van Officieren voor iederen rang met f 100 zijn vermeerderd, en dat die voor de weduwen en kinderen der militairen beneden den rang van Officier, door elkander gerekend, met 20 percent zijn verhoogd.

De verhoogingen van pensioen wegens militaire diensten in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën bewezen, zoowel voor Officieren als voor militairen van minderen rang, zijn uitgetrokken op den bij de wetsvoordracht behoorenden staat C. De bedragen zijn aldus gesteld, in overeenstemming met verschillend ontworpen, ten opzichte van het pensioen beproefde en onderling vergeleken loopbanen bij het leger hier te lande en bij dat in Nederlandsch Indië.

Mocht het in het vervolg van tijd gebeuren, dat Officieren van het leger hier te lande herhaaldelijk en in onderscheidene rangen naar de overzeesche bezittingen of koloniën worden gezonden, dan moeten voor de hoogere rangen ook de meerdere vroegere koloniale diensten van invloed zijn op het bedrag der verhooging van pensioen, ten einde de overeenstemming in dat opzicht met de loopbanen in Indië altijd te behouden. Van daar op den staat de drie kolommen van verhooging voor de Officieren.

Bij een meer door elkander dienstdoen van de Officieren der beide legers, zelfs bij eene vereeniging van die legers, zal de hier besproken maatstaf van pensioenverbetering steeds aan de eischen blijven voldoen.

Hoezeer het wel niet veel zal voorkomen dat Officieren van de hoogere rangen bij het Indische leger worden gedetacheerd, is toch in het geval voorzien, als logischer en billijker, dan wanneer men een uniform tarief aannam voor alle dienstjaren, onafhankelijk van de rangen.

Omtrent deze verhoogingen wordt in 't algemeen nog opgemerkt, dat zij, behoudens het bepaalde bij art. 31 der wet op de burgerlijke pensioenen, laatstelijk gewijzigd bij die van den 21sten Mei 1873 (*Staatsblad* n°. 64), in haar geheel moeten worden genoten boven en behalve hetgeen den Officier of minderen militair verder als pensioen of onderstand aankomt, en dat zij, evenals dit is geschied bij de wet van den 1sten April 1875 (*Staatsblad* n°. 33), houdende nadere regeling van de militaire pensioenen bij de zeemacht, ook moeten worden in verband gebracht met de bepalingen nopens het pensioen van burgerlijke ambtenaren.

§ 10. Ten gevolge van het in aanmerking brengen voor verhooging van de dienstjaren boven *veertig*, en van de ruimere vergoeding voor Indische jaren, kunnen de laatstbedoelde nu niet meer *dubbel* worden berekend, tenzij het bepaalde veldtochten zijn. De in § *b* aangegeven nieuwe redactie van art. 5 regelt deze aangelegenheid op den gewilden voet.

Door de in § *b* vermelde wijziging, moet de tweede alinea van art. 6 vervallen.

Men acht het noodig en billijk, dat de tijd, recht gevende op verhooging van pensioen wegens meer dienstjaren dan de wet vordert, het langdurig bekleeden van den rang of graad waarin de belanghebbende laatstelijk heeft gediend en militaire diensten in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën bewezen, op gelijke wijze worden berekend als de eigenlijke diensttijd. Door toevoeging aan art. 10 van de woorden in § *d* genoemd, wordt te dier zake het gewenschte voorschrift gesteld.

Vermits door de wijziging van art. 42 der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128) in de gevallen, bedoeld bij de eerste zinsnede van art. 15 der wet van dezelfde dagteekening (*Staatsblad* n°. 129), proportioneel *voortdurend* pensioen wordt verleend, zoo de belanghebbende minstens *tien* jaren dienst kan doen gelden, — ingeval van minderen diensttijd uitsluitend *tijdelijk* pensioen wordt toegelegd, en bij de bepalingen in art. 23 omtrent dergelijk pensioen ook het bedrag daarvan is vastgesteld, is de tweede alinea van art. 15 overbodig geworden.

Naardien dus de Officier slechts dan op *tijdelijk* pensioen kan komen, wanneer hij, overigens in de termen verkeerende van § 2 van art. 42 der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), minder dan *tien* dienstjaren telt, is dat pensioen bepaald op het *een derde gedeelte* van het volle pensioenbedrag, met de verhoogingen voor langdurigen dienst in den rang laatstelijk door hem bekleed en voor Indische dienstjaren. Daarvan de redactie der 4de alinea van art. 23, zooals die bij § *g* is voorgesteld.

Ook den Officier, die op advies van een raad van onderzoek uit den dienst wordt ontslagen en wegens verzachtende omstandigheden tot het bekomen van onderstand wordt aanbevolen, behoort, naar het den Minister voorkomt, de verhooging voor militaire diensten in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën niet te ontgaan. Daarom zijn aan de tweede zinsnede van art. 24 de woorden toegevoegd, vermeld in § *h*.

Zooals blijkt uit hetgeen in § 5 dezer Memorie van Toelichting is gezegd, acht de ondergeteekende het noodig, de toekenning van pensioen zoowel aan Officieren als aan minderen, in de gevallen van verwondingen of lichaamsgebreken, op andere grondslagen te regelen dan die waarnaar zulks vroeger is geschied. Diensvolgens zijn de artt. 42 en 25, respectievelijk der wetten van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128 en 129), gewijzigd, zooals bij art. 2 en bij § *i* van art. 1 van het wetsontwerp is aangegeven.

Daar er bij zoodanige regeling der zaak, wegens lichaamsgebreken of verwondingen meesttijds slechts proportioneel pensioen zal worden toegekend — dus juist het omgekeerde van hetgeen op dat stuk tot dusverre heeft plaats gehad — behoort dat pensioen *voortdurend* te worden genoten tot voor een diensttijd van

minstens *tien* jaren. Ten deze wordt dan het beginsel gevolgd, neergelegd in de eerste alinea van art. 5 der wet op de burgerlijke pensioenen.

Enkele andere kleine veranderingen, in de redactie van de eerstgenoemde artikelen gebracht, hebben ten doel, om te beletten dat de belanghebbende wegens veldtochten op vroegeren leeftijd kan worden gepensionneerd.

Aan art. 29 der wet is de onder § *k* vermelde bepaling toegevoegd moeten worden, omdat bij art. 19 van het Koninklijk besluit, dd. 24 Augustus 1875, n°. 42, houdende nieuwe regeling omtrent het toekennen van gagementen aan Europeesche militairen beneden den rang van Officier in Nederlandsch Indië, is vastgesteld; dat gegageerde militairen die zich opnieuw voor den dienst verbinden bij het leger hier te lande, bij het verlaten van den dienst dadelijk weder in het genot treden van hun vorig gagement.

De wijzigingen in de §§ *l* en *m* vervat, zijn het gevolg van die, aangeduid bij § *i*.

De aanmerkelijke verbetering van het pensioen voor de onderofficieren, en vooral voor de adjudant-onderofficieren, staat in verband met den wensch — die ook bij de voorstellen tot nadere regeling der soldijen van invloed zal wezen — om den onderofficiersstand zoodanig te verheffen, dat die stand voor den burger een goede loopbaan oplevert.

Voor de verhooging sub *c* van § *n* genoemd, en de daarop betrekking hebbende bepaling aan het slot van die paragraaf, wordt verwezen naar § 9 dezer Memorie.

§ 11. Dewijl alsnu in de wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129), voorschriften zijn opgenomen omtrent het toekennen van verhooging der pensioenen wegens Indische diensten aan de Officieren en minderen, is de wet van den 8sten Juni 1864 (*Staatsblad* n°. 68) overbodig, en behoort zij derhalve te worden ingetrokken.

§ 12. De bepaling in art. 4, dat de wijzigingen bij de artt. 1 en 2 vastgesteld, niet toepasselijk zijn op vóór den 1sten Januari 1876 verleende *tijdelijke* pensioenen, die later opnieuw *tijdelijk* dan wel *voortdurend* zullen worden toegestaan, is noodig, omdat anders zich het geval zal voordoen, dat bijv. van twee vóór de invoering dezer wet gepensionneerde mindere militairen — de een *voortdurend* en de andere *tijdelijk* — de laatste, die dan toch de minste aanspraken heeft, naderhand, bij het opnieuw toestaan van zijn tijdelijk pensioen of het veranderen daarvan in voortdurend, in het genot zal kunnen komen van een hooger pensioen dan de eerste geniet. Ook vordert de billijkheid, dat het bedrag van een opnieuw te verleenen *tijdelijk* pensioen, dat vóór deze wet reeds was toegelegd, door hare toepassing niet worde verminderd.

Het voorgeschrevene in de vierde alinea van art. 4 strekt ter verzekering van de rechten, verkregen door Officieren en mindere militairen, die vóór het in werking stellen dezer wet in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën hebben gediend.

De Minister van Oorlog,

ENDERLEIN.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1876.

VIIIste HOOFDSTUK.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS.

§ 1. Bij den aanvang der overweging van het wetsontwerp tot vaststelling van het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1876 gaven de meeste leden te kennen, dat zij deze voordracht niet volledig konden beoordeelen, omdat de vestingbegrooting nog altijd niet was ingediend (1). Dienengevolge hadden zij eene begrooting van Oorlog te onderzoeken, waarvan de voornaamste post, ruim 6 millioen bedragende, dat is ongeveer een vierde van het totaalcijfer, hoegenaamd niet wordt toegelicht. Gaarne zoude men met de reden dier late indiening worden bekend gemaakt.

§ 2. In alle afdelingen trok de eigenaardige wijze, waarop de Memorie van Toelichting is samengesteld, de aandacht. De twaalf eerste paragrafen bevatten, in zonderlingen stijl, beschouwingen van zeer algemeenen, soms van wijsgeerigen of bespiegelenden aard, die echter niet allen even duidelijk werden geacht. Reeds de geheele eerste paragraaf is in hooge mate duister. Over het algemeen wordt in dezc Memorie een heldere uiteenzetting gemist van de punten, waarop het aankomt. Om slechts één voorbeeld te noemen: de Kamer weigerde ten vorigen jare (zie zitting van 18 December 1874 en het amendement gedrukt onder n°. 157 van de stukken sub 2, zitting 1874—1875) de gelden toe te staan voor eene zoogenaamde stelselmatige verbetering van het kazernement, zoolang niet bleek, dat de Regeering daaromtrent eenig stelsel had. Thans wordt voor hetzelfde deel eene som van f 250,000 aangevraagd, zonder eenige andere toelichting dan die is vervat in de 7de paragraaf, luidende: »De dringende noodzakelijkheid, om in het kazernement te voorzien, wordt zoo algemeen erkend, dat de Minister van meening is, zijn voornemen, om daaraan met de meeste kracht voort te werken, wel niet nader te behoeven toe te lichten. Hij heeft dan ook niet gearzeld om de daartoe benoodigde sommen op de begrooting aan te vragen.»

Is de Minister, werd gevraagd, dan geheel onbekend gebleven met hetgeen hierover ten vorigen jare is voorgevallen? Of heeft men hier aan een zekere geringschatting der Vertegenwoordiging te denken?

Verscheidene leden waren geneigd de laatste vraag in toestemmenden zin te beantwoorden, omdat de wijze van toelichting van den post voor kazernering

(1) De Commissie van Rapporteurs merkt hierbij op, dat de vestingbegrooting eerst in den avond van 9 October, dat is eenige dagen nadat het onderzoek der geheele Staatsbegrooting reeds in alle afdelingen was afgelopen, de leden der Kamer bereikt heeft.

niet op zich-zelf staat. In de geheele begrooting straalt de gedachte door, dat de Vertegenwoordiging slechts heeft goed te keuren wat de Minister voordraagt. Zoo worden traktementen en bureaukosten verhoogd zonder een woord tot motivering. Evenzoo wordt bij de infanterie een »generaal-majoor, ter beschikking van den Minister van Oorlog" als steelsgewijze op de begrooting gebracht. De memoriepost, ten vorigen jare door de Kamer aangenomen, ten einde een zekere schadevergoeding te kunnen geven aan de aannemers van de forten in den Bijlmermeerpolder en bij Pannerden, wordt, zonder dat men daarvoor een enkele reden vindt opgegeven, eenvoudig weggelaten. Ook in de Memorie van Antwoord betreffende de wet op de Militaire Academie, wordt het Verslag der Kamer over die voordracht als het ware geïgnoreerd en feitelijk geheel ter zijde gelegd. Dit alles is in strijd met de vormen, die bij het overleg tusschen de Regeering en de Vertegenwoordiging gebruikelijk zijn.

Eenige leden wilden echter liever niet aan opzet, maar aan ongewoonte en gemis aan behoorlijke voorlichting van de zijde der ambtenaren denken, maar drongen er niettemin ernstig op aan, dat de Minister, mocht hij nogmaals eene begrooting indienen, op andere wijze zoude te werk gaan.

§ 3. Algemeen was de klacht over de aanzienlijke oprijving van het eindcijfer der begrooting. Het bedraagt, zonder te rekenen de uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, f 18,045,000. Om evenwel eene vergelijking te kunnen maken met het eindcijfer van vroegere hegrootingen, moet dit bedrag vermeerderd worden met eene som van f 977,450 voor het materieel der artillerie, welke post ten vorigen jare op de gewone begrooting voorkwam, maar thans naar de vestingbegrooting is overgebracht. Het eindcijfer der gewone uitgaven klimt daardoor tot f 19,022,000, terwijl werd toegestaan: voor 1875 f 18,502,913.54, voor 1874 f 17,197,267.00, voor 1873 f 17,100,520.00, voor 1872 f 15,695,000.00.

Ditmaal worden schier alle afdelingen der begrooting verhoogd, zonder dat ergens blijkt van het streven om eene plichtmatige zuinigheid te betrachten. De opmerking is reeds meermalen gemaakt en werd thans herhaald, dat het Departement van Oorlog, nu de omstandigheden er toe leiden om hoogere sommen voor dit deel der Staatsbegrooting toe te staan, als het ware van de gelegenheid gebruik maakt om naar hartelust uit de schatkist te putten. En daarbij heeft het, naar door sommige leden werd opgemerkt, wel eens den schijn als of minder aan de behartiging van de algemeene dan aan de bevrediging van persoonlijke belangen werd gedacht. Menige wijziging in bestaande organisatiën scheen alleen te verklaren uit de zucht om bepaalde personen genoegen te doen. Men wilde over dit punt van eenigszins teederen aard niet verder uitweiden, maar meende het toch ter sprake te moeten brengen om te doen zien, dat dergelijke handelingen de aandacht niet ontgaan. Dat zij niet strekken kunnen om de ingenomenheid met de zoo hooge oorlogsbegrooting te vermeerderen, behoeft geen betoog.

§ 4. Reeds meermalen heeft de Vertegenwoordiging getoond, dat zij bereid is aanzienlijke sommen in het belang der defensie toe te staan. Maar het oogenblik schijnt gekomen om op dezen weg niet voort te gaan, tenzij meer dan thans zekerheid verkregen worde, dat het beoogde resultaat werkelijk zal worden bereikt. Niettegenstaande de schromelijke oprijving der uitgaven toch, blijven de hoofdgebreken van onze militaire organisatie bestaan. Het is waar, de Minister brengt in ééne zaak eene reeds te lang uitgestelde verbetering. Door den nood gedwongen, wijl de kaders geheel dreigen te verloopen, vraagt de Minister meer geld aan voor de soldijen der onderofficieren. Dat is een goede zaak en in dit opzicht waren de meeste leden niet ongenegen met den Minister mede te gaan. Meer geld uitgeven voor eenige rangen is evenwel nog geen organiseren. En toch heeft ons leger dringend behoefte aan eene geheele reorganisatie. De organisatie van de verschillende wapens van het veldleger, vooral van de infanterie en cavalerie, laat te wenschen over; de troepen voor de vestingen, met name de vestingartillerie en de genietroepen, moeten eveneens en in verband met het vestingstelsel op nieuw georganiseerd worden; de organisatie van het voerwezen

is zeer onvolledig; insgelijks die van den geneeskundigen dienst, met het oog op den dienst te velde; van de ambulances en hetgeen daartoe behoort bestaat eigenlijk in het geheel geene organisatie. Ons stelsel van militaire administratie is geheel verouderd. Ditzelfde geldt van het magazijnstelsel, dat op overal verworpen beginselen berust. Eindelijk zijn vele wetten en reglementen — men denke slechts aan de rechtspleging, den staat van oorlog en beleg, de bepalingen omtrent de verboden kringen — verouderd of onvolledig, zoodat met name de rechten en verplichtingen der burgerlijke en militaire autoriteiten in tijden van gevaar en oorlog niet behoorlijk zijn omschreven. Zooals thans de zaken bij ons leger zijn ingericht, zouden wij een zeer geruimen tijd behoeven om geheel strijdvaardig te velde te kunnen komen.

Het vermoeden werd bovendien uitgesproken, dat de geest van het leger wel iets te wenschen laat. Voorzeker bevatten onze kaders nog vele goede elementen en verdienen de ijver en de toewijding van vele chefs en minderen allen lof, maar ten deele schijnen toch die opgewekte stemming, die gang en dat leven te ontbreken, bij gemis waarvan een leger slechts een zielloos en onbruikbaar werktuig is. Over verslappung der krijgstucht wordt geklaagd en er heerscht, bedriegt men zich niet, hier en daar in de rijen van het leger een zekere slaperigheid of onverschilligheid, die ongunstig afsteekt bij de rustelooze werkzaamheid en het onvermoeide streven naar verbetering, waarvan alom bij de Deutsche legers de blijken zijn waar te nemen. De Minister schijnt tot hiertoe geen vermoeden te hebben van het bestaan van dit euvel. Hij heeft althans, zoover men weet, in de zes maanden van zijn bestuur, nog niets verricht om een anderen geest in het leger te brengen.

Het permanente leger laat derhalve nog al te wenschen over. Voegt men daarbij, dat ook de waarde der schutterijen thans niet groot is, terwijl er niet aan gedacht schijnt te worden om die wapenmacht op doeltreffende wijze, in nauw verband met de militia, te reorganiseeren, dan kan onze militaire toestand inderdaad niet anders dan zorgwekkend worden genoemd.

Daarin wordt geen verbetering gebracht door steeds meer geld en meer miliciens te vragen. Het komt bovenal aan op goede organisatie van het bestaande, vooral in verband met eene spoedige mobilisatie. Maar in dit opzicht wordt door den Minister niets gedaan. Tot hiertoe zijn nog slechts twee maatregelen door hem genomen, waarover beneden uitvoeriger gehandeld wordt: de reorganisatie der Militaire Afdelingen en de oprichting eener Krijgsschool. Door beide wordt het bestaande uit zijn verband gerukt en daarvoor iets in de plaats gesteld, dat niet beter schijnt. Overigens laat de Minister, als zijne voorgangers, alles bij het oude.

Op grond dezer overwegingen gaven sommige leden reeds nu te kennen, dat zij, behoudens alle waardeering van 's Ministers persoon en bedoelingen, geen vrijheid konden vinden hunne stem aan deze begrooting te geven. Boven alle andere consideratiën gaat het algemeen belang, gaat het behoud van het vaderland, en dit verbood hun in den tegenwoordigen tijd eenig Minister van Oorlog te steunen, die hun niet de overtuiging wist te geven, dat hij in staat was de hervorming onzer krijgsinstellingen naar een vast plan ter hand te nemen.

§ 5. De klacht over den weg van kleine, op zichzelf staande verbeteringen, dien de Minister, gelijk men met leedwezen opmerkte, schijnt te willen volgen, gaf in enkele afdelingen aanleiding tot de vraag, hoe hij denkt over eene legerorganisatie bij de wet?

§ 6. Door de Commissie van Rapporteurs voor het wetsontwerp tot wijziging der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) betrekkelijk de nationale militia is aan de Regeering gevraagd (zie de stukken, gedrukt onder 138 der zitting 1874—1875, bladz. 17 van het Verslag), bij welke wapens zij de 10,900 man, die zij voor de militia te land meer noodig acht, wil indeelen, en hoe groot het bedrag zal zijn der verhooging, welke de begrooting van Oorlog tengevolge van deze vermeerdering der legersterkte zal ondergaan? De Regeering heeft hierop (blijkens bladz. 19 van het aangehaalde Verslag) geantwoord, dat zij zich moest voorbe-

houden het antwoord op die vraag bij de behandeling der Staatsbegrooting te geven. Waarom is die toezegging niet vervuld?

Naar het oordeel van sommige leden was de reden van 's Ministers stilzwijgen omtrent dit gewichtige punt niet ver te zoeken. Daartoe behoefde men § 6 der Memorie van Toelichting slechts aandachtig te lezen. Immers blijkt daaruit, dat de Minister van Oorlog geen gevestigde denkbeelden schijnt te hebben ten aanzien der sterkte, die ons leger behoort te bezitten. Ware dit wel het geval, de Minister zou juist omgekeerd redeneeren als in die paragraaf wordt gedaan. Hij zou dan zeggen: het veldleger moet sterk zijn bijvoorbeeld 40,000 man infanterie; noodig zijn 4 vuurmonden per 1000 man; derhalve moet het getal vuurmonden gebracht worden op 160. Maar de Minister keert de zaak om. In plaats van de sterkte der artillerie te doen afhangen van de sterkte van het leger, betoogt hij, dat de 84 thans aanwezige veldstukken slechts vertegenwoordigen een leger van 21,000 man aan infanterie en dat als het getal stukken volgens zijn voorstel met één derde wordt vermeerderd, de 112 stukken, welke men zoodoende verkrijgt, noch slechts in goede verhouding staan met een leger van 28,000 man. Iets verder wordt meerdere uitbreiding der veldartillerie bij «eene nadere gelegenheid» aangekondigd en afhankelijk gesteld van de aanwezigheid van stof tot aanvulling. In de gedachte des Ministers is de sterkte der artillerie dus eene onbepaalde, steeds aangroeiende grootheid, naar welke de sterkte van het leger zich regelen moet. Volgt daaruit niet, dat volgens zijne opvatting ook de sterkte van het leger eene geheel onbepaalde grootheid is, en de voorgestelde verhooging van het militie-contingent met een 11,000 man voor de militie te land, derhalve op niets berust?

Andere leden verklaarden, dat zij de bedoelde § 6 der Memorie van Toelichting anders hadden opgevat. Volgens hen komt de bedoeling dier paragraaf, al moge de inkleeding niet uitmunten door duidelijkheid, hierop neer, dat de vermeerdering van het aantal stukken met $\frac{1}{3}$ slechts een voorloopige maatregel is, die later door eene meer afdoende vermeerdering, zoowel van het aantal stukken als van het kader, zal dienen te worden gevolgd.

Artikel 1.

Iste AFDEELING.

Art. 2. I. De voorstelling op bladz. 5 van den uitgewerkten en toelichtenden staat (n°. 3 der stukken), alsof de kosten voor het personeel van het Departement voor 1876 nagenoeg even hoog zijn geraamd als voor 1875, schijnt minder juist. Daarbij zijn de militaire traktementen buiten rekening gelaten. De juiste voorstelling schijnt deze te zijn, dat ten vorigen jare voor dit artikel was uitgetrokken f 135,756, en dat thans wordt aangevraagd f 144,492, wanneer men althans het traktement enz. van den Generaal-Majoor »ter beschikking van het Ministerie van Oorlog», ten onrechte in art. 8 opgenomen, mede in rekening brengt. Voor 1872 werd toegestaan f 114,719, zoodat de kosten van het Departement in 4 jaren tijds met ruim één vierde zijn vermeerderd.

II. Waarvoor moet de »Generaal-Majoor der infanterie ter beschikking van het Ministerie van Oorlog» dienen? Moet hij den Minister terzijde staan bij diens wetgevenden en organiserenden arbeid, of bij de uitvoering der vestingwet? Maar op deze wijze zal het personeel van alle afdelingen van het Departement, wat de chefs betreft, verdubbeld worden. Er is, behalve den chef der afdeling Artillerie, nog bij het Departement een Luitenant-Kolonel der artillerie »ter beschikking van den Minister van Oorlog», om hem in artillerie-aangelegenheden voor te lichten. Nu wordt weder een Generaal-Majoor der infanterie aangesteld, die feitelijk zal zijn een tweede chef der afdeling Infanterie (Personeel en Militaire zaken). Tot dusver leert de ondervinding niet, dat deze toeneming van personeel gunstig werkt op den gang van zaken.

III. Met bevreemding hadden sommige leden gezien, dat tot Secretaris-Generaal wederom een Generaal-Majoor der artillerie is benoemd. Het Koninklijk be-

sluit van organisatie laat ook een Hoofdofficier toe. De hierbedoelde Officier, Kolonel bij den generalen staf, had dien rang bij zijne benoeming tot secretaris-generaal kunnen behouden, waardoor de anomalie ware vermeden, dat de secretaris-generaal bij het Ministerie van Oorlog een hooger traktement ontvangt dan zijne ambtgenooten bij de overige Departementen van algemeen bestuur. Daarbij komt, dat de nieuwbenoemde secretaris-generaal geheel vreemd is aan het wapen der artillerie, dat hij, naar men meende te weten, 30 jaren geleden verlaten heeft om bij den generalen staf over te gaan. Hij heeft sedert, bedriegt men zich niet, nooit meer bij troepen gediend en in de bureaux van den staf eene buitengewoon snelle bevordering gemaakt. Het moet op de Artillerie-Officiëren, die effectieven dienst bij de troepen hebben verricht, een ontmoedigenden indruk maken, wanneer zij zien, dat het beste middel om spoedig Generaal bij de artillerie te worden hierin is gelegen, dat men dat wapen verlaat en dienst gaat doen in de bureaux.

IIDE AFDEELING.

Art. 4. Met ieder jaar klimmen de kosten van den grooten staf. Aangevraagd werd: voor 1872 *f* 53,984; voor 1875 *f* 58,587; voor 1876 *f* 71,987.

Waarom wordt de organisatie van dezen staf telkens gewijzigd? Gaarne zou men de redenen vernemen, waarom thans op de begrooting worden aangetroffen: 1 Generaal-Majoor, 2 Kolonels, 3 Luitenants-Kolonel en 1 Majoor, terwijl daarop ten vorigen jare voorkwamen: 4 Luitenants-Kolonel en 4 Majoors.

Waarom heeft die Generaal-Majoor slechts het traktement van Kolonel?

Volgens de ranglijst der Officiëren bevindt zich bij Z. K. H. Prins FREDERIK een Kolonel van den generalen staf, onlangs tot dien rang bevorderd. Waar is deze Kolonel op de begrooting te vinden?

Bij de Kamer is een adres aanhangig van een Majoor der cavalerie, adjudant van Z. K. H. den Prins van Oranje, die zich beklagt dat hij slechts het traktement van ritmeester ontvangt (Zitting 1875—1876, n°. 77 der stukken). Waar treft men op de begrooting dien Majoor met traktement van Ritmeester aan?

Art. 5. In de opleiding van de Officiëren van den generalen staf is door het besluit, betreffende de opheffing der stafschool en de oprichting eener krijgsschool, eene geheele wijziging gebracht. Door het Koninklijk besluit van 8 Augustus 1868, op voordracht van den Generaal VAN MULKEN genomen, was die opleiding en de verdere bevordering der stafofficiëren geregeld volgens de beginselen, die in de laatste jaren in alle legers als de juiste zijn erkend, te weten: zware examens en zware eischen in 't algemeen van toelating bij den staf; snelle bevordering; terugkeer, in geval van bevordering, in de rijen van het leger, ten einde steeds op de hoogte te blijven van de praktijk en van den dienst bij de troepen. Tegenover dit stelsel staat het oude Fransche stelsel, waarbij de plaatsing bij den generalen staf meest van gunst of toeval afhankelijk was, terwijl de gelukkigen, die daarvoor in aanmerking waren gekomen, evenzoo van eene snelle bevordering verzekerd konden zijn; zij kwamen echter zelden meer met de troepen in aanraking en hunne werkzaamheden bepaalden zich hoofdzakelijk tot geestdoodenden bureau-arbeid of tot teekenwerk. Dit laatste stelsel, dat tot 1868 ook bij ons leger gegolden heeft, leverde stafofficiëren op, die, de uitzonderingen daargelaten, voor hunne taak in oorlogstijd geheel ongeschikt waren. De oorlog van 1870 heeft dit op afdoende wijze bewezen. Intusschen heeft het sedert 1868 bij het Nederlandsche leger niet aan pogingen ontbroken om het verstandige en vrijzinnige stelsel van 1868 in de toepassing tot een doode letter te maken. Dit is onder de twee laatste Ministers van Oorlog maar al te goed gelukt. Kapiteins, die zonder eenig examen bij den generalen staf waren geplaatst, verkregen eene bijzonder snelle bevordering, maar bleven bij dien staf en keerden dus niet, gelijk in het algemeen belang en in het belang hunner persoonlijke vorming noodig zou zijn geweest, in de gelederen terug. Thans, onder dezen Minister, heeft de reactie volkomen gezegevierd. Want bij art. 10 van het besluit van oprichting der krijgsschool is de stafschool opgeheven en zijn al die bepalingen van het besluit van

1868, waardoor ons leger een generalen staf kon verkrijgen, die op de hoogte van zijne taak was, buiten werking gesteld. De keuze der officieren voor den generalen staf, de wijze van bevordering enz. zijn nu weder, als vroeger, aan het goedvinden van den Minister van Oorlog of van den Chef van den staf overgelaten. Waartoe dit leidt heeft de ondervinding in Frankrijk en elders genoegzaam aangetoond. In zooverre is derhalve, door de oprichting der krijgsschool, een groote stap achteruit gedaan.

Al kon men zich overigens in 't algemeen met het denkbeeld van een krijgsschool, een soort van applicatieschool, vereenigen, minder was dit het geval met de wijze, waarop aan dit denkbeeld uitvoering is gegeven. Officieren, die reeds 4 jaren dienst hebben, zullen een schoolsch examen moeten afleggen in een geheele reeks van vakken, waaronder 4 wiskundige vakken, het Nederlandsch, Fransch en Duitsch, en zelfs in het *schrijven!* De verdere bepalingen (*Receuil Militair* van Augustus II.) zijn onduidelijk gesteld en in de Memorie van Toelichting wordt over de beginselen, waarop de nieuwe inrichting steunt, gezweven, doch het schijnt wel, dat die Officieren geen vrijheid zullen hebben om op te geven welke lessen zij willen volgen, maar dat zij allen aan een volledigen cursus van niet minder dan 19 vakken zullen moeten deelnemen. Een prikkel ontbreekt geheel, zoodat zij, die met vrucht dien omvangrijken cursus hebben bijgewoond, daaraan toch geen aanspraken op snellere bevordering of andere voordeelen kunnen ontleenen. Die geheele inrichting zal derhalve wel een doodgeboren vrucht blijven.

Het meest onverklaarbare is evenwel, dat, naar het getuigenis van den Minister zelve, deze krijgsschool zich moet aansluiten aan de nieuwe wet tot regeling van het onderwijs aan de Militaire Academie. Men leest aan het slot van § 4 der Memorie van Toelichting: »Te gelijker tijd met de nieuwe regeling van het onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie, waarvan het ontwerp in behandeling is, zullen ook de maatregelen worden beraamd om bij de geheele opleiding en vorming der Officieren het noodige verband te verkrijgen; met het oog daarop is reeds de stafschool in eene krijgsschool voor Officieren hervormd.» Maar die wet op de Academie is nog bij de Kamer in onderzoek; het is twijfelachtig, of zij zal worden aangenomen. En de Minister wil alzoo een dak op het huis zetten, terwijl de fondamenteen nog niet eenmaal gelegd zijn.

Nog een ander punt kwam bij deze gelegenheid in ééne afdeeling ter sprake. Volgens art. 15 van meergemeld Koninklijk besluit van 8 Augustus 1868 konden de Luitenants, die een vierjarigen cursus aan de thans opgeheven stafschool met vrucht hadden gevolgd, aanspraak maken op eene bevordering bij keuze tot den rang van kapitein. Toen de krijgsschool werd opgericht, bevonden zich bij de stafschool eenige Luitenants, die den vierjarigen cursus bijna hadden voleindigd. Deze hadden zich al de bezwaren getroost, verbonden aan het examen van toelating en de detachering bij de stafschool, vertrouwende op het Koninklijk besluit dat hun, na voldoende afgelegd eindexamen, eene buitengewone bevordering waarborgde. Aan die rechtmatige verwachtingen is evenwel door het besluit betreffende de oprichting eener krijgsschool de bodem ingeslagen. Is dit billijk en is dit in 't algemeen belang? Wie zal zich in 't vervolg voor een soortgelijke detachering aanmelden, wanneer het blijkt, dat men geen staat kan maken op de bepaalde toezeggingen der Regering? Het is waar, art. 11 van het besluit tot oprichting der krijgsschool bepaalt, dat de studiën, door de bovenbedoelde Officieren reeds volbracht, hun »als blijvende en bijzondere aanbeveling zullen strekken tot buitengewone bevordering»; maar een ieder weet welke waarde aan dergelijke onbepaalde toezeggingen is te hechten. Wanneer die krijgsschool niet met zooveel overhaasting ware opgericht en men daarmede althans had gewacht totdat het lot van de wet, betreffende de Militaire Academie, zou zijn beslist, dan zouden de Officieren, die men hier op 't oeg heeft, althans hunne studiën hebben kunnen ten einde brengen en de buitengewone bevordering kunnen verkrijgen, welke hun was toegezegd. Gaarne zou men vernemen, of hun daartoe alnog niet de gelegenheid kon worden gegeven.

Art. 7. I. De verhooging der traktementen bij de plaatselijke staven trok in

verschillende afdelingen de aandacht. In den toelichtenden staat, overgelegd bij de begrooting voor 1874, vindt men op blad. 7 (zitting 1873—1874, 2, n°. 75 der stukken):

2	plaatselijke commandanten der 1ste klasse, ieder ad f 3000;
4	idem » 2de » » » 2400;
5	idem » 3de » » » 1800;

Bij de nu ingediende begrooting wordt daarentegen de volgende organisatie aangegeven, maar niet toegelicht (n°. 3 der stukken, blad. 8):

- 1 generaal-majoor, plaatselijke commandant der 1ste klasse f 5000;
- 1 kolonel, plaatselijke commandant der 1ste klasse f 3500;
- 3 kolonels, plaatselijke commandanten der 2de klasse, ieder ad f 3000;
- 1 luitenant-kolonel, plaatselijke commandant der 2de klasse f 2800;
- 2 luitenant-kolonels, plaatselijke commandanten der 3de klasse, ieder ad f 2400;
- 3 majoors, plaatselijke commandanten der 3de klasse, ieder ad f 2200.

Waarom worden deze verhoogingen voorgedragen?

Wat betreft het traktement van den generaal, plaatselijken commandant 1ste klasse, dat zonder eenige toelichting, van f 3500 op f 5000 is gebracht, werd opgemerkt, dat het reeds een misbruik is, dat de plaatselijke commandant te 's Hage den rang van generaal bekleedt. Die betrekking heeft vroeger zelfs in 't geheel niet bestaan en is later door luitenant-kolonels en kolonels waargenomen.

II. In dit artikel zijn opgenomen de bureaunkosten (die ook weder verhoogd zijn) voor de bevelhebbers in de vijf militaire afdelingen; maar de bevelhebbers zelve komen hier niet in voor. Vier van die bevelhebbers zijn verantwoord bij den staf der artillerie. Waar is de vijfde uitgetrokken? Waarom zijn 4 van de 5 bevelhebbers uit het wapen der artillerie gekozen? Zij moeten, volgens het Koninklijk besluit der instelling, uit alle wapens genomen worden. Het ware overigens eigenaardig de bevelhebbers in dit artikel bij hunne bureaunkosten op te nemen.

IIIde AFDEELING.

I. Het grondgebied van het Rijk was tot hiertoe verdeeld in 4 militaire afdelingen. Dit was geheel overeenkomstig de beginselen, die in de laatste jaren bij alle legers, op het voetspoor van Pruisen, voor de militaire indeeling van Rijk zijn aangenomen. Overal geldt de regel, dat het Rijk verdeeld moet zijn in zooveel militaire afdelingen als het getal groote onderdeelen van het leger bedraagt. Waar de legers in legerkorpsen zijn ingedeeld, heeft men zooveel afdelingen als legerkorpsen, en wordt de grootte der afdelingen zoodanig bepaald, dat elke afdeling aan miliciens één legerkorps kan leveren, dat permanent in die afdeling garnizoen houdt. Waar de legers in divisien zijn ingedeeld, geldt dezelfde regel. Zooveel divisien, zooveel afdelingen. En elke afdeling zóó groot, dat daaruit aan miliciens ééne divisie kan worden samengesteld. Door dergelijke regeling wordt in gewone tijden de spoedige afdoening van alle zaken, tot de militie betrekking hebbende, bevorderd en in geval van oorlog een snelle mobilisatie mogelijk gemaakt.

Met dit in alle landen als deugdelijk erkende stelsel heeft de Minister gebroken. Ons leger is verdeeld in 4 divisien, en teregt was daarom, in 1867 door den generaal VAN DEN BOSCH, in 1873 door den generaal VAN STIRUM, het Rijk in 4 militaire afdelingen verdeeld. De Minister heeft nu 5 militaire afdelingen gevormd, samenhangende met de liniën van defensie, waarmede de indeeling dier afdelingen niets te maken heeft. Enkele der nieuwe afdelingen zijn zoo groot, dat daaruit aan miliciens schier 2 divisien gevormd kunnen worden, andere kleiner; ééne is zoo klein, dat daaruit hoogstens 2 à 3 bataljons te vormen zijn. Het beginsel, dat de grootte der afdelingen overeen moet komen met de sterkte der divisien, is dus bij deze organisatie geheel miskend.

Deze regeling der afdelingen werd, door de leden, die zich daarover uitlieten, in sterke bewoordingen afgekeurd. Zij heeft het groote nadeel, dat alle zaken, tot de oproeping der militie en de troepen in 't algemeen betrekking hebbende,

op veel omslachtiger en langzamer wijze zullen worden afgedaan dan vroeger. Wanneer, om een voorbeeld te nemen, de 1ste militaire afdeling twee provinciën omvat, en de 1ste divisie is permanent in diezelfde afdeling gelegd, dan heeft de bevelhebber der afdeling slechts te correspondeeren met één divisie-bevelhebber (tot hiertoe was de bevelhebber der afdeling tevens bevelhebber der divisie) en met twee Commissarissen des Konings. Bij de regeling des Ministers zijn er bevelhebbers van afdelingen, die, wegens alle voorkomende zaken, in correspondentie moeten treden met 2 of 3 divisie-bevelhebbers of met 3 of 4 zoo niet meer Commissarissen des Konings. Zoo bestaat nu de 1ste militaire afdeling, waarvan de chef te Amsterdam garnizoen moet houden, uit twee door de zee van elkander gescheiden deelen (de 3 noordelijke provinciën en een deel van Noordholland) en de troepen, in die afdeling aanwezig, zijn ingedeeld bij 2 divisieën, waarvan de hoofdkwartieren te Haarlem en Arnhem zijn geplaatst. Zeker geen goede regeling om spoedige afdoening van zaken en snelle mobilisatie te bevorderen. Even erg is het gesteld in de 3de militaire afdeling (hoofdkwartier Gorinchem), bestaande uit deelen van drie provinciën (Gelderland, Limburg en Noordbrabant) en troepen bevattende van 3 divisieën, waarvan de hoofdkwartieren zich te 's Hage, Haarlem en 's Bosch bevinden. De wonderlijkste afdelingen zijn zeker de 5de, die alleen uit den Helder met omstreken bestaat, en de 4de, waarvan het hoofdkwartier te Rotterdam is gevestigd. Eene wijze van indeeling, die alleen haar grond daarin schijnt te hebben, dat de Helder een van onze militaire positiën is en dat Rotterdam niet ver verwijderd is van de forten, die men aan de monden van de Maas wil doen verrijzen. Maar door deze samenkoppeling van liniën van defensie, die met het oog op den oorlog zijn ingedeeld, en van militaire afdelingen, wier hoofddoel is een geregelden gang van zaken en een goede verdeeling van werkzaamheden in tijd van vrede en op het oogenblik van mobilisatie te bevorderen, is het geheele begrip van militaire afdeling te loor gaan.

Wilde men verband brengen tusschen de militaire afdelingen en de liniën van defensie, dit doel ware op veel eenvoudiger en doelmatiger wijze te bereiken geweest, door te bepalen, dat de bevelhebber der afdeling ingeval van oorlog zou optreden als bevelhebber der linie, in zijne afdeling gelegen. En voor het geval in eene afdeling meer dan ééne linie werd aangetroffen, konden voor de andere liniën afzonderlijke bevelhebbers worden aangewezen, hetzij van de land-, hetzij van de zeemacht. De vice-admiraal in den Helder, de schout-bij-nacht in Hellevoetsluis zijn de aangewezen personen om in tijd van oorlog in die positiën het bevel te voeren, en het is volkomen onnoodig voor die positiën Officieren van het leger aan te wijzen. Doet men dit wel, men roept nuttelooze betrekkingen in het leven en opent den weg voor conflicten in tijd van oorlog.

Maar er is meer. De bevelhebber eener militaire afdeling is en moet zijn de hoogste militaire autoriteit in zijne afdeling. Dit beginsel is door den Minister in zijne instructie voor die bevelhebbers (*Recueil Militair* van Julij 1875) gehandhaafd. Doch er is niet aan gedacht om aan die hoogste militaire betrekking ook den hoogsten rang te verbinden; kolonels kunnen zelfs bevelhebbers van afdelingen zijn. En zoo is men op dit oogenblik getuige van de merkwaardige omstandigheid, dat bevelhebbers van militaire afdelingen bevelen geven aan militaire autoriteiten in hunne afdeling, die ouder of hooger in rang zijn dan zij zelve. Dit is in strijd met alle begrippen van militaire hiërarchie en moet tot wrijving en botsingen aanleiding geven.

Over het algemeen schijnt deze geheele zaak op tamelijk vluchtige wijze behandeld te zijn en zonder dat men zich genoeg rekenschap heeft gegeven van de gevolgen. Zoo blijkt uit de begroting van Justitie, dat geen voorafgaand overleg met dat Departement heeft plaats gehad. Toch bracht deze nieuwe militaire inrichting de geheele militaire jurisdictie in verwarring. Onder anderen bestond er feitelijke onmogelijkheid om in het hoofdkwartier der 4de militaire afdeling (Rotterdam) de kriegsraden te vormen. Daaraan schijnt bij het Departement van Oorlog niet eens te zijn gedacht. Nu heeft men, ten einde stoornis

in den gang der militaire rechtspleging te voorkomen, nieuwe zelfstandige militaire arrondissementen en nieuwe militaire auditiën moeten in het leven roepen, welke militaire arrondissementen nu weder onder het bevel zijn gesteld van de bevelhebbers der divisien van het leger, ééne zelfs onder het bevel van den commandant van het regiment infanterie te Leeuwarden. (Zie het Koninklijk besluit van 19 September 1875, n°. 10, opgenomen in de *Staatscourant* van 24 September 11.). Dit zet de kroon op deze geheele ongelukkige regeling. De militaire auditiën behooren uit den aard der zaak onder de territoriale autoriteit (den bevelhebber in de militaire afdeeling), en van dit denkbeeld wordt ook in de rechtspleging voor de landmacht uitgegaan. Het is daarenboven zoo verkeerd mogelijk om de bevelhebbers van troepen, die reeds met administratieve werkzaamheden zijn overladen, nog weder te belasten met de zaken van justicieelen aard. Het streven moet zijn en is in alle legers om de bevelhebbers van troepen zooveel mogelijk te ontheffen van al die bureauwerkzaamheden, die hen thans beletten hunne troepen te oefenen. Ook uit dit oogpunt is die nieuwe indeeling der afdeelingen derhalve geen verbetering. De Minister, die »telkens in slagvaardigen toestand één stap, een zoo grooten stap mogelijk», wil doen, heeft door dezen maatregel aan de slagvaardigheid een grooten stap achterwaarts laten verrichten.

II. 1. Hierboven is reeds gezegd, dat men over het algemeen niet ongenegen is de gelden toe te staan tot verhooging der soldijen van het kader. Sommigen gaven zelfs hunne warme ingenomenheid met dezen maatregel te kennen. Eenige leden, in ééne afdeeling, konden evenwel niet nalaten op te komen tegen een beweren des Ministers in § 5 der Memorie van Toelichting. »De genomen maatregelen tot vorming van het militiekader» — leest men aldaar — »hebben aanvankelijk wel goede vruchten gedragen; het gehalte blijft natuurlijk ver beneden datgene wat voor een vast kader vereischt wordt» enz. Tegen dit »natuurlijk» kwamen die leden met nadruk in verzet, want het is, zeiden zij, ten eenenmale onnatuurlijk, dat het gehalte van het militiekader *minder* behoeft te zijn dan dat van het blijvende kader. Dit laatste wordt grootendeels aangevuld uit de jongelieden van het instructie-bataillon te Kampen, van welke slechts een uiterst licht examen wordt gevorderd, en waaronder de leerlingen der hoogere burgerscholen de zeer kleine minderheid uitmaken. Waarom zou niet, bij doelmatige maatregelen van het Ministerie van Oorlog, uit de beter ontwikkelde jongelieden een evengoed of beter kader voor de militia te trekken zijn? Ook zonder afschaffing van plaatsvervangings is dit mogelijk, door het vrijwillig dienen bij de militia aanlokkelijker en voordeeliger te maken.

Terwijl men derhalve de voorstellen der Regeering in beginsel goedkeurde, was de klacht algemeen, dat de toelichting veel te wenschen overlaet.

Hoe vele onderofficieren en korporaaals ontbreken bij elk wapen? Uit den onder n°. 4 overgelegden staat der effectieve sterkte van het leger op 1°. Juli 1875 is die vraag niet voldoende te beantwoorden. De cijfers in vroegere stukken, uitgegaan van het Departement van Oorlog, komen niet met die van den staat overeen, hetgeen waarschijnlijk daaraan is toe te schrijven, dat eene andere wijze van berekening gevolgd is. Men wenschte mitsdien een staat te ontvangen van het getal, volgens de organisatie, bij elk wapen benoodigde en van het getal aanwezige onderofficieren en korporaaals. In de rubriek *aanwezig* behooren niet in rekening te worden gebracht zij, die op de bureaux werkzaam zijn, die slechts den titulair rang hebben, die voor het officiersexamen studeeren enz. Uit dezelfde rubriek zou voorts moeten blijken hoeveelen voor den velddienst geschikt, hoe velen alleen bij depots enz. te gebruiken zijn.

Eindelijk wenschte men gaarne eene opgave te ontvangen van het bedrag der verhooging, die elk der artt. 8, 9, 10 en 11 tengevolge van de voorgestelde vermeerdering der soldijen heeft ondergaan.

2. Bij deze gelegenheid wordt gewezen op de omstandigheid, dat de vroeger toegestane soldijverhoogingen van korporaaals en soldaten, zoo men goed was ingelicht, die personen eigenlijk niets hadden gebaat.

In 1873 toch ontvingen de korporaals der infanterie aan zakgeld f 0,72⁵, de vrijwilligers en miliciens f 0,25 in de 5 dagen. Daar dit bedrag evenwel niet gevonden kon worden uit de soldij (na aftrek der voeding) paste het Rijk bij.

In 1874 werd door den Minister WEITZEL de soldij verhoogd en het Rijk paste nog altijd bij, indiervoege, dat een korporaal ontving f 1, een vrijwilliger f 0,45 en een milicien f 0,25.

In 1875 werd op aandrang van de zijde der Kamer door denzelfden Minister de soldij der miliciens verhoogd, maar daarentegen door hem de bepaling ingetrokken, dat het Rijk tot een zeker bedrag zou bijpassen, zoodat het zakgeld van een korporaal weder daalde tot f 0,80 en van een vrijwilliger weder tot f 0,25, terwijl de miliciens als voren f 0,25 bleef ontvangen.

Het resultaat der beide opvolgende verhoogingen van den Minister WEITZEL was derhalve, dat een korporaal slechts enkele centen meer ontving dan in 1873 en de soldaten weder even karig werden betaald als altijd. Maar nu werd bovendien de bepaling gemaakt, dat aan de troepen 's morgens vroeg geen koffie meer uit de menage zou worden verstrekt, zoodat zij deze nu uit hun zakgeld hadden te bekostigen. Het gevolg van al die verbeteringen in het lot van den soldaat is mitsdien geweest, dat hij in 1875 nog van slechter conditie is dan in 1873. Kan men zich dan verwonderen, dat het aan kader en vrijwilligers ontbreekt?

Intusschen is ten aanzien van deze feiten opheldering noodig. De meerdere gelden zijn op de begrooting gebracht. Waarom zijn ze niet in handen gekomen van de personen, voor wie ze bestemd waren?

3. Nog werd zeer geklaagd over de voeding der troepen. De qualiteit der levensmiddelen laat dikwerf veel te wenschen over. De hoofdoorzaak schijnt te liggen in het verouderde stelsel van administratie, waardoor de kosten van kleding, voeding en soldij dooreengemengd zijn. Daardoor worden alle bezuinigingen altijd op de voeding gevonden. Afscheiding van die drie zaken en voorts voeding van den soldaat van Rijkswege schijnen het eenige middel om in dit opzicht tot verbetering te komen.

III. Bij Koninklijk besluit van 24 Juli jl., n°. 23, medegedeeld in de *Staatscourant* van 30 Juli 1875, zijn twee 2de luitenants van het Nederlandsch-Indische leger overgeplaatst bij het leger hier te lande. Die beide officieren, waarvan de een oorspronkelijk sergeant-schrijver, de andere sergeant was bij het Nederlandsche leger, hadden, zoo men meent te weten, voldaan aan het *ligtere* examen voor het leger in Nederland, maar werden om bepaalde redenen niet geplaatst. Toen werd hun voorgesteld bij het Indische leger over te gaan, hetgeen door één van hen werd aangenomen. En deze werd onmiddellijk daarop overgeplaatst bij het leger in Nederland. Zijn deze feiten juist, dan heeft hier eene ontduiking van bestaande bepalingen plaats gevonden, en is er onrecht gepleegd ten aanzien van die onderofficieren, die te gelijk met de bedoelde luitenants voor het *gewone* examen voor het leger hier te lande hadden voldaan, maar bij gemis aan vacatures niet geplaatst waren. Men meende zelfs te weten, dat een dezer aldus bevoorrechte Officieren thans bij hetzelfde onderdeel van het leger dient als een onderofficier, die met hem examen aflegde en daarbij een hooger nummer verwierf. Welk een ongunstigen invloed moet een dergelijk feit, zoo het zich aldus werkelijk heeft toegedragen, op den geest van het leger uitoefenen.

IV. Men had verwacht, dat de Minister aan de Kamer de noodige bescheiden zou inzenden betreffende het gebeurde bij de oefeningen in Noordbrabant (Men vergelijkte het verhandelde in de zitting der Kamer van 16 Augustus ll.). De resultaten van het daaromtrent ingestelde onderzoek zijn toch beter te kennen uit een schriftelijk verslag dan uit mondelinge mededeelingen bij gelegenheid eener interpellatie. De leden, welke dit punt ter sprake brachten, wenschten, dat de Minister alsnog zijn gevoelen over de feiten, welke bij die oefeningen hebben plaats gevonden, schriftelijk mocht willen doen kennen.

Art. 8. I. Welk is, sedert zijne aftreding als Minister, de positie geweest van den generaal-majoor WEITZEL? Die generaal behoorde, zoo hij niet kon geplaatst worden in eene met zijn rang overeenkomende betrekking, op pensioen of op non-

activiteit te worden gesteld. Intusschen' meent men te weten, dat hij sedert zijne aftreding zijn volle traktement heeft genoten, zonder dat voor hem eenige werkring is aangewezen. Hij heeft ééne commissie van onderwijs gepresideerd; maar alleen voor het presideeren van ééne commissie, die evengoed door een der overige generaals kan worden gepresideerd — alleen te 's Hage zijn thans 12 generaals — kan toch geen generaal in dienst gehouden worden.

II. De Kapiteins-administrateur van kleeding hebben niet gedeeld in de jongste traktementsverhooging. Is dit wel billijk, en is het goed gezien om personen, die eene betrekking van vertrouwen bekleeden en met het toezicht over groote magazijnen enz. zijn belast, minder te betalen dan de Officiëren bij de troepen?

III. De bureaunkosten van de chefs der staven van de divisieën zijn verhoogd. Waarom? Over het algemeen loopen de bureaunkosten bij de verschillende betrekkingen zeer uiteen. Is hieromtrent niet eene algemeene herziening wenschelijk?

IV. Bij een regiment infanterie worden (zie bladz. 18 van den toelichtenden staat) 6 adjudanten-onderofficier uitgetrokken; op vorige begrootingen slechts 5. Is de zesde de kapelmeester?

Art. 9. I. In ééne afdeeling werd de vraag gedaan, of het niet goed zou zijn bij de cavalerie een Generaal aan te stellen? Dat dit niet geschiedt, oefent, naar men beweerde, een naadeeligen invloed uit op den dienst.

II. Van een andere zijde werd geklaagd over de kostbare wijze van inrichting der cavalerie. Elk regiment heeft vier Hoofdofficiëren. Men begreep niet, hoe er voor 2 Majoors een werkring aanwezig kon zijn en drong op inkrimping van het getal Hoofdofficiëren bij dit wapen aan.

III. Naar het oordeel van enkele leden is de vraag gewettigd of wij wel cavalerie genoeg hebben? Zij ontkenden dit met het oog op de uitstekende diensten, die dit wapen in den oorlog kan bewijzen. De meeste leden achtten evenwel, met het oog op den aard der door ons te voeren oorlogen, eene uitbreiding geheel onnoodig.

Art. 10. I. Bij de algemeene beschouwingen is reeds opgemerkt, dat tot dusver niet is gebleken, welke sterkte de Minister van Oorlog voor het veldleger noodig acht en waarom? Toch moet deze vraag eerst beantwoord worden, alvorens men het getal stukken kan bepalen.

Met verwondering zagen overigens eenige leden in § 6 der Memorie van Toelichting gewagen van het "met kracht aanvatten" der uitbreiding van de veldartillerie, waar alles zich bepaalt tot het aanstellen van 6 onderofficiëren en korporaals per batterij en het aanschaffen van 160 paarden.

II. Bij de berekening van de sterkte der artillerie, voorkomende in § 6 der aangehaalde Memorie, zijn de 24 stukken der rijdende artillerie buiten beschouwing gelaten. Waarschijnlijk omdat de Minister van oordeel is, dat deze alleen met de sterkte der cavalerie kan worden vergeleken. Gesteld nu, dat wij ingeval van oorlog 2000 paarden kunnen uitbrengen, wat bijna zeker het geval niet zal zijn, dan zouden zich daarbij aan artillerie bevinden 12 stukken per 1000 paarden. Is den Minister eenig leger in Europa bekend, waarbij de rijdende artillerie in zoo sterke verhouding voorkomt? Ware het niet beter de zeer kostbare rijdende artillerie te verminderen of af te schaffen, en de gelden, aldus uit te winnen, ten behoeve eener uitbreiding der veldartillerie aan te wenden?

III. Men meende te weten, dat het voornemen bestaat de rijdende artillerie wederom te verplaatsen naar Arnhem. Is dit zoo? Men zou het betreuren, omdat de gedurige verplaatsingen niet in het belang zijn van den dienst en tot groote kosten voor den Staat en voor de betrokken personen aanleiding geven.

IV. De Minister wil 2 regimenten veldartillerie in het leven roepen. Dit schijnt niet goed gezien. Volgens de overal aangenomen beginselen van legerorganisatie moet elke divisie (elders elk legerkorps) zoodanig zijn ingericht, dat het een zelfstandig geheel vormt en dat de bevelhebber der divisie zijn korps geheel zelfstandig, op het eerste bevel, kan mobiliseeren, zonder dat eerst uit

alle oorden des lands de deelen voor zijne divisie moeten worden aangevoerd. Daarom behoort elke divisie onder anderen te hebben haar eigen afdeling veld-artillerie. Alzoo zijn voor de 4 afdelingen 4 regimenten en in het geheel, met het oog op de reserve-artillerie, 5 afdelingen noodig, die door luitenant-konels konden worden gecommandeerd.

De Minister zoekt de versterking der artillerie in de vermeerdering van het getal stukken bij elke batterij van 6 op 8. De generaal VAN DEN BOSCH bracht in 1867 het getal stukken van 8 op 6. Dit cijfer van 6 vuurmonden behoort naar veler gevoelen bij de tegenwoordige getrokken batterijen niet overschreden te worden en is dan ook in de meeste legers bij de organisatiën der laatste jaren aangenomen. Welke gronden heeft de Minister om af te wijken van hetgeen elders vrij algemeen als grond wordt erkend?

In antwoord op deze laatste beschouwingen verdedigden andere leden het plan des Ministers. Zij herinnerden, dat batterijen van 8 stukken beter dan die van 6 stukken in halve batterijen en sectiën zijn te splitsen. Ook kwam men op tegen de vergelijking met hetgeen in dit opzicht in het buitenland plaats heeft. De legers der groote Mogendheden zijn ingericht op het voeren van offensieve oorlogen en op het afleggen van groote afstanden. Onze troepen daarentegen manoeuvreeren in de nabijheid der liniën van defensie; daarom kunnen onze batterijen met minder caissons volstaan, maar kan men daaraan, zonder bezwaar, een paar vuurmonden meer toevoegen.

Afgescheiden van dit verschil van gevoelen werd gevraagd, van waar de manschappen komen zullen voor de uitbreiding, die de Minister beoogt; voorts of, bij deze vermeerdering van het getal stukken, het getal Officiëren hetzelfde blijven kan? De caissons en voertuigen moeten toch noodzakelijk onder het bevel van een Officier staan.

V. Ten slotte werd eene opgave gevraagd van het bedrag, waarmede dit artikel wegens de voorgestelde vermeerdering van het getal stukken is verhoogd.

IVde AFDEELING.

I. De cijfers voor paarden, voorkomende in den Sterktestaat, komen niet overeen met die voorkomende in den Toelichtenden Staat. Volgens den Sterktestaat bedraagt het getal aanwezige paarden 4142. Volgens den Toelichtenden Staat 4253. Vergelijkt men de verschillende wapens afzonderlijk, dan stuit men weder op andere verschillen. Hoe heldert de Minister dit op?

II. De wensch werd kenbaar gemaakt, dat voortaan de Sterktestaat, wat de paarden betreft, anders worde ingericht. Uit dien Staat moet blijken hoeveel paarden volgens de organisatie, voor het geval van mobilisatie noodig zijn, ook voor de treinen, parken enz.; hoeveel paarden, dadelijk voor den dienst geschikt, zich bij de korpsen bevinden; hoeveel nog moeten worden ontvangen uit de remonte enz. De tegenwoordige zeer globale opgave kan slechts tot verkeerde opvattingen leiden en stelt de Kamer geenszins in staat dadelijk te beoordeelen in hoever het vereischte getal paarden aanwezig is.

III. In de meeste afdelingen werd gevraagd, waarom slechts 101 paarden aangekocht worden voor 28 stukken, welke de Minister meer wenscht aan te schaffen; dat is ruim 3 paarden per stuk?

En hoe zal het gaan met de bespanning der meerdere voertuigen, die noodig zullen wezen?

Vde AFDEELING.

De kosten der Koninklijke Militaire Academie, toch reeds zoo hoog opgedreven, worden weder met ruim f 15,000 verhoogd. Die gelden waren te vinden geweest door eene meer eenvoudige inrichting dezer instelling. De toeneming van het getal cadetten mag geen reden zijn om dadelijk weder het mindere dienstponeel van 68 op 73 te brengen. Voor 70 kadetten schijnt een getal van 30 leeraren en 73 onderofficiëren en oppassers inderdaad wat al te ruim.

VIIde AFDEELING.

I. De voorgestelde verhooving van de traktementen der Officieren van gezondheid is zoo onbeduidend, dat zij wel geen invloed zal hebben op de aanvulling van dat korps. Het zou volgens eenige leden beter zijn het Engelsche stelsel te volgen en de bezoldiging tot zekere hoogte onafhankelijk te maken van den rang.

II. De aard der samenstelling van dit dienstvak, zegt de Minister in § 20 der Memorie van Toelichting, is oorzaak, dat het vooruitzicht om eene lotsverbetering te ondergaan voor de Officieren van gezondheid niet zoo gunstig is als dat van de Officieren van hunnen rang bij de overige wapens. Dit gaf aanleiding tot de vraag, welke de verhouding is van het getal subalterne Officieren tot het getal Hoofdofficieren bij den geneeskundigen dienst en bij elk der andere wapens?

Sommige leden voegden hierbij, dat, zullen de vooruitzichten bij den geneeskundigen dienst afdoende worden verbeterd, niet alleen traktementsverhooving, maar evenzeer rangsverhooving moet worden toegezegd. Na een vijf-en-twintigjarigen dienst bij voorbeeld moet de rang van Hoofdofficier kunnen worden verkregen. In één woord, alleen doortastende maatregelen kunnen leiden tot aanvulling van het incompleet.

III. Verdient, vroegen eenige leden, de indeeling van het personeel van den geneeskundigen dienst bij de korpsen wel aanbeveling? Leidt dit niet tot ophooping in sommige plaatsen, terwijl andere van de noodige hulp verstoken zijn? Moet niet de voorkeur worden gegeven aan indeeling bij de garnizoenen?

IV. Ten aanzien der opleiding werd in onderscheidene afdeelingen wederom de meening ontwikkeld, dat het wenschelijk ware de school te Amsterdam geheel op te heffen en de Officieren van gezondheid te trekken uit de leerlingen der verschillende hoogeschoolen. Tevens zou gezorgd moeten worden voor eene voldoende reserve van militaire geneeskundigen, die thans geheel ontbreekt.

Xde AFDEELING.

De inrichting van den staat, voorkomende onder n°. 6 der Bijlagen, is geheel verouderd. Noodig is eene verdeeling in kust-, vesting- en veldgeschut. Verder moet het nieuwe en het verouderde materieel worden gesplitst, en zijn afzonderlijke staten wenschelijk voor geschut, wapens, munitie, torpedo's. De Bijlagen der begrooting van Marine zijn in dit opzicht beter ingericht.

XIde AFDEELING.

Art. 23, c. Den 18den December des vorigen jaars bracht de Kamer een memoriepost op de begrooting van Oorlog voor »tegenoetkoming aan de aannemers van de forten bij Pannerden en in den Bijlmermeerpolder». Zeer vele leden bevreemde de houding des Ministers in deze zaak. Uit de thans aangeboden begrooting toch meenden zij te moeten opmaken, dat de Minister niet voornemens is enige tegemoetkoming in den geest van het door de Kamer uitgebrachte votum aan de hierbedoelde aannemers toe te kennen. Dit zou van weinig constitutionelen zin getuigen en bewijzen, dat de Minister weinig prijs stelt op de bevordering van het gemeen overleg. Men kan over het besluit der Kamer denken hoe men wil, dat besluit is, na een herhaald en langdurig onderzoek der zaak, en nadat het voor en tegen in 't breede was betoogd, derhalve met volledige kennis van zaken genomen. Daaraan geen gevolg te geven getuigt, de constitutionele zijde der quaestie nog daargelaten, zeker niet van veel tact of beleid. Het schijnt, zeide men, dat ook deze Minister van Oorlog reeds onder den invloed is geraakt der militaire genie, die niet wil erkennen, dat zij zich bij de ontwerpen voor Bijlmermeer en Pannerden schromelijk vergist heeft. Men wenschte, dat de Minister zich van dien invloed mocht losmaken en alsnog dezen post in billijkheid verhoogen.

Andere leden waren van een tegenovergesteld gevoelen, en achtten hunne zienswijze ten vorigen jare bij de openbare beraadslaging over deze aangelegenheid op afdoende gronden toegelicht. Zij deden uitkomen, dat een post op de begrooting

slechts een crediet opent, maar, tenzij eene wet het doen der uitgaven bepaaldelijk voorschrijft, geen bevel inhoudt om van het crediet gebruik te maken. Ook om die reden konden zij niet deelen in deze grief tegen den Minister van Oorlog.

XIIde AFDEELING.

I. In alle afdeelingen werd geklaagd over den toestand der kazernen, die weinig aantrekkelijkheid bezitten voor den soldaat en ten deele zelfs niet geheel zuiver schijnen te zijn. In een en ander ware toch zonder groote kosten wel verbetering te brengen.

II. Groote posten, te zamen van f 87,000, komen op art. 27 *b* voor ten behoeve der kazerneering te Gouda en Kampen. Waarom zijn deze posten van gewonen, die van art. 58 van buitengewonen aard? Een vaste regel dient hieromtrent te worden gevolgd. Het best ware wellicht den post *Buitengewoon*, die toch eigenlijk geen reden van bestaan heeft, te doen wegvallen.

Voor de infirmerie te Gouda is toegestaan: voor 1874 f 40,000, voor 1875 f 80,000; wordt aangevraagd voor 1876 f 62,000. Totaal f 182,000.

Hoe kan, werd door sommigen gevraagd, in die plaats zonder noemenswaardig garnizoen, waar waarschijnlijk te gelijker tijd nimmer meer dan 25 zieken zijn, eene zoo kostbare infirmerie noodig wezen? Konden die weinige zieken niet in eene burgerlijke inrichting worden verpleegd? Ook voor tijd van oorlog schijnt, bij het thans aangenomen stelsel van ziekenverspreiding, aan dergelijke infirmerie geene behoefte.

Andere leden konden zich met deze aanvraag vereenigen, daar het, naar hun gevoelen, van belang is binnen de liniën van defensie goede en ruime infirmeriën te bezitten.

Voor verbetering der kazernegebouwen te Kampen is toegestaan: voor 1874 f 40,000, voor 1875 f 20,000; wordt aangevraagd voor 1876 f 25,000. Totaal f 85,000.

Wat wordt hier gebouwd? Hoeveel is voor den verderen bouw nog te besteden? Wanneer zullen deze werkzaamheden voltooid zijn?

XIIIde AFDEELING.

Art. 35, b. Waarom genieten de Officieren bij de topographische inrichting een hoogere toelage dan de Officieren van hun rang, bij den Chef van den generalen staf of in andere betrekkingen geplaatsd?

Art. 37. Op welke wijze is deze som van f 12,000 in 1874 en in 1875 besteed? Worden daaruit »Gratificatiën» verleend aan ouders, die hunne zonen voor eene verminderde bijdrage op de Academie wenschen te zien toegelaten? Zoo ja, worden dan bij de toekenning dier bijdrage de regelen gevolgd, omschreven in het Koninklijk besluit, dat bedoeld is bij art. 13 der wet van 17 Julij 1869 (*Staatsblad* n°. 141), tot regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie? En van welke dagteekening is het daar bedoelde besluit?

Art. 41, I. Men stelde er prijs op van den Minister te vernemen op welke wijze hij zich voorstelt de hier uitgetrokken gelden te besteden. Uit de Memorie van toelichting verneemt men dienaangaande niets.

II. Eenige leden betwijfelden, of wel voldoende zorg wordt gedragen voor een behoorlijk schoeisel bij de troepen. Zij meenden, dat hierin noodzakelijke verbetering moet worden gebracht.

Art. 45. De krijgsschool heeft hier, volgende op het Roode Kruis, een zonderlinge plaats bekomen. Zoowel de krijgsschool als de topographische inrichting brengt men liever over naar de Hde afdeling, onder het art. 5: *Generale staf*.

XIVde AFDEELING.

Ook in verband met de voorgestelde soldijverhooging van de onderofficieren werd de vraag gedaan, of er geen aanleiding bestond, het traktement van de opper-

wachtmeesters bij de marechaussee, die tevens dienst doen als kwartiermeesters en administrateurs van kleeding, nog eenigszins te verhoogen. De verhouding tusschen hunne traktementen en die van de wachtmeesters is nu geheel verbroken. De laatste kunnen in sommige gevallen een traktement ontvangen van f 865,05. Ook meende men, dat het niet goed gezien was de schrijvers, die den rang van brigadier of wachtmeester kunnen hebben, minder te betalen dan een marechaussee te paard.

XVde AFDEELING.

In de Bijlage, medegedeeld onder n°. 9, bevattende den staat van nonactiviteitstraktementen, vindt men bij onderscheidene Officieren aangeteekend, dat zij behalve het nonactiviteitstraktement in het genot zijn van gelden voor fourages voor 1 of 2 paarden. Voor een korten tijd schijnt hiertegen geen bezwaar te kunnen bestaan, maar sommige Officieren genieten dit voorrecht reeds sedert jaren. Het schijnt noodig hierin verandering te brengen.

XVIde AFDEELING.

Art. 54. Het cijfer voor onvoorziene uitgaven is dit jaar gebracht op f 66,293. Waarom? Voor 1873, 1874 en 1875 bedroeg het niet meer dan f 56,000 à f 58,000. Gelet op hetgeen voor andere Departementen wordt toegestaan schijnt er eerder reden tot vermindering dan tot verhooging. Voor het Vde hoofdstuk is het bedrag slechts f 64,000.

XVIIde AFDEELING.

Waarom worden bij deze afdeeling geen gelden aangevraagd voor stalen veldgeschut? In het buitenland is, meende men, de quaestie beslist. Sommigen keurden daarom af, dat de Minister, blijkens § 42 der Memorie van Toelichting, nog wil voortgaan met het nemen van proeven.

Art. 55. I. De geweren klein kaliber werden op de begrooting voor het loopende dienstjaar uitgetrokken op f 35,30; thans, zonder eenige toelichting, op f 36,00. Vanwaar het verschil?

II. De prijs ad f 25 per stuk voor 1500 revolvers schijnt zeer hoog. Waar worden zij aangeschaft? In het binnenland (bij voorbeeld te Maastricht) of in Luik?

Art. 58. I. Boven, in § 2 der algemeene beschouwingen, is reeds geklaagd over het gemis aan toelichting. Zonder een behoorlijk plan van garnizoensindeeling gaat het volgens de meeste leden niet aan, zulke groote sommen voor de kazerneering uit te geven. Geen enkele waarborg bestaat, dat de kazernen, die men bouwen zal, ooit bewoond zullen worden, of dat men, stallen bouwende voor de cavalerie, niet later tot de overtuiging zal komen, dat men daar aan stallen geen behoefte had en voor de infanterie had moeten bouwen. De meeningen van het Departement van Oorlog omtrent de regeling der garnizoenen zijn tot dusver altijd zeer afwisselend geweest. Ook deze Minister schijnt weder groote plannen van garnizoensveranderingen te hebben. Het korps mineurs en sappeurs, de rijdende artillerie, andere korpsen nog, zouden, volgens de loopende geruchten, verplaatst worden.

Onderscheidene leden drongen er op aan, dat de kazernen binnen de linie van defensie zouden worden gebouwd. Anderen waarschuwden tegen eene al te absolute opvolging van dien regel, omdat er omstandigheden kunnen zijn, waarin aan kazernen buiten de linie behoefte bestaat, wanneer bij voorbeeld troepen aan de grenzen moeten worden gelegd.

II. Over de onderdeelen van dit artikel werd het volgende in het midden gebracht.

b. s'-Gravenhage. Aldaar schijnt men de bestaande infanteriekazernen te willen verbeteren. Ware het niet verkieslijker die kazernen van de hand te doen en aan de particuliere nijverheid over te geven, welke te dier plaatse een geschikt

bouwterrein zou verkrijgen voor aanzienlijke woningen? Het dus verkregen geld ware dan aan te wenden tot den bouw van eene kazerne buiten het nieuwere gedeelte der stad, eene kazerne, voldoende aan de eischen, die heden ten dage aan dergelijke militaire gebouwen worden gesteld? Dan zou men althans ééne kazerne in ons land bezitten, die als model kon dienen.

c. Breda. Voor Breda, waar reeds zoo veel gebouwd is, wordt op nieuw *f* 90,000 aangevraagd. Toch liggen in de zuidelijke provinciën reeds te veel troepen.

d. Arnheim. Ten vorigen jare werden aangevraagd *f* 65,000; thans dezelfde som, doch vermeerderd met *f* 35,000 voor eene bakkerij. Waartoe is deze noodig? Waartoe al die eigen bakkerijen, die weder afzonderlijk personeel vorderen? Zijn in plaatsen, waar zich particuliere broodfabrieken bevinden, deze niet voldoende?

e. Schoonhoven. Ten vorigen jare werd toegestaan *f* 17,500. Nu wordt gevraagd *f* 25,000. Zijn daar zoo groote uitgaven noodig voor ééne compagnie?

f. Gouda. (Vergelijk de aanteekening II bij de XIIde afdeling.) Behalve de gelden voor de infirmerie, wordt voor voortzetting van de verbetering en uitbreiding van het kazernement gevraagd *f* 80,000. Bestaat het voornemen meer troepen te leggen in deze als garnizoensplaats zoo ongeschikte stad?

g. Amersfoort. Waartoe aldaar eene zoo kostbare infirmerie? Voor den eersten termijn is uitgetrokken *f* 100,000. Op hoeveel zijn de gezamenlijke kosten geraamd?

h. Oldebroeksche heide. Onverklaarbaar vond men de aanvraag van *f* 60,000 voor »het maken van eenige gebouwen op de Oldebroeksche heide, ten dienste van de schietschool voor de artillerie», terwijl in § 8, op bladz. 5 der Memorie van Toelichting, met zoo vele woorden te lezen staat, dat het nog onzeker is, of het Departement van Oorlog het terrein zal kunnen bekomen, waarop die gebouwen moeten verrijzen; daarom, geeft de Memorie van Toelichting te verstaan, worden de gelden voor den aankoop van dat terrein nog niet aangevraagd. Zou het dan niet geraden zijn ook met de aanvraag van de gebouwen te wachten, totdat men het terrein heeft? In elk geval, meende men, dat het getal kampen, voorwaarts van de liniën gelegen, niet vermeerderd moest worden. Kan niet het kamp van Milligen, voor de oefeningen weinig geschikt, herschapen worden in een artilleriekamp en een nieuw algemeen oefeningskamp worden opgericht achter de Utrechtsche linie, in de nabijheid der naar Utrecht voerende spoorwegen?

III. Van al de in dit artikel genoemde posten worden de eerste termijnen aangevraagd, zonder dat aan de Kamer het totaal-cijfer wordt medegedeeld. Men betwijfelde, of er van al deze gebouwen reeds behoorlijke plannen en ramingen aanwezig zijn. Geen lid der Kamer weet derhalve, of hij, de *f* 950,000 van art. 58 toestaande, zich verbindt tot een bedrag van 2, 3 of 4 millioen. Onder zoodanige omstandigheden schijnt het geraden deze sommen niet goed te keuren, in afwachting dat betere gegevens tot beoordeeling der ontworpen plannen voor de kazernerij worden verschaft.

Artikel 2.

Wederom werd opgemerkt, dat de artt. 8, 9, 10, 11, 13, 15, 19, 45 en 46, als betrekking hebbende tot het personeel, in dit artikel niet behooren voor te komen. Men wenschte, dat zij daaruit door den Minister zouden worden gelicht.

Vastgesteld 4 November 1875.

DE CASEMBROOT.
HEYDENRIJCK.
NIERSTRASZ.
STIELTJES.
DE ROO VAN ALDERWERELT.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1876.

VIIIste HOOFDSTUK.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING OP HET VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS.

In beantwoording van het Voorloopig Verslag op het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegrooting, heeft de Minister van Oorlog de eer te doen kennen:

Ad § 1. Deze begrooting is den 23sten Augustus II. definitief vastgesteld. De begrooting der uitgaven voor het vestingstelsel heeft 11 dagen later het Departement verlaten. De verdere loop der wetsontwerpen is grootendeels onafhankelijk van de Regering; voor zoover zij daarin konde medewerken, is de meestmogelijke spoed betracht.

In het denkbeeld, dat de beide wetsontwerpen elkander spoedig genoeg bij de Vertegenwoordiging zouden opvolgen, en ook ter bespoediging van de bewerking dier ontwerpen, heeft de Minister toen vermeend, het best te doen, met de algemeene beginselen omtrent de uitvoering, bepaaldelijk met het oog op de hoegroothed der daaraan te besteden sommen en de wijze van aanwending daarvan, in de Memorie van Toelichting op de Staatsbegrooting op te nemen. Hij oordeelde, dat het ook met den geest van het aanbieden eener afzonderlijke begrooting voor het vestingstelsel, evenzeer als met de bedoeling van de Vertegenwoordiging, zou overeenkomen, om dien post slechts uit voorschreven oopgunt bij de Staatsbegrooting, en de verdere details van uitvoering bij de vestingbegrooting te behandelen.

Het schijnt hem dan ook het geschiktste toe, reeds hier de bedenkingen te bespreken, vermeld in § 3 van het Voorloopig Verslag betrekkelijk de begrooting van het vestingstelsel, ten aanzien van de *nieuwe groepeerig der buitengewone uitgaven*, bestaande in: het overbrengen van het kust- en vestingmaterieel, dat vroeger op de Staatsbegrooting in een afzonderlijk artikel gespecificeerd voorkwam, naar het artikel »Voltooiing van het vestingstelsel», ten einde, met de uit te voeren werken, te worden begrepen onder de ronde som voor die »voltooiing» aangevraagd en bij afzonderlijke wet in details te verantwoorden.

In § 2 der Memorie van Toelichting op Hoofdstuk VIII werden de gronden ontwikkeld, die hem zulks voor de rationeele behandeling van dat onderwerp hoogst wenschelijk deden achten. Als men bedenkt hoe bij de discussiën, jaren lang gevoerd over het brengen onzer vaste defensiemiddelen in overeenstemming met de hedendaagsche voortgaande militaire eischen, uit den aard der zaak, zoowel Regeering als Vertegenwoordiging, zich zooveel doenlijk rekenschap trachtten te geven van de geldelijke opofferingen, die daardoor aan de natie zouden worden opgelegd, dan moet het toch wenschelijk geacht worden — om dezelfde redenen waarom men er toe is overgegaan de daarvoor benooidigde sommen bij afzonderlijke wet

in onderdeelen aan te geven — de kosten van het materieel, aan die defensie-middelen onafscheidelijk verbonden, niet als het ware bij de vaststelling van de uitgaven voor deze laatste over het hoofd te zien.

Dat de contrôle en vergelijking met vroegere uitgaven daardoor onmogelijk zou worden gemaakt, kan de Minister niet toegeven. De afzonderlijke vestingbegrooting beleeft toch pas haar tweede jaar, en wat voor het materieel der artillerie het geval ware, zou dan wel evenzeer op de geniewerken van toepassing zijn; de nieuwe werken kwamen vroeger evenzeer gespecificeerd op de Staatsbegrooting voor.

De afzonderlijke vestingbegrooting beoogt, behalve het voordeel der op zich zelf staande discussie, nog een ander en gewichtiger doel, namelijk: dat wanneer eenmaal voor een bepaald werk sommen zijn toegestaan, en die niet in het loopende jaar besteed zijn kunnen worden, zij op het volgende jaar worden overgebracht. Bij de wijze van aanmaak en aanschaffing, bij den aard van het tegenwoordig kust- en vesting-artillerie-materieel, is zulks zeker niet minder wenschelijk.

Dat hetzelfde, wat gezegd is nopens het verband tusschen het artillerie-materieel en de geniewerken, evenzeer van toepassing zoude zijn op de bezettingstroepen, dit moge voorheen eenigermate het geval geweest zijn, toen de vestingen — althans die welke niet op de grenzen lagen — tegen het naderen van een oorlog uit de magazijnen konden worden gearmeerd, en toen — naarmate de oorlog van de eene of andere zijde dreigde — het voorhanden materieel op het eene of op het andere frontier konde worden gebruikt; *thans*, evenwel, bestaat die overeenkomst van het vaste, aan de forten verbonden materieel, met de beweegbare levende strijdkrachten, in geen enkel opzicht meer, en valt dat materieel uit het hier behandelde comptabele oogpunt, geheel in de termen der geniewerken.

Hoewel de voorgestelde regeling dus geheel overeenstemt met den *geest* der vestingwet, laat het niet opnemen daarvan bij de indiening der ontwerpen zich toch gereedelijk verklaren uit de omstandigheid, dat de inhoud dier wet, sedert jaren in discussie, zich ontwikkeld heeft uit de vroegere memoriën der comité's van defensie. Wat den vorm betreft is die dus herkomstig uit een tijd, van welken, hoezeer hij nog niet zoo verre achter ons is gelegen, toch, door de groote veranderingen op het gebied van het materieel, de toestanden als geheel verouderd zijn te beschouwen. Werd het plan om een vestingwet te ontwerpen thans voor het eerst opgevat en ten uitvoer gebracht, de Minister betwijfelt of er iemand aan zoude denken om het vaste materieel in comptabele behandeling van de werken te scheiden, en daar hij, bij de onbetwistbare voordeelen die aan de vereeniging van de hierbedoelde artikelen zijn verbonden, geen nadeelen daar tegenover ziet gesteld, bevreedt het hem, dat dit voorstel niet algemeen met ingenomenheid is ontvangen. Kan dit liggen in het denkbeeld, dat het zou strijden met de *letter* van de vestingwetten, dan wensch hij nog aan te geven, dat het hem voorkomt, dat zulks ook daarmede geheel is overeen te brengen.

De wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), — genoemd: »tot regeling en voltooiing van het vestingstelsel” — spreekt wel niet van vast artilleriesmaterieel daartoe behoorende, maar ook evenmin van *werken*, dan alleen in art. 2, om aan te wijzen de volgorde van uitvoering van de werken »noodig voor” (*niet* uitmakende) de voltooiing van het vestingstelsel.

Zoo is het ook met de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* n°. 193), die de regeling aangeeft van het beheer der gelden »bestemd voor de voltooiing van het vestingstelsel”.

Ad § 2. De eigenaardige wijze van samenstelling der Memorie van toelichting was een gevolg van 's Ministers wensch om zijne beginselen, in algemeene trekken, maar zeer bepaald, dadelijk aan de Vertegenwoordiging te doen kennen. Hij achtte de door hem gevolgde wijze van samenstelling te meer verkieslijk, opdat zijne voorstellen — strekkende om bij het zooveel doenlijk voortschrijden tot verbetering en ontwikkeling van leger en defensiemiddelen, zoodanig verband te behouden, dat men steeds in slagvaardigen en verdedigbaren toestand bleef of zoo *spoedig* doenlijk gebracht werd, ten einde bij plotseling opkomende Europeesche

verwikkelingen op de krachtigste wijze te kunnen optreden — niet den schijn zouden geven of hij slechts weinigbeteekenende partieele voorzieningen voorsloeg, zonder vaste beginselen met het oog op een verdere toekomst. Dit rekende hij volstrekt noodig, en hij vermeent daarom voor de bedoelde beschouwingen van algemeenen bespiegelingen aard nog nader bijzonder de aandacht te mogen verzoeken, daar het hem voorkomt, dat zij juist bij vele bemerkningen in het Voorloopig Verslag niet zijn in aanmerking genomen.

Het zou den Minister moeielijk geweest zijn, om zijne beschouwingen in de Memorie van Toelichting vast te knoopen aan de vele en uiteenlopende discussiën over de verscheidene onderwerpen daaromtrent in de Kamers met zijne voorgangers gevoerd. Nog daargelaten de gezette studie van een tal van lijvige parlementaire bescheiden, die dat voor hem zou hebben gevorderd om dan ook zich daarin niet te verwarren, vreesst hij, dat de duidelijkheid van de uiteenzetting zijner beginselen daarbij zoude hebben geleden, en dat zijne Memorie van Toelichting een te groote uitgebreidheid zou hebben verkregen door het overtollig bespreken van te vele gezichtspunten; terwijl het waarschijnlijk toch zou gebleken zijn, dat hij vele vraagpunten, thans in het Voorloopig Verslag voorkomende, onvoldoende of in het geheel niet had toegelicht.

Ook werd hij geleid door een streven om de spoedige beoordeeling van de geheele strekking zijner voorstellen en de verhooging der onderscheidene posten, zoo helder en gemakkelijk mogelijk te maken. Hij vleit zich derhalve dat, wanneer men de Bijlage »Algemeen Overzicht» nagaat, in verband met de daarop gestelde verwijzing naar de paragrafen der Memorie van Toelichting, wel erkend zal worden, dat hij daardoor — meer dan bij vroegere begrotingen het geval is — het gemak der beoordeeling en het geleidelijke der discussie over zijne begroting heeft bevorderd.

Dat deze wijze van behandeling bij sommige leden de opvatting heeft doen ontstaan van eene geringerschatting zijnerzijds der Vertegenwoordiging — waartoe toch geene denkbare aanleiding kan bestaan — doet hem leed, maar volmondig moet hij te kennen geven, dat hem dit ten eenen male onverklaarbaar voorkomt.

Hij vertrouwt dan ook, dat bij herlezing zijner algemeene beschouwingen in de Memorie van toelichting, gepaard met het vorenstaande en met de hier later volgende toelichtingen op de in deze paragraaf aangevoerde punten, zoodanige opvatting geheel zal vervallen.

Ad § 3. Om de verhooging van de onderscheidene posten der begroting, ook zonder dat het nieuwe voorstellen geldt, te verklaren, is de reeds genoemde Bijlage »Algemeen Overzicht» bij de Memorie van Toelichting gevoegd en dient bepaaldelijk de rubriek *A. onvernijdelijk*. De Minister vermeent nogmaals inzonderheid de aandacht te mogen vestigen op het verwijzen in de laatste kolom van dat »Overzicht» naar § 10 der Memorie van Toelichting, en op hetgeen in die paragraaf wordt gezegd.

Te vergeefs heeft de Minister trachten op te sporen, wat aanleiding tot de laatste zinsnede heeft kunnen geven; ook hem treft dit als een punt van teederen aard, maar juist omdat hierover niet verder wordt uitgeweid. Nu feit noch naam wordt genoemd, kan hij alleen antwoorden, dat hij niet kan begrijpen waarop hier gedoeld wordt.

Ad § 4. De nieuwe voorstellen, waarbij in het belang van de levende strijdkrachten meerdere gelden worden aangevraagd: werden in rubriek *B* van de meergenoemde Bijlage »Algemeen Overzicht» en de daarbij aangehaalde paragrafen der Memorie van Toelichting vermeld.

Voor *zekerheid* dat het beoogde resultaat werkelijk zal worden bereikt, kan de Minister bezwaarlijk meer geven dan zijne overtuiging, en de gronden waarop die overtuiging bij hem steunt.

De aanmerkelijke verhooging der soldijen van het kader moet niet uitsluitend worden beschouwd als eene door den nood afgedwongen premie om het verloopen van de kaders tegen te gaan. Die maatregel, op zoo ruime schaal toegepast,

sluit een geheel organiek beginsel in zich, te weten: de vorming van een hooger onderofficiërskader, gelijk meer uitvoerig is toegelicht bij de 5de en volgende alinea's van § 5 der Memorie van Toelichting. Met de goede samenstelling van het kader staat ook in dadelijk verband hetgeen in de 2de, 3de en 4de alinea's van § 16 der Memorie van Toelichting wordt vermeld.

Ten aanzien van de hier voorkomende opmerking dat het leger dringend behoefte heeft aan eene *geheele* reorganisatie, moet worden gewezen op hetgeen in de 6de alinea van § 1 der Memorie van Toelichting is gezegd, namelijk: »dat men bij het nemen van nieuwe maatregelen op militair gebied, — bij het invoeren van hervormingen, het verband van het bestaande niet verbreke maar versterke, om *ten allen tijde slagvaardig te zijn en te blijven*».

Dat er groote behoefte bestaat aan kader en aan soldaten der staande armee, zal wel niemand betwisten. Ook bij andere legers is dit in meerdere of mindere mate het geval en de oorzaken daarvan zijn in de 4de en 5de alinea van laatstgemelde paragraaf en in de 4de alinea van § 5 der Memorie van Toelichting genoemd, waarbij nog kan worden gevoegd het zeer aanzienlijk getal officieren, onderofficiërs, korporaals en soldaten, dat in de drie laatste jaren van het leger hier te lande bij dat in Nederlandsch Indië is overgegaan (1).

Welke nieuwe samenstellingen echter voor de verschillende wapenkorpsen mogen worden ontworpen en vastgesteld, daarmede zal niet in bovenbedoeld incompleet worden voorzien, zoodat het dan ook doelmatiger voorkomt om te trachten, eerst het kader, zooals het volgens de tegenwoordige organisatiën der korpsen moet wezen, te completeren en daarna te vermeerderen, tevens de vrijwillige dienstnemingen aan te moedigen, maar bovenal, ter bekoming van meerdere soldaten, het contingent der militia te verhoogen, de uiterst gebrekkige samenstelling der schutterij te verbeteren, en eerst dan tot de noodige en *uitvoerbaar* geworden wijzigingen van de organisatie der wapenkorpsen over te gaan.

Die veranderingen in de organisatie doelen — daargelaten de te verkrijgen vermeerdering van getalsterkte — voornamelijk op betere regeling van de verhouding in aantal tusschen de onderdeelen en hoofddeelen. Men zou thans zoodanige wijzigingen niet kunnen invoeren zonder het bestaande uit zijn verband te rukken en de slagvaardigheid te verbreken, die bij de tegenwoordige indeeling ook verzekerd is.

Wat de organisatie van het veldleger betreft, werd eene indeeling der voertuigen voor de *korpsreinen* en *munitietreinen*, aan het oordeel van den generaal staf onderworpen, en, nadat deze daaraan zijne goedkeuring hechtte, bij aanschrijving van den 6den Februari jl., n°. 53, A, aan de verschillende korpscommandanten en autoriteiten bekend gemaakt welke voertuigen tot die treinen zouden behooren, en waar zij zijn opgelegd. Voor den aanmaak van het ontbrekende zijn de noodige bevelen gegeven.

Bij aanschrijving van 1 Februari jl., n°. 35, A, werd de organisatie van het pontonmaterieel vastgesteld, na overleg met den chef van den generaal staf. De aanmaak van het ontbrekende wacht op proeven met nieuw materieel.

De bagagekarren en karren voor geneesmiddelen, transport- en ziekenwagens, brancards, saccoches d'ambulance enz., zijn over het algemeen in voldoende aantal voorhanden. Aan het onderhouden daarvan wordt de meeste zorg besteed en tot vermeerdering van datgene, waarvan de behoefte blijkt, worden de noodige gelden aangevraagd.

De paarden voor al die voertuigen ontbreken grootendeels. Dit is bij alle

(1) In den loop der drie laatste jaren zijn van het leger hier te lande:

84 officieren overgeplaatst bij het leger in Nederlandsch Indië;	
116 onderofficiërs benoemd tot 2den luitenant bij het leger in Nederlandsch Indië;	
335 onderofficiërs	} overgeplaatst bij het leger in Nederlandsch Indië;
424 korporaals	
1769 soldaten staande armée	
2728 hooffden te zamen.	

De tijdelijke detachering van officieren naar Indië, zijn hier geheel buiten beschouwing gelaten.

legers op voet van vrede het geval; de aanvulling geschiedt eerst dan, wanneer tot eene mobilisatie wordt overgegaan.

Wat hier bedoeld wordt met de klachte: „dat ons stelsel van militaire administratie geheel is verouderd en dit ook geldt voor het magazijnstelsel, dat op overal verworpen beginselen berust”, komt den Minister niet zeer duidelijk voor.

Wordt, wat de administratie betreft, bedoeld de richtige verantwoording van gelden en goederen, dan zal men de bestaande comptabiliteitsverordeningen niet als verouderd kunnen beschouwen, en daaraan is de militaire administratie mede onderworpen; zoo men de bestaande voorschriften tot het voeren der administratie vergelijkt met die in andere Rijken, bepaaldelijk in Frankrijk en Duitschland, dan zal in vele opzichten zoodanig vergelijk in het voordeel van onze administratie uitvallen. Heeft men echter het oog op de meer uitgebreide hoogere eischen van de militaire administratie, namelijk om te voorzien in al de behoeften van het leger, de betalingen, kleeding, voeding, verpleging, de transporten, de huisvesting enz., ook dan zal men de vergelijking, met hetgeen in de zoeven genoemde Rijken tot de verpleging der troepen in tijd van vrede wordt opgevolgd, niet behoeven te schromen.

Zoo kan men niet toestemmen dat ons magazijnstelsel op overal *verworpen* beginselen zou berusten.

Er zijn wel nu en dan stemmen opgegaan om de korpsmagazijnen bij ons leger te supprimeeren, daardoor de Officieren die bij de troepen dienen, te ontheffen van de bemoeienissen aan de keuringen van de stoffen en goederen verbonden, en dit laatste geheel en al aan de militaire intendance over te laten; doch meer dan eens hebben vorige Ministers van Oorlog betoogd, dat de verwezenlijking van een zoodanig denkbeeld, in plaats van eene verbetering te zijn, tot veelvuldige belemmeringen aanleiding zou geven en daarenboven vrij hooge uitgaven zou veroorzaken.

Thans bestaat bij elk korps een hoofdmagazijn. De daarin opgelegde goederen worden door de Officieren van het korps, die er zeker het meeste belang bij hebben dat hun onderhoorigen goed gekleed zijn, behoorlijk gekeurd. Het Departement van Oorlog bepaalt de hoeveelheden van de goederen welke in de magazijnen ten allen tijde voorhanden moeten wezen, en de administratie zorgt en ziet toe dat die werkelijk aanwezig zijn.

Dat de in die magazijnen op te leggen goederen niet onbelangrijk zijn, zal kunnen blijken uit den staat Lit. A, gevoegd bij de dispositie van het Departement van Oorlog van 7 October 1870, n°. 109 I, te vinden in het *Recueil Militair* van dat jaar, bladz. 227.

Uit die magazijnen worden de onderdeelen van het korps, niet op de plaats aanwezig, van het noodige voorzien, en dat dit hier te lande, door middel van de spoorwegen, met de meeste snelheid kan geschieden, zal gereedelijk worden erkend.

In Frankrijk en Belgie is het stelsel van korpsmagazijnen op gelijke wijze in werking, en wat Pruisen aangaat, zij hier herinnerd, dat aldaar bij ieder zelfstandig korps eene kleedingscommissie bestaat, samengesteld uit een Hoofdofficier, een Kapitein, een Luitenant en een Betaalmeester. Zoodanige commissie is belast met de aanschaffing van de kleeding- en uitrustingsstukken, het opleggen van den voorraad in de magazijnen en bewaarkamers, het verstrekken van het benodigde aan de bataljons en compagnieën, enz. Bovendien bestaat er bij ieder bataljon eene kleedingscommissie, samengesteld uit een Kapitein, een Luitenant en een Betaalmeester. Deze laatste kleedingscommissiën doen de kleedingstukken vervaardigen door de bij den troep behoorende werklieden, terwijl het overig benodigde bij burgerleveranciers wordt aangekocht. Men zal hieruit ontwaren, dat ook deze wijze van handelen in de hoofdzaak geheel overeenkomt met het bij ons bestaande magazijnstelsel.

Men treft, wel is waar, in de zoeven genoemde Rijken eenige magazijnen aan, waarin verschillende voorwerpen en grondstoffen, in groote hoeveelheden,

worden bewaard, maar deze zijn niet bestemd om rechtstreeks het geheele leger te doen kleeden. Het zijn magazijnen, zooals wij er twee bezitten, een te Delft, het andere te Woerden, in welke beide magazijnen, ten behoeve van het leger en de schutterijen, een zeer aanzienlijke voorraad van laken en voorwerpen van kleding en velduitrusting is opgelegd, hoofdzakelijk bestaande in: het benodigd tentmaterieel voor twee divisien infanterie; eene belangrijke hoeveelheid hospitaal-furnituren en kleding, met den voorraad in de ziekeninrichtingen aanwezig voor een getal van 6500 zieken; de benodigde kapotten, ransels, en het verder klein equipement voor 18 500 schutters van den 1sten ban, alsmede pl. m. 230 000 meters donker en licht blauw ordinair laken en voeringbaai; benevens ruim 30 000 stellen ledergoed, ten dienste van de schutterijen en het leger, en wijders de velduitrusting voor die twee wapenmachten.

Nog mag hier niet onvermeld blijven, dat in het magazijn te Woerden de confectie van de lakensche kledingstukken en van het schoeisel door middel van naaimachines met vrucht plaats heeft ten dienste van de korpsen van het leger, en daaraan gaandeweg meerdere uitbreiding wordt gegeven, zoodat, bij eene mobilisatie van het leger, spoedig in de alsdan bestaande behoeften zal kunnen worden voorzien.

Voor den aanleg van magazijnen voor levensmiddelen en fourages zal hier waarschijnlijk geen sprake zijn, dewijl dit, in tijd van vrede, zoo min elders als hier te lande geschiedt, en eerst dan te pas komt, wanneer tot eene mobilisatie van het leger wordt overgegaan.

En wat nu de ter dezer plaatse in het Voorloopig Verslag vermelde wetten en reglementen betreft, welke vernieuwing of wijziging vorderen, dienaangaande zij opgemerkt, dat, hoe wenschelijk de herziening daarvan ook moge wezen, eenig uitstel van die aangelegenheid toch onze strijdvaardigheid niet belangrijk zal belemmeren. Hieromtrent echter wenscht de Minister evenmin stationnair te blijven als ten opzichte van de verschillende hervormingen op het veelzijdig gebied van het krijgswezen. Voortgaande worden bepalingen gemaakt, instructiën vastgesteld, wetten aangeboden, die onze strijdvaardigheid moeten helpen verzekeren.

Dat door de gevoerde oorlogen, en door andere voor de welvaart der volken niet benijdenswaardige toestanden, de krijgshaftige geest van leger en natie in Duitschland en elders meer geprikkeld en opgewekt wordt dan bij ons, valt zeker niet te ontkennen. Maar dat een gebrek aan krijgstucht en werkzaamheid in ons leger zou heerschen, van dien aard, dat men met recht mocht verwachten, dat het optreden van een nieuwen Minister daarin zou brengen eenen anderen geest dan de bestaande, welke dus aan het verzuim zijner voorgangers zou moeten worden geweten, — hij moet dit bepaald tegenspreken. Overigens, hij blijft steeds voortgaan om den goeden geest in het leger door alle hem ten dienste staande middelen aan te wakkeren, en zooveel mogelijk nog te verbeteren.

Op hetgeen in de voorlaatste alinea door sommige leden is aangevoerd, wordt het antwoord ter bestemder plaatse uitvoerig gegeven nopens hetgeen door den Minister reeds verricht is; terwijl de onderscheidene aanhangige wetsontwerpen bij de indiening daarvan zijn toegelicht. Het oordeel, in deze zinsnede ten aanzien van de werkzaamheid en het streven zijner ambtsvoorgangers voorkomende, zou hij niet gaarne onderschrijven.

Ter beantwoording van de laatste alinea dier paragraaf, vermeent de Minister nader de aandacht te moeten vragen op hetgeen hij bij de onderscheidene punten meermalen heeft aangevoerd, namelijk, dat hetgeen op den weg van vooruitgang in het jaar 1876 overeenkomstig zijne voorstellen kan geschieden, en waarvoor hij gelden aanvraagt, in allen gevalle noodig is en dus niets praejudiciert, zoodat het toestaan daarvan wel iederen Minister van Oorlog welkom zoude zijn, welke afwijkende inzichten die ook ten aanzien van organisatie en defensie mocht hebben.

Hij durft zich dan ook vleien, dat zulks niet zal worden opgevat alsof hij wankelde in zijne zeer bepaalde overtuiging aangaande die beginselen, die hij zeker niet geschreven heeft, te openbaren, en het is, dewijl ook hij het algemeen

belang en het behoud van het vaderland boven alle andere consideratiën stelt, dat hij dankbaar de gelegenheid aangrijpt om de Vertegenwoordiging opmerkelijk te kunnen maken, dat, tengevolge der tegenwoordige bijzondere omstandigheden van onze militaire toestanden, het toestaan der sommen, voor 1876 aangevraagd, geheel afgescheiden beschouwd kan worden van het steunen van zijn persoon en van zijne bedoelingen.

Ad § 5. De Minister veroorlooft zich het vertrouwen uit te spreken, dat de nadere toelichting zijner zeer bepaald verklaarde beginselen zal hebben aangetoond, dat bij al zijne voorstellen en genomen maatregelen volkomen verband bestaat met eenheid van beginsel. Hij meent dan ook dat zelfs de schijn zal zijn verdwenen alsof hij den weg van kleine op zichzelf staande verbeteringen zou willen volgen.

Voor het vaststellen eener legerorganisatie bij de wet is hij niet gestemd. Hij oordeelt dit evenmin doeltreffend voor waarborgen in de toekomst, als voor meerdere stabiliteit, en zulks op de volgende gronden:

Werd die wettelijke organisatie te veel in algemeene trekken omschreven, dan zou het doel gemist worden, waartoe dergelijke regeling door de voorstanders daarvan verlangd wordt.

Door de jaarlijksche aanbieding der begrooting, en de verantwoording daaromtrent bij de Vertegenwoordiging, wordt het doel om niet te lichtvaardig of te veelvuldig te reorganiseren evenzeer bereikt. Zoodanige wet zou bovendien de elkander opvolgende Kamers toch niet absoluut kunnen dwingen om de uitgaven, die er het gevolg van zouden zijn, telken jare toe te staan, zoo hunne overtuiging ten dien aanzien veranderde.

Trad die wet te veel in details, dan zou het niet voldoende zijn dat partiele wijzigingen, dikwijls door veranderde omstandigheden gevorderd, bij de jaarlijksche begrootingen werden goedgekeurd, maar telkens afzonderlijke wetsvoordrachten gevorderd worden tot herhaalde herziening der geheele organisatie.

Al moge art. 178 der Grondwet nu geen bepaald verbod van zoodanige wettelijke organisatie inhouden, de Minister geloofde toch, dat zijn gevoelen niet zal gewraakt worden, als hij zegt, dat dit artikel den verantwoordelijken Minister van Oorlog, veel bepaalder dan zulks bij andere wettelijke regelingen het geval is, de verplichting oplegt, niet te dralen met de maatregelen te nemen, die hij voor de strijdvaardigheid van het leger noodig oordeelt, wanneer de omstandigheden zulks volgens zijne overtuiging vorderen. Bestond er eene legerorganisatie bij de wet, dan zou hij herhaaldelijk ontwerpen van wet tot wijziging van de organisatiewet moeten aanbieden; veel noodeloze belemmering zou dit teweegbrengen, en hem bij urgente gevallen zelfs onwillekeurig te kort doen schieten in de dure verplichtingen, hem door dit grondwetsartikel te recht opgelegd.

Ad § 6. Bij het antwoord der Regeering op het hier aangehaald Verslag der Commissie van Rapporteurs voor het ontwerp tot wijziging der wet betreffende de nationale militia, is werkelijk te kennen gegeven, dat zij bij de behandeling der Staatsbegrooting eene opgaaf zou voegen van de indeeling der meerdere miliciens bij de onderscheiden wapens, en van de kosten, aan de vermeerdering van het contingent verbonden.

De bedoeling evenwel was, en kan niet anders zijn, dan bij de behandeling der begrooting, waarbij een verhoogd contingent wordt uitgetrokken, de meerdere uitgaven, die daarvan het gevolg zullen zijn, aan te wijzen, — en hiervan is toch bij de thans in behandeling zijnde begrooting geen sprake.

En wat de gevolgtrekking betreft, die al verder door sommige leden werd gemaakt, als zoude door het niet voldoen aan het te kennen gegeven verlangen, het bewijs zijn geleverd dat er bij den Minister geen gevestigde denkbeelden bestaan, nopens de sterkte, die ons leger behoort te bezitten, te dien aanzien wenscht de Minister in herinnering te brengen hetgeen in de Memorie van Antwoord op het hier aangehaald Verslag daaromtrent wordt te kennen gegeven.

Er bestaat echter geen bezwaar om thans reeds mede te delen op welke sterkte men meent dat het leger, bij verhooging van het contingent, zal kunnen worden gebracht.

Volgens doelmatige organisatiën, in details uitgewerkt, in overleg met den chef van den generalen staf en de inspecteurs van de wapens, zou in ronde getallen de sterkte van het veldleger met de bezettingstroepen moeten bedragen aan soldaten der staande armee en miliciens:

Infanterie 43 000; Cavalerie 3000; Veld- en Rijdende Artillerie 3000; Vesting-artillerie, trein en pontonniers 8000; Mineurs 1400; Hospitaalsoldaten 300. Te zamen 58 700 soldaten.

Neemt men nu aan dat het contingent voor de landmacht bedraagt:

$12\ 500 \times 5 = 62\ 500$ man; en het verloop 11 percent 6875 man; dan blijft beschikbaar 55 625 man.

Noodig 58 700 man. Uit de militie 55 600 man. Door vrijwilligers aan te vullen 3100 man.

Wat verder de kosten aangaat, die aan de verhooging van het militiecontingent zelve zullen zijn verbonden, zij op te merken, dat, in verband met de bij de militiewet voorgestelde opkomst in het najaar, die verhooging van kosten zich het eerste jaar der invoering weinig zal doen gevoelen. Voor de volgende jaren kan men die ronde sommen vrij wel schatten. In aanmerking nemende, dat het zoogenaamde blijvende gedeelte gedurende de eerste oefening der miliciens, ter tegemoetkoming in den garnizoensdienst, onafhankelijk is van de vermeerdering van het contingent, en men dus elk man meerder gemiddeld op 15 maanden dienst gedurende zijn vijfjarigen dienstdienst kan stellen, zoo zal men niet verre van de waarheid afwijken, door elk man militie-contingent meerder, te berekenen op f 270 's jaars, en komt men voor de voorgestelde contingentenverhooging van 2100 man op een meerdere jaarlijksche uitgave van ongeveer *vijf en een halve ton*.

Het zal wel ten overvloede zijn, wanneer de Minister hierbij aantekent, dat hij niet instemt met het oordeel van sommige leden, dat uit zijne voorstellen ten aanzien van de veldartillerie ook zou moeten blijken gemis aan gevestigde denkbeelden aangaande de vereischte sterkte van het leger, — maar hij wenschte tevens op te merken, dat hunne berekening van de benooidigde stukken vrij wel met de zijne overeenstemt.

Brengt men nu daarmede in verband, dat, zooals in § 6 der Memorie van Toelichting wordt gezegd, het tot stand komen der voorgestelde uitbreiding in het jaar 1876, reeds als een gunstig resultaat zal zijn te beschouwen, dan, vermeent hij, zal de conclusie wel gebillijkt worden, dat met die uitbreiding niet langer mag worden gedraald, dat reeds in 1876 daartoe zooveel doenlijk zal behooren te worden verricht, en dat in de volgende jaren de Vertegenwoordiging over voorstellen tot het voortzetten dier uitbreiding zal hebben te beslissen.

Artikel 1.

1ste AFDEELING.

Art. 2. I. Let men op het vermelde in het volgende punt, bij de vergelijking met het vorig jaar van de kosten voor het personeel van het Departement, en brengt men daarbij in rekening de traktementen in latere artikelen verantwoord, dan zal blijken dat, ten gevolge der mutatiën in den loop van 1875, het totaal dier kosten thans f 2591,50 hooger is dan hetgeen bij de vorige begrooting is opgegeven.

II. De generaal-majoor ter beschikking van den Minister van Oorlog, bij den staf der infanterie uitgetrokken, is de generaal-majoor WEITZEL, over wien later bij art. 8, I. Deze behoort evenmin als de luitenant-kolonel bij den staf der artillerie ter beschikking van den Minister van Oorlog uitgetrokken, tot het personeel van het Departement, noch in naam noch feitelijk. De laatstgenoemde heeft eene dienstbetrekking, waarvoor, zoo door studien en adviezen betrekkelijk de nieuw aan te schaffen vuurmonden, als door het regelen en controleeren der uitvoering van de leverancien binnen- en buitenslands, zeer vele werkzaamheden worden gevorderd. Daar dit gewichtige onderwerp thans over tal van millioenen

loopt, is zijn werkkring niet alleen als hoogstnuttig, maar in den volsten zin des woords als onmisbaar te beschouwen, gelijk dit kan blijken uit hetgeen daaromtrent is medegedeeld door den vorigen Minister, bij art. 10 van de Memorie van Antwoord van de begrooting van het loopende jaar.

III. De tot secretaris-generaal benoemde Kolonel van den generalen staf had, overeenkomstig zijne ancienneteit, alle aanspraak op den rang van Generaal-majoor. Zijn traktement is ook niet hooger dan dat van zijne ambtgenooten bij andere Departementen, daar hij niet in de legesgelden deelt. Of hij in zijn nieuwen rang bij de artillerie of bij den generalen staf werd benoemd, is een vrij onverschillige zaak. De voorkeur werd gegeven hem bij eerstgenoemd wapen te benoemen, om geen Officieren bij den generalen staf in naam te voeren, die niet in oorlogstijd voor de diensten daarbij beschikbaar kunnen komen, terwijl bij de korpsen zulk à la suite voeren in den regel geschiedt.

Hoewel het hier weinig ter zake doet, mag de Minister niet onopgemerkt laten, dat de slotwoorden „dienst gaat doen in de bureaux” geheel onjuist zijn. Men zou die dan immers op alle diensten, door den generalen staf bewezen, kunnen toepassen. Zij, die den hierbedoelden hoogstverdienselijken Opperofficier in zijne veelzijdig werkzame loopbaan hebben kunnen volgen, weten, dat hij bij zijn langdurigen dienst als Stafofficier alle en ook de meest actieve diensten, die de Officieren van den generalen staf bij het leger verrichten, zoowel in gewone toestanden als bij de mobilisatie heeft vervuld.

IIde AFDEELING.

Art. 4. Reeds meermalen is door 's Ministers voorgangers er op gewezen dat bij den grooten staf, met het oog op zijne bestemming en in vergelijking met hetgeen daaromtrent bij andere Mogendheden bestaat, geen overdadige weelde heerscht, en werden dan ook de vroegere geringe wijzigingen, waarop hier wordt gedoeld, toegelicht.

Tot aanvulling van hetgeen in de laatste kolom bij het 4de artikel van de Staatsbegrooting in den uitgewerkten staat wordt gezegd, zij vermeld, dat bij dien staf in den loop van dit jaar 2 Luitenant-kolonels tot Kolonel en 1 Majoor tot Luitenant-kolonel zijn bevorderd, alsmede 1 Ritmeester tot Majoor. Evenbedoelde is de Majoor waarvan in de laatste alinea sprake is, en die, met den aanvang van 1876, evenals de overigen, in het genot van het traktement aan zijn rang verbonden zal worden gesteld.

De Generaal-Majoor, als Adjutant van Zijne Majesteit uitgetrokken, is op traktement van Kolonel aangesteld om de begrooting niet te veel te bezwaren. Hij heeft gedurende het jaar 1875, noch traktement, noch toelage, noch fourage voor zijne paarden genoten, omdat op dit artikel daartoe geen gelden beschikbaar waren.

De tot Kolonel bevorderde Luitenant-Kolonel, Adjutant van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins FREDERIK, behoort niet tot den generalen, maar tot den grooten staf.

Art. 5. De opleiding van de officieren voor hoogere legeraanvoering, en inzonderheid voor den generalen staf, is niet gemakkelijk in weinig woorden te bespreken, en in het publiek ontmoet men daaromtrent dikwijls de meest onjuiste opvattingen.

De naam, dien zich de Duitsche generale staf heeft verworven, moet wel leiden tot vergelijking met wat daar geschiedt.

De speciale studien aan de stafschool werden bij ons uitsluitend bewaard voor de jonge officieren, die zich aan een zeker concurreerend admissie-examen wilden wagen. Het getal derzulken was steeds zeer beperkt. Eens aan dit examen voldoende, was hun een toekomst van buitengewone bevordering geopend, die te meer exceptioneel was, naarmate zij zich meer haastten om na weinge dienstjaren bij hun wapen daaraan deel te nemen. Zij verkregen, wanneer het eind-

examen met vrucht door hen was afgelegd, dadelijk een bepaald regt op die snelle carrière, geregeld naar het tijdstip waarop zij aan de stafschool kwamen. Daar-tegenover stond, dat zij, niet slagende bij het eindexamen, als mislukt staf-officier, gekrenkt en ter nedergedrukt, in de gelederen moesten terugkeeren.

Deze kans tusschen twee uiterste toestanden, in lijnrechten strijd met alle beginselen daaromtrent in Duitschland gehuldigd, moest tot de schromelijkste gevolgen leiden, en maakt het noodig, die door een spoedige hervorming te voorkomen.

De nieuwe maatregel — men moge dien dan reactie noemen — nadert, zooveel als onze toestanden dit gedoogen, tot dien, welke een reeks van jaren bij het Deutsche legor bestaat en daar zoo vele degelijke legeraanvoerders en bekwame staf-officieren, zelfs bij een langdurige vredesperiode, heeft gevormd.

Dat de voorgestelde nieuwe regeling van het onderwijs op de Militaire Academie zich daarbij zal aansluiten, is dezerzijds gezegd, om te doen opmerken, dat er eenheid van beginsel bij de onderscheidene maatregelen en wetsontwerpen heeft voorgezet, maar geenszins om het gevolg daaruit te trekken, dat de krijgsschool slechts reden van bestaan zal verkrijgen wanneer de academiewet zal worden aangenomen en dat dus, voor het oogenblik, door deze het onderwijs uit zijn verband wordt gerukt.

Het doel van het examen van toelating tot de krijgsschool kan blijken uit het-geen in art. 5 van het Koninklijk besluit van 28 Juli 11., n°. 10, wordt vast-gesteld.

De geheele strekking van genoemd artikel sluit ook elk denkbeeld van concu-reerend examen uit, en zelfs van krenkende teleurstelling, wanneer soms bij zeer goede ontwikkeling, doch te weinig kennis van enkele noodige hulpwetenschappen, het wenschelijk zou geoordeeld worden een officier tot een later jaar uit te stellen. Evenzeer wordt het toelaten tot het examen in een bepaald jaar, ook van andere redenen dan van de persoonlijkheid van den officier afhankelijk gesteld, en kan al of niet toelating dus niet als maatstaf voor zijne verdiensten gelden. Het niet toelaten is dan noch als benadeeling van zijne persoonlijke belangen, noch als miskenning van zijne eigenschappen te beschouwen.

Het programma is vastgesteld als aanwijzing van den graad van ontwikkeling, dien men voor het volgen der studiën noodig oordeelt, »behoudens de wijzigingen, waarvan het nut in het vervolg mocht blijken».

De zinsneden, in de ter zake betrekkelijke aanschrijving op dit programma volgende, geven zeer bepaald en duidelijk aan, dat hier aan geen schoolsch examen moet worden gedacht.

Er worden geen exceptionele toezeggingen aan het feit van op de krijgsschool geweest te zijn verbonden. Wanneer officieren, die behoefte gevoelen aan meerdere militaire studie, de gelegenheid daartoe niet vinden op eene andere wijze, en die gelegenheid hun op dezen aangename voet en onder gunstige bepalingen van toelagen wordt opengesteld, dan kunnen zij het alleen aan zich-zelfen wijten, wanneer zij daarvan geen gebruik willen maken, omdat er bovendien voor hen geen bepaald uitzicht bestaat tot het voorbijgaan hunner kameraden.

De opleiding, die vele officieren aan de krijgsschool zullen ontvangen, moet met-ter tijd ongetwijfeld gunstig terugwerken op de studiën der officieren bij de wapens in hunne wetenschappelijke bijeenkomsten.

Waarom het wenschelijk werd geacht dat de stafschool dadelijk door de krijgs-school werd vervangen, is hiervoren toegelicht. De reeds verkregen gedeeltelijke opleiding kan zeker niet anders dan bepaald voordeelig zijn voor de officieren van de opgeheven stafschool, al kon men hen de teleurstelling niet sparen van het verdwijnen der hooggespannen verwachtingen voor hunne toekomst, die aan de voortzetting hunner studiën op de bestaande wijze waren verbonden, nu de staf-school juist daarom in het belang van het leger moest worden opgeheven.

Volgens het Koninklijk besluit van 8 Augustus 1868, n°. 53, art. 15, kan alléén van verkregen rechten sprake zijn voor diegenen, welke den vierjarigen

curcus aan de stafschool met vrucht hebben doorloopen en zich met goed gevolg aan het eindexamen hebben onderworpen. Voor den éénigen officier, die in dit geval verkeerde, zijn die rechten geëerbiedigd.

Het is den Minister bijzonder aangenaam, dat de Kamer, door het Voorloopig Verslag, hem nog de gerede aanleiding heeft verschafte tot uiteenzetting der vorenstaande toelichtingen.

Art. 7. I. Het moet bevreemden, dat hier eene vergelijking wordt gemaakt met den inhoud van een toelichtenden staat behoorende tot de oorspronkelijke begrooting voor 1874. Bij dien staat kon er toch nog geen sprake zijn van de traktementsverhoogen, sedert toegekend, en reeds voorgesteld bij de Nota van wijzigingen op de begrooting van datzelfde jaar. De Kamer heeft die verhoogen zelve goedgekeurd, en alzoo kwamen die ook reeds op de begrooting van 1875 voor.

Het getal der plaatselijke commandanten van iedere klasse is ook hetzelfde gebleven.

De eenige thans voorgestelde verhooging van traktement is die voor den Generaal-Majoor, Plaatselijken Commandant te 's Gravenhage. De reden daartoe is als volgt:

De functiën van Gouverneur der residentie werden vroeger afwisselend opgedragen aan den Inspecteur der infanterie en aan den bevelhebber der vroegere militaire afdeeling waaronder 's Gravenhage ressorteerde, tevens bevelhebber der troepen in die afdeeling, en zulks om te gemoet te komen aan het bezwaar dat bestond door den minderen rang van den Plaatselijken Commandant tegenover de vele hooge autoriteiten in de residentie gevestigd. Deze regeling bracht echter ook haar bijzonder bezwaar mede, door de menigvuldige absentien van den Gouverneur der residentie, tengevolge van zijne eigenlijke dienstbetrekking en het herhaalde ingrijpen van zijn bemoeienissen in die van het plaatselijk commando. Deze aangelegenheid is nu goed geregeld geworden, door de functiën van Gouverneur der residentie aan den Plaatselijken Commandant met rang van Generaal-Majoor definitief op te dragen, en dien Plaatselijken Commandant rechtstreeks te doen ressorteeren onder den Minister van Oorlog. Voor dien rang en die betrekking is voorzeker het voorgestelde traktement niet te hoog uitgetrokken.

Tengevolge van eenige mutatiën is echter het bedrag van dit artikel gelijk gebleven aan dat voor 1875, daar de schijnbare vermeerdering van bureaukosten hiernavolgende wordt toegelicht.

II. Bij de artillerie zijn alle 5 en niet slechts 4 bevelhebbers der militaire afdeelingen verantwoord.

Tot aan de optreding van den Minister in zijne tegenwoordige betrekking, behoorden van de 5 bevelhebbers — toen nog linie- en stellingcommandanten — er 4 tot het wapen der artillerie en 1 tot de genie. Ter zijner vervanging heeft de Minister voorgedragen een hoofdofficier der artillerie, met het oog daarop, dat die titularis, lange jaren in onderscheidene betrekkingen bij den generalen staf gediend hebbende, veelvuldig aan de leiding van troepen van alle wapenen heeft deelgenomen, en geacht wordt wel bekend te zijn met alles wat de liniën en versterkingen aangaat, gelegen in de militaire afdeeling, thans door hem gecommandeerd.

Bij het aanvullen van later te ontstane vacaturen, zal de Minister zijne voordracht inrichten geheel in den geest van de instelling, en dus, zonder aanzien van het wapen waaruit zij herkomstig zijn, tot de hierbedoelde functien hoofdofficiëren bestemmen, die daarvoor de meeste geschiktheid bezitten.

De bureaukosten moeten beschouwd worden in verband met die van de chefs der staven van de divisiën, waarvan bij de bemerking ad art. 8 III sprake is.

Wanneer de werkzaamheden van twee betrekkingen aan één bureau vereenigd zijn, dan geeft dit uit den aard der zaak eenige bezuiniging op de vereenigde bureaukosten. De vroegere regeling was als volgt:

Bureaukosten bij het divisiecommando, aan den chef {van den staf der divisie

f 400; idem, idem der militaire afdeeling f 300; te zamen f 700; dit 4-maal, maakt f 2,800: vijf linie- en stellingcommandanten, uitgetrokken bij art. 10 en 11, ad f 300, ieder f 1,500; bedrag te zamen f 4,300.

Thans wordt daarvoor gebracht: bij het divisie-commando, aan den chef van den staf f 450, maakt voor 4 divisie-commando's f 1,800; voor 5 militaire afdeelingen (tevens de vroegere linie- en stellingcommando's) ad f 450 ieder f 2,250; bedrag te zamen f 4,050.

Zoodat op de gezamenlijke bureaustkosten nog eene bezuiniging van f 250 is verkregen.

IIIde AFDEELING.

I. Wat de militaire afdeelingen betreft:

In 1860 werd, op grond der sedert lang erkende behoefte, om eenheid te brengen in de leiding der defensie van de versterkte linien, het Rijk verdeeld in zeven militaire afdeelingen, eigenlijk groote militaire commando's, waarvan de bevelhebbers het territoriaal gezag, en dat der plaatselijke defensie, vereenigd voerden met het bevel over de troepen in die afdeelingen gestationeerd.

De verspreiding van de liniën van defensie over het geheele Rijk, maakte zoodanige vereeniging uitvoerbaar. Om echter niet op het voetspoor van nog vroegere tijden het aantal generaals te groote uitbreiding te geven, werd daarbij de bestaande formatie in brigades of divisien opgeofferd, althans tot oorlogstijd uitgesteld. De bezwaren, daaraan verbonden, moesten noodwendig bij de mobilisatie in 1870 blijken. De verwarring, die daarvan het gevolg moest zijn, werd alleen voorkomen door den militair bevelhebbers het commando hunner troepen, voor zooverre die niet tot bezettingstroepen werden bestemd, te ontnemen, en aan het veldleger aanvoerders en staven te geven, geheel vreemd aan de troepen onder hen gesteld.

In 1873 werd dan ook de divisie- en brigadeformatie hersteld, en bovendien afzonderlijke commandanten benoemd voor de liniën en stellingen van defensie, voor welke commandanten de werkring *voorloopig* werd geregeld. Dit was een groote organieke stap voorwaarts gedaan tot vrijmaking van het veldleger. De noodige titularissen waren daár, en de definitieve organisatie van hunnen werkring was verder onafhankelijk van financieele eischen en van de aanwijzing van personeelen aard.

In eene gewichtige behoefte voor de vrije beweging van het veldleger was nog niet voorzien. Moest dit leger bij mobilisatie optreden, dan zou er toch geene autoriteit achterblijven voor het voeren van het territoriaal gezag, zoowel wat het formeeren of dirigeeren van transporten, als wat het verzamelen en organiseren der hulpbronnen voor het veldleger betreft. Het benoemen in dergelijke omstandigheden van een nieuwen titularis, zou het ongerief medebrengen, dat deze geheel en al onbekend was bij en met de verschillende civiele autoriteiten en besturen, en met de locale toestanden.

Ook waren enkele geïsoleerde forten op de buitenliniën, buiten het algemeen toezicht van een hoogere autoriteit gebleven, terwijl in zoodanig toezicht voor de centrale liniën was voorzien. Van zelve wezen zich, tot voorziening in een en ander, de linie- en stellingcommandanten aan.

Bij de voorloopige regeling in 1873 was nu een dienstbetrekking overgebleven, zonder afzonderlijken titularis, te weten, de betrekking van bevelhebber in de militaire afdeeling, waarvoor een afzonderlijke instructie bestond.

Nadat aan die betrekking ontnomen was het gezag over de troepen in de afdeeling gestationeerd, alsmede de bemoeienis met de aangelegenheden van de defensie, was dan ook met de vroegere betrekking — eigenlijk toenmaals groot militair commando — weinig meer gelijkheid dan de naam overig.

De vele details en plaatselijke bemoeienissen, voor de bevelhebbers in de militaire afdeelingen overgebleven, werden bij de voorloopige regeling in 1873 opgedragen aan de Divisiecommandanten, hoewel die zaken geheel vreemd aan hunne

eigenlijke dienstverrichting waren, zoodat dan ook in tijden van mobilisatie, het territoriaal gezag, juist wanneer het met klem en eenheid moest werken, zonder hoofd moest blijven. In al die behoeften en bezwaren werd nu voorzien door het vereenigen van de betrekking van militairen bevelhebber met die van linie- en stellingcommandant, hetgeen thans kon geschieden zonder eenigermate te kort te doen aan hunne hoofdfunctie van bevelvoering in de linie van defensie. De onderscheidene instructiën zijn dienovereenkomstig samengesteld of gewijzigd, en door het ontheffen van de Regimentscommandanten van het voeren van garnizoens-commando, ook zonder moeijelikheden ten aanzien van de rangsverhoudingen.

De werkzaamheden der nationale militia waren en blijven provinciaal en aan de Provinciale Adjudanten opgedragen, »op last en in naam van den militairen bevelhebber". Dit laatste is altijd alleen daarom aldus bepaald geweest, ten einde die bevelhebber bij enkele mogelijke, maar zeer zeldzaam voorkomende conflicten met hogere civiele autoriteiten, zou kunnen optreden. Men bedriegt zich dus, wanneer men veronderstelt dat het divisiecommando dienaangaande eenigermate in verband met het bevel over de militaire afdeling stond.

Het wenschelijke, in het Verslag aangevoerd, dat eene overeenkomst van de militiedistricten met daarin voorkomende garnizoenen moge worden verkregen, zoodanig dat de miliciens, onder de wapenen geroepen, in hun district en allen bij dezelfde divisie kunnen blijven, is echter niet te bereiken. In Pruisen zou men daartoe evenmin kunnen geraken. Voor het daar bestaande dient men niet uit het oog te verliezen, dat de samengestelde legerkorpsen en de landstreken waaruit zij hunne militia trekken, niet overeenkomen met onze divisien en provinciën, maar veeleer te vergelijken zijn met ons geheele leger en met ons geheele land.

Wat de militaire justitie betreft, is de regeling op den tegenwoordigen voet eene verbetering te noemen.

De Divisiecommandant en de hoogste militaire autoriteit in de noordelijke provinciën, hebben dienaangaande behouden wat zij hadden, en waarvoor de werkzaamheden zich uitsluitend bepalen tot het benoemen en beëdiging van den krijgsraad in de hoofdplaats van het thans militair judicieel commandement, waarin zij zijn gevestigd.

De eischen der militaire rechtspleging en der defensie zijn beide te gewichtig en te veel onderscheiden van aard, dan dat zij, om zich aan elkander te verbinden, wederzijds opofferingen zouden kunnen of moeten doen, en de tegenwoordige militaire afdelingen zijn geheel iets anders dan de vroegere groote militaire commando's, waarvan dat innig verband de overlevering was. Reeds bij de vorige organisatie had dit verband bezwaren en onregelmatigheden ten gevolge, die nu, dank zij de nieuwe regeling, niet meer bestaan.

De naam van *militaire afdeling* heeft men voor de nieuwe inrichting het wenschelijkst geacht, doch in hoofdzaak is de verdeling in verband met de defensie en met den werkring van de linie- en stellingcommandanten. Ook zijn de standplaatsen dier commandanten naar dat verband kunnen worden geregeld; terwijl de goede aansluiting met de artillerie- en geniecommandementen, waaraan vroeger veel ontbrak, thans geheel verzekerd is.

Daarbij moest de stelling van den Helder op zich-zelve blijven, omdat, wanneer de Stellingcommandant, in oorlogstijd Commandant van de landmacht, resorteerde onder den bevelhebber te Amsterdam, de verhouding van den maritiemen commandant, die te Helder in oorlogstijd het hoogste algemeen gezag zal voeren, niet alleen zou moeten worden geregeld ten aanzien van den Commandant ter laatstgenoemde plaatse, maar ook tegenover dien te Amsterdam, hetgeen moeijeligheden zoude kunnen geven. Aan de tegenwoordige regeling zijn volstrekt geen bezwaren verbonden.

De Minister hoopt dat de Vertegenwoordiging hem deze lange uitweiding om de doelmatigheid en het groote gewicht van de ingevoerde nieuwe regeling te betoogen, ten goede zal houden, en zulks te meer als zij in aanmerking neemt,

dat hij zoowel bij divisien en brigades als bij vroegere militaire afdeelingen en bij het hoofdkwartier van het gemobiliseerde leger als chef van den staf en chef der operatiën, en ook als linie- en stellingcommandant, heeft gediend, en dus wel eenige ondervinding heeft opgedaan om de werking van de hier behandelde organieke indeeling te kunnen beoordeelen.

II. 1. Bij Koninklijk besluit van 20 Maart 1874, n°. 22, zijn voor de lichte van dat jaar verscheidene gunstige bepalingen gemaakt, die ten doel hebben de militieplichtigen tot persoonlijke dienstvervulling te brengen en den lust tot bevordering bij hen aan te wakkeren.

Die bepalingen werden bij 's Konings besluit van 11 Januari 1875, n°. 22, ook toepasselijk verklaard voor de lichte, die thans tot eerste oefening onder de wapenen is.

Reeds bij Zijner Majesteits besluit van 6 Juni 1873, n°. 16, is aan ieder gedupeerd milicien, wanneer hij zich als vrijwilliger verbindt, een premie van f 300, en wanneer hij, ingevolge het bepaalde bij art. 126 der militiewet, gedurende 6 of 12 maanden onder de wapenen blijft, een premie van f 75 of f 150 toegekend. Niettegenstaande deze maatregelen om het vrijwillig dienen bij de militee aantrekkelijk en voordeelig te maken — in de *Staatscourant* van 15 Januari 1875 komen zij in hun geheel voor, — wel eenige vruchten hebben gedragen, mag men toch veilig aannemen, dat in den regel de jongelieden, herkomstig van het instructie-bataillon en van de instructie-compagnie, een betere aanvankelijke opleiding genoten hebben, dan de miliciens, waaruit het militiekader moet worden getrokken. Ook is de gelegenheid om eerstbedoelden, die gedurende verscheidene jaren aan den dienst verbonden zijn, voor het vervullen van een graad te bekwamen, veel ruimer dan voor miliciens die hoogstens 15 of 16 maanden onder de wapenen blijven. De korte termijnen toch, gedurende welke zij later tot den werkelijken dienst opgeroepen worden, zijn slechts even voldoende om hen weder op de vroegere zeer middelmatige hoogte terug te brengen.

Uit den aard der zaak zal men derhalve aan ons militiekader niet dezelfde eischen kunnen stellen als aan het vaste kader, en zal het, wat gehalte betreft, daarbij achterstaan.

Hield men hier, evenals in Pruisen en Frankrijk, de miliciens 3 jaren en langer onder de wapenen, dan kon men uit de militee geschikt kader vormen, maar zooals het nu is kan men ter nauwernood eenigszins bruikbare *korporaals* en (behoudens eenige weinige uitzonderingen) geen geschikte onderofficieren daarbij vinden.

Het aantal bij elk wapen ontbrekende onderofficieren en korporaals is in den onder n°. 4 bij de begroting overgelegd staat der effectieve sterkte van het leger op 1°. Julij 1875, aangewezen, onder de benaming: »volgens formatie ontbreekt».

De gevraagde staat, aanwijzende het getal volgens de organisatie bij elk wapen benoedigde en het getal aanwezige onderofficieren en korporaals, wordt hierbij overgelegd.

De vermeerdering van uitgaven, tengevolge der voorgestelde verhooging van de soldijen ten behoeve van de onderofficieren der verschillende wapens, zal bedragen: op art. 8 f 79 334,16, op art. 9 f 12 784,38, op art. 10 f 29 744,82 en op art. 11 f 3 741,70.

2. Tot toelichting van hetgeen in het Voorloopig Verslag is gezegd ten aanzien van de soldijen der korporaals en soldaten, wordt medegedeeld, dat de toekenning der soldijen aan de hierbedoelde ongehuwde militairen in verband beschouwd moet worden met hetgeen zij daarvan behooren af te zonderen voor hunne voeding — het houden der menages — volgens de reglementen op den inwendigen dienst bij de korpsen der landmacht.

Bij die reglementen is bepaald: »dat door een ieder, die aan de menage deelneemt, eene som moet worden ingelegd, gelijkstaande aan de soldij van den soldaat der minste klasse, en dat bij het einde van iedere vijf dagen, na aftrek

van hetgeen in de menage is besteed, het overschot als *zakgeld* aan den man wordt uitbetaald".

Geniet de militair meerder soldij, dan zijn inleg in de menage bedraagt, dan wordt dit meerdere als *surplus* bij het *zakgeld* gevoegd. Bij voorbeeld: in 1873 bedroeg de minste soldij bij de infanterie 28 cent, die van een korporaal bij dat wapen 37^s cent, zoodat een militair van dien graad per vijf dagen — de tijd waarover iedere menagerekening gewoonlijk loopt — bij het *zakgeld* als *surplus* ontving: $5 (37^s - 28) = 47^s$; was hij scherpschutter en had hij zes of meerder jaren gediend, dan erlangde hij daarenboven de deswege vastgestelde verhoogingen.

Toen, tengevolge der duurte van de levensmiddelen, in sommige garnizoenen uit de menages minder dan 25 cent per vijf dagen aan *zakgeld* overschoot, werd bij Zr. Ms. besluit van 22 Augustus 1868, n°. 52, bepaald: »dat wanneer er minder dan 5 cent per dag of 25 cent per vijf dagen aan *zakgeld* werd uitgekeerd, het daaraan ontbrekende als bijslag op de soldij van 's Rijks wege zou worden te goed gedaan."

Deze bepaling werd niet ingetrokken, en is ook tegenwoordig van kracht.

In 1874 werden de soldijen, behalve die der miliciens, verhoogd, bij de infanterie voor de korporaals tot op 43, voor de soldaten der staande armee tot op 32 cent. De inleg in de menage bleef 28 cent, zijnde de soldij der miliciens; waaruit volgde, dat per vijf dagen door een soldaat der staande armee 20 cent en door een korporaal 75 cent als *surplus* bij het *zakgeld* werd genoten.

In 1875 werden de soldijen der miliciens gelijkgesteld met die der soldaten van de staande armee. De minste soldij bedroeg toen bij de infanterie 32 cent, en krachtens het hiervoren aangehaald reglementair voorschrift moest dan ook dat bedrag als inleg in de menagerekening gestort worden. Hiervan was het natuurlijk gevolg, dat het *zakgeld* meerder, het *surplus* minder werd.

Blijkens een opgave van het bedrag van het *zakgeld*, dat in de verschillende garnizoenen over de maand Juli van dit jaar bij de infanterie is uitbetaald, varieerde dat bedrag tusschen 33 cents en 58 cents, en was het dus gemiddeld 44 cents, uitgezonderd in één garnizoen — te Hoorn — alwaar door het Rijk gesuppleerd moest worden. Bovendien werd gelast, dat in genoemd garnizoen 's morgens aan de manschappen koffie uit de menage zou worden verstrekt, als voor de gezondheid noodzakelijk; de kosten daarvan komen dus geheel ten laste van het Rijk.

Bij de cavalerie, de artillerie en de mineurs was de toestand nog gunstiger, want bij de cavalerie, de veld- en rijdende artillerie, benevens bij de mineurs, bedroeg het *zakgeld* per vijf dagen gemiddeld meer dan *f* 1, en bij de vesting-artillerie het hoogste *f* 0,84 en het minste *f* 0,60^s.

Voegt men nu bij het hier aangewezen *zakgeld* het *surplus* van een gewoon korporaal ad $5 \times 11 = 55$ cents, en van een korporaal scherpschutter ad $5 \times 16 = 80$ cents, dan verkrijgt men het juiste bedrag van hetgeen hun per 5 dagen wordt uitbetaald. Hierbij is aangenomen dat die korporaals nog geen recht hebben verkregen op verhooging van soldij wegens 6- of meerjarigen dienst.

Betreffende het in rekening brengen der koffie, wordt verwezen naar art. 68 van het Reglement op den inwendigen dienst der infanterie, bepalende: dat des morgens aan de manschappen gelegenheid moet worden gegeven om hetzij *ten laste der menage*, *hetzij voor eigen rekening* warme koffie te gebruiken". Wordt de koffie nu in de menagerekening begrepen, hetgeen in verreweg de meeste garnizoenen plaats heeft, dan vermindert het bedrag van het uit te betalen *zakgeld*; in het andere geval, echter, betaalt de man dien drank van het aan hem ter hand gestelde *zakgeld*, en dit ondergaat in zulk geval een gelijke, zoo geen grootere vermindering, daargelaten nog dat de koffie in den regel van slechtere kwaliteit zal zijn.

Uit het vorenstaande ontwaart men, dat de soldijen en toelagen, zooals zij op de begrooting gebracht zijn, behoorlijk aan de belanghebbenden worden gekweten, namelijk, dat zij, na aftrek van de verteringen in de menages, aan hen

worden uitbetaald en dus: »bepaaldelijk in handen komen van de personen waarvoor zij bestemd zijn».

3. Het is niet zonder eenige verwondering dat de Minister kennis heeft genomen van de klachten over de voeding der troepen, een onderwerp, 't welk met de meeste belangstelling door de verschillende chefs wordt behartigd. Dat er geïsoleerde klachten voorkomen, zal wel altijd het geval wezen; maar zijn die gegrond, en worden ze aan de chefs bekend? hetgeen niet achterwege kan blijven als de klacht op regelmatige wijze wordt ingebracht, dan ligt de voorziening daarin voor de hand. Het denkbeeld echter dat een verouderd stelsel van administratie hierbij een storenden invloed zoude hebben, vereischt uitvoerige wederlegging.

Volgens het Verslag zou de fout moeten liggen in ons stelsel van administratie, en zou aan te bevelen zijn: »afscheiding van de kosten voor de kleeding, de voeding en de soldij, en dat de soldaat voor 's Rijks rekening gevoed worde».

Al dadelijk zij vermeld, dat de drie opgenoemde onderwerpen niet zoo dooreen gemengd zijn als beweerd wordt. Het onderstaande zal dit, zoo men vertrouwt, kunnen toelichten.

De soldaat geniet soldij, brood, en een toelage om daarvoor te worden gekleed.

In tijd van vrede moet hij, door middel van de hem toegekende soldij, die daarop berekend is, voor zijn verdere voeding zorgen. Dewijl dit niet individueel kan en ook niet behoort plaats te hebben, worden er menages gehouden voor gezamenlijke rekening, en hierdoor bestaat het verband tusschen soldij en voeding, zooals in de hiervoor gaande paragraaf is aangewezen.

Hetzelfde heeft plaats in andere Rijken, bepaaldelijk in Frankrijk, België en Pruisen, alwaar de soldaat, evenals bij ons, een ration brood erlangt en de overige levensmiddelen uit de menagerekening worden betaald.

Het houden der menages brengt teweeg, dat officieren toezicht kunnen uitoefenen en waken dat het beheer geregeld plaats heeft, terwijl de belanghebbenden zelf als handelende en controleerende personen optreden, zonder dat eenige strijd kan bestaan tusschen de geldelijke belangen van het Rijk en die van den soldaat, — iets wat al dadelijk het geval zou zijn, wanneer van wege het Rijk in de voeding werd voorzien.

Men verlieze hierbij tevens niet uit het oog, dat wanneer de voeding van wege het Rijk plaats had, een uitgebreid personeel tot het houden van behoorlijke controle en het doen van verantwoording noodig zou wezen; dat bij het bewaren van den voorraad levensmiddelen dikwijls schade kan ontstaan, die niet altoos te voorkomen is; dat er magazijnen aangelegd moeten worden, enz. Dit een en ander zou zeker aanleiding geven tot een zeer kostbaar beheer, dat vermeden wordt door het houden der menages, zooals reglementair is bevolen.

Wat de kosten der kleeding aangaat, dit onderwerp is toch vreemd aan de voeding, eigenlijk ook aan de soldij. Eene herinnering aan de bestaande verordeningen ten deze, zal dit kunnen aanwijzen.

Ieder man geniet een afzonderlijke toelage, welke tot bestrijding moet strekken van de kosten en het onderhoud zijner kleeding, die hem op rekening wordt verstrekt. Behandelt hij zijn kleeding met zorg, dan zijn de toegestane sommen voldoende, en blijft er veelal eenig geld beschikbaar, dat hem op bepaalde tijdstippen wordt uitbetaald. Is hij daarentegen onachtzaam en verwaarloost hij zijne uitrusting, dan wordt het bedrag van het nadeel, deswege door het Rijk geleden, voor zooveel noodig en tot zekere grenzen, verhaald op zijne soldij.

III. De feiten, waarop onder dit punt in het Verslag gewezen wordt, zijn niet juist voorgesteld.

Bij het gehouden officiersexamen voor de infanterie hier te lande, waren 26 plaatsen opengesteld voor het gewoon examen, en 4 plaatsen voor het lichter examen der oudere onderofficieren. Aan het examen n°. 1 hadden voldaan 48 aspiranten, aan het lichtere 10.

Wanneer een grooter aantal aspiranten heeft voldaan dan er vacatures zijn,

is het onvermijdelijk, hoewel voor de betrokken personen niet wenschelijk gevolg, dat zij, die niet zijn kunnen worden geplaatst, in latere jaren weder concurrende examens moeten afleggen. Om nu in [dit bezwaar zooveel doenlijk te gemoet te komen, was er bepaald, dat diegenen, welke aan het programma voldaan, doch voor eene plaatsing bij het leger hier te lande een te laag nommer verkregen hadden, desverkiezende voor de koloniën konden worden benoemd, waarvoor verscheidene zich dan ook aanboden, hoewel niet zonder groot leedwezen en met dringend verzoek om toch nog geplaatst te worden bij het leger hier te lande.

Onder hen, die zich aldus aanboden voor eene benoeming tot 2den Luitenant bij het Oost-Indisch leger, behoorden onder anderen twee onderofficieren die het ligter examen met goed gevolg hadden afgelegd en naar orde van kunde door de examen-commissie waren gerangschikt onmiddellijk onder de 4 onderofficieren van dat examen, die, als het beste aan dat examen voldaan hebbende, voor eene benoeming bij het leger hier te lande in aanmerking kwamen. Deze beide onderofficieren waren practisch zeer goed gevormd.

Vooraf met het oog daarop vond de Minister later aanleiding om te overwegen, of die beide onderofficieren nog boven het aanvankelijk vastgesteld getal in aanmerking zouden kunnen komen voor eene benoeming tot 2den Luitenant bij het leger hier te lande. En bij die overweging rees daartegen bij hem geen enkel gewichtig bezwaar.

Dat toch het belang van den dienst er niet onder zoude lijden, wanneer het getal der hoofdzakelijk practisch gevormde officieren der infanterie met twee vermeerderd werd, achtte hij aan geen twijfel onderhevig. En ook het belang van personen, meende hij, kon daardoor niet wel worden benadeeld.

In geen geval immers zou hij er, bij het altijd beperkt getal vacatures, toe overgaan om van de onderofficieren, die het gewoon examen met goed gevolg hadden afgelegd, een grooter dan het aanvankelijk aangewezen getal, voor benoeming tot 2den Luitenant bij het leger hier te lande in aanmerking te brengen. Afgescheiden toch van de omstandigheid dat dit aantal, in verhouding tot die van het lichter examen, veeleer te ruim dan te min genomen was, had hij daartegen groot bezwaar, ook met het oog op het betrekkelijk zeer middelmatig gehalte der adspiranten van het examen n°. 1.

Het gevolg dezer overwegingen was dan ook, dat de twee bovenbedoelde onderofficieren, die inmiddels bij het leger in Oost-Indië tot 2den Luitenant waren benoemd, met intrekking dezer benoeming, alsnog werden aangesteld tot 2den Luitenant bij het leger hier te lande.

IV. Omtrent het aangevoerde onder verwijzing naar het verhandelde in de zitting der Kamer van 16 Augustus jl., betrekkelijk de exercitiën op de heide nabij 's Hertogenbosch, vermeende de Minister geen schriftelijk verslag aan de Kamer behoeven in te zenden, als veronderstellende hij dat de leden, die dit punt ter sprake brachten, tengevolge van de eerste berichten in de dagbladen, de aangevangen interpellatie later in mondeling debat zouden wenschen voort te zetten. Hij mocht te eer die gissing wagen, daar toch ter plaatse algemeene bekendheid bestaat aangaande de overdreven en valsche voorstellingen, in die berichten gegeven.

Gaarne echter geeft de Minister hier volgende het gedetailleerde relaas van het gebeurde:

De oefening in het verspreide gevecht, op Maandag den 9den Augustus jl., had plaats op de Helvoirtsche heide, een exercitieterrein dat ongeveer op 2 uren afstands van de vesting 's Hertogenbosch gelegen is en jaarlijks voor soortgelijke oefeningen gebezigd wordt.

De troep was ruim 1600 man sterk en verdeeld in 3 bataljons, die elk afzonderlijk werden geïnstrueerd.

Na vooraf de soep gebruikt te hebben, marcheeden de bataljons 's morgens om 6½ uur van de verzamelaarsplaats af, om langs verschillende wegen bovengemelde heide te bereiken.

Ieder man was voorzien van een gevulde veldflesch, om gedurende den marsch zijn dorst te kunnen lesschen.

Zoowel bij aankomst op het terrein, als vóór den terugmarsch, hebben de bataljons ongeveer $\frac{1}{2}$ uur gerust.

Daar de hitte langzamerhand zeer sterk toenam, oordeelden de Bataljonscommandanten het niet raadzaam bij het doortrekken van het dorp Cromvoirt toe te staan, dat de manschappen het gelid verlieten om het ijskoude water uit de welpompen te drinken.

Inmiddels was de hitte door een naderend onweër zeer drukkend en benauwd geworden, waardoor op het laatst van den terugmarsch, tusschen het dorp Cromvoirt en het fort Isabella werkelijk een vrij groot aantal manschappen als het ware door die hitte bevangen werden, en, met de noodige helpers, zijwaarts van den weg werden achtergelaten.

Dadelijk bij aankomst in het garnizoen is een Officier van gezondheid der 1ste klasse er heen gereden, om zoo noodig hulp te verleenen.

Ongeveer $1\frac{1}{2}$ uur na terugkomst van den troep waren alle achtergebleven manschappen mede weder in hunne kazernes teruggekeerd.

Twee van de achtergeblevenen zijn, op last van den Officier van gezondheid, naar het hospitaal gegaan, terwijl 's avonds van denzelfden dag nog twee manschappen daarin werden opgenomen.

Slechts één dezer zieken is met een draagbaar vervoerd, en zulks omdat hij lijdende was aan vallende ziekte; de anderen hebben zich te voet naar het hospitaal begeven, en alle vier werden zij den 15den daaraanvolgende weer volkomen hersteld uit die inrichting ontslagen.

De overige achtergebleven manschappen hebben den volgende morgen weder aan de oefeningen deelgenomen, en volgens verklaring van den eerstaanwezenden Officier van gezondheid was hun achterblijven geen gevolg van ziekte, maar meer bepaald van de drukkende temperatuur die op 9 Augustus jl. heeft geheerscht.

Art. 8. I. Bij het aftreden als Minister van den Generaal-majoor WEITZEL, bestond er geen gelegenheid om hem dadelijk in eene met zijnen rang overeenkomende betrekking te plaats. Volgens de bepalingen der wet kon hij niet dan op zijn verzoek op non-activiteit gesteld worden. Wel had men tot het bekomen van pensioen kunnen voordragen, maar daartoe bestonden geen termen en ook in het belang van 's lands dienst mogt zulks niet geschieden. Een ander Generaal dadelijk te pensionneren, ten einde alzo eene plaats beschikbaar te krijgen, ging ook niet aan, en zou, het pensioenbedrag in aanmerking genomen, ook weinig geldelijk voordeel hebben opgeleverd.

Het is in afwachting eener plaatsing dat van de talenten van genoemden Generaal herhaald gebruik wordt gemaakt, in zoover daartoe behoefte bestaat.

Eene opmerking zij hier veroorloofd, namelijk, dat wanneer een Officier als Minister van Oorlog optreedt en verwachten moet bij aftreding dadelijk op pensioen te zullen worden gesteld, indien er op dat oogenblik geen betrekking vacant is voor hem eenigszins geschikt en met zijn rang overeenkomende, dit wel aanleiding zou kunnen geven, dat de betrekking welke hij verliet niet spoedig vervuld zou worden, of dat andere betrekkingen werden vacant gemaakt of opengehouden.

De Minister erkent gaarne dat het verantwoord den tijdelijke positie van den Generaal WEITZEL, onder de termen als thans is geschied, zonder nadere verklaring van den naam van den titularis, aanleiding moest geven tot de opmerkingen bij § 2 en bij de 1ste afdeling art. 2, II, gemaakt, doch vertrouwt dit punt thans voldoende te hebben toegelicht.

II. Dat de traktementen van de Administrateurs van kleeding en wapening bij de jongste herziening der bezoldigingen van de Officiëren niet zijn verhoogd, moet daaraan worden toegeschreven, dat zij destijds reeds in het genot waren van de traktementen zooals die voor de Kapiteins der 2de klasse en voor de 1ste en

2de Luitenants der infanterie, alsmede voor de kwartiermeesters van die rangen, laatstelijk werden vastgesteld. Uit den aard der meer sedentaire betrekking heeft men het niet noodzakelijk geacht, de Kapiteins-administrateurs van kleding en wapening in twee klassen te verdeelen. Dit laatste heeft ook niet plaats gehad ten opzichte van de Kapiteins, directeurs in de militaire hospitalen.

III. Dit punt is behandeld ad art. 7, II.

IV. Ter beantwoording van de hier gestelde vraag, zij te kennen gegeven dat bij Zijner Majesteits besluit van den 19den September 1874, n°. 24, is bepaald dat in eenige der belangrijkste garnizoensinfirmarieën adjudant-onderofficieren der infanterie belast zullen worden met het waarnemen van de betrekking van administrateur der inrichting, en deze hunne soldij, alsmede de toelage voor brood en het kleding- en reparatiefonds, volgens hunnen graad behouden. De onderzending had geleerd, dat de belangen van het Rijk en van den dienst dringend vorderden de administratie over de genoemde etablissementen op te dragen aan flinke, betrouwbare mannen, met eenig militair gezag bekleed.

Het zijn deze personen welke in den toelichtenden staat als zesde adjudant-onderofficier bij de regimenten infanterie zijn uitgetrokken, en daarbij voor de hun aankomende soldij en verdere toelagen worden berekend.

Art. 9. I, II en III. De laatste oorlogsvoering heeft het gevoelen van hen, die de cavalerie als een bijna overtollig wapen begonnen te beschouwen, zeer getemperd en aangetoond dat de talrijkheid der cavalerie, welke den aanval inleidt, ook den verdediger noodzaakt zich van dat wapen niet te veel ontdoen. En zoo de groote kostbaarheid al noopt geene uitbreiding daarvan voor te stellen, de Minister zou niet medegaan met hen, die nog steeds op inkrimping aandringen.

Het moeilijke vraagstuk eener goede remonte, en de vele inspanning aan het africhten van ruiters en paarden verbonden, zouden hem niet lichtvaardig doen besluiten tot eene formatie, waardoor het personeel der depots of africhtingsafdeelingen zou worden verminderd, al mocht dan ook daardoor een enkel Hoofdofficier worden uitgewonnen. Men bedenke daarbij dat de tegenwoordige indeeling van twee eskadrons bij elke divisie, reeds de vier majoors van de twee aldus gesplitst wordende regimenten vordert.

Ook zou een nieuwe indeeling weinig dadelijk nut hebben, en moet hij herhalen wat ten vorigen jare door zijn voorganger reeds werd gezegd, te weten: dat zoodanige formatie dan in verband zou moeten worden gebracht met de reorganisatie der andere wapens.

Evenals bij de artillerie, is ook bij de cavalerie de Inspecteur tevens chef van het wapen. De overweging, dat er reeds een voldoende aantal Hoofdofficieren bij het wapen bestaat, is een reden, dat de Minister er niet toe zou kunnen besluiten een tweeden Generaal bij de cavalerie voor te stellen, die door geen dienstbelang wordt gevorderd.

Art. 10. I. De hier voorkomende bemerking is bij de voorgaande beschouwingen reeds toegelicht, bepaaldelijk bij die ad § 6.

Wat de laatste alinea betreft, zij opgemerkt, dat de vermeerdering van het kader met 6 onderofficieren en korporaals per batterij, geheel overeenstemt met de 2 stukken die bij iedere batterij zullen worden gevoegd. Men zal zich gelukkig mogen achten zoo in den loop van het jaar geschikte stof voor dat meerder kader zal verkregen worden; voor het grooter aantal kanonniers zal bij de indeeling der militia moeten worden gezorgd.

Hoe bereid de Minister ook zoude geweest zijn, om de gelden voor het aanschaffen van een grooter aantal dan 100 paarden aan te vragen, hij is daartoe niet overgegaan omdat een zoo groote aanvulling in één jaar voor het vervolg niet gunstig zoude werken en ook omdat geschikt personeel voor de africhting zoude ontbreken. De bezwaren, die, onafhankelijk van de kosten, gepaard gaan met eene spoedige uitbreiding van een wapen, moeten als een aandrang te meer beschouwd worden tot het »krachtig aanvatten" van die verbeteringen, waaraan het leger zoo dringend behoefte heeft.

II. De rijdende artillerie zal onmisbaar zijn, om dadelijk bij het uitbreken van een oorlog onze cavalerie tegen de overmachtige cavalerie van den vijand ter zijde te staan. Bovendien, welke beweegbaarheid men ook aan de veldartillerie op het slagveld moge toekennen, de rijdende artillerie zal altijd een groot overwicht behouden en bij voorkeur gebruikt worden voor het spoedig oprukken met geforceerde marschen. Daarom acht de Minister het niet wenschelijk dit wapen meer in te krimpen.

III. De bevolen garnizoensveranderingen zijn thans algemeen bekend, zoodat deze bemerking als vervallen kan worden beschouwd.

IV. Voor de verschillende divisien zijn reeds sedert de laatste organisatie bepaalde batterijen aangewezen, bij elke zoodanige legerafdeeling onder het commando van een Hoofdofficier. Doch niet de geheele veldartillerie mag als divisie-artillerie ingedeeld worden.

Voor de gelijkheid van opleiding en oefening bij de onderdeelen, voor de goede regeling der aanvulling, in één woord voor alles wat tot de vorming van een wapen behoort, kan de regimentsformatie niet worden afgeschafte en zeker het minste bij dit wapen. Nog meer is dit het geval, nu de veldartillerie verscheidene jaren in den toestand van uitbreiding zal verkeerden, welke toestand evenwel de slagvaardigheid niet mag schaden. Om nu die uitbreiding naar eisch te kunnen bewerkstelligen, moet het thans reeds te groot commando echter volstrekt en dadelijk in twee regimenten worden gesplitst.

Om dezelfde reden moet er de voorkeur aan gegeven worden om de batterijen weder op 8 stukken te brengen, in plaats van het aantal batterijen van 6 stukken te vermeerderen.

Bij het behouden dezer laatste formatie zou meer personeel en een grooter getal Officieren voor hetzelfde aantal stukken worden gevorderd, en daardoor de spoedige uitbreiding nog bezwaarlijker worden gemaakt. Men neme wel in aanmerking, dat elke batterij een personeel van 1 Officier, 4 onderofficieren en 17 korporaals, manschappen en werklieden, alsmede 27 paarden en 4 voertuigen vordert, dat, als niet per vuurmond ingedeeld, onafhankelijk is van het aantal stukken, zoodat eene indeeling in meerdere batterijen de kosten en behoeften aan personeel, paarden en voertuigen aanzienlijk vermeerderd.

Behalve deze actueele redenen zijn er vele tactische gronden die voor de formatie van 8 stukken bij ons leger pleiten, gelijk dan ook door sommige leden is opgemerkt.

De Minister is, ook voor het vervolg, een voorstander van de formatie van 8 stukken per batterij.

In het tegenwoordig onvermijdelijk gebrek aan commandanten der sectien en der caissons, wordt, zooveel als voor dit jaar mogelijk zal wezen, voorzien, door het aanstellen van 2 opperwachtmeesters bij elke batterij.

V. De kosten van de veldartillerie worden voor 1876 vermeerderd met f 176 600. Hieronder zijn echter begrepen f 10 300 ten gevolge der verhooging van soldijen, f 15 600 wegens soldijen van meerder miliciens, welke laatste gelden echter zonder de voorgestelde uitbreiding toch bijna geheel zouden moeten worden betaald, als wordende die miliciens dan bij andere korpsen ingedeeld; zoodat voor de uitbreiding overblijft f 133 000.

IVde AEDEELING.

L. De cijfers voor paarden, voorkomende in den sterktestaat, zijn geheel overeenkomstig met die in den toelichtenden staat.

Volgens den sterktestaat zijn niet aanwezig 4142, doch bij de cavalerie 2425, bij de artillerie 1650, te zamen 4075; hierbij de paarden bij de Koninklijke Militaire Academie (zie den toelichtenden staat) ten getale van 12, alzoo te zamen 4087 paarden; aanwezig op 1 Juli 1875, welk cijfer ook in den toelichtenden staat is vermeld.

Onder de in het Voorloopig Verslag aangegeven sterkte van 4253, schijnen ten onrechte de 166 paarden te zijn begrepen, die volgeus het gestelde in den toelichtenden staat, op 1 Juli, nog uit de remonte moesten worden ontvangen.

II. De overgelegde stertestaat bevat de aanwijzing van het getal paarden, dat volgens de organisatie der korpsen (naar welke de onderwerpelijke begroting is opgemaakt) aanwezig moet zijn, hoeveel zich op 1 Juli 1875 bij de korpsen bevinden en hoeveel nog uit de remonte moeten worden ontvangen.

Voor het geval van mobilisatie zal niet alleen voor paarden maar ook voor andere onderwerpen eene verhooging van uitgaven worden gevorderd, waartoe nochtans deze begroting niet is ingericht.

III. Hieromtrent wordt verwezen naar hetgeen dienaangaande is geantwoord bij art. 10, I.

Vde AFDEELING.

De onvermijdelijke redenen tot verhooging van het bedrag van dit artikel, zijn in de laatste kolom van den uitgewerkten staat vermeld. De verhooging der soldijen van onderofficieren bedraagt daarbij f1464. Met het oog op de nieuw ontworpen academiewet, kan men zeker thans niet overgaan tot het inkrimpen van het personeel dier inrichting.

VIIde AFDEELING.

I en II. De verhooging van traktementen, voor den geneeskundigen dienst uitgetrokken, komt hier slechts gedeeltelijk voor, daar het alleen betreft de Officieren van gezondheid niet over de korpsen verdeeld.

Het geheele bedrag beloopt f20,500.

Dat de voorgestelde verhooging, in § 20 der Memorie van Toelichting omschreven, als onbeduidend en niet als een doortastende maatregel zou worden beschouwd, kan de Minister zich niet verklaren.

De Officieren van gezondheid verkrijgen daardoor een vasten waarborg van na 15 jaren dienst ongeveer het kapiteinstraktement en na 25 jaren dienst het majorstraktement te erlangen, met aanvang van traktementsverhooging reeds 2 jaar te voren.

Wanneer het Engelsche stelsel is, het maken van de bezoldiging tot zekere hoogte onafhankelijk van den rang, dan is er in het door den Minister voorgestelde veel overeenkomst met de beginselen van dit aangeprezen Engelsche stelsel.

Bij geen der andere wapens of dienstvakken bestaat zoodanige waarborg. Alleen is daarvoor eene verhooging vastgesteld, te genieten na 10-jarigen 2den luitenantdienst en na 20-jarigen luitenantdienst, van f100 's jaars.

Uitsluitend in het personeel belang der Officieren van gezondheid werd door den vorigen Minister, in den aanvang van dit jaar, zooveel doenlijk, het aantal Hoofdofficiersplaatsen bij dit dienstvak uitgebreid.

Het meerder of minder geluk in eene loopbaan, wat de bevordering betreft, is niet zoo juist in evenredigheid met de verhouding tusschen de rangen, dat de getallen, welke die verhouding uitdrukken, als maatstaf daarvoor kunnen worden aangenomen. Vele andere omstandigheden doen daarbij hunnen invloed gelden. De vergelijking van dergelijke getallen zou zelfs blijken zeer in het voordeel van den geneeskundigen dienst te zijn.

Reeds dadelijk zal de doortastende maatregel, dien de Minister voorstelt, den finantieelen toestand van een 40tal oudere Officieren van gezondheid belangrijk verbeteren.

De Minister wenscht dien maatregel ook hoofdzakelijk te beschouwen als feitelijke tegemoetkoming aan en billijke behartiging van de belangen der oudere Officieren van gezondheid. Dit beginsel, meent hij, is een billijke en op den duur beter werkende grondslag voor nieuwe verordeningen, dan het denkbeeld,

om te trachten een lokaas of premie te scheppen voor het aanwerven van jeugdige adspiranten.

III. Ten aanzien van de vraag, of het wenschelijker zou zijn, de militaire artsen bij de garnizoenen, dan bij de korpsen in te deelen, moet worden erkend, dat daarover bij de militaire autoriteiten, in beginsel verschil van gevoelen bestaat, een verschil dat bij legers, die gunstiger dan wij met Officieren van gezondheid kunnen worden bedeed, eenvoudig wordt opgelost door ruime toepassing van het gemengde stelsel, dat echter ook bij ons feitelijk bestaat.

Waar, vooral bij onvoltalligheid, dit stelsel niet volkomen in praktijk kan worden gebracht, komt het den Minister voor, dat, door — zooals zulks reeds vroeger bij ons gedurende eenige jaren heeft plaats gehad, — de Officieren van gezondheid weder uitsluitend bij de garnizoenen te plaatsen, het voor het oogenblik bestaande bezwaar om overal voldoende militaire geneeskundige hulp te verleenen, wel niet uit den weg zal kunnen worden geruimd. Daarentegen moet hij doen opmerken, dat de sedert vele jaren ingevoerde indeeling bij de korpsen hare hoogstnuttige en noodige strekking heeft, met het oog op eene, zoo snel mogelijke en complete mobilisatie der bestaande legerdivisiën.

Voor het overige mag de Minister der Kamer de verzekering geven, dat de militairen nergens van de noodige geneeskundige hulp verstoken zijn. Slechts in enkele kleine garnizoenen, waarvoor alsnog geen Officieren van gezondheid beschikbaar zijn, wordt tijdelijk in de behoefte van dezen dienst, op bevredigende wijze, door kundige burgergeneesheeren voorzien. Het voornemen bestaat, zoodra slechts eenigszins mogelijk, ook daar weder militaire artsen te plaatsen, aan welk voornemen onlangs, voor een der hierbedoelde garnizoenen, reeds uitvoering is kunnen gegeven worden.

IV. Nog onder den indruk der overwegende dienstbezwaren bij het personeel, ontstaan ten gevolge der geneeskundige wetten van 1865 en der opheffing van 's Rijks kweekschool te Utrecht, zou de Minister het zeer bedenkelijk achten, wanneer, onverhoopt, nu ook opheffing van de school te Amsterdam door de Vertegenwoordiging inderdaad »wenschelijk» mocht worden geoordeeld.

Na eene zeer moeilijke periode van 7 jaren toch, belooft het aldaar aan hulpbronnen zoo bijzonder rijke onderwijs in de genees-, heel- en verloskunde, eerst nu, uit de 229 (1) thans aanwezige militaire studenten, de van haar gehoopte en onmisbare vruchten meer en meer te zullen gaan afwerpen.

Men ziet bij dit vraagstuk niet zelden over het hoofd, dat niet alleen in de geneeskundige behoeften de landmacht — tot dat einde zou het behouden eener afzonderlijke inrichting niet zoo absoluut noodig zijn — maar ook in die van geheel Oost- en West-Indie en ten deele van Marine, voortdurend behoort te kunnen worden voorzien. Daarvoor gezamenlijk wordt, bij den korteren diensttijd en de veelvuldige mutatiën in de koloniën, jaar op jaar een betrekkelijk groot aantal militaire geneeskundigen vereischt.

Op dit oogenblik beginnen de onvermoeide pogingen tot het wederom verkrijgen van Nederlandsch personeel, meer en meer te slagen, zoodat men thans te Amsterdam, voor de verschillende Departementen, bereids 57 (2) militaire candidaat-artsen telt.

Zou een zoodanig vooruitzicht in de waagschaal mogen worden gesteld, ook met het oog op de wenschelijkheid, dat geen vreemdelingen meer voor dezen diensttak behoeven te worden aangeworven, alsmede op de belangen van de

---

(1)	40	voor de zeemacht.
	56	» » landmacht.
	153	» » koloniën.
	<u>229</u>	

(2)	10	voor de zeemacht.
	13	» » landmacht.
	34	» » koloniën.
	<u>57</u>	

schatkist, die, door de steeds klimmende noodzakelijkheid van het verhoogen der gratificatiën voor binnen- en buitenlandsche civiele artsen, zoo gevoelig worden aangesproken?

Was men wellicht, bij het voorstel, om liever voortaan de Officieren van gezondheid te trekken uit de leerlingen der hoogeschoolen, niet bekend met het feit, dat niettegenstaande de hooge entréegelden en den slechts korten diensttijd van vijf jaren, zich tot hiertoe, voor de landmacht nog geene, voor de marine en kolonien nog slechts nu en dan één enkele doctor van de hoogeschoolen voor 's Rijks geneeskundigen dienst aanmeldt?

Wat het denkbeeld eener *reserve* van militaire geneeskundigen voor oorlogstijd betreft, hierop is reeds sedert langen tijd de aandacht gevestigd geweest. De Minister mag echter niet ontveinzen dat eene eventueele oprichting daarvan, zóó dat men er op kan rekenen, met groote bezwaren zal gepaard gaan. Trouwens acht hij zich gelukkig, nog eens te mogen wijzen op de reeds gevormde candidaat-artsen van Amsterdam, die in zekeren zin reeds als een begin eener geneeskundige reserve hier te lande mogen worden aangemerkt, vermits voorzeker velen hunner, in tijden van nood en gevaar, door adsistentie in de hospitaal- en bij den velddienst, aan het leger gewichtige diensten zouden kunnen bewijzen.

Xde AFDEELING.

In den hierbedoelden staat komt het materieel voor in dezelfde volgorde en onder dezelfde benamingen, als in den Instructie-inventaris voor de artillerie der landmacht, die met de meeste zorg is vervaardigd en steeds bijgehouden wordt. Die Instructie-inventaris, waarop onze artillerie voorzeker met de meeste voldoening kan wijzen, geeft een vasten grondslag voor de samenstelling onzer armeerings- en magazijnsstaten en voor alle aanvragen en verstrekingen van materieel. De bedoelde staat is dus verre van verouderd, maar op de meest rationeele wijze ingericht om duidelijk aan te geven, welk en hoeveel materieel voorhanden is, en van welke waarde. Afzonderlijke staten van kust-, vesting- en veldmaterieel zouden niet zoo regelmatig te geven zijn. Bij kust-, en bij vesting- en veldmaterieel behoort meermalen dezelfde soort van andere onderwerpen, bijvoorbeeld buskruit behoort bij alle drie de geschutsoorten.

De splitsing in nieuw en verouderd materieel is nog minder doenlijk, daar vuurmonden van vroegere constructie voor een bepaald doel zeer goed, in enkele gevallen zelfs beter dan de nieuwere, zijn aan te wenden, en dan niet als verouderd zouden kunnen worden opgegeven.

XIde AFDEELING.

Art. 23, c. De Minister is, met volkomen bekendheid der zaak, van gevoelen, dat de aannemer van het fort te Panterden zijne financieele verliezen bepaaldelijk te wijten heeft aan eigen beheer, door gebrek aan de noodige kennis en aan hulpmiddelen tot het uitvoeren van zulk een belangrijk werk, alsmede dat de aannemer van het fort Bijlmermeer, bij de uitvoering van dit werk, de meeste tegemoetkoming van het Departement van Oorlog heeft ondervonden, zooveel als dit de voorwaarden van het contract en de beginselen, algemeen bij de publieke werken aangenomen, mogelijkerwijze toelieten. Met die overtuiging zou hij het niet met zijne verantwoordelijkheid kunnen overeenbrengen om gelden tot buitengewone schadeloosstelling voor die aannemers aan te vragen.

Ware hij van het tegenovergesteld gevoelen geweest, dan zou hij echter toch evenmin die aanvraag op de begrooting van het VIIIste Hoofdstuk hebben gedaan, maar een afzonderlijk wetsontwerp tot dat einde hebben aangeboden, daar hij van oordeel is, dat de beslissing over zoodanige zaak geen invloed behoort uit te oefenen op de behandeling van de Staatsbegrooting.

XIIde AFDEELING.

I. Met weinig kosten is het niet mogelijk om gebouwen, waarvan de toestand veel te wenschen overlaat, voldoende te verbeteren.

Als algemeen beginsel van verbetering der bestaande gebouwen wordt aangenomen:

1°. dat alle gehuwden, behalve de adjudant-onderofficieren en sergeant-majours, daarbuiten in afzonderlijke woningen worden gehuisvest;

2°. dat de kamers, voor de manschappen bestemd, niet te bekrompen zijn voor het aantal; en

3°. dat de privaten en keukens, hetzij in afzonderlijke gebouwen worden gemaakt, hetzij in zoodanige gedeelten der kazernen dat zij niet hinderlijk voor de bewoners zijn; in ieder geval, dat de privaten zoover mogelijk verwijderd liggen van de welpompen der keukens.

II. Dat in dit artikel zulke groote posten voorkomen, als noodig zijn tot het bouwen eener infirmerie te Gouda en het verbeteren der kazerne te Kampen, heeft zijn oorzaak in het voldoen aan het verlangen der Kamer, uitgedrukt in het Voorloopig Verslag op dit Hoofdstuk voor het dienstjaar 1874, om daarin eenige meer aanzienlijke verbeteringen op te nemen. Eenmaal op dit artikel gebracht, dient de voortzetting dier werken daarop te blijven.

De infirmerie te Gouda, waarvoor de laatste termijnen op deze begrooting zijn aangevraagd, is ingericht voor 90 zieken, behalve de besmettelijke, waarvoor een afzonderlijk nevengebouw is gemaakt. Het voornemen bestaat om in deze plaats 2 depotbataljons der infanterie in garnizoen te brengen.

De verbetering der kazerne te Kampen bestaat in het maken van een afzonderlijk gebouw voor leerzalen en in het daarna verbeteren van de bestaande gebouwen, waartoe behooren het maken van ruimere slaap-, eet- en cantinezalen en van nieuwe keukens en privaten. Eerstbedoeld gebouw is nagenoeg gereed en de overige verbeteringen zullen in 1876 kunnen geschieden, behalve eene laatste oplevering, die in het daaropvolgende jaar moet plaats hebben. De geheele kosten zullen tusschen f90- en f100 000 bedragen.

Hierbij moet opgemerkt worden, dat de verbeteringen aan het bestaande gebouw niet konden geschieden vóór dat het nieuwe gebouw voltooid was, om geen te groote stoornis in het gebruik te veroorzaken.

XIIIde AFDEELING.

Art. 35, b. De topographische inrichting was vroeger eene afdeeling van het Departement van Oorlog, doch is wegens de groote uitbreiding van de werkzaamheden, ook voor andere Departementen van algemeen bestuur, tot eene zelfstandige inrichting hervormd. De werkring van den chef en den hem toegevoegden kapitein is daardoor niet van aard veranderd, wèl in belangrijkheid zeer toegenomen. Op dien grond blijven zij de toelagen genieten, die hun vroeger als ambtenaren van het Departement waren toegekend.

Art. 37. De som van f12 000, bestemd voor »gratificatien», is in 1874 over 398 en in 1875 over 411 hoofden verdeeld, en wel in voege als hieronder is vermeld.

	1874.	1875.
Officieren die met een zeer klein pensioen den dienst hebben moeten verlaten en in ongelukkigen toestand verkeeren (krankzinnig, blind, enz.)	8	6
Gepensioneerde onderofficieren en minderen, die insgelijks slechts een gering pensioen genieten en zeer gebrekkig zijn voor wat hun fysieken toestand betreft.	38	30
Wegens lichaamsgebreken gepasporteerde onderofficieren en manschappen, die geen recht op pensioen hebben en onmogelijk in eigen onderhoud kunnen voorzien.	92	97
Officiersweduwen die geen pensioen uit de weduwen- en weenkas genieten	95	22
Officiersdochters, die geheel onverzorgd zijn achtergebleven	64	72
Onverzorgde minderjarige kinderen van Officieren.	4	4

Behoeftige weduwen van onderofficieren en minderen.	143	147
Behoeftige weduwen van burgerlijke werklieden en geëmployeerden		
bij militaire werkplaatsen en inrichtingen	24	30
Nagelaten behoeftige betrekkingen van in dienst noodlottig om-		
gekomen militairen	»	3
Totaal van het aantal hoofden.	398	411

Uit den hierbedoelden post worden geen gratificaties verleend aan ouders die hunne zonen voor eene verminderde bijdrage op de Koninklijke Militaire Academie wenschen te zien toegelaten. Tot verevening van zoodanige verminderde bijdragen, komt een post voor op art. 13 der begroting.

De toekenning van geheele of gedeeltelijke vrijstelling van bijdrage voor cadetten bij de genoemde Academie, waarvan sprake is bij de tweede alinea van art. 13 der wet van den 17den Juli 1869 (*Staatsblad* n°. 141), is geregeld bij art. 9 van het Reglement voor die Academie, voorloopig vastgesteld bij Koninklijk besluit dd. 9 December 1871, n°. 18. Toen, met het oog op het voorschrift, vervat in de laatste alinea van art. 14 der aangehaalde wet, bij 's Konings besluit van den 15den December 1874 (*Staatsblad* n°. 210), een definitief Reglement voor meergemelde inrichting werd ingevoerd, bleven de bepalingen omtrent de geheele of gedeeltelijke vrijstelling van bijdrage onveranderd, en steeds is aan de nauwkeurige uitvoering van die bepalingen de hand gehouden.

Art. 41. I. In den loop van dit jaar is een proef genomen met het uitvoeren van veldmanoeuvres op groote schaal, over uitgestrekte terreinen. Deze proef heeft de uitvoerbaarheid daarvan in ons land bewezen en goede resultaten opgeleverd. Voor de vorming van het leger zijn deze oefeningen hoogstnuttig. Daargelaten echter of er gelegenheid bestaat om op den duur telken jare zoodanige oefeningen te houden, wijl de landstreken daarvoor aan te wijzen, moeten afwisselen, blijven toch ook aan het kampeeren, gelijk dit tot nu toe plaats had, eigenaardige voordeelen verbonden en is het te voorzien dat zulks ook van tijd tot tijd zal dienen te geschieden. Zonder reeds thans te kunnen beslissen hoe de oefeningen voor 1876 zullen worden geregeld, heeft men de beide oefeningsstelsels in de omschrijving van dit artikel opgenomen, te meer, daar ook de kosten voor het kampeeren van scherpshutters, vestingartillerie en mineurs onder deze fondsen zijn begrepen.

II. Het schoeisel wordt aanhoudend met de meeste zorg nagegaan. Het toezicht daarop en de keuring van leder en confectie is aan de Compagniescommandanten en verder aan de Chefs der korpsen toevertrouwd. De verstrekte modellen zijn en voldoen zeer goed. Voor de enkele manschappen, die geen passende schoenen kunnen vinden in de magazijnen, worden die op maat aangemaakt.

Het groote bezwaar is, dat de miliciens bij hun opkomst meest allen nieuw verstrekte schoenen dragen, en dus in den eersten tijd bij het marcheeren daar last van hebben. De ondervinding daaromtrent bij de manoeuvres opgedaan, leidt tot overwegingen om dit bezwaar te overwinnen; maar dit schijnt niet gemakkelijk te zullen zijn, want wanneer de miliciens zijn schoenen gedurende het verlof te goed bewaart en volstrekt niet draagt, zoo helpt dit bewaren niet veel.

Art. 45. Uit den aard der zaak is het artikel »Verschillende uitgaven» een bonte samenvoeging.

Daar de topographische inrichting alleen voor zooverre de topographische kaart des Rijks betreft onder den generalen staf ressorteert, en voor een zeer groot gedeelte werkzaamheden verricht voor het materieel en ten dienste van de Departementen van Binnenlandsche Zaken, Koloniën en Marine, komt het eigenaardiger voor, haar onder deze afdeling te verantwoorden.

De krijgsschool, die niet meer gelijk de stafschool uitsluitend de vorming van Officieren voor den generalen staf ten doel heeft, maar voor het geheele leger dient, is daarom niet meer bij den generalen staf kunnen worden uitgetrokken.

XIVde AFDEELING.

Het traktement van de opperwachtmeesters der marechaussee is ook met *f* 50 verhoogd en op *f* 900 voorgesteld.

Bij de vergelijking dezer traktementen met de soldijen der wachtmeesters van het wapen, moet men wel in aanmerking nemen, dat onder de soldijen van deze laatsten 9 cents voor het doen van nachtdiensten en buitenwachten zijn begrepen, die door den opperwachtmeester niet worden verricht, als zijnde zijn dienst in hoofdzaak administratief. Ook moet hij, die geen paard heeft aan te schaffen, zich vergelijken met den wachtmeester te voet, die als maximum *f* 763 's jaars ontvangt, met veel vermoeiender dienst.

De schrijvers bij dit wapen zijn op *f* 1,10 gebracht, terwijl de schrijvers bij de overige korpsen van het leger, die ook den graad van korporaal en sergeant kunnen bezitten, slechts 80 cents ontvangen. Bij de vergelijking met de marechaussee te paard mag men wel bedenken, dat hij niet deelt in diens vermoeienden dienst en dat de laatstgenoemde ook in het onderhoud van paardentuig en beslag heeft te voorzien.

XVde AFDEELING.

Aanvankelijk was bij Koninklijk besluit van 29 September 1836 bepaald, dat alleen Officieren, die wegens ziekte voor een bepaalden tijd op nonactiviteit worden gesteld, het genot van fouragegelden behouden. De billijkheid vorderde echter, dat ook aan hen, die niet voor een bepaalden tijd, maar in afwachting dat nader over hen zal worden beschikt, in die positie zijn gebracht, dit genot werd verzekerd; weshalve, bij Koninklijk besluit van 23 Februari 1871, n°. 29, aan de bedoelde bepaling de noodige uitbreiding is gegeven. Dat dit tot geen misbruik aanleiding geeft, kan blijken uit de omstandigheid, dat er op den staat onder bijlage n°. 9 van de begroting 23 paarden zijn vermeld, waarvoor deze vergoeding kan worden verleend, terwijl die slechts voor 5 paarden werkelijk wordt genoten.

XVIde AFDEELING.

Art. 54. De menigvuldige posten, waarvoor de juiste raming niet wel te voren is op te maken, geven, ten gevolge der ondervinding gedurende vele jaren, in verband met de bijzondere omstandigheden die elk jaar medebrengt, aanleiding tot het vaststellen der aan te vragen som voor onvoorziene uitgaven. Deze aan gelegenheid moet in verband gebracht worden met hetgeen later ad *artikel 2* zal worden gezegd.

XVIIde AFDEELING.

De Minister doet met den meestmogelijken spoed, maar tevens met de grootste nauwgezetheid, de proefnemingen met het stalen veldgeschut voortzetten, ten einde de vereischte zekerheid te verkrijgen, of de uitwerking en eigenschappen daarvan die van het bestaande bronzen veldkanon van 8.4 cM. voldoende overtreffen om de aanschaffing van stalen geschut te wettigen.

Volgens alle opgaven is de vuuruitwerking van den in beproeving zijnden vuurmond, die een getrouwe kopie is van de in Duitschland in 1873 aangenomen stalen veldkanonnen, zeer groot. Doch daar deze uitwerking alleen verkregen is kunnen worden, door het aanwenden van groote ladingen en zware projectielen, zijn de terugwerking op de affuit en de terugloop aanzienlijk.

Door sommigen is dan ook beweerd dat in Duitschland eenige affuiten bezweken zouden zijn, terwijl de groote terugloop als een werkelijk bezwaar wordt voorgesteld, zoodat de aldaar aangenomen lading van 1.50 kilo reeds zou zijn verminderd. Dit een en ander moet onderzocht worden alvorens een beslissing te nemen, en ook daartoe moet deze proef dienen. Tevens zal hij benut worden

om onderscheidene zaken van meer ondergeschikt belang, bijv. de wijze van bepakkings, na te gaan.

Art. 55. I en II. De prijzen voor de geweren klein kaliber en revolvers zijn door de fabrikanten opgegeven en de ondergeteekende heeft dus vermeend geen mindere som daarvoor te moeten aanvragen, ten einde geen teleurstelling te ondervinden. Beide soorten van vuurwapenen zullen te Maastricht worden aangebesteed.

Art. 58. I. De Minister is volkomen bereid zijne inzichten te doen kennen nopens de garnizoensindeeling, die ten grondslag zal moeten strekken van de kosten, voor de kazerneering nu en in de volgende jaren aan te vragen.

De indeeling der garnizoenen regelt zich naar de onderscheidene eischen, als: de beveling in verhouding tot de bevolking, met het oog op de lichte der miliciens uit de verschillende provinciën;

de regelmatige verspreiding der troepen, in verband met de indeeling van het veldleger in divisien en brigades;

De geschiktheid der steden tot garnizoensplaatsen, zoowel wat oefeningsterreinen, als toestand van kazernement enz. betreft.

Geen dezer eischen kan uitsluitend als grondslag worden aangenomen, maar zij moeten zooveel doenlijk met elkander in verband worden gebracht.

Één principe moet in zijn geheel worden doorgevoerd, namelijk het brengen der depots achter de liniën. Dit tracht men zoo spoedig mogelijk te bereiken. Het nieuwgebouwde magazijn te Amsterdam is ingericht voor vier depots, twee der infanterie, een der cavalerie en een der vestingartillerie. Te Gouda wordt voor een depot meerder de noodige aanbouw voorgesteld.

De infanterie komt dus in groote trekken als volgt: 1ste divisie met reservebrigade, Zuidholland, Zeeland, westelijk deel van Noordbrabant; hoofdkwartier 's Hage; 2de divisie, Noord- en Zuidholland; hoofdkwartier Haarlem; 3de divisie, oostelijk Noordbrabant en Limburg; hoofdkwartier 's Bosch; 4de divisie, oostelijke provinciën benoorden de groote rivieren; hoofdkwartier Arnhem.

De cavalerie: een regiment in Zuidholland, een in Noordholland, een in Noordbrabant en Limburg, en een aan den IJssel.

De veldartillerie: een regiment te 's Hage, Leiden en Breda, en een te Arnhem, Utrecht en Zutphen.

De onvermijdelijke verspreiding der vestingartillerie kan de oefeningen in het gebruik der vuurmonden niet voor de vele garnizoenen verzekeren. Die kunnen slechts bij jaarlijksch kampeeren worden gehouden, en tot dat einde zal het terrein op de Veluwe een geschikte en onmisbare gelegenheid daarstellen.

De rijdende artillerie vereenigd te Amersfoort. De mineurs en sappeurs te Utrecht. De pontonniers te Dordrecht.

Als meer algemeene beschouwing ter zake, diene nog het volgende:

Niet alleen de locale eischen, hiervoren genoemd, dwingen tot de plaatsing van het veldleger in de thans reeds als garnizoen bekende steden, maar ook andere overwegingen leiden daartoe. Europeesche verwickelingen, die geheele of gedeeltelijke mobilisatie en oproeping der militielichtingen noodzakelijk maken, kunnen geacht worden in de eerste plaats observatiestellingen te zullen vereischen, om de neutraliteit van ons grondgebied te doen eerbiedigen, inzonderheid van de gedeelten onzer grenzen, die in verband met de eventueele oorlogstoestanden onzer naburen algemeen erkend zijn als strategische landstreken. En wij moeten niet alleen onze neutraliteit en onze rechten handhaven als onafhankelijke Staat, maar ook aan de internationale plichten voldoen, die zoo nauw zijn verbonden aan ons recht van bestaan als zelfstandige Mogendheid, als kleine maar gewichtige schakel in de rij der Europeesche volken. Daarom is aan het geheel losmaken der aanvoering van ons veldleger uit de territoriale banden de meeste zorg gewijd, en heeft dit ten grondslag gestrekt tot de nieuwe regeling der militaire afdelingen, gelijk hiervoren uitvoerig is toegelicht.

Uit de onlangs bevolen garnizoensveranderingen, reeds ter algemeene bekendheid gebracht, kan blijken, dat die in hoofdzaak ten doel hebben, de depots achter de linien te brengen. Men zal trachten zoo spoedig doenlijk dit doel geheel te verwezenlijken. Zoolang zulks echter niet is geschied, kan de indeeling der garnizoenen nog niet geacht worden definitief geregeld te zijn.

Uit de daartoe betrekkelijke aanvraag kan blijken, dat het voorstel tot verbetering van het kazernement, geheel in verband staat met de voornoemde beginselen.

Er wordt aangevangen met de verbetering en uitbreiding der bestaande kazernen, waardoor men het spoedigste nadert tot de geheele rationeele indeeling, en wordt geen aanbouw voorgesteld, waarvan de doelmatigheid in twijfel zou kunnen worden getrokken. Te gelijker tijd wordt aan dringende behoeften van verbetering, die geen langer uitstel kunnen lijden, voldaan.

Behalve de onderhanden zijnde aanbouw op Damlust te Utrecht en de verbetering der stalling voor het regiment rijdende artillerie te Amersfoort, wordt dan ook geen aanbouw van stallen in die aanvraag begrepen.

Er zullen wel later enkele geheel nieuwe kazernen moeten worden gebouwd. Bij de aanvragen van gelden daartoe zal dan het betoog moeten geleverd worden, dat die kazernen overeenkomstig het aangenomen stelsel en de bestaande behoeften zijn ontworpen.

II, b. De verwezenlijking van het denkbeeld, om nieuwe kazernen te 's Gravenhage te bouwen, zou zeer kostbaar voor het Rijk zijn, want de kazernegebouwen aldaar behooren aan de gemeente en zijn bij het Rijk in bruikleen. Ging men dus over tot het bouwen van nieuwe kazernen en werden mitsdien de oude verlaten, dan zouden die aan de gemeente moeten worden teruggegeven, waardoor de bate van verkoop er van niet ten voordeele van 's Rijks schatkist zoude komen.

Uit den toelichtenden staat kan blijken, dat de hier besproken verbeteringen hoofdzakelijk ten doel hebben, ruimer logies voor de manschappen, en betere woningen voor gehuwden.

Het aangevraagde voor 1876 wordt op ongeveer de helft der benoodigde kosten voor het kazernement te 's Hage geschat.

c. Te Breda wenscht men ook tot hetzelfde resultaat te geraken in de zoogenaamde Kloosterkazerne, waarvan een der vleugels bovendien uiterst bouwvallig is en daarbij zeer slecht ingericht. Wanneer bedoelde vleugel wordt vernieuwd, zal men behoorlijk kunnen voorzien in beter logies. Daarbij zullen afzonderlijke gebouwtjes voor keuken en privaten worden gemaakt, waardoor zeer veel tot betere bewoonbaarheid zal worden bijgedragen. Het voornemen bestaat niet, meerdere troepen in deze kazerne te huisvesten.

De meeste gehuwde militairen wonen te Breda in de zoogenaamde Hooge Barakken, gebouwen, die zoo oud en bouwvallig zijn, dat geen herstelling, ja zelfs geen dagelijksch onderhoud er van mogelijk is. De slechte inrichting en ligging, gepaard aan den bouwvalligen staat waarin zij verkeeren, maken deze woningen zoo slecht en zoo onrein, zoo beneden kritiek, dat het niet verantwoord zou zijn, daarin langer menschen te laten wonen, en zeker geen onderofficieren, waarvan men den stand wenscht te verheffen. Met het oog op dien toestand, op de eischen der hygiëne en der zedelijkheid, mogen deze verbeteringen, dat is het bouwen van nieuwe woningen, niet uitgesteld worden. Zij zijn gebiedend noodig.

De vroegere aanbouw te Breda heeft bestaan in het verbouwen van het arsenaal enz. tot kazernen en stallen en het maken eener nieuwe manege.

De geheele kosten dezer verbeteringen aan kazernegebouwen te Breda, worden op ongeveer f 200,000 geschat.

d. Voor de geheele voltooiing van de voorgestelde verbeteringen en aanbouw te Arnhem, zullen later wellicht nog f 50,000 gevorderd worden.

Wat den aanbouw der bakkerij aldaar aangaat, zij het volgende medegedeeld. In der tijd is men overgegaan om in de meeste garnizoenen, waarvan de sterkte

aan militairen dit vorderde, militaire bakkerijen op te richten, ten einde zich van de particuliere leveranciers, die veelal stof tot gegronde klachten gaven, los te maken, en onder eigen beheer aan den soldaat goed en goedkoop brood te verschaffen. Ook met het oog op de aanzienlijke behoefte aan dit voedingsmiddel in tijden van mobilisatie en om dan vooral niet afhankelijk te zijn van particuliere leveranciers, is het raadzaam bakkerijen te bezitten, die onder militair beheer staan, en waarin men juist daardoor, zoo dit noodig wordt geoordeeld, den geheelen dag — ja zelfs een gedeelte van den nacht — kan doen werken om het noodige brood, soms ook beschuit, te doen vervaardigen.

Te Arnhem bestaat zoodanige bakkerij in een gehuurd gebouw, dat slechts middelmatig aan de vereischten voldoet. De huur van dit gebouw is door den eigenaar opgezegd, en dit heeft aanleiding gegeven tot het voornemen om gedurende den tijd, dat deze huur nog loopende is, over te gaan tot het bouwen eener eigen bakkerij, bestemd om in tijd van vrede niet alleen het garnizoen te Arnhem, maar ook te Doesburg van brood te voorzien, en in tijd van mobilisatie te kunnen zorgen voor den aanvoer van brood, ten behoeve van de troepen die aldaar en verder in den omtrek dier plaatsen gestationneerd kunnen worden.

De vraag, of in plaatsen waar zich particuliere broodfabrieken bevinden, deze voldoende zijn te beschouwen om de troepen van brood te voorzien, geeft aanleiding tot de opmerking, dat bij de militaire bakkerijen het gebruik van gebuild meel streng verboden is, en er mogen dan ook geen builmachines aanwezig zijn. In de broodfabrieken vindt men wel degelijk dergelijke machines. Daar worden verschillende soorten van brood bereid en het meel in meer of mindere mate gebuild. Zoo die fabrieken het brood aan de militairen leverden, zou geen voldoende waarborg bestaan, dat het voor den soldaat van die qualiteit zou wezen, als verlangd wordt. Ook zou het de vraag nog zijn, of in tijd van mobilisatie de particuliere broodfabrieken genegen of bij machte zouden wezen in de alsdan zoo aanzienlijke behoefte te voorzien.

Het afzonderlijk personeel bij de militaire bakkerijen zal aan de sterkte der korpsen niet hinderlijk zijn, immers de administrateurs en de zoogenaamde sergeanten van politie zijn gepensioneerde onderofficieren en de meestersbakker zijn in den regel burgerpersonen. Het laatste is ook het geval met de knechts, en alleen bij gebrek aan zoodanige knechts worden eenige weinige soldaten (veelal miliciens), die het beroep van bakker vroeger uitoefenden, daartoe dan weder tijdelijk bestemd. En wat nu het loon voor deze geëmployeerden betreft, dit wordt onder den prijs van het brood berekend, 't welk bij de particuliere inrichtingen, waarbij door de meerdere werkzaamheden het personeel zou moeten worden uitgebreid, mede het geval zou zijn.

e. Tot de verbetering der kazerne te Schoonhoven zal eene som van ongeveer *f* 40000 vereischt worden. Die uitgaven worden gevorderd voor een nieuw nevengebouw voor ruimere leerzalen, en verbetering van verschillende bekrompen lokalen in de kazerne. Men moet hierbij inachtnemen dat hoewel de hierbedoelde kazerne slechts voor eene compagnie bestemd is, het hier geldt de instructie-compagnie voor de artillerie, voor welke veel hoogere eischen moeten worden gesteld dan voor een gewone compagnie.

f. Zooda's vroeger is opgemerkt, bestaat het voornemen te Gouda twee depotbataljons der infanterie te plaatsen. Alvorens daartoe te kunnen overgaan, dient de kazerne te worden vergroot.

De geheele uitgave zal ongeveer *f* 150600 belooopen.

Voor depotbataljons kan Gouda als een geschikte garnizoensplaats beschouwd worden, in overeenstemming met de door niemand betwiste wenschelijkheid van alle depots achter de liniën te brengen. Tot de vergrooing der bestaande kazerne voor het genoemde doel, bestaat goede gelegenheid, zonder tot aankoop van terrein te behoeven over te gaan.

Dat in een groot aantal garnizoenen de uitgebreidheid der exercitieterreinen veel te wenschen overlaat, is eene niet geheel te ontwijken onvolkomenheid.

g. Tot den bouw eener nieuwe infirmerie te Amersfoort is men wel verplicht over te gaan, aangezien de bestaande uiterst gebrekkig is en herhaaldelijk door den Inspecteur van het geneeskundig Staatstoezicht met de meeste klem op het bouwen eener nieuwe is aangedrongen, alsmede op de verbetering van de kazernegebouwen. Die aandrang is zoo sterk geweest, dat de Minister zich niet verantwoord zou rekenen langer te dralen daartoe de noodige gelden aan te vragen. De kosten der nieuwe infirmerie worden op ongeveer f 125 000, het verbeteren der kazerne op f 150 000 geraamd.

h. Gelijk in de Memorie van Toelichting is vermeld, stelt de Minister zich voor, om de gelden, voor den aankoop van het schietterrein, als suppletair op de begrooting voor 1875 aan te vragen, zoodra de koopacte voorwaardelijk zal zijn gesloten. Hij had gehoopt zulks reeds vroeger te kunnen doen, doch bijkomende omstandigheden hebben dit nog tegengehouden. Omtrent den koop prijs is hij echter zoo verre gevorderd, dat hij thans kan mededeelen dat die de som van f 100 000 niet zal te boven gaan.

Het onderzoek om zoodanig terrein achter de liniën te verkrijgen, heeft tot de uitkomst geleid, dat die terreinen aldaar niet worden aangetroffen. De moeielijkheid, om dergelijk terrein te vinden voor een niet te buitensporig hooge som, zal niet bevreemden, als men op de aangegeven afmetingen van 8000 meter lengte en 2000 meter breedte let. Uit die afmetingen volgt ook, dat in den omtrek van het kamp bij Milligen zoodanig terrein niet zou zijn te verkrijgen.

De onmisbaarheid van zoodanig terrein voor de oefeningen der vestingartillerie, is in § 8 der Memorie van Toelichting uiteengezet.

Het bedoelde terrein is op de Veluwe gelegen, nabij en ten zuiden van den Centraal Spoorweg, in dezelfde richting als deze over de lengte, tusschen de stations Epe-Elburg en de halte te Wezep.

Deze ligging aan den spoorweg is een zeer gunstige omstandigheid. Als men het doel in aanmerking neemt, waartoe het moet worden ingericht, zal die ligging buiten de centrale defensieliniën wel als geen bezwaar kunnen gelden. De artillerieschiettroepen zullen aldaar, evenals tot nu toe te Waalsdorp en te Zeist geschiedt, bij seriën kamperen. Bij mobilisatie zullen zij naar hunne bestemming moeten vertrekken, en dit kan, onder medevoering van het voor de oefeninge gebruikt wordende materieel, door de nabijheid van het spoorwegstation, onmiddellijk geschieden.

III. Van alle voorgestelde werken zijn niet uitgewerkte plannen voorhanden, dit moet toegegeven worden; zulks is bij de vele andere werkzaamheden, bij de onzekerheid waarin men verkeert wat zal kunnen geschieden (het is ook meermalen voorgekomen dat ontwerpen, zelfs bestekken, gereed waren en er geen gelden voor werden toegestaan), bij bezwaren van localen aard, en eischen, die soms eerst later gesteld worden, ook niet doenlijk; maar verrcweg de meeste zijn onderhanden, en van sommige, zooals van woningen voor gehuwden te Breda en de verbeteringen te Schoonhoven, zijn de bestekken reeds gemaakt. Van laatstgenoemde zal de aanbesteding weldra kunnen geschieden.

De globale schatting der geheele kosten, is thans bij de afzonderlijke onderdeelen vermeld.

Artikel 2.

Reeds bij vorige gelegenheden is ten aanzien van den hier geuiten wensch, te kennen gegeven, dat wanneer de aangewezen artikelen niet vatbaar waren voor overschrijving uit het onvoorzien, zij dan noodwendig hooger moesten gesteld worden, om zekerheid te bekomen dat in al de behoeften gedurende het dienstjaar zou kunnen voorzien worden. Het gevolg daarvan zou wezen, verhooging van het eindcijfer.

Bij al de wapenkorpsen, bijvoorbeeld, worden voor het incompleet aan officieren en manschappen, en voor hen die met verlof gaan of in de hospitalen worden opgenomen, vrij aanzienlijke sommen van het tot compleet benodigde afgetrokken.

Dit geschiedt natuurlijk bij raming. Blijkt het later dat de raming te groot is geweest, dat er meerder Officiëren zijn aangesteld, meerder manschappen zijn aangenomen, minder met verlof gegaan of opgenomen zijn in de hospitalen, dan ontstaat er een tekort, en dit kan, zoo als de begrooting nu is ingericht, uit het onvoorzien worden aangevuld, zonder dat zulks telkens bij een speciale wet behoeft bepaald te worden.

Zoo worden ook in al de aangewezen artikelen verschillende onderwerpen, niet uitsluitend op het personeel betrekking hebbende, hetzij bij raming of voor memorie uitgetrokken, omdat die met geen juistheid zijn te berekenen. Kunnen die niet, desgevorderd, uit het onvoorzien worden bestreden, dan zou ook dit tot verhooging van de bedoelde artikelen aanleiding moeten geven.

De Minister zou er dus prijs op stellen, dat het hier bedoelde artikel geen verandering onderga.

Ten slotte wenscht de Minister nog eene opmerking hierbij te voegen, ter verduidelijking van eenige cijfers, opgenomen in de Bijlage van de Memorie van Toelichting »Algemeen overzicht der begrooting».

Onder »B. Voorstellen» komt voor: eersten regel: »Verhooging soldijen kader, f 188 500».

Dit bedrag is evenwel vermengd met kosten voor uitbreiding van het kader bij onderscheidene korpsen, toegelicht in de 2de, 3de en 4de alinea's van § 16 der Memorie van Toelichting;

derden regel: »Uitbreiding der veldartillerie, personeel, f 87 000».

Deze kosten moeten ook in verband beschouwd worden met de soldijen der meerdere miliciens, welke, zoo zij niet bij de veldartillerie gevoerd werden, bij andere wapens zouden moeten voorkomen, en waardoor de hoogere soldij bij de veldartillerie als gevolg der uitbreiding moet worden in rekening gebracht.

De uitgaven, onder het genoemde hoofd gebracht, zullen juist zijn vermeld, wanneer de eerste en derde regels aldus worden gelezen:

III en V.	Verhooging soldijen kader.....	f 127 000	§ 5.
.....	.....	.....	.....
III.	Uitbreiding van	kader (behalve bij de veldartillerie).....	» 15 500
		veldartil-personeel... lerie {.....	» 133 000
.....	.....	.....	§ 16, 2de, 3de en 4de alinea. § 6.

Het totaal bedrag van f 4165 500 blijft onveranderd.

's Gravenhage, den 20sten November 1875.

De Minister van Oorlog,
ENDERLEIN.

STAAT van het getal, volgens de organisatie, bij elk wapen benoedigde, en van het getal aanwezige onderofficiëren en korporaals, op den 1sten Juli 1875.

Benoodigd volgens de organisatie.

Infanterie: onderofficiëren, bij de staven 215 (hieronder niet begrepen 164 muziekanten); bij de compagnieën 1686; korporaals, bij de staven 37; bij de compagnieën 1836. Totaal: 1901 onderofficiëren en 1873 korporaals.

Cavalerie: onderofficiëren, bij de staven 49; bij de compagnieën 230; korporaals, bij de compagnieën 272 (hieronder niet begrepen 90 appointés). Totaal: 279 onderofficiëren en 272 korporaals.

Artillerie: onderofficiëren, bij de staven 54 (hieronder niet begrepen 50 conduc-

teurs en 6 wapencontrôleurs); bij de compagnieën 548; korporaals, bij de staven 11; bij de compagnieën 519. Totaal: 602 onderofficieren en 530 korporaals.

Genie: onderofficieren, bij de staven 12 (hieronder niet begrepen 40 opzichters); bij de compagnieën 60; korporaals, bij den staf 1; bij de compagnieën 50. Totaal: 72 onderofficieren en 51 korporaals.

Aanwezig, na aftrek van hen die op de bureaux werkzaam zijn, die den titulaires graad hebben, die voor het officiersexamen studeeren.

a. *Voor den velddienst geschikt.*

Infanterie: onderofficieren 1699 (waaronder niet begrepen 113 muzikanten), korporaals 805.

Cavalerie: onderofficieren 262, korporaals 231.

Artillerie: onderofficieren 519 (hieronder niet begrepen 48 conducteurs en wapencontrôleurs), korporaals 355.

Genie: onderofficieren 50 (hieronder niet begrepen 40 opzichters), korporaals 38.

b. *Alleen bruikbaar bij de depots.*

Infanterie: onderofficieren 45, korporaals 30

Cavalerie: Id. 6, Id. 1

Artillerie: Id. 13, Id. 9

Genie: Id. 7, Id. 4

BEGROOTING VAN UITGAVEN VOOR DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1876.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS.

§ 1. Bij het onderzoek van de begrooting van uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, werd in de eerste plaats opgemerkt, dat men hier niet te doen had met eenig algemeen plan van versterking der liniën, die, volgens art. 2 der wet van den 18den April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), het eerst tot verbetering in aanmerking moeten komen, maar met een voorstel van veel meer beperkte strekking. Zondert men toch een paar werken uit, namelijk de batterijen aan den *Hoofddijk* en bij het *Hemeltje* (art. 5, 6°., van het wetsontwerp) en het fort aan den *Nieuwen Maasmond*, (art. 9, 1°.), dan bepaalt alles zich tot het aanvragen van eenige gelden ter verbetering van de *bestaande* werken of van de inondatiemiddelen in de Nieuwe Hollandsche linie (art. 5); in de stelling van den Helder (art. 6); in de vestingen Willemstad (art. 8) en Hellevoetsluis en in het land van Voorne (art. 9, 2^oi).

De projecten dier verschillende werken schijnen evenwel nog niet gereed. De totaalkosten voor elk werk worden althans nergens opgegeven. Men schijnt eenvoudig de lijst der bestaande werken ter hand genomen en achter elk werk een zeker bedrag als eersten termijn uitgetrokken te hebben, zonder dat men zich rekenschap heeft gegeven van het bedrag der totale ramingsom. Bovendien is bij deze voordracht geheel afgeweken van de bij art. 2 der vestingwet voorgeschreven volgorde van uitvoering. Immers, volgens dat artikel moet aan de werken, voorkomende in de artt. 8 en 9 dezer voordracht (Hollandsch Diep, Volkerak, Monden van de Maas en Haringvliet) eerst dan worden begonnen, wanneer de Nieuwe Hollandsche waterlinie en de stelling van den Helder geheel, de sperforten en de stelling van Amsterdam ten deele voltooid zijn.

Vrij algemeen kon men zich met deze wijze om uitvoering aan de vestingwet te geven niet vereenigen. Door zich te bepalen tot het aanvragen van gelden voor de verbetering van eenige werken maakt de Minister zich zijne taak voorzeker zeer gemakkelijk. Maar men mag betwijfelen of op die wijze elke linie naar een behoorlijk inengrijpend plan en overeenkomstig de eischen des tijds versterkt zal worden. Ook is het duidelijk, dat de Kamer geen som van f 4,222,560 voor eerste termijnen kan toestaan, zoolang haar niets bekend is omtrent het totaalbedrag der raming, terwijl zij evenmin hare goedkeuring kan verleenen aan een door den Minister volstrekt niet gemotiveerde afwijking van de bij de wet voorgeschreven volgorde van uitvoering.

§ 2. Nog uit een ander oogpunt gaf deze begrooting en hare toelichting aan onderscheidene leden tot bedenking aanleiding. Het blijkt nu toch, dat deze Minister ten aanzien van de wijze van versterking der hier in aanmerking komende stellingen weder geheel andere meeningen dan zijne voorgangers is toegedaan.

In de *Nieuwe Hollandsche waterlinie* wordt nu afgezien:

van de werken buiten de vesting *Naarden*;

van het fort bij *Westbroek* (waaromtrent door den Minister WEITZEL bij gemeine, ter griffie gedeponeerde nota, mededeelingen zijn gedaan);

van het fort bij *Bureveld*, dat den toegang tot Utrecht van de zijde van het dorp de Bildt;

van het fort bij *Oud-Wulven*, dat den toegang tot Utrecht van de zijde van den Bosschen spoorweg moest dekken.

Deze werken, noodig geoordeeld door 's Ministers voorganger, komen ten deele ook voor in de door den Generaal VAN STIRUM opgemaakte Bijlage der vestingwet. Het fort bij *Bureveld* wordt nu vervangen door eene batterij aan den *Hoofddijk*, het fort bij *Oud-Wulven* door eene batterij bij 't *Hemeltje*. Maar de Minister zelf is blijkbaar niet geheel overtuigd, dat de toegangen aan die zijde door die batterijen op voldoende wijze beschermd zijn. Immers in § 2 der Memorie van Toelichting wordt op de mogelijkheid gewezen, dat een ander Minister, behalve die batterijen, nog meer vooruitgeschoven werken noodig zal achten.

Van het maken van een *stuw in de Lek* beneden *Vreeswijk*, het dekken van de brug te *Kuilenburg* en van de sluis te *Wijk* bij *Duurstede* schijnt nu te zijn afgezien.

In de stelling van *den Helder* wil de Minister een fort bouwen op de *Harsens*; daarentegen wenschte de Minister WEITZEL een fort op *de Laan*, de Minister VAN STIRUM, blijkens de Bijlage der vestingwet, een fort op *den Zuidwal*. Van de uitbreiding der batterij op het *Wierhoofd*, van den aanleg eener kustbatterij bij het *Meteorologisch observatorium*, door zijne beide voorgangers wenschelijk gekeurd, schijnt deze Minister geen voorstander. Wat hij met het landfront der stelling van den Helder wil doen, blijkt niet.

Wat betreft de *sperforten* nabij *Zutfen* en *Zwolle*, met den aanleg daarvan is nog geen begin gemaakt, omdat de Minister zich met de keuze der plaatsen van zijn voorganger niet vereenigen kon.

Ook ten aanzien der wijze van verbetering der stelling van 't *Hollandsch Diep* en der stelling van het *Haringvliet* schijnt de Minister weder andere denkbeelden te huldigen, dan in de Bijlage der vestingwet zijn neergelegd. Vroeger waren het vooral de forten buiten *Willemstad*, die verbetering eischten, en moest aan het *Haringvliet* vóór alles het fort aan de *Hoornsche* hoofden worden gebouwd, terwijl in de Bijlage der vestingwet het maken van een fort voorwaarts van de brug over den *Moerdijk* in de eerste plaats werd genoemd. Van dit alles is nu geen sprake meer. Thans wordt in de eerste plaats noodig gerekend de vestingwerken van *Willemstad* en de vestingwerken van *Hellevoetsluis* te verbeteren.

In alle afdeelingen gaf men zijne bevreemding te kennen, dat de Minister nergens de redenen vermeldt, waarom hij ten aanzien dezer punten met zijne voorgangers in gevoelen verschilt; zelfs vraagt men zich vruchteloos af, waarom de Minister de verschillende werken in de *Nieuwe Hollandsche waterlinie* wil laten varen. Trouwens wordt overal in de Memorie van Toelichting ten opzichte der beweegredenen van de gedane voorstellen het stilzwijgen bewaard. Maar bovendien, welke waarborgen heeft men, dat een eventuele opvolger des Ministers, niet weder andere inzichten zal hebben? Zelfs al keurt men het goed, zooals met vele leden het geval was, dat de Minister de omvangrijke plannen tot het bouwen van forten van zijnen voorganger niet overneemt, dan behoeft het toch geen betoog, dat bij zulk eene voortdurende wisseling van plannen en denkbeelden, nimmer een samenhangend geheel, uitvloeisel eener zelfde grondgedachte, zal worden verkregen.

Daarom werd in enkele afdeelingen aangedrongen op de samenstelling eener nieuwe Bijlage, houdende opgave van alle nog aan te leggen werken, en wijziging van art. 2 der vestingwet in dien zin, dat die Bijlage verbindend werd voor alle Ministers van Oorlog. Andere leden verlangden eene permanente commissie van uitvoering in den geest als ten vorigen jare (zie § 2 van het Voorloopig Verslag

over de vestingbegrooting voor 1875) werd aangegeven. Gaarne zou men hieromtrent de zienswijze van den Minister vernemen.

§ 3. De bovenontwikkelde bedenkingen betreffen hoofdzakelijk den aard en den omvang dezer voordracht en de wijze van toelichting. Maar ook uit een financieel oogpunt laten de gedane voorstellen veel te wenschen over. Na al hetgeen over de kosten van uitvoering der vestingwet ten vorigen jare is voorgevallen, had men mogen verwachten, dat de Regeering ditmaal aan dit punt hare bijzondere aandacht zou hebben gewijd. Doch juist het tegendeel is geschied. De financieele zijde der quaestie wordt, zoo mogelijk, met nog grooter luchthartigheid dan ten vorigen jare behandeld. Toen werden althans nog de totaalramingen voor de kosten van elk fort opgegeven. Thans worden deze geheel weggelaten en alleen, zonder eenige toelichting, eerste termijnen aangevraagd. Niets wordt gezegd omtrent het bedrag, waarop de kosten van uitvoering der vestingwet door dezen Minister wordt geschat. Waarom wordt voor vestingwerken thans een bedrag van f 4,222,560 aangevraagd? De vestingwet wil voltooiing van het vestingstelsel binnen een tijdvak van 8 jaar. Staat het aangevraagde bedrag daarmede in verband? Zoo ja, waarop berust de meening van den Minister, dat het vestingstelsel, gaat men op den sedert 1874 ingeslagen weg voort, binnen den bepaalden tijd in den vereischten toestand zal komen? In 1875 werd eene som van f 2,500,000 verwerkt; thans wordt f 4,222,560 aangevraagd. Aldus zal in twee jaren f 6,722,560 zijn besteed. Het behoeft geen betoog, dat men op die wijze niet tot eene voltooiing binnen den bepaalden termijn zal geraken. Enkele leden, in ééne afdeeling, meenden dan ook op krachtiger aanvatting van de uitvoering der vestingwet, wat den aanleg van nieuwe werken betreft, te moeten aandringen.

Overigens had men, in alle afdeelingen, groot bezwaar tegen het denkbeeld om in deze begrooting ook de kosten voor het kust- en zwaar vestinggeschut op te nemen. Men begreep niet hoe de ambtgenooten van den Minister van Oorlog, die toch met hem over het eindcijfer der vestingbegrooting van gedachten moeten hebben gewisseld, dergelijke regeling hadden kunnen goedkeuren. Elke contrôle, elke vergelijking met vroegere uitgaven en becijferingen wordt daardoor, zoo niet onmogelijk gemaakt, dan toch in hooge mate bemoeielijkt. De bewering, voorkomende in § 2 van de Memorie van Toelichting der begrooting van Hoofdstuk VIII, dat op die wijze »de beoordeeling en de discussiën der uitgaven voor de vestingwerken op den zuiversten grondslag kunnen worden behandeld», schijnt dan ook moeielijk als juist te kunnen worden beschouwd. Bovendien is deze regeling in rechtstreekschen strijd zoowel met de vestingwet zelve als met de wet van 3 December 1874 (*Staatblad* n°. 193), tot uitvoering der vestingwet. De laatste zegt uitdrukkelijk, dat alleen gelden kunnen worden aangevraagd voor vestingwerken.

De gronden, die voor dit zonderlinge voorstel worden aangevoerd, schijnen al zeer weinig afdoende. Een fort, zegt de Minister, is niet compleet zonder geschut. Maar volgt daaruit, dat het geschut moet voorkomen op de begrooting van die forten? De vestingbegrooting maakt een deel uit van de algemeene oorlogsbegrooting. Op deze laatste komt een afzonderlijke post voor geschut voor; jaren achtereen werden daarop onder anderen ook de gelden voor kust- en vestgeschut gebracht. Nu zal men plotseling een deel van dien post, namelijk het bedrag voor kust- en vestinggeschut, naar de vestingbegrooting overbrengen. Waartoe? Immers, wanneer de Minister wenscht, dat de aanschaffing van zwaar geschut gelijken tred zal houden met de voltooiing der vestingwerken, wat belet om telkens op dezelfde oorlogsbegrooting, waartoe de vestingbegrooting behoort, zooveel geld voor dat geschut aan te vragen als noodig zal worden geacht? De Minister ziet hier blijkbaar het onderscheid voorbij tusschen eene krijgskundige quaestie en eene quaestie van comptabiliteit. Uit een krijgskundig oogpunt is een fort zonder waarde zoolang het niet van het noodige geschut is voorzien. Maar dit is ook het geval zoolang de troepen, de munitie, de levensmiddelen enz. ontbreken. Toch zal het wel niemand in de gedachte komen op de vestingbegrooting ook de soldijen te brengen voor de troepen, of de gelden voor mondvoorraad,

voor nachtleger en zoo meer. Of heeft men later ook voorstellen in dien zin te wachten?

Er waren echter ook, in ééne afdeeling, enkele leden die zich met het nieuwe voorstel konden vereenigen. Feitelijk, zeiden zij, is het dan toch waar, dat eene versterking, zonder het noodige artilleriemateriëel, voor de verdediging geen waarde heeft, en bestaat er bij de Verteenwoordiging bedenking tegen den eenen of anderen post, zij kan dien evengoed lichten uit de vestingbegrooting als uit de begrooting voor het VIIIste Hoofdstuk. Deze leden zouden zelfs niet ongaarne hebben gezien, dat de Minister in zijn stelsel nog een stap verder ware gegaan, en op deze begrooting ook de gelden had aangevraagd voor hetgeen verder, nevens het geschut, nog in de forden noodig is, zal men kunnen zeggen, dat zij in geheel verdedigbaren toestand verkeerden.

§ 4. Met het oog op de bepaling van art. 4 der vestingwet, volgens welke de opgeheven vestingwerken uiterlijk binnen drie jaren aan het bestuur der domeinen moeten zijn overgegeven, werd door onderscheidene leden op meer spoed bij deze overgave aangedrongen. Men deed hier evenwel opmerken, dat er, volgens de wet, in de vestingen zekere terreinen voor militair gebruik moeten worden gereserveerd, en dat de keuze en het omschrijven en in teekening brengen dier terreinen veel tijd vordert. Bovendien eigent deze zaak zich beter om bij het reeds ingediende jaarlijksche verslag, bedoeld bij art. 6 der wet, dan bij de vestingbegrooting te worden behandeld.

§ 5. Opnieuw werden, als ten vorigen jare, door onderscheidene leden bezwaren geopperd tegen het aanwijzen der Indische baten voor de uitvoering van het vestingstelsel. Het denkbeeld om in de uitgaven, voor de voltooiing van het vestingstelsel gevorderd, door middel van eene leening te voorzien, kwam andermaal ter sprake en vond zoowel voor- als tegenstanders. Hoe is daarover, vroeg men, het gevoelen van den Minister van Oorlog?

Art. 1.

1ste AFDEELING.

Materieel der artillerie.

1. Het wekte bevreemding, dat deze afdeeling, de eerste van het wetsontwerp, toegelicht wordt in de laatste paragrafen der Memorie van Toelichting. Wat de toelichting zelve betreft, men achtte haar niet zeer volledig noch duidelijk, ja zelfs hier en daar geheel onbegrijpelijk. Dit geldt vooral de §§ 7 en 8.

De slotalinea van § 7 luidt: »Het blijkt hieruit voldoende, dat door hetgeen ten deze wordt aangevraagd, nog niet het noodige wordt verkregen, om de bewapening der batterijen van ons vestingstelsel reeds geheel op gelijke hoogte te brengen met de bestaande werken; terwijl toch niets mag worden verzuimd om de bewapening met den aanleg der defensiewerken, waarvan die bewapening het hoofddoel is, gelijken tred te doen houden.»

Derhalve: erkennt, dat het aangevraagde onvoldoende is, met het betoog daarneven, dat niets mag worden verzuimd om hetgeen wél voldoende is, te verkrijgen. En juist om de artilleriebewapening der werken gelijken tred te doen houden met de voltooiing der werken, wil de Minister de kosten voor kust- en vestinggeschut op de vestingbegrooting brengen. Zeer afdoende is derhalve deze maatregel ook al niet.

Nu wordt wel in de Memorie van Toelichting gewezen op het ontoereikende »der beschikbare werkkraft in 's Rijks inrichtingen en in particuliere fabrieken», maar kan dit een reden zijn om hetgeen noodig is, niet aan te vragen? Het Ministerie van Oorlog kan immers, evenals thans door dat van Marine geschiedt, aankopen van geschut in het buitenland doen. De groote kalibers kunnen bovendien niet anders dan in het buitenland worden aangeschaft, en

men zal toch niet willen beweren, dat daar ten onzen behoeve in een jaar niet meer dan 11 zware stukken kunnen worden afgeleverd.

De volgende paragraaf laat, wat de duidelijkheid betreft, nog meer te wenschen over. Daar leest men de verzekering, dat er omtrent de *deugdelijkheid* der kanonnen van 15 c.M., van 12 c.M. L. en van 8,7 c.M. (dit laatste cijfer is waarschijnlijk eene vergissing) »voldoende vertrouwbare gegevens zijn verkregen». Iets later wordt gezegd, dat tot de aanschaffing niet zal worden overgegaan »vóór dat voldoende waarborgen zijn verkregen voor de *deugdelijkheid* van het te bestellen geschut». Doch even te voren was medegedeeld, dat de reeds aangevangen proeven *niet zoozeer ten doel hebben de deugdelijkheid der aan te schaffen vuurmonden te onderzoeken*, maar hoofdzakelijk om na te gaan, welke wijzigingen, met het oog op onze toestanden, eventueel wenschelijk mochten blijken, ten einde daarop bij de definitieve bestelling te kunnen letten. Dit alles is geheel onverstaanbaar.

Gaarne wenschte men ook te vernemen, welke wijzigingen, die door onze toestanden geboden worden, de Minister op het oog heeft. Zijn ambtgenoot van Marine acht nadere proeven onnoodig en koopt hetgeen in het buitenland als het beste is aangenomen. De meeste leden twijfelden, of op den weg, door den Minister van Oorlog gevolgd, wel ooit iets goeds verkregen zal worden. Zeker is het althans, dat met al die proeven veel tijd te loor gaat en dat wij op deze wijze gevaar loopen, zooals met ons nieuwe veldgeschut het geval is, na lang talmen vuurmonden aan te schaffen, die elders reeds als verouderd worden beschouwd. Er waren echter ook leden, die het nemen van proeven wel konden goedkeuren. Zelfstandige proeven met het best geachte geschut, al geschieden zij op kleinere schaal dan in het buitenland, verdienen huns inziens daarom aanbeveling, omdat het oordeel in het buitenland over de daar aangemaakte vuurmonden niet altijd voldoende waarborgen van onpartijdigheid aanbiedt.

II. Over de wenschelijkheid der aanschaffing van het zware artilleriematerieel had eene uitvoerige gedachtenwisseling plaats. Van den eenen kant werd gewezen op de hooge kosten. Nauwelijks heeft men zich dergelijk materieel aangeschaft, of het is, tengevolge van nieuwe uitvindingen, weder als verouderd te beschouwen. De tijd van afwachten is dus nog niet voorbij; men handele althans niet, alvorens de vestingwerken voltooid zijn. Hiertegen werd evenwel opgemerkt, dat toch moeielijk met de aanschaffing van het onmisbare materieel gewacht kon worden totdat de laatste, definitieve uitvinding zou hebben plaats gevonden. Wat baten vestingwerken zonder artilleriematerieel dat op de hoogte van den tijd is? Juist omdat de vestingwet de uitvoering der door haar voorgeschreven werken binnen een termijn van acht jaren beveelt, dient er met de aanschaffing van het bedoelde materieel behoorlijke spoed te worden gemaakt.

Intusschen zou men gaarne, alvorens deze gelden toe te staan, van den Minister een opgave ontvangen van het getal vuurmonden van elke soort, dat naar zijn gevoelen, noodig is te achten. Er bestaan toch zeker bij het Departement van Oorlog armeeringsstaten der verschillende vestingen en werken. Is er bezwaar die, alleen voor de leden, aan de Kamer over te leggen? Een vertrouwbare opgave van benodigd geschut behoort op die staten te berusten. Is het algemeen cijfer opgegeven, dan kan de Minister, bij wijze van eersten termijn, even als thans, voor 10 of 11 vuurmonden de gelden aanvragen. De bestelling kan dan geschieden voor het geheele benodigde getal, met bepaling van jaarlijksche aflevering van 10 of meer stukken. Zoodoende zullen de kosten minder hoog loopen dan wanneer met den buitenlandschen fabrikant voor slechts 10 stukken moet worden gecontracteerd. Nog werd gevraagd bij welke fabrikanten de 11 kanonnen en de daarbij behoorende affuiten, bedoeld bij art. 1 a en b, zullen worden aangeschaft, en welke zekerheid men heeft, dat die kanonnen voor den uitgetrokken prijs zullen te bekomen zijn.

In elk geval zal het, naar sommige leden meenden, noodig zijn het getal en het kaliber der aan te schaffen vuurmonden in de wet zelve op te nemen. De ondervinding te dezen aanzien met den vorigen Minister van Oorlog opgedaan,

die, zonder de Kamer te kennen, nieuw materieel voor de veldartillerie aanschafte, maakt waarborgen noodig, dat slechts datgene zal worden aangeschaft, waarvoor de credieten zijn verleend.

Art. 1. Is het hier bedoelde zware kustgeschut geen achterlaadgeschut? Zoo ja, waarom wordt dit dan niet in den toelichtenden staat vermeld, terwijl het bij art. 2, het vestinggeschut betreffende, wel geschiedt?

Vele leden hadden bezwaar tegen de aanschaffing van een kanon van 30,5 cM. à f 180,000. Bovendien wenschte men overeenstemming tusschen de zware kalibers bij Oorlog en Marine. De Minister van Marine wil kanonnen aanschaffen van 28 cM.; die van Oorlog wil nu weder kanonnen van 30,5 cM. Dit gaat niet aan. Volgens sommige deskundigen is ook met kleinere kalibers dan van 30,5 cM. eene voldoende uitwerking te verkrijgen. Die uitwerking hangt toch, gelijk bekend is, niet uitsluitend van de grootte van het kaliber af. Zou men daarom voor de kustbatterijen niet met het kaliber der marine van 28 cM. kunnen volstaan? Nog werd gevraagd, welke kustbatterijen de Minister meer bepaald met dit zware kaliber zou wenschen te bewapenen en hoeveel vuurmonden van 30,5 cM. in het geheel noodig zullen zijn?

Eindelijk werd, onder verwijzing naar de beraadslaging van 18 December des vorigen jaars, de vraag gedaan, welke waarde de tegenwoordige Minister toekent aan de vroegere vuurmonden van 24 cM. ijzer, na de daaraan aangebrachte verbeteringen? En is de Minister ook voornemens vaartuigen, geschikt tot plaatsing van geschut, ter verdediging van onze inondatiën enz. in te richten?

Art. 2. Waartoe bronzen geschut van 12 cM. kort? Het Departement van Marine neemt alleen stalen geschut. De proeven, waarvan § 10 der Memorie van Toelichting spreekt, alsnog geen voldoende waarborg opleverende, zijn sedert volgens de dagbladen ten voordeele van het staalbrons beslist. Is het niet onraadzaam nu toch brons te nemen?

Art. 3. Blijkens het slot van alin. 1, § 11 der Memorie van Toelichting, acht de Minister het wenschelijk, »met kracht" tot de aanschaffing van het benoodigde voor »het torpedowezen" over te gaan. In verband met die uitdrukking is de aanvraag der betreffelijk geringe som van f 100,000 bevreemdend. Doch wat wil de Minister hiervoor aanschaffen? Welke soort torpedo's en hoevele? En is, nu men eindelijk, wat de torpedo's betreft, tot een zekere taakverdeeling tusschen de land- en zeemacht gekomen is, geen organisatie noodig van het personeel voor de torpedo's, door de landmacht te bedienen? Ook werd gevraagd of geen vaartuigen voor de torpedo's moeten worden aangeschaft?

HIDE AFDEELING.

Materieel der genie.

Art. 4. Enkele leden in ééne afdeling wenschten in het belang eener besparing van uitgaven, dat niet te veel uitbreiding mocht worden gegeven aan het getal civiele ingenieurs. Zij meenden, dat bij den bouw van kazernen enz. nog wel gebruik kon worden gemaakt van de diensten van gepensioneerde genie-officieren, aan wie dan een toelage kon worden gegeven. Anderen drongen er op aan, dat aan de burgerlijke ingenieurs het verrichten van die werkzaamheden zou worden opgedragen, die niet van zuiver militaire aard zijn, zooals het bouwen van kazernen, infirmerieën en het houden van toezicht op het onderhoud dier gebouwen; de officieren der genie konden dan uitsluitend bij de militaire werken, de vestingen en forten, worden gebezigd.

Art. 5. I. Bij dit artikel wordt aangevraagd een som van f 2,275,000, hoofdzakelijk voor verbetering van de werken in de Utrechtsche linie. Maar ramingen van het geheel ontbreken. De Kamer weet dus niet voor welk totaal bedrag zij hare toestemming geeft. Bovendien is de Regeering ook niet gebonden door de afzonderlijke sub 1°.—12°. binnen's lijns uitgetrokken posten. Derhalve ontbreekt ook de waarborg, dat juist aan deze werken zal worden gewerkt; een eventuele

opvolger des Ministers kan de geheele som, zoo hem dit doeltreffend mocht voorkomen, voor een of twee forten besteden. Overigens liggen de plannen des Ministers zelve tot dusver in het duister. Hij is niet toegedaan het stelsel der vooruitgeschovene forten, door zijn voorganger omhelsd, maar van zijne eigene voornemens blijkt tot hertoe weinig. Acht hij de Utrechtsche linie, wanneer de werken waarvoor thans gelden worden aangevraagd, voltooid zullen zijn, afgewerkt? Zoo niet, welke werken acht hij dan nog noodig? Waarom dient de Minister niet, gelijk bij alle groote openbare werken geschiedt, aan de Kamer in een algemeen plan met beschrijving van de voorgenomen versterking dezer linie? Vele leden gaven bij deze gelegenheid te kennen, dat zij, zoolang aan dit billijke verlangen niet was voldaan, geen gelden konden toestaan voor nieuwe werken, maar zich moesten bepalen tot het voteeren van sommen, uitsluitend strekkende tot verbetering van de bestaande. Voorts werd splitsing verlangd van het artikel in zoovele artikelen als het thans afzonderlijke posten bevat.

Ten aanzien van de onderdeelen van dit artikel worden nog de volgende opmerkingen gemaakt.

4°. Blijkens den toelichtenden staat strekt de aangevraagde som onder anderen tot het verbeteren van het fort aan den *Gagel*, waaronder het aanleggen van twee batterijen, het voorzien in middelen tot munitieberging, logies enz."

Een jaar geleden (zie Gedrukte stukken 1874—75, 55, n°. 3, blad. 3) las men in de Memorie van Toelichting tot de vestingbegroting voor 1875, ingediend door den Minister WEITZEL:

»In vorige ontwerpen was aangenomen om den post aan den *Gagel* te verbeteren. Die verbetering zou uithoofde van de onbeduidendheid van den bestaanden post bijna dezelfde uitgaven gevorderd hebben als die voor den bouw van een nieuw fort. Uit nadere ingestelde onderzoekingen is gebleken, dat een fort aan den *Gagel* weinig nut zou aanbrengen, daarentegen een fort bij Westbroek eene zeer groote sterkte zal geven aan het gedeelte der linie, dat meer bijzonder de stelling van Utrecht uitmaakt; het voornemen bestaat alzoo om den post aan den *Gagel* niet te verbeteren, en in plaats daarvan een nieuw fort bij Westbroek aan te leggen, waardoor de linkervleugel der stelling voor Utrecht goed gedekt zal zijn.

»Het bestaande gebouw in den *Gagel* kan als wachthuis, als magazijn of tot andere doeleinden in de keel der linie blijven dienen.»

Dit is derhalve juist het tegenovergestelde van hetgeen thans wordt voorgesteld. Maar hoeveel zal nu de verbetering van dit fort de *Gagel* kosten? Bijna evenveel, werd ten vorigen jare beweerd, als een fort bij Westbroek, en dit werd toen op *f* 700,000 geraamd. Is dit ook de meening van dezen Minister? Zal door het opmaken van het zoo nabij Utrecht gelegen fort *Gagel* de toegang aan deze zijde voldoende verdedigd en de stad genoegzaam beschermd zijn? Ook indien de inundatiën niet volledig gesteld of bevroren zijn? Heeft de reden opgehouden te bestaan, die de Minister WEITZEL in zijne, reeds boven aangehaalde, geheime nota heeft opgegeven voor de noodzakelijkheid om bij Westbroek een fort te leggen? Zoo daar geen kolossaal fort noodig is, kan dan eene batterij worden gemist?

Verder werd gevraagd of de forten bij Rijnauwen en Vechten voor de thans gevraagde gelden nu geheel gereed komen en aan het doel beantwoorden zullen?

5°. Voor het fort op de *Biltstraat* zijn, bedriegt men zich niet, reeds herhaaldelijk gelden toegestaan. Zal dit fort nu voor deze som van *f* 70,000 voltooid kunnen worden?

6°. Door vele leden werd de aanleg van batterijen aan den *Hoofddijk* en bij het *Hemeltje* afgekeurd. Batterijen schijnen hier onvoldoende. Het denkbeeld om de twee hier in aanmerking komende toegangen slechts door batterijen te verdedigen, is een verouderd plan, reeds door den Generaal VAN STIRUM opgegeven. Inzonderheid mag met grond worden betwijfeld, of door het bouwen van een batterij aan den *Hoofddijk* het accès van de *Biltstraat* wel genoegzaam beschermd

is. Dit punt en het Hemeltje blijven zwak, en het is te voorzien, dat de vijand zich bij voorkeur tegen die zwakke punten wenden zal.

7°. Is de Minister voornemens na de voltooiing der stelling van *Honswijk* nog iets te doen tot dekking van de brug te *Kuilenburg*?

9°. Wat moet worden verstaan onder het »voortzetten van het verbeteren der inundatiemiddelen bij *Tiel*? Hieromtrent bestonden verschillende plannen. Welke van die plannen is aangenomen en waarom? Zal het kanaal loopen naar Geldermalsen, of in de richting van *Kuilenburg*, of in die van *Rijswijk* (tegenover *Wijk bij Duurstede*)? En op hoeveel zijn de totale kosten van deze verbetering der inundatiemiddelen geraamd?

Nog werd gevraagd of het inundatiekanaal tevens zal zijn een scheepvaartkanaal, waardoor een rechtstreeksche watergemeenschap zou worden verkregen van *Amsterdam* met de *Waal*? Is met betrekking tot deze zaak overleg gepleegd tusschen de Departementen van Oorlog en van Binnenlandsche Zaken? De laatste vraag scheen alleszins gewettigd, omdat men meende te weten, dat het Departement van Oorlog, waar het de uitvoering van werken als deze geldt, in den regel weinig of niet met het Departement van Binnenlandsche Zaken te rade gaat.

10°. Waartoe zullen de f 100,000 strekken, die worden aangevraagd tot verbetering der stelling bij *Asperen*? Elke toelichting ontbreekt. Is de Minister dan onbekend met hetgeen vroeger over dezen post is voorgevallen?

12°. Deze post zal onder anderen dienen tot het »verbeteren der vesting *Woudrichem*, waaronder het voorzien in middelen tot bomvrij logies, buskruitberging enz.” Is het wel raadzaam gelden te besteden voor de verbetering van de hoofdwallen van zulke kleine vestingen? Zou het niet de voorkeur verdienen batterijen voorwaarts van *Woudrichem* aan te leggen? Ook deed zich het gevoelen gelden, dat er voor een aanval van deze zijde, wegens den aard van het terrein, niet veel vrees behoeft te bestaan, zoodat het niet geraden scheen aan deze vesting veel geld ten koste te leggen.

Art. 6. Op de vorige vestingbegrooting zijn gelden toegestaan voor boringen, met het oog op den bouw van het fort op de bank de *Laan*. Uit de bijlage n°. 4 blijkt, dat deze niet hebben plaats gehad. Waarom niet? Uit diezelfde bijlage blijkt, dat de Minister later nog boringen wil doen op voormelde bank. Is hij dan nu voor- of tegenstander van een dergelijk fort?

Uit den toelichtenden staat blijkt dat een gedeelte van het aangevraagde crediet strekken moet tot »voorbereidende werkzaamheden voor den bouw van een fort op de *Harssens*”.

Niet gaarne zou men voor den bouw van dit fort gelden toestaan zoolang geen algemeen plan van versterking van de stelling van den *Helder* is ingediend. Is het mogelijk daar een fort te bouwen? Van welken aard en omvang zal het zijn? Hoeveel zal dat fort kosten? Is dit ééne fort voldoende, of blijven de forten op de *Laan* en op den *Zuidwal*, naar 's Ministers denkbeelden, nu toch noodig? Zal door een fort op de *Harssens* geen gevaar van aanslibbing ontstaan voor de haven van het *Nieuwe Diep*? Is er geen fort noodig op de *Hors*? Deze en dergelijke punten moeten noodzakelijk tot klaarheid worden gebracht, alvorens de Vertegenwoordiging gelden voor dit fort kan toestaan.

Waarom worden geen gelden aangevraagd voor de verbetering van *Kaaphoofd* en van de batterij *Wierhoofd*? In de Memorie van Toelichting en de Bijlage n°. 4 wordt wel op apodictische wijze gezegd, dat aan *Kaaphoofd* niet begonnen kan worden zoolang *Erfrins* en *Kijkduin* niet gereed zijn, en dat de werkzaamheden aan de batterij *Wierhoofd* moeten uitgesteld worden totdat de batterij op *Harssens* voltooid zal zijn, maar redenen voor een en ander worden niet opgegeven.

De omschrijving van het artikel laat veel te wenschen over. Op die wijze wordt eigenlijk de geheele begrooting denkbeeldig. Het is volstrekt noodig, dat de werken zooals zij in den toelichtenden staat voorkomen, in de wet en in verschillende artikelen worden vermeld.

Bij dit artikel werd gevraagd, hoe de Minister van Oorlog denkt over de bruik-

baarheid van de drijvende batterijen, type ПОРОФКА, voor de verdediging van groote toegangen te water?

Art. 7. Hoe kunnen sommen worden uitgetrokken tot voortzetting van iets, waarmede, blijkens de Memorie van Toelichting, geen begin is gemaakt? Wat dit laatste betreft, met leedwezen constateerde men, dat nu weder een kostbare tijd te loor is gegaan met het maken van plannen. Waarom kon de Minister zich met de keuze der plaatsen van zijn ambtsvoorganger niet vereenigen? De toelichting vermeldt de redenen niet, waarom de Minister aan den rechteroever de voorkeur geeft. Welke zal de omvang, welke de inrichting der forten zijn? Hoeveel zullen de kosten bedragen?

Om welke reden trekt de Minister geen gelden uit tot verbetering der positie bij Westervoort?

Art. 8. Gelijk bij de algemeene beschouwingen is gezegd, betoonde men zich ongenegen de in dit artikel gevraagde som goed te keuren, zoolang niet punt 4°. van art. 2 der vestingwet is uitgevoerd.

Uit de bijlage n°. 4 blijkt, dat ten onrechte in het wetsontwerp gewaagd wordt van verbetering der positie van Willemstad. Blijkbaar heeft de Minister slechts het oog op de vesting zelve. Gesteld, het ware, met het oog op art. 2 der vestingwet, veroorloofd de verbetering van deze stelling ter hand te nemen, zou het dan niet de voorkeur verdienen de werken buiten de vesting in de eerste plaats te verbeteren en te vermeerderen? Laten deze niet, op vele punten, gedeekte nadering des vijands toe?

Art. 9. 1°. »Maken van een fort aan den Nieuwen Maasmond.» Velen achten dit voorstel praematuur, zoolang een spoorweg naar den Hoek van Holland niet gereed is, de grootere of kleinere havenwerken aldaar niet zijn uitgevoerd en de nieuwe waterweg geen meerderen diepgang heeft verkregen. Bovendien stelden deze leden in het licht, dat, zoo ergens, hier met torpedo's kan worden gewerkt. En wat, vroegen zij verder, wil de Minister hier bouwen? Waar? Welke zullen de totale kosten zijn van dit fort?

Er waren echter ook leden, die bij den snellen vooruitgang van den Nieuwen Maasmond in breedte en diepte, uitstel onraadzaam achten.

Nog vroeg men, of het in het stelsel van den Minister niet evenzeer tijd wordt met een fort aan den mond van het Noordzeekanaal te beginnen? Dit behoort tot de stelling van Amsterdam, die, volgens de vestingwet, in de eerste plaats in aanmerking komt om versterkt te worden. Het heeft al den schijn alsof men bevreesd is aan die stelling van Amsterdam te raken. Bestaat er bij het Departement van Oorlog een algemeen plan van versterking der Amsterdamsche linie? Zoo ja, waarom wordt dan met die versterking geen begin gemaakt?

2°. Behoudens de algemeene bedenking tegen de afwijking van de bij de vestingwet vastgestelde volgorde, had men geen bezwaar tegen de verbetering der inundiatiemiddelen in het land van Voorne, omdat het van belang is een landing op Voorne te kunnen tegengaan. Wat aangaat het verbeteren der vesting *Hellevoetsluis* zou men wenschen te vernemen, waarom niet veeleer eene batterij wordt aangelegd aan de Hoornsche hooffden?

Art. 10. De omschrijving van het artikel is zeer onbestemd en de toelichting weinig voldoende. In welke werken zullen die inrichtingen gemaakt worden? In welk opzicht verschillen deze aanvragen van soortgelijke aanvragen, meermalen bij de XIde afdeling der begrooting voor het VIIIste Hoofdstuk gedaan?

Art. 11. Werke werken zijn hier bedoeld? Hoe is het thans met de telegraphische verbindingen van onze verdedigingliniën en forten gesteld? Welke verbindingen ontbreken nog? Heeft men hier aan gewone of aan onderaardsche verbindingen te denken?

Art. 12. Waarvoor is deze som bestemd? Voor f 3000 kunnen niet vele opmetingen, waterpassingen en grondboringen geschieden.

Door een der leden is, met betrekking tot enkele der in dit Verslag besproken

en andere punten, de inrichting van onze liniën en vestingen betreffende, eene Nota ingediend, die aan dit Verslag is gehecht.

IIIde AFDEELING.

Art. 13. Vergeleken met het eindcijfer der begrooting van *f* 6,700,000, kwam eene som van *f* 82,560 aan onvoorziene uitgaven zeer hoog voor.

Art. II.

Ten vorigen jare werd ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel een som van 3 millioen toegestaan, doch het blijkt nu, dat slechts *f* 2,500,000 werden verwerkt. Waarom is niet meer verwerkt, en welken grond heeft de Minister om aan te nemen, dat men in dit jaar *f* 4,222,000 zal kunnen verwerken?

Bij deze gelegenheid kwam ook het overzicht ter sprake, dat in Bijlage n°. 4 wordt gegeven. Men wenschte dit gaarne te zien aangevuld in dien zin, dat daaruit bleek, welke sommen voor de daarin genoemde werken toegestaan, reeds verwerkt en nog te verwerken zijn.

Art. III.

In dit artikel zijn opgenomen *alle* artikelen van *Art. 1.* Dit gaat te ver. Het schijnt voldoende zich te bepalen tot het opnemen der artt. 10, 11 en 12, wijl deze geacht kunnen worden niet vatbaar te zijn voor nauwkeurige berekening. In geen geval mag art. 4 hier een plaats vinden, als bevattende uitgaven voor personeel. Het komt dan ook niet voor in art. 3 van de begrooting voor het loopende dienstjaar.

Aan het einde gekomen van het Voorloopig Verslag, acht de Commissie van Rapporteurs, ten einde misverstand en vertraging in de afdoening der vesting-begrooting te voorkomen, een korte samenvatting wenschelijk van de voornaamste veranderingen, welke meer of minder algemeen in de Afdeelingen in deze voordracht worden gewenscht. Zij komen hierop neder:

1°. Overbrenging van de 1ste afdeeling (*Materieel der Artillerie*) naar de gewone begrooting.

2°. De artt. 8 en 9 zouden, als zijnde het plan tot verbetering dezer stellingen in strijd met de bij de wet voorgeschreven volgorde, van de begrooting moeten verdwijnen. Het uitgetrokken bedrag waren naar de artt. 5, 6 en 7 over te brengen.

3°. Opgave in den toelichtenden staat (n°. 5 der stukken) van het totaal bedrag der kosten van elk werk en aanvulling van het overzicht (n° 4 der stukken) met het bedrag der geraamde en reeds bestede sommen.

4°. Weglating uit de artt. 5 en 6 van de enkele werken, die met een plan van versterking samenhangen, derhalve:

uit art. 5: van het fort aan den Gagel (begrepen in punt 4);
van de batterijen aan den Hoofddijk en aan het Hemeltje (punt 6), en
van de werken bij Asperen (punt 10) en in het land van Altena (punt 12);
uit art. 6: van het fort op de Harssens.

5°. Vervanging van art. 5 door zoovele artikelen als het getal posten dan zal bedragen en omschrijving dier posten, alsmede van den post in art. 6, op de wijze als thans in den toelichtenden staat is geschied.

Vastgesteld 4 November 1875.

DE CASEMBROOT.

HEYDENRIJCK.

NIERSTRASZ.

STIELTJES.

DE ROO VAN ALDERWERELT.

N O T A.

Met groot genoegen heeft de ondergeteekende uit de voorstellen van den Minister gezien, dat deze niet medegaat met de ver strekkende plannen tot fortbouw van zijn voorganger, maar meer terugkeert tot het stelsel, dat door den ontwerper der vestingwet is bedoeld. Minder aangenaam was hem de weinige toelichting van den Minister, waardoor voor den ondergeteekende verschillende punten in het duister blijven. Gebruik makende van art. 27 van het Reglement van Orde, heeft hij daarom de vrijheid genomen in deze Nota de aandacht op eenige hoofdpunten te vestigen, en wel in den vorm van vragen:

1°. Wil de Minister de bestaande grenzen van het inundatiegebied behouden of het inundatiestelsel inkrimpen?

2°. Wanneer de Minister de bestaande grenzen der inundatiën wil behouden, is hij dan op de middelen bedacht om de waterverdeling bij Pannerden en den IJsselkop lang en krachtadig te verdedigen? Immers wat zullen meer sluizen of wel het bouwen van stuwen helpen, wanneer de waterbron is opgedroogd, welke aan de sluizen en stuwen waarde geeft?

3°. Denkt de Minister de capaciteit tot inlating van water bij droge zomers te vermeerderen

- a. door den bouw van stuwen, of
- b. door vermeerdering van sluizen, of
- c. door den bouw van stoomgemalen?

4°. Welke maatregelen vermeent de Minister te moeten nemen met het oog op de ijsquaestie? En waarom is in die richting nog niets geschied?

5°. Wordt wel altijd bij den bouw van onze forten genoeg gelet op den aard van ons terrein, dat geheel andere eischen aan den vorm en het profiel der forten en andere werken stelt dan hoog terrein, zooals zeer te recht reeds voor twee eeuwen door COEHOORN is ingezien. Wordt bij voorbeeld wel genoeg gelet op het zoo onmisbare vervoer van allerlei benodigdheden *te water*, in plaats van *te land*? Meest overal mist men de noodige waterpoternes en de vaartuigen om de gemeenschap over natte grachten te onderhouden.

6°. Is het niet nuttiger de binnenruimten van forten tot water te vergraven, en alle gemeenschap met vlotten en vaartuigen te onderhouden, dan verhoogde terrepleinen te vormen? In watervlakten gaat de werking der vijandelijke projectielen verloren, op verhoogde terrepleinen wordt ze vermeerderd.

7°. Hoe staat het met de proef, te Amsterdam genomen, met het gebruik van veldgeschut op een vaartuig? Naar de meening van den ondergeteekende ligt in het goed aanwenden van *drijvende artillerie*, niet alleen voor veldgeschut, maar ook voor zware kalibers, *de eenige bruikbare oplossing van een goed en goedkoop defensiestelsel*. In een land, doorsneden met dijken en wateren, van vestingen met breede en natte grachten, is het vuur van een groot getal zich verplaatsende en achter kaden of dijken of in 't riet verscholen stukken geschut, onuitdoofbaar door den vijand. Zulke stukken, bestaande forten flankerende, zullen den geregelden aanval hoogst moeielijk, zoo niet onmogelijk maken. Met hen behoeft men zich niet aan bepaalde liniën te binden, maar kan men overal tegenstand bieden. Men hoede zich echter voor *pantsering*, *stoomvermogen*, of alles wat die drijvende affuiten duur kan maken. In vakken verdeelde houten

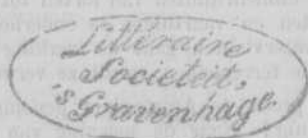
of ijzeren vaartuigen of vloten, die een stuk met een twintigtal schoten voeren, en die door riemen, pagaaien of boomen worden bewogen, is al wat noodig is. Geen andere pantsering dan tegen geweevuur is noodig, en voor f 6000 à f 7000 kan men een nieuw vaartuig hebben, terwijl voor eene veel mindere som zolderschuiten en dergelijke vaartuigen tot drijvende affluiten zijn in te richten. Men moet dan ook zulke vaartuigen in zeer groot getal hebben en ze 's winters regelmatig tusschen de forten verdeelen, om de ijsvlakten te verdedigen.

8°. Met leedwezen zag de ondergeteekende, dat de bouw der sperforten aan den IJssel nog niet was aangevangen, omdat men nog niet over de inrichting of plaatsing tot een vaste overtuiging was gekomen. Kan de Minister thans eenige hoofdtrekken mededeelen, waarnaar die werken zullen worden ingericht?

9°. Denkt de Minister, die nu het artilleriematerieel op deze begrooting brengt, er ook aan, de meest vooruitliggende forten van mondvoorraad te voorzien? Is het noodige hout en zijn de ijzeren spoorstaven in elk fort aanwezig, die tot tijdelijke schuilplaatsen, afsluitingen, palissadeeringen, enz. vereischt worden?

Den Haag, 15 October 1875.

T. J. STIELTJES.

RECUEIL MILITAIR.

(26 DECEMBER 1874—25 JANUARI 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

Militaire bakkerijen. M. v. O., 22 Dec. 1874, N°. 38 I. Met intrekking van de voorschriften omtrent de inrichting en het beheer der militaire bakkerijen van den 13den Mei 1852, N°. 33, B. (*Rec. Milit.* Blz. 77) en de later daarin gebrachte wijzigingen, wordt vastgesteld een nieuw *Voorschrift omtrent de inrichting en het beheer der bakkerijen van munitiebrood ten behoeve van de korpsen en ziekeninrichtingen van de landmacht*, met bepaling dat dit voorschrift met 1 Januari 1875 in werking zal komen. Gedurende het jaar 1875 kunnen de voorhanden registers nog worden gebruikt, maar de in te zenden uittreksels, alsmede de op te maken bewijzen, moeten naar de modellen van het nieuwe voorschrift worden ingericht. (Zie het *Voorschrift: Rec. Milit.* 1874, I, Blz. 307—370.)

Medevoeren van patronen door den met revolver bewapenden ruiter. M. v. O., 31 December 1874, N°. 43 P. Met wijziging van het Voorschrift van het Dept. v. O., van 15 Febr. 1868, N°. 31, P (*Rec. Milit.* Blz. 30), wordt bepaald, dat bij het op voet van oorlog brengen van het leger, aan elk der met den revolver gewapende ruiters 36 scherpe patronen (drie doosjes) zullen worden verstrekt.

TWEEDE GEDEELTE.

Aardrijkskundig woordenboek van S. GILLE HERINGA. M. v. O., 10 Dec. 1874, N°. 31 P. Bericht der uitgave van den 3den druk van dit werk, uitgegeven bij den Boekhandelaar VAN HAFTEN te Utrecht, verkrijgbaar tegen den prijs f 3.50. De aandacht van de Chefs der korpsen wordt op bedoeld werk gevestigd, onder mededeeling dat door den Schrijver op 12 exemplaren één gratis wordt gegeven.

Rekening en verantwoording van de Directie der weduwen- en weezenkas voor de Officiëren der landmacht over 1873. M. v. O., 16 December 1874, N°. 45 I. (Zie het *Verlag: Rec. Milit.* 1874, II. Blz. 198—199.)

Fondsen van inwendig beheer en prijsbepaling voor het jaar 1875. M. v. O., 10 Dec. 1874, N°. 62 I. (Zie *Rec. Milit.*, 1874, II. Blz. 200—241.)

Gewijzigd Reglement voor de Koninklijke Militaire Academie. Kon. Besluit van 15 December 1874, N°. 35, (*Staatsblad* N°. 210). Met inachtneming van Art. 14 der wet van 17 Juli 1869, (*Staatsblad* N°. 144), en herziening van het besluit van 9 Dec. 1871, N°. 18, houdende vaststelling

van een Reglement dier inrichting, en gelet op het Rapport van den Minister v. O. van 11 December 1874, N°. 61 P, wordt voornoemd Reglement ingetrokken en een nieuw vastgesteld, dat op 31 December 1874 in werking moet komen. (Zie het nieuw Reglement: *Rec. Milit.* 1874, II. Blz. 243—269.)

Overeenkomst voor de verbetering van het lot der gewone krijgslieden bij de legers te veld. M. v. O., 30 Dec. 1874, N°. 67 S. Als vervolg op de aanschrijving van 22 Augustus 1865, N°. 13 P. (*Rec. Milit.* Blz. 167), wordt ter kennis gebracht, dat ook de Roumanische regeering tot de overeenkomst van Genene, van 22 Augustus 1864, is toegestreden.

Aanvulling der wet tot voorziening tegen besmettelijke ziekten. M. v. O., 31 Dec. 1874, N°. 77 S. Met herziening der wet van 3 Dec. 1874, en gelet op de aanschrijvingen van 9 April 1873, N°. 42 S. (*Rec. Milit.* Blz. 44), en van 31 Mei 1873, N°. 89 S. (*Rec. Milit.* Blz. 159), wordt bovengemelde wet van 3 Dec. 1874, tot algemeene kennisgeving, geplaatst in het *Recueil Militair* 1874, II. Blz. 271.

Herijk van maten en gewichten. M. v. O., 31 Dec. 1874, N°. 33 S. In verband Kon. besluit van 9 Dec. 1874, betrekkelijk den herijk van de maten en gewichten in het jaar 1875 (*Staatsblad* N°. 207); gelet op de aanschrijving van 9 Juni 1869, N°. 1 S. (*Rec. Mil.*, Blz. 193), wordt als vervolg daarop, bovengemeld besluit ter kennis van de militaire en administratieve autoriteiten van het leger gebracht (zie *Rec. Milit.* 1874, II. Blz. 272—273).

Krijgsspelkaart van de omstreken van Delden. M. v. O., 31 Dec. 1874, N°. 36, P. Deze kaart, met verzamelkaartje, vervaardigd door den 1sten Luit. der huzaren Jhr. A. J. BOREEL DE MAUREGNAULT, op machtiging van het Dept. v. O. bij de Kon. Milit. Academie gedrukt en verkrijgbaar gesteld zijnde, tegen de navolgende prijzen:

Los in bladen met verzamelkaartje.	f 0,90.
Opgeplakt, met idem.	» 3,40.
Opgeplakt en gekleurd, met idem.	» 5,40.
Verzamelkaartje afzonderlijk.	» 0,20.

wordt de aandacht van de chefs der korpsen op deze kaart gevestigd, en tevens medegedeeld, dat de verzamelingskaartjes van elk der krijgsspelkaarten van een denkbeeldig terrein, Supplementen *a* en *b*, vervaardigd door den Majoor der infanterie J. H. H. DOMMERS, tegen *f* 0,20 per stuk, bij gezegde inrichting verkrijgbaar zijn.

Kennisgeving aan het leger omtrent het in 't licht verschijnen van bladen der topographische en militaire kaart des Rijks (*goedkoop uitgegave*). M. v. O., 31 Dec. 1874, N°. 36 S. Ten verfolge op de dispositie van 27 Sept. 1873, N°. 45 S. (*Rec. Milit.*, Blz. 313 en volg.), wordt ter kennis van het leger gebracht, dat van de goedkoop uitgegave der voormelde kaart, in die beschikking bedoeld, sedert de kennisgeving van 30 Sept. 1874, N°. 91 S (*Rec. Milit.* II, Blz. 165), in het licht verschenen en voor de administratiën van korpsen en inrichtingen, alsmede voor de sub 3^e dier dispositie vermelde Officieren, verdere militairen en ambtenaren, verkrijgbaar zijn de navolgende bladen:

AMELAND	(n ^o . 1)	tegen den prijs van	f 0,32,
SCHIERMONNIKOOG	(n ^o . 2)	» » » » »	» 0,32,
UITHUIZEN	(n ^o . 3)	» » » » »	» 0,32,
GRONINGEN	(n ^o . 7)	» » » » »	» 0,40,
NIEUWE SCHANS	(n ^o . 8)	» » » » »	» 0,20,
BOURTANGE	(n ^o . 13)	» » » » »	» 0,20 en
SLUIS	(n ^o . 53)	» » » » »	» 0,20,
HULST	(n ^o . 55)	» » » » »	» 0,50;

Wijders wordt opgemerkt, dat voor de bovenbedoelde administratiën, Officiëren, enz. de gelegenheid tot het doen eener aanvraag van een of meer der bladen, vermeld in de aangehaalde kennisgeving van 30 September 1874, nu en later (nl. in de aangewezen driemaandelijksche termijnen) bestaan blijft, — voor zooverre zij niet reeds in het bezit zijn van dat blad of die bladen, in welk geval het sub 4 der meergemelde beschikking van 27 September 1873, N°. 45 S, bepaalde natuurlijk ook van toepassing is;

Ten slotte wordt bekend gemaakt, dat, met het oog op het bepaalde in het slot van punt 5 der zoeevengenoemde beschikking, bij de eerstvolgende aanvraag van de hierboven vermelde bladen, tevens een voorloopige opgave zal worden ingewacht van het aantal *volledige* exemplaren der genoemde kaart, dat volgens de bereids ingekomen of later in te komen driemaandelijksche opgaven aan administratiën, Officiëren, enz. verstrekt wordt.

Topographische en militaire kaart des Rijks (*gewone uitgave*). M. v. O., 31 Dec. 1874, N°. 89 S. Als vervolg op de aanschrijving van 31 Dec. 1873, N°. 100 S. (*Rec. Milit. Blz. 447*) wordt ter kennis van het leger gebracht, dat in den loop van 1874 van voorzegde kaart op de schaal van 1 : 50000 (*gewone uitgave*), na volgens de leggers te zijn bijgewerkt, herdrukt zijn geworden de bladen:

- N°. 13 (Bourtange).
  - » 16 (Steenwijk).
  - » 19 (Alkmaar).
  - » 40 (Arnhem).
  - » 44 (Geertruidenberg).
  - » 45 ('s Hertogenbosch).
  - » 54 (Neuzen).
  - » 59 (Peer).
  - » 62 (Heerlen).
-

RECUEIL MILITAIR.

(26 JANUARI—25 FEBRUARI 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

Voorrechten aan miliciens toegekend. Aanschrijving M. v. O., van 14 Januari 1875, N°. 56 P, in verband Kon. Besluit van 11 Jan. 1875, N°. 22. De gunstige bepalingen, vervat in 't besluit van 20 Maart 1874, N°. 22, worden toepasselijk gemaakt op de miliciens der lichte van dit jaar; de tijd voor eerste oefening wordt ook nog tot op negen maanden verkort voor die miliciens die binnen deze tijdruimte de geschiktheid voor veldtelegraphie hebben verkregen. Ter verdere uitvoering van dit besluit wordt, bij de aanschrijving van 14 Januari 1875, N°. 56 P, bepaald, dat het examen, bedoeld onder punt 3, van 't besluit van 20 Maart 1874, N°. 22, zal kunnen worden afgelegd in ieder garnizoen, waar de staf van een bataljon infanterie zich bevindt; die aan dit examen wenschen deel te nemen, behooren zich daartoe vóór 15 Maart schriftelijk aan te melden bij den Commandant der afdeeling Infanterie ter plaatse, waar zij, met inachtneming van het bepaalde in de vorige zinsnede, verlangen dit te doen, met vermelding tevens van het korps en het garnizoen waar zij bij voorkeur hun militieplicht willen vervullen. Het examen zal worden afgenomen op dezelfde wijze als bij de aanschrijving van 17 Nov. 1873, N°. 41 P (*Rec. Milit.* Blz. 551) voor de aspiranten-onderofficier is voorgeschreven. De commandeerende Officiëren, bij wie lotelingen zich aanmelden om bedoeld examen (op 25 Maart) af te leggen, zullen zorg dragen dat dit zoo spoedig mogelijk afloopt. Aan degenen die zich aanmelden zal, vóór 20 Maart, dag, uur en plaats voor het af te leggen examen worden kenbaar gemaakt. Nadat het procesverbaal van het gehouden examen opgemaakt is, zal door voormelde commandeerende Officiëren onmiddellijk aan ieder der betrokken lotelingen schriftelijk worden medegedeeld, of hij al dan niet aan de vereischten heeft voldaan. Die Officiëren zullen op den 1sten April rechtstreeks aan het Dept. v. O. inzenden, de nominatieve opgave der lotelingen welke aan het examen hebben deelgenomen, ingericht volgens het gegeven model (*Rec. Milit.* 1875, I, Blz. 5—7). De sijne uniform, die volgens de 2de zinsnede van punt 3 van meergemeld besluit van 20 Maart 1874, N°. 22, mag worden gedragen, moet uit gelijke stoffen vervaardigd zijn, als waaruit de kleeding voor onderofficiëren bestaat, en moeten daartoe de kleedingstukken door de kleedermakers van de korpsen worden vervaardigd.

Koloniale werving. Met wijziging van 't besluit van 3 Juli 1870, N°. 25, wordt bij besluit van 14 Januari 1874 N°. 15, bepaald, dat aan iederen recruit, die zich voor niet minder dan zes jaren voor den militairen dienst in West-Indie verbindt, als maximum van het handgeld tot wederopzeggens toe f 300 zal worden uitbetaald. Tot gelijk bedrag kan een gra-

tificatie worden toegekend aan iederen onderofficier of korporaal, die zich voor een gelijk getal jaren bij de landmacht in West-Indië verbindt.

Toepassing der Artt. 116 en 117 van de militiewet. Aanschrijving van 22 Januari 1875, N°. 47 P. Bij Kon. Besluit van 13 Nov. 1874 (*Staatsblad* N°. 138) beslist zijnde, dat Art. 116 der Militiewet toepasselijk is op alle lotelingen, die binnen vier maanden na hun aflevering voor den dienst ongeschikt blijken te zijn, om 'teven of de ziekelijke gesteldheid of de gebreken, waarvoor herkeuring gevraagd wordt, vóór dan wel na de inlijving zijn ontstaan, zoo wordt het vorenstaande ter kennis gebracht van de betrokken militaire autoriteiten, met uitnodiging zich voortaan dienovereenkomstig te gedragen, terwijl wijders het navolgende wordt bepaald:

1°. de aanschrijving van den 14den September 1865, n°. 61 P, (*Rec. Mil.* blz. 188) wordt ingetrokken;

2°. ten aanzien van lotelingen, die binnen vier maanden na hun aflevering wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, in den dienst bekomen, voor den militairen dienst ongeschikt worden geacht, zal ook voortaan moeten gehandeld worden zooals in art. 10 der instructiën voor de Divisiecommandanten en voor de Inspecteurs der Cavalerie en Artillerie is voorgeschreven, met dien verstande, dat de betrokken Divisiecommandant of Inspecteur, in stede van hun ontslag uit den dienst te verleenen, den korpscommandant machtigt de herkeuring voor Gedeputeerde Staten aan te vragen;

3°. met afwijking in zooverre van het bepaalde in de aanschrijving van den 7den Juni 1862, n°. 56 B (*Rec. Mil.* blz. 175), zal omtrent de lotelingen, sub 2°. bedoeld, bijaldien zij uit den dienst worden ontslagen, ook aantekening in het stamboek behooren te geschieden, of de ziekelijke gesteldheid of de gebreken door, dan wel in doch niet door den dienst zijn ontstaan. Aan hen moet wijders een paspoort worden uitgereikt op de wijze, voorgeschreven sub 1°. der dispositie van den 11den Dec. 1861, n°. 8 B (*Rec. Mil.* blz. 339). Hebben zij, op grond van het bepaalde sub *b* van art. 25 der wet van den 28sten Aug. 1851 (*Staatsblad* n°. 129) recht op pensioen, dan zal de Chef van het korps te hunnen behoeve een daartoe strekkende voordracht inzenden.

TWEEDE GEDEELTE.

Verhooging der toelagen, genoten wordende door Officieren van gezondheid en militaire Apothekers, werkzaam bij de opleiding van studenten voor den militairen geneeskundigen en pharmaceutischen dienst. Aanschrijving M. v. O., van 11 Januari 1875, N°. 38 P, in verband Kon. Besluit van 3 Januari 1875, N°. 12. Met wijziging van 't besluit van 17 September 1868, N°. 5, en van het bepaalde in de kolom *Aanmerkingen* van de tabelle Litt. A, behoorende bij 't besluit van 2 Januari 1869, N°. 11, wordt de jaarlijksche toelage, bedoeld bij Art. 2 van eerstgenoemd besluit, als volgt verhoogd: voor den eersten Officier van gezondheid, sub *a* van het Art. genoemd, met *f* 200, en alzoo gebracht tot een bedrag van *f* 600; voor ieder der Officieren van gezondheid en militaire Apothekers, sub *b* van het Art. vermeld, met *f* 200, en alzoo gebracht op *f* 400; een en ander in te gaan met 1 Januari 1875.

Boek werken. Aanschrijving M. v. O., van 15 Januari 1875, N°. 13 P. Kennisgeving van het in 't licht verschijnen bij de Kon. Milit. Academie van de *Toegepaste Tactiek*, door L. DE VLAMING, 1ste Luit. bij den staf der Inf., welk werk verkrijgbaar is gesteld tegen den prijs van *f* 1.20 voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger, enz., en voor *f* 1.60 voor particulieren in den handel.

Inleveren van Artilleriematerieel door de korpsen Infanterie. Aanschrijving van 21 Januari 1875, N°. 24 A. Aangezien in alle garnizoenen voor de korpsen Infanterie geheel ingerichte werkplaatsen voor de Mrs.-geweer-maker worden aangetroffen en daardoor eenige gereedschappen, voorkomende in den staat Litt. A., behoorende bij de aanschrijving van 15 Dec. 1873 N°. 69 I (*Rec. Milit.* blz. 425), overbodig worden geoordeeld en die werkplaatsen in den regel tot het opnemen van die gereedschappen geen genoegzame ruimte aanbieden. — wordt ter kennis gebracht, dat de in genoemden staat, onder Hoofdstuk XIII A en XIII Z voorkomende: Blaasbalgen tot smidshaarden. N°. 2 Gewone Smidshaarden; Verplaatsbare; Slijpsteen N°. 2. Draai-; en Stellingen tot draaislijpsteen, voor zooveel het wapen der Infanterie betreft, als vervallen moeten worden beschouwd.

Verhooging van de soldijen der onderofficieren en verdere manschappen bij het wapen der *maréchaussée*. Aanschrijving M. v. O. van 23 Januari 1875, N°. 41 I, in verband Kon. Besluit van 17 te voren N°. 17. Met herziening der besluiten van 1 Juli en 11 December 1871, N°. 21 en 23, houdende wijziging in de samenstelling van het wapen der *maréchaussée* en vaststelling der traktementen en soldijen voor de verschillende rangen en graden, wordt bepaald, dat de soldijen der onderofficieren en manschappen beneden den graad van opperwachmeester, met 1 Januari zullen bedragen per dag: voor een wachmeester te paard f 1.68; te voet f 1.40; voor een brigadier te paard f 1.52; te voet f 1.25; voor een schrijver f 1.10; voor een trompetter f 1.20; voor een *maréchaussée* te paard f 1.20; te voet f 0.98.

Verhooging der soldijen van de miliciens bij de korpsen van het leger. Aanschrijving M. v. O. van den 28sten Januari 1875, N°. 42 I, in verband Kon. besluit van 17 te voren N°. 18. Met herziening van het besluit van 31 December 1873 N°. 3, wordt het volgende bepaald.

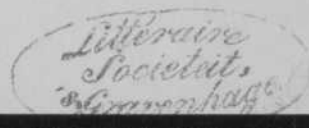
Art. 1. De soldijen der miliciens en van de miliciens-scherpschutters dienende bij het wapen der Infanterie, die van de miliciens behoorende tot het wapen der Cavalerie, der Artillerie en der Genie, worden gelijkgesteld met de soldijen respectievelijk toegekend aan de vrijwillig dienende soldaten en scherp-schutters bij het wapen der Infanterie, aan die der vrijwilligers bij de Cavalerie, aan die der vrijwillig dienende kanoniers, pontonniers en stukrijders van de 2de klasse bij de Artillerie en aan die der vrijwillig dienende mineurs der 2de klasse bij het bataljon mineurs en sappeurs, en aangewezen in de bijlagen litt. A, B, C en D, behoorende bij 't besluit van den 31sten December 1873, N°. 3.

Art. 2. Dit besluit wordt in werking gebracht met den 21sten dezer maand

Reorganisatie van het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht. Aanschrijving M. v. O. van 25 Januari 1875, N°. 56 P., in verband Kon. besluit van 22 te voren N°. 24. Met herziening van het besluit van 2 Januari 1869, N°. 11, betrekkelijk de samenstelling van voormeld personeel, en van de bij het besluit van 31 December 1873, N°. 13, behoorende tabelle E, aanwijzende de jaarlijksche traktementen van de Officieren bij den geneeskundigen en veterinairen dienst, wordt de tabelle litt. A., bij eerstgenoemd besluit gevoegd, vervangen door de tabelle A aan dit besluit gehecht; voorts met wijziging van de tabelle E, hierboven genoemd, het jaarlijksch traktement der Officieren van den geneeskundigen dienst vastgesteld in voege als bij de bij dit besluit behoorende tabelle is aangeduid.

TABELLE litt. A. Samenstelling van het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht.

1 Inspecteur, generaal-majoor. Traktement f 5500.

13 Eerste Officieren van gez., waarvan 6 1ste kl. (2 kolonels *f* 4500; 4 Luit.-Kolonels *f* 3400); 7 2de klasse, Majoor *f* 3000.

43 Officieren van gez. 1ste kl., Kapitein, waarvan 22 *f* 2200; 21 *f* 1800.

75 Officieren van gez., 2de en 3de kl., waarvan de 1ste Luits. op een traktement van *f* 1400; de 2de Luitenants *f* 1300.

1 Majoor, eerste Apotheker *f* 2800.

8 Kapiteins, Apothekers 1ste kl., waarvan 4 op *f* 2000; 4 op *f* 1600.

17 1ste en 2de Luitenants, Apothekers 2de en 3de kl., op *f* 1200 en *f* 1000 traktement.

Van het traktement, voor den Inspecteur uitgetrokken, zal 400 gulden door het Departement van Marine worden betaald.

Het bepaalde bij 't besluit van den 3den dezer N°. 12, betreffende de toelagen van Officieren van gezondheid en militaire Apothekers, werkzaam bij de opleiding van studenten voor den militairen geneeskundigen en pharmaceutischen dienst blijft van kracht.

De Officieren van gezondheid behoorende bij het vaste kader van het koloniaal werfdepôt, zijn niet in de bovenbedoelde getallen begrepen.

Toelage voor 2 militaire Apothekers der 1ste, 2de of 3de klasse (ieder ad 300 gulden) dienstdoende bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen.

Herdruk der Compagnieschool. (*Reglementen*). Aanschrijving M. v. O., 26 Januari 1875, N°. 30 P. Kennisgeving van gezegden herdruk, waarin eenige noodige wijzigingen zijn opgenomen, verkrijgbaar gesteld bij de Kon. Milit. Academie tegen den prijs van 7½ cent voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger enz.; de wijzigingen afzonderlijk, voor 1½ cent.

Voorschrift betreffende de wapenen en schietoefeningen bij de Infanterie. Kennisgeving van de herziene uitgave van gezegd voorschrift, verkrijgbaar bij de Kon. Milit. Academie tegen den prijs van 10½ cent, voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger enz. — Dit voorschrift zal op 1 April in werking treden; de richt- en schietbok, bedoeld bij § 31, behoeft eerst dan te worden aangeschaft, wanneer de thans bestaande moeten worden vervangen.

Verhooging der bezoldiging van de geëmployeerden bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen. Aanschrijving M. v. O. van 27 Jan. 1875, N°. 71 I, in verband Kon. Besluit van 19 Jan. te voren, N°. 24. Met herziening der besluiten van 1 October 1872, N°. 80, houdende organisatie van 's Rijks magazijn van geneesmiddelen; van 31 December 1872, N°. 43, en van 31 December 1873, N°. 9, waarbij de bezoldiging der geëmployeerden bij dat magazijn nader is geregeld, alsmede van 't besluit van 3 Mei 1873, N°. 15, houdende vermeerdering van personeel bij meergemeld magazijn, — wordt met 1 Januari 1875 de tegenwoordige bezoldiging van die geëmployeerden verhoogd en vastgesteld als volgt:

voor den machinist op *f* 950 's jaars; voor den molenaar *f* 700 's jaars; voor den assistent-schrijver *f* 1.65 daags; voor den stoker *f* 1.45 daags; voor 5 knechts ieder *f* 1.45 daags; voor 4 knechts ieder *f* 1.25 daags; voor 3 knechts ieder *f* 1.20 daags.

Aanvulling van het reglement betreffende de samenstelling, het onderzoek en den ijk der weegwerktuigen. Aanschrijving M. v. O. van 29 Januari 1875, N°. 43 S, in verband Kon. Besluit van 17 December 1874 (*Staatsblad* N°. 214). Daarbij wordt, ter aanvulling van Art. 9 van het besluit van 4 Sept. 1873 (*Staatsblad* N°. 127) betreffende den ijk, bepaald, dat aan het slot van gezegd Artikel moet gelezen worden:

»Na 1 October 1875 worden geen weegwerktuigen meer tot de stempeling met genoemd bijzonder merk toegelaten.

Onderstand voor nagelaten betrekkingen, o. a. van in Indie omgekomen militairen. Aanschrijving M. v. O. van 30 Januari 1875, N°. 55 P, houdende mededeeling van het volgend Kon. Besluit van 20 Januari te voren, N°. 1.

Overwegende, dat bij het Reglement, vastgesteld bij Ons besluit van 24 November 1859, N°. 70, (*Ind. Staatsbl.* 1860, N°. 27) het recht op pensioen en onderstand is verzekerd aan weduwen en kinderen van Officieren en van militairen beneden dien rang, die, in *Nederlandsch-Indie*, in den strijd of door gevorderde of bevolen dienstverrichtingen gesneuveld of omgekomen zijn, of aan de onmiddellijke gevolgen van den strijd of van de gemelde dienstverrichtingen, binnen een jaar zijn overleden. Willende voorzien in het lot van hen, die, niet vallende onder het bereik van genoemd Reglement, ten gevolge van het op bovenomschreven wijze sterven van familiebetrekkingen, in geldelijken nood geraken. En willende daardoor een nieuw bewijs geven van Onze innige belangstelling in het lot onzer burgerlijke en militaire landsdienaren, dienstdoende in *Nederlandsch-Indie*. Gelet op de wet van den 3den December 1874 (*Staatsblad* N°. 194). Op de voordracht van Onzen Minister van Koloniën van den 15den Januari 1875, litt. C, N°. 21, hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Aan de nagelaten betrekkingen van burgerlijke en militaire Europeesche landsdienaren, die in *Nederlandsch-Indie*, in den strijd of bij en door de uitvoering van gevorderde of bevolen dienstverrichtingen, zijn gesneuveld of omgekomen, of aan de onmiddellijke gevolgen van den strijd of van de gemelde dienstverrichtingen, binnen een jaar zijn overleden, wordt een jaarlijkse onderstand toegekend, wanneer blijkt dat zij, niet vallende onder het bereik der bepalingen van het Reglement, vastgesteld bij Ons besluit van den 24sten November 1859, N°. 70, ten gevolge van den hierboven bedoelden dood hunner betrekkingen, aan dergelijken geldelijken onderstand dringende behoefte hebben.

Het bedrag van dien onderstand wordt telken jare vastgesteld in *Nederland* door Onzen Minister van Koloniën, in *Nederlandsch-Indie* door Onzen Gouverneur-Generaal.

Art. 2. De uit bovenbedoelden maatregel voortvloeiende uitgaven worden gebracht ten laste der begrooting van *Nederlandsch-Indie*.

Veranderde dienstbestemming (geheel of ten deele) van de dd. schutterijen te Grave, Deventer, Groningen, Dordrecht en Amsterdam. Aanschrijving M. v. O. van 30 Januari 1875, N°. 80 P, houdende mededeeling van het Kon. Besluit van 10 Januari te voren (*Staatsblad* N°. 1), waarbij — met wijziging der besluiten van 22 Januari, 8 en 23 Februari en 1 Maart 1868 (*Staatsblad* N°. 41, 44, 20, 26 en 30), betrekkelijk de schutterijen — de daarbij gevoegde staten A als volgt gewijzigd worden: 1°. de dd. schutterijen in de gemeenten Grave, Deventer en Groningen worden voor den dienst der infanterie bestemd; 2°. die te Dordrecht in haar geheel voor den dienst der vestingartillerie; van die te Amsterdam wordt een bataljon van 6 compagnieën, ieder ter sterkte van omtrent 110 man, met inbegrip van het kader, bestemd voor den dienst der vestingartillerie.

Oprichting van muziekkorpsen bij de regimenten Infanterie. Aanschrijving M. v. O. van 31 Januari 1875, N°. 2 I., in verband Kon. Besluit van 25 Jan. te voren, N°. 43, hetwelk als volgt luidt:

Overwegende dat het in het belang van den dienst noodzakelijk is te achten dat bij de regimenten Infanterie wederom muziekkorpsen worden opgericht;

Gelet op Onze besluiten van den 8sten Mei 1867, N°. 64, en van den 25sten Juli 1868, N°. 3, betreffende de samenstelling der korpsen van het wapen der Infanterie en de later daarin gebrachte wijzigingen;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

1°. Dat, met wijziging in zooverre van de tabelle litt. B, gevoegd bij laatstvermeld besluit, de *staf* van ieder der acht regimenten Infanterie wordt vermeerderd met 18 muzikanten, waarvoor, aanvang nemende met dit jaar, een jaarlijksche subsidie van f 4000 per regiment wordt toegekend;

2°. dat eenige soldaten, hoogstens ten getale van *tien*, bij ieder regiment als élève-muzikanten bij opgemelde muziekkorpsen kunnen worden gedetacheerd;

3°. dat voor toelagen ten behoeve van het kleeding- en reparatiefonds, voor het jaar 1875, wordt toegekend voor een muzikant 24 cents, en voor een élève-muzikant 16 cents per dag, terwijl bij een verpleging in de garnizoens-infirmarieën deze toelagen respectievelijk tot op de helft worden verminderd;

4°. dat de muzikanten en de élève-muzikanten het ration brood zullen genieten, gelijk dit aan de onderofficieren en manschappen wordt toegekend;

5°. dat de kleeding der muzikanten en élèves zal zijn als volgt:

voor de *muzikanten* gelijk aan die der onderofficieren van het korps, met uitzondering dat de kraag en opslagen van den korten jas omzet zullen zijn met half goud galon en de schouders voorzien van gouden passanten voor de klaverbladen:

de schacot in groot tenue versierd met een rechtopstaanden pluim van witte vederen, lang 8 centimeters;

voor de *élèves* gelijk aan die der korporaals en manschappen, doch de kraag en opslagen van den korten jas omzet met geel kemelsgaren galon en de schouders voorzien van dito passanten voor de klaverbladen;

de schacot in groot tenue versierd als hiervoren voor de muzikanten is bepaald;

de kapotjas der muzikanten voorzien van gouden passanten; die der élèves van geel kemelsgaren passanten voor de klaverbladen;

op den korten jas en den kapotjas klaverbladen van donkerblauw laken, voor de muzikanten belegd met half goud galon en voor de élèves met geel kemelsgaren galon;

voorts een degen, door middel van een koppel van zwart gemaakt tuig- leder, om het lijf te dragen;

de kapelmeester aan weerszijden van den kraag van den korten jas, een zilveren plaatje als voor de adjudanten-onderofficier is vastgesteld en daarachter een zilveren lier; wijders schouderpassanten, waarvan het blad voorzien is van een van zilverdraad geborduurd zinnebeeld der toonkunst, en in groote tenue een halssnoer als voor de adjudanten-onderofficier is bepaald.

Wijders wordt door den Minister van Oorlog ter kennis gebracht, dat de oprichting der muziekkorpsen aan de commandeerende Officieren der regimenten Infanterie wordt overgelaten, terwijl voor wat het beheer, de administratie en verantwoording betreft, verwezen wordt naar de Artt. 1—6 en 14—18 van het Voorschrift gevoegd bij de beschikking van het Dept. v. O. van 21 April 1819, N°. 9 (*Rec. Milit.* I, Blz. 193) en het voorgeschrevene bij de aanschrijving van 4 Maart 1823, N°. 20 (*Rec. Milit.* I, Blz. 149), met dien verstande, dat, in stede van het geldelijk bedrag in Art. 6 van eerstgemeld voorschrift genoemd, moet worden gelezen de som, als subsidie, bij voormeld besluit toegekend en dat de surveillance over het korps muzikanten, in Art. 15 bedoeld, aan den Kapitein-Adjudant moet worden opgedragen;

2°. dat de geldelijke bijdragen die de Officieren aan het muziekkfonds mochten willen doen, niet meer mogen bedragen dan de helft van een dag traktement per maand; 3°. dat zoodra zulks met de loopende contracten voor leveringen aan het Officierskleedingsfonds zal zijn overeen te brengen, de korting van 2 pCt. op de rekeningen van de aannemers, ten behoeve van het muziekkfonds moet geschieden; 4°. dat later de noodige modellen voor de kleeding der muzikanten zullen worden verstrekt, met opgave van den tijd van duur der verschillende voorwerpen en der maximumprijzen waarvoor zij kunnen worden aangeschaft.

Verhooging van de maandelijksche toelage aan de Officieren, die met het doen van verkenningen, het opnemen van terrein of ander veldwerk worden belast, als vergoeding voor de te dier zake te doene reis- en verblijfkosten. Aanschrijving M. v. O., van 31 Januari 1875, N°. 3 I., in verband Kon. besluit van 22 te voren, N°. 12. Met wijziging van het besluit van 25 April 1820, N°. 33, voor zooveel de toelagen betreft der Officieren van den Generalen Staf en van het korps Ingenieurs, Mineurs en Sappeurs, wanneer zij buiten hun gewone standplaatsen belast worden met het doen van verkenningen, opmetingen van terreinen of ander veldwerk, worden de toelagen, bij art. 7 bedoeld, als volgt verhoogd en vastgesteld: voor een Hoofdofficier op *f* 145; voor een Kapitein op *f* 125 en voor een 1sten of 2den Luitenant op *f* 100 's maands.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work done during the year. It then goes on to discuss the various departments and the work done in each of them. The report is very detailed and covers a wide range of subjects. It is a valuable document for anyone interested in the work of the organization.

The second part of the report deals with the financial situation of the organization. It gives a detailed account of the income and expenditure for the year. It also discusses the various sources of income and the way in which the funds are being used. The report is very clear and easy to understand. It is a valuable document for anyone interested in the financial affairs of the organization.

The third part of the report deals with the personnel of the organization. It gives a detailed account of the staff and the work done by each of them. It also discusses the various methods of recruitment and the way in which the staff is being trained. The report is very clear and easy to understand. It is a valuable document for anyone interested in the personnel of the organization.

The fourth part of the report deals with the future of the organization. It discusses the various plans and proposals for the future. It also discusses the various challenges that the organization is facing and the way in which it is planning to meet them. The report is very clear and easy to understand. It is a valuable document for anyone interested in the future of the organization.

The fifth part of the report deals with the conclusions of the report. It summarizes the main findings of the report and gives some recommendations for the future. The report is very clear and easy to understand. It is a valuable document for anyone interested in the work of the organization.

RECUEIL MILITAIR.

(26 FEBRUARI—25 MAART 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

Wijziging van het besluit van 8 Mei 1867, N°. 67 (indeeling van stellingen der genie). Aanschrijving M. v. O. van 12 Febr. 1875, N°. 43 P, in verband Kon. besluit van 3 Febr. te voren N°. 36. De indeeling van het Rijk in stellingen der genie, vastgesteld bij besluit van 8 Mei 1867, N°. 67, in verband gebracht moettende worden met het vestingstelsel, omschreven in Art. 1 der wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* N°. 64), wordt het volgende bepaald:

a. Art. 2 van 't besluit van 8 Mei 1867, N°. 67, wordt gelezen als volgt:

»Het Rijk wordt verdeeld in negen Genie-commandementen, waarin Hoofd-officieren — bij uitzondering Kapiteins — van het korps Ingenieurs, voor zooverre de fortificatiën betreft, het commando voeren, onder het toezicht van den Inspecteur der Genie.»

b. Art. 3 wordt gelezen als volgt:

»Tot het 1ste commandement, dat van de stelling van *Amsterdam* behooren: *Amsterdam* met aanhoorige forten en posten, benevens *Haarlem* en *Hoorn*. Standplaats van den commandant: *Amsterdam*.

Tot het 2de commandement, dat der *Nieuwe Hollandsche Waterlinie*, van de *Zuiderzee* langs *Utrecht* tot de *Lek*, behooren: *Utrecht* met aanhoorige forten, *Weesp* met *Muiden* en de forten langs de *Vecht*, *Naarden*, *Woerden* met *Wierickerschans*, *Gouda* en *Schoonhoven*. Standplaats van den commandant: *Utrecht*.

Tot het 3de commandement, dat der *Nieuwe Hollandsche Waterlinie*, van de *Lek* tot de *Merwede* en door het land van *Altena* tot de *Nieuwe Merwede*, behooren: *Gorinchem* met aanhoorige forten, *Woudrichem* met *Loevestein* en het land van *Altena* en *Dordrecht*. Standplaats van den commandant: *Gorinchem*.

Tot het 4de commandement, dat van de stelling van den *Helder* behooren: *Helder* met *Texel* en 't *Vliet*. Standplaats van den commandant: *Helder*.

Tot het 5de commandement, dat van de stelling van de *Monden van de Maas* en van het *Haringvliet*, behooren: *Delft* met *Rotterdam*, 's *Gravenhage* met *Leiden*, *Hellevoetsluis* en *Brielle*. Standplaats van den commandant: *Delft*.

Tot het 6de commandement, dat van de stelling van 't *Hollandsch Diep* en het *Volkenrak* en van de werken aan de *Wester-Schelde*, behooren: *Willemstad* met *Ooltgensplaat* en *Numansdorp*, *Vlissingen* met *Middelburg*, *Neuzen*

en *Ellewoutsdijk*, alsmede *Breda met Bergen op Zoom*. Standplaats van den commandant: *Breda*.

Tot het 7de commandement, dat der *werken tot dekking van rivierovergangen en opname van troepen aan de Maas en van de Zuider Waterlinie*, van de *Maas* boven *St. Andries* tot den *Amer* beneden *Geertruidenberg*, behooren: 's *Hertogenbosch met aanhoorige forten*, de stelling van *Heusden, Geertruidenberg* benevens *Grave, Venlo, Roermond en Maastricht*. Standplaats van den commandant: 's *Hertogenbosch*.

Tot het 8ste commandement, dat der *werken tot dekking van rivierovergangen en opname van troepen aan IJssel en Waal*, behooren: *Zutphen, Deventer met Zwolle en Kampen, Arnhem met Doesburg en Westervoort, Nijmegen met Lent en Pannerden*, benevens *Groningen met Leeuwarden, Assen en Delfzijl*. Standplaats van den commandant: *Zutphen*.

Tot het 9de commandement, dat van de stelling van de *Geldersche vallei met die in de Neder-Betuwe*, behooren: *Amersfoort* en de legerplaats bij *Mil-ligen en Harderwijk*. Standplaats van den commandant: *Amersfoort*'.

c. Art. 4 wordt gelezen als volgt: »De commandanten in de Genie-commandementen — die in het 1ste en 2de commandement uitgezonderd, — doen tevens in hun standplaats den dienst als Eerstaanwezend Ingenieur.»

d. De woorden »commandanten in de stellingen der Genie», voorkomende in de tabel Lt. A, gevoegd bij Ons meergenoemd besluit, worden gelezen: »commandanten in de Genie-commandementen of Eerstaanwezende Ingenieurs».

Dit besluit treedt in werking met 1 Mei a. s.

Toelichting van plaatsvervangers. Aanschrijving M. v. O., 12 Febr. 1875, N°. 62 P. Als een vervolg op de aanschrijving van 26 Febr. 1874, N°. 38 P (*Rec. Milit.* I, Blz. 25) en met wijziging daarvan worden ter kennis gebracht van de militaire leden der militieraden eenige nadere voorschriften door den Minister van Binnenlandsche Zaken uitgevaardigd, ter voorkoming van misbruiken bij het stellen van plaatsvervangers.

In stede van de schriftelijke aantekening, welke tot dusverre op de keerzijde van het door een afgewezen plaatsvervanger overgelegd getuigschrift, model n°. 14, door den Voorzitter van den militieraad of van het collegie van Gedeputeerde Staten werd gesteld, wordt voortaan op de voorzijde van dat getuigschrift een stempel afgedrukt, vermeldende het collegie, door hetwelk de afkeuring geschied is en het nummer van het Reglement op het geneeskundig onderzoek, op grond waarvan de afkeuring plaats had.

Die stempel moet worden afgedrukt met drukinkt, waarvan de samenstelling niet toelaat hem door scheikundige middelen te doen verdwijnen, en zal ook moeten worden gesteld op de overige stukken, overgelegd door hen, die hun toelating als plaatsvervanger bij een militieraad of bij Gedeputeerde Staten hebben gevraagd, doch op grond van lichamelijke ongeschiktheid zijn afgewezen.

Wat wijders de afgifte en uitreiking betreft van de getuigschriften model N°. 14, zal door de Burgemeesters bij voortdoring moeten worden in acht genomen, dat, wanneer een persoon, die een zoodanig getuigschrift verlangt, eerst sedert korten tijd woont in de gemeente waar het wordt aangevraagd, de Burgemeester vooraf onderzoek behoort te doen bij zijn ambtgenoot of ambtgenooten in de gemeente of gemeenten, waarin de belanghebbende vroeger woonachtig was, zoowel omtrent diens gedrag als ten aanzien van de vraag of daar soms reeds een getuigschrift, model N°. 14, werd afgegeven; naar aanleiding van den uitslag van welk onderzoek het verlangde stuk of geweigerd of van de noodige aantekening voorzien moet worden. Voorts dient in het oog te worden gehouden, dat een getuigschrift model N°. 14,

op den dag, waarop de plaatsvervanger bij Gedeputeerde Staten of bij den Militieraad wordt voorgesteld, niet ouder mag zijn dan ééne maand; en eindelijk behoort de Burgemeester er aan te denken, dat binnen hetzelfde jaar, aan denzelfden persoon, geen tweede of nader getuigschrift mag worden afgegeven dan op vertoon en tegen intrekking van het reeds vroeger uitgereikte. Komt op dit laatste een stempel of aanteekening voor, waaruit van een vroegere afwijzing blijkt, dan moet van die omstandigheid door den Burgemeester op het nieuwe getuigschrift duidelijk melding worden gemaakt.

TWEEDE GEDEELTE.

Reglement betreffende de samenstelling, het onderzoek en den ijk der gasmeters. Aanschrijving M. v. O., 8 Februari 1875, N°. 54 S. Als vervolg op de aanschrijving van 27 Juli 1874, N°. 72 S. (*Rec. Milit.* II, Blz. 140) wordt ter kennis gebracht van de militaire en administratieve autoriteiten van het leger, het koninklijk besluit van 12 September 1874 (*Staatsblad* N°. 128), vaststellende een Reglement betreffende de samenstelling, het onderzoek en den ijk der gasmeters. (Zie het Reglement, *Rec. Milit.* II, Blz. 21—24.)

Bepaling van het tijdstip tot het doen registreeren van de processen-verbaal wegens gehouden publieke verkooping van roerende goederen. Aanschrijving M. v. O., van 16 Februari 1875, N°. 64 L. In beantwoording der vraag, binnen welken termijn de processen-verbaal, door de militaire administratieve autoriteiten opgemaakt nopens de door hen ambtshalve gehouden openbare verkooping van buiten dienst gestelde goederen, ter registratie moeten worden aangeboden, is het gevoelen van den Minister van Financiën, dat dusdanige processen-verbaal moeten worden gerangschikt onder de acten, bedoeld bij Art. 20 der wet van 22 Frimaire VII, welke binnen den tijd van vier dagen moeten worden geregistreerd.

Indeeling van de lichte der militie van 1875. Aanschrijving M. v. O., 20 Februari 1875, N°. 18 P, in verband Kon. besluit van 18 te voren N°. 33 (*Staatsblad* N°. 20), inhoudende het volgende:

- 1°. de lichte is bepaald op 11000 man, waarvan 600 voor den dienst ter zee;
- 2°. het aandeel van elke provincie in die lichte over de verschillende corpsen verdeeld is, zooals op den bijgevoegden staat is aangewezen;
- 3°. de voor de zeemilitie te bestemmen lotelingen moeten gerekend worden in mindering van het aantal manschappen, aan de gewone regimenten infanterie toe te wijzen, in evenredigheid van het bij elk regiment in te lijven getal;
- 4°. voor de verdere uitvoering van het werk dezer lichte wordt verwezen naar de voorschriften en bepalingen, vervat in punt 3, 4, 6, 7 en 8 van de dispositie van 26 Februari 1864, N°. 95 P (*Rec. Milit.* Blz. 14);
- 5°. bij de cavalerie mogen geen milicien-plaatsvervangers, boven de 25 jaren oud, worden ingedeeld, tenzij deze bij het wapen hebben gediend;
- 6°. zooveel mogelijk, behooren bij de vesting-artillerie te worden ingelijfd: miliciens, herkomstig uit gemeenten, waar de schutterij geheel of gedeeltelijk voor den dienst der Vestingartillerie bestemd is, en lotelingen die in vestingen of kustplaatsen te huis behooren; zullende daarbij van de bepaalde lengtemaat in zooverre kunnen worden afgeweken, dat manschappen, niet kleiner dan 1,64 M., doch overigens goed ontwikkeld, nog bij die Artillerie toegelaten worden;

7°. ook bij de toewijzing van milicien-nommerverwisselaars en plaatsvervangers aan de regimenten Veld- en Rijdende Artillerie en van lotelingen, nommerverwisselaars en plaatsvervangers aan het korps Pontonniers, zal van de bepaalde lengtemaat in zooverre kunnen worden afgeweken, dat manschappen, niet kleiner dan 1,64 M., doch overigens goed ontwikkeld, nog bij die korpsen worden toegelaten, zullende voor laatstgenoemd korps die afwijking alleen behooren plaats te hebben voor zooveel daardoor beter voldaan worde aan het bepaalde bij art. 53 van het Besluit van 8 Mei 1862 (*Staatsblad* N°. 46), nopens de klassen van militieplichtigen, waaruit in het bijzonder Pontonniers zijn te trekken;

8°. bij de drie regimenten Vestingartillerie en het bataljon mineurs en sappeurs zullen geen plaatsvervangers ingedeeld worden;

9°. zooveel mogelijk behooren bij het 2de en 4de regiment huzaren en bij de regimenten Veld- en Rijdende Artillerie milicien-nommerverwisselaars en plaatsvervangers en bij het korps Pontonniers milicien-plaatsvervangers te worden ingedeeld:

10°. bij het bataljon mineurs en sappeurs moeten worden ingedeeld de telegraafbeambten (telegrafisten, assistenten en klerken), en zulks ongeacht de lengte der lotelingen van voorschreven categorie;

11°. voor de indeeling van miliciens bij de torpedo-compagnie wordt de aandacht gevestigd op punt 1 der aanschrijving van 25 Juli 1868, N°. 73 P (*Rec. Milit.* Blz. 207);

12°. om de militie te localiseeren, behooren de manschappen, zooveel doenlijk, te worden ingelijfd bij korpsen of onderdeelen daarvan, in of nabij de woonplaats dier miliciens garnizoen houdende;

13°. bij bovengemeld besluit is door den Koning bepaald, dat de in dit jaar bij de verschillende korpsen van het leger in te lijven manschappen tot eerste oefening twaalf maanden onder de wapenen zullen worden gehouden.

STAAT aanduidende de verdeeling over de korpsen van de miliciens van het contingent van elke provincie in de lichter van 1875. (Kon. Besl., 18 Febr. 1875, N°. 33.)

Noordbrabant. Contingent 1225. Regt. gren. en jag. 75; 2de regt. inf. 150; 3de regt. 200; 5de regt. 220; 6de regt. 300; 2de regt. huz. 100; regt. veld-art. 20; 3de regt. vest-art. 125; pont. 5; min. en sapp. 30.

Gelderland. Contingent 1345. Regt. gren. en jag. 75; 5de regt. inf. 175; 7de regt. 200; 8ste regt. 590, 4de regt. huz. 70; regt. veld-art. 45; 2de regt. vest-art. 70; 3de regt. 70; regt. rijd. art. 15; pont. 5; min. en sapp. 30.

Zuid-Holland. Contingent 2114. Regt. gren. en jag. 220; 3de regt. inf. 438, 4de regt. 825; 6de regt. 170; 3de regt. huz. 100; regt. veld-art. 95; 1ste regt. vest-art. 105; 2de regt. 100; pont. 11; min. en sapp. 50.

Noord-Holland. Contingent 1741. Regt. gren. en jag. 105; 4de regt. inf. 200; 6de regt. 255; 7de regt. 785; 1ste regt. huz. 110; regt. veld-art. 55; 1ste regt. vest-art. 155; 2de regt. vest-art. 25; pont. 9; min. en sapp. 42.

Zeeland. Contingent 470. Regt. gren. en jag. 30; 3de regt. inf. 337; regt. veld-art. 50; 3de regt. vest-art. 40; pont. 5; min. en sapp. 8.

Utrecht. Contingent 500. Regt. gren. en jag. 40; 5de regt. inf. 100; 6de regt. 45; 8ste regt. 200; 2de regt. vest-art. 50; regt. rijd. art. 50; pont. 3; min. en sapp. 12.

Friesland. Contingent 971. Regt. gren. en jag. 65; 1ste regt. inf. 600;

- 5de regt. inf. 95; regt. veld-art. 95; 1ste regt. vest.-art. 50; 2de regt. 40; pont. 6; min. en sapp. 20.
- Overijssel.* Contingent 835. Regt. gren. en jag. 55; 2de regt. inf. 300; 5de regt. 120; 8ste regt. 200; 4de regt. huz. 60; regt. veld-art. 20; 3de regt. vest.-art. 60; pont. 4; min. en sapp. 16.
- Groningen.* Contingent 753. Regt. gren. en jag. 45; 1ste regt. inf. 295; 5de regt. 265; regt. veld-art. 75; 1ste regt. vest.-art. 25; 2de regt. 25; pont. 8; min. en sapp. 15.
- Drenthe.* Contingent 334. Regt. gren. en jag. 20; 1ste regt. inf. 50; 6de regt. 200; regt. veld-art. 35; 2de regt. vest.-art. 20; pont. 4; min. en sapp. 5.
- Limburg.* Contingent 712. Regt. gren. en jag. 45; 2de regt. inf. 535; 2de regt. huz. 40; 3de regt. vest.-art. 50; regt. rijd. art. 30; min. en sapp. 12.
- Totaal* 11000. Infanterie 8625; cavalerie 480; artillerie 1655; mineurs en sappeurs 240.

Toelagen voor den Directeur en de Leeraren, alsmede voor gedetacheerde Officieren bij de Stafschool. Aanschrijving M. v. O., van den 20sten Februari 1875, N°. 19 P., in verband kon. besluit van 7 te voren, N°. 22. Met intrekking van 't besluit van 3 Aug. 1871, N°. 11, wordt aan den Directeur der Stafschool en aan ieder der Kapiteins, Leeraren bij die school, zoolang zij in hunne betrekking bij die inrichting werkzaam zullen zijn, te dier zake een toelaag toegekend van *f*400 's jaars, en aan de Officieren die bij de Stafschool worden gedetacheerd een indemniteit van *f*100 voor het eerste cursusjaar en *f*50 voor ieder der drie volgende verblijfsjaren bij die inrichting.

Wijziging in het tijdstip van examen tot overgang bij den hoofdcursus. Aanschrijving M. v. O., van den 24sten Februari 1875, N°. 58 P. Aangezien de lessen bij de hoofdcursussen op 1 April aanvangen, wordt in 't belang der onderofficieren, die tot toelating op die cursussen in aanmerking worden gebracht, bepaald, dat, met wijziging der aanschrijving van 14 Juli 1871 N°. 55 P (*Rec. Milit.* Blz. 170), het examen tot overgang van de 2de in de 1ste klasse, of tot toelating op de 1ste klasse van den cursus, alsmede dat van toelating op de 2de klasse, voortaan, bij de korpsen infanterie en cavalerie, omstreeks 15 Maart zal plaats hebben, en dat het onderwijs op laatstgemelde klasse eveneens op 1 April zal aanvangen. De voordrachten tot plaatsing op de 1ste klasse cursus worden nu uiterlijk op den 20sten Maart, door tusschenkomst van den betrokken Inspecteur, aan het Dept. v. O. ingewacht.

Overeenkomst voor de verbetering van het lot der gewonde krijgslieden bij de legers te velde. Aanschrijving M. v. O., van 25 Februari 1875, N°. 54 S. Als vervolg op de aanschrijving van 22 Aug. 1865, N°. 13 P (*Rec. Milit.* Blz. 167), wordt ter kennis van het leger gebracht, dat volgens bij het Dept. van Buitenlandsche Zaken ontvangen mededeeling, ook de Shah van Perzie tot de overeenkomst van Geneve is toegetreden.

Conducteurs der Artillerie. Aanschrijving M. v. O., van den 27sten Februari 1875, N°. 53 A, in verband kon. besluit van 19 te voren, N°. 18. Met wijziging der besluiten van 7 April 1869 N°. 16 en 11 Juli 1874, N°. 30, houdende wijziging in de organisatie van het wapen der Artillerie, en van 29 Juni 1872, N°. 13, houdende vaststelling der traktementen van de conducteurs der artillerie, wordt het aantal dier conducteurs thans vastgesteld als volgt: 17de van de 1ste, 17 van de 2de en 16 van de 3de klasse, met

een jaarlijksch traktement van respectievelijk van *f* 600, *f* 550 en *f* 500. De conducteurs bij de artillerie-, stapel- en constructiemagazijnen, mits niet meer dan 12, en die bij 's Rijks gieterij van bronzen geschut genieten een jaarlijksch traktement: die der 1ste kl. van *f* 650, die der 2de *f* 600 en die der 3de klasse *f* 550.

Betreffende het huwen van muzikanten. Aanschrijving van 27 Februari 1875, N°. 75 P., in verband kon. besluit van 25 Januari jl. N°. 13. Het bepaalde bij de aanschrijving van 2 December 1844, N°. 30 B (*Rec. Milit.* Blz. 325) nopens het aangaan van een huwelijk door de muzikanten van het regt. gren. en jagers, is ook toepasselijk op de muzikanten van de acht regimenten infanterie.

Werkelijke dienst van miliciens, die gedurende of na hun eersten oefeningstijd bij het algemeen depôt van discipline worden gedetacheerd. Aanschrijving M. v. O. van den 2den Maart 1875, N°. 58 P. Naardien verschillend wordt gehandeld ten aanzien van het met onbepaald verlof zenden van miliciens, die, na bij het algemeen depôt van discipline aan de strengere krijgstucht onderworpen te zijn geweest, bij het korps terugkeeren, wordt bepaald, dat een milicien die, tijdens hij voor eerste oefening onder de wapenen is, bij het algemeen depôt van discipline wordt gedetacheerd, bij zijn terugkomst bij het korps nog in werkelijke dienst zal worden gehouden gedurende den tijd die door zijn detachering aan den eersten oefeningstijd ontbreekt. Heeft de detachering plaats terwijl de milicien voor het blijvend gedeelte onder de wapenen is, dan kan hij onmiddellijk na terugkomst bij het korps, in 't genot van groot verlof worden gesteld.

RECUEIL MILITAIR.

(26 MAART—25 APRIL 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

Vordering van paarden. Aanschrijving M. v. O., 12 Maart 1875, N°. 32 S., in verband Kon. besluit van 17 Febr. 1875 (*Staatsblad* N°. 19), tot wijziging en aanvulling van 't besluit van 29 Maart 1867 (*Staatsblad* N°. 18), houdende vaststelling der reglementaire bepalingen ter uitvoering van de wet betrekkelijk de inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk. Voormeld besluit luidt als volgt:

Art. 1. In Art. 12 van Ons besluit van 29 Maart 1867 (*Staatsblad* N°. 18), worden de woorden: *vier jaren*, vervangen door de woorden: *zes jaren*.

Art. 2. Aan gezegd Art. 12 wordt een nieuwe alinea toegevoegd, luidende: »Witte en bonte paarden, alsmede hengsten en klophengsten behooren niet in de opgaaf te worden begrepen.»

Art. 3. De tweede zinsnede van Art. 15 van Ons gemeld besluit wordt vervangen door de navolgende bepalingen:

»Zij geven daarvan ten spoedigste kennis aan den Minister van Oorlog en aan den burgemeester der gemeente.

Tot bepaling van het aandeel kunnen zoo noodig twee of meer gemeenten door den Commissaris des Konings worden samengevoegd. In dit geval bepaalt hij tevens in welke der samengevoegde gemeenten de commissie, belast met de keuring en overname der paarden, haar standplaats zal houden.

Bij toepassing der voorgaande alinea wordt hiervan, tegelijk met de kennisgeving, in de tweede alinea van dit Artikel bedoeld, mededeeling gedaan aan den Minister van Oorlog en aan de burgemeesters der betrokken gemeenten.»

Art. 4. De tweede zinsnede van Art. 16 van Ons meergemeld besluit wordt vervangen door de navermelde zinsnede:

»Hij zorgt, dat de paarden, waarvoor de vordering geschied is, op den dag en ter plaatse aanwezig zijn, zooals dit aan hem zal worden kenbaar gemaakt door de commissie, belast met de keuring en overname der paarden.»

Art. 5. Het eerste lid van Art. 17 van Ons voornoemd besluit wordt vervangen door de volgende bepalingen:

»De commissiën, in het voorgaande Artikel bedoeld, bestaan uit drie burgerleden, als deskundigen, zoo spoedig mogelijk te benoemen door den Bur-

gemeester der gemeente, en twee Officieren der cavalerie en artillerie, te benoemen door Onzen Minister van Oorlog, die tevens aan de commissie als adviseerend lid een militairen Paardenarts kan toevoegen.

In het geval, bedoeld bij het 3de lid van Art. 15, worden de burgerleden der commissie benoemd door den Burgemeester der gemeente, waar de commissie haar standplaats zal houden."

Art. 6. In het tweede lid van gezegd Art. 17 vervallen de woorden: *voorgelicht door den Paardenarts*.

Art. 7. De modelstaten litt. A en B, behoorende bij Ons besluit van 29 Maart 1867 (*Staatsblad* N°. 18), worden vervangen door de bij dit besluit gevoegde modelstaten litt. A en B. (Zie *Rec. Milit.*, Blz. 393—399).

Inkwartieringstafelen. Aanschrijving van 17 Maart 1875, N°. 49 S. Aangezien 't gebleken is dat de termijn van tien jaren, vastgesteld voor de herziening der Inkwartieringstafelen, gevoegd bij de aanschrijving van 7 Dec. 1871, N°. 78 S. (*Rec. Milit.*, Blz. 347) gebleken is te lang te zijn, zijn die tafelen thans reeds herzien, en zullen alzoo voortaan bij het regelen van marschen, met de inkwartiering van stalling in verband staande, in acht worden genomen de herziene *inkwartieringstafelen*, evenals de vroegere opge maakt op het bureau van den Chef van den Generalen Staf. Deze tafelen zijn verkrijgbaar bij de Gebrs. VAN CLEEF, Boekhandelaren te 's Hage, tegen den prijs van f 0.77^s; zullende zij voorts ook als *Bijlage* bij het *Recueil Militair* worden gevoegd.

Artilleriecommandementen. Aanschrijving M. v. O., 6 April 1875, N°. 69 A, in verband Kon. Besluit, 30 Maart te voren, N°. 8. Daar het noodig is de indeeling van het Rijk in Artilleriecommandementen, in verband te brengen met het vestingstelsel, omschreven in Art. 1 der wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* N°. 64), wordt Art. 1 der Instructie voor de commandanten voor het materieel der Artillerie, vastgesteld bij besluit van 16 Augustus 1874, N°. 31, als volgt gewijzigd.

De directie voor het materieel der artillerie wordt verdeeld in de na te melden commandementen, en wel:

1°. *Stelling van Amsterdam*, waartoe behooren de magazijnen te *Amsterdam*. Standplaats van den commandant *Amsterdam*.

2°. *de Nieuwe Hollandsche waterlinie*, van de *Zuiderzee*, langs *Utrecht* tot de *Lek*, waartoe behooren de magazijnen *Utrecht* en *Naarden*, benevens die te *Woerden* en *Wierickerschans*. Standplaats van den commandant *Utrecht*.

3°. *de Nieuwe Hollandsche waterlinie* van de *Lek* tot de *Merwede* en door het land van *Altena* tot de *Nieuwe Merwede*, waartoe behooren de magazijnen te *Gorinchem*, *Woudrichem* en *Loevestein*, benevens die te *Dordrecht*. Standplaats van den commandant *Gorinchem*.

4°. *Stelling van den Helder*, waartoe behooren de magazijnen te *Helder*. Standplaats van den commandant *Helder*.

5°. *Stelling van de monden van de Maas en van het Haringvliet*, waartoe behooren de magazijnen te *Brielle* benevens die te *Hellevoetsluis*. Standplaats van den commandant *Brielle* of *Hellevoetsluis*.

6°. *Stelling van 't Hollandsche diep en het Volkenrak* en van de werken aan de *Wester-Schelde*, waartoe behooren de magazijnen te *Willemstad*, benevens die te *Neuzen*. Standplaats van den commandant *Willemstad*.

7°. 's *Hertogenbosch*, waartoe behooren de magazijnen te 's *Hertogenbosch*, benevens die te *Grave* en *Heusden*. Standplaats van den commandant 's *Hertogenbosch*.

8°. *Zutphen*, waartoe behooren de magazijnen te *Doesburg*, benevens die te *Nijmegen* en *Groningen*. Standplaats van den commandant *Zutphen*.

9°. *Geertruidenberg*, waartoe behooren de magazijnen te *Geertruidenberg*. Standplaats van den commandant *Geertruidenberg*.

Dit besluit treedt in werking met 1 Mei aanstansande.

TWEEDE GEDEELTE.

Reglementen. Aanschrijving M. v. O. van den 4den Maart 1875, N°. 41 P. Bericht van het in 't licht verschijnen bij de Kon. Milit. Academie, van de *Beschrijving van de inrichting en het gebruik van den revolver (cavalerie-)*, en van de *Handleiding voor de Officieren van wapening of als zoodanig dienstdoende, de Mr. geweermakers of zwaardvegers, betrekkelijk de revolvers (cavalerie-)*, benevens het tarief der herstellingen voor die wapenen. Het eerste tegen den prijs van f 0,33 en het tweede tegen dien van f 0,39, voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.

Wijziging in de indeeling van de kantoren van registratie. Aanschrijving M. v. O. van den 15den Maart 1875, N°. 77 I. Bij Kon. besluit van 14 Dec. 1874, N°. 78, is met 1 Maart ll. de volgende wijziging gebracht in de kringen der directiën van de registratie en domeinen: 1. de provinciën Gelderland en Overijssel vormen thans te zamen de directie Arnhem, en de provinciën Friesland, Groningen en Drenthe, te zamen de directie Leeuwarden; 2. de directie Breda is opgeheven; 3. bij de directie Middelburg zijn gevoegd het 3de arrondissement (arrondissement Breda) en het 4de kanton van het 1ste arrondissement (het kanton Heusden) der provincie Noordbrabant; 4. het 1ste en 2de arrondissement der provincie Noordbrabant (de arrondissementen 's Hertogenbosch en Eindhoven) zijn, met uitzondering van het 4de kanton van het 1ste arrondissement dier provincie (het kanton Heusden), gevoegd bij de directie Maastricht.

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanschrijving M. v. O. van 20 Maart 1875, N°. 53 I. Als vervolg op de beschikking van 9 Dec. 1874, N°. 68 I. (*Rec. Milit.* II, Blz. 193), wordt ter kennis der militaire autoriteiten gebracht, dat de stoombootdienst van *Gend en Loos*, te Rotterdam, heeft opgehouden, en het dus bij die beschikking behoorende tarief N°. 56 vervallen is.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O. van 22 Maart 1875, N°. 48 P. Bericht van het in 't licht verschijnen bij de Gebrs. VAN CLEEF te 's Hage, van een *Korte inhoud der dienstreglementen voor de onderofficieren en korporaals der vestingartillerie, samengesteld met voorkennis en onder goedkeuring van den Inspecteur der Artillerie*; verkrijgbaar tegen den prijs van f 0,40.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O. van 22 Maart 1875, N°. 32 P. Bericht van het in 't licht verschijnen bij de Kon. Milit. Academie van een *Beknopt Voorschrift voor het stelselmatig richten*, verkrijgbaar tegen den prijs van f 0,03 voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger enz.

Verwisseling van het administratief toezicht voor het 2de en 3de regiment vestingartillerie. Aanschrijving M. v. O. van 23 Maart 1875, N°. 48 I. Met wijziging van den staat, behoorende bij de aanschrijving van 23 Juni 1873, N°. 6 I. (*Rec. Milit.*, Blz. 200), wordt met 1°. Mei het administratief toezicht over het 2de regt. vestingartillerie aan den Intendant in de 3de militaire afdeling, en dat over het 3de regt. aan den Intendant in de 2de militaire afdeling opgedragen.

Nieuw voorschrift nopens de admissie van studenten voor den militair geneeskundigen dienst. Aanschrijving M. v. O., 25 Maart 1875, N°. 39 P, in verband Kon. besluit van 19 Maart te voren, N°. 21. Met intrekking en buiten werking stelling van het Voorschrift, gearresteerd bij het besluit van 11 April 1869, N°. 17, en de achtervolgelijk daarin gebrachte wijzigingen, is goedgekeurd en vastgesteld het navolgend

VOORSCHRIFT nopens de admissie, enz. van studenten voor den militair geneeskundigen en pharmaceutischen dienst hier te lande en voor den geneeskundigen dienst bij de Zeemacht en in de Koloniën en Bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen.

Art. 1. In verband met het hooger onderwijs, dat te Amsterdam wordt gegeven, is het Garnizoenshospitaal aldaar bestemd tot het opleiden van jongelieden tot Officier van Gezondheid en tot Militair Apotheker.

Art. 2. De toelating van jongelieden als student heeft slechts éénmaal in het jaar plaats, en wel op 1 October.

Art. 3. De jongelieden, als student aan te nemen, moeten, op den dag der toelating, den vollen leeftijd van zeventien jaren hebben bereikt en niet ouder zijn dan negentien jaren wanneer zij voor de Zeemacht en twintig jaren indien zij voor de Landmacht en de Koloniën worden opgeleid. Zij moeten vrij zijn van lichaamsgebreken, die voor den militair dienst ongeschikt maken.

Art. 4. Ouders of voogden, die verlangen, dat hun zonen of pupillen als student worden toegelaten om tot Officier van Gezondheid of tot Militair Apotheker te worden opgeleid, moeten daartoe een verzoek indienen aan den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Landmacht, wanneer het de opleiding voor den dienst hier te lande of in de Koloniën betreft, en aan den Minister van Marine, bijaldien het een opleiding voor den dienst bij de Zeemacht geldt.

Art. 5. Dit verzoekschrift moet inhouden den naam, de woon- en geboorteplaats van vader en moeder of van den voogd of voogdesse; voorts voor zooveel het gericht is aan den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Landmacht, de aanduiding of men wenscht, dat de jongeling worde opgeleid voor Officier van Gezondheid of voor Militair Apotheker hier te lande, dan wel voor Officier van Gezondheid in de Koloniën (Oost- of West-Indië), terwijl in het verzoekschrift, dat aan den Minister van Marine wordt ingezonden, bepaaldelijk moet worden vermeld, dat een opleiding voor den Geneeskundigen dienst der Zeemacht wordt verlangd.

Art. 6. Het verzoekschrift moet vergezeld gaan :

1°. van een diploma, afgegeven door een Staats-Commissie, belast met het afnemen van het eerste natuurkundig examen, bedoeld bij art. 2 der wet van 8 Juli 1874 (*Staatsblad* N°. 97) tot wijziging der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* N°. 59), waaruit blijkt dat de aspirant voldoende bewijzen heeft geleverd van kennis der Nederlandsche, Latijnsche, Fransche en Hoogduit-sche talen, en van de meet- en stekunst, als voorbereiding tot beoefening der natuurkundige wetenschappen.

2°. Van een verklaring, waaruit blijkt dat de aspirant Nederlander is.

3°. Van de geboorte-acte van den aspirant.

4°. Van een verklaring van een geneesheer, inhoudende dat de aspirant gevaccineerd is of de kinderpokken gehad heeft.

5°. Van een gelegaliseerde verklaring, waaruit blijkt, dat de aspirant minstens één jaar met goed gevolg onderwijs heeft genoten in de Grieksche en Engelsche talen.

Deze verklaring wordt, te beginnen met 1876, alleen gevorderd van de studenten voor den militairen geneeskundigen dienst.

6°. Van een certificaat van goed gedrag, af te geven door het bestuur der Gemeente waar de aspirant het laatst gewoond heeft.

7°. Voor hen, die door hun leeftijd in de termen der Nationale Militie vallen, van een bewijs, dat zij aan hun verplichtingen ten deze hebben voldaan.

Art. 7. De ouders of voogden, die verlangen dat hun zonen op pupillen als student worden toegelaten, moeten zich verbinden om naar behooren te zorgen voor woning, voeding, kleeding, boeken, instrumenten, enz. van hunne zonen of pupillen, en wel volgens de voorschriften daaromtrent vastgesteld of later vast te stellen.

Art. 8. Het aantal studenten, telken jare voor den dienst hier te lande en in de Koloniën en voor dien bij de Zeemacht toe te laten, wordt door den Minister van Oorlog, van Koloniën en van Marine, ieder voor zooveel hem aangaat, bepaald.

Art. 9. De aankondiging van het getal plaatsen, alsmede van den uitersten termijn waarop de verzoekschriften moeten zijn ingekomen, wordt jaarlijks door de Ministers van Oorlog en van Marine, ieder voor zooveel hem betreft, in de *Staatscourant* geplaatst, met opgave van de vereischten.

Art. 10. Na het verstrijken van den uitersten termijn, worden de aspiranten door de Inspecteurs van den Geneeskundigen dienst der Land- en der Zeemacht opgeroepen, ten einde door een commissie geneeskundig te worden onderzocht.

Art. 11. Ingeval zich meer dan het vereischt aantal aspiranten, voor een of meer der verschillende diensten (Landmacht, Zeemacht, Oost- of West-Indië) mochten hebben aangemeld, zal van de aspiranten een vergelijkend examen worden afgenomen in de Engelsche taal, de beginselen van de Grieksche taal, in de Aardrijkskunde, in de Algemeene en de Vaderlandsche geschiedenis.

De plaatsing geschiedt alsdan in de rangorde, die de aspiranten volgens hun betoonde kunde bij het in dit artikel bedoeld examen hebben verkregen, voor zooveel er plaatsen zijn opengesteld.

Art. 12. Tijd en plaats wanneer en waar dit examen zal geschieden, worden door de Inspecteurs van den Geneeskundigen dienst der Land- en Zeemacht, ieder voor zooveel hem betreft, aan de aspiranten bekend gemaakt.

Art. 13. Het vergelijkend examen wordt, onder het voorzitterschap van den Chef belast met de leiding van het onderwijs der studenten, afgenomen door een commissie, in overleg met den Minister van Marine te benoemen door den Minister van Oorlog.

Art. 14. Omtrent den uitslag van dat examen worden afzonderlijke Tabelarische Rapporten opgemaakt, en wel voor elken dienst afzonderlijk; in die rapporten worden de aspiranten naar hun betoonde kunde gerangschikt. Deze rapporten worden door de commissie, met hare beschouwingen ter zake, door tusschenkomst van den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Landmacht, aan den Minister van Oorlog gezonden, door wien vervolgens de rapporten omtrent de aspiranten voor den dienst bij de Zeemacht en in de Koloniën respectievelijk aan de Ministers van Marine en van Koloniën worden overgelegd.

Art. 15. De studenten voor den geneeskundigen en pharmaceutischen dienst hier te lande genieten een bezoldiging van *f* 500 's jaars.

Zij worden door den Minister van Oorlog benoemd.

Art. 16. De studenten voor den geneeskundigen dienst der Zeemacht genieten een bezoldiging van *f* 600 's jaars; zij worden door den Minister van Marine benoemd, die daarvan kennis geeft aan den Minister van Oorlog.

Art. 17. De studenten voor den geneeskundigen dienst in de Koloniën genieten een bezoldiging van *f* 700 's jaars.

Zij worden door den Minister van Koloniën benoemd, die daarvan kennis geeft aan den Minister van Oorlog.

Art. 18. De studenten, voor den geneeskundigen dienst, die binnen acht jaren in het geval verkeerden, bedoeld in de laatste alinea van Art. 26 van dit Voorschrift, genieten een premie, gelijk aan het bedrag der bezoldiging, die aan hen minder is uitgekeerd, dan wanneer zij acht jaren aan hun studiën zouden hebben besteed.

Art. 19. De studenten zijn onderworpen aan de bepalingen bij het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te lande en andere reglementaire verordeningen ten hunnen aanzien vastgesteld of nog vast te stellen.

Bij hun indiensttreding worden aan de studenten de krijgsartikelen voorgelezen, waarvan zij het in duplo opgemaakte bewijs teekenen.

Art. 20. De Officier van Gezondheid, belast met de leiding van het onderwijs der studenten, zendt jaarlijks, in de maand October, aan den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Landmacht een algemeen verslag omtrent de gemaakte vorderingen, den aanleg, den ijver en het gedrag der studenten gedurende den afgelopen cursus, benevens drie daaruit opgemaakte bijzondere verslagen, voor de Departementen van Oorlog, Marine en Koloniën bestemd.

Bovendien wordt door voornoemden Officier van Gezondheid, telkens na afloop van een der onderdeelen van de verschillende staatsexamens, een schriftelijk rapport omtrent den uitslag daarvan ingezonden aan den Inspecteur voornoemd, die daarvan, voor zoover zulks de militaire studenten voor de Zeemacht betreft, mededeeling doet aan den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Zeemacht.

Art. 21. Een student wordt uit zijn betrekking ontslagen:

a. Tengevolge van ziels- of lichaamsgebreken, welke hem voor zijn bestemming ongeschikt maken.

b. Wanneer het, na verloop van één à twee jaren blijkt, dat bij hem geen, voor de uitoefening van den dienst vereischte, verdere ontwikkeling van het lichaam of geen voor de studie der geneeskunde of pharmacie noodige ontwikkeling zijner geestvermogens is te verwachten.

c. Wanneer hij, na twee jaren studietijd, het eerste natuurkundig (of het academisch propaedeutisch) examen niet met voldoende uitslag heeft afgelegd.

d. Wanneer hij, na nogmaals twee jaren studietijd, het diploma van kandidaatarts of van hulpapotheker (of dat van candidaat in de geneeskunde) niet heeft verkregen.

e. Wanneer hij, vier jaren na het kandidaat-arts-examen, het diploma van arts, of drie jaren na het hulp-apothekersexamen, dat van apotheker, nog niet heeft verkregen.

f. Wegens zedebederf en ondeugden, die voor anderen gevaarlijk zouden kunnen worden.

g. Wegens een doorgaand slecht gedrag, of aanhoudend verzet tegen vermaningen en straffen.

h. Wegens mishandeling van kameraden.

Art. 22. Indien een student, in een of meer der gevallen bij het vorig art. voorzien, uit zijn betrekking moet worden ontslagen, worden zijn ouders of voogden, door den Officier van Gezondheid, belast met de leiding van het onderwijs der studenten, daarvan onderricht, ten einde zij het ontslag voor hun zonen of pupillen bij de betrokken Inspecteurs kunnen aanvragen.

Mochten ouders of voogden in gebreke blijven hieraan te voldoen, dan wordt door voormelden Officier van gezondheid het ontslag van zoodanig student, door tusschenkomst van de Inspecteurs van den Geneeskundigen dienst der Land- of Zeemacht, aan het hoofd van het betrokken Departement aangevraagd.

Art. 23. De ouders of voogden moeten vóór de benoeming hunner zonen of pupillen tot student bij authentieke akten een voldoende borgtocht stellen, om de gelden, die door de Departementen van Oorlog, Marine of Koloniën aan bezoldigingen ten behoeve van de opleiding dier jongelingen zijn verstrekt, terug te betalen, ingeval de student zijn bestemming niet volgt.

De hierbedoelde gelden worden echter niet terugbetaald, wanneer een student wegens redenen, vermeld sub *a* en *b* van art. 21, ongeschikt wordt verklaard of wel komt te overlijden.

Van de te passeeren akte van borgtocht wordt het model door den betrokken Inspecteur aan den belanghebbende toegezonden.

Wordt van zoodanige akte binnen den aan belanghebbenden te stellen termijn geen eerste grosse in executorialen vorm ingeleverd, dan worden de ouders of voogden geacht te hebben afgezien van hun verzoek om plaatsing voor hun zonen of pupillen.

Art. 24. De studenten voor den dienst hier te lande en die voor de Zeemacht, zijn verbonden, den lande na hunne benoeming tot Officier van Gezondheid of tot Militair Apotheker gedurende *tien* achtereenvolgende jaren in die betrekking te dienen.

De student voor den dienst in de Koloniën zal, bij eene voor zijn benoeming tot den Officiersrang, door tusschenkomst van den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Landmacht aan het Departement van Koloniën in te zenden akte, opgemaakt naar het door den Minister van Koloniën vastgesteld model, zich moeten verbinden, om, ingeval hij binnen den tijd van *vijf* jaren na zijn aankomst in *Indië*, hetzij op eigen verzoek, hetzij tengevolge van dienstweigering, plichtverzuim of andere berispelijke gedragingen, — het geval van welbewezen lichaamsgebreken uitgezonderd —, uit Gouvernementsdienst wordt ontslagen, onverwijld alle gelden terug te geven, welke ten zijnen behoeve, wegens kosten van opleiding voor den Indischen dienst, uitrusting en overtocht naar de Koloniën, van Rijkswegen zijn voldaan.

Art. 25. De studenten, die hun diploma als arts of apotheker hebben verkregen, moeten, vóór hunne benoeming tot Officier van gezondheid of tot Militair Apotheker, een aanvullingsexamen afleggen, ten overstaan van eene door den Minister van Oorlog, in overleg met den Minister van Marine, te benoemen commissie van militaire geneeskundigen der Land- en Zeemacht, onder Voorzitterschap van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der Landmacht.

Bij ontstentenis van dien Inspecteur wordt het Voorzitterschap opgedragen aan dien der Zeemacht, en bij ontstentenis ook van dezen, aan een door den Minister van Oorlog aan te wijzen Officier van Gezondheid.

Omtrent den uitslag van het examen door de studenten, bestemd voor den dienst bij de Zeemacht, wordt door den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Landmacht mededeeling gedaan aan den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Zeemacht.

Art. 26. De studenten, die aan de eischen van het in 't vorig art. bedoeld aanvullingsexamen hebben voldaan, worden in de rangorde, die zij volgens de daarbij betoonde kunde hebben verkregen, door de Inspecteurs van den Geneeskundigen dienst der Land- en Zeemacht, ieder voor zooveel hen aangaat, voor de betrekking bij de diensten, waarvoor zij zijn opgeleid, aan de betrokken Ministers aanbevolen.

Zij zullen vervolgens voor een benoeming tot Officier van Gezondheid of tot Militair Apotheker bij den Koning in aanmerking worden gebracht, al mocht er op dat tijdstip geen vacature zijn in de betrekking en bij den dienst, waarvoor zij zijn opgeleid.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O., 26 Maart 1875, N°. 37 P. Bericht van het in 't licht verschijnen bij de Kon. Milit. Academie, van den 4den druk van de *Beginselen der Hoogere Meekunst* door J. BADON GHIJZEN, verkrijgbaar tegen den prijs van f 1,50 voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.

Kennisgeving aan het leger omtrent het in 't licht verschijnen van bladen der topographische en militaire kaart des rijk (goedkoope uitgave) Aanschrijving M. v. O., 31 Maart 1875, N°. 81 S. Ten vervolge op de dispositie van 27 Sept. 1873, N°. 45 S. (*Rec. Milit.* Blz. 313), wordt ter kennis van het leger gebracht, dat sedert de kennisgeving van 31 Dec. 1874, N°. 36 S. (*Rec. Milit.* II, Blz. 274 en vlg.) in het licht verschenen en mitsdien voor de administratiën van korpsen en inrichtingen, alsmede voor de sub 3 dier dispositie vermelde Officiëren, verdere militairen en ambtenaren, verkrijgbaar zijn:

Blad Goedereede	(N ^o . 36)	tegen den prijs van f	0,20,
» Zierikzee	(N ^o . 42)	» » » »	- 0,32,
» Vierlingsbeek	(N ^o . 46)	» » » »	- 0,40,
» Kadzand	(N ^o . 47)	» » » »	- 0,20,
» Middelburg	(N ^o . 48)	» » » »	- 0,40,
» Bergen op Zoom. (N ^o . 49)		» » » »	- 0,40,
» Eindhoven	(N ^o . 51)	» » » »	- 0,10,
» Venlo	(N ^o . 52)	» » » »	- 0,40,
» Neuzen	(N ^o . 54)	» » » »	- 0,40,
» Herenthals	(N ^o . 56)	» » » »	- 0,40,
» Valkenswaard	(N ^o . 57)	» » » »	- 0,40,
» Roermond	(N ^o . 58)	» » » 5	- 0,40,
» Peer	(N ^o . 59)	» » » »	- 0,40,
» Sittard	(N ^o . 60)	» » » »	- 0,40,
» Maastricht	(N ^o . 61)	» » » »	- 0,40 en
» Heerlen	(N ^o . 62)	» » » »	- 0,40.

Bij wijze van uitzondering op vroegere bepalingen daaromtrent, zullen in de maand April geen andere bladen dan de 16 bovengemelde aangevraagd mochten worden.

RECUEIL MILITAIR.

(26 APRIL—25 MEI 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

Veer- en overvaartgelden. Aanschrijving M. v. O., 7 April 1875, N°. 70 L. Ter kennis van het leger wordt gebracht dat het voetveer op de Mark, van Fijnaart en Standdaarbuiten, onder N°. 21 vermeld op de lijst van aan het Rijk in eigendom toebehoorende overzetveren, behoorende bij de beschikking van 26 Mei 1865, N°. 36 I (*Rec. Milit.*, Blz. 71), als Rijksveer is opgeheven.

Werving voor het korps Mariniers. Aanschrijving M. v. O., 30 April 1875, N°. 77 P, in verband Kon. besluit van 17 te voren, N°. 21. Met herziening der besluiten van 18 October 1870, N°. 26 (Reglement voor het korps Mariniers) en van 25 December 1873, N°. 10, wordt bepaald:

Art. 1. De bij art. 6 van het besluit van den 25sten December 1873, n°. 19, gearresteerde »Tabel van werfkosten voor het Korps Mariniers» wordt ingetrokken en vervangen door die gevoegd bij het tegenwoordig besluit.

Art. 2. Het bepaalde in art. 4 der bijlage n°. 2 (*) (Instructie op de werving voor het Korps Mariniers), behoorende bij het besluit van den 18den October 1870, n°. 26, wordt uitgebreid door het navolgende:

Gewezen onderofficieren of korporaals van het Korps Mariniers of van de Landmacht, die zich bij het korps weder zouden willen verbinden, zoomede sergeanten- en korporaals-milicien van het wapen der Infanterie, die met een vrijwillige verbintenis bij het korps mochten wenschen over te gaan, kunnen worden aangenomen in den graad (sergeant-majoor, sergeant, fourier of koraal) dien zij het laatst bekleedden, mits daarin vacature bestaat en zij bij bewijzen van goed gedrag, tevens blijken geven de geschiktheid voor hunne vroegere qualiteit niet verloren te hebben.

Art. 3. Art. 26 der Instructie op de werving voor het Korps wordt buiten werking gesteld en vervangen door het volgend:

(*) Art. 4 van gemelde bijlage n°. 2, van welke, onder dagteekening van den 5den April 1873, n°. 10 P, een exemplaar aan ieder der Plaatselijke en Garnizoenscommandanten is toegezonden, luidt als volgt:

»Als recruten kunnen worden aangenomen: ongetrouwde personen van 18 tot 36 jaren oud, en tot 40 jaren zoo zij te voren gediend hebben, alsmede een zeker aantal jongelingen van 16 tot 18 jaren oud; en voor tamboer of pijper zij die hun 14de levensjaar hebben volbracht, mits hun »physiek in verhouding tot hun leeftijd goed ontwikkeld zij.»

Nieuw artikel. Den nieuw aangenomene boven den leeftijd van 34 jaren en den gereëngageerde wiens nieuwe verbintenis ingaat nadat hij zijn 34ste levensjaar heeft volbracht, wordt over geen langer tijdvak dan dat hetwelk tot zijn 40ste levensjaar nog verlopen moet, handgeld toegekend.

Art. 4. Dit besluit treedt in werking voor de nieuw aan te nemen en te reëngageeren militairen hier te lande op den 20sten dezer maand (April), en voor te reëngageeren militairen in *Oost- en West-Indië* op den 1sten Juli aanstaande.

Het maximum van het handgeld, voor een eerste verbintenis voor den tijd van 6 jaren, van militairen beneden den graad van adj.-onderofficier, niet jonger dan 18 en niet ouder dan 34 jaren, is *f* 250; het aanbrenggeld *f* 18.—; boven de 34 en beneden de 40 jaren, ten hoogste zooveel als bij reëngagement zou worden toegekend over het tijdvak dat tot het 40ste levensjaar nog verlopen moet; — voor den tijd van 8 jaren van jongelingen boven de 16 en beneden de 18 jaren: handgeld *f* 150.—; aanbrenggeld *f* 4.—; voor reëngagementen van militairen beneden den graad van adj.-onderofficier: voor den tijd van zes jaren *f* 250; vijf jaren *f* 200; vier jaren *f* 140; drie jaren *f* 90; twee jaren *f* 50; één jaar *f* 20. (Zie verder de Tabel, *Rec. Milit.* I, Blz. 406).

De commandant van het korps Mariniers is aangeschreven, alvorens gewezen onderofficieren of korporaa's, dan wel sergeanten- of korporaa's-milicien in hun graad aan te nemen, zich van hunne geschiktheid voor hunne betrekking te vergewissen.

TWEEDE GEDEELTE.

4de Bijvoegsel (Hoofdst. VI) van den Instructie-Inventaris voor de Artillerie der landmacht. Aanschrijving M. v. O., 5 April 1875, N°. 27 I. Dit Bijvoegsel bij de K. M. Academie in 't licht verschenen en voor den prijs van *f* »—27 verkrijgbaar gesteld zijnde, zullen door den Gouverneur dier inrichting worden toegezonden: aan het regt. grenadiers en jagers 13 Exempl. (waaronder 2 voor den Directeur der Normaal-Schietschool); 12 Exempl. aan ieder der regimenten infanterie; 5 aan het 1ste, het 3de en 4de regiment huzaren; 6 aan het 2de regt.; 4 aan het Instructiebataillon, 4 aan het Algemeen depôt van discipline; 4 aan het bataljon Mineurs en Sappeurs, 4 aan de divisien Maréchaussée. De kosten zullen bij de betrokken korpsen onder de uitgaven voor administratiekosten moeten worden verrekend.

Verwisseling van het administratief toezicht over het 1ste en 3de regiment huzaren. Aanschrijving M. v. O., 8 April 1875, N°. 129 I. Met wijziging van den staat, behoorende bij de aanschrijving van 22 Juni 1873, N°. 6 I (*Rec. Milit.*, Blz. 200), wordt met 1°. Mei het administratief toezicht over het 3de regt. huzaren opgedragen aan den Intendant in de 1ste Militaire Afdeeling, en dat over het 1ste regt. aan den Intendant in de 4de Militaire Afdeeling.

Reglement op de exercitiën der Veld- en Rijdende Artillerie. Aanschrijving M. v. O., 9den April 1875, N°. 31 P. Bericht, dat het gewijzigde *Reglement op de exercitiën der Veld- en Rijdende Artillerie. Scholen te voet. Kanonierschool en Manoeuvres de force*, bij de K. M. Academie in 't licht verschenen en voor den prijs van *f* »—21, voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger, enz. verkrijgbaar is.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O., 17 April 1875, N°. 70 P. De aandacht van het Leger wordt gevestigd op een bij de GEBR. VAN DER HOEK te Leiden in 't licht verschenen werkje, getiteld: *Eerste hulp bij plotseling voorkomende ziekte-toestanden, door H. C. F. L. AALBERSBERG*, Officier van gezondheid der 2de kl., verkrijgbaar tegen den prijs van *f* 1.—.

Voorschrift omtrent het ledergoed, het paardentuig en de bepakkings der Cavalerie. Aanschrijving M. v. O., 17 April 1875, N°. 71 P. Bericht, dat gezegd *Voorschrift* bij de K. M. Academie in 't licht verschenen en tegen den prijs van *f* »—09 verkrijgbaar is gesteld voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger, enz.

Uitbreiding van het kader bij het bataljon Mineurs en Sappeurs. Aanschrijving M. v. O., 17 April 1875, N°. 105 P., in verband Kon. besluit van 11 te voren, N°. 2. Met wijziging der Tabellen litt. B en D, gevoegd bij de besluiten van 15 Juli 1868, N°. 32, en latere daarin gebrachte wijzigingen, en van 31 December 1873 N°. 3, regelende de soldijen der onderofficieren en verdere manschappen van het leger, wordt: 1. het getal sergeanten bij het bataljon Mineurs en Sappeurs met *twee* per compagnie vermeerderd; 2. de kleine staf van het bataljon wordt vermeerderd met een sergeant- of sergeant-majoor-timmerman en een sergeant- of sergeant-majoor-smid, onder genot van de voor den graad van sergeant of sergeant-majoor bij dat bataljon vastgestelde soldij; alsmede met een sergeant- of sergeant-majoor-vuurwerker, wiens soldij zal bedragen als sergeant *f* 1—02 en als sergeant-majoor *f* 1—12 daags; 3. de soldij der beide sergeanten behoorende tot de afdeeling veldtelegrafisten van genoemd bataljon, wordt met *f* »—10 per dag en per hoofd verhoogd.

Het openlaten van plaatsruimte op gedrukte formulieren, enz., welke later aan het recht van zegel moeten worden onderworpen. Aanschrijving M. v. O., 24 April 1875, N°. 67 S. Op verzoek van den Minister van Financiën wordt ter kennis van de militaire administratieve autoriteiten van het Leger gebracht, dat bij nieuwe oplage van gedrukte formulieren, die ter zegeling moeten worden aangeboden en waarop de zegelstempels, ingevolge Art. 4 van het Kon. besluit van 13 Maart 1844 (*Staatsblad* N°. 18) bovenaan ter rechterzijde moeten worden gesteld, de noodige plaatsruimte daarvoor moet worden gehouden.

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanschrijving M. v. O., 24 April 1875, N°. 76 I. Ter kennis der militaire autoriteiten wordt gebracht: 1. dat, in overleg met de Directie der stoombootrederij *Telegraaf* te Slikkerveer, is vastgesteld het bij de aanschrijving gevoegde tarief van de prijzen voor het vervoer van militairen, enz. (zie dit Tarief *Rec. Milit.* II, Blz. 54), onder de algemeene bepalingen vastgesteld bij beschikking van 9 Dec. 1874, N°. 68 I (*Rec. Milit.* II, Blz. 193); en 2. dat dit tarief in plaats treedt van dat onder N°. 34 bij gemelde beschikking gevoegd, en met 1 Mei 1875 in werking treedt.

Eervol ontslag en benoeming van een Minister van Oorlog. Aanschrijving 26 April 1875, N°. 98 S. Bij Zr. Ms. besluit van 24 April, N°. 2, is aan den Minister van Oorlog, den Generaal-Majoor WEITZEL, als zoodanig een eervol ontslag verleend, onder dankbetuiging voor de vele en gewichtige diensten den Koning en den lande bewezen, en is tot Minister van Oorlog benoemd, de Kolonel der Genie H. J. ENDERLEIN, commandant in de stelling der Nieuwe Hollandsche waterlinie, bezuiden de Lek.

Wet tot voorziening tegen besmettelijke ziekten. Aanschrijving M. v. O., 30 April 1875, N°. 78 S. Bij Kon. besluit van 14 April 1875 (*Staatsblad* N°. 69), is het Art. 12 van het besluit van 28 Februari 1873 (*Staatsblad* N°. 35), ter uitvoering van het 2de lid van Art. 17 der wet van 4 December 1872 (*Staatsblad* N°. 134), tot voorziening tegen besmettelijke ziekten (*Rec. Milit.* 1873, Blz. 44), als volgt gewijzigd:

»Verklaringen, afgegeven door genees- of heekundigen in het buitenland of in 's Rijks koloniën en bezittingen in andere werelddeelen, en verklaringen,

vóór 1 Mei 1873 afgegeven door genees- of heekkundigen hier te lande, niet overeenkomende met een der modellen, vermeld in Art. 1, worden daarmede gelijkgesteld, mits duidelijk blyke, dat de daarbij aangeduide persoon de koepok-inenting met goed gevolg of meer dan eens heeft ondergaan, of dat hij (zij) aan de natuurlijke kinderpokken (*variolae*) geleden heeft."

Dragen van de sjerp door Officiëren van gezondheid en Paardenartsen. Aanschrijving M. v. O., 30 April 1875, N°. 88 I, in verband Kon. besluit van 24 te voren, N°. 32. Met wijziging van het besluit van 4 Februari 1841, N°. 22, en de daarbij gevoegde beschrijving van de uniform, kleeding en onderscheidingsteekenen voor het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht, wordt bepaald, dat de Officiëren van gezondheid en de Paardenartsen voortaan een sjerp zullen dragen, op den voet en de wijze als zulks voor de overige Officiëren van het Leger is bepaald. Het model der sjerp voor den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst is, zoo deze den rang van Generaal-Majoor bekleedt, gelijk aan dat voor de Opperofficiëren, en voor de overige Officiëren van gezondheid en de Paardenartsen, gelijk aan dat voor de Officiëren bij de onbereden wapens en diensten vastgesteld.

RECUEIL MILITAIR.

(26 MEI—25 JUNI 1875.)

TWEEDE GEDEELTE.

Vuur en licht in de wachten over 1875—1876. Aanschrijving M. v. O., 8 Mei 1875, n°. 61 I. Over het tijdvak van 1 Juli 1875 tot 30 Juni 1876 is de levering van brandstoffen en kaarsen ten behoeve van de militaire wachten in het geheele rijk, toegewezen aan H. J. WIEDENBRUGGE, te Amersfoort, en zulks tegen de volgende prijzen: de steenkolen tegen f 1.85 de 100 kilogram, de takkebossen tegen f 2.50 de 100 stuks en de kaarsen tegen f 0.70 het kilogram. De voorwaarden zijn dezelfde als die medegedeeld bij de beschikking van 6 Mei 1874, n°. 43 I. (*Rec. Milit.* II, blz. 77), met uitzondering dat in art. 5: kaarsen (kilogram), vervangen wordt door: kaarsen (stuks); en in art. 9 vervalt: »1 bus voor de ronde, met hangslot en sleutel».

Wijziging in de standplaats van een Stellingcommandant. Aanschrijving M. v. O., 13 Mei 1875, n°. 37 P. Ter kennis van het leger wordt gebracht, dat, — met wijziging van punt 5 van art. 11 van Zr. Ms. besluit van 26 Maart 1873, n°. 25, — bij besluit van 9 Mei jl., n°. 25, bepaald wordt, dat Rotterdam voortaan de standplaats zal zijn van den Commandant in de stelling van het Haringvliet, de monden van de Maas en van het Hollandsch Diep en het Volkerak.

Boekwerk. Aanschrijving M. v. O., 15 Mei 1875, n°. 81 P. Bericht dat de achtste verbeterde druk van de *Handleiding tot de Aardrijkskunde*, door wijlen Dr. A. A. VAN HEUSDEN, bij de uitgevers BROESE EN COMP. te Breda, in 't licht verschenen en voor de korpsen van het leger verkrijgbaar is tegen den prijs van f 3.36.

Practische oefeningen in de legerkamp bij Zeist. Aanschrijving M. v. O., 15 Mei 1875, n°. 103 P., in verband Kon. besluit van 9 te voren, n°. 26, betrekkelijk het houden van practische oefeningen door het bataljon mineurs en sappeurs, alsmede door eenige compagnieën Vestingartillerie enz. in de legerplaats bij Zeist. Gezegd besluit luidt als volgt:

Art. 1. In de maanden Juni, Juli, Augustus en September zullen, tot het houden van practische oefeningen en het nemen van proeven, bij afwisseling, in de legerplaats bij Zeist kampeeren, het bataljon mineurs en sappeurs, eenige compagnieën vestingartillerie, waaronder de artillerie-instructiecompagnie, alsmede de onderofficieren en korporaa's, die bij het wapen der Artillerie het wetenschappelijk onderwijs bijwonen.

Art. 2. Onze Minister van Oorlog wordt gemachtigd voor den dienst bij de troepen in het vorige artikel bedoeld, boven en behalve de daarbij ingedeelde Officieren, het vereischte aantal Hoofd- en verdere Officieren van de verschillende korpsen, staven en diensten aan te wijzen.

Art. 3. Gedurende het verblijf op de legerplaats worden, in vervanging van de campagnevivres, de navolgende toelagen per dag genoten:

door de Hoofdofficieren, belast met het bevel over de Artillerietroepen en het bataljon mineurs en sappeurs *f* 4.00, door een Luitenant-kolonel of Major *f* 2.00, door een Kapitein *f* 1.75, en door een Luitenant *f* 1.50.

De Officieren van de militaire administratie en van den geneeskundigen dienst genieten de toelagen volgens de rangen, waaraan zij zijn gelijkgesteld.

Art. 4. De levensmiddelen ten behoeve van de onderofficieren en verdere militairen worden voor rekening der menages aangeschaft. Als een tegemoetkoming deswege wordt, gedurende het verblijf op de legerplaats, de dagelijksche soldij verhoogd: voor een adjudant-onderofficier met *f* 0.25 en de overige onderofficieren en minderen met *f* 0.12.

Aan iedere waschvrouw wordt, gedurende het verblijf op de legerplaats, voor 's Rijks rekening een ration brood daags verstrekt.

Art. 5. Voor schadeloosstelling voor bureaunkosten wordt aan den Hoofdofficier, belast met het bevel over, en aan den Officier, belast met den administratieven dienst bij de Artillerietroepen op de legerplaats, voor ieder hunner toegekend *vijf en twintig gulden* (*f* 25) per maand.

Art. 6. De Officieren, onderofficieren en minderen, die tot het in gereedheid brengen of opruimen der legerplaats worden vooruitgezonden of daarop moeten achterblijven, genieten, gedurende hun verblijf aldaar, de vergoedingen, bij de artikelen 3 en 4 aangewezen.

Ter uitvoering van dit besluit heeft de Minister van Oorlog bepaald:

1°. In de legerplaats bij Zeist zullen kampeeren:

a. van 26 Juni tot 7 Augustus a. s. het geheele bataljon mineurs en sappeurs;

b. van 17 Juni tot 7 Augustus d. a. v. de 1ste compagnie van het 2de regiment Vestingartillerie, welke compagnie daartoe op een sterkte van 40 kanonniers met het noodige kader zal worden gebracht; het ontbrekende personeel te verstrekken door het detachement van het 2de regiment Vestingartillerie te Utrecht;

c. van 31 Juli tot 20 Augustus a. s. de 6de, 8ste, 10de en 13de compagnie van het 2de regiment Vestingartillerie, alsmede de leerlingen van den voorbereidenden cursus te Utrecht;

d. van 20 Augustus tot 3 September d. a. v. de 2de, 6de en 10de compagnie van het 1ste regiment Vestingartillerie, de artillerie-instructiecompagnie, uitgezonderd de ongeoeffenden, alsmede de leerlingen van den wetenschappelijken cursus te Delft;

e. van 3 tot 17 September d. a. v. de 5de, 6de, 11de en 13de compagnie van het 3de regiment Vestingartillerie.

De Kapitein en één der Luitenants van de compagnie sub *b* genoemd, zullen, zoodra mogelijk, gedurende veertien dagen bij de commissie van proefneming worden gedetacheerd, ten einde bekend te worden gemaakt met het gebruik van den chronograaf en het meten van snelheden, terwijl van elke der seriën sub *c*, *d* en *e* vermeld, één Kapitein en één Luitenant eveneens gedurende

eenige dagen bij voornoemde commissie zullen worden gedetacheerd, ten einde zich bekend te maken met het gebruik van het achterlaadkanon van 12 cm.

Een detachement van de sub *b* genoemde compagnie, sterk 1 Officier, 1 sergeant, 2 korporaa's en 12 kanonniërs, zal den 12den Juni a. s. in de legerplaats aankomen om de legering, enz. voor dat onderdeel gereed te maken.

Eenzoo zal een detachement van het bataljon mineurs en sappeurs, sterk 2 Luitenants, 4 onderofficieren, 4 korporaa's en 70 mineurs, den 7den Juni worden vooruitgezonden om de legerplaats voor die troepen in orde te brengen.

Verder zal een detachement van het 2de regiment Vestingartillerie, sterk 1 Luitenant, 2 onderofficieren, 4 korporaa's, 1 hoornblazer en 40 kanonniërs, den 19den Juli a. s. in de legerplaats moeten aankomen tot het in gereedheid brengen van het kamp en het verrichten van andere voorbereidende werkzaamheden voor de troepen sub *c*, *d* en *e* genoemd.

Een detachement van gelijke sterkte en samenstelling zal na afloop van het kamp aldaar achterblijven, ten einde het op te ruimen, aan welke troepen een detachement van het bataljon mineurs en sappeurs zal worden toegevoegd.

2°. Bij de hiervoren genoemde kampeerende compagnieën der drie regimenten Vestingartillerie zullen van de miliciens-verlofgangers der lichte van 1872, die voor het bijwonen van troepenverenigingen worden opgeroepen, behooren te worden ingedeeld: 1°. bij die onder *c* genoemd de miliciens, behoorende tot het 2de regiment Vestingartillerie; 2°. bij die onder *d* genoemd, de miliciens, behoorende tot de 2de, 6de, 7de, 8ste, 10de, 12de en 14de compagnie van het 1ste regiment Vestingartillerie; en 3°. bij die onder *e* genoemd, de miliciens, behoorende tot de 1ste, 4de, 5de, 6de, 7de, 9de, 10de, 11de, 12de, 13de en 14de compagnie van het 3de regiment Vestingartillerie.

In verband hiermede zal het aantal sergeanten bij elk der kampeerende compagnieën voltallig behooren te zijn, waartoe, zoo noodig, onderofficieren zullen worden gedetacheerd van de compagnieën, welke niet bestemd zijn om aan de schietoefeningen te Helder deel te nemen.

3°. Voor de levering van ligstroo ten behoeve van al de hiervoren genoemde troepen, en van levensmiddelen en brandhout voor de menages der onderofficieren en minderen van de Artillerietroepen, onder *c*, *d* en *e* bedoeld, worden, op bereids daartoe gegeven bevelen, overeenkomsten gesloten.

De dienst der transporten in de legerplaats, zoomede het overbrengen van zieken, brood of meel, enz. tot het bakken daarvan, kampementseffecten, enz. wordt door middel van artillerievoertuigen met treinbespanningen van het regiment Veldartillerie te Utrecht verricht.

De bijzondere voorschriften nopens den administratieven dienst in de legerplaats zullen nader worden medegedeeld.

4°. Het bevel over de Artillerietroepen in de legerplaats, sub *c*, *d* en *e* van punt 1 genoemd, wordt opgedragen aan den Kolonel BEIJEN, Commandant van het 3de regiment Vestingartillerie, terwijl met het speciaal bevel over de compagnieën Artillerie, uitmakende de 1ste, 2de en 3de serie dier troepen, respectievelijk zal worden belast de Majoor BOLOMEY van het 2de, VAN NIEUW-KUYK van het 1ste en VIGELIUS van het 3de regiment Vestingartillerie.

Aan genoemden Kolonel moet een Kapitein en aan de Majoors een Luitenant als adjudant worden toegevoegd.

Ten behoeve van den Kapitein-adjudant, den Luitenant belast met den dienst van adjudant voor het materieel, den Luitenant-adjudant van den Majoor in elke serie, en den Officier van gezondheid zal voor ieder een rijpaard, met twee

stukrijders voor de vier paarden, ter beschikking worden gesteld, te verstrekken door het regiment Rijdende Artillerie.

Verder zal dagelijks een paard van het detachement Veldartillerie te Utrecht ter beschikking worden gesteld van den Kapitein van het bataljon mineurs en sappeurs, die door den chef van dat korps met de regeling der werkzaamheden tot het in orde maken van het kamp voor die troepen zal worden belast.

Voorts zal gedurende den kamptijd ter beschikking van den Commandant van genoemd bataljon worden gesteld een detachement Veldartillerie uit laatstgenoemd garnizoen, sterk 1 onderofficier, 6 minderen, benevens 10 troepenpaarden, tot bediening van den veldtelegraaf.

5°. De Commandant van het kamp zal de verdere Officieren en militairen van minderen rang kunnen aanwijzen, die hem te zijner tijd voor bijzondere diensten behulpzaam zullen moeten zijn.

6°. Met den administratieven dienst bij de Artillerietroepen, bedoeld onder *c*, *d* en *e*, wordt belast de militaire onderintendant der 2de klasse J. W. MULLER.

7°. In de waarneming van den geneeskundigen dienst in het kamp en bij de troepen, die aldaar reeds den 7den Juni aankomen, zal door de zorg van den heer Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht worden voorzien.

8°. De marsch der Artillerietroepen naar het kamp en terug wordt geregeld door den Chef van den generalen staf, aan wien de aanvraag tot regeling van den terugmarsch door de Commandanten van het artilleriekamp en van de compagnie sub *b* van punt 1 genoemd, tijdig zal worden gedaan.

9°. De regeling van het in gereedheid brengen en het opbreken van de kampen, van de aldaar te houden oefeningen in het algemeen en van de verdere bijzonderheden betreffende de hierbedoelde troepenvereeningingen, zal geschieden overeenkomstig de voorstellen, deswege respectievelijk door de heeren Inspecteurs der Artillerie en Genie gedaan en wordt aan die Opperofficieren opgedragen.

De voorschriften, door hen daaromtrent te geven, zullen, voor zooveel noodig, op de gebruikelijke wijze aan de betrokken Chefs der korpsen worden medegedeeld.

Overigens worden de betrokken militaire autoriteiten, omtrent al hetgeen zij met betrekking tot voormelde kampen te verrichten mochten hebben, verwezen naar de onderscheidene bepalingen, vervat in de *Instructie betreffende het kampeeren van troepen op de leperplaats bij Milligen*.

Militair vervoer langs den Nederlandschen Centraal-Spoorweg. Aanschrijving M. v. O., 15 Mei 1875, n°. 104 I. Ter kennis der militaire autoriteiten wordt gebracht, dat — ten gevolge van wijziging der voorwaarden van aanleg en exploitatie van genoemden weg — de bepaling vervat in punt 5, *c*., der beschikking van 27 Juni 1873, n°. 43 I. (*Rec. Milit.*, blz. 205) vervallen is, en dat in 't vervolg het vervoer, in het belang van 's Rijks dienst, van krijgsvolk met de daarbij behoorende paarden, voertuigen, oorlogstuig en bagage langs dien spoorweg, plaats heeft tegen de helft van den vrachtprijs bij de tarieven vermeld, en wel voor alle treinen. Officieren, zonder troepen reizende, worden niet voor krijgsvolk gehouden; onderofficieren en minderen, met klein verlof van hunne korpsen afwezig, betalen, op vertoon van hun verlofpas, de helft van den vrachtprijs. Van buitengewone (extra-) treinen kan gebruik worden gemaakt, onder bijzondere bepalingen en tegen een vergoeding onder de benaming van »kilometergeld."

Zie daaromtrent de nadere bijzonderheden en de tafel van vergoeding in het *Rec. Milit. II*, blz. 67—69.

Rekening en verantwoording van het fonds voor onderofficieren over het jaar 1874. Aanschrijving M. v. O., 18 Mei 1875, n°. 78 I. (Zie het *Rec. Milit.* II, blz. 70 en 71).

Overeenkomst voor de verbetering van het lot der gewonde krijgslieden bij de legers te velde. Aanschrijving M. v. O., 1 Juni 1875, n°. 32 S. Als vervolg op vroegere aanschrijvingen, wordt ter kennis van het leger gebracht, dat, blijkens ontvangen mededeeling van den Zwitserschen Bondsraad, ook de Republiek van Salvador tot de overeenkomst van Geneve van 22 Augustus 1864 is toegetreden.

Wijzigingen in de Algemeene Instructie betrekkelijk het kampeeren van troepen op de legerplaats bij Milligen. Aanschrijving M. v. O., 2 Juni 1875, n°. 7 P. Bericht dat voormelde wijzigingen bij de Kon. Milit. Academie in het licht zijn verschenen en aldaar verkrijgbaar zijn gesteld, voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger, enz., tegen den prijs van f »—01⁸.

Tijdelijk buiten werking gesteld de bepaling dat onderofficieren, bestemd voor den dienst in Oost-Indie, bij het Instructiebataillon daartoe opgeleid, gedurende een jaar tot hun practische opleiding bij de korpsen worden gedetacheerd. Aanschrijving M. v. O., 2 Juni 1875, n°. 47 P. Naar aanleiding van het daartoe door den Minister van Koloniën te kennen gegeven verlangen, wordt bepaald, dat, met wijziging der aanschrijving van het Dept. v. O., van 22 Sept. 1855, n°. 14 B (*Rec. Milit.*, blz. 147), bovengemelde jongelingen niet meer bij de korpsen infanterie zullen worden gedetacheerd, doch na twee jaren bij het instructiebataillon te hebben gediend, onmiddellijk hun bestemming naar Indie zullen volgen. De onderofficieren dezer categorie, thans bij de regimenten infanterie gedetacheerd, moeten onverwijld op Harderwijk worden gedirigeerd.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to the bleed-through effect.

RECUEIL MILITAIR.

(26 JUNI—25 JULI 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

Atjeh-medaille. Aanschrijving M. v. O., 24 Juni 1875, n°. 35 S. Bericht dat bij Kon. besluiten van 28 Augustus 1874, n°. 3 en van 24 April 1875 (*Staatsblad* n°. 71) wijziging gebracht is in het besluit van 12 Mei 1874 (*Staatsblad* n°. 70) (Rec. Milit. I, Blz. 43), en wel deze, dat de bij dat besluit bedoelde medaille op de keerzijde zal voeren het opschrift $\frac{\text{Atjeh}}{1873 \text{ en } 1874}$, omringd door een krans van lauweren en eikenbladeren, en gedragen zal worden aan een *Nassau-blauw* lint, ter breedte van 3,8 centimeter.

Wijzigingen in de Instructie ter regelmatige waarneming van den veterinairen dienst bij het leger, ter uitvoering van de wet van 2 Juni 1875 (*Staatsblad* n°. 94). Aanschrijving M. v. O., 25 Juni 1875, n°. 44 P. Voormelde wet, bepalingen houdende betreffende de veeartsnijkundige politie ten opzichte van paarden van het leger, in verband met de wet van 20 Juli 1870 (*Staatsblad* n°. 131), luidt als volgt:

Art. 1. Bij het voorkomen van een besmettelijke ziekte onder de tot het leger behorende paarden, officierspaarden, voor zooverre zij zich bevinden in stallen, bestemd voor paarden van het leger, of met dezen te zamen weiden, daaronder begrepen, treedt, voor de toepassing van de Artt. 13, 14, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, alinea 1, 2 en 3 van art. 31 en art. 33 der wet van 20 Juli 1870 (*Staatsblad* n°. 131), de Plaatselijke of Garnizoenscommandant, daar waar de paarden zich bevinden, in de plaats van den Burgemeester en de hoogste in rang aanwezige militaire Paardenarts in de plaats van den districtsveearts.

Doet zich het ziektegeval voor bij een paard, tijdens de troep, waarbij het behoort, gekampeerd of ingekwartierd is, dan wordt de ter plaatse bevelvoerende Officier voor de toepassing van deze wet gelijkgesteld met den Garnizoenscommandant.

Bij ontstentenis van een militairen Paardenarts wordt de wet door den Burgemeester en den districtsveearts toegepast.

Wanneer de districtsveearts of die hem vervangt, of de in dit artikel bedoelde Paardenarts de onteigening noodig oordeelt van een paard of van voorwerpen, toebehoorende aan den ter plaatse commandeerenden Officier of aan gemelden Paardenarts zelven, geschiedt de onteigening door den Burgemeester.

Art. 2. De militaire Paardenartsen, die ten tijde van het in werking treden dezer wet in dienst zijn, leggen binnen een maand nadat tijdstip, — zij, die later als zoodanig in dienst komen, bij de aanvaarding hunner betrekking —, in handen van onzen Commissaris in de provincie hunner garnizoensplaats den volgenden eed (belofte) af:

»Ik zweer (beloof), dat ik de verplichtingen, mij als militaire Paardenarts bij de wet betreffende de veeartsenijkundige politie ten opzichte van paarden van het leger opgedragen, getrouw vervullen zal.»

»Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig (Dat belooft ik)!»

Art. 3. De militaire Paardenartsen zijn bevoegd van overtredingen der wetten en verordeningen betreffende veeartsenijkundige politie, gepleegd ten opzichte van tot het leger behoorende paarden en dienstpaarden van Officiëren, proces-verbaal op te maken, op den eed, door hen krachtens art. 2 afgelegd.

Zij zenden de processen-verbaal aan den ambtenaar of Officier, die voor de vervolging van het misdrijf heeft te zorgen.

Art. 4. De in art. 1 vermelde commandeerende Officier doet, wanneer een of meer paarden door een besmettelijke ziekte zijn aangetast of daarvan verdacht worden, hiervan, binnen 24 uren nadat dit ter zijner kennis is gekomen, mededeeling aan den Burgemeester der gemeente, waarin de paarden zich bevinden, met opgave van de ziekte en van het getal der aangetaste of verdachte paarden.

Art. 5. In gevallen van twijfelachtigen aard of bij verschil van gevoelen tusschen den in art. 1 bedoelden commandeerenden Officier en den militair paardenarts, geeft eerstgemelde terstond daarvan kennis aan Onzen Minister van Oorlog. Deze beveelt een onderzoek en schrijft al de bij de wet bedoelde maatregelen voor, welke door hem noodzakelijk worden geacht.

Art. 6. Bij de onteigeningen ter zake van het voorkomen van een besmettelijke ziekte onder de paarden, op welke art. 1 toepasselijk is, hunne afnaking, begraving, verbranding of onschadelijkmaking en bij de zuivering en ontsmetting van stallen en andere gebouwen, waarin zich die paarden bevonden hebben, is art. 28 der wet van 20 Juli 1870 (*Staatsblad* n°. 131) niet van toepassing.

Alle kosten van onteigening van dienstpaarden en voorwerpen van Officiëren, alle kosten van ontsmetting en alle verdere uitgaven, welke gedaan worden ten gevolge van het voorkomen van besmettelijke ziekten onder de tot het leger behoorende paarden, de dienstpaarden van Officiëren daaronder begrepen, komen ten laste van het Rijk en worden geledend op het hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het Departement van Oorlog.

Art. 7. Geen tot het leger behoorend aan het Rijk in eigendom toebehoorend paard wordt verkocht of ten verkoop aangeboden, tenzij:

1°. door den Commandant van het korps, waartoe het behoort, ten minste acht dagen te voren aan den Burgemeester der gemeente, waar de verkoop geschieden zal, schriftelijk kennis is gegeven van den dag, het uur en de plaats der verkooping, en

2°. aan dien Burgemeester verstrekt is een, hoogstens tweemaal 24 uren te voren, door den hoogst in rang aanwezigen Paardenarts, ter plaatse waar de verkoop geschiedt, ondertekende schriftelijke verklaring, houdende dat het paard door hem is onderzocht en bevonden aan geen besmettelijke ziekte te lijden, en dat hij geen reden heeft om te vermoeden dat het in aanraking of in dezelfde verblijfplaats is geweest met een paard, lijdende aan een besmettelijke ziekte.

Wanneer ter plaatse, waar de verkoop geschiedt, geen Paardenarts is, wordt een met de sub 2^e. bedoelde gelijkstaande verklaring van den districts-veerts, binnen wiens ressort de verkooping geschiedt, vereischt.

Art. 8. Jaarlijks, vóór den 1sten April, zendt de Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der landmacht aan Onzen Minister van Oorlog een verslag van hetgeen door de militaire Paardenartsen ter toepassing van deze wet is verricht en van hunne bevindingen daarbij, van welk verslag te gelijkertijd een afschrift wordt gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, ten einde daarvan gebruik te maken voor het aan Ons uit te brengen verslag, bedoeld in art. 12 der wet van 20 Juli 1870 (*Staatsblad* n°. 131).

Ter uitvoering dezer wet, — welke den 30 Juni 1875 in werking is getreden — heeft de Minister van Oorlog bepaald, dat met wijziging van het voorgeschrevene bij de aanschrijving van 11 September 1871, n°. 60 P. (*Rec. Milit.* blz. 212), de Artt. 14, 19, 22 en de 3de alinea van art. 74 van de Instructie ter regelmatige waarneming van den veterinairen dienst bij het leger, vervallen en dat de Artt. 11, 13, 16, 24, 26 en 27 van voorschreven instructie zullen luiden als volgt:

Art. 11. De Paardenartsen zijn verplicht bij de uitoefening van hun dienst zich stiptelijk te gedragen naar de voorschriften der wet van 2 Juni 1875 (*Staatsblad* n°. 94), houdende bepalingen betreffende de veeartsenijkundige politie ten opzichte van paarden van het leger, in verband met de wet van 20 Juli 1870 (*Staatsblad* n°. 131), regelende het veeartsenijkundig staatstoezicht en de veeartsenijkundige politie, alsmede naar de daarop betrekking hebbende Koninklijke besluiten van 4 December 1870 (*Staatsblad* n°. 191) (1) en van 30 October 1872 (*Staatsblad* n°. 405) (2).

Zij zijn gehouden de voorschriften, vervat in het Reglement op den Inwendigen dienst der Cavalerie, voor zooverre die hun aangaan, na te komen, de zieke paarden zorgvuldig te behandelen en vooral te trachten het ontstaan van ziekten te voorkomen.

Zij moeten een gestadige en ijverige oplettendheid vestigen op al hetgeen van invloed kan zijn op de gezondheid der paarden, en hunne opmerkingen dienaangaande den commandeerenden Officier, onder wiens bevel zij staan, mededeelen.

Art. 13. De Paardenartsen moeten tot het stuiten en uitroeien van besmettelijke ziekten voortdurend de beste middelen van de kunst en den meesten ijver en vlijt aanwenden; zij worden te dien opzichte bij deze herinnerd aan het bepaalde bij de circulaire van den 2den Maart 1815, n°. 13 (*Recueil Militair* van dat jaar, 1ste deel, bladz. 443).

Inzonderheid mag niet worden verzuimd, de dadelijke en zorgvuldige afzondering der gezonde paarden van de zieke, en van deze laatste onderling volgens den aard en graad der ziekte, — verversching van de lucht, — reiniging van al hetgeen tot de paarden of de stallen behoort door de voorgeschreven middelen. Zoodra zich besmettelijke ziekten vertoonen, die dreigen heerschend te worden, moet daarvan aan den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht rapport worden gedaan.

Dit moet ook geschieden bij heerschende ziekten, die niet als besmettelijke worden beschouwd.

(1) *Recueil Militair* 1871, bladz. 212.

(2) " " " 1872, " 251.

Art. 16. In geen geval mogen zieke paarden of die nog als reconvalescent worden beschouwd, van het eene korps naar het andere of van het eene onderdeel van het korps naar het andere overgaan.

Wordt er een overplaatsing van paarden bevolen, dan moeten daartoe alleen die worden aangewezen, welke sedert eenigen tijd volkomen gezond bij de eskadrons of batterijen enz. aanwezig zijn geweest.

Art. 24. Paarden met beenbreuk moeten, op last van den commandeerenden Officier ter plaatse, dadelijk worden afgemaakt.

Art. 26. Bij elken verkoop van paarden, moet de eerstaanwezende Paardenarts van het korps of onderdeel tegenwoordig zijn; ieder paard wordt vóór den verkoop op nieuw onderzocht, ten einde te beoordeelen of sedert de aanvraag tot verkoop wellicht gebreken van aanstekelijken aard zich bij het paard hebben opgedaan.

Ten aanzien van paarden, waarbij zulks het geval is, wordt, naargelang der omstandigheden, gehandeld naar de voor die omstandigheden geldende voorschriften; van het verrichte wordt door den commandeerenden Officier en den eerstaanwezenden Paardenarts een proces-verbaal opgemaakt, hetwelk, behalve het Stamboeknummer, den naam, het signalement, den ouderdom en het geslacht der paarden, tevens duidelijk de redenen moet behelzen, waarom zij niet in den verkoop zijn begrepen.

Dit proces-verbaal wordt bij de bescheiden nopens den verkoop van de overige paarden gevoegd.

Art. 27. Aan de koopers van ieder paard in het bijzonder, moet worden afgegeven het certificaat, bedoeld bij art. 297 van het provisioneel Reglement van administratie bij de landmacht.

Veergelden. Aanschrijving M. v. O., 26 Juni 1875, n°. 47 I. Ter kennis wordt gebracht dat de overzetveren te Megen en te Beusichem (n°s. 15 en 28 der lijst behoorende bij de beschikking van 26 Mei 1865, n°. 36 I. (*Rec. Milit.* blz. 71)), ingevolge de wetten van 5 Juni 1875 (*Staatsblad* n°s. 114 en 115), resp. met 1 Mei en 1 November 1875 ophouden Rijkseigendom te zijn, en dus bij het passeeren daarvan door militairen veergeld verschuldigd is.

TWEEDE GEDEELTE.

Kon. besluit van 19 Mei 1875, houdende bepalingen naar aanleiding van Art. 16 der wet van 7 April 1869 (*Staatsblad* n°. 57) betreffende de maten, gewichten en weegwerktuigen, zooals die is gewijzigd bij de wetten van 27 Mei 1869 (*Staatsblad* n°. 88), 19 Juni 1874 (*Staatsblad* n°. 62), 31 December 1872 (*Staatsblad* n°. 160 en 161) en 8 Juli 1874 (*Staatsblad* n°. 96). Voormeld besluit luidt als volgt:

Art. 1. De gewichten van een gram en van onderdeelen van een gram, bedoeld in art. 64 van het Reglement, vastgesteld bij Ons besluit van 16 October 1869 (*Staatsblad* n°. 159), behoeven niet voorzien te zijn van het volgens art. 5 van dat Reglement gevorderde merkteeken van den vervaardiger of verkooper.

Art. 2. Van de eerste stempeling, bedoeld in art. 15, lid 1, der bovengenoemde wet, zijn vrijgesteld:

A. Gewichten van 20, 10, 5, 2 en 1 milligram.

De stempeling wordt voor deze gewichten vervangen door eene door den ijker gewaarmerkte verklaring, aanduidende: het aantal en de soort der gewichten, den naam van den eigenaar en de dagteekening der verificatie.

Deze verklaring wordt gesteld op een enveloppe, waarin de gewichten aan den ijkplichtige worden teruggegeven, nadat die enveloppe met het merk van het kantoor is verzegeld.

B. Gewichten van 1000, 500, 200, 100 en 50 milligram (vierkanten vorm), voor zooveel betreft het goedkeuringsmerk, bedoeld bij Ons besluit van 15 October 1873 (*Staatsblad* n°. 137).

C. Weegwerktuigen:

1°. van een grootste belading van minder dan 10 gram;

2°. met jukken, uit rechte of gebogen staven samengesteld, waarin geen stempelopening kan worden aangebracht;

3°. met jukken, uit glas of andere breekbare stof vervaardigd.

Voor deze weegwerktuigen worden als bewijs van verificatie de ijkmerken afgedrukt in zacht metaal of zegellak, gehecht op de verbinding der uiteinden van een fijnen metalen draad of dun zijden koord, zoodanig aan den toestel bevestigd, dat zijn werking daardoor niet wordt belemmerd.

Art. 3. Van de herhaalde stempeling, bedoeld in art. 15, lid 2, der bovengenoemde wet, zijn vrijgesteld:

A. Gewichten van 1000, 500, 200, 100 en 50 milligram (vierkanten vorm).

Bij den herijk wordt ten opzichte van deze gewichten gehandeld overeenkomstig het voorgeschrevene in Art. 2, sub A, van dit besluit.

B. Lengtematen van 1 en 2 decimeter, bedoeld in Art. 15 van het in Art. 1 genoemde reglement.

C. Inhoudsmaten voor natte waren, van porselein, glas of aardewerk van twee liter, een liter en een halven liter, bedoeld in art. 50 van het genoemde reglement, voor zoover zij volgens art. 6 der bovengenoemde wet als maten zijn aan te merken.

Toelage toegekend aan de Hoofd- en verdere Officieren of met die rangen gelijkgestelden, aan wie ter zake van den dienst de stad Rotterdam als woonplaats is aangewezen. Aanschrijving M. v. O., 19 Juni 1875, n°. 33 I, in verband Kon. besluit van 13 Juni te voren, n°. 22. Met het oog op het besluit van 2 Januari 1864, n°. 67, waarbij aan de Hoofd- en verdere Officieren te Amsterdam in garnizoen, een toelage is toegekend tot tegemoetkoming in de kosten van het verblijf aldaar, alsmede op dat van 26 Augustus 1868, n°. 42, houdende bepaling van hetgeen bij punt 1 en 2 van opgemeld besluit is vastgesteld, ook van toepassing zal zijn op den te Rotterdam gevestigden Plaatselijken Adjudant — wordt bepaald, dat voor de Hoofd- en verdere Officieren of met die rangen gelijkgestelden, aan wie, ter zake van den dienst, de stad Rotterdam als standplaats is aangewezen, het bij punt 1 en 2 van het hiervoren genoemd besluit, van 2 Januari 1864, n°. 67, vastgestelde, te rekenen van 1 Juni jl. van toepassing zal wezen,

Reglementen. Aanschrijving M. v. O., 28 Juni 1875, n°. 42 P. Bericht van het in 't licht verschijnen bij de Kon. Milit. Academie van het *Voorschrift betreffende de wapenen en de schietoefeningen bij het bataljon Minuurs en Sappeurs. (Sappeur-karabijn)*, verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van f »—15 voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger enz.

Posterijen. Aanschrijving M. v. O., 30 Juni 1875, n°. 67 S. Ter kennis van het leger wordt gebracht, dat, ingevolge art. 8 van het den 9den October 1874 te Bern gesloten *algemeen* postverdrag, voor geen stukken, welke ook, uitgezonderd de ambtelijke en andere stukken, den dienst der posterijen betreffende, in het internationaal postverkeer vrijdom of vermindering van port wordt toegestaan, terwijl, krachtens art. 20 van dat verdrag, alle

bepalingen van bijzondere tractaten, welke bestaan tusschen de onderscheidene landen, leden der bij meerbedoeld verdrag tot stand gekomen *Algemeene Postvereeniging* — voor zoover zij niet met dat algemeen postverdrag overeenstemmen — komen te vervallen. De aandacht wordt voorts op de omstandigheid gevestigd, dat bij het in werking treden van dit postverdrag op 1 Juli ll., mede *alle* vrijdommen van briefport vervallen, welke, ingevolgd vroegere schikkingen met de Belgische of Duitsche Postadministratiën zijn verleend voor de ambtelijke briefwisseling van sommige militaire autoriteiten met Belgische of Duitsche autoriteiten en ambtenaren.

Goedkoope uitgave van de topographische en militaire kaart van het Koninkrijk der Nederlanden. Aanschrijving M. v. O., 30 Juni 1875, n°. 104 S. Gezegde kaart thans voltooid zijnde, waardoor uitvoering kan worden gegeven aan het bepaalde bij het tweede gedeelte van punt 5 der dispositie van 27 September 1873, n°. 15 S, zoo wordt ter kennis van de Chefs der korpsen, inrichtingen en diensten gebracht, dat vóór den 20sten Juli van hen bij het Dept. v. Oorlog wordt ingewacht een nominatieve opgave (in enkelvoudige expeditie) der administratiën van korpsen en inrichtingen alsmede der Officieren, verdere militairen en ambtenaren onder hun bevelen, die van *ieder* blad der voorschreven uitgave een exemplaar hebben gekocht en dus in 't bezit zijn van een compleet stel dier bladen, waarna aan hen, ten behoeve dier administratiën enz., *kosteloos* verstrekt zal worden een exemplaar van het *titelblad*, den *bladwijzer*, en de *verklaring der kaart* bij de uitgaaf behoorende. Voorts is van nu af de inhoud der hiervoren aangehaalde dispositie weder geheel van kracht, onder bepaling, dat, wanneer bij de driemaandelijksche aanvragen, bedoeld sub 8 dier dispositie, door eene administratie, Officieren, enz., een compleet exemplaar dier uitgave verlangd wordt, hiervan in de in duplo over te leggen lijsten (Model A bij meergemelde dispositie gevoegd) indiervoegde mededeeling zal gedaan behooren te worden, dat, in stede van naam en nommer van het blad, geschreven worden de woorden: »compleet exemplaar», en dat in de kolom *Aanmerkingen* worden gesteld de namen van de administratiën of personen, die de complete exemplaren verlangen.

Gebruikte kogels en hulzen tot patronen en revolvers. Aanschrijving M. v. O., 9 Juli 1875, n°. 47 A. In het voorschrift op de verstrekking en verantwoording van munitiën tot draagbare wapenen. (Aanschrijving van 18 Juni 1873, n°. 65 A.) (*Rec. Milit.* blz. 181), bepalingen opgenomen zijnde omtrent de behandeling van en de vergoeding voor teruggevonden kogels en gebruikte patroonhulzen, wordt art. 3 van dat voorschrift ook van toepassing gesteld op de teruggevonden kogels en gebruikte hulzen der patronen voor de thans bij de Cavalerie ingevoerde revolvers, met de navolgende wijzigingen: 1°. dat de inlevering steeds behoort plaats te hebben in de eerste maand van elk kwartaal, onverschillig de hoegrootheid der voorhanden partij, en 2°. dat de inleveringen niet moeten geschieden in de magazijnen waaruit de betrokken korpsen hun munitie ontvangen, maar rechtstreeks in de Artillerie-, Stapel- en Constructiemagazijnen.

Najaarsmanoeuvres in Noord-Brabant en Limburg door de 3de divisie Infanterie en de daaraan toe te voegen troepen. Kon. besluit van 16 Juni 1875, n°. 17. Dit besluit luidt als volgt:

Art. 1. In de maand Augustus a. s. zal aan de hierbedoelde manoeuvres deelnemen de derde divisie Infanterie, waarbij zullen worden gevoegd: twee veld-eskadrons van het 2de regiment huzaren, een batterij rijdende artillerie, twee compagnieën artillerie-transporttrein, een halve compagnie van het bataljon mineurs en sappeurs, en een detachement hospitaalsoldaten.

Art. 2. Op de behoorlijke samenstelling der bij dit besluit bedoelde batal-

jons, eskadrons en batterijen, van de voertuigen voor de betrokken korpsen, wordt door onzen Minister van Oorlog de vereischte orde gesteld.

Art. 3. Onze Minister voornoemd wordt gemachtigd, voor den dienst bij de troepen hiervoren bedoeld, boven en behalve de daarbij ingedeelde Officieren, het vereischt aantal Hoofd- en verdere Officieren van de verschillende korpsen, staven en diensten aan te wijzen.

Art. 4. Aan de Generaals, Hoofd- en verdere Officieren, die aan de manoeuvres deelnemen, wordt, gedurende den tijd, dat zij zich daartoe buiten hunne gewone standplaatsen moeten ophouden, de navermelde toelage per dag toegekend:

Aan den Divisiecommandant *f* 12; aan den Commandant eener Brigade *f* 5,50; aan den Chef van den staf der divisie, den Militairen Intendant *en chef*, den Officier van Gezondheid, Chef van den Geneeskundigen Dienst, en de Hoofd-Officieren van de Cavalerie en Artillerie, toegevoegd aan den Divisiecommandant, ieder *f* 4; aan een Hoofdofficier *f* 2; aan een Kapitein of Ritmeester *f* 1,75, en aan een Luitenant *f* 1,50.

Art. 5. De levensmiddelen voor de onderofficieren en minderen, welke gedurende de hierbedoelde manoeuvres zonder voeding bij de ingezetenen worden gehuisvest, of een bivouak betrekken, worden voor rekening der menages aangeschaft.

Als een tegemoetkoming deswege, en tevens tot aankoop van het benoodigde brood, wordt, op de dagen dat zij in een der opgenoemde gevallen verkeerden, hun dagelijksche soldij verhoogd met 40 cents.

Ten gebruike op de dagen, dat dit door de langdurigheid van den marsch of der manoeuvres, door den Bevelhebber der divisie mocht worden noodig geoordeeld, wordt eene door onzen Minister van Oorlog te bepalen hoeveelheid erwtenworst, voor 's Rijks rekening, aan de troepen verstrekt.

Art. 6. Van en met den dag van vertrek der troepen uit de standplaatsen, tot en met dien vóór de terugkomst zal het ration fourages voor alle aan de manoeuvres deelnemende officiers- en troepenpaarden bestaan in: 5 kilogram hooi, $3\frac{1}{2}$ kilogram stroo en 5 kilogram haver.

Aan de Officieren, tot het houden van dienstvaarden gerechtigd, worden de fourages *in natura* verstrekt.

Art. 7. Indien het door den Divisiecommandant wordt noodig geacht, om op een bivouak stroo te verstrekken, of wachtvuren te doen ontsteken, veldbruggen te slaan of andere pionnierwerkzaamheden te verrichten, wordt het daartoe benoodigde voor 's Rijks rekening aangeschaft.

Bij aanschrijving van het M. v. O., 10 Juli 1875, n°. 52 P., is daaromtrent nader bepaald:

1°. De voor de genoemde divisie aangewezen en daaraan toegevoegde troepen worden ingedeeld als volgt:

a. Bij de 1ste brigade: het 1ste en 2de eskadron van het 2de regiment huzaren, de 3de batterij van het regiment rijdende artillerie, de 6de batterij van het regiment veldartillerie, de 2de compagnie artillerietransportrein, het 1ste peloton der 2de compagnie van het bataljon mineurs en sappeurs, en een detachement hospitaalsoldaten.

b. Bij de 2de brigade: het 3de en 4de eskadron van het 2de regiment huzaren, de 12de en 13de batterij van het regiment veld-artillerie, de 1ste compagnie artillerietransportrein, het 2de peloton der 2de compagnie van het bataljon mineurs en sappeurs, en een detachement hospitaalsoldaten.

2°. De bataljons, die aan de oefeningen deelnemen, zullen daartoe op de mogelijk grootste sterkte worden gebracht, door daarbij te detachceeren de miliciens der lichtenngen van 1872 en 1873, ingedeeld bij de depots der betrokken korpsen Infanterie.

3°. De eskadrons, sub 1 genoemd, zullen zoo sterk mogelijk uitrukken, waartoe over het personeel en de paarden van het depot- en reserve-eskadron kan worden beschikt, waarbij de oefeningen, voor zooveel noodig, gedurende den manoeuvretijd kunnen worden geschorst.

Elk dier eskadrons zal een door den Divisiecommandant te bepalen getal paarden beschikbaar stellen ten dienste van de Hoofd- en verdere Officieren, bedoeld bij de 3de alinea van Artikel 1 der »Instructie betreffende het kampeeren van troepen op de legerplaats bij Milligen», alsmede van de Genie-officieren.

4°. De artillerietroepen en hunne samenstelling, alsmede het materieel, de voertuigen, bespanningen voor de Intendance en de verschillende sub. 1 genoemde troepen, de munitieën, enz. zijn opgegeven in de hierbij gevoegde staten lett. A en B.

5°. De onder de wapenen te komen miliciens van de compagnieën hospitaalsoldaten zullen worden ingedeeld: die van de 1ste compagnie bij de 1ste brigade, en die van de 2de compagnie bij de 2de brigade. Zij zullen bij de regimenten Infanterie in subsistentie moeten worden gevoerd. Hun dienst bij de manoeuvres zal door den militairen Intendant, in overleg met den Chef van den Geneeskundigen Dienst der divisie, moeten worden geregeld.

6°. Wordt bestemd: tot chef van den staf der vereenigde troepen, de Luitenant-Kolonel VAN DER BEEK, chef van den staf der 3de divisie Infanterie; tot Adjunct-chef van den staf, de Kapitein VAN OTTERLOO; tot chef van den staf der 1ste brigade infanterie, de Kapitein VAN POMMEREN; tot chef van den staf der 2de brigade infanterie, de Kapitein DONNADIEU, allen van den Generalen staf; terwijl voorts aan den Chef van den staf der vereenigde troepen, en aan de Chefs der staven van de 1ste en 2de brigade Infanterie, respectievelijk worden toegevoegd, de 1ste Luitenant PRINS van het Instructie-Bataljon, SWART van het 5de regiment infanterie en POMPE VAN MEERDERVOORT van het Oost-Indisch leger, allen aan de Stafschool gedetacheerd.

Al de hier genoemde Officieren zullen met de brigadecommandanten, eenige dagen vóór den aanvang der manoeuvres, door den Divisiecommandant bij zich worden vereenigd tot het ontvangen van de noodige inlichtingen, aanbevelingen, enz., vooral omtrent het gebruik maken van terreinen gedurende de manoeuvres.

De commandeerende Officier van het 2de regiment huzaren en de Majoor Jhr. Ridder Baronet SPEELMAN van het regiment veldartillerie, zullen als chefs der Cavalerie en Artillerie aan den staf der genoemde divisie worden toegevoegd, kunnende zij bij de bedoelde oefeningen, zooveel noodig, als scheidsrechters optreden.

7°. In de waarneming van den Geneeskundigen en Vétérinairen Dienst bij de hiervoren genoemde troepen, zal door de zorg van den heer Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht worden voorzien, na ten deze, voor zooveel noodig, met den Divisiecommandant in overleg te zijn getreden, omtrent den datum wanneer de Officieren van Gezondheid, voor zooverre zij niet tot de divisie behooren, op hunne bestemming moeten aankomen.

8°. De Divisiecommandant zal tijdig aan de betrokken Inspecteurs, enz. opgeven *waar* en *wanneer* de aan de brigades toe te voegen eskadrons, batterijen, artillerietransporttrein, genietroepen, hospitaalsoldaten tot het doen

aanvangen der hier bedoelde oefeningen zich zullen moeten bevinden, waarna de marsch derwaarts door die autoriteiten zal worden geregeld.

Zoodra die troepen op hunne bestemming zijn aangekomen, staan zij onder de onmiddellijke bevelen van gezegden Divisiecommandant, en worden door dezen, na afloop der oefeningen, naar hunne respectieve garnizoensplaatsen teruggezonden.

9°. Met den Administratieven Dienst bij de Divisie wordt belast de Onder-Intendant der 1ste klasse P. VAN HARREVELT, aan wien wordt toegevoegd de Onder-Intendant der 2de klasse E. VAN GENDT.

Met den Administratieven Dienst bij de Brigades worden belast: bij de 1ste Brigade, de Onder-Intendant der 2de klasse J. GRUIJS en bij de 2de Brigade, de Onder-Intendant der 2de klasse F. J. HINRICHS.

Deze Officiëren zullen door den Divisiecommandant moeten worden opgeroepen, en zoo noodig eenige dagen vóór den aanvang der manoeuvres bij hem kunnen worden vereenigd, tot het ontvangen van de noodige inlichtingen, enz.

10°. De zieke militairen worden zooveel mogelijk gezonden naar de naastbijgelegen militaire ziekeninrichting, in verband met de beschikbare ruimte in die inrichtingen door den Intendant der Divisie aan te wijzen. De toeziende Chefs over die inrichtingen, aan wie dit door den Intendant wordt gevraagd, zullen hem te dien aanzien alle noodige inlichtingen verstrekken.

Is de ziekte evenwel van dien aard, dat die overbrenging niet mogelijk is, dan zal gehandeld moeten worden overeenkomstig het bepaalde bij art. 18 van Zijner Majesteits besluit van den 10den November 1843, n°. 48 (*Rec. Mil.*, blz. 296).

11°. De aankoop van levensmiddelen en fourages geschiedt door de zorg van den Intendant bij de Divisie, zooveel mogelijk in de gemeenten, waarin of in de nabijheid waarvan de troepen zich bevinden. Daartoe zal intijds, desverreicht in overleg met de Gemeentebesturen, het noodige moeten worden verricht, opdat van het aanwezig en het tegen billijken prijs verkrijgbaar zijn van het benodigde zekerheid besta.

Kan ter plaatse niet of niet tegen billijken prijs in de behoefte worden voorzien, dan moeten door den Intendant maatregelen worden genomen, om het benodigde van elders te doen aanvoeren. Brood kan in dat geval uit een der naastbij gelegen garnizoensbakkerijen worden ontboden, en alsdan wordt daarvoor aan de bakkerij vergoed 10 cents per ration. De verzending geschiedt alsdan franco door en voor rekening van de bakkerij naar de door den Intendant aan den toezienden Chef op te geven plaats.

12°. De regeling der betaling van de levensmiddelen en brandstoffen, voor de menages aangeschaft, wordt aan den Intendant bij de Divisie overgelaten. Daarbij worden echter zooveel mogelijk gevolgd de regelen, dienaangaande vastgesteld bij de »Algemeene Instructie betrekkelijk het kampeeren van troepen op de legerplaats bij *Milligen*».

Ten aanzien van de betaling der fourages wordt gehandeld volgens de bestaande voorschriften.

13°. De toelagen aan de Officiëren, de verhooging van soldij der onder-officiëren en minderen, de kosten van de te verstrekken erwtworst, die van stroo en van wachtvuren op het bivouak, zoomede die van vervoer van fourages en levensmiddelen, worden op de gewone wijze, voor zooveel noodig op aanwijzing van den Intendant, door de Administratie der korpsen betaald, en, onder overlegging van behoorlijke bescheiden, begrepen onder de uitgaven voor het kampeeren van troepen.

Tot vermindering van de laatstbedoelde kosten moet zooveel mogelijk worden getracht het vervoer te doen bewerkstelligen door de middelen, bij den troep aanwezig, of het benoodigde te doen afleveren ter plaatse waar de uitdeeling moet geschieden. Zijn evenwel buitengewone vervoermiddelen onvermijdelijk noodig, dan worden die op de gewone wijze en tegen de vastgestelde vergoedingen bij de Gemeentebesturen aangevraagd.

14°. Eveneens worden op de gewone wijze aangevraagd de vervoermiddelen voor het medevoeren van de koffers van Officieren en verdere bagage der compagnieën, enz., voor zooverre die namelijk niet op de bagagekarren kunnen worden geborgen.

15°. Ten gebruike, zoo noodig, bij het bivouakeeren als anderszins, worden door elke brigade medegevoerd: 1 hoofdofficiers-, 7 officiers- en 25 zestienmanstenten met toebehooren, te nemen uit het tentmaterieel, thans bij de garnizoenen te *Maastricht* en 's *Hertogenbosch* in gebruik.

16°. De benoodigde veldflesschen met draagriemen, broodzacken en zesmanskookketels, voor de Infanterietroepen en het Bataljon Mineurs en Sappeurs, zoomede ten dienste der Cavalerie bij elke brigade, 21 tienmanskookketels met bijbehorende ketelbokken en riemen, die op de bagagekar moeten worden medegevoerd, worden verstrekt uit 's Rijks magazijn van militaire kleeding, uitrusting, enz. te *Woerden*. De aanvragen daartoe worden, met opgave van de plaats waarheen en de autoriteit aan wien de verzending moet geschieden, door de commandeerende Officieren der korpsen gedaan aan den Directeur van gemeld magazijn, die bij deze wordt gemachtigd daaraan gevolg te geven. De halve compagnie van het Bataljon Mineurs en Sappeurs, die aan de manoeuvres moet deelnemen, zal de voor haar noodige veldflesschen met draagriemen uit de legerplaats bij *Zeist* medenemen.

Al de genoemde voorwerpen moeten na afloop der najaarsoefeningen weder in gemeld magazijn worden ingeleverd.

17°. De regeling van de te houden oefeningen in het algemeen en van de verdere bijzonderheden betreffende de bedoelde troepenvereeniging, zal geschieden overeenkomstig de voorstellen van den Divisiecommandant deswege aan den Minister van Oorlog gedaan, en wordt verder geheel aan dien Opperofficier opgedragen.

18°. Na afloop der manoeuvres zendt de Divisiecommandant aan den Minister van Oorlog een algemeen Verslag, in groote trekken opgemaakt, omtrent den dienst en de oefeningen hier bedoeld.

De Commandanten der Cavalerie en Artillerie zenden eveneens een dergelijk verslag, voor zooveel hun wapen betreft, door tusschenkomst van den Divisiecommandant, aan voornoemden Minister. De Chef van den Geneeskundigen dienst en de Intendant bij de Divisie zenden insgelijks een verslag, voor zooveel hun dienst betreft; door tusschenkomst van den Divisiecommandant, aan den Minister van Oorlog. Dat van den Chef van den Geneeskundigen Dienst zal vooraf ter inzage moeten worden gezonden aan den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht.

19°. Gedurende de bedoelde manoeuvres zal de dienst van Bevelhebber in de 2de Militaire Afdeeling door den Provinciaalen Adjutant in *Noord-Brabant* worden waargenomen.

20°. De Bevelhebbers in de betrokken Militaire Afdeelingen, handelen, ter voorziening in den Garnizoensdienst gedurende het hierbedoeld tijdvak, zooals bij art. 17 der »Algemeene Instructie betreffende het kampeeren van troepen» op de legerplaats bij *Milligen*, is voorgeschreven.

21°. Buiten en behalve de hierbedoelde manoeuvres, zullen in alle garnizoenen, waar daartoe slechts eenigszins de mogelijkheid bestaat, in de maanden

Augustus en September e. k. bijzondere practische oefeningen gehouden worden, in den geest van het bepaalde bij punt 5, 6 en 7 der aanschrijving van den 30sten Juni 1868, n°. 68 P. (*Rec. Mil.* bladz. 191), omtrent welke oefeningen, op de gebruikelijke wijze, een beknopt rapport aan het Departement van Oorlog zal worden ingewacht.

Litt. A. *Samenstelling der batterijen Veld- en Rijdende Artillerie en van den transporttrein en opgaaf van de noodige munitie.*

a. De 6de, 12 en 13de batterij Veld-Artillerie elk met: 6 vuurmonden, 3 caissons, 1 voorraadaffuit, 1 voorraadwagen tot bagage, 1 voorraadwagen tot gereedschappen, 1 smidswagen. De niet bij de batterijen aanwezige voertuigen en paardentuigen worden ontvangen uit de magazijnen waar deze, voor die batterijen, zijn opgelegd. Voorts met 89 troepenpaarden en het noodige personeel.

b. De 3de batterij Rijdende Artillerie met: 6 vuurmonden, 3 caissons, 1 voorraadaffuit, 1 voorraadwagen tot bagage, 1 voorraadwagen tot gereedschappen, 1 smidswagen. De niet bij deze batterij aanwezige voertuigen en paardentuigen, als boven. Voorts met 139 troepenpaarden en het noodige personeel.

c. De twee compagnieën Artillerie-transporttrein op zoodanige sterkte aan paarden, dat zij de noodige bespanningen kunnen leveren voor: 14 bagagekarren tot troepen, 10 patrooncaissons, en 2 gereedschapkarren der Mineurs, allen bespannen met 2 paarden, opgetuigd met lamoentuigen; 2 transportwagens, 12 ziekenwagens, en 2 smidswagens voor de Cavalerie, allen bespannen met 4 paarden. Voorts de noodige rijpaarden voor de geleiders.

d. Door den Commandant der Divisie zal aan den Directeur voor het materieel worden opgegeven, hoeveel losse patronen door de manschappen en hoeveel in de patrooncaissons der bataljons en eskadrons, alsmede hoeveel losse schoten per vuurmond zullen worden medegevoerd, met vermelding van de plaats waar en den datum waarop deze beschikbaar moeten zijn, zullende laatstgenoemde Directeur voor het overbrengen, en zoo noodig voor den aanmaak van het ontbrekende, in tijds zorg dragen.

Na afloop dezer oefeningen zullen de voertuigen, die niet bij de korpsen blijven, worden teruggebracht ter plaatse waar zij zijn verstrekt en zal de overblijvende munitie in het naastbijgelegen magazijn worden ingeleverd.

Litt. B. *Voertuigen voor den korpstrein der divisie.*

14 bagagekarren tot troepen, als: 2 voor den staf der divisie, 1 voor den staf van elke brigade, 1 voor elk der bataljons infanterie, 1 voor de cavalerie bij elke brigade, allen voorhanden te Woerden;

10 patrooncaissons, 1 voor elk der bataljons infanterie, bij het korps voorhanden, 1 voor de cavalerie bij elke brigade, voorhanden te Woerden;

2 transportwagens: 1 voor den staf van elke brigade; 4 ziekenwagens V. M.: 1 voor de artillerie en 1 voor de cavalerie van elke brigade; 8 ziekenwagens O. M.: 1 voor elk der bataljons infanterie, allen voorhanden te Woerden;

2 smidswagens voor de cavalerie: 1 voor de cavalerie bij elke brigade; 2 gereedschapkarren; 1 voor de mineurs bij elke brigade; allen bij het korps.

De voertuigen moeten geheel uitgerust zijn; de daarop voorkomende merken geven aan, bij welk onderdeel der divisie ieder voertuig moet ingedeeld worden.

Alle voertuigen worden bespannen met de tuigen die bij de korpsen daarvoor aanwezig zijn, of voor voertuigen van die soort, in de magazijnen zijn opgelegd.

Standgezichten voor het artilleriematerieel. Aanschrijving M. v. O., 12 Juli 1875, n°. 50 A. Aan de verschillende militaire autoriteiten wordt ter kennis gebracht, dat in het licht verschenen is de 7de aflevering der Standgezichten van het Artilleriematerieel, bestaande uit de vervolgplaten 37 en 38, voorstellende de affuit *Labrousse* in twee standen, en dat deze verkrijgbaar zijn tegen den bepaalden prijs van 0,07⁵ cent per plaat. Beoelde autoriteiten worden uitgenoodigd hiervan mededeeling te doen aan hunne onderhoorige Officieren, met kennisgeving dat de opgaaf van het verlangd wordend getal exemplaren in eens moet ingezonden worden aan het Depart. v. Oorlog. — Exemplaren van de vorige afleveringen zijn mede tot een beperkt aantal verkrijgbaar.

RECUEIL MILITAIR.

(26 JULI—25 AUGUSTUS 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

Nieuwe indeeling van het Rijk in Militaire Afdeelingen. Aanschrijving M. v. O., 21 Juli 1875, N°. 66 P, in verband Kon. besluit, van 7 Juli te voren, N°. 48. Daar het wenschelijk is een wijziging te brengen in de bestaande territoriale indeeling van het Rijk, zooals die voorloopig geregeld werd bij besluit van 26 Maart 1873, N°. 25, en met herziening van 't besluit van 28 Mei 1873, N°. 26, waarbij o. a. de Instructie voor de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen en die voor de Commandanten der liniën en stellingen worden vastgesteld, wordt het volgende bepaald:

Art. 1. De artt. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 en 14 van eerstgenoemd besluit, alsmede de daarbij behoorende Staat Litt. A, worden gewijzigd als volgt:

§ a. De laatste alinea van art. 7 vervalt.

§ b. Art. 8 wordt gelezen: Het Rijk is verdeeld in vijf Militaire Afdeelingen, waarvan de grenzen alsmede de standplaatsen der Bevelhebbers omschreven zijn op den hierbijgevoegden Staat Litt. B.

§ c. Art. 9 wordt gelezen: Het bevel in die Afdeelingen wordt gevoerd door een Generaal-Majoor of Kolonel. De Bevelhebbers blijven behooren tot het wapen, waaruit zij herkomstig zijn, en worden aldaar bij den Staf gevoerd. Zij worden door Ons benoemd en aangesteld.

§ d. Achter de 1ste alinea van art. 10 moet volgen: Voor wat betreft de werkzaamheden der nationale militie ressorteeren: de Provinciale Adjutanten in Noord-Holland, Friesland, Groningen en Drenthe, onder den Bevelhebber in de 1ste Militaire Afdeeling; die in Utrecht, Gelderland en Overijssel, onder dien in de 2de; die in Noordbrabant en Limburg, onder dien in de 3de, en die in Zuid-Holland en Zeeland, onder dien in de 4de Militaire Afdeeling.

In de laatste alinea van dat artikel vervallen de woorden: *van de bezettingen.*"

§ e. De artt. 11 en 12 vervallen.

§ f. Art. 13 wordt gelezen: De Bevelhebbers wijden reeds in tijd van vrede, in overleg met de Commandanten der Artillerie en Genie, hun zorgen aan alles wat betrekking heeft op de voorbereiding van den oorlog.

In verband met de aanwijzingen ten aanzien der bezettingen, ingevolge art. 7 van dit besluit, doen zij aan Onzen Minister van Oorlog de noodige voorstellen omtrent de wijze, waarop in tijd van oorlog in het commando van de vestingen en forten, onder hun bevelen, zal kunnen worden voorzien.

Zij zorgen, dat de Officieren, die tot zoodanig commando kunnen worden opgeroepen, zich spoedig en tijdig volkomen vertrouwd maken met de taak, die hun wordt opgelegd, en doen daartoe het noodige voorbereiden.

In oorlogstijd voeren zij het bevel over al het aanwezige personeel en materieel tot de verdediging van hun gebied aangewezen, onverminderd de verantwoordelijkheid van de Vesting- en Fortcommandanten bij hunne Instructie omschreven.

Werkt het veldleger tot die verdediging mede, of behoeft het steun van de vestingwerken in dat gebied, dan volgt de Bevelhebber de bevelen op, hem te dien zake door den Opperbevelhebber van het leger te velde gegeven.

§ g. De 1ste alinea van *b* in art. 14 wordt gelezen: »aan den Bevelhebber in eene Militaire Afdeling.»

§ h. In de 1ste rubriek van den Staat Litt. A zullen de woorden: »Tweede (Divisie) Hoofdkwartier Amsterdam», gelezen worden: »Tweede (Divisie) Hoofdkwartier Haarlem.»

Art. 2. De Instructiën voor de Bevelhebbers in de Militaire Afdelingen en die voor de Commandanten der liniën en stellingen, gevoegd bij Ons besluit van 28 Mei 1873, n°. 26, worden bij deze ingetrokken en vervangen door de Instructie voor de Bevelhebbers in de Militaire Afdelingen, zooals die aan dit besluit is gehecht.

Art. 3. Dit besluit treedt in werking met 1 October a. s., met uitzondering van het bepaalde in § h van art. 1, waaraan eerst met 1 Mei a. s. uitvoering zal worden gegeven.

Litt. B. *Staat aanwijzende de indeeling van het Rijk in Militaire Afdelingen.*

1ste Militaire Afdeling, standplaats Amsterdam; daartoe behooren de Provincie Noord-Holland (met uitzondering van het gedeelte uitmakende de 5de en van dat, gevoegd bij de 2de Militaire Afdeling), de Provinciën Friesland, Groningen en Drenthe.

2de Militaire Afdeling, standplaats Utrecht; daartoe behooren het zuidoostelijk gedeelte van de Provincie Noord-Holland, namelijk de gemeenten Muiden, Weesp, van Weesperkarspel, het gedeelte beoosten de Gaasp en het Gein, Ankeveen, Nederhout den Berg, Naarden, 's Graveland, Bussum, Kortenhoeve, Hilversum, Huizen, Laren en Blaricum; het noordoostelijk gedeelte van de Provincie Zuid-Holland, namelijk de gemeenten Leijmuiden, ter Aar, Oudshoorn, Alphen, Boskoop, Waddinxveen, Gouda, Nieuwveen, Zevenhoven, Aarlanderveen, Zwammerdam, Reeuwijk, Nieuwkoop, Bodegraven, Rietveld, Lange Ruige Weide, Waarder, Barwoutswaarder, Woerden, Papekop, Hekendorp en Oudewater; de Provincie Utrecht, het gedeelte beoorden den Rijn van de Provincie Gelderland, en de Provincie Overijssel.

3de Militaire Afdeling, standplaats Gorinchem; daartoe behooren het gedeelte bezuiden den Rijn en de Lek van de Provincie Gelderland; het oostelijk gedeelte van de Provincie Zuid-Holland, begrensd door de Lek, de Noord, de Dordtsche Kil, het Hollandsch Diep, de Nieuwe Merwede en de Merwede, uitmakende de Vijf Heerenlanden, de Alblasser- en de Dordtsche waard; voorts de Provincie Noordbrabant, met uitzondering van het westelijk

gedeelte, dat gevoegd is bij de 4de Militaire Afdeeling, en de Provincie Limburg.

4de Militaire Afdeeling, standplaats Rotterdam; daartoe behooren de Provincie Zuid-Holland, met uitzondering van de gedeelten, gevoegd bij de 2de en 3de Militaire Afdeeling, de Provincie Zeeland, en het westelijk gedeelte van de Provincie Noordbrabant, namelijk de gemeenten Bergen-op-Zoom, Steenberg, Nieuw-Vosmeer, Halsteren, Wouw, Woensdrecht, Huijbergen, Ossendrecht, Putten, Oudenbosch, Dinteloord, Oud- en Nieuw-Gastel, Hoeven, Etten en Leur, Roosendaal, Rucphen, Zevenbergen, Fijnaard, Willemstad, Klundert, Standdaarbuiten, Zwaluwe, Breda, Terheijden, Princenhage, Teteringen, Ginneken en Bavel, Rijsbergen, Zundert, Gilze en Rijen, Chaam, Alphen en Riel en Baarle-Nassau.

5de Militaire Afdeeling, standplaats Helder; daartoe behoort het noordelijke gedeelte van de Provincie Noord-Holland, namelijk de gemeenten Helder, Calantsoog, Petten, Anna Paulowna, Zijpe, Wieringerwaard, Barsingerhorn, Schagen, St. Maarten, Harenkarspel, Warmenhuizen, Winkel, Nieuwe Niedorp en Oude Niedorp; benevens de eilanden Wieringen, Texel, Vlieland en Terschelling.

Instructie voor de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen.

Art. 1. De Bevelhebber in de Militaire Afdeeling staat onmiddellijk onder de bevelen van den Minister van Oorlog.

Art. 2. Hij heeft onder zijn bevel de Vesting- en Fortcommandanten, overeenkomstig den inhoud hunner Instructie; verder de Plaatselijke en Garnizoenscommandanten, benevens de Chefs van diensten in de Militaire Afdeeling, voor wat betreft den plaatselijken en garnizoensdienst, de algemeene politie, de handhaving der krijgstuft en het verleenen van militairen bijstand overeenkomstig de bepalingen, daaromtrent vastgesteld of nog vast te stellen.

De Plaatselijke Commandant der Residentie echter staat onder de onmiddellijke bevelen van den Minister van Oorlog.

In tijd van oorlog neemt hij het bevel op zich over de troepen, niet tot het veldleger behoorende in de Militaire Afdeelingen gestationneerd, alsmede over al het aanwezige personeel en materieel tot de verdediging der liniën, stellingen en sterkten aangewezen, onverminderd de verantwoordelijkheid van de Vesting- en Fortcommandanten, bij hunne Instructie omschreven. Werkt echter het veldleger tot die verdediging mede, of behoeft het steun van de vestingwerken in zijn gebied, dan volgt de Bevelhebber de bevelen op, hem te dier zake door den Opperbevelhebber van het veldleger gegeven.

Art. 5. Hij behoeft de machtiging van den Minister, om zich te begeven naar de plaatsen in de Militaire Afdeeling, waar zijn tegenwoordigheid wordt vereischt. In spoedvereischende omstandigheden echter kan hij vertrekken zonder de machtiging af te wachten.

Hij doet alsdan daarvan dadelijk gemotiveerd rapport aan den Minister.

Art. 4. Hij waakt, dat de onderscheiden reglementen, voorschriften en bepalingen nauwkeurig worden opgevolgd.

Indien daarvan mocht worden afgeweken, zorgt hij, dat de afwijkingen ten spoedigste worden hersteld en geeft daarvan tevens, voor zooveel noodig, kennis aan den betrokken Inspecteur.

Art. 5. Alle in de Militaire Afdeeling gelegen vestingen, forten, magazijnen van oorlog, alsmede de gebouwen en gronden, die tot gebruik van de troepen strekken, zijn aan zijn toezicht onderworpen. Hij bezoekt die nu

en dan, en overtuigt zich of zij in goeden staat zijn. Van zijn bevinding doet hij verslag aan den Minister.

Zijn aan die inspectiën reiskosten verbonden, dan wordt daartoe de machtiging van den Minister vereischt.

Hij ontvangt de rapporten, welke op de vorenbedoelde gebouwen en gronden betrekking hebben, op den voet en de wijze bij de Instructie voor de Provinciale Adjudanten vastgesteld.

De zesmaandelijksche kazerneeringsstaten worden door hem aan den Minister gezonden.

Art. 6. Hij heeft onder zijn onmiddellijke bevelen het personeel in de Militaire Afdeeling, dat niet geplaatst is onder de bevelen van de Inspecteurs, de Divisiecommandanten of den Directeur voor het materieel der Artillerie en ook niet onmiddellijk onder het Departemen van Oorlog ressorteert; en ten opzichte van dat personeel geldt voor hem, voor zooveel toepasselijk, het bepaalde in de artt. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 20 en 21 der Instructie voor de Divisiecommandanten.

Art. 7. Hij doet de werkzaamheden der nationale militie, voor zooveel die bij speciale voorschriften aan hem zijn opgedragen, als: de jaarlijksche overneming en indeeling der dienstplichtigen, de opzending van de miliciens naar de korpsen en alle zoodanige andere als de onder hem *te dier zake* ressorteerende Provinciale Adjudanten, onder zijn toezicht en *in zijn naam* verrichten, overeenkomstig de Instructie voor hen vastgesteld bij Koninklijk besluit van den 7den Maart 1861, n°. 62. Nopens alle aangelegenheden der nationale militie treden de Provinciale Adjudanten *op zijn last* in briefwisseling met de Commandanten der korpsen en met de Commissarissen des Konings in de Provinciën, zoomede in bijzondere gevallen met den Minister.

Art. 8. Hij treedt, voor zooveel noodig, in overleg met de Commissarissen des Konings in de provinciën nopens de maatregelen tot handhaving der openbare orde, en in het algemeen, omtrent alles wat het verleen van militairen bijstand betreft. In de provinciën der Militaire Afdeeling, in welke hoofdplaats hij niet gevestigd is, geschiedt zulks *op zijn last* door den Provincialen Adjutant.

Art. 9. Hij doet van alle buitengewone, eenigszins belangrijke gebeurtenissen in de Militaire Afdeeling onverwijld rapport aan den Minister.

Art. 10. Hij heeft het oppertoezicht over de huisvesting van marcheerende troepen in de Militaire Afdeeling, en over de verstrekking van transportmiddelen.

Art. 11. Hij ontvangt door tusschenkomst van de Provinciale Adjudanten, van de Plaatselijke en Garnizoenscommandanten in de Militaire Afdeeling, afschrift van de situatielijsten der garnizoenen, welke door die Commandanten op den vijfde van elke maand rechtstreeks aan den Minister moeten worden ingezonden, en voorts op den tiende daaraanvolgende een staat van de wachten, gedurende de vorige maand bezet.

Hij zendt op 15 Januari en op 15 Juli aan den Minister een overzicht betrekkelijk die wachten.

Hij zorgt, dat de garnizoensdienst steeds tot het strikt noodzakelijke beperkt zij, en dat de manschappen ten minste drie achtereenvolgende nachten vrij van de wacht zijn. Zoo noodig treedt hij omtrent de regeling van den garnizoensdienst in overleg met de Generaals, het bevel voerende over de korpsen in zijn Afdeeling gestationneerd.

Art. 12. Hij houdt een wakend oog op de oefeningen der diendoende schutterijen in de Militaire Afdeeling.

Hij moet bekend zijn met de sterkte en samenstelling van de dienstdoende en rustende schutterijen.

Hij ontvangt eenmaal in het jaar, en wel vóór het einde van de maand Maart, van de Commandanten der schutterijen een situatielijst in tweevoud. Een exemplaar dier lijsten wordt door hem vóór 15 April daaraanvolgende aan den Minister gezonden.

Die lijsten niet tijdig ontvangende, wendt hij zich deswege tot de Commissarissen des Konings in de provinciën.

Art. 13. Ingeval van geschillen tusschen burgerlijke en militaire autoriteiten, tracht hij zich met den Commissaris des Konings te verstaan, om die geschillen te doen ophouden.

Indien hij daarin niet kan slagen, vraagt hij de bevelen van den Minister.

Wanneer er onverhoopt geschillen tusschen de Plaatselijke of Garnizoenscommandanten, de Commandanten van korpsen of de Chefs van diensten, enz. mochten ontstaan, onderzoekt hij de zaak.

Hij treedt, zoo noodig, daarover in correspondentie met den betrokken Inspecteur, Divisiecommandant, Directeur, enz., ten einde zoo mogelijk tot een beslissing te geraken.

Van al de hierbedoelde geschillen geeft hij aan den Minister kennis.

Art. 14. Hij waakt, dat de onderscheiden bepalingen, betreffende de rechtspleging bij de landmacht, in de Militaire Afdeeling behoorlijk worden nagekomen.

Hij benoemt de leden tot de krijggraden, of hij doet die op zijn last door den Plaatselijken of Garnizoenscommandant benoemen.

Art. 15. Hij moet zich volkomen bekend maken met al hetgeen in verband staat met de verdediging van de liniën of stellingen in de Militaire Afdeeling gelegen.

Hij is bevoegd van den Chef van den Generalen Staf, van den Inspecteur der Artillerie, van den Directeur voor het materieel der Artillerie en van den Inspecteur der Genie, zoo ook van de Directeurs en Commandanten in de Directiën van Marine en van de Inspecteurs van het loodswezen, alsmede van de Commissarissen des Konings in de provinciën alle inlichtingen te vragen, die ter zake kunnen dienen, terwijl hij verplicht is aan die autoriteiten alle inlichtingen te verschaffen tot het bekomen waarvan zij, in hunne betrekkingen, zich tot hem wenden.

Hij wijdt, in overleg met de Commandanten der Artillerie en Genie, zijn zorgen aan alles, wat betrekking heeft op de voorbereiding tot den oorlog. Hij overlegt, hoe van de alsdan ter zijner beschikking staande middelen, in het belang eener verdediging, het best gebruik is te maken en doet aan den Minister voorstellen omtrent datgene, wat hij ter bevordering van het verdedigingsvermogen der liniën of stellingen noodig acht, inzonderheid ook voor wat betreft de onderlinge gemeenschap der werken, de huisvesting en verpleging der bezettingstroepen, enz.

Art. 16. Hij ontvangt van den Minister de noodige aanwijzingen ten aanzien der troepen, die bestemd zijn om in oorlogstijd op te treden als bezetting der stellingen, liniën of sterkten in zijne Militaire Afdeeling, en doet, in verband daarmede, aan den Minister de noodige voorstellen omtrent de wijze, waarop in tijd van oorlog in het commando der vestingen en forten zal kunnen worden voorzien.

Art. 17. Hij zorgt, dat de Officiëren, die tot zoodanig commando worden bestemd, in de gelegenheid worden gesteld om volkomen vertrouwd te worden met de taak, die hen wacht.

Hij vordert van ieder hunner binnen de zes maanden na zijn aanwijzing een schriftelijk rapport nopens de verdediging der vesting of van het fort, aan zijn zorgen toevertrouwd.

Hij gaat deze rapporten na, en bespreekt die voor zooveel noodig met de stellers op het terrein.

Hij vervaardigt instructiën voor ieder hunner en onderwerpt die aan de goedkeuring van den Minister.

Art. 18. Hij waakt, dat personen en zaken zooveel mogelijk gereed zijn, en dat, voor al hetgeen op oorlogstijd moet wachten, als: inundatiën, het opruimen van verboden kringen, met eigen middelen of gerequireerde uit de naastbijliggende gemeenten, het aanbrengen van afsluitingen en chicanes, de middelen aangewezen zijn en de uitvoering geregeld is.

Voor de te stellen inundatiën moeten, op zijn aanvraag, door den Inspecteur der Genie de noodige Genieofficiëren worden aangewezen, die zich in tijd van vrede geheel op de hoogte stellen van al de bijzonderheden daarop betrekking hebbende. Ook van die Officiëren verlangt hij een schriftelijk rapport.

Art. 19. De troepen, die in tijd van oorlog de vaste bezettingen der vestingen en forten onder zijn bevel zullen uitmaken, worden op door den Minister te bepalen tijden, onder zijn leiding in die vestingen en forten geoefend in den vestingdienst, enz. Omtrent die oefeningen wordt door hem verslag aan den Minister uitgebracht.

Art. 20. In zijn geheim archief moeten voorhanden zijn:

1°. memoriën omtrent de verdediging van de liniën en stellingen in 't algemeen en van de vestingen en forten in 't bijzonder;

2°. goede kaarten van de liniën of stellingen en van de vestingen en forten en hare omstreken;

3°. juiste gegevens omtrent de hulpbronnen binnen de vestingen en forten en in hare omstreken;

4°. volledige uitrustingstatoen van de in de Militaire Afdeeling gelegen vestingen en forten en even volledige statatoen van den daar aanwezigen voorraad wapenen, artillerie- en geniebehoefte;

5°. de mogelijk nauwkeurigste aantekeningen omtrent de inundatiën, houdende o. m.: hoe zij te stellen zijn en in welken tijd zij op verschillende hoogten zijn te brengen, hoever zij bij die hoogten reiken, welke toegangen zij hebben, of zij zijn af te tappen, en zoo ja, waar, hoe en in welken tijd.

Art. 21. Wanneer hem bevelen worden gegeven tot het in staat van verdediging brengen van de liniën of stellingen of van eenige vesting of fort, is hij voor de dadelijke en goede uitvoering dier bevelen verantwoordelijk.

Hij zorgt daarbij, dat de inundatiën, voor zooveel noodig, worden voorbereid of gesteld, naargelang de bevelen daartoe luiden.

Art. 22. Hij behoeft verlof van den Minister om zich in zijn persoonlijk belang van zijn standplaats te verwijderen.

Bij dringende omstandigheden nochtans is hij bevoegd, zich zonder voorafgaande machtiging voor den tijd van acht dagen naar die plaats of plaatsen van Rijk te begeven, waar zijn tegenwoordigheid noodig is, mits hij daarvan onverwijld kennis geve aan den Minister.

Art. 23. In gewone omstandigheden wordt, bij afwezigheid of ontstentenis van den Bevelhebber in de Militaire Afdeeling, in afwachting dat in zijn dienst door den Minister zal zijn voorzien, de dienstcorrespondentie *op last* gevoerd door den aan hem toegevoegden Officier.

Krijgsschool voor Officieren. Aanschrijving M. v. O., 7 Augustus 1875, N°. 92 P., in verband Kon. besluit van 28 Juli jl., N°. 10. Gezegd besluit is genomen uit de overweging dat de noodzakelijkheid gebleken is om aan alle Officieren, die door aanleg, intellectueele ontwikkeling en kennis daartoe in aanmerking zullen kunnen komen, de gelegenheid te openen zoodanige hoogere wetenschappelijke en practische vorming te verkrijgen, als ten grondslag moet strekken aan het naar behooren bekleeden van de hoogere rangen in het leger, of het vervullen van de verschillende dienstbetrekkingen bij den Generalen Staf, de Intendance enz., die tot de hoogere troepenleiding behooren. Het bevat de volgende bepalingen:

Art. 1. Er zal worden opgericht een *Krijgsschool voor Officieren*, en daartoe de thans bestaande Stafschool worden hervormd.

Art. 2. De volledige cursus aan die Krijgsschool duurt *drie* jaren, waarbij het theoretisch onderricht gedurende den winter verbonden is met het onderhouden en uitbreiden der practische vorming tijdens den zomer.

Art. 3. De cursus voor de Intendance zal zich tot *één* jaar bepalen.

Art. 4. Telken jare wordt door Onzen Minister van Oorlog bepaald, hoeveel en welke Officieren, — in den regel Luitenants, — van de verschillende wapens en dienstvakken, tot de detachering bij de genoemde Krijgsschool zullen worden bestemd.

Art. 5. Die aanwijzing zal geschieden, in overeenstemming met de belangen van den dienst en van een goede leiding der studiën, uit de Officieren, welke hun verlangen tot bedoelde detachering zullen hebben doen kennen, en door de Chefs, op grond van *minstens vierjarigen dienst als Officier*, goed gedrag, aanleg en intellectueele ontwikkeling worden aanbevolen.

Zij, die diensvolgens in aanmerking komen, zullen aan een toelatingsexamen moeten voldoen, ten einde bewijzen te geven van genoegzame wetenschappelijke kennis, om de studiën met vrucht te kunnen volgen.

Art. 6. Aan het verblijf bij de Krijgsschool voor Officieren is voor iederen leerling een jaarlijksche schadeloosstelling voor buitengewone onkosten, ten bedrage van *f* 200, verbonden.

Art. 7. Onder de bevelen van Onzen Minister van Oorlog is aan den Chef van den Generalen Staf het Oppertoezicht over de gezegde Krijgsschool opgedragen.

Art. 8. De Krijgsschool voor Officieren staat onder de leiding van een Hoofdofficier van den Generalen Staf, als Directeur, wien als leeraren die Officieren, zoo van gemelden Staf, als van de wapenkorpsen, zullen worden toegevoegd, als door Onzen Minister van Oorlog daartoe aan Ons zullen worden voorgedragen.

Art. 9. Onze Minister van Oorlog regelt den omvang der studiën, alsmede het toelatingsexamen.

Ook neemt hij de maatregelen, noodig voor de verdere practische vorming, sub art. 2 bedoeld.

De Commissie, ten overstaan van welke het toelatingsexamen wordt afgenomen, wordt door Ons benoemd.

Art. 10. In verband met de oprichting van de Krijgsschool voor Officieren, worden, met het einde van het tegenwoordige cursusjaar, buiten werking gesteld de bepalingen, voorkomende in de artt. 10—20 en in art. 22 van Ons besluit van den 8sten Augustus 1868, n°. 53, alsmede alle dientengevolge gegeven nadere voorschriften.

Art. 11. De leerlingen, thans bij de Stafschool aanwezig, zetten, voor zooveel noodig, hunne studiën voort aan de meergenoemde Krijgsschool.

De door hen reeds volbrachte studiën zullen hun als blijvende en bijzondere aanbeveling strekken tot buitengewone bevordering en vervulling van dienstbetrekkingen bij den Generalen Staf, naarmate daartoe, in het belang van den dienst bij het leger, termen zullen kunnen worden gevonden.

Art. 12. De Directeur en de leeraren der Stafschool worden als zoodanig bij de Krijgsschool voor Officieren gehandhaafd, onder toevoeging van zoodanigen, als door Onzen Minister van Oorlog daartoe aan Ons zullen worden voorgedragen.

Ter uitvoering van dit Besluit is door den Minister van Oorlog het volgende bepaald:

Het toelatingsexamen zal in den regel in de maand Augustus jaarlijks plaats hebben, doch dit jaar in September.

De opgaven der Officieren, die verlangen tot dat examen te worden toegelaten, zullen, met de beoordeeling hen betreffende van de Chefs onder wier bevelen zij dienen, op den 1sten Juni van elk jaar, door de gewone tusschenkomst bij de Heeren Inspecteurs der betrokken wapens behooren in te komen en door deze aangevuld met hunne consideratien en advies, vóór of op den 15den dier maand, aan den Chef van den Generalen Staf worden ingezonden, die mede van zijn gevoelen omtrent de toelating tot het examen doet bliken en al de stukken op den 1sten Juli bij het Departement van Oorlog indient.

De hierbedoelde opgaven zullen *dit jaar* uiterlijk op 10 September a. s. bij den Chef van den Generalen Staf moeten zijn ingekomen.

In hunne adviezen zullen de bovengenoemde autoriteiten niet alleen hun oordeel uitbrengen over de geschiktheid der aspiranten, maar tevens mededeelen in hoeverre het met de belangen van den dienst is overeen te brengen, dat de betrokken Officier bij de Krijgsschool wordt gedetacheerd. Voor de belanghebbende Officieren ontstaat hieruit geen nadeel, omdat niettemin de gelegenheid voor hen openblijft om later voor die detachceering in aanmerking te komen.

Behoudens de wijzigingen waarvan het nut later bij ervaring mocht bliken, bevat het toelatingsexamen:

A. Voor hen, die tot den volledigen cursus, bedoeld in art. 2 van het hiervorenstaand Koninklijk besluit, wenschen te worden toegelaten:

a. *Wiskunde:*

1°. *Driehoeksmeting:* Goniometrie; platte driehoeksmeting met toepassing op vraagstukken uit de werkdadige meetkunst;

2°. *Beschrijvende meetkunst:* Oplossing van werkstukken betreffende de rechte lijn, het platte vlak in de ruimte, den drievlakkigen hoek; theorie der gewone perspectief en van het bepalen der schaduwen.

3°. *Hoogere meetkunst:* Vraagstukken betreffende de rechte lijn en den cirkel; top- en middelpuntsvergelijkingen, gedaante, eenvoudigste eigenschappen, raaklijnen, normalen, brandpunten, voerstralen en richtlijnen der kegelsneden;

4°. *Mechanica*: Eigenschappen en uitwerking van koppels; samenstelling en ontbinding van krachten; bepaling der zwaartepunten; evenwicht bij de enkelvoudige werktuigen; eenparige en eenparig versnelde en vertraagde beweging; de beweging van lichamen in het luchtledige; de val langs een hellend vlak; de eenvoudige slinger; middelpuntskrachten.

b. *Natuurkunde*:

een algemeene kennis van: algemeene eigenschappen der lichamen en krachten, werking der zwaartekracht, dynamometers; evenwicht van zware lichamen en vochten; dichtheid en soortelijk gewicht; waterpers, hydrostatische weging, areometers; spankracht der gassen; luchtdruk, wet van Mariotte, manometers; luchtpompen, perspompen, duikerklok, pompen, brandspuiten, hevel; barometers; mededeeling en voortplanting van warmte: uitzetting door warmte; thermometers; soortelijke en gebonden warmte; eigenschappen van dampen, hygrometers; toepassing van het gebruik van waterdamp op stoomwerktuigen.

c. *Geodesie*:

de lagere geodesie (topographie), d. i. gebruik van meetketting en baken, *practische behandeling* en mondelinge verklaring van: het astrolabium, den theodoliet, het planchet, de boussole en het sextant, alsmede van twee waterpasinstrumenten, naar keuze van den aspirant; topografisch teekenschrift.

d. *Talen*:

In de eerste plaats zal de kennis van de *Nederlandsche* taalregels en het bezit van een goeden stijl in de moedertaal worden gevorderd. Deze zullen blijken uit schriftelijke opstellen en militaire rapporten, welke op het examen zullen worden vervaardigd.

Van de *Fransche* en *Hoogduitsche* talen zal worden gevorderd: het vlot lezen en het zonder te veel moeite voor de vuist in het Nederlandsch vertalen van eenig Fransch en Duitsch werk over krijgsgeschiedenis of tactiek. De kennis van de grondregelen van die talen zal blijken uit het maken van eenvoudige opstellen over militaire onderwerpen, met behulp van dictionnaires.

Kennis van de *Engelsche* taal wordt niet gevorderd, doch strekt tot aanbeveling.

e. *Schrijven, hand- en situatietekenen*:

De aspirant behoort een duidelijk leesbare hand te hebben. Zijn bekwaamheid in het hand- en situatietekenen moet blijken uit door hem over te leggen teekeningen, die niet ouder mogen zijn dan twee jaren. Op die teekeningen moet door hem een verklaring worden gesteld, dat ze geheel door hem zelf zijn vervaardigd. Zij blijven bij de Krijgsschool voor Officieren gedeponeerd.

Aan handteekeningen of schetsen naar de natuur zal een hoogere waarde worden toegekend dan aan die naar voorbeelden.

f. *Tactiek der drie wapens*:

Het onderzoek naar de kennis van de tactiek zal geschieden, door het doen uitwerken van tactische vraagstukken op een gegeven terrein, zoowel schriftelijk als practisch.

g. *Wapenkennis*:

Kennis van de inrichting en het gebruik van de vuur- en blanke wapenen bij ons leger.

h. Versterkingskunst:

De veldversterkingskunst in haar geheel, echter zonder toepassing; van de duurzame versterkingskunst: algemeene begrippen omtrent het doel en de inrichting van de verschillende onderdeelen der voornaamste tegenwoordig in gebruik zijnde vestingstelsels, alsmede van den aanval en de verdediging van vestingen.

i. Militair recht:

Kennis van de samenstelling en den werkkring van het Hoog Militair Gerechtshof, voorts van de rechtspleging bij de Landmacht, van het Crimineel Wetboek en van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te lande.

Het toelatingsexamen heeft hoofdzakelijk ten doel, te onderzoeken of de Officier, die dat examen aflegt, genoegzaam wetenschappelijk ontwikkeld is en of hij een voldoende militaire kennis bezit om de lessen aan de Krijgsschool met vrucht te kunnen volgen.

Met het oog daarop zal, ofschoon een zekere mate van positieve kennis in de verschillende bovengemelde vakken een onmisbaar vereischte is, echter minder op veel weten, dan op gezond oordeel, vlugge opvatting en goede methode van werken gelet worden.

B. Van de aspiranten tot toelating tot den cursus van de Intendance:

a. Algemeene begrippen van natuur- en scheikunde, genoegzaam om met vrucht aan het onderwijs, bedoeld bij punt 6 van het hier na te volgen art. 6, te kunnen deelnemen.

b. Grondige kennis der korpsadministratie en dienstvoorschriften.

c. Het schrijven eener duidelijk leesbare hand.

d. Talen, tactiek, wapenkennis, versterkingskunst en militair recht, zooals hiervoren sub *d*, *f*, *g*, *h*, en *i* van het programma van examen tot toelating tot den volledigen cursus is bepaald, echter wat de vakken sub *f*, *g* en *h* betreft, slechts elementaire kennis.

Het onderwijs op de Krijgsschool voor Officieren zal worden geregeld als volgt:

Art. 1. Aan de Krijgsschool voor Officieren is een driejarige cursus voor de Officieren der Infanterie, der Cavalerie, der Artillerie en der Genie, en een éénjarige cursus voor de Officieren bestemd voor de militaire Intendance.

Art. 2. Voor de Artillerie zijn, voor zooveel zulks noodig zal worden bevonden, en aan te vangen op een nader te bepalen tijdstip, twee afdelingen: een *tactische* en een *technische*. De Officieren van dat wapen geven, wanneer de gelegenheid daartoe zal zijn opengesteld, bij hun aanvraag tot toelating te kennen, van welke afdeling zij de lessen wenschen te volgen.

Art. 3. De wintercursus vangt elk jaar den 1sten November aan, en eindigt den 1sten Mei daaraanvolgende.

De maand April wordt zooveel mogelijk bestemd tot het verrichten van zelfstandige opdrachten, als toepassing van het geleerde, zoowel schriftelijk als practisch op het terrein, nabij de standplaats van de Krijgsschool, en tot het bezichtigen van verdedigingswerken of artilleriewerkplaatsen.

Art. 4. Op de Krijgsschool wordt in de tactische afdeling van den driejarigen cursus onderwijs gegeven in:

1. Artilleriewetenschap, 2. Versterkingskunst, 3. Elementaire en toegepaste tactiek, 4. Krijgsgeschiedenis en Strategie, 5. Stadtdienst, 6. Legerverpleging, 7. Oorlogsrecht, 8. Landsverdediging, 9. Telegrafie en spoorwegen

in verband met de eischen van de krijgskunst, 10. Militaire aardrijkskunde en statistiek, 11. Wiskunde, 12. Geodesie, 13. Natuurkunde, 14. Scheikunde, 15—17. Fransche, Hoogduitsche en Engelsche talen, 18. Tactische oefeningen op de kaart, 19. Paardrijden.

Art. 5. In de technische afdeeling wordt onderwijs gegeven in :

1. Artilleriewetenschap, 2. Versterkingskunst, 3. Balistiek, 4. Aanval en verdediging van vestingen, 5. Constructie van materieel, 6 tot en met 19 als in het vorig artikel.

Voor deze afdeeling worden de wis- en de scheikunde in veel grooteren omvang onderwezen dan voor de tactische afdeeling.

Art. 6. Bij den eenjarigen cursus voor de militaire Intendance wordt onderwijs gegeven in :

1. Legerbeheer en legerverpleging, 2. Militaire aardrijkskunde en statistiek, 3. Algemeen begrip van stafdienst in tijd van oorlog, 4. Plichten en werking der Intendance in bedreigde en belegerde vestingen en bij de troepen te velde, 5. Militair gebruik van spoor- en waterwegen; dienst der transporten te velde, 6. Kennis van grondstoffen, en waren in betrekking tot kleeding en verpleging van troepen, 7 en 8. Fransche en Duitsche talen.

Art. 7. De verdeeling der verschillende vakken over den geheelen cursus wordt geregeld door den Directeur der Krijgsschool. Deze zendt elk jaar, vóór den aanvang van den wintercursus, een tableau van indeeling der lessen ter goedkeuring aan den Chef van den Generalen Staf.

Art. 8. Na den afloop van den *Eersten Wintercursus* worden gedetacheerd : van de tactische afdeeling, de Officiëren der Infanterie, der Artillerie en der Genie bij de Cavalerie, of wel, voor zoover de Officiëren der Vestingartillerie betreft, bij het regiment Veldartillerie; voorts de Officiëren van de Cavalerie bij de Infanterie; de Officiëren van de technische afdeeling bij het korps Pontonniers, en de Officiëren bestemd voor de Intendance bij de Intendanten toegevoegd aan de divisieën, en wel bij voorkeur een Intendant die aan de oefeningen in een legerplaats of aan najaarsmanoeuvres zal deelnemen.

Na den afloop van den *Tweeden Wintercursus* worden gedetacheerd : van de tactische afdeeling, de Officiëren der Infanterie, der Cavalerie en der Genie bij het regement Veldartillerie en die der Artillerie bij de Infanterie; voorts de Officiëren van de technische afdeeling bij de compagnie, belast met de defensieve torpedo's.

Na den afloop van den *Derden Wintercursus* blijven de Officiëren van de tactische afdeeling nog *drie* maanden ter beschikking van den Directeur der Krijgsschool, om onder diens leiding te worden geoefend in het voorbereiden tot en het verrichten van verkenningen onzer verdedigingslinieën en positiën, het kiezen van terugtochtswegen en bivaks, het opzoeken van stellingen, het uitstellen van voorposten of het verrichten van andere practische diensten, met het oog op veronderstelde oorlogstoestanden, welke de Officier, om tot hooger troepenleiding geschikt te zijn, noodig heeft te kennen.

De Officiëren van de technische afdeeling worden bij het Bataljon Mineurs en Sappeurs gedetacheerd.

Art. 9. De Officiëren, die den geheelen cursus met de verschillende oefeningen en detacheringen, welke tot hun practische vorming daaraan zijn verbonden, hebben voleindigd, keeren naar de korpsen terug waartoe zij behooren, tenzij inmiddels anders over hen mocht worden beschikt.

Art. 10. Na afloop van iederen wintercursus, dus na den 1sten Mei van elk jaar, wordt door den Directeur, door tusschenkomst van den Chef van

den Generalen Staf, aan het Departement van Oorlog, een verslag ingezonden nopens het onderwijs, dat gedurende dien cursus aan de Officieren der Krijgsschool is gegeven.

Hij doet daarbij de voorstellen, welke hij in het belang van het onderwijs noodig acht.

Tevens voegt hij daarbij een omstandig rapport omtrent de Officieren bestemd voor de Intendance, alsmede nopens die, welke bij de technische afdeling den driejarigen cursus hebben voleindigd.

Omtrent de Officieren van de tactische afdeling, welke den cursus hebben volbracht, wordt zoodanig rapport eerst ingezonden met het verslag nopens de verkenningreis, in artikel 8 bedoeld. Daarin zal in het bijzonder moeten worden vermeld, voor welke dienstbetrekking de Officier, gedurende zijn verblijf aan de Krijgsschool, bijzondere geschiktheid heeft betoond.

TWEEDE GEDEELTE.

Opleiding van jonge lieden bij 's Rijks Veeartsenijschool. Aanschrijving M. v. O., 16 Juli 1875, n°. 48 P. Daar de noodzakelijkheid gebleken is nieuwe wijzigingen te brengen in het, bij beschikking van 10 Aug. 1865, n°. 31 P. (*Rec. Milit.* Blz. 159), vastgesteld gewijzigd Voorschrift, is dit voorschrift ingetrokken en vervangen door het navolgende.

VOORSCHRIFT nopens de admmissie, enz. aan 's Rijks Veeartsenijschool te Utrecht van leerlingen, ten einde overeenkomstig het bepaalde bij 's Konings besluit van den 27sten Augustus 1855, n°. 32, voor rekening van het Departement van Oorlog, voor den militairen vétérinairdienst te worden opgeleid, gearresteerd door Zijn Excellentie den Heer Minister van Oorlog, den 16den Juli 1875, n°. 48 P.

Art. 1. De toelating bij 's Rijks Veeartsenijschool heeft slechts eenmaal in het jaar plaats, en wel op den eersten Dinsdag in September, zijnde de eerste dag van het studiejaar

Art. 2. De jongelieden, op 's Rijks Veeartsenijschool voor rekening van het Departement van Oorlog toegelaten, moeten zijn *Nederlander*. Zij moeten op den 1sten September van het jaar, waarop zij op 's Rijks Veeartsenijschool komen, den vollen ouderdom van zeventien jaren hebben bereikt en niet ouder zijn dan een en twintig jaren. Zij zullen van een onberispelijk gedrag, vrij van alle lichaamsgebreken en lichamelijk genoegzaam ontwikkeld moeten zijn.

Art. 3. De ouders of voogden, wier zonen of pupillen de toelating verlangen, bij het vorig artikel bedoeld, moeten zich verbinden, om, zoolang het verblijf van hun zonen of pupillen aan 's Rijks Veeartsenijschool zal duren, voor hun kleding, boeken, instrumenten, enz. naar behooren te zorgen, en wel overeenkomstig de bepalingen daaromtrent hij het Reglement voor de Veeartsenijschool vastgesteld of nog vast te stellen.

Art. 4. Zij moeten van hun verlangen doen blijken in een verzoekschrift aan den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, door wien de jongelieden vervolgens tot het afleggen van een examen bij 's Rijks Veeartsenijschool zullen worden toegelaten.

Art. 5. Dit verzoekschrift moet inhouden den naam, de woon- en geboorteplaats van vader en moeder, van den voogd of van de voogdesse.

Art. 6. Het verzoekschrift moet verzegeld gaan:

1°. van een verklaring, waaruit blijkt, dat de aspirant *Nederlander* is;

2°. van de geboorteacte van den aspirant;

3°. van een verklaring van een geneeskundige, inhoudende, dat de aspirant met goed gevolg of meer dan eens gevaccineerd is of aan de natuurlijke kinderpokken (variolae) heeft geleden;

4°. voor hen, die door hun ouderdom in de termen der wet op de nationale militia mochten vallen, een bewijs, dat zij aan hun verplichtingen op dat stuk hebben voldaan, en

5°. een bewijs van goed gedrag, afgegeven door het gemeentebestuur der woonplaats van den aspirant.

Art. 7. De aankondiging, betreffende het tijdstip van examen, wordt in de *Staatscourant* geplaatst, met opgave tevens der vereischte voorwaarden.

Art. 8. Bij het examen moet blijken, dat de aspirant goed leesbaar schrijft en kennis bezit van:

a. de gronden van de spraakkunst der Nederlandsche taal;

b. de beginselen van de Hoogduitsche en Fransche talen, zoodat de aspirant op het eerste gezicht uit beide talen in het Nederlandsch kan overbrengen;

c. de beginselen der algemeene en vaderlandsche geschiedenis;

d. de beginselen der aardrijkskunde,

e. reken- en stekunde, met inbegrip van vergelijkingen met meer dan één onbekende, vergelijkingen van den 2den graad, reken- en meetkundige reeksen en het practisch werken met logaritmen;

f. meetkunde: de planimetrie;

Bovendien wordt verlangd, dat de aspirant, ook al is hij niet bekend met den geheelen omvang van hoek, driehoeks- en lichaamsmeting, toch de voornaamste formules kan toepassen, welke dienen voor de oplossing van rechten- en schreefhoekige platte driehoeken en ter berekening der oppervlakken en inhouden van prisma, pyramide, kegel, cylinder, bol, bolvormig segment en sector.

Art. 9. De aspiranten worden vóór het examen geneeskundig onderzocht aan 's Rijks hospitaal te Utrecht; zullende zij, die voor den militairen dienst niet geschikt of lichamelijk niet genoegzaam ontwikkeld worden bevonden, niet tot het afleggen van examen worden toegelaten.

Art. 10. Het examen wordt bij 's Rijks Veeartsenijschool in het openbaar afgenomen door de leeraren der school, zoo noodig bijgestaan door deskundigen. De Directeur der school is Voorzitter der examencommissie, die omtrent den uitslag van het examen een tabellarisch verslag opmaakt, waarin de aspiranten geplaatst worden naar de orde van de kunde, door hen in de hierboven opgegeven vakken aan den dag gelegd. Bij gelijke kunde komt bij de aspiranten in de eerste plaats in aanmerking de kennis in verschillende talen, in de rekenkunde, en in de geschiedenis en aardrijkskunde.

Art. 11. Dat tabellarisch verslag zal door den Directeur van 's Rijks Veeartsenijschool worden overgelegd aan den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Landmacht, die vervolgens aan het Departement van Oorlog die jongelingen ter plaatsing als leerling voorstelt, welke naar rangorde van kunde, bij het examen verkregen, het eerst daarvoor in aanmerking verdienen te komen.

Art. 12. De toegelatenen zullen zich aan de bepalingen, bij het reglement van orde voor de Veeartsenijschool vastgesteld of nog vast te stellen, moeten onderwerpen.

Art. 13. De geheele cursus van het onderwijs in de veeartsenijschool aan 's Rijks Veeartsenijschool duurt vier jaren.

Art. 14. De Directeur der Veeartsenijschool zal na elk schooljaar aan den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht doen toekomen een verslag omtrent de leerlingen, die voor rekening van het Departement van Oorlog in het afgelopen jaar op de school tegenwoordig zijn geweest; zulende dat verslag de noodige inlichtingen moeten bevatten wegens het gedrag, de vlijt en de gemaakte vorderingen der leerlingen.

Art. 15. Een leerling kan uit zijn betrekking worden ontslagen:

a. tengevolge van ziels- of lichaamsgebreken, welke hem voor zijn bestemming ongeschikt maken, of wel, indien het na verloop van één à twee studie jaren blijkt, dat zijn gestel geen voor de uitoefening van den dienst genoegzame ontwikkeling van het lichaam doet verwachten;

b. wanneer het na twee jaren studietijd blijkt, dat hij, tengevolge van onvoldoenden aanleg, de noodige kennis tot het afleggen van het natuurkundig examen niet zal verkrijgen [(Art. 9 der Wet van 8 Juli 1874 (*Staatsb.* n°. 99))];

c. wanneer hij na verloop van drie jaren studie het natuurkundig examen, met geen voldoende uitslag heeft afgelegd;

d. wanneer hij na verloop van drie jaren studie na het natuurkundig examen, het diploma van Veearts niet heeft verkregen [(Artt. 8 en 10 der Wet van 8 Juli 1874 (*Staatsblad* n°. 99))];

e. wegens zedebederf, dat hem voor anderen gevaarlijk zou maken;

f. wanneer hij, wegens herhaald onordelijk gedrag gedurende de lessen, wegens onzedelijk gedrag, of wederkeerende ongehoorzaamheid aan de reglementaire voorschriften in het algemeen, door den Minister van Binnenlandsche Zaken van 's Rijks Veeartsenijschool verwijderd is;

g. wegens mishandeling van medeleerlingen.

Art. 16. Wanneer een leerling in een of meerder gevallen, bij het vorig artikel voorzien, uit zijn betrekking moet worden ontslagen, zullen zijn ouders of voogden bijtijds daarvan worden onderricht, ten einde het ontslag voor hun zoon of pupil te kunnen aanvragen.

Indien de ouders of voogden in gebreke mochten blijven, hieraan te voldoen, zal het ontslag aan zoodanigen leerling door den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht aan den Minister van Oorlog worden aangevraagd.

Art. 17. De leerlingen zullen op voordracht van den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht door den Minister van Oorlog uit hun betrekking worden ontslagen.

Art. 18. De ouders of voogden van de jongelieden, die voor de bij dit voorschrift bedoelde plaatsing als leerling aan 's Rijks Veeartsenijschool in aanmerking komen, zijn gehouden, om vóór de toelating van hun zonen of pupillen, bij authentieke acten, een voldoende borgtocht te stellen, dat de sommen, door de zorg van het Departement van Oorlog ten behoeve der opleiding van die jongelingen verstrekt, geheel of ten deele aan dat Departement terug worden betaald, ingeval de leerling zich aan zijn bestemming onttrekt, of krachtens het bepaalde sub *b*, *c*, *d*, *e*, *f* en *g* van voorschreven art. 15 wordt ontslagen.

De te passeeren acte van borgtocht, opgemaakt volgens een bepaald model, wordt, door tusschenkomst van den Inspecteur voornoemd, ingezonden aan het Departement van Oorlog.

Wordt van zoodanige acte, binnen den aan belanghebbenden te stellen termijn, geen eerste grosse in executorialen vorm ingeleverd, dan worden de ouders of voogden geacht te hebben afgezien van hun verzoek om toelating voor hun zonen of pupillen.

Art 19. De leerlingen, die het diploma van Veearts hebben verkregen, zullen, bij nader examen, bewijzen moeten geven van hunne geschiktheid voor de betrekking van Paardenarts bij het leger.

Dat examen zal onder voorzitting van den Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der Landmacht of, bij ontstentenis van dezen, van een door den Minister van Oorlog aan te wijzen Officier van gezondheid, worden afgenomen door een commissie van Paardenartsen der 1ste of 2de klasse.

Art. 20. De leerlingen zullen vervolgens, naargelang der aan den dag gelegde bewijzen van hunne verkregen bekwaamheden, worden gerangschikt en in die volgorde, door den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht, voor een benoeming tot Paardenarts bij den Minister van Oorlog in aanmerking worden gebracht.

Wijzigingen in het Beglement op de exercitiën en evolutiën der Cavalerie, ten gevolge der invoering van de cavaleriekarabijn (achterlaad) en van den revolver, en het Voorloopig Voorschrift betreffende den revolver en de daarmede te houden schietoefeningen. Aanschrijving M. v. O., 23 Juli 1875, n°. 34 P. Bericht der uitgave dezer beide Reglementen en dat zij verkrijgbaar gesteld zijn bij de Kon. Milit. Academie tegen den prijs resp. van f »—05 en f »—09 voor de Departementen van Algemeen Bestuur, het Leger enz.

Voorschrift op het tirailleeren. Aanschrijving M. v. O., 26 Juli 1875, n°. 59 P. Bericht dat bij de GEBROEDERS VAN CLEEF te 's Gravenhage in het licht is verschenen *Het Voorschrift op het tirailleeren* en bij genoemde Firma verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f »—07^s voor de Departementen van Algemeen Bestuur, het Leger, de Schutterij en de Vereenigingen tot bevordering van 's lands weerbaarheid. Dit voorschrift zal bij wijze van proef bij het Leger worden ingevoerd, en wel ter vervanging van de 2de Afdeling der *Compagniesschool* en van het 2de Hoofdstuk der 4de Afdeling van de *Bataljonsschool*.

Militaire transporten te water. Aanschrijving M. v. O., 29 Juli 1875, n°. 78 I.

De Minister van Oorlog ontvangen hebbende een schrijven van den aannemer voor den dienst der militaire transporten te water, houdende bericht, dat door sommige autoriteiten, belast met het doen van aanvragen om scheepsruimte, verzendingen worden gedaan zonder tuschenkomst van den aannemer of diens gelastigden, terwijl de goederen vergezeld gaan van requisitiën, waarop dan toch de betaling van de vracht van die gelastigden wordt gevorderd; — brengt zulks ter kennis van de militaire autoriteiten, met last zich voortaan stiptelijk te gedragen naar het bepaalde bij art. 6 van het contract (zie *Rec. Milit.* 1873, bladz. 260), en te zorgen, dat de aanvragen, volgens het daarvan gegeven model (zie toelichting I), behoorlijk door den aannemer of diens gelastigde voor ontvangst worden afgeteekend, — een en ander ten einde te voorkomen, dat schade, die uit het niet naleven van het contract zou kunnen ontstaan, op de autoriteiten, die ten deze nalating mochten zijn, moet worden verhaald.

Manoeuvres aan den IJssel, door een gedeelte der 4de divisie Infanterie enz. Aanschrijving M. v. O., 5 Augustus 1875, n°. 45 P., in verband Kon. besluit van 28 Juli n°. 8, luidende als volgt:

Art. 1. Gedurende de maand Augustus worden door de veldbataljons van het 8ste Regiment Infanterie eenige practische oefeningen in den veld-dienst gehouden, tot welk einde door die troepen, gedurende eenige dagen, in de provincie *Gelderland* een bivak zal worden betrokken.

Art. 2. Aan de in het vorige Artikel vermelde troepen zullen, tot genoemd einde, worden toegevoegd een veldeskadron van het 4de Regiment Huzaren en één batterij van het Regiment Veldartillerie.

Art. 3. Van en met den dag van vertrek uit, tot en met dien van terugkomst in de garnizoenen of standplaatsen, worden, in vervanging van de campagnevivres, de navolgende toelagen per dag genoten: door een Generaal *f* 6,00, door een Kolonel *f* 4,00, door een Luitenant-Kolonel of Majoor *f* 2,00, door een Kapitein of Ritmeester *f* 1,75 en door een Luitenant *f* 1,50.

De Officieren van de Militaire Administratie en van den Geneeskundigen dienst genieten de toelagen volgens de rangen, waaraan zij zijn gelijkgesteld.

Art. 4. De levensmiddelen der onderofficieren en verdere militairen worden voor rekening der menages aangeschaft. Als een tegemoetkoming deswege wordt, van en met den dag van vertrek uit, tot en met dien van terugkomst in de garnizoenen, de dagelijksche soldij verhoogd: voor een adjudant-onderofficier met 25 cents, en voor de overige onderofficieren en minderen met 12 cents.

Art. 5. Indien het door den Bevelhebber der troepen noodig wordt geacht, op het bivak stroo te verstrekken of wachtvuren te ontsteken, dan wordt het daartoe benoodigde voor 's Rijks rekening aangeschaft.

Ter uitvoering van dit besluit heeft de Minister van Oorlog bepaald, dat de vergoedingen en kosten, bedoeld bij de Art. 3, 4 en 5, zullen worden verantwoord onder de kosten, gevallen op het kampeeren van troepen.

Aanstelling van gegageerde militairen als schrijver bij het Leger in de 4de kolom van het Stamboek aan te teekenen. Aanschrijving M. v. O., 5 Aug. 1875, n°. 47 P. Ontwaard zijnde dat bij de verschillende korpsen, inrichtingen en diensten van het Leger niet op gelijke wijze ten deze wordt gehandeld, wordt bepaald: dat voortaan, ten aanzien van dergelijke militairen, de aanteekening in de 4de kolom van het Stamboek, behoort te luiden: »Op den ....., aangenomen als schrijver voor een onbepaalden tijd, krachtens Zr. Ms. besluit van 17 September 1845, n°. 49.»

Stoombootdienst. Aanschrijving M. v. O., 6 Augustus 1875, n°. 42 I. Ter kennis van de militaire autoriteiten wordt gebracht, dat voortaan onderofficieren en mindere militairen, met of zonder reisgeld, die voor dienstzaken van Neuzen naar Vlissingen of omgekeerd moeten reizen, voor die reis kunnen gebruik maken van den Stoombootdienst op de Westerschelde, en dat, met opzicht tot het vervoer, gewone bewijzen daarvoor voor 's Rijks rekening per stoomboot behooren te worden afgegeven. De beschikking van het M. v. O. van 31 Augustus 1874, n°. 88 I (*Rec. Milit.* II, Blz. 153) wordt ingetrokken.

RECUEIL MILITAIR.

(26 AUGUSTUS—25 SEPTEMBER 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

Aanvulling van het Voorschrift op het aannemen van recruten voor den kolonialen militairen dienst. Aanschrijving M. v. O., 21 Augustus 1875, N°. 50 P. Voortaan moet ieder ingezetene, niet tot het leger behorende, bij het aangaan eener koloniale militaire verbintenis, buiten en behalve de overige vereischte bescheiden, een *getuigschrift van woonplaatsverandering overleggen*, afgegeven door het hoofd der gemeente, waar hem laatstelijk een certificaat van goed gedrag is uitgereikt, of waar hij 't laatst gevestigd is geweest.

Veer- en overvaartgelden. Aanschrijving M. v. O., 1 September 1875, N°. 82 I. Ter kennis van de militaire autoriteiten wordt gebracht, dat de bediening van het veer van Dinteloord op Ooltgentplaat aan de gemeente Dinteloord is overgedragen en dus voor het passeeren daarvan door militairen veergeld verschuldigd is. (Zie N°. 19 van de lijst der aan het Rijk in eigendom toebehoorende overzetveren, *Rec. Milit.* 1865, Blz. 74.)

Over het voeren van het plaatselijk en garnizoenscommandement. Aanschrijving M. v. O., 9 September 1875, N°. 83 P, alsmede Kon. besluit van 1 September te voren, N°. 26. In verband met het bepaalde in § c van Art. 1, van 't Besluit van 7 Juli jl. N°. 48, moet de noot, voorkomende in de rubriek *Aanmerkingen* van den Staat Litt. B, behorende bij 't Besluit van 17 October 1851, N°. 52, aldus worden gelezen:

»In de garnizoenen, waar geen Plaatselijke Commandant gevestigd is, zal »het plaatselijk commandement door den hoogsten en oudsten in rang zijnde »Officier van de troepen aldaar aanwezig, mits geen Regimentscommandant »zijnde, als Garnizoenscommandant worden waargenomen; alleen in het »geval dat de Plaatselijke Adjudant aldaar een hooger en of gelijken rang »bekleedt dan de hoogste in rang der Officieren van den troep, zal die Ad- »judant tevens als Plaatselijke Commandant optreden.»

In het *Recueil* geplaatst als een vervolg op de aanschrijving van 21 Juli jl. N°. 66 P.

Indeeling en dienst van het korps Militaire Intendanten. Aanschrijving M. v. O., 16 Augustus 1875, N°. 59 I. Bij Kon. besluit van 7 Juli te voren, N°. 48, de bestaande militaire afdelingen gewijzigd zijnde, heeft de Minister van Oorlog, aan wien bij besluit van 7 Maart 1860, N°. 62, de regeling der waarneming van den administratieven dienst in de Militaire Afdelingen is opgedragen, bepaald, dat, met intrekking der dispositie van

22 Juni 1873; N°. 61, met 1 October aanstaande het administratief toezicht over de korpsen van het leger en de administratieve dienst in de Militaire Afdelingen zal worden uitgeoefend door de leden van het korps militaire Intendanten, overeenkomstig den volgenden Staat.

STAAT, houdende aanwijzing van den werkkring van de leden van het Korps Militaire Intendanten, ten aanzien van het administratief toezicht over de korpsen van het leger en de administratieve dienst in de Militaire Afdelingen.

Militaire Intendanten toegevoegd aan de Commandanten der Divisiën Infanterie.	Korpsen waarover het administratief toezicht aan de Militaire Intendanten, in de 1e kolom vermeld, wordt opgedragen.	Betaling van de Officieren zonder troepen, militaire beambten, enz., waarvoor de zorg aan de Militaire Intendanten, in de 1e kolom vermeld, wordt opgedragen.
1e Divisie Infanterie. Standplaats van den Intendant: <i>'s Gravenhage.</i>	Reg. Grenadiers en Jag. 3e Regiment Infanterie. 6e " " 3e " Huzaren. 1e " Vest.-Art. Koninkl. Mil. Academie.	Voor zooveel betreft het personeel in de 4e Militaire Afdeling.
2e Divisie Infanterie. Standplaats van den Intendant: <i>Amsterdam.</i> Na 1 Mei 1876 <i>Haarlem.</i>	4e Regiment Infanterie. 7e " " benevens het alg. Depot van Discipline en de 1e comp Hospitaalsoldat. 1e Regiment Huzaren. Regiment Veld-Artillerie. Bat. Min. en Sappeurs. Koloniaal Werfdepot.	Voor zooveel betreft het personeel in de 1e en 5e Militaire Afdeling.
3e Divisie Infanterie. Standplaats van den Intendant: <i>'s Hertogenbosch.</i>	2e Regiment Infanterie. 5e " " 2e " Huzaren. 3e " Vest.-Art. benevens het korps Pontonniers. De twee divisiën Marechaussee.	Voor zooveel betreft het personeel in de 3e Militaire Afdeling.
4e Divisie Infanterie. Standplaats van den Intendant: <i>Arnhem.</i>	1e Regiment Infanterie. 8e " " benevens de 2e comp. Hospitaalsoldaten. 4e Regiment Huzaren. Regiment Rijdende.-Art. 2e Reg. Vesting-Art. Instructie-Bataillon.	Voor zooveel betreft het personeel in de 2e Militaire Afdeling.

Het aanstellen van miliciens in den graad van sergeant. Aanschrijving van 15 September 1875, N°. 85 P, gericht aan de commandeerende Officieren der korpsen, gedeeltelijk uit militie samengesteld, waarbij kader uit de militie wordt getrokken. Gebleken zijnde dat sommige miliciens weinige maanden na hun aanstelling als korporaal, bevorderd worden tot sergeant; dat dergelijke bevorderingen, die meesttijds plaats hebben binnen een tijdvak waarin de milicien, zelfs al heeft hij eene meer wetenschappelijke opleiding genoten, ter nauwernood zijne militaire plichten, met name die

aan den inwendigen en garnizoensdienst verbonden, zich kan hebben eigen gemaakt, ten nadeele van den dienst strekken; en daar soms de te groote vrijgevigheid bij het verleenen van den onderofficiersgraad het gevolg is eener te ruime opvatting van het bepaalde in de laatste zinsnede, sub 2, der aanschrijving van 20 November 1873, N°. 41 P, zoo wordt, in afwachting eener nader uit te vaardigen regeling betreffende dit gewichtige onderwerp en, ten einde al dadelijk verkeerde toepassing ten deze te beperken, met wijziging van het voorgeschrevene in de hierboven bedoelde zinsnede, bepaald: dat voortaan aan een milicien eerst dan de graad van sergeant mag worden verleend, wanneer hij, althans wat de practische bruikbaarheid betreft, geacht kan worden gelijk te staan met den vrijwillig dienenden militair die tot sergeant wordt bevorderd.

TWEEDE GEDEELTE.

Vervoer van militairen langs spoorwegen. Aanschrijving M. v. O., 13 Augustus 1875, N°. 70 I. Ter kennis der militaire autoriteiten wordt gebracht, dat voortaan bij doorlopend vervoer tusschen Amsterdam en Amersfoort over Utrecht langs de Rijn- en Centraalspoorwegen, voor vracht van militaire detachementen (alleenreizende militairen en opkomende miliciens daaronder niet begrepen) dezelfde prijzen zullen worden berekend als die bij de tarieven voor het tusschen Amsterdam en Amersfoort, over Hilversum, langs den Oosterspoorweg zijn bepaald. Daarbij moet het volgende worden in acht genomen:

1. Bij vervoer langs beide wegen worden voor elk dier wegen afzonderlijke verklaringen (zie Model, *Rec. Milit.* 1873, blz. 209) afgegeven. In de eerste kolom daarvan wordt duidelijk vermeld, dat het vervoer doorlopend tusschen Amsterdam en Amersfoort geschiedt, bijv.:

Van . . . . . tot . . . . . in doorlopend verkeer met den Nederlandschen Rijn- (Centraal-) spoorweg tusschen Amsterdam en Amersfoort.

2. De vracht wordt voor elke maatschappij afzonderlijk berekend naar den volgende maatstaf:

Rijnspoorweg 1ste kl. *f* »—,71^s; 2de kl. *f* »—,57^s; 3de kl. *f* »—,35^s.
 Centraalspoorweg » » »—,43^s; » » »—,35; » » »—,22.

3. In verband met bedoelde gelijkstelling van vracht wordt het aan de militaire autoriteit die den marsch der troepen regelt, overgelaten, om bij vervoer in den gewonen dienst van militaire detachementen tusschen Amsterdam en Amersfoort en verder gelegen stations, te doen gebruik maken óf van de Rijn- en Centraalspoorwegen, óf van den Oosterspoorweg, naargelang dit, in verband met de uren van vertrek of aankomst der treinen, of om andere redenen, in het belang van den dienst of van de militairen nuttig kan wezen.

Afgifte van munitien. Aanschrijving M. v. O., 16 Augustus 1875, N°. 52 A. In het Reglement op de verstrekking en verantwoording van munitien aan en door korpsen van het leger en de inachtdoende schutterijen (*Rec. Milit.* 1873, blz. 181), wordt Art. 1, *b*, met inachtneming van het bepaalde in het *Rec. Milit.* 1874, II, blz. 41, als volgt gewijzigd:

»door de dienstdoende schutterijen kunnen jaarlijks per man worden aangevraagd:

»1°. Zestig scherpe patronen, hetzij geheel tot geweren G. kal. (achterlaad) »of tot getrokken geweren, of wel gedeeltelijk voor ieder van deze wapensoorten;

»2°. Dertig patronen tot kamerschietcylinders.

»De schutterijen, die geen schietbaan ter beschikking hebben, kunnen, in plaats van de patronen, bedoeld onder punt 1, aanvragen zestig patronen van de soort onder punt 2 genoemd.

»Bij deze aanvraag mag evenwel niet in rekening worden gebracht het getal onderofficieren en manschappen, uitmakende de totale sterkte der schutterij, maar alleen dat gedeelte, hetwelk als afgeëxerceerd werkelijk aan de schietoefeningen deelneemt.

»De Commandanten der schutterijen moeten derhalve, bij hunne aanvragen om munitieën, de sterkte van het zoevenbedoelde gedeelte, door een schriftelijke verklaring opgeven, zoo noodig onder bijvoeging, dat geen schietbaan aanwezig is.»

Gelijktijdig genot van militair pensioen met militaire soldij of bezoldiging. Aanschrijving M. v. O., 17 Augustus 1875, N°. 46 P., in verband met Kon. besluit van 10 Augustus te voren, N°. 68. Met herziening van het besluit van 26 October 1851, N°. 26, gelet op Art. 65 der Wet tot regeling der militaire pensioenen bij de landmacht, van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* N°. 129), wordt Art. 1 van vermeld besluit in dien zin gewijzigd, dat Officieaen en militairen van mindere graden, die in het genot van pensioen zijn of zullen worden gesteld, en die tevens met het waarnemen van de betrekkingen van administrateur of van andere mindere bedieningen bij de Garnizoens-Infirmeriën, de militaire bakkerijen en het nachtleger in de garnizoenen of in de vestingen zijn of zullen worden belast, mitsgaders de schrijvers bij de korpsen en de Militaire Academie, de wachters bij sluizen, militaire gebouwen, kampplaatsen en oefeningsterreinen, of op verdedigingswerken en de portiers en boomsluiters in vestingen, te rekenen van den eersten Januari 1875, het pensioen, in zijn geheel, gelijktijdig zullen genieten met de toelage, aan hen in de bedoelde betrekkingen toegekend, mits die toelage het bedrag van een gulden vijftig cents (f 1.50) per dag niet te boven ga.

Vrijdom van briefport. Aanschrijving M. v. O., 18 Augustus 1875, N°. 34 S., in verband Kon. besluit van 4 Augustus te voren, N°. 32. Ter nadere uitvoering der Wet op de brievenposterij van 12 April 1850 (*Staatsblad* N°. 15), wordt vrijstelling van briefport verleend, met inachtneming van de gewone bepalingen omtrent kruisband en contreseign, voor de briefwisseling over dienstzaken welke gevoerd wordt door de eerstaanwezende Ingenieurs der Genie, ten eene, met: den Gouverneur der Kon. Milit. Academie; den Commandant van het bataljon Mineurs en Sappeurs; den Administrateur van het Kroondomein; de Gemeentebesturen; de Hoofdingenieurs en Ingenieurs van den Waterstaat; de Dijk- en Polderbesturen; de Bewaarders van Hypotheken en van het Kadaster; de Plaatselijke en Garnizoenscommandanten binnen den kring van het beheer van den betrokken Eerstaanwezenden Ingenieur, de onder het bevel van den betrokken Eerstaanwezenden Ingenieur staande Officieren der Genie; Civiele Ingenieurs, gebezigd bij werken onder het beheer der Genie en Militaire Wachters, ter andere zijde.

Detacheering bij de zeemacht van Officieren van Gezondheid. Aanschrijving M. v. O., 19 Augustus 1875, N°. 36 P. Op de gemeenschappelijke voordracht der Ministers van Marine en van Oorlog van 3 en 5 Augustus, is bij Kon. besluit van 10 Augustus, N°. 72, het volgende bepaald:

1°. dat voor eenige Officieren van Gezondheid der 1ste, 2de en 3de klasse van het leger de gelegenheid zal worden opengesteld om voor den tijd van vier jaren bij den *Geneeskundigen dienst der Zeemacht* te worden gedetacheerd;

2°. dat aan de detachceering bij de Zeemacht van Officieren van Gezondheid van het leger, de navolgende voorwaarden en verplichtingen zijn verbonden:

a. de Officieren van Gezondheid der 1ste, 2de en 3de klasse erlangen op den dag, dat hunne detachceering ingaat een gratificatie van zes duizend gulden (f 6000), te kwijten uit Hoofdstuk VI der Staatsbegrooting, doch verbinden zich vooraf, om, indien zij, vóórdat de termijn van vier jaren is verstreken, zich aan hunne verplichtingen op eenigerwijze (behalve ingeval van ziekte of ten gevolge van ongeschiktheid voor den dienst) mochten onttrekken, voor den nog onvervulden diensttijd, een evenredig deel van de genoten gratificatie ad f 6000 aan het Departement van Marine te restitueeren.

b. De Officieren van Gezondheid, die bij de Marine gedetacheerd worden, zijn vrijgesteld van *uniformverandering*.

c. Gedurende hun vierjarigen diensttijd bij de Marine zullen zij slechts drie jaren voor den dienst in de *Overzeesche Bezittingen* mogen gebezigd worden, de heen- en terugreis daaronder niet begrepen.

d. Zij behouden hun rang en hun ancienneteit, zoomede hun aanspraak op bevordering bij het leger.

e. Zij worden, wat hun bezoldiging aangaat, gelijkgesteld met de Officieren van Gezondheid der Zeemacht van gelijken rang en van dezelfde ancienneteit. De Officieren van Gezondheid der 3de klasse genieten de bezoldiging die voor de jongste Officieren van Gezondheid 2de klasse der Zeemacht is vastgesteld.

f. De bij de Marine gedetacheerde Officieren van Gezondheid van het leger zullen bovendien, ingeval van bevordering van Officieren van Gezondheid der Zeemacht van gelijke of kortere ancienneteit, onmiddellijk in het genot treden van dezelfde bezoldiging als de bevorderde Officieren van Gezondheid der Zeemacht, en bijaldien de Officier van Gezondheid der 1ste klasse van het leger zelf een bevordering ondergaat tot 1sten Officier van Gezondheid der 2de klasse, treedt hij van af het tijdstip zijner bevordering in het genot der bezoldiging, die vastgesteld is voor den Dirigeerenden Officier van Gezondheid der Zeemacht.

g. Zij zijn gedurende het tijdvak hunner detachceering bij de Zeemacht onderworpen aan de krijgswetten voor het krijgsvolk te water, en verplicht de reglementen na te leven, die bij den dienst ter zee van kracht zijn.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O., 21 Augustus 1875, N°. 35 P. Bericht dat bij de Kon. Milit. Academie in 't licht verschenen is het herziene *Handboek voor Onderofficieren en korporaa's der Artillerie*, 2de deel, en dat dit boekdeel tegen den prijs van f 1,05 verkrijgbaar gesteld is voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger enz. — Voormeld Handboek moet, blijkens de aanschrijving, bij de betrokken korpsen worden gevolgd.

Gereedschappen tot geweren klein kaliber. Aanschrijving M. v. O., 21 Augustus 1875, N°. 40 A. De staat litt. A., behoorende bij de aanschrijving van 15 December 1873. N°. 69 I (*Rec. Milit.* blz. 425) een aanvulling behoevende, zoo worden in bedoelden staat, *Hoofdstuk VI, C. Geweermakersgereedschappen en maten a. Gereedschappen*, de opgenomen voorwerpen waarvan de geweermakers voorzien moeten zijn, vermeerderd als volgt:

BENAMING DER VOORWERPEN.	Noodig bij het wapen der				Prijzen.	Aan te schaffen voor rekening van
	Infanterie per bataljon.	Cavalerie per regiment.	Veld- en Rijdende Artillerie per regiment.	Mineurs en Sappeurs per bataljon.		
Drilbogen. Geweermakers tot drilboren (a).....	1	1	1	1	f 0.90½	den werkmán.
Freesen N ^o . 8.....	1	»	»	»	» 2.00	het Rijk, onder de uitgaven voor herstellingen aan wapenen.
Loopfrisschers kl. kal.....	4	4	»	4	» 0.35	den werkmán; de eerste verstrekking voor rekening van het Rijk als voren.
Patronen. St. tot geweren kl. kal. N ^o . 1.....	1	1	»	1	» 0.39	het Rijk, als voren.
Stangen tot loopfrisschers kl. kal.....	1	1	»	1	» 1.50	den werkmán; de vervallen ijzeren pompstokken worden hiertoe door het afvijlen van het oog en het aanslijden van draad, door den Mr. geweermaker of zwaardveger gewijzigd. (a) De voorhanden drilbogen tot drilboren, voorkomende onder Hoofdstuk XIII A, kunnen in gebruik blijven, doch worden bij vernieuwing door Drilbogen. Geweermakers- vervangen.

Eervol ontslag en benoeming van Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen. Aanschrijving M. v. O., 26 Augustus 1875, N°. 15 P, in verband Kon. besluit van den 13den te voren, N°. 72. Tengevolge van het besluit van 7 Juli jl., N°. 48, houdende wijziging van de bestaande territoriale indeeling van het Rijk, wordt bepaald, dat de inhoud van 't besluit van 9 Juli 1873, N°. 17, betreffende de traktementen enz. van Linie- en Stellingcommandanten en van hun Adjudanten — met 1° October a. s., toepasselijk zal zijn op de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen en hun Adjudanten, en wel het bepaalde sub 1 op die Bevelhebbers, en dat sub 2 op de Kapiteins en Luitenants als Adjutant hun toegevoegd; dat voorts, met wijziging van den staat Litt. A, behoorende bij 't besluit van 25 Juni 1873, N°. 39, houdende toekenning van de vergoeding voor bureaunkosten — ten behoeve van de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen en van de Chefs der staven bij de Divisiën Infanterie, de aan die autoriteiten toe te kennen schadeloosstelling wegens bureaunkosten, met ingang van 1° October aanstaande, voor ieder wordt bepaald op f 450,— 's jaars.

*Letter aan
Noordbrabant
Gravenhage*

RECUEIL MILITAIR.

(26 SEPTEMBER—25 OCTOBER 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

Koloniale werving. Gewezen onderofficieren. Aanschrijving M. v. M., 18 September 1875, N°. 56 P. Naar aanleiding van het Kon. besluit van den 16den te voren, N°. 36, en met uitbreiding van het voorgeschrevene, onder letter *b*, van 't besluit dd. 24 Juni 1874, N°. 44 (*Rec. Milit.* I, Blz. 51), kan aan ieder gewezen onderofficier, van het leger hier te lande, het korps Mariniers of de landmacht in Oost- en West-Indië, die in den laatstelijk door hem werkelijk bekleeden graad, met een verbintenis voor den tijd van drie jaren voor den militairen dienst in Ned. Indië wordt aangenomen, een handgeld van *f* 300 worden toegekend. Dien ten gevolge is door den Minister van Oorlog bepaald, dat ieder zoodanig gewezen onderofficier op voorschreven voet tot eene koloniale verbintenis kan worden toegelaten, mits hij niet ouder zij dan 44 jaren, de gelederen niet langer dan zes jaren geleden in den graad van onderofficier (echter niet als schrijver, vuurwerker, gewermaker en dergelijke) met pensioen, gagement of certificaat van goed gedrag verlaten heeft, en voorts aan de overige voor de toelating tot den kolonialen dienst gestelde eischen voldoet.

Militaire justitie. Verdeeling van het rijk in militaire arrondissementen en nieuwe indeeling der militaire auditiën. Aanschrijving M. v. O., 25 September 1875, N°. 43, S. Overeenkomstig Kon. besluit van den 19den te voren, N°. 40, wordt thans het Rijk in vijf militaire arrondissementen verdeeld. Het eerste arrondissement omvat de provinciën Zuid-Holland en Zeeland (hoofdplaats 's Gravenhage); het tweede, de provinciën Noordbrabant en Limburg (hoofdplaats 's Hertogenbosch); het derde, de provinciën Gelderland en Utrecht (hoofdplaats Arnhem); het vierde, de provincie Noordholland (hoofdplaats Haarlem); het vijfde, de provinciën Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel (hoofdplaats Leeuwarden). — Als commandeerende Officieren dier arrondissementen worden aangewezen: voor het eerste arrondissement de commandant der 1ste divisie Infanterie; voor het tweede, die der 3de divisie Infanterie; voor het derde, die der 4de divisie Infanterie; voor het vierde, die der 2de divisie Infanterie, en voor het vijfde arrondissement de commandeerende Officier van het regiment Infanterie te Leeuwarden. — In verband met deze verdeeling van het Rijk in vijf militaire arrondissementen, worden de bestaande militaire auditiën door vijf nieuwe vervangen, wier rechtsgebied respectievelijk gelijk is aan het grondgebied der militaire arrondissementen en die in dezelfde hoofdplaatsen als deze zullen gevestigd zijn; ook de auditeurs-militair, thans in de vijf bestaande auditiën fungeer-

rende, blijven hunne betrekking vervullen in dezelfde hoofdplaatsen hierboven genoemd. — Het voorzgd besluit treedt op 1°. October in werking.

Wijziging der instructie voor de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen en uitoefening der militaire justitie in de militaire arrondissementen. Aanschrijving M. v. O., 25 September 1875, N°. 44 P., in verband Kon. besluit van den 19den te voren, N°. 20. Ten gevolge der verdeeling van het Rijk in vijf Militaire Arrondissementen, de Instructie voor de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen, vastgesteld bij besluit van 7 Juli jl., N°. 48, moettende gewijzigd worden, wordt Art. 14 van de Instructie voor de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen vervallen verklaard, en bepaald, dat de Divisiecommandanten en de commandeerende Officier van het regiment Infanterie te Leeuwarden, ieder voor zooveel betreft het militair arrondissement waarvan zij commandeerende Officiëren zijn, en *in deze hunne hoedanigheid*, te waken hebben, dat de onderscheidene bepalingen betrekkelijk de rechtspleging bij de Landmacht, in dat Militaire Arrondissement, behoorlijk worden nagekomen. — Dit besluit treedt met 1 October 1875 in werking.

Maatregelen ter voorkoming van onheilen bij het schieten met losse patronen. Aanschrijving M. v. O., 1 October 1875, N°. 64 P. Naardien bij de manoeuvres in den afgelopen zomer gehouden, waarbij met losse patronen werd gevuld, enkele malen schoten met scherpe munitie werden gedaan, zijn de volgende bepalingen genomen:

Geen militair mag in het bezit zijn van enkele — dat is niet in pakjes gebonden — patronen, hetzij losse, hetzij scherpe, dan alleen tijdens de oefeningen of dienstverrichtingen, waarbij hij patronen moet gebruiken. Hij, die in het bezit daarvan zal worden gevonden, moet gestreng worden gestraft.

Vóór het uitrukken tot het schieten naar de schijf met scherpe munitie zal het door den Compagniescommandant voor elken schutter bepaalde aantal patronen aan ieder hunner, onder toezicht van den Luitenant der week, worden uitgereikt, waartoe pakjes uit de patroontasschen zullen worden gebruikt.

Vóór het uitrukken tot het houden van oefeningen met losse patronen, zullen alle pakjes scherpe patronen, die in het bezit van het kader en de manschappen zijn, onder toezicht van den Luitenant der week worden ingenomen.

Daarna zal, wanneer de compagnie onder de wapenen staat, onder toezicht van den Compagniescommandant nauwlettend worden onderzocht, of zich in den patroonzak nog scherpe patronen bevinden. De militair, bij wien zulks bevonden wordt, moet gestreng worden gestraft.

Na deze inspectie zullen de losse patronen in volle pakjes worden uitgekeerd en deze pakjes door den man worden geopend en in de hand gehouden, totdat de Pelotonscommandant zich zal hebben overtuigd, dat zij niets dan losse patronen bevatten.

Na afloop van het schijfschieten, of van de oefeningen met losse patronen, zal de overschietende munitie, onder toezicht van den Luitenant der week, worden ingenomen en zullen die enkele scherpe of losse patronen geteld worden en nog denzelfden dag door dien Officier in persoon ingeleverd worden aan den Officier van Wapening of dengenen die met deze functiën belast is.

Deze laatste zal de scherpe en losse patronen, van elkander afgescheiden, op een veilige behoorlijk afgesloten plaats bewaren en ze te gelegener tijd op nieuw in pakjes inpakken, welke echter, ter onderscheiding van de rechtstreeks uit de magazijnen ontvangen munitie, met rood band zullen worden dichtgebonden en door den Officier van Wapening worden voorzien van zijn

paraaf en van de letters *S* of *L*, naarmate ze scherpe of losse patronen bevatten.

Nimmer zullen bij de compagnieën pakjes patronen mogen worden verpakt; mocht zulks om eene of andere reden noodig zijn, dan worden die patronen bij den Officier van Wapening ingeleverd en door dien Officier, met inachtneming van het in de vorige zinsnede voorgeschrevene, op nieuw ingepakt.

De nauwkeurige en strenge naleving dezer bepalingen wordt met den meesten ernst aan de commandeerende Officiëren aanbevolen, die daarenboven nog meer voorzorgsmaatregelen kunnen voorschrijven, welke zij wenschelijk mochten achten ter voorkoming van onheilen.

Posterijen. Kon. besl. van 22 September 1875 (*Staatsblad* N°. 173), betrekkelijk het gebruik van open kaarten voor ambtelijke mededeelingen tusschen ambtenaren en autoriteiten onder het genot van postvrijdom. Dit besluit behelst de volgende bepalingen:

Art. 1. Voor de ambtelijke mededeelingen tusschen ambtenaren en autoriteiten, die voor hunne onderlinge briefwisseling portvrijdom genieten, maar uitsluitend voor deze, kan, in plaats van verzending van brieven onder kruisband of gesloten omslag, als bedoeld bij art. 6 van het bovenaangehaald besluit, mede gebruik worden gemaakt van geheel of gedeeltelijk geschreven of gedrukte *open kaarten*.

Art. 2. Het voor de open kaarten te bezigen papier mag van geene mindere stevigheid zijn dan de briefkaartformulieren, welke door de postadministratie worden verstrekt.

De afmeting dezer open kaarten mag niet minder zijn dan negen cM. in de breedte en twaalf cM. in de lengte, en daarentegen dertien cM. in de breedte en achttien cM. in de lengte niet te boven gaan.

Art. 3. De afzenders der in de voorafgaande artikelen bedoelde *open kaarten* zijn verplicht, overeenkomstig art. 9 van het bovenaangehaald besluit van 5 Juli 1850, die stukken op de *adreszijde* te waarmerken, door het stellen hunner gewone naamteekening, met vermelding der ambtsbetrekking waarvoor de postvrijdom is toegekend, of op andere bij het verleenen van den vrijdom bepaalde wijze.

Art. 4. De bepalingen van art. II van het voormeld besluit, dat de brieven, waarvoor aanspraak op vrijdom wordt gemaakt, niet in de brievenbussen mogen geworpen, maar op het postkantoor aan een der ambtenaren moeten overhandigd worden, en de verdere daarmede in verband staande voorschriften zijn mede op de vorgemelde open kaarten van toepassing.

Art. 5. De bepalingen van dit besluit komen in werking met den 1sten October 1875.

TWEEDE GEDEELTE.

Opleiding van kader voor de genietroepen in Neerlandisch Indië. Aanschrijving M. v. O., 7 September 1875, N°. 25 P., in verband Kon. besluit van 24 Augustus te voren, N°. 64. Op de voordrachten der Ministers van Oorlog en van Koloniën van 10 en 18 Augustus, wordt bij gezegd besluit bepaald:

a. dat ter opleiding van geniekader voor het Nederlandsch-Indische leger de gelegenheid zal geopend worden ter detachering van Nederlandsche soldaten, korporaals en onderofficiëren van het Koloniaal Werfdepôt bij het Bataljon Mineurs en Sappeurs;

b. dat de sub a bedoelde militairen, tijdens hunne detachering bij het genoemde korps, soldij zullen genieten, gelijk aan die hunner ranggenooten van

dat korps, terwijl hun, indien zij binnen een door den Minister van Oorlog te bepalen tijdsverloop geschikt bevonden worden om ingedeeld te worden als mineur 1ste klasse, korporaal of sergeant der genietroepen, bij terugkeer naar het Koloniaal Werfdepôt eene gratificatie zal worden uitgekeerd, bedragende voor hem, die tot sergeant der genietroepen wordt aangesteld, *f* 100, voor de overigen *f* 60;

c. dat met hetzelfde doel bij het Bataljon Mineurs en Sappeurs zullen worden aangenomen jongelingen, die den vollen ouderdom van zestien jaar hebben bereikt, het negentiende levensjaar nog niet zijn ingetreden, geneeskundig geschikt zijn bevonden en zich met vergunning hunner ouders verbinden om den lande gedurende *tien* achtereenvolgende jaren te dienen, waarvan *drie* in Nederland en *zeven* in Oost-Indië;

d. dat de sub c bedoelde jongelingen, die in de sterkte van het Koloniaal Werfdepôt en als gedetacheerd bij het Bataljon Mineurs en Sappeurs worden gevoerd, bij hun in dienst treden eene gratificatie van *f* 50 genieten en gedurende hun verblijf bij dat Bataljon in kleeding, uitrusting, soldij en verdere vergoedingen gelijkgesteld worden aan de thans bij dat Bataljon dienende jongelingen, met dien verstande, dat hun daarbij niet anders dan titulaire graden worden verleend, onder bepaling, dat den sergeants-titulair boven hun soldij de inleg in de menage der onderofficieren wordt vergoed;

e. dat hun, zoodra zij ter uitzending naar Nederlandsch Indië bij het Werfdepôt aankomen, een gratificatie wordt uitgekeerd van *f* 300, terwijl zij terzelfder tijd definitief worden aangesteld bij het kader der genietroepen in den graad, waartoe Onze Minister van Oorlog hen geschikt acht;

f. dal hun dienstverband, bij inschepping naar Nederlandsch Indië, wordt verminderd voor hem, die als korporaal vertrekt, met *één* jaar en voor dengeen, die als sergeant vertrekt, met *twee* jaren;

g. dat alle kosten, aan de uitvoering van dit besluit verbonden, zullen worden gebracht ten laste van het Iste Hoofdstuk der begrooting voor Nederlandsch Indië, onder het hoofd: Uitzending van militairen, enz. (art. 7 der begrooting voor het dienstjaar 1875).

Ter uitvoering van dit besluit heeft de Minister van Oorlog het volgende bepaald:

1°. Wanneer er onder de voor het Oost-Indische leger bestemde en bij het Koloniaal Werfdepôt aanwezige Nederlandsche militairen, onderofficieren, korporaals en soldaten worden aangetroffen, die genegen zijn en geschikt worden geacht, om bij het Bataljon Mineurs en Sappeurs voor den dienst der genietroepen in *Nederlandsch Indië* te worden opgeleid, zullen de aldus op te leiden militairen bij genoemd bataljon worden gedetacheerd.

2°. De aanwijzing dier te detacheeren militairen geschiedt door den commandeerenden Officier van het Koloniaal Werfdepôt, in overleg met dien van het betrokken Bataljon.

3°. Omtrent het gedrag, den aanleg en de vorderingen van de op dien voet gedetacheerde militairen wordt op den 1sten October en den 1sten April van elk jaar, door den Chef van het Bataljon Mineurs en Sappeurs, een tabelarisch rapport ingezonden aan den Inspecteur der Genie, die vervolgens den Minister van Oorlog den inhoud van dat rapport zal mededeelen, onder bijvoeging van de opmerkingen en voorstellen, waartoe het rapport hem aanleiding zal geven.

4°. De militair, die binnen *één* jaar tot *mineur 1ste klasse*, binnen *één en een half* jaar tot korporaal, en binnen *twee* jaar tot *sergeant* voor den dienst der genietroepen geschikt wordt geoordeeld, ontvangt, na zijn terugkomst

bij het Koloniaal Werfdepôt, de gratificatie, vastgesteld sub *b* van voorschreven besluit.

5°. Ten opzichte van de jongelingen, sub *c* van dat besluit bedoeld, geldt het bepaalde van punt 3 hierboven.

6°. Zowel aan ieder dier jongelingen, als aan elk van de overige, van het Koloniaal Werfdepôt bij het Bataljon Mineurs en Sappeurs gedetacheerde militairen, zal een stel wapens en ledergoed uit den bij dat Bataljon aanwezigen voorraad ten gebruike worden gegeven.

7°. In verband met het bepaalde sub *g* van vorenstaand besluit, zullen er door de zorg der Hoofdadministratie van het Bataljon Mineurs en Sappeurs, bij het einde van elk kwartaal, monsterrollen moeten opgemaakt, ter aanwijzing van de soldij, de vergoeding wegens inleg in de menage der onderofficieren, het brood en verdere toelage, waarop de van het Koloniaal Werfdepôt bij gezegd Bataljon gedetacheerde Militairen, aanspraak hebben.

Tot het in rekening brengen van den inleg in de menage der onderofficieren, ten behoeve van de sub *d* van het besluit bedoelde sergeanten-titulair, moet in de 8ste kolom der monsterrollen, onder de omschrijving in het hoofd: »idem, met vergoeding ad ... cents; § *d* van het besluit van den 24sten Augustus 1875, N°. 64,» het getal dagen, recht gevende op die vergoeding, afzonderlijk worden uitgetrokken, en in de recapitulatie der dagen per graad en berekening der aankomende sommen worden overgebracht en berekend.

Die stukken zullen, voorzien van de daarbij behoorende bescheiden en verzegeld van quitantiën, opgemaakt ter zake van de sub *d* van het besluit bedoelde gratificatiën, aan de Hoofdadministratie van het Koloniaal Werfdepôt moeten worden toegezonden, ten einde het montant in de driemaandelijksche geldelijke verantwoording te begrijpen en voor de restitutie op de gewone wijze zorg te kunnen dragen, zullende wijders, bij verpleging van deze militairen in hospitalen en infirmerieën, op de gewone wijze — zooals ten aanzien van koloniale militairen is voorgeschreven — moeten worden gehandeld.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O., 8 September 1875, N°. 49 P Ter kennis wordt gebracht, dat bij de K. M. A. in 't licht verschenen is de herziene druk van het *Handboek voor den Sappeur ten gebruike bij het Nederlandsche Leger*, en voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger enz. verkrijgbaar is gesteld voor den prijs van f 0,69.

Posterijen. Aanschrijving M. v. O., 9 September 1875, N°. 1 S., behelzende mededeeling van het Kon. besluit van 18 Augustus te voren, N°, 145, houdende wijziging van Art. 2 en 5 van het besluit van 30 November 1870 (*Staatsblad* N°. 183), voor zooveel betreft het maximumbedrag van de geldswaarde der daarbij bedoelde brieven. Daarbij wordt bepaald, dat het hoogste bedrag der aangegeven geldswaarde van de aangeteekende brieven, waarvan, ingevolge Art. 2 van 't voormeld besluit, de machtiging tot in ontvangst door den geadresseerde ook kan worden verstrekt door middel van het formulier van lastgeving, voorkomende op het stuk, waarbij hem van de aanwezigheid van den brief op het postkantoor wordt kennis gegeven, wordt nader vastgesteld op f 500; — evenzoo wordt het hoogste bedrag van de aangegeven geldswaarde der aangeteekende brieven, die overeenkomstig de bepalingen van Art. 5 van voormeld besluit, door tusschenkomst van de hulpkantoren der Posterijen worden verzonden en ontvangen, op f 500 bepaald. — Het besluit treedt in werking op 1 September 1875.

Wijziging in de standplaatsen van Plaatselijke Adjudanten. Aanschrijving M. v. O., 16 September 1875, N°. 55 P. Mededeeling van het

Kon. besluit van 8 September te voren, N°. 73, waarbij, met wijziging van het besluit van 17 October 1851, N°. 52, wordt bepaald, dat met 1 November aanstaande een Plaatselijke Adjudant zal gevestigd zijn te Maastricht, en evenzoo een te Bergen-op-Zoom, in stede van een te Delfzijl en te Grave.

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanschrijving M. v. O., 16 September 1875, N°. 80 I. In overleg met de directie der *Harlinger Stoombootmaatschappij* te Harlingen, is een nieuw tarief vastgesteld voor het vervoer van militairen enz., onder de algemeene bepalingen, medegedeeld bij de beschikking van 9 December 1874, N°. 68 I (*Rec. Milit.* II Blz. 193). Dit nieuw tarief komt met den 1sten October 1875 in werking. (Zie het tarief *Rec. Milit.* II, Blz. 131.)

Verwisselstukken tot wapenen. Aanschrijving M. v. O., 17 September 1875, N°. 81 A. De staat Litt. A. van de gereedschappen en maten, welke bij de korpsen voor de herstellingen van de wapenen moeten voorhanden zijn, gevoegd bij de beschikking van 15 December 1873, N°. 69 I (*Rec. Milit.* Blz. 425, eene aanvulling behoevende, wordt die staat als volgt gewijzigd:

Gereedschappen en Kalibermaten ,

waarvan de geweermakers en zwaardvegers voorzien moeten zijn.

HOOFDSTUK VI.

C. GEWEERMAKERS-GEREEDSCHAPPEN EN MATEX.

a. Gereedschappen.

Achter Pompstokken tot geweren kl. kal. is voor den prijs ingevuld *f* 1.50; dit moet worden *f* 1.40.

Gereedschappen in gebruik op de wapenkamer.

HOOFDSTUK VI.

C. GEWEERMAKERSGEREEDSCHAPPEN EN MATEN.

a. Gereedschappen.

Op Bussen tot loopen tot pistolen, te doen volgen:

Loopfrisschers tot geweren kl. kal. . . .	1	1	»	1	1.35	het Rijk als voren.
---	---	---	---	---	------	---------------------

Achter Pompstokken tot geweren kl. kal., is voor den prijs ingevuld *f* 1.50; dit moet worden *f* 1.40.

Op Schroefslutels. Geweermakers-, te doen volgen:

Stangen tot loopfrisschers tot geweren kl. kal.	1	1	»	1	1.50	het Rijk als voren; de vervallen ijzeren pompstok wordt hiertoe door het afvijlen van het oog en het aansnijden van draad door den Mr. geweermaker of zwaardveger gewijzigd.
---	---	---	---	---	------	--

Onderofficieren van het leger hier te lande als medegeleiders van detachementen suppletietroepen voor Nederlandsch Indië. Kon. besluit van 18 September 1875, N°. 19. Door den Minister van Oorlog kunnen eenige onderofficieren van het leger hier te lande, met hun toestemming of, minderjarig zijnde, tevens met die hunner ouders of voogden, aangewezen worden als medegeleiders van detachementen suppletietroepen naar Nederlandsch Indië bestemd. De aldus aangewezen onderofficieren zullen van af hunne inschepping naar Ned. Indië tot aan hun terugkeer in Nederland gedetacheerd worden gevoerd bij het Oost-Indisch leger, en vóór hunne uitzending een gratificatie genieten van *f* 100.— teu laste der koloniale geldmiddelen. In overleg met den Minister van Koloniën zal die van Oorlog de vereischte voorschriften geven omtrent de betaling, kleeding en uitrusting der bedoelde onderofficieren over den tijd van voorschreven detachering. De beide Ministers zijn, ieder voor zooveel hem aangaat, met de uitvoering van dit besluit belast.

Bij aanschrijving van 21 September 1875, N°. 42 P., heeft de Minister van Oorlog ter uitvoering van dit besluit bepaald, dat de hierboven bedoelde onderofficieren op het Koloniaal Werfdepot zullen worden gericht en van hunne inschepping naar Indië tot aan hun terugkeer in Nederland bij hun korps als gedetacheerd zullen worden gevoerd; dat die detachering op de stamboeken in de 4de kolom volgenderwijs zal worden aangeteekend:

»Krachtens Zr. Ms. besluit van 18 September 1875, N°. 19, op den » . . . . . gedetacheerd bij [de landmacht in Nederlandsch Indië.

»Ingescheet te . . . . . aanboord van . . . . .” De gratificatie zal bij het Koloniaal Werfdepot worden uitbetaald. Van den dag der inschepping tot aan den terugkeer in Nederland, zullen bedoelde onderofficieren voor dezelfde soldijen worden berekend, als door die, tot suppletietroepen behorende, volgens de bestaande bepalingen worden genoten; zij zullen ongewapend, doch overigens van hunne geheele kleeding en uitrusting voorzien, naar het Koloniaal Werfdepot vertrekken. De door hen medegebrachte kleeding enz. wordt in het magazijn van dat Depot gedeponneerd en tot hun terugkomst in behoorlijken staat onderhouden, of wanneer zij niet mochten terugkeeren, tot de afrekening in het kleeding- en reparatiefonds kan worden tot stand gebracht. Aan hen worden voorts op de gebruikelijke wijze de kleeding en uitrustingstukken verstrekt, waarvan de onderofficieren, tot suppletietroepen behorende, moeten voorzien zijn.

Artillerie-Reglementen. Aanschrijving M. v. O., 4 October 1875, N°. 39 P. Kennisgeving van het bij de Kon. Militaire Academie in 't licht verschijnen van het *Reglement op de exercitiën der Veld- en Rijdende Artillerie. Scholen te voet. Kanonnierschool*; verkrijgbaar voor den prijs van *f* 0.09, voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger enz.

Sluiting der werving van tamboers bij het bataljon Mineurs en Sappeurs. Aanschrijving M. v. O., 7 October 1875, N°. 74 P. Het aantal tamboers bij gezegd bataljon meer dan compleet zijnde, wordt de werving van tamboers voor dat bataljon tot nader order gesloten.

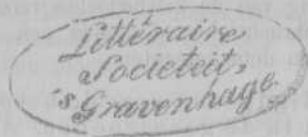
Onderricht in de rijkunst aan Officieren van onbereden wapenen en diensten. Aanschrijving M. v. O., 7 October 1875, N°. 76 P. Gedurende den aanstaanden winter zullen de oefeningen in de rijkunst zoo voor opgamelde Officieren, als voor studenten van den militairen geneeskundigen dienst en kweekelingen van 's Rijks Veeartsenijschool, in de garnizoenen waar zich bereden korpsen bevinden — te Leiden echter voor zooveel daartoe paarden beschikbaar zijn — weder op den gebruikelijken voet plaats hebben. Tot het geven van bedoeld onderricht zullen van 1 November tot 1 April

aanstaande, onder bevel van een Luitenant pelotons ter sterkte van 24 troepenpaarden naar Leeuwarden en Bergen-op-Zoom worden gedetacheerd. Niet alle tot die detachementen behorende paarden behoeven echter, met het oog op de bestemming dier troepen, bereiden te worden medegenomen, en de sterkte van het daarbij in te deelen kader en verder personeel kan zoodanig worden verminderd als, met het oog op de goede verzorging der paarden, maar eenigszins mogelijk is. Door de zorg van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst zullen de noodige maatregelen genomen worden ter voorziening in den veterinairen dienst bij de detachementen in die garnizoensplaatsen, waar zich geen militaire paardenartsen bevinden. Te Leeuwarden en te Bergen-op-Zoom zal in de behoefte aan fourages worden voorzien op de wijze bedoeld bij de beschikking van 16 October 1863, N°. 55, I. (*Rec. Milit. Blz. 127*).

VERBETERING.

Blijkens eene opgave in het *Recueil Militair* moet de korte omschrijving der Dispositie van 26 Augustus 1875, N°. 15 P. (*Zie hiervoor blad. 74*) als volgt gelezen worden: Traktementen van de Militaire Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen en van hunne Adjudanten; bureaunkosten dier Bevelhebbers en der chefs van de Staven bij de divisien Infanterie.

RECUEIL MILITAIR.

(26 OCTOBER—25 NOVEMBER 1875.)

EERSTE GEDEELTE.

De aanspraak van een onderofficier om bij reëngagement te worden overgeplaatst vervalt. Aanschrijving M. v. O., 9 October 1875, N°. 77 P, in verband Besluit van den 6den te voren, N°. 11. Uit aanmerking van het gebrek aan kader bij sommige korpsen, wordt voormelde aanspraak, verleend bij Art. 24 van 't besluit van 19 Februari 1825, N°. 79, ingetrokken.

Losse patronen in donker gekleurd papier te pakken. Aanschrijving M. v. O., 15 October 1875, N°. 68 A. Vervolg der Aanschrijving van 1 October te voren N°. 34 P (Zie Blz. 76).

Reisgelden, Passagebiljetten, enz. Aanschrijving, 27 October 1875, N°. 83 I. Ter voorkoming van oponthoud onderweg van in dienst reizende militairen, wordt, in verband met punt I der beschikking van 1 September 1865, N°. 70 I. (*Rec. Milit.*, Blz. 174), bepaald: 1°. dat het aan in dienst alleenreizende militairen aankomende reisgeld in eens zal worden uitbetaald, wanneer de reis, of — bij reizen heen en terug — de afwezigheid niet langer dan twee dagen duurt. Bij langeren duur wordt het reisgeld tot aan het eerste kwartier, waar na den eersten dag der reis nachtverblijf gehouden wordt, uitbetaald. In dat garnizoen worden de belanghebbers op voorschreven wijs opnieuw van reisgeld voorzien. 2°. Op dezelfde wijze zal worden gehandeld ten aanzien van de verstrekking van passagebiljetten voor veren en van bewijzen voor 't vervoer per stoomboot; wat deze laatste betreft zowel in detachement als voor alleenreizende militairen. 3°. De autoriteit, die een reiswijzer afgeeft, moet daarop datumsgewijze, voor den geheelen duur der reis, het bedrag aan reisgeld aantekenen, hetwelk in elk garnizoen moet worden betaald waar nachtverblijf moet worden gehouden; voorts, van welke middelen van vervoer moet worden gebruik gemaakt, met aanduiding zooveel mogelijk van de uren van vertrek, en welke vervoerbewijzen en passagebiljetten zijn of moeten worden afgegeven. In de garnizoenen waar opnieuw reisgeld moet worden verstrekt, stellen de Plaatselijke of Garnizoenscommandanten op den reiswijzer de aanwijzing van de administratie van het korps, bij 't welk het reisgeld moet worden ontvangen. 4°. De passagebiljetten en bewijzen van vervoer per stoomboot moeten in den regel bekrachtigd worden door de Plaatselijke of Garnizoenscommandanten, ter plaatse waar de reis aanvangt, of tot waar die bewijzen reeds zijn verstrekt. Voor zoover het verstrekken van reiswijzers, reisgelden en marschorders aan de Provinciale Adjudanten is opgedragen, zijn deze ook belast met de afgifte en

bekrchtiging van de hierbedoelde reizen door hen geregeld; bij uitzondering kan de bekrchtiging desnoods ook geschieden door de commandanten of geleiders van detachementen.

Benoodigdheden voor de bergplaatsen voor losse en scherpe patronen in de garnizoenen. Aanschrijving M. v. O., 30 October 1875, N°. 79 A. Wenschelijk zijnde, dat in de lokalen waarin patronen worden gesorteerd en ingepakt, de voor de behandeling van buskruit en munitien voorgeschreven veiligheidsmaatregelen worden inachtgenomen, heeft de M. v. O. bepaald, dat in elk garnizoen, in het lokaal bestemd voor de behandeling van patronen, moeten voorhanden zijn: 1 buskruitblek, 2 haren halve buskruitkleeden, 1 linnen buskruitkleed, 6 paar magazijnschoenen; 1 handveger, 1 waterton en 6 brandemmers. Bedoelde voorwerpen moeten uit de artilleriemagazijnen worden aangevraagd en verstrekt, met uitzondering van de vegers en de watertonnen, die op de gebruikelijke wijze bij de korpsen, ten laste van administratiekosten, moeten worden aangeschaft.

TWEEDE GEDEELTE.

Verkoop van kaarten door de Firma SMULDERS EN COMP. te 's Hage. Aanschrijving M. v. O., 18 October 1875, N°. 42 S. Van den 16den November af zal bij gezegde Firma verkrijgbaar worden gesteld een *Overzichtskaart van het Koninkrijk der Nederlanden, strekkende tot aanwijzing van de verdeling van het Rijk in Militaire Afdelingen*, op de schaal van 1:600,000, en zulks op dezelfde voorwaarden als voor de Topographische en Militaire Kaart des Rijks zijn vastgesteld. De prijs van gezegde kaart is f 4.—; voor Officieren, administratiën van korpsen en inrichtingen van het leger slechts f 0.50.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O., 18 October 1875, N°. 46 P. Bericht van het in 't licht verschijnen bij de K. M. Academie, van den 4den ongewerkten druk der *Handleiding bij de beoefening der Maleidsche taal en letterkunde*, door Dr. J. J. DE HOLLANDER, waarvan de prijs is voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger, enz. f 3.90.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O., 29 October 1875, N°. 50 P. Bericht van het in 't licht verschijnen bij de K. M. Academie van den 9den herzien en gedrukt der *Handleiding tot de kennis der militaire administratie in Nederland*, door F. C. R. BOERS. De prijs van dit werk is f 2.10 voor de Departementen van algemeen bestuur, het Leger, enz.

Fourages over 1875—1876. Aanschrijving M. v. O., 29 October 1875, N°. 51 I. Bericht dat contracten zijn gesloten voor de levering van fourages ten behoeve van de paarden bij het Leger voor den tijd van één jaar, in te gaan 1 November 1875, in de garnizoenen met de aannemers en tegen de overeengekomen prijzen; een en ander vermeld in het *Rec. Milit.*, 2de gedeelte Blz. 140—143.

Schadeloosstelling voor fourages over 1875—1876. Aanschrijving M. v. O., 26 October 1875, N°. 52 I, in verband besluit van den 15den te voren, N°. 26. Gedurende het tijdvak van 1 November 1875 tot en met 1 October 1876, zal de schadeloosstelling voor gemis van fourages voor de tot het houden van dienstvaarden gerechtigde Generaals, Hoofd- en andere Officieren, daags per paard, bij voortdurend en tijdelijk verblijf, bedragen: te Amersfoort en 's Hertogenbosch f 0.90; te Amsterdam en 's Gravenhage f 0.92; te Arnhem, Breda en Leiden f 0.87; te Deventer f 0.79; te Haarlem en Utrecht f 0.89; te Roermond f 0.77; te Venlo f 0.80; te Zutphen f 0.83; in alle andere plaatsen f 0.94.

Garnizoensveranderingen tegen Mei 1876. Aanschrijving M. v. O., 11 November 1875, N°. 60 P., in verband besluit van den 6 te voren, N°. 24. De volgende veranderingen zullen plaats hebben:

1ste regiment infanterie: van het 4de bat. de 3de comp. van Harlingen naar Leeuwarden; een comp. van Leeuwarden naar Harlingen; een comp. van Groningen naar Assen; het depot, de staf en 2 compn. van Groningen naar Amsterdam; de 3de comp. van het depot van Assen naar Amsterdam.

3de regiment infanterie: de 1ste comp. van het 2de bat. van Bergen-op-Zoom naar Hellevoetsluis; de 1ste en 2de comp. van het 3de bat. van Neuzen naar Vlissingen; de 3de en 4de comp. van Vlissingen naar Neuzen; de 5de comp. van het 4de bat. van Hellevoetsluis naar Bergen-op-Zoom.

7de regiment infanterie: het 2de bat. van Hoorn naar Amsterdam; het 3de bat. van Amsterdam naar Hoorn.

8ste regiment infanterie: de 2de en 3de comp. van het 4de bat. van Doesburgh naar Zwolle; de 2de en 4de comp. van het depot van Zwolle naar Woerden.

1ste regiment huzaren: het 1ste eskadron van Amsterdam naar Haarlem.

4de regiment huzaren: het reserve-eskadron en het depot van Zutphen naar Amsterdam.

Regiment veldartillerie: eene batterij van Arnhem naar Zutphen; eene batterij van 'sGravenhage naar Zutphen; een comp. transporttrein van Utrecht naar Breda.

2de regiment vestingartillerie: een comp. van Woerden naar Utrecht.

3de regiment vestingartillerie: de 1ste en 2de comp. van Zutphen naar Doesburgh.

Regiment rijdende artillerie: de 3de batterij van Roermond naar Amersfoort; de 4de batterij van Amersfoort naar Roermond.

Wijziging in het Voorschrift op de verstrekking en verantwoording van munitie tot draagbare vuurwapenen enz. Aanschrijving M. v. O., 16 November 1875, N°. 57 A. Ten gevolge van de ontruiming der magazijnen te Grave eenige korpsen van het leger en dienstdoende schutterij uit andere magazijnen van munitie voorzien moettende worden, zoo worden de staten Litt. A. en B., achter het Voorschrift op de verstrekking en verantwoording van munitie tot draagbare vuurwapenen, vastgesteld bij beschikking van 18 Juni 1873, N°. 65 A (*Rec. Milit.*, Blz. 181), in zoover gewijzigd, dat de garnizoenen te Grave, Roermond en Venlo, alsmede de schutterijen in die plaatsen en te Sittard, de noodige munitie zullen moeten ontvangen uit de magazijnen te 's Bosch.

Oefeningen der artillerieschutterij. Aanschrijving 17 November 1875, N°. 38 P. Met intrekking van vroegere bepalingen zullen voortaan alleen dan door de Artillerie hulp en leiding bij de oefeningen der korpsen Artillerie-schutterij worden verstrekt, wanneer daarom wordt verzocht. De commandeerende Officieren der Artillerie, in de plaatsen waar door gezegde schutterijen oefeningen worden gehouden, zijn echter gehouden, in overleg met de commandanten dier schutterijen, de noodige maatregelen te nemen om schade en verlies aan het gebruikt wordende materieel te voorkomen.

Vermeerdering van het personeel bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen met een opzichter over de instrumentenkamers. Aanschrijving M. v. O., 19 November 1875, in verband besluit van den 13den te voren, N°. 9. Het bij Art. 1 van het besluit van October 1822, N°. 80, bepaalde personeel bij voornoemd magazijn, wordt, als bovengemeld, met een opzichter vermeerderd, op een jaarlijksch traktement van f 700.

The first part of the report is devoted to a general survey of the situation in the country. It is found that the country is in a state of general depression, and that the people are suffering from want and distress. The cause of this is attributed to the war, and the consequent destruction of property and the loss of life. The report also mentions the fact that the government has not been able to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

The second part of the report is devoted to a detailed account of the operations of the government during the year. It is found that the government has been unable to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

The third part of the report is devoted to a detailed account of the operations of the government during the year. It is found that the government has been unable to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

The fourth part of the report is devoted to a detailed account of the operations of the government during the year. It is found that the government has been unable to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

The fifth part of the report is devoted to a detailed account of the operations of the government during the year. It is found that the government has been unable to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

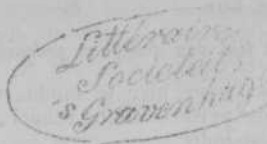
The sixth part of the report is devoted to a detailed account of the operations of the government during the year. It is found that the government has been unable to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

The seventh part of the report is devoted to a detailed account of the operations of the government during the year. It is found that the government has been unable to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

The eighth part of the report is devoted to a detailed account of the operations of the government during the year. It is found that the government has been unable to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

The ninth part of the report is devoted to a detailed account of the operations of the government during the year. It is found that the government has been unable to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

The tenth part of the report is devoted to a detailed account of the operations of the government during the year. It is found that the government has been unable to do much to relieve the suffering of the people, and that the only hope is that the war will soon be over, and that the country will be able to recover from its present state.

BIJLAGE I.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 1.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(25 November—26 December 1874.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Tot 1sten luit.-kwartierm.: de 2de luit.-kwartierm. K. F. C. van Vliet Harsveldt, gedetacheerd bij de landmacht in West-Indië. Bij het wapen der inf., bij den staf van het wapen, tot 1sten luit.-kwartierm., de 2de luit.-kwartierm. J. S. Oudraad, van dien staf, werkzaam bij het D. v. O. Bij het 1ste reg. inf., tot 1sten luit.-kwartierm., de 2de luit.-kwartierm. F. W. Horstmann, van het korps. Bij het 5de reg. inf., tot kap. van de 1ste kl., de kap. van de 2de kl. W. Weijtingh, van het korps. Bij het Instr.-bat., tot kap.-kwartierm., de 1ste luit.-kwartierm. A. J. Overklift Vaupel Kleijn, van het 6de reg. inf.

Overgeplaatst.

Bij het 5de reg. inf., met 1 Mei aanstaande, de 1ste luit. W. H. N. s'Graeuwen, van het 8ste reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. Bij het 2de reg. vest.-art., met 1 Mei aanstaande, de majoor L. E. F. Bolomeij, van het 3de reg. vest.-art. Bij het 3de reg. vest.-art., de majoor C. E. A. Vigelius, van het 2de reg. vest.-art., en zulks met 1 Mei aanstaande; de 2de luit.-administr. van kleed. en wap. C. L. M. Metz, van het 2de reg. vest.-art.

Met 1 Mei aanstaande eervol ontheven van de functiën van onderwijzer bij den wetenschappelijken cursus der cavalerie.

De 1ste luits. W. E. A. Wuppermann, van het 2de, jhr. A. W. van der Wijck en jhr. M. B. W. des Tombe, beiden van het 3de reg. huz.

Met 1 Mei aanstaande bestemd tot onderwijzer bij den wetenschappelijken cursus der cavalerie.

De 1ste luits. R. F. C. baron Bentinck, van het 1ste, J. R. A. H. Higly en jhr. C. Janssens, beiden van het 2de, laatstgenoemde onderwijzer bij den weten-

schappelijken cursus der cavalerie, gedetacheerd bij het 3de reg. luz., en J. K. J. van Son, van het 4de reg. luz.

Voor den tijd van een jaar gedetacheerd,

bij den staf der art. van het leger hier te lande, met bepaling dat hij werkzaam zal worden gesteld bij de pyrotechnische school, de 2de luit. der art. A. W. Seghoer, van het leger in Oost-Indië.

Weder bij het leger hier te lande ingedeeld.

De officier van gezondh. der 1ste kl. P. J. A. Sluys, tijdelijk in Japanschen militairen dienst geweest.

Eervol ontslagen.

De 1ste luit. H. J. C. Bonemeijer, van het 1ste, en de 2de luit. A. van der Voort, van het 4de reg. inf., en zulks op het daartoe door hen gedaan verzoek.

Op nonactiviteit gesteld.

De kap. W. C. de Vree, van het 8ste reg. inf.

Gepensionneerd voor den tijd van 5 jaren.

De kap.-kwartierm. W. R. C. van der Meer, van het Instr.-bat.; en de 1ste luit. der cav. op nonactiviteit A. H. Metelerkamp, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag.

Vergunning verleend,

aan den generaal-majoor P. G. J. van der Schrieck, commandt. der 1ste divisie inf., tot het aannemen en dragen der versierselen van commandeur van het Legioen van Eer, hem door den President der Fransche Republiek geschonken;

aan den kap. J. W. Boellaard, van den staf der inf., adj. van den inspecteur van het wapen, tot het aannemen en dragen der versierselen van ridder van het Legioen van Eer, hem door den President der Fransche Republiek geschonken;

aan den 1sten luit. S. M. S. de Ranitz, van den grooten staf, ordonnans-officier van Z. M., en de 2de luit. H. Hogendorp, van het reg. veld-art., tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder 3de kl. der orde van St. Stanislaus, hun door Z. M. den Keizer aller Russen geschonken.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij het wapen der inf. van het leger in Oost-Indië, tot 2den luit., de sergn. R. Bakkers, van het reg. gren. en jagers, M. C. F. Cayaux, J. R. Jacobs, W. Lemke, allen van het 1ste, J. A. Sinninghe, W. G. A. C. Christan, G. W. Beckman en B. E. de Vries, allen van het 2de, J. A. P. Geill, J. W. Sanders, J. C. C. Six Dijkstra, F. C. Thomson en J. Hazenberg, allen van het 3de, C. F. H. Campen, van het 4de, A. A. Veenhuizen, F. L. Nix, F. T. S. Verhofstad, J. W. van den Broek en E. H. Waleson, allen van het 5de, H. L. Kusky, J. W. Stoutjesdijk, L. van Haften, beiden van het 6de, D. W. A. Graichen, van het 7de, P. C. Koopmans en K. H. van Swighem, beiden van het 8ste reg. inf., alsmede J. L. Koster en D. A. Okhuizen, beiden van het Instr.-bat. — Bij het wapen der cav. van het leger in Oost-Indië, tot 2den luit.: de wachtm.-titul. F. W. M. Coster en de wachtm. F. D. E. A. J. M. Rudolph, beiden van het 2de, A. M. Hoogeveen,

van het 3de, en de wachtm.-titul. W. F. Stoltenhoff, van het 4de reg. huz. — Bij het personeel van den geneesk. dienst der landmacht van het leger in Oost-Indië, tot offic. van gezondh. der 2de kl., de Heeren V. Kobler, J. B. A. K. Wolf, C. Weintraub, F. S. J. Pierer en J. M. E. Kunert.

Bevorderd.

Bij den geneesk. dienst, tot offic. van gez. der 1ste kl., de officn. der 2de kl. J. J. van Vogelpoel, W. J. J. Zuur en F. S. Pauli. — Bij het wapen der inf., tot majoor, de kapit. H. W. O. de Bruijn; tot kapit., de 1ste luits. G. J. van Klinkenberg, W. K. Staats, A. J. Ludwig, C. F. Koch en A. G. Debart. — Bij het wapen der cav., tot ritm., de 1ste luit. C. R. Bentfort van Valkenburg. — Bij het wapen der art., tot kapit., de 1ste luit. L. K. Chevallerau; tot 1sten luit., de 2de luit. E. Stoppendaal; tot magazijnm. der 1ste kl. die der 2de kl. D. H. Plum Mentz; tot kapit., de 1ste luit. P. E. Reese; tot magazijnm. der 1ste die der 2de kl. W. R. L. F. Schultze. — Bij het wapen der genie, tot magazijnm. der 2de kl. die der 3de kl. H. W. A. Lohn en C. den Hengst; tot luit.-kolonel, de majoor A. J. H. van Kappen; tot majoor, de kapit. L. J. Resner; tot kapit., de 1ste luit. J. Th. Kannemans.

Geplaatst.

Bij den geneesk. dienst, de officn. van gez. der 2de kl. J. Leber en J. von Kiss, beiden uit Ned. aangekomen. — Bij de milit. administr., als onderintend. der 1ste kl. in de 3de milit. afd. op Java, de tot dien rang bevorderde onderintend. der 2de kl. G. Y. C. Fraser, van het bur. der onderintendance in die afd.; als onderintend. der 2de kl. bij het bur. van den onderintend. der 1ste kl. van Sumatra's westk. en o., de kapit.-kw. W. L. H. W. Roebv, van dat bureau; bij het bur. van den onderintend. der 1ste kl. in de 3de milit. afd. op Java, de 2de luit.-kw. C. W. van de Ven; bij het bur. van den onderintend. der 2de kl. van Palembang en Benkoelen, de 2de luit. M. P. J. G. Brouwer, de beide laatsten uit Ned. aangekomen; bij het gr. milit. hosp. te Soerabaja, de milit. ambt. der 3de kl. P. L. F. Vrijdag, van verlof uit Ned. terug. — Bij het wapen der inf., bij het 10de bat., de kapit. D. Lucas en de 2de luit. W. T. H. S. Petter; bij het 11de bat., de 2de luit. J. D. Klaassen; bij het 13de bat., de 1ste luit. H. T. Weijhardt; bij het 14de bat., de 2de luit. E. L. Muller; bij het 15de bat., de kapit. J. W. A. Kooymans; bij het 16de bat., de 1ste luit. J. H. de Bruyn; de tweede, derde en vijfde uit Ned. aangekomen; de overigen van verlof uit Ned. terug; bij het 2de bat., de kapit. J. M. van der Groen en bij het 3de bat., de kapit. A. Hamakers, beiden in activ. hersteld; bij het 5de bat., de 2de luits. T. J. F. N. de Steenhuysen, F. F. M. van Dulleman en W. F. Bonga, eerstgenoemde van verlof uit Ned. terug; de beide laatsten uit Ned. aangekomen; bij het 9de bat., de kapit. C. F. van Middeldijk, in activ. hersteld.

Overgeplaatst.

Bij den generalen staf, de kapit. W. H. Staverman, van het wapen der art.; bij den gewestel. en pl. staf, als adjoint bij den staf der 2de milit. afd. op Java, de 1ste luit. A. J. Kalf; bij de 5de afd. van het Dept. v. O., de onderintend. der 1ste kl. in de 3de milit. afd. op Java W. Stort jr., de 2de luits.-kw. J. H. C. Vermeer en D. J. van Oosterzee. — Bij den geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. van gez. der 1ste kl. J. van Dorsten, die der 2de kl. J. M. L. van Dusseldorp; J. W. F. E. Sikkes en M. L. von Söhsten, en de apoth. der 3de kl. J. B. Nagelvoort, de twee eersten van den geneesk. dienst te Atjeh, de twee volgenden van dien dienst van Sumatra's westk. en o., en de laatste van het garn. te Tjilatjap; bij het gr. milit. hosp. te Soerabaja, de offic. van gez. der 2de kl. J. J. van Vogelpoel, van dat te Weltevreden; bij het gr. milit. hosp. te Willem I, de offic. van gez. der 2de kl. D. ten Bosch, van den geneesk. dienst van Palembang en Benkoelen; bij het garn. te Willem I, de offic. v. gez. der 2de kl. W. J. J. Zuur, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij

het garn. van Tjilatjap; de offic. v. gez. der 1ste kl. F. Perk, en de apoth. der 3de kl. D. L. Pey, resp. van het gr. milit. hosp. te Soerabaja en te Weltevreden; bij het garn. te Anjer, de offic. v. gez. der 2de kl. M. L. Cannegieter, van den geneesk. dienst van Palembang en Benkoelen; bij den geneesk. dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. J. Postma, en die der 2de kl. W. K. F. Hartsteen, resp. van het garn. van Tjilatjap en Anjer; bij den geneesk. dienst te Deli, de offic. v. gez. der 2de kl. H. W. Sandberg, van het gr. milit. hosp. te Soerabaja; bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. W. E. de Jong en M. J. van Geelkerken, resp. van het gr. milit. hosp. te Soerabaja en van het garn. te Buitenzorg; bij het gr. milit. hosp. te Soerabaja, de offic. v. gez. der 2de kl. J. J. Groos, van dat te Weltevreden; bij het garn. te Buitenzorg, de offic. v. gez. der 2de kl. dr. J. R. H. van Son, van den geneesk. dienst te Atjeh. — Bij de milit. administr., als chef der intendance van de troepen te Atjeh, de onderintend. der 1ste kl. B. G. W. Wilkens, van de 5de afd. van het Dept. v. O.; als onderintend. der 2de kl. van Palembang en Benkoelen, de onderintend. der 2de kl. C. van der Meulen, van het bur. der onderintend. in de 2de milit. afd. op Java; bij dit bur., de kapit.-kw. J. W. J. van Deventer, beheerder van het gr. milit. hosp. te Soerabaja; bij de intendance der troepen te Atjeh, de 2de luit.-kw. M. J. Vitringa, van het bur. der onderintend. in de 2de milit. afd. op Java; bij den raad van adm. te Djokjokarta, de 1ste luit.-kw. W. Bedier de Prairie, van de 5de afd. van het Dept. v. O.; bij den raad van adm. der art. te Batavia, de 2de luit.-kw. G. A. Trebert. — Bij het wapen der inf., bij het 1ste bat. (Soerakarta), de 1ste luit. L. F. Leijds, van het 9de bat.; de kapit. B. H. N. van Reijn, van het 5de bat.; bij het 2de bat., de 2de luit. J. F. W. Beekes, van het 4de bat.; bij het 3de bat., de kapit. J. F. G. Slors, de 1ste luit. W. P. Stutterheim, en de 2de luits. J. C. R. Schenck en M. E. J. van den Bossche, de eerste van het 8ste, de tweede van het 7de en de beide laatsten van het 11de bat.; de 1ste luit. A. D. J. de Man, van het 11de bat.; bij het 4de bat. (Djokjokarta), de 1ste luit. G. D. S. A. Camphuis, van het 9de bat.; bij het 9de bat., de 1ste luits. L. J. Zelle en H. W. Nijenhuis, en de 2de luits. J. H. J. Reiche, J. P. Moorrees en R. Lodewijk, de drie eersten resp. van het garn.-bat. van Banka, het 13de en 11de bat., de twee laatsten van het 5de bat.; de 1ste luits. A. E. Mooijaart en P. Vinkhuizen, beiden van het 14de bat.; bij het 10de bat., de 1ste luits. H. A. N. Catenius en C. E. te Mechelen, en de 2de luit. L. H. Beijer, de beide eersten van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen en de laatste van het 9de bat.; bij het 11de bat., de kapit. J. A. de Graaff, van het 12de bat.; de 1ste luit. F. G. Bodaan, van het subsist.-kader te Batavia; bij het 12de bat., de kapit. T. C. V. B. de Steenhuyzen, van het 9de bat.; bij het 13de bat., de kapit. J. D. de Bruyn, van het garn.-bat. der Z- en O.-afd. van Borneo; de 1ste luit. R. T. Looimeijer, van het garn.-bat. van Celebes en o.; bij het 15de bat., de 1ste luit. E. G. F. von Ende, van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen; bij het 16de bat., de 1ste luit. J. H. V. Popp, van het 10de bat.; bij het 17de bat., de 1ste luit. J. de Krijger, van het 15de bat. — Bij het garn.-bat. in de Z- en O.-afd. v. Borneo, de 2de luits. C. Schultz en A. van den Briel, resp. van het 13de en 14de bat.; bij het garniz.-bat. van Riouw en o., de 2de luit. H. C. van Stappershoef, van het 9de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de 1ste luit. W. F. P. J. Happé, van het 11de bat.; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de 2de luit. H. Ovink, van het 3de bat.; bij het garn.-bat. der W.-afd. v. Borneo, de 2de luit. F. W. Bischoff van Heemskerck, van het 11de bat.; bij het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java, de kapit. W. F. van Vugt, van het 4de bat., en als adj., de 2de luit.-adj. van het 12de bat. J. A. T. van Beek; bij het subsist.-kader te Batavia, als 1ste luit., de 1ste luit.-adj. A. E. Albrecht, van het 1ste bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de 1ste luit. H. S. Jonker, van het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de 1ste luit. H. L. T. Ligtenberg, van het 3de bat. — Bij het wapen der cav., bij het detachement te Banjoemas, de 1ste luit. J. T. ten Bosch, van het detachement te Cheribon; bij dit detachement, de 2de luit. S. Serlé, van dat te Banjoemas. — Bij het wapen der art., bij de 4de comp. te Banjoe-Biroe, de 1ste

luit. G. J. V. Vinkhuizen, van de 9de comp. te Batavia; bij deze comp., de 1ste luit. J. J. Kolsch, van de 4de comp. te Banjoë-Biroe. — Bij het wapen der genie, als eerstaanwezend genieofficier in de 2de milit. afd. op Java, de luit.-kol. J. P. Ermeling, van de 4de Afd. bij het Dept. v. O.; bij het korps min. en sapp. (te Atjeh), de 2de luit. C. J. Snijders, van den staf der genie. — Van het leger hier te lande, bij het wapen der inf. van het leger in Oost-Indië, de 2de luit. A. A. C. Harting, van het 2de, en J. C. P. Mossel, van het 8ste reg. inf., alsmede de 2de luit. der inf. op nonactiviteit A. H. Stadnitski. — Bij het wapen der art. van het leger in Oost-Indië, de 2de luit. J. H. Gaade, van het 3de reg. vest.-art. — Bij de milit. administr. in Oost-Indië, in den rang van 2den luit.-kwartierm., de 2de luit.-administr. van kleeding en wapening A. L. Dijkman, van het 3de reg. vest.-art.

In activiteit hersteld,

bij het wapen der art., de luit.-kol. C. H. A. Raedt van Oldenbarneveld, zijnde hij geplaatst bij het personeel der art., als commandt. der veld- en bergbatterij op Java.

Eervol ontslagen.

De majoor der inf. V. L. Reuter, met den rang van luit.-kolonel, de luit.-kol. der genie A. Numans; de offic. v. gez. der 2de kl. J. H. D. Vane; de milit. ambt. der 3de kl. P. Tomas; de kap.-kwartierm. jhr. P. F. Coenen; de kapit. der inf. F. D. Cochius; de 1ste luits. der art. H. Ypes en D. Crok; de kapit. der inf. J. H. Knijff.

Tweejarig verlof verleend,

aan de onderintendanten der 2de kl. J. van der Linden en J. N. Moree; aan de kapits. der inf. H. Hamakers, C. H. Visscher en H. C. Enkhuizen; aan den offic. v. gez. der 2de kl. D. J. Visscher; aan den kap. der art. J. Schneither; aan den milit. ambt. 3de kl. L. Sap; aan den kapit. K. H. A. Haack van der Goes; aan den 2den luit. P. M. Dusser de Barenne.

Overleden.

De apoth. der 2de kl. J. Enderlé, te Amboina, den 21sten Juni 1874; de 1ste luit. der inf. F. A. Hekmeijer, te Singkel, den 15den Juni 1874; de 2de luit. der inf. (gedetacheerd uit Nederland) H. J. Camerlingh, te Padang, den 9den Augustus 1874; de 2de luit. der inf. J. Vogelzang, te Buitenzorg, den 25sten Augustus 1874.

BIJLAGE II.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 2.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(25 December 1874—26 Januari 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Bij den grooten staf, tot luit.-kolonel: de majoor J. D. A. Barre, van dien staf, adj. van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden. Bij den provincialen staf, tot luit.-kolonel: de majoor J. H. Wichers, provinciale adj. in Friesland. Bij het wapen der inf. Bij den staf van het wapen, tot generaal-majoor: de kolonel J. F. Beckman, commandt. der 3de divisie inf., tevens belast met het bevel in de 2de militaire afdeeling. Bij het reg. gren. en jagers, tot kolonel: de luit.-kol. S. L. J. Queijzen, commandt. van het korps. Bij het 2de reg. inf., tot kolonel en commandt. van het korps: de luit.-kol. J. V. D. Dittlinger, van den generalen staf, directeur der militaire verkenningen. Bij het 5de reg. inf., tot luit.-kol.: de majoor K. J. N. Weijland, van het 8ste reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., tot majoor: de kap. A. A. J. Nijland, van het 5de reg. inf. — Bij het wapen der cav. Bij het 2de reg. huz., tot luit.-kol.: de majoor S. J. von Huguenin, van het korps, belast met het toezicht over de rij- en hoefsmidschool; tot instruct.: de 1ste luit. C. A. baron Bentinck, van het 3de reg. huz., en in verband daarmede overgeplaatst bij het 2de reg. huz. Bij het 3de reg. huz., tot majoor: de ritm. J. F. H. van Heumen, van het 2de reg. huz., instruct. bij de rij-school; tot 1sten luit.: de 2de luit. A. W. H. K. Andreae, van het korps. — Bij het wapen der koninklijke maréchaussée in Limburg, tot 1sten luit.: de 2de luit. K. Dorsman, van het wapen.

Overgeplaatst.

Bij den generalen staf, de luit.-kolonel L. P. van der Beek, van het 5de reg. inf. Bij het 1ste reg. huz., de majoor M. G. Matthes, van het 3de reg. huz.; de offic. van gezondh. der 1ste kl. J. Hellendoorn, van de garniz.-infirmierie te Haarlem; de 1ste luit. H. E. A. Wuppermann, van het 2de reg. huz. Bij de garniz.-infirmierie te Haarlem, de offic. van gezondh. der 1ste kl. J. R. de Brouwer, van het 3de reg. huz. Bij het garniz.-hosp. te Nijmegen, de offic. van gezondh. der 1ste kl. F. S. W. de Ronde, van het 3de reg. vest.-art., gedetacheerd bij het garniz.-hosp. Bij het Rijks hosp. te Utrecht, de offic. van gezondh. der 2de kl. jhr. Y. G. de Rotte, van het 8ste reg. inf. Bij het garniz.-hosp. te Breda, de offic. van gezondh. der 2de kl. J. J. Hoogeboom, van het 6de reg. inf.

Verplaatst.

Van Utrecht naar Amsterdam, de kapit.-ingenieur A. M. Polvliet.

Geplaatst.

Bij het garniz.-hosp. te Amsterdam, de offic. van gezondh. 2de kl. W. T. Philipsen, van het 7de reg. inf., en de offic. van gezondh. 3de kl. J. van Deventer, van het reg. gren. en jagers, beiden gedetacheerd bij het garniz.-hosp. te Am-

sterdam. Bij het garniz.-infirmierie te Delft, de offic. van gezondh. 1ste kl. H. Cales, van het 1ste reg. huz., gedetacheerd bij de garniz.-infirmierie te Delft.

Weder bij het leger hier te lande ingedeeld,

bij het 2de reg. inf., de 1ste luit. der inf. G. H. Aalders, gedetacheerd bij het leger in Oost-Indië.

In actieven dienst hersteld.

Bij het 8ste reg. inf., de kap. der inf. op nonactiviteit J. Delfos den Doren; de 1ste luit. der inf. op nonactiviteit F. de Groof. Bij het 2de reg. huz., de 1ste luits. der cav. op nonactiviteit W. Voorbeijtel, H. P. C. de Pauw Gerlings en J. van Son. Bij het korps ing., min. en sapp., de 1ste luit.-ing. op nonactiviteit J. H. de Ridder.

Op nonactiviteit gesteld.

De luit.-kolonel W. F. baron van der Capellen, van het 1ste reg. huz., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de kap. W. F. L. Zurich, van het 7de reg. inf.; de 1ste luit. F. L. J. Battaerd, van het 2de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de 1ste luit. jhr. T. A. C. de Geer, van het reg. gren. en jagers, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de 1ste luit. A. D. baron van Verschuier, van het 3de reg. vest.-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Gepensionneerd.

De 2de luit. der inf. op nonactiviteit H. Merkus Willer, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag.

Overleden.

De luit.-kolonel J. Goudriaan, plaatsel. commandt. der 2de kl. te 's Bosch; de majoor J. N. Kohn, van het 4de reg. inf.; de kapit. H. A. Kuster, magazijnm. der art. van de 1ste kl. te Utrecht; de kapit. der art. op nonactiviteit A. B. Star Busmann.

Vergunning verleend,

aan den 1sten luit. S. M. S. de Ranitz, van den generalen staf, tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder 4de kl. der orde van den Rooden Adelaar, hem door Z. M. den Koning van Pruisen en Keizer van Deutschland geschonken;

aan den 2den luit. H. van Hogendorp, van het reg. veld-art., tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder 4de kl. van de Kroonorde, hem door Z. M. den Koning van Pruisen en Keizer van Deutschland geschonken.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij het personeel van den geneesk. dienst in Oost-Indië, tot apoth. der 3de kl., de kweekeling der pharmacie H. W. J. Cowan.

Bevorderd.

Bij de milit. administr., tot kapit.-kw., de 1ste luit.-kw. W. Horsch; tot 1sten luit.-kw., de 2de luit.-kw. C. W. van de Ven. — Bij het wapen der inf., tot luit.-kolonel, de majoors H. J. van Lith, thans met verlof in Ned., en C. B. H. van Deutekom; tot kapit., de 1ste luit. J. W. Marckent.

Geplaatst.

Bij het Dept. v. O., als adj. v. d. commandt. van het leger en chef van het Dept. v. O., de kapit. van den gener. staf W. H. Staverman; bij den gewestel.

en pl. staf, als 2de commandt., tevens chef van den staf der krijgsmacht te Atjeh, de luit.-kol. J. H. T. Wiegand, bivakcommandt. van Kotta-Radja en voorwerken. — Bij den geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. der 2de kl. M. F. A. Perk; bij het garn. te Tjilatjap, de offic. v. gez. der 2de kl. J. G. J. van Oppenraay; bij den dienst van Celebes en o., de offic. v. gez. der 2de kl. J. A. B. Masthoff; bij het garn. te Salatiga, de paardenarts der 3de kl. H. Mars, allen onlangs uit Ned. aangekomen. — Bij het wap. der inf., bij het 11de bat., de 2de luit. H. C. Consemulder, uit Ned. aangekomen. — Bij het wapen der cav., bij de eskadrons te Salatiga, de 1ste luit. L. A. van der Dussen, van verlof uit Ned. terug. — Bij het wapen der genie, bij den staf te Batavia, de kapit. W. A. C. de Bloeme; bij het korps min. en sapp. te Atjeh, de kapit. J. Th. Kannemans, beiden van verlof terug.

Overgeplaatst.

Bij het Dept. v. O., bij de 4de Afd., als eerstaanw. genieoffic., de luit.-kol. A. J. H. van Kappen, eerstaanw. genieoffic. in de 1ste milit. afd. op Java; bij de 7de Afd., de 1ste luit. van het 12de bat. A. Voorsluys van Elk. — Bij den geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. F. de Boer, van het garn. te Malang; bij het garn. te Willem I, de offic. v. gez. der 1ste kl. F. S. Pauli, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij het garn. te Malang, de offic. v. gez. der 2de kl. J. J. Groos, van het gr. milit. hosp. te Soerabaja; bij den dienst in de Z- en O.-afd. v. Borneo, de offic. v. gez. der 2de kl. J. B. Heesen, van het garn. te Tjilatjap; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 2de kl. J. C. Gaerthé en J. K. Stakman Bosse, en de apoth. der 2de kl. H. G. Stamm, de 1ste van het gr. milit. hosp. te Samarang, de twee overigen van den dienst van Sumatra's westk. en o.; bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de apoth. der 3de kl. W. de Lange, van dat te Samarang; bij den dienst te Atjeh, de apoth. der 2de kl. J. van Selms, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 2de kl. J. C. P. Kats, J. B. Heessen en J. A. van der Stok — Bij de milit. administr., als onderintend. der 1ste kl., in de 1ste milit. afd. op Java, de onderintend. toegevoegd aan den chef der administr. bij de 2de expeditie tegen Atjeh, F. J. D. Noordhoek Hegt; bij de intendance der krijgsmacht te Atjeh, de 1ste luits.-kw. C. H. Immink en G. A. van Iterson, en de 2de luit.-kw. L. C. van Berg. — Bij het wapen der inf., bij het 1ste bat. (Samarang), de kapit. J. B. Mack, van het 3de bat.; bij het 3de bat., de 2de luit. J. B. van Heutsz, van het 13de bat.; bij het 4de bat. (Kedong Kebo), de kapits. J. R. Engelhard en jhr. J. J. Sandberg, resp. van het 2de en 7de bat.; de 1ste luit. T. W. J. Buys, van het 9de bat.; bij het 5de bat., de kapit. C. A. van Randwijk en de 1ste luit. W. A. Roëll, resp. van het 3de en 2de bat.; bij het 6de bat. (Celebes), de kapit. M. J. H. Sauer, van het 13de bat.; bij het 7de bat., de kapit. W. Vleysman, de 1ste luit. H. A. Hulstkamp en de 2de luit. L. Brongers, allen van het 3de bat.; de majoor H. W. O. de Bruyn, van het garn.-bat. der Mol. eil.; de kapit. A. Bardok, van het 9de bat.; bij het 8ste bat., de kapit. E. C. Jullien, van het garn.-bat. der Mol. eil.; de kapits. A. W. H. Perelaer en J. W. A. Aufderheyde, resp. van het 2de en 7de bat.; bij het 10de bat., de 1ste luit. J. A. F. Cramer, van het subsist.-kader te Batavia; bij het 11de bat., de 1ste luit. H. B. van Dam en de 2de luit. J. T. A. Delhougne, resp. van het garn.-bat. van Riouw en o. en van het 9de bat.; de kapits. A. G. Debart en G. J. van Klinkenberg; de 1ste luits. M. Kerrebijn, A. F. H. Kielgast, W. J. F. Deykerhoff, H. J. Dauzon, B. C. van de Sande en G. van Zalingen; de kapit. Debart van het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java, de vier volgende van dat der Z- en O.-afd. van Borneo en de drie laatsten van dat der Mol. eil.; de 1ste luit. E. M. Haak, van het garn.-bat. der Z- en O.-afd. v. Borneo; de kapits. D. E. W. Schmulling en C. Miseroy, resp. van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen en het 10de bat.; bij het 12de bat., de kapit. A. J. Ludwig, van het subsist.-kader te Soerabaja; de kapits. G. A. van Dijk en F. C. Vervloet, resp. van het garn.-bat. van Riouw en o., en het korps pupillen te Gombong; bij het 13de bat., de kapit. M. A. Thieme, van het subsist.-kader te Soerabaja; bij

het 14de bat., de kapit. A. H. van de Pol, van het subsist.-kader te Soerabaja; bij het 15de bat., de majoor L. W. C. Gerlach en de kapits. W. K. Staats en C. F. Koch, resp. van het garn.-bat. van Riouw en o., van dat van Palembang en Benkoelen en van dat van Sumatra's westk. en o.; de kapits. P. J. J. S. Hogerwaard, J. W. Marekert en L. C. van Vleuten, resp. van het 14de, 17de bat. en het topogr. bureau te Batavia; bij het 16de bat., de 1ste luit. T. C. C. van Orsoy Veeren, van het 3de bat.; de kapit. N. A. Weijns, van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen; bij het 17de bat. (Fort de Kock), de 2de luit. E. K. J. V. van Mulken, van het 3de bat.; de kapits. J. G. Meijer en J. F. van Mansfelt, resp. van het garn.-bat. van Banka en het 10de bat. — Bij het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java, de 1ste luit. J. H. Nuysink, van het 5de bat.; bij het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java, de majoor A. P. W. Meis, van het 1ste bat.; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo, de incl. 1ste luit. Maska, van het 8ste bat.; bij het subsist.-kader te Batavia, de 1ste luit. H. B. van Dam, en de 2de luit. F. A. W. Jaeger, resp. van het 11de en 9de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de 2de luits. D. J. A. E. de Brauw en J. T. A. Delhougne, resp. van het 12de en 11de bat.; bij het garn.-bat. in de W.-afd. van Borneo, de kapit. F. C. L. van Raay, van het 7de bat.; bij het garniz. van Celebes en o., de majoor E. D. C. Middelaer; bij het garniz. der Mol. cil., de 2de luit. T. Soeterik, van het 12de bat. — Bij het wapen der art., bij het personeel, de kapit. P. E. Reese, van het materieel; bij het materieel, als adjunct van den commandt. der art. in de 2de milit. afd. op Java, de 1ste luit. J. J. Munniks de Jongh, van de 17de comp. te Soerakarta; bij deze comp., de 1ste luit. G. de Bruijn, van de 13de comp. te Batavia. — Bij het wapen der genie, bij den staf te Willem I, de kapit. C. A. Rombouts, van het korps min. en sapp.; bij dit korps te Willem I, de kapit. W. P. H. van Oorschot, van den staf der genie te Atjeh; bij den staf der genie te Willem I, de 1ste luit. V. Levyssohn, van dien te Batavia; bij den staf te Tjilatjap, de kapit. C. Krabbe, van dien te Willem I; bij den staf, als eerstaanwezend genie-offic. ter Sumatra's westk. en o., de majoor G. E. V. L. van Zuylen, van het korps min. en sapp. te Willem I; als eerstaanwezend genie-offic. in de 1ste milit. afd. op Java, de majoor J. Kat, eerstaanwezend genie-offic. ter Sumatra's westk. en o.; bij den staf der genie te Willem I, de 1ste luit. J. H. Bik, van dien te Samarang.

Ter beschikking gesteld,

van den chef der 2de Afd. van het Dept. v. O., ten einde op te treden als chef van het 1ste bureau dier afd., de majoor J. J. W. E. Verstege.

Op verzoek ingetrokken,

het aan den 2den luit. der inf. verleend tweejarig verlof P. M. Dusser de Barenne.

Ingetrokken,

bij den geneesk. dienst, de overplaatsing bij den dienst te Atjeh van den apoth. der 2de kl. te Atjeh H. G. Stamm, blijvende bij geplaatst bij den dienst van Sumatra's westk. en o.

Vergunning om naar Nederland terug te keeren.

Aan den 1sten luit. der inf. G. H. Aalders, voor den tijd van twee jaren bij het Ind. leger gedetacheerd.

Tweejarig verlof verleend,

aan den kapit. der inf. W. J. Vervloet; aan de officn. v. gez. der 1ste kl. W. J. J. Zuur en J. J. van Vogelpoel.

BIJLAGE III.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 3.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(25 Januari—26 Februari 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Tot adj. van Z. M. in gewonen dienst en in verband daarmede overgeplaatst bij den grooten staf, en benoemd tot generaal-majoor: de kolonel A. O. H. baron Gansneb genaamd Tengnagel, commandt. van het 4de reg. huz.; tot majoor: de ritm. V. W. R. baron Bentinck tot Schoonheten, van den grooten staf, adj. van Z. K. H. den Prins van Oranje. — bij het wapen der cav. Bij het 1ste reg. huz., tot luit.-kol.: de majoor M. G. Matthes, van het korps; tot ritm. der 1ste kl.: de ritm. der 2de kl. P. N. J. Thirion, van het korps. Bij het 2de reg. huz., tot majoor: de ritm.-instruct. W. G. K. A. van Overveldt, van het korps; tot ritm. der 2de kl.: de 1ste luit. W. Voorbeijtel, van het korps. Bij het 3de reg. huz., tot adj.: de ritm. F. L. de Graeff, van het korps. Bij het 4de reg. huz., tot commandt: de luit.-kol. C. L. S. List, van het 3de reg. huz.; tot majoor: de ritm.-adj. E. Visser, van het 3de reg. huz.; tot ritm. der 1ste kl.: de ritm. der 2de kl. J. M. G. Randhave, van het korps; tot ritm. van de 2de kl.: de 1ste luit. H. G. J. Maas Geesteranus, van het korps. — Bij het wapen der art. Bij den staf van het wapen, tot magazijnm. der art. van de 1ste kl.: de kap. J. T. J. Jans, magazijnm. der art. van de 2de kl. te Geertruidenberg; tot kap.-magazijnm. der art. van de 2de kl. te Groningen, de 1ste luit. W. H. B. Paravicini di Capelli, van het 2de reg. vest.-art. — Bij het korps ing., min. en sapp., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. J. F. Klinkhamer, van het korps; tot kap. van de 2de kl.: de 1ste luit. J. Scholtens, van het korps. — Bij het personeel van den geneesk. dienst der landm., tot generaal-majoor, de kolonel inspecteur van den geneesk. dienst der landmacht A. W. M. van Hasselt; tot kolonel, de luit.-kolonel eerste officier van gezondh. der 1ste kl. C. J. van Hees; tot eersten officier van gezondh. der 1ste kl. (luit.-kolonel): de eerste officieren van gezondh. der 2de kl. J. van Breda-Kolff en J. A. Fles; tot eersten officier van gezondh. der 2de kl.: de officieren van gezondh. der 1ste kl. P. J. van der Grijp, M. R. Timmerman, E. H. Willems, J. F. C. L. Pilgrim, A. Boele en M. C. van Pelt; tot officier van gezondh. der 1ste kl.: de officieren van gezondh. der 2de kl. J. G. Brans, P. H. Thijs, H. C. van Eijk van Voorthuysen, jhr. Y. G. de Rotte, J. P. van Braam Houckgeest, G. A. J. Baum en J. K. Stakman Bosse, laatstgenoemde voor den tijd van 2 jaren gedetacheerd in Nederl. Indië. — Tot apoth. van de 1ste kl.: de apoths. van de 2de kl. C. Burgersdijk en M. J. W. H. Muysers; tot apoth. van de 2de kl.: de apoths. der 3de kl. P. A. Wattez, B. T. Voogd en A. B. H. M. Gillemans.

Overgeplaatst.

Bij het 4de reg. inf., de 1ste luits. G. A. de Bruijn en S. Lantinga, beiden van het Instr.-bat. Bij het Instr.-bat., ten einde op te treden als onderwijzer bij

den cursus van dat korps, de 1ste luit. R. G. Moerbeek, van het 4de, en de 2de luit. J. H. A. Nierstraz, van het 8ste reg. inf. Bij het 3de reg. huz., de majoor jhr. L. Ridder van Rappard, van het 2de reg. huz.; de ritm. C. D. H. Sethe, van het 4de reg. huz. Bij het reg. veld-art., de 1ste luit. H. B. van Maaren, van het 3de reg. vest.-art., en in verband met zijn overplaatsing eervol ontheven van zijne detachering bij de art.-, stapel- en constr.-magazijnen.

Geplaats.

Bij het bat. mineurs en sappeurs, de 1ste luit. J. H. de Ridder, van het korps ing., min. en sappeurs.

Verplaatst.

Naar Wierickerschans, de 2de luit. J. Scheppers, magazijnm. der art. van de 3de kl. te Groningen; naar Utrecht, de 2de luit. J. H. Aanholt, magazijnm. der art. van de 3de kl. te Delft; naar Delft, de 2de luit. J. M. Smeets, magazijnm. der art. van de 3de kl. te Wierickerschans.

Bestemd.

Tot chef van den staf der 3de divisie inf., de luit.-kolonel L. P. van der Beek, van den generalen staf; tot directeur der milit. verkenningen, de majoor A. J. W. van der Schriek, van den generalen staf, chef van den staf der 3de divisie inf.; tot chef der pyrotechnische werkplaatsen, de kap. W. Beijerinck, van het 3de reg. vest.-art., en in verband daarmede overgeplaatst bij den staf der art.; tot onderwijzer bij den hoofdcursus te 's Bosch, de 1ste luit. P. A. van Buuren, van het 6de, en de 2de luit. J. E. C. A. Timmerman, van het 3de reg. inf., en in verband daarmede overgeplaatst bij het 5de reg. inf.; tot onderwijzer bij den hoofdcursus te Maastricht, de 2de luit. J. A. Suringar, van het 2de reg. inf.

In actieven dienst hersteld.

Bij het 5de reg. inf., de kap. der inf. op nonactiviteit J. C. Valter. Bij het 4de reg. huz. en benoemd tot ritm. der 2de kl., de ritm. der cav. op nonactiviteit H. G. J. Völcker.

Van gedetacheerd terug, en weder bij het leger hier te lande ingedeeld,

bij het 6de reg. inf., de 1ste luit. der inf. A. Stokhuyzen, gedetacheerd geweest bij het leger in Oost-Indië.

Eervol ontheven,

van de functiën als chef der pyrotechnische werkplaatsen, de kap. W. Irish Stephenson, van den staf der art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek, onder dankbetuiging voor de goede diensten aan die inrichting bewezen, en in verband daarmede overgeplaatst bij het 3de reg. vest.-art.; van de functiën als onderwijzer bij den wetenschappelijken cursus te Maastricht, de 1ste luit. J. van der Meer, van het 2de reg. inf.; van de functiën als onderwijzer bij den wetenschappelijken cursus te 's Bosch, de 1ste luits. J. J. Wierts en H. F. van den Oudendijk Pieterse, beiden van het 5de reg.

Eervol ontslag verleend.

Aan den ritm. H. G. J. Völcker, van het 4de reg. huz., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Op nonactiviteit gesteld.

De kap. G. Z. P. Marcella, van het bat. mineurs en sappeurs.

Gepensionneerd.

De majoor der genie op nonactiviteit J. A. W. D. van Hasselt; de kap. der inf. op nonactiviteit F. van der Esch, en de kap. van den plaatsel. staf op nonactiviteit

W. P. G. Wieling, Voor den tijd van vijf jaren, de 1ste luits. op nonactiviteit L. A. Riesz en E. A. Prager, de 1ste luit. der cav. op nonactiviteit T. F. Slinkers, de kap. der art. op nonactiviteit H. A. de Haan, en de 1ste luit. der art. op nonactiviteit E. Thesingh.

Vergunning verleend,

aan den majoor J. H. Kromhout, commandt. van het bat. min. en sapp., tot het aannemen en dragen van het kruis der 2de kl. van de orde voor Militaire Verdiensten, hem door het hoofd van het uitvoerend gezag in Spanje geschonken.

---

5. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Tot 2den luit.-kw., de verificateur der 5de kl. A. D. de Bergh, gewezen adelborst der 1ste kl.

Bevorderd.

Bij den milit. geneesk. dienst, tot offic. v. gez. der 1ste kl., de officn. van gez. der 2de kl. M. J. van Geelkerken en A. ten Bosch. — Bij het wapen der inf., tot kap., de 1ste luits. jhr. J. H. A. P. von Schmidt auf Altenstadt, W. J. J. Rijnders, A. Benjamins, jhr. O. Z. Trip, C. A. E. Neeb, D. C. A. Westenberg en W. de Kroes; tot 1sten luit., de 2de luits. H. C. Rijnders, G. de Lang, W. F. H. S. Petter en A. van Willigen. — Bij het wapen der art., tot majoor, de kapits. W. C. de Jongh en G. A. Deibel; tot kapit., de 1ste luit. W. W. C. Suringar; tot 1sten luit., de 2de luit. J. H. van Blommestein.

Ter beschikking gesteld,

van den commandt. der art. bij de krijgsmacht te Atjeh, de majoor F. Roms-winkel, commandt. der art. in de 3de milit. afd. op Java.

Geplaatst.

Bij den geneesk. dienst, ter Sumatra's westk. en o., de offic. van gez. der 2de L. R. A. J. H. P. F. Littman, uit Ned. aangekomen en bestemd voor den Ind. dienst. — Bij de milit. administr., als beheerder van het magaz. te Atjeh, de kapit.-kw. A. Waardenburg; bij het groot milit. hosp. te Weltevreden, de 1ste luit.-kw. A. J. Cochijs; bij het afd.-kleedingsmagaz. te Soerabaja, de 2de luit.-kw. A. D. de Bergh; de beiden eersten onlangs van verlof uit Ned. terug, de laatste onlangs tot dien rang benoemd. — Bij het wapen der inf., bij het 12de bat., de 2de luit. K. J. Thomas, onlangs tot dien rang benoemd; bij het 1ste bat., de 2de luits. J. L. Begemann en S. L. Boersma; bij het 7de bat., de 2de luit. C. J. Leendertz; bij het 12de bat., de 1ste luit. J. L. Hamel, de drie eersten onlangs uit Ned. aangekomen, de laatste uit Ned. van verlof terug; als adj. bij het 9de bat., de 1ste luit. J. Lojenga, van het bat.; bij het 11de bat., de 1ste luit. G. D. Ebell en de 2de luit. L. T. Cranen; bij het 12de bat., de 2de luits. H. C. Rijnders en A. Wijnbrandt; als adj. bij het 14de bat., de 1ste luit. D. van der Swan, van het bat.; bij het 5de bat., de 2de luit. S. J. Cochijs; bij het 7de bat., de 2de luit. D. F. J. G. Brunet de Rochebrune, beiden onlangs uit Ned. aangekomen; bij het 17de bat., de 1ste luit. H. Wesselaar, van het bat. — Bij het garn.-bat. van Celebes en o., als adj., de 1ste luit. G. S. Schultz, en als 1ste luit., de 1ste luit.-adj. H. Wieringa, beiden van het bat. — Bij het wapen der genie, bij den staf te Tjilatjap, de 2de luit. G. Hoogenboom, onlangs uit Ned. aangekomen.

Overgeplaatst.

Als adj. van den 2den commandt. der krijgsmacht te Atjeh, de 1ste luit. A. de Haas, adj. van den bivak-commandt. van Kotta-Radja en voorwerken; in deze betrekking, de 1ste luit. J. F. van Rossum, van het 3de bat., met bepaling dat beide laatste bij hun wapen gevoerd zullen worden à la suite. — Bij den gewestel. en pl. staf, als souschef van den staf der krijgsmacht te Atjeh, de kapit. F. van Haeften, laatstelijk chef van den staf der 2de brigade bij de 2de expeditie aldaar; als adjoint bij dien staf, de 1ste luit. H. E. Munniks de Jongh, laatstelijk adjoint bij den staf der 2de brigade aldaar; als pl. commandt. te Soerabaja, de luit.-kol. A. J. Diepenbroek, van het 3de bat. — Bij de milit. administr., als beheerder van het hosp. te Kotta-Radja, de kapit.-kw. G. C. E. P. O. Futterer, beheerder van het garn.-hosp. te Soerabaja; bij den raad van administr. te Salatiga, de 2de luit.-kw. A. H. Hartsteen, van de intendance der krijgsmacht te Atjeh; bij den raad van admin. te Lahat, de 2de luit.-kw. H. J. Osten, van de intendance der krijgsmacht te Atjeh; bij het bureau van den onder-intend. der 1ste kl. der krijgsmacht te Atjeh, de kapit.-kw. G. C. P. E. O. Futterer, beheerder van het hosp. te Kotta-Radja; in deze betrekking, de 1ste luit.-kw. J. Blankwaardt, van het garn.-kleedingsmagaz. te Willem I; bij de intendance der krijgsmacht te Atjeh, de 1ste luits.-kw. J. Focke, R. W. A. Harmsen, H. F. B. Logeman en de 2de luit.-kw. M. Logeman, resp. van den raad van adm. te Lahat, Muntok, van het 7de en 13de bat.: bij den raad van adm. van het 15de bat., de 1ste luit.-kw. P. M. E. Soeters; bij den raad van adm. te Padang-Pandjang, de 1ste luit.-kw. H. C. W. Kogenschot, beiden van de intendance der krijgsmacht te Atjeh; bij het bur. van den onderintend. der 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java, de 1ste luit.-kw. M. Willemstijn, beheerder van het hosp. te Pelantoengan; in deze betrekking, de 1ste luit.-kw. H. D. Tuynenburg, van den raad van adm. te Ngawi; in deze betrekking, de 2de luit.-kw. J. E. Jautze, van het bur. van den onderintend. der 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java. — Bij het Dept. van Oorlog, bij de 5de afd. (Admin.), de 1ste luit.-kw. H. K. J. van den Bussche, van den raad van adm. te Benkoelen. — Bij het gr. milit. hosp. te Soerabaja, de offic. v. gez. der 1ste kl. C. de Mooy, van dat te Weltevreden; bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. der 2de kl. M. J. van Geelkerken, van dat te Weltevreden; bij dit hosp., de offic. v. gez. der 2de kl. E. de Wolff, van den geneesk. dienst te Atjeh; bij het garniz. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. L. Numans, van het gr. milit. hosp. aldaar; bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 1ste kl. A. J. R. Natan, van den geneesk. dienst der Mol. eil.; bij het garn. te Samarang, de offic. v. gez. der 1ste kl. M. van Geelkerken, van het gr. milit. hosp. aldaar; bij den dienst der Mol. eil., de offic. v. gez. der 1ste kl. H. Walter, van het gr. milit. hosp. te Samarang. — Inf. Bij het 1ste bat., de 2de luit. H. G. Balfour de Burleigh, van het 8ste bat.; — bij het 2de bat., de maj. D. A. C. F. W. Verstege, de kapit. L. H. Meijer, de 1ste luit.-adj. G. C. A. de Witt, de 1ste luit. L. A. T. Nil, en de 2de luit. A. Douglas, de eerste en vierde van het 15de bat., de overigen resp. van het 3de bat., het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java en het 9de bat.; de 2de luit. A. F. Balabrega, van het 15de bat.; — bij het 3de bat., de 1ste luit. P. A. van der Loeff, van het 13de bat.; de kapit. A. J. van Ginkel, en de 1ste luits. J. F. van Rossum en H. C. Smalldenbach, resp. van het 10de bat., het garn.-bat. der Mol. eil. en het 15de bat.; de 2de luit. L. A. Deibert, van het 14de bat.; de kapit. B. van Zalingen; de 2de luits. K. W. Steinmetz, J. A. J. T. E. Esser, W. J. Michaelis, F. W. G. Merz, P. J. van Baarda, en de 1ste luit. J. H. de Bruyn, de 4 eersten van het 15de, de 2 volgende van het 11de en de laatste van het 16de bat.; — bij het 5de bat., de kapit. L. F. van der Upwich, en de 2de luits. G. G. J. Notten en G. B. Blom, de beide eersten van het 8ste bat., de laatste van het subsid.-kader te Samarang; — bij het 6de bat., de kapit. W. K. Staats, van het 15de bat.; — bij het 7de bat., de 2de luit. A. J. Tengbergen, de 1ste luit. A. van Driem, beiden van het 2de bat.; — bij het 8ste bat., de 2de luits. H. L. van den Ende, H. F. Meijer en H. Lintel, allen van het 1ste bat.; de 1ste luit. G. van Tien-

hoven, van het 6de bat.; de kapit. jhr. O. Z. Trip, en de 1ste luit. F. J. W. van Rooy, resp. van het garn.-bat. van Celebes en o. en van het kader van het strafdetachement te Klatten; — bij het 9de bat., de 1ste luits. J. Lojenga, en de 2de luits. A. J. Visser en P. J. H. Kramer, de 1ste van het 15de, de beide anderen van het 3de bat.; de kapit. H. J. Schwartz, van het 13de bat.; de 1ste luits. M. Kerrebijn, F. G. Bodaan, W. J. F. Deykerhoff en de 2de luits. D. J. Klaasen, G. van Hansen en H. C. Consenmulder, allen van het 11de bat.; — bij het 10de bat., de 1ste luit. H. Heeres, van het 12de bat.; — bij het 11de bat., de 1ste luit. J. G. H. van der Dussen; de 2de luit. A. J. van Amstel, beiden van het 4de bat.; — bij het 12de bat., de kapit. A. J. Kalff, de 1ste luits. A. Bengamins, H. Nuy; Th. Soeterik en de 2de luits. J. F. van den Boom en G. A. Herklots, de 1ste van den staf in de 2de milit. afd. op Java, de 2de en 5de van het 8ste bat., de overigen resp. van het garn.-bat. van Banka, van dat van Palembang en Benkoelen en van het 7de bat.; de 1ste luit. F. J. Resner, van het garn.-bat. der 2de milit. afd. op Java; de kapit. W. de Kroes, W. Vasseur, W. J. J. Rijnders, C. J. Brusse en de 2de luits. W. H. Smits, J. Nauta en E. P. C. Sol, resp. van het 1ste en 9de bat., het subs.-kader te Soerabaja, het garn.-bat. van Palembang en Benk., het 7de, 8ste en 11de bat.; — bij het 13de bat., de 1ste luit. J. Joha, van het 3de bat.; — bij het 14de bat., de 2de luit. H. J. E. Witlen, van het 6de bat.; — bij het 15de bat., de kapit. F. J. van Leersum, de 1ste luits. W. van Santen Kolff, J. Speenhoff, C. A. F. Langershausen, A. Scheltema, en de 2de luit. K. J. Vermijne, de eerste van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de twee volgenden van dat der Z.- en O.-afd. van Borneo, de vierde van dat van Palembang en Benkoelen, en de beide laatstn van het 16de bat.; de 1ste luits. G. van Bijleveld en P. Carli, resp. van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen en van dat der Mol. eil.; de 1ste luits. F. E. Hartmann, H. F. O. Koppelman, en de 2de luits. P. M. Dusser de Barenne en J. L. Meijer, allen van het 17de bat.; de 1ste luits. J. F. Tetar van Elven en N. F. Steur, en de 2de luit. B. G. L. Bouricius, de beiden eersten van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de laatste van het 13de bat.; de kapit. P. J. Meltenburg en C. A. E. Neeb, resp. van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., en van het 16de bat.; — bij het 16de bat., de kapit. M. Sabrerolle, van het 15de bat.; — bij het 17de bat. (Fort de Kock), de kapit. J. W. C. C. Hoyneck van Papendrecht, van het garn.-bat. van Celebes en o.; de 2de luit. jhr. W. R. Rammelman Elsevier, van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen; — bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de 1ste luit. W. H. Aussems, van het 17de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de 1ste luit. M. C. B. de Groot; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de 1ste luit. P. F. T. van Veen, beiden van het 9de bat.; bij het kader van het strafdetachement te Klatten, de 1ste luit. G. D. S. A. Camphuis; bij het subsist.-kader te Samarang, de 2de luit. P. H. de Wit, beiden van het 7de bat.; bij het subsist.-kader te Soerabaja, resp. te Bezoeki en Sumanap, de 1ste luit. R. T. Loomerijer en de 2de luit. J. W. J. Hofman, beiden van het 13de bat.; bij het garn.-bat. van Banka, de 1ste luit. E. Greve, van het 14de bat.; bij het garn.-bat. van Celebes en o., de kapit. M. H. Vis, van het 14de bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de kapit. F. J. van Leersum van het 15de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de kapit. Jhr. J. H. A. P. von Schmidt auf Altenstadt, van het 9de bat.; bij het garnizoen van Banka, de 1ste luit. C. de Jongh, van het 12de bat.; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo, de kapit. D. C. A. Westerberg, van het 11de bat.; bij het subsist.-kader te Samarang, de 1ste luit. W. P. Stutterheim van het 3de bat.; bij het korps pupillen te Gombong, de 2de luit. W. C. van den Vrijhoef, van het 1ste bat., met bepaling dat hij zijn wapen gevoegd zal worden à la suite; bij het strafdetachement te Klatten, de 1ste luit. J. J. van Bakkenes, van het 8ste bat. — Bij het wapen der artillerie, als instructeur bij de militaire school te Meester Cornelis, de 1ste luit. J. H. A. van Wijhe, van de 13de compagnie te Batavia, à la suite; bij de 2de comp. te Batavia, de 1ste luits. J. A. Almerood en G. J. van Kooten, resp. van de 12de comp. te Muntok, en van de 8ste te Bandjermasin; als commandt. der art. in de 3de milit. afd. op Java, de majoor

W. C. de Jong, van de 10de comp. te Soerabaja; bij het personeel, de kapit. W. W. C. Suringar, laatstelijk adjunct van den commandt. der art. in de 3de milit. afd. op Java, zijnde hij ingedeeld bij de 10de comp. te Soerabaja; bij de 3de comp. te Atjeh, de 2de luit. Jhr. H. P. Tindal, van de 2de comp. te Salatiga; bij de 20ste comp. te Macassar, de 1ste luit. J. F. Dormaar, van de 3de te Atjeh, bij de 22ste comp. te Atjeh, de 1ste luit. J. A. Almerood van de 9de te Batavia. — Bij het wapen der cav., bij de eskadrs. te Batavia, de ritm. P. K. A. R. Andreae, van het detachement cav. te Kediri; bij dit detachement, de 1ste luit. J. G. Martens, van de eskadrs. te Batavia; bij deze eskadrs., de 2de luit. A. R. J. G. Betzhold, van die te Salatiga; bij het detachement te Magelang, de 2de luit. J. A. W. Oxenaar, van de eskadrs. te Batavia. — Bij het wapen der genie, bij den staf te Soerabaja, de 1ste luit. J. W. N. Cramer, van die te Atjeh; bij den staf van het wapen, de 1ste luit. H. A. G. von Dentsch, van het korps min. en sapp. te Padang. — Van het leger hier te lande, bij het wapen der inf. van het leger in Oost-Indië, de 2de luit. A. H. Kalis, van het 5de reg. inf.

Ingetrokken,

de overplaatsing bij het 16de bat. van den majoor H. van Heijningen, zijnde hij overgeplaatst bij het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java.

Op nonactiviteit gesteld,

voor den tijd van 6 maanden, de 1ste luit. der inf. C. H. F. Riesz.

Eervol ontslagen,

de offic. v. gez. der 2de kl. dr. C. H. A. Westhoff; de 1ste luit. der art. B. T. Elias, en de 2de luit.-kw. V. W. van Gogh; de 2de luit. der cav. M. T. de Korte.

Vergunning om naar Nederland terug te keeren.

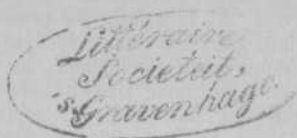
Aan den offic. v. gez. der 2de kl. van het Ned. leger L. B. E. Ledebouer; aan den offic. v. gez. der 1ste kl. van het Ned. leger J. van Dorsten.

Tweejarig verlof verleend,

aan den intendant der 2de A. G. Geloudemans; aan den 2den luit.-kw. J. A. Willer, aan den luit.-kolonel der inf. J. W. Auffmorth; aan den majoor der inf. A. P. W. Meis; aan den kapit. der inf. J. A. de Visch Eijbergen; aan den kapit. der inf. J. F. van Mansvelt; aan de kapits. der inf. W. Meinder, J. Rövekamp, J. W. Market; aan de 1ste luits. der inf. W. F. van Mensch en H. Nuy; aan den 1sten luit. der inf. C. J. Meijer; aan den 1sten luit. der inf. W. van den Bos; aan den 2den luit. der inf. F. W. A. H. Scheurer; aan den majoor der genie J. P. van der Eb; aan den intendant der genie J. S. Broedelet; aan den milit. ambtenaar der 2de kl. Th. C. Doeleman.

Overleden.

De kapit. der inf. A. H. Selleger, te Medan (Deli), den 27sten Mei 1874.

BIJLAGE IV.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 4.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Februari—25 Maart 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Bij het wapen der inf. Bij het 2de reg. inf., tot commandt.: de luit.-kolonel P. J. de Vassy, van het 3de reg. inf. Bij het 3de reg. inf., tot luit.-kolonel: de majoor R. F. Jehu, van het 8ste reg. inf. Bij het 4de reg. inf., tot adj.: de 1ste luit. J. Knuppe, van het korps. Bij het 6de reg. inf., tot 1sten luit.-kwartierm.: de 2de luit.-kwartierm. E. G. Le Rutte, van het korps. Bij het 8ste reg. inf., tot majoor: de kapit. M. L. Burgdorffer, van het instr.-bat.; tot kapit. van de 1ste kl.: de kapit. van de 2de kl. F. C. C. Bloem, van het korps. — Bij het wapen der cav. Bij het 2de reg. huz., tot instruct.: de ritm. K. Zegers Veeckens, van het korps. Bij het wapen der Koninkl. maréchaussée. Bij de divisie van Noord-Brabant en Zeeland, tot luit.-kolonel en commandt. der divisie: de majoor J. F. Meijer, commandt. der divisie van Limburg; tot commandt. der divisie van Limburg: de kapit. C. H. M. Verniers van der Loeff, van de divisie van Noord-Brabant en Zeeland.

Overgeplaatst.

Bij het 6de reg. inf.: de kapit. F. W. A. baron van Dedem van Driesberg, van het 8ste reg. inf. Bij het instr.-bat.: de kapit. A. E. van der Heide, van het 6de en de 2de luit. A. M. Klerk de Reus, van het 7de reg. inf. Bij het wapen der cav. van het leger hier te lande: de 2de luit. F. W. M. Coster, van het wapen der cav. van het leger in Nederlandsch Indië. Bij het 1ste reg. huz.: de 1ste luits. jhr. A. W. van der Wijck en T. M. van Lijnden, beiden van het 3de reg. huz. Bij het wapen der Koninkl. maréchaussée en wel bij de divisie van Noord-Brabant en Zeeland, de 2de luit. F. F. E. Alard, van het 2de reg. inf.

Verplaatst.

Van het bat. min. en sapp. naar den Helder, de kap.-ing. H. E. Beckman; van Utrecht naar het bat. min. en sapp., de 1ste luit.-ing. H. van 't Sant; van

Amsterdam naar Zutfen, de 1ste luit.-ing. G. J. Collard; van 's Bosch naar het bat. min. en sapp., de luit. der genie A. E. André de la Porte; van Amsterdam naar Naarden, de 1ste luit. der genie jhr. A. W. Quarles van Ufford; van Utrecht naar het bat. min. en sapp., de 1ste luit. der genie C. J. Polvliet; van het bat. min. en sapp. naar Gorinchem, de 1ste luit. der genie J. Meursinge; van het bat. min. en sapp. naar Utrecht, de 1ste luit. der genie C. E. J. de Lille Hogerwaard; van het bat. min. en sapp. naar Willemstad, de 1ste luit. der genie L. Waller; van het bat. min. en sapp. naar Helder, de 1ste luit. der genie A. A. H. van Heusden; van Naarden naar het bat. min. en sapp., de 1ste luit. der genie J. Gijsberti Hodenpijl; van Weesp naar het bat. min. en sapp., de 2de luit. der genie K. F. B. van Nouhuys; van het bat. min. en sapp. naar Breda, de 2de luit. der genie W. A. H. Weijler; van Gorinchem naar het bat. min. en sapp., de 2de luit. der genie jhr. E. Quarles van Ufford; van Naarden naar het bat. min. en sapp., de 2de luit. der genie H. M. W. C. baron van Till. — Met 1 Mei a.s. van de garniz.-infirm. te Leeuwarden naar het garniz.-hosp. te 's Bosch, de eerste officier van gezondh. der 2de kl. P. J. van der Grijp; van de garniz.-infirm. te Delft, naar het garniz.-hosp. te Vlissingen, de eerste officier van gezondh. 2de kl. J. F. C. L. Pilgrim; van de garniz.-infirm. te Woerden bij het 3de reg. huzaren, de officier van gezondh. 1ste kl. J. H. Gentis; van het 2de reg. inf. bij het 1ste reg. inf., de officier van gezondh. 1ste kl. J. H. Neiszen; van de garniz.-infirm. te Naarden naar die te Gouda, de officier van gezondh. 1ste kl. J. W. Kipp; van de garniz.-infirm. te Venlo naar die te Doesburg, de officier van gezondh. 1ste kl. J. J. van Minden; van de garniz.-infirm. te Doesburg naar die te Roermond, de officier van gezondh. 1ste kl. B. C. L. A. de Ruiter.

Met 1 April eervol ontslag verleend uit den militairen dienst,

en met genoemden datum benoemd tot 2den luit. bij het korps mariniers, de 2de luit. J. A. H. Jockin, van het 8ste reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Eervol ontheven,

van zijne detachering bij de art.-, stapel- en constr.-magaz., de 2de luit. J. C. Fabius, van het reg. veld-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Bepaald,

dat de eerste officier van gezondh. der 2de kl. P. J. van der Grijp, nog eenigen tijd te Leeuwarden garnizoen zal blijven houden.

Ingedeeld,

bij het 2de reg. huz., de 2de luit. der cav. F. W. M. Coster.

In actieven dienst hersteld,

bij het 8ste reg. inf., en benoemd tot kap. van de 2de kl., de kap. van de 3de kl. op nonactiviteit H. H. Engelkens.

Gedetacheerd,

bij de artillerie-, stapel- en constructie-magazijnen, en in verband daarmede in zijn rang overgeplaatst bij het 3de reg. vest.-art.: de 2de luit. J. S. van Oldenborgh, van het reg. veld art.; voor den tijd van 5 jaren bij het leger hier te lande, bij het 4de reg. inf., de kap. der inf. J. A. H. Boellaard, van het leger in Oost-Indië; voor den tijd van 5 jaren bij het leger in Nederl.-Indië, de kap. N. W. Hofstede, van het 4de reg. inf.; met 1 Mei a.s. belast met het onderwijs in de paardenkennis bij den wetenschappelijken cursus der onderoffic. en korpor. der cav., de paardenarts der 1ste kl. F. A. Ludwig, van het 1ste reg. huz.

—

In functie gesteld,

bij het 7de reg. inf., de 1ste luit. J. F. D. Bruinsma, van het wapen der inf. van het leger in O.-I., bestemd om bij het leger hier te lande te worden gedetacheerd; bij het 8ste reg. inf., de kap. W. A. Schmilau, van het wapen der inf. van het leger in O.-I., bestemd om bij het leger hier te lande te worden gedetacheerd; bij het 2de reg. vest. art., de kap. J. C. F. baron van Heerdt, van het wapen der art. van het leger in O.-I., bestemd om bij het leger hier te lande te worden gedetacheerd. — Met 1 Sept. a. s. werkzaam gesteld bij de K. M. A., de 1ste luit. J. H. Ten Hoet, van het korps ing., min. en sapp., zullende hij van 1 Mei af bij die inrichting worden gedetacheerd.

Op nonactiviteit gesteld.

De kol. J. V. D. Dittlinger, commandt. van het 2de reg. inf.; de 1ste luit. A. J. Prager, van het reg. gren. en jag., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de 1ste luit. adj. D. N. Dietz, van het 4de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek, en tevens eervol ontheven uit zijne betrekking van adj.; de 2de luit. A. A. van den Bosch, van het reg. veld art.

Gepensionneerd.

De majoor J. A. Chappuis, commandt. der divisie koninklijke maréchaussée van Noordbrabant en Zeeland, onder toekenning van den rang van luit.-kol.; de 1ste luit. H. P. C. de Pauw Gerlings, van het 2de reg. huz.

Overleden.

De 1ste luit.-kwartierm. J. Warnsinck, van het 4de reg. inf.; de 2de luit. F. G. Pichot Lespinnasse, van het reg. rijdende art.

---

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Tot milit. ambt. der 1ste kl., die der 2de kl. G. W. M. M. J. Lieber.

Bevorderd.

Bij de milit. administr., tot kapit.-kwartierm., de 1ste luits.-kwartierm. M. Lafontaine, C. Dekker en A. J. Cochius; tot 1sten luit.-kwartierm., de 2de luits.-kwartierm. M. P. J. G. Brouwer, G. A. Trebert, D. Hasselaar, G. J. A. Schotman, P. L. Brocx, B. Hendriks, A. L. G. Gobée, C. H. W. Boers, H. M. Hartsteen en L. C. van Berg; — bij den milit. geneesk. dienst, tot offic. v. gez. der 1ste kl., de offic. v. gez. der 2de kl. J. W. F. E. Sikkens en W. E. de Jong; — bij het wapen der inf., tot kapit., de 1ste luits. L. E. Zegers en P. H. H. Routs; tot 1sten luit., de 2de luits. J. A. Kalshoven, H. Ovink, E. W. Bisschoff van Heemskerck, F. G. Smits, W. Boissevain en A. K. Eichholtz; — bij het wapen der cav., tot 1sten luit., de 2de luit. S. Serlé; — bij het wapen der art., tot magazijnm. der 2de kl., die der 3de kl. H. F. E. Muller.

Buitengewoon bevorderd,

tot intend. der 2de kl., de onder-intend. der 1ste kl. J. Hofstede, thans met verlof in Nederland, als belooning voor de door hem als chef der intendance bij de tweede expeditie tegen Atjeh bewezen uitmuntende diensten.

Geplaatst.

Bij de milit. administr., als onder-intend. der 2de kl. bij het bureau van den onder-intend. der 1ste kl. bij de 2de milit. afd. op Java, de kapit.-kwartierm.

J. W. J. van Deventer, van het bureau; als onder-intend. der 2de kl. bij het bureau van den onder-intend. der 1ste kl. der krijgsmacht te Atjeh, de kapit.-kwartierm. G. C. E. P. O. Futterer, van dat bureau; bij den raad van administr. van het 10de bat. (Atjeh), de 2de luit.-kw. B. Hendriks, onlangs van het wapen der inf. bij de administr. overgeplaatst; — bij den geneesk. dienst, bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. H. van Woelderer, van verlof uit Ned. terug; bij het groot milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. P. J. L. Döring, uit Ned. aangekomen; bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de apoth. der 3de kl. J. J. P. van Wisselingh; bij dat te Willem I, de apoth. der 3de kl. C. F. Weidner, beiden uit Ned. aangekomen; — bij het wapen der inf., bij het 12de bat., de 2de luits. F. A. J. Schröter en A. F. A. Schultze, beiden uit Ned. aangekomen; — bij het wapen der art., bij de 13de comp. te Batavia, de 1ste luit. F. N. Knoch; bij de 16de comp. te Soerabaja, de kapit. F. F. G. Richard, beiden uit Ned. aangekomen; bij de magaz. v. oorlog van den art.-constructie-winkel te Soerabaja, de magazijnm. der 3de kl. F. E. Muller, van verlof uit Ned. terug; — bij het wapen der genie, als adj. bij het korps mineurs, de 1ste luit. P. J. Seibert, van het korps.

Overgeplaatst.

Bij het Dept. v. Oorlog, 5de afdeling, Administratie, de onder-intend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java F. J. D. Noordhoek Hegt; als adjunct bij het topogr. bureau, de 1ste luit. J. J. ten Siethoff, van het 11de bat.; als opnemer bij de milit. verkenningen, de 1ste luit. G. B. Hooyer, van het 6de bat.; bij de opnemingsbrigade, de 1ste luit. H. J. G. Ferzenaar, van het 4de bat.; — bij den gewestelijken en plaatselijken staf, als souschef van den staf der krijgsmacht te Atjeh, de kapit. G. A. H. van Steenvelt, van het 3de bat.; — bij de milit. administr., als onder-intend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java, de onder-intend. bij de 5de afd. van het Dept. v. O., W. Stort Jr.; bij het bureau van den onder-intend. der 1ste kl. der krijgsmacht te Atjeh, de kapit.-kw. E. J. L. Herens, beheerder van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij het bureau van den onder-intend. der 2de kl. der Mol. eil., de 1ste luit.-kw. A. H. Plas, van het bureau van den onder-intend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java; als 2de luit.-kw., de 2de luit. der inf. B. Hendriks; bij het bureau van den onder-intend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java, de onder-intend. der 2de kl. in de Z- en O.-afd. van Borneo S. J. van Coevorden; in diens plaats, de onder-intend. der 2de kl. H. J. Maasland, van het bureau van den onder-intend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java; bij het 12de bat., de 1ste luit.-kwartierm. H. Stutterheim, van het alg. milit. kleedingsmag. te Batavia; als beheerder van het garn.-kleedingsmagaz. te Weltevreden, de 2de luit.-kwartierm. G. J. A. Schotman, van den raad van administr. van het 12de bat.; bij het bureau van den onder-intend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java, de 2de luit.-kwartierm. H. Kits van Heyningen, van het alg. kleedingsmagaz. te Batavia; bij dit magaz., de 2de luit.-kw. C. Kaakebeen, laatstelijk toegevoegd aan de intendance bij de tweede expeditie tegen Adjeh; — bij den geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. J. W. Oosterhoff en A. C. van Beest, resp. van het reconvalescentengesticht te Oenarang en van den geneesk. dienst van Sumatra's westk. en o.; bij het gr. milit. hosp. te Soerabaja, de offic. v. gez. der 2de kl. D. Sigal, van het garn. van Bezoeke; bij het reconvalescentengesticht te Oenarang, de offic. v. gez. der 2de kl. E. C. van Minkelen, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij het garn. te Buitenzorg, de offic. v. gez. der 2de kl. J. M. H. van Dusseldorp, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij den dienst van Sumatra's westk. en o., de offic. v. gez. der 2de kl. dr. J. R. H. van Son, van het garn. te Buitenzorg; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 2de kl. G. B. Lowe, van het garn. te Sumanap; bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. van gez. der 2de kl. D. ten Bosch en W. F. Berghuis van Woortman, beiden van het gr. milit. hosp. te Willem I; bij het groot milit. hosp. te Soerabaja, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. W. F. E. Sikkes; bij het gr.

milit. hosp. te Willem I, de offic. v. gez. der 2de kl. P. J. L. Doring, beiden van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij het hosp. te Padang, de apoth. der 3de kl. F. W. van Vogelpoel, van het gr. milit. hosp. te Willem I; — bij het wapen der inf., bij het 1ste bat., de 1ste luit. H. A. Calkoen, van het 9de bat.; — bij het 2de bat., te Willem I, de luit.-kol. L. de Paauw, van het garn.-bat. van Celebes en o.; — bij het 3de bat., de 1ste luit. H. L. de Haas en de 2de luit. J. C. M. Wijmer, beiden van het 13de bat.; de kapits. J. Zwang, M. van der Laan en A. J. Ludwig, de beide eersten van het 3de en de laatste van het 12de bat.; — bij het 4de bat., resp. de 1ste luits. J. J. Friese en A. Evenwel, van het 9de en 12de bat.; — bij het 5de bat. te Banjoe-Biroe, de kapit. D. H. P. Andreae, van het 3de bat.; — bij het 6de bat., de 1ste luit. H. J. Dauzon en de 2de luit. B. J. Bucker, resp. van het 11de en 13de bat.; de 1ste luit. B. C. van de Sande, van het 11de bat.; — bij het 7de bat., de kapit. J. A. W. Auferheyde, van het 8ste bat.; de kapit. G. P. Eijken, van het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo; — bij het 8ste bat., de kapit. A. Bardok, van het 7de bat.; — bij het 9de bat., de 1ste luit. D. A. Flier, en de 2de luits. G. F. Soeters en J. van Hartingsveld, resp. van het 7de. 4de en 8ste bat.; — bij het 11de bat., de 2de luit. G. H. L. F. C. Ilgen, van de garn.-comp. der Lampongsche distr.; — bij het 12de bat., de kapit. J. A. Vetter en de 1ste luit. F. G. W. Baptist, resp. van het 1ste bat. en van het garn.-bat. der W.-afd. van Barneo; de 2de luit. J. H. van Ouwerkerk, onlangs uit Nederland aangekomen; de 2de luit. W. T. van der Mijll Dekker, van het 1ste bat.; de kapit. W. Helderman, van het 16de bat.; — bij het 13de bat., de kapit. J. van der Pauwert, van het garn.-bat. der Mol. eil.; de kapit. W. J. J. Rijnders, van het 12de bat.; de 1ste luit. J. F. T. Major, van het 3de bat.; — bij het 15de bat., de 2de luit. W. J. van Stockum, van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen; — bij het 16de bat., de 2de luit. H. C. van Stappershoef, van het garn.-bat. van Riouw en o.; — bij het 17de bat., de 1ste luit. A. G. R. Maurenbrecher, van het 3de bat.; — bij het 18de bat., de majoor C. Schäfer; als adj., de 1ste luit. W. F. Braun; de kapits. T. H. Welters en J. H. A. Yssel de Schepper, en de 1ste luits. G. D. Ebell en J. L. Hamel, de eerste laatstelijk souschef van den alg. staf der tweede expeditie tegen Atjeh, de tweede tijdelijk gedetacheerd bij het wapen der genie, de drie volgende van het 11de en de laatste van het 12de bat.; — bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de kapit. J. C. Dockheer en de 1ste luit. C. van Crans, van het 17de en 16de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de 1ste luit. G. J. Turk, van het 12de bat.; als adj. bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de 1ste luit. L. C. Piekkaart, van het bat.; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo, de kapit. J. van Hoogerlinden, van het 7de bat.; bij het kader van het straffdetachment voor inlanders te Ngawi, de kapit. D. M. Kaakebeen, de 1ste luit. F. J. W. van Rooy, de 2de luits. H. F. Meijer, J. F. J. Uelman, H. van Zintel, en als adj., de 2de luit. W. G. Willems, allen van het 8ste bat.; bij het subsist.-kader te Soerabaja, de 1ste luit. W. N. Poth, van het 13de bat.; — bij het wapen der cav., bij het eskadr. te Soerabaja, de 1ste luit. E. M. C. van Mattemburgh, van het detachment cav. te Makassar; — bij het wapen der art., als commandt. der art. van de krijgsmacht te Atjeh, de majoor D. de Graaff, commandt. der art. ter Sumatra's westk. en o.; bij de 6de comp. te Atjeh, de 1ste luit. G. J. van Kooten, van de 9de comp. te Batavia. — bij het wapen der genie, bij den staf der genie te Atjeh, de kapit. W. A. C. de Bloeme, van die te Batavia; bij de comp. min. en sapp. te Atjeh, de 1ste luit. H. Koppen, van de comp. te Willem I; tijdelijk gedetacheerd bij den staf van het wapen, de 1ste luit. A. J. Hamerster, van het 6de bat. inf.; bij het hoofdbureau der genie te Batavia, de 1ste luit. E. Marcella, van den staf der genie te Tebing-Tinggi; bij den staf der genie te Samarang, de 1ste luit. J. H. Bik, van die te Willem I; bij den staf der genie te Magelang, de 1ste luit. E. S. Tieleman, van die te Samarang; — Van het leger in Nederland, bij het wapen der cav. van het leger in Nederl. Indië, de 2de luit. jhr. C. J. H. Meijer, van het 4de reg. huz., en bij het wapen der art. van het leger in Nederl. Indië, de 2de luits. J. P. de Graaff, van het 1ste en P. G. de Bruyn, van het 3de reg. vest.-art. —

Bij het personeel van den geneesk. dienst van het leger in Oost-Indië, tot officier van gezondh. der 2de kl., de Heer J. G. E. Machik.

Eervol ontslagen,

de luit.-kol. der inf. H. W. C. van Stuwe; de 2de luit.-kwartierm. W. K. Toutlemonde; de 2de luit. der inf. jhr. H. Th. Leijssius.

Ingetrokken,

bij het wapen der inf., de overplaatsing van den kapit. J. A. Vetter, van het 1ste bij het 12de bat.

Tweejarig verlof verleend,

aan den kapit.-kwartierm. F. Cortenbach; aan den kapit.-kwartierm. M. van den Bergh; aan de offic. v. gez. der 1ste kl. W. E. de Jong en J. Goslings; aan den kapit. der inf. W. Vasseur; aan den kapit. der inf. G. Lamers; aan den kapit. der inf. A. A. van der Bilt la Motthe; aan den kapit. der inf. C. A. E. Neeb; aan den kapit. der inf. W. J. J. Rijnders; aan den 1sten luit. der inf. J. J. W. van den Brock; aan den 1sten luit. der inf. F. E. Hartmann; aan den 1sten luit. der inf. H. T. O. Köppelmann; aan den kapit. der art. W. Broese van Groenou.

Vergunning om naar Nederland terug te keeren,

aan den offic. v. gez. der 2de kl. van het Ned. leger W. van Dusseldorp.

Oorerleden.

De kapit. der inf. P. J. Meijboom, op reis naar Nederland, aan boord van het schip *Noach III*, den 23sten Maart 1874; de 2de luit. der inf. A. Holland, te Weltevreden, den 16den October 1874; de magazijnm. der 3de kl. H. F. F. R. Lange, te Soerabaja, den 20sten October 1874.

BIJLAGE V.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 5.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Maart—25 April 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Bij den grooten staf, tot kolonel: de luit.-kolonel jhr. W. J. A. Storm de Grave, van dien staf, adj. van Z. M. Bij den provincialen staf, tot majoor provincialen adjud. in Utrecht: de kap. J. F. van Regteren, van het 6de reg. inf. Bij den plaatselijken staf, tot kolonel plaatselijken commandt. van de 2de kl. te 's Hertogenbosch: de luit.-kolonel J. A. Halfmouw, van het 1ste reg. inf.; tot plaatsel. adjud. der 2de kl. te Amersfoort: de 1ste luit. op nonactiviteit P. van Eijk. — Bij het wapen der inf. Bij den staf van het wapen, tot kolonel: de luit.-kol. F. J. Pfeiffer, van dien staf, chef van het bureau personeel en militaire zaken bij het D. v. O. Bij het 1ste reg. inf., tot luit.-kol.: de majoor A. C. J. de Favauge, van het 6de reg. inf.; tot adj.: de 1ste luit. H. L. Nepper, van het korps. Bij het 2de reg. inf., tot kolonel: de luit.-kol. P. J. de Vassy, commandt. van het korps. Bij het 3de reg. inf., tot kapit. van de 1ste kl.: de kapit. van de 2de kl. H. J. Opscholtens, van het korps. Bij het 4de reg. inf., tot kapit. van de 1ste kl.: de kapits. van de 2de kl. J. J. Logger en G. L. Sterk, beiden van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. J. G. A. Ingenluijff en J. A. C. Apol, beiden van het korps. Bij het 5de reg. inf., tot kapit. van de 1ste kl.: de kapit. van de 2de kl. H. Kroon, van het korps. Bij het 6de reg. inf., tot majoor: de kapit. Y. Riet-hagen, van het korps; tot kapit. van de 2de kl.: de 1ste luit.-adj. P. Klercq, van het 1ste reg. inf., en de 1ste luits. C. J. Koolhaas en G. T. C. Callenfels, beiden van het reg. gren. en jagers. Bij het 7de reg. inf., tot kapit. van de 2de kl.: de 1ste luit. G. A. W. C. baron van Hemert tot Dingshof, van het reg. gren. en jagers. — Bij het korps ing., min. en sapp., tot kolonel: de luit.-kols. F. A. Vaillant en J. P. Holtschue, beiden van het korps, laatstgenoemde chef van het bureau materieel der genie bij het M. v. O.; tot luit.-kol.: de majoors H. L. de Wijs en H. van Assendelft de Coningh, beiden van het korps; tot majoor: de kapits. jhr. L. J. van Teylingen en F. H. Ampt, beiden van het korps; tot

kapit. van de 1ste kl.: de kapits. van de 2de kl. R. Sturms en F. M. van Panthaleon baron van Eek, beiden van het korps; tot kapit. van de 2de kl.: de 1ste luits. A. E. André de la Porte en H. van 't Sant, beiden van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luits. C. J. Suijders, P. de Bruin en K. F. B. van Nouhuys, allen van het korps, eerstgemelde thans voor den tijd van 2 jaren gedetacheerd bij het leger in Nederlandsch-Indië; tot commandt. in het 1ste genie-commandement, de gener.-majoor S. H. Mossel, van de 3de stelling der genie; in het 2de genie-commandement, de kol. F. A. Vaillant, van de 5de stelling der genie; in het 3de genie-commandement, de luit.-kol. G. Kuyper Hz., van de 6de stelling der genie; in het 4de genie-commandement, de majoor J. F. van Hanswijk, van de 7de stelling der genie; in het 5de genie-commandement, de luit.-kol. H. L. de Wijs, van de 9de stelling der genie; in het 6de genie-commandement, de luit.-kol. H. van Assendelft de Coningh, van de 10de stelling der genie; in het 7de genie-commandement, de luit.-kol. A. Tutein Nolthenius, van de 2de stelling der genie; in het 8ste genie-commandement, de majoor P. Stolk, van de 4de stelling der genie; in het 9de genie-commandement, de majoor F. P. Klijnsma, van de 11de stelling der genie. — Bij het korps mariniers, tot 2den luit.: de sergn. L. H. J. L. Vogelvanger en J. M. Ripping, beiden van het 6de, alsmede C. M. E. R. C. van Bose en A. P. Timmers; beiden van het 8ste reg. inf. — Den rang verleend van ritmeester, aan den gepens. 1sten luit. H. P. C. de Pauw Gerlings.

Overgeplaatst.

Bij het 1ste reg. inf., de 2de luit. C. van Lente, van het 7de reg. inf. Bij het 4de reg. inf., de 2de luit. H. A. Potter, van het 2de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., de kapit. G. J. P. D. Muller, van het 7de reg. inf. Bij het reg. veld-art., de 2de luit. jhr. A. J. B. Six, van het 2de reg. vest-art. Bij het wapen der art. van het leger in Oost-Indië, de 2de luit. P. H. Opzoomer, van het 3de reg. vest-art.

Verplaatst.

Van Wierickerschans naar Amsterdam, de kapit. plaatsel. adjud. der 1ste kl. F. C. H. L. van Erkelens; van Amersfoort naar Wierickerschans, de 1ste luit. plaatsel. adjud. der 2de kl. F. Pronk; van de divisie Koninkl. maréchaussée van Limburg naar die van Noord-Brabant en Zeeland, de 1ste luit. G. A. Prins; van de divisie Koninkl. maréchaussée van Noord-Brabant en Zeeland naar die van Limburg, de 2de luit. F. F. E. Alard; van Hellevoetsluis naar 's Bosch, de 2de luit. der genie N. Kuilenburg.

Bestemd,

tot eerstaanw. ingenieur te Utrecht, de majoor jhr. L. J. van Teijlingen, eerstaanw. ingen. te Maastricht; te Amsterdam, de majoor F. H. Ampt, eerstaanw. ingen. te Deventer; te Maastricht, de kapit. W. F. H. van Riemsdijk, werkzaam te Helder; te Nijmegen, de kapit. J. F. H. Boonacker, eerstaanw. ingen. te Hellevoetsluis; te Zwolle, de kapit. A. Jentink, eerstaanw. ingen. te Breda; te Hellevoetsluis, de kapit. P. A. T. Havelaar, werkzaam te Utrecht; te Groningen, de kapit. W. Schuurman, eerstaanw. ingen. te 's Bosch.

Eervol ontheven,

en zulks met 1 September e.k., van zijne betrekking bij de K. M. A., de 1ste luit. der genie J. W. Kaiser, werkzaam bij de K. M. A. Van zijne detachering bij de torpedo-compagnie, de 2de luit. G. A. Jong, van het 2de reg. vest-art.

In functie gesteld,

bij het 7de reg. inf., de 1ste luit. E. E. Otken, van het leger in Oost-Indië, bestemd om bij het leger hier te lande te worden gedetacheerd. — Met 1 Mei a.s. onderling van standplaats veranderd, de majoor H. A. Fransmann en J. J. Collard, beiden van het 1ste reg. vest-art.

—

Gedetacheerd.

Bij de art., stapel- en constr.-magaz., de 1ste luit. S. J. van Nooten, van het 3de reg. vest.-art.

Van gedetacheerd terug.

en weder bij het leger hier te lande ingedeeld, de offic. van gezondh. der 1ste kl. J. van Dorsten, en de offic. van gezondh. der 2de kl. L. B. E. Ledeboer, beiden gedetacheerd geweest bij het leger in Oost-Indië; bij het 1ste reg. vest.-art., de 1ste luit. der art. P. de Wijs, gedetacheerd geweest bij het leger in Oost-Indië.

Op nonactiviteit gesteld.

De kapit. A. P. Scheltus, van het 6de reg. inf.: de 2de luit. C. van Dura, van het 3de reg. inf.

Gepensionneerd.

De kolonel E. A. Del Campo genaamd Camp, van het korps ing., min. en sapp., commandt. in de 1ste stelling der genie, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de luit.-kolonel A. J. C. de Bruijn, van het korps ing., min. en sapp.; de majoor E. W. C. C. Storm de Grave, provinc. adj. in Utrecht, onder toekenning van den rang van luit.-kolonel; de kapit. F. F. Graafland, van de divisie Koninkl. maréchaussée, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag.

Overleden.

De kapit. D. J. Eerkens, van het 8ste reg. inf.; de 1ste luit. A. W. Lex Raaven, plaatsel. adj. der 2de kl. te Amsterdam; de 1ste luit. A. C. P. A. Guyot, van het 3de reg. inf.

---

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij de milit. administr., tot 2den luit.-kwartierm., de sergn. der inf. J. H. Koensz, B. D. Bosscher en C. J. Smith, de sergn. der art. J. E. van Schaik, G. P. van der Waart van Gulik en P. van Exter, de sergt. der inf. H. P. E. E. van der Smissen, de sergt.-maj. der inf. F. W. van Dieren, de sergt. der art. J. H. A. Albrecht en de sergt.-maj. der art. J. van der Plank; tot 2den luit.-kwartierm. B. J. van de Weide; tot milit. ambt. 2de kl. G. W. Anthonysz, thans op wachtgeld. — Bij het personeel van den geneesk. dienst in Oost-Indië, tot offic. van gezondh. 2de kl., de Heer V. B. Peeters.

Bevorderd.

Tot luit.-gener. en commandt. van het leger in Ned. Indië, de gener.-maj. G. P. de Neve; — bij de milit. adm., tot kapit.-kw., de 1ste luit.-kw. A. F. L. G. H. van den Steen van Ommeren, tot 1sten luit.-kw., de 2de luit.-kw. L. J. A. Verbrugge; — bij den geneesk. dienst, tot dirig. offic. v. gezondh. der 1ste kl., die der 2de kl. dr. L. J. de Roock; tot dirig. offic. v. gez. der 2de kl., de offic. v. gez. der 1ste kl. F. Perk; — bij het wapen der inf., tot luit.-kol., de majoors, J. G. H. Grooss, F. P. Cavaljé (met verlof in Nederland), W. J. J. Docters van Leenwen en M. A. E. Phaff; tot majoor, de kapits. F. W. Meijer, H. L. F. de Jacquier de Lompriet en A. J. H. Lubeck; tot kapit., de 1ste luits. J. Schori, H. H. G. Franssen, J. H. van den Broek, K. H. Harbord, L. A. T. Nil, J. W. D. Filet, W. F. A. Lindwurm en G. A. Vogel; tot 1sten luit., de 2de luits. J. J. L. A. Stutzer, J. W. J. Hofman, S. Boom, T. H. A. C. Platte, J. A. T. van Beek, W. E. Tenta, L. A. Deibert, P. A. van Berlo, A. F. d'Arnaud Gerkens en J. G. A. Bischoff.

Geplaatst.

Bij het Dept. v. O., de gen.-maj. G. P. de Neve, laatstelijk chef van den staf der 2de expeditie tegen het rijk van Atjeh; — bij de milit. administr., bij den onderintend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java, de onderintend. der 2de kl. H. W. C. Brederode, van verlof uit Ned. terug; bij het bureau van den onderintend. der 1ste kl. in de milit. afd. op Java, de 2de luit.-kw. P. van Exter; bij den raad van adm. van het 7de bat., de 2de luit.-kw. J. H. A. Albrecht; bij den raad van adm. der art. te Weltevreden, de 2de luit.-kw. G. P. van der Waart van Gulik; bij den raad van adm. van het subsist.-kader te Batavia, de 2de luit.-kw. B. J. van der Weide; bij den raad van adm. van het subsist.-kader, de 2de luit.-kw. J. H. Koensz; bij het bur. van den onderintend. der 2de kl. van Celebes en o., de 2de luit.-kw. H. P. E. E. van der Smissen; bij de intendance der krijgsmacht te Atjeh, de 2de luits.-kw. B. D. Bosscher en J. van der Plank; bij den raad van adm. te Medan, de 2de luit.-kw. J. E. van Schaik (deze allen tot dien rang benoemd); bij den raad van adm. van het 13de bat., de 2de luit.-kw. J. H. van Baar van Slangenburgh; bij het bureau van den onderintend. der 2de kl. van Banka, de 2de luit.-kw. H. Prins; bij het hosp. te Padang, de 2de luit.-kw. J. D. P. Soeterik; bij den raad van adm. te Makassar, de 2de luit.-kw. D. J. Caminha; bij den raad van adm. te Amboina, de 2de luit.-kw. R. M. T. A. Kempers (de vijf laatsten onlangs uit Ned. aangekomen); — bij den geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. J. B. A. K. Wolff en J. M. E. Kunert; bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. der 2de kl. F. S. J. Piéror; bij dat te Soerabaja, de offic. v. gez. der 2de kl. C. Weintraub; bij het garn. te Salatiga, de offic. van gez. der 2de kl. G. H. Klosser; bij den dienst ter Sumatra's westk. en o., de offic. van gez. 2de kl. L. Prochniek; bij den dienst ter Z.- en O.-afd. van Borneo, de offic. v. gez. der 2de kl. v. Kobler (deze allen uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst in O.-I.); bij het tijdelijk hosp. te Batoe-Poelis, de offic. v. gez. der 1ste kl. P. S. A. van Dura, van verlof uit Ned. terug; — bij het wapen der inf., bij het 1ste bat., de 2de luit. J. J. Bos, uit Ned. aangekomen; bij het 16de bat., als adj., de 1ste luit. J. H. V. Popp, van het bat.; bij het 11de bat., de kap. G. A. Kal, van verlof uit Ned. terug; bij het 5de bat., de 2de luit. L. van Haften; bij het 6de bat., de 2de luit. baron W. van Heeckeren van Molecaten; bij het 11de bat., de 2de luit. J. C. P. Mossel; bij het garn.-bat. van Celebes en o., de 2de luit. R. Bakkers (de vier laatstgenoemden uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst in O.-I.); bij het 13de bat., de majoor O. H. J. Muller, van verlof uit Ned. aangekomen.

Overgeplaatst.

Bij den gewestel. en plaatsel. staf, als bivakcommandt. van Kotta-Radja en voorwerken, de luit.-kol. K. W. H. de Coenens, pl. commandt. te Soerabaja; — als directeur van de milit. school te Meester Cornelis, de kapit. A. S. J. van Kesteren; chef van den staf in de 3de milit. afd. op Java, met bepaling dat hij als zoodanig bij zijn wapen blijft gevoerd à la suite; — bij de milit. administr., bij het bureau van den intend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java, de onderintend. der 2de kl. C. Führi, van het bureau van den onderintend. der 1ste kl. te Atjeh; bij het bureau van den onderintend. der 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java, de 2de luit.-kw. A. van Kaathoven, van den raad van adm. te Amboina; bij het bureau van den onderintend. der 1ste kl. in de 3de milit. afd. op Java, de onderintend. der 2de kl. S. J. van Coevorden, van het bur. van den onderintend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java; bij den raad van adm. te Willem I, de 1ste luit.-kw. W. O. van der Sluys Veer, van den raad van adm. te Bandjermasin; als beheerder van het gr. milit. hosp. te Soerabaja, de kapit.-kw. C. Dekker, van den raad van adm. te Willem I; bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de 1ste luit.-kw. G. M. A. Gobeë, van den raad van adm. van het subsist.-kader te Samarang; als beheerder van het garn.-kleedingsm. te Willem I, de 1ste luit.-kw. M. Willemstijn, van het bureau van den onderintend. der 1ste kl. in de 2de milit.

afd. op Java; als beheerder van het garn.-kleedingsm. te Soerabaja, de 1ste luit.-kw. G. H. K. Fuhrop, van den raad van adm. te Makassar; — bij den geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. der 1ste kl. G. A. P. van Steenvelt, van den dienst te Atjeh; bij den dienst ter Sumatra's westk. en o., de offic. v. gez. der 2de kl. F. de Boer, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 1ste kl. dr. W. J. de Meijer, en die der 2de kl. W. Smith en J. von Kiss, resp. van het gr. milit. hosp. te Samarang en van den dienst ter Sumatra's westk. en o.; bij den dienst ter Sumatra's westk. en o., de offic. van gezondh. der 2de kl. M. L. Cannegieter, van het garn. te Anjer; bij het tijdelijk hosp. te Batoo-Toelis, de offic. v. gez. der 2de kl. J. Paré, van den dienst te Atjeh; bij den dienst ter Sumatra's westk. en o., de dirig. offic. v. gez. der 2de kl. E. F. J. van Kappen, van het tijdelijk hosp. te Batoo-Toelis; bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de apoth. 3de kl. J. E. Hekmeijer, van het hosp. te Padang; — bij het wapen der inf., bij het 1ste bat., als adj., de 1ste luit.-adj. G. A. Vogel, van het 9de bat.; — bij het 3de bat., de luit.-kol. C. B. H. van Deutekom, de 1ste luit. E. G. T. von Ende en de 2de luit. G. A. Herklots, resp. van het garn.-bat. van Banka, van het 15de en 12de bat.; — bij het 4de bat., de 1ste luit. F. A. Egter, van het 2de bat.; de luit.-kolonel M. C. E. Ruempol, van het 6de bat.; — bij het 5de bat. (te Atjeh), als adj., de 2de luit. A. G. Popelier, van het 3de bat.; — bij het 6de bat. (te Atjeh), de 1ste luit. F. J. Resner, van het 12de bat.; — bij het 7de bat., de majoor A. J. H. Lubeck, van het 6de bat.; de kapits. W. F. A. Lindwurm en G. A. Vogel, beiden van het 1ste bat.; — bij het 9de bat., de 1ste luit. Th. Soeterik, van het 12de bat., als adj., de 1ste luit.-adj. M. Harbach, van het 1ste, en de 2de luit. J. T. van den Boom, van het 12de bat.; — bij het 11de bat., de majoor E. V. Jeltens en de kapit. L. E. Zegers, resp. van het 9de en het garn.-bat. van Banka; de kapits. J. G. Jansen en K. H. Darbord, resp. van het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo en het garn.-bat. van Banka; — bij het 12de bat., de kapit. F. van Haften, en als adj., de 1ste luit.-adj. J. G. Blanken, eerstgemelde laatstelijk souschef van den staf te Atjeh, en laatstgenoemde van het 2de bat.; de kapits. J. T. Scheltema en M. Segor, resp. van het 6de bat. en adjoint van den alg. staf van de 2de expeditie tegen het rijk van Atjeh; de kapits. J. H. van den Broek, W. A. Albrecht en de 1ste luit. H. B. van Dam, de eerste tijdelijk gedetacheerd bij de genie, de tweede van het 10de bat. en de laatste van het subsist.-kader te Batavia; — bij het 13de bat., de 1ste luit. W. V. van Erp, tijdelijk gedetacheerd geweest bij den staf van het wapen der genie; de 2de luit. P. Ahlers, van het 3de bat.; de kapit. H. H. G. Franssen, van het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo; — bij het 14de bat., de kapit. P. H. H. Routs, van het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo; de kapits. P. C. Gaal en J. F. A. Noman, resp. van het 2de en 6de bat.; — bij het 15de bat., de kapit. J. W. D. Filet, van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o.; — bij het 16de bat., de 2de luit. H. Half, van het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en o.; de 2de luit. T. van der Zee, van het 2de bat.; de kapit. J. Groesbeek, van het 15de bat.; — bij het 17de bat., de 1ste luit. G. H. Slot, van het 3de bat.; — bij het 18de bat., de kapit. M. C. H. Bijleveld, de 1ste luit. W. J. N. Bosboom, E. K. A. de Neve en de 2de luit. B. L. Hagedoorn, van het 12de bat.; — bij het garn.-bat. der 2de milit. afd. op Java, de kapit. A. J. de Graaff, van het 11de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de kapit. F. A. M. J. baron van Voorst tot Voorst, van het 7de bat.; bij het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en o., de 2de luit. W. Munniks de Jongh, van het 16de bat.; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de kapit. L. H. de Grijs, van het 14de bat.; bij het garn.-bat. van Riouw en o., de kapit. J. A. W. Aufderheide, van het 7de bat.; bij het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo, de kapit. J. Schori, van het 2de bat.; bij het subsist.-kader te Batavia, de 2de luit. D. R. F. van Haften, van het 11de bat.; — bij het wapen der art., bij het materieel, als adjunct van den commandt. der art. in de 3de milit. afd. op Java, de 1ste luit. J. H. ter Spill, van het personeel; bij de 15de comp. te Willem I, de 1ste luit. J. C. van Dordt, van de 3de comp. te Atjeh; bij de 11de comp. te Atjeh, de kapit. P. E. Reese,

van de 18de comp. te Batavia; — bij den staf der genie te Samarang, de 1ste luit. V. Levyssohn, van dien te Willem I; bij den staf der genie te Padang, de 1ste luit. H. J. Bijleveld, van dien te Atjeh; bij den staf der genie te Atjeh, de 1ste luit. A. F. Swaan, van dien te Padang; bij den staf, de 1ste luit. P. van den Blijk, van het korps min. en sapp.; tijdelijk gedetacheerd bij het korps min. en sapp. de 1ste luit. J. L. van der Schoor, van het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. v. Borneo.

Eervol ontslagen,

de milit. apoth. der 3de kl. J. B. Nagelvoort; de 1ste luit. der inf. C. C. F. J. Hirschmann; de majoor de inf. C. J. Knoote, onder toekenning van den titul. rang van luit.-kolonel, de milit. apoth. der 2de kl. A. Machielse.

Ingetrokken,

bij het wapen der inf., de overplaatsing van den kapit. F. C. L. van Baay, van het 7de bij het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo; bij het wapen der genie, de overplaatsing van den 1sten luit. J. H. Bik, van den staf der genie te Willem I naar dien te Samarang; de overplaatsing van den offic. v. gez. 2de kl. W. Smith, bij den dienst te Atjeh; de overplaatsing van den kapit. jhr. O. Z. Trip, bij het 8ste bat.

Op nonactiviteit gesteld,

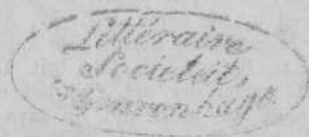
De onderintend. der 1ste kl. J. Milder, van verlof uit Ned. terug.

Tweejarig verlof verleend,

aan den luit.-kol. der inf. J. G. van Thiel; aan den onderintend. der 2de kl. C. V. Z. Vissers; aan de kapits. der inf. jhr. H. Bowier, A. W. H. Perelaer, W. de Kroes, W. K. Staats; aan den kapit. der art. G. E. C. Guffroy; aan de 1ste luits. der inf. O. H. L. Nieuwenhuyzen, W. Stoop en J. G. Blanken; aan den offic. v. gez. der 2de kl. dr. J. R. H. van Son.

Overleden.

De kapit. der inf. H. T. F. van Sijll, te Willem I, den 6den November 1874; de 1ste luits. der inf. H. J. E. van der Putten, te Willem I, den 15den November 1874; F. A. Begemann, te Kotta-Radja, den 6den November 1874; de 2de luits. der inf. H. J. Kikkert Schotborgh en J. C. van der Pol, beiden te Kotta-Radja, de eerste den 2den en de tweede den 19den November 1874.

BIJLAGE VI.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 6.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 April—25 Mei 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Tot Minister van Oorlog: de kolonel H. J. Enderlein, commandt. in de Nieuwe Hollandsche waterlinie bezuiden de Lek. Bij den grooten staf, tot kolonel: de luit.-kol. L. R. J. A. Roosmale Nepveu, van dien staf. Bij den generalen staf, tot kolonel: de luit.-kol. J. M. van der Star, van dien staf. Tot chef der topographische inrichting, de luit.-kol. W. Roloff, van den generalen staf; tot luit.-kolonel: de majoor A. J. W. van der Schrieck, van dien staf; tot majoor: de kapit. W. K. L. van Helden van dien staf; tot kap. van de 1ste kl.: de kapit. van de 2de kl. A. Kool, van dien staf. Bij den provincialen staf, tot luit.-kol.: de majoor F. K. H. M. van Vugt, prov. adj. in Noord-Brabant. Bij het wapen der inf., tot kap. van de 2de kl.: de 1ste luit. J. Joha, van het wapen der inf., gedetacheerd bij het leger in Oost-Indië. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. van de 2de kl.: de 1ste luits. F. A. de Perponcher, van het reg. grenad. en jagers en A. Laféber, van het 4de reg. inf. Bij het 2de reg. inf., tot 1sten luit.: de 2de luit. J. F. Wrede, van het korps. Bij het 5de reg. inf., tot 1sten luit.: de 2de luit.-adj. H. C. Brandt, van het korps. Bij het 7de reg. inf., tot kap. van de 1ste kl.: de kap. van de 2de kl. T. J. Koentz, van het korps. — Bij het wapen der cav. Bij den staf van het wapen, tot ritm. der 1ste kl.: de ritm. der 2de kl. J. C. Rijnbende, van dien staf. Bij het 2de reg. huz., tot ritm. der 2de kl.: de 1ste luit. J. F. van Moorsel, van het 1ste reg. huz. Bij het 3de reg. huz., tot 1sten luit.: de 2de luit. E. F. C. H. J. baron van Tuyll van Serooskerken, van het 3de reg. huz. Bij het 4de reg. huz., tot maj.: de ritm.-adj. E. L. H. van Lanschot Hubrecht, van het 2de reg. huz.; tot 1sten luit.: de 2de luit. M. R. Hamming, van het korps. — Bij het wapen der art., tot 1sten luit.: de 2de luit. J. M. K. Bisdom, van het wapen der art., thans tijdelijk gedetacheerd bij het leger in Oost-Indië; de 2de luit. J. R. de Wolff, van het wapen der art., thans tijdelijk gedetacheerd bij de landmacht in West-Indië. Bij den staf van het

wapen, tot gener.-maj. en de werkzaamheden aan hem opgedragen verbonden aan de betrekking van secretaris-generaal bij het D. v. O.: de kol. H. E. W. Rodi de Loo, van den generalen staf; tot kolonel en commandt. der Nieuwe Hollandsche waterlinie bezuiden de Lek: de luit.-kol. H. J. W. Westenberg, van het 1ste reg. vest.-art.; tot kolonel: de luit.-kol. H. Onnen, van dien staf; tot luit.-kol., directeur der art.-, stapel- en constr.-magaz.: de majoor P. H. J. A. de Booij, van het 2de reg. vesting-art.; tot kapit. van de 1ste kl.: de kapit. van de 2de kl. W. Irisch Stephenson, van dien staf; tot kapit. van de 2de kl.: de 1ste luit. P. van der Burg, van dien staf; tot 1sten luit.-magazijnm. der art. van de 2de kl.: de 2de luit. J. Scheppers, magazijnm. der art. van de 3de kl. te Wierickerschans; tot 2den luit.-magazijnm. der art. van de 3de kl. te Neuzen: de serg. G. M. C. C. Gerlach, van het 1ste reg. vest.-art. Bij het reg. veld-art., tot commandt.: de kolonel K. H. van Diepenbrugge, commandt. van het 2de reg. vest.-art.; tot maj.: de kapit. G. G. A. Schwartz, van het korps; tot instruct.: de kapit. H. Ramaer, van het korps; tot kapit. van de 1ste kl.: de kapit. van de 2de kl. J. La Grappe Dominicus, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. J. C. Fabius, van het korps. Bij het 1ste reg. vest.-art., tot luit.-kol.: de majoor J. J. Collard, van het korps; tot majoor: de kapit.-adj. J. W. J. Zegers Rijser, van het reg. veld-art.; tot kapit. van de 2de kl.: de 1ste luits. H. Nieuwenhuys, van het 2de en E. A. F. baron Creutz, van het 3de reg. vest.-art.; tot 1sten luit.: de 2de luits. J. E. P. H. van Panhuys, H. F. L. Janssen en M. J. Boeije, allen van het korps. Bij het 2de reg. vest.-art., tot kol. en commandt.: de luit.-kol. J. H. Frankamp, van het 3de reg. vest.-art.: tot majoor: de kapit. F. M. Collard, van het korps; tot kapit. van de 1ste kl.: de kap. der 2de kl. P. J. In de Betou, van het korps; tot kapit. van de 2de kl.: de 1ste luit. J. G. U. Schoch, van het reg. veld-art.; tot 1sten luit.: de 2de luit. C. R. van Steenes, van het korps. Bij het 3de reg. vest.-art., tot luit.-kol.: de majoor C. J. van Orsoy Veeren, van het reg. veld-art.; tot majoor: de kapit. R. C. van Onselen, van het korps; tot kapit. van de 1ste kl.: de kapit. van de 2de kl. L. E. W. de Munnick, van het korps; tot kapit. van de 2de kl.: de 1ste luits. P. H. C. Engelenberg, van het reg. veld-art., J. P. Rijshouwer, van het 3de reg. vest.-art., alsmede F. G. A. Scherer, van den staf der art. Bij het reg. rijdende art., tot luit.-kol.: de majoor F. F. Steenberghe, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. jhr. W. J. P. van den Bosch, van het korps.

Overgeplaatst.

Bij het 5de reg. inf., de 2de luit. B. M. Leussen, van het 3de reg. inf. Bij het 6de reg. inf., de 2de luit. J. F. Oberholzer, van het 4de reg. inf. Bij het 7de reg. inf., de 1ste luit. A. Stokhuyzen, van het 6de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., de kapit. W. K. F. Meijer, van het 1ste reg. inf.; de 2de luit. R. baron van Heeckeren van Molecaten, van het 7de reg. inf. — Bij het 3de reg. huz., de majoor E. Visser, van het 4de reg. huz. — Bij het reg. veld-art., de kapits. R. H. Eijssonius de Waal en J. van Lelyveld, beiden van het 1ste reg. vest.-art. Bij het 1ste reg. vest.-art., de kapit. H. P. C. Engelenberg, van het 3de reg. vest.-art. — Bij het korps ing., min. en sapp. van het leger hier te lande, de 2de luit. der genie P. C. J. Noorduyn, van het leger in Oost-Indië. — Bij het wapen der Koninkl. maréchaussée en wel hij de divisie van Noord-Brabant en Zeeland, de 1ste der cav. van het leger in Oost-Indië jhr. J. A. Boreel de Mauregnault, gedetacheerd bij het leger hier te lande en ingedeeld bij het 4de reg. huz.

Verplaatst.

Van Leiden naar 's Hage, de majoor J. J. C. baron Taets van Amerongen, van het reg. veld-art.

Geplaatst.

Te Leiden, de majoor G. C. A. Schwartz, van het reg. veld-art.

—

Ter beschikking gesteld van het D. v. O.

De generaal-majoor A. W. P. Weitzel, van den staf der inf.

Eervol ontheven,

op de meest eervolle wijze, van de werkzaamheden verbonden aan de betrekking van secretaris-generaal bij het D. v. O., en zulks onder dankbetuiging voor de langdurige en gewichtige diensten door hem in die betrekking aan het leger en den lande bewezen, de hoofd-intendant (generaal-majoor) H. Hardenberg, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. — Van de betrekking van instructeur, de kapit. C. L. Doorman, instruct. bij het reg. veld-art. — Van het materieel te Naarden, de kapit. L. R. baron Taets van Amerongen, van het 1ste reg. vest-art. — Van het materieel te Dordrecht, de kapit. S. J. A. de Quertenmont, van het 3de reg. vest.-art.

Bestemd,

tot chef van den staf der 1ste divisie inf., de majoor W. K. L. van Helden, van dien staf.

In activiteit gesteld,

bij het 3de reg. inf., de 2de luit. der inf. op nonactiviteit H. J. van Batenburg.

Gedetacheerd,

bij de inspectie van draagbare wapenen, de 1ste luit. P. de Wijs, van het 1ste reg. vest.-art.

Van gedetacheerd terug,

en weder bij het leger hier te lande ingedeeld, de officier van gezondh. der 2de kl. J. M. W. van Dusseldorp, gedetacheerd geweest bij het leger in Oost-Indië.

Eervol ontslag verleend,

als Minister van Oorlog, aan den generaal-majoor A. W. P. Weitzel, met dankbetuiging voor de vele en gewichtige diensten door hem aan den Koning en den lande bewezen.

Op nonactiviteit gesteld.

De kapit. H. H. T. Walter, van het 1ste reg. inf.; de kapit. J. Delfos den Doren, van het 8ste reg. inf.; de kapit. D. W. van Walcheren, van het reg. veld-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de officier van gezondh. der 2de kl. H. A. de Jongh, van het 1ste reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Gepensionneerd.

De kolonel M. W. G. de Man, commandt. van het reg. veld-art.; de luit.-kol. L. S. R. Sessler, van den staf der art., directeur der art-, stapel- en constr.-magazijnen, onder toekenning van den rang van kolonel; de maj. G. N. Ninaber, van het 3de reg. vest.-art.

Overleden.

De majoor J. F. H. van Heumen, van het 3de reg. huz.

Vergunning verleend,

aan den kapit. J. W. Bergansius, van den staf der art., tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder der Dannebrogssorde 3de kl., hem door Z. M. den Koning van Denemarken geschonken.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

djudant van den Gouverneur-Generaal en intendant der gouvernementshôtels, de luit.-kol. der art. C. M. J. W. Rijnen, van verlof uit Ned. teruggekeerd; tot 2den luit., de sergeanten J. J. K. Enthoven, F. P. A. Mollinger, A. E. N. B. Otken, C. Sandt van Nooten, C. C. A. Keyzer, G. J. H. van Onsenoord, de adj.-onderoffic. G. M. A. Walpot en de sergt.-majoor J. B. Bartels.

Bevorderd.

Bij den milit. geneesk. dienst, tot apoth. der 1ste kl. die der 2de kl. H. Plasberg. — Bij het wapen der inf., tot majoor, de kapits. A. S. J. van Kesteren en W. H. van de Pol; tot kapit., de 1ste luits. J. A. Woutersz, L. F. M. Schulze, C. M. Slange, H. J. Dauzon, D. P. Bouwman, J. C. Krak en P. J. Gaberel; tot 1sten luit., de 2de luits. F. Godin, J. van den Bosch, T. C. A. Elbers, H. G. Willems, C. H. Apol, A. J. Tengbergen, H. Kuhn, W. C. Meuleman, F. A. W. Jaeger, D. F. Huyor, F. A. Kleian, B. J. E. Philips, J. H. B. Jager en M. J. Nix. — Bij het wapen der genie, tot kapit., de 1ste luit. L. V. Dingemans.

Geplaatst.

Bij de milit. administr., bij de intendance der krijgsmacht te Atjeh, de 2de luit.-kw. F. W. van Dieren; bij het algem. tevens afd.-kleedingsmagaz. te Batavia, de milit. ambt. der 2de kl. G. W. Anthonysz, laatstelijk op wachtgeld. — Bij het wapen der inf., bij het 2de bat., de 2de luit. A. A. Veenhuizen; bij het 11de bat., de kapit. C. J. van den Vrijhoef en de 2de luits. A. R. Stadnitski en J. W. Sanders, de tweede van verlof uit Ned. terug; de overigen uit Ned. aangek., bestemd voor den dienst in Ned. Indië; bij het 12de bat., de 1ste luits. T. A. de Man en W. J. J. Wijmans, voor den tijd van vijf jaren bij het leger in Ned. Indië gedetacheerd; bij het 13de bat., de 2de luits. D. A. Okhuizen, M. C. F. Cayeux, F. C. Thomson en J. W. Stoutjesdijk, allen uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst in Ned. Indië; bij het 15de bat., de 1ste luit. P. J. Gaberel, van verlof uit Ned. terug.

Overgeplaatst.

Bij het Dept. v. O., in de betrekking van milit. ambt. der 2de kl., bij de 6de afd. van het Dept., de milit. ambtenaar J. C. Blom, thans expeditie bij de 4de afd. van het Dept.: bij de 5de afd. (milit. administr.). de 1ste luit.-kw. S. van Vuuren, van het afd.-kleedingsmagaz. te Padang. — Bij den geneesk. dienst, te Atjeh, de dirig. offic. v. gez. der 2de kl. in de 3de milit. afd. op Java P. G. Neeb; bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. M. Munniks de Jongh en de apotheker 2de kl. G. H. Beer; bij het gr. milit. hosp. te Soerabaja, de apoth. der 2de kl. H. Plasberg; bij den dienst ter Sumatra's westk. en o., de offic. v. gez. der 2de kl. J. S. Cremer; bij den dienst in de Z.- en O.-afd. v. Borneo, de offic. v. gez. der 1ste kl. G. A. P. van Steenvelt; bij het hosp. te Makassar, de apoth. der 2de kl. J. van Selms; bij den dienst te Atjeh, de apoth. der 1ste kl. W. J. E. Hekmeijer; bij het gr. milit. hosp. te Soerabaja, de offic. v. gez. der 2de kl. F. F. Lammert en J. A. van der Stok; als dirig. offic. v. gez. der 2de kl. in de 3de milit. afd. op Java, de dirig. offic. v. gez. der 2de kl. F. Perk; bij den dienst in de Z.- en O.-afd. v. Borneo, de offic. v. gez. der 2de kl. G. Fischer. — Bij de milit. administr., als onderintend. der 2de kl. van Celebes en o., de onderintend. C. Führi, van het bur. van den onderintend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java; bij het hosp. te Padang, de 2de luit.-kw. L. Maurer; als beheerder van het garn.-kleedingsmagaz. te Soerabaja, de kapit.-kw. A. J. Brandenburg van der Gonden; als beheerder van het afd.-kl.-magaz. te Padang, de 1ste luit.-kw. G. H. K. Fuhrhop; bij het bur. van den onderintend. der 1ste kl. ter Sumatra's westkust en o., te Padang de 2de luit.-kw. H. L. Diecke; bij den raad van adm. van het mob. bat. barisan van Madura, de 1ste luit.-kw. C. W. van

de Ven. — Bij het wapen der inf., bij het 1ste bat., de 1ste luit. L. A. Deibert, van het 3de bat., en als adj., de 1ste luit. G. H. R. Alewijn, van het 8ste bat.; — bij het 2de bat., de 1ste luitenant P. A. d'Artillact Brill, van het 5de bat. (Willem I); bij het 2de bat., de 1ste luitenant G. H. G. J. L. M. Ruempol; de majoor C. G. H. F. van Schendel, van het 8ste bat.; — bij het 3de bat., de kapit. J. M. van der Groen, de 1ste luits. D. Chericx, J. P. van Vlierden en de 2de luit. J. L. Laceulle, de twee eersten en de laatstgenoemde van het 2de en de derde van het 9de bat.; de kapits. G. A. van Dijk en A. J. Kalf; — bij het 4de bat. (Djokjocarta), de 1ste luit. J. P. van Vlierden, van het 3de bat.; de 2de luit. P. A. Ouwens, van het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java; — bij het 5de bat., de 1ste luit. J. H. Nuysink, van het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java; — bij het 6de bat., de 1ste luits. A. E. Mooijaart en P. van Assen, resp. van het 9de en 2de bat.; de majoor H. W. O. de Bruyn, van het 7de bat.; de 1ste luit. J. H. Roque, van het 3de bat.; — bij het 9de bat., de 2de luit. M. C. L. Langguth, van het 2de bat.; — bij het 11de bat., de 1ste luit. A. F. d'Arnaud Gerkens, van het 3de bat.; — bij het 12de bat., de 1ste luit. G. F. P. van Emmerik en de 2de luit. W. J. Philips, resp. van het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo en het 3de bat.; — bij het 13de bat., de kapit. G. de Bont en de 1ste luit. J. K. Wijmans, eerstgenoemde chef van den staf in de 2de milit. afd. op Java, en laatstgenoemde van het 3de bat.; de 1ste luit. H. A. N. Catenius, van het 2de bat.; — bij het 15de bat., de 2de luits. W. Klatt en H. C. Krijgsman, beiden van het 3de bat.; — bij het 16de bat., de 1ste luits. R. L. Kellermann en W. Boissevain, beiden van het 9de bat.; — bij het garn.-bat. ter Samatra's westkust en o., de 1ste luit. A. Scheltema; van het 15de bat.; bij het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo, de 2de luit. F. A. W. Jaeger, van het subsist.-kader te Batavia; bij het garni.-bat. der Z- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. J. van Vulpen, van het 3de bat.; bij het garn.-bat. van Banka, de 1ste luit. W. J. C. Karlsruven, van het 4de bat.; bij het garn.-bat. in de Z- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. A. van Driem, van het 7de bat.; bij het garn.-bat. van Riouw en o., de 1ste luit. P. H. J. Oosthout; bij het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo, de 2de luit. A. van Leeuwen, van het 3de bat.; bij het garni. der Mol eil. de 1ste luit. A. P. A. Varkevisser, van het 14de bat.; bij de subsist.-comp. te Atjeh, de 1ste luit. L. du Bus de Valempré. — Bij het wapen der art., bij het materieel, als onderconstructeur bij den art.-constr.-winkel te Soerabaja, de 2de luit. H. N. Kuypers, van het personeel. — Bij het wapen der genie, bij den staf der genie te Willem I, de kapit. A. J. J. Staal. — Van het leger in Nederland, bij het wapen der inf. van het leger in Nederl. Indië, de 2de luits. R. K. Steringa, van het 2de, C. K. J. van den Bussche, van het 3de, A. van Veen en H. W. Mortier, beiden van het 7de, en W. H. Ort, van het 8ste reg. inf.

Eervol ontslagen,

op verzoek, als adjudant van den Gouverneur-Generaal, de luit.-kol. der art. J. J. de Rochemont, onder dankbetuiging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten, zijnde hij in activiteit bij zijn wapen teruggekeerd; de kapits. der inf. J. H. van der Schalk en A. C. H. Ahn.

Uit den dienst ontslagen,

de 1ste luit. der inf. J. D. Milder.

Tweejarig verlof verleend,

aan den kolonel der genie A. W. Egter van Wissekerke; aan den militairen apoth. der 1ste kl. J. L. Warnas; aan den 1sten luit. der art. A. Lugt; aan den hoofdintendant der milit. administr. J. H. Mulder; aan den 1sten luit. der inf. G. C. A. de Bruyn; aan den majoor der art. T. J. A. van Zijl de Jong; aan den kapit. der inf. R. H. Clarkson; aan den 2den luit.-kw. bij de milit. administr. P. A. Jung.

Vergunning om naar Nederland terug te keeren,

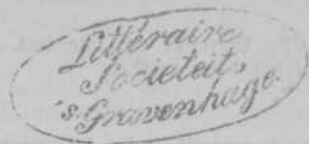
aan den voor den tijd van twee jaren bij het wapen der genie van het Ned-Indisch leger gedetacheerden 1sten luit.-ingenieur D. G. Nelemans.

Ingetrokken.

De overplaatsing bij het garniz. der W.-afd. van Borneo van den 1sten luit. F. A. W. Jaeger.

Overleden.

De uit Ned. gedetacheerde officier van gez. der 2de kl. A. J. Boekelman, op reis van Atjeh naar Padang, den 24sten November 1874; de 1ste luit. der art. L. L. André, te Tengarong, den 27sten November 1874.

BIJLAGE VII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 7.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Mei—25 Juni 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Bij het 1ste reg. huzaren, tot majoor, de ritm. der 1ste kl. W. van Ling, van het 3de reg. huz. Bij het 2de reg. huz., tot ritm. der 1ste kl., de ritm. der 2de kl. jhr. H. K. J. Meijer, van het korps; tot adj., de ritm. jhr. P. Gevaerts, van het korps. Bij het 3de reg. huz., tot ritm. der 2de kl., de 1ste luit. jhr. L. C. Quarles van Ufford, en tevens benoemd tot instructeur bij het korps. Bij het 4de reg. huz., tot 1sten luit.: de 2de luit. H. A. H. Smeding, van het korps. — Bij het wapen der art., tot 1sten luit., de 2de luit. A. W. Segboer, van het wapen der art. in O.-I., gedetacheerd bij het leger hier te lande. Bij het reg. veld-art., tot adj., de kapit. K. M. Verschoor, van het korps. Bij het 1ste reg. vest-art., tot kapit. van de 1ste kl., de kapit. van de 2de kl. H. W. Alma, van het korps; tot instruct.: de kapit. E. A. F. baron Creutz, van het korps. Bij het 2de reg. vest-art., tot kapit. van de 1ste kl., de kapits. van de 2de kl. H. F. Hubner en R. van Mansvelt, beiden van het korps. — Bij het korps ing., min. en sapp., tot kolonel, de luit.-kol. G. Kuyper Hz., van het korps; tot luit.-kol., de majoor F. P. Klijnsma, van het korps; tot majoor, de kapit. J. A. Schuurman, van het korps.

Overgeplaatst.

Bij het 4de reg. inf., de kapit. M. L. L. Schell, van het 8ste reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., de kapit. H. J. G. Furstner, van het 4de reg. inf. — Bij het 2de reg. huz., de 1ste luit. W. J. A. Boellaerd, van het 1ste reg. huz. Bij het 3de reg. huz., de 2de luit. W. C. G. van Welderen baron Rengers, van het 4de reg. huz. — Bij het reg. veld-art., de kapit.-instruct. J. J. L. P. Snabilié, van het 1ste reg. vest-art., en in verband daarmee eervol ontheven van de trekking van instructeur.

—

Ingedeeld.

Te Utrecht, de 1ste luit. der genie J. W. N. Cramer, gedetacheerd geweest bij het leger in O.-I.

Bestend,

tot commandt. in het 1ste genie-commandement, de kolonel der genie G. Kuyper Hz.; tot commandt. in het 3de genie-commandement, de majoor der genie J. A. Schuurman; tot eerstaanwezend ingen. te Naarden, de kapit. der genie F. Ermerins, werkzaam op het bureau van den inspecteur; tot onderwijzer bij den hoofdcursus der art., en in verband daarmede gedetacheerd bij het 1ste reg. vest.-art., de 2de luit. H. B. Gosler, van het 2de reg. vest.-art.

Werkzaam gesteld,

op het bureau van den inspecteur der genie, de kapit. der genie A. J. Voorduyn.

Gedetacheerd,

bij de art.-, stapel- en constr.-magaz., de 1ste luit. W. J. Hoytema, van het 2de reg. vest.-art. — Bij de pyrotechnische school, de 1ste luit. W. de Man, van het 3de reg. vest.-art.

Van gedetacheerd terug,

en weder bij het leger hier te lande ingedeeld, de 1ste luit. der genie J. W. N. Cramer, gedetacheerd geweest bij het leger in O.-I. — Bij het reg. gren. en jagers., de 1ste luit. der inf. jhr. W. A. Roëll, gedetacheerd geweest bij het leger in O.-I.

Vergunning verleend,

tot het dragen van zijn actieve uniform, de eervol ontslagen ritm. der caval. H. G. J. Völcker.

Eervol ontheven,

van zijne detacheering bij de pyrotechnische school, de 1ste luit. M. J. Boeije, van het 1ste reg. vest.-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. — Uit de betrekking van instructeur, de ritm. jhr. E. W. N. de Pesters, van het 3de reg. huz., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek. — Van de functiën van onderwijzer bij den hoofdcursus der art., de 1ste luit. P. J. Margry, van het 1ste reg. vest.-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Op nonactiviteit gesteld.

De majoor S. R. A. van der Meulen, van het 1ste reg. huz., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de kapit. G. D. Birnie, van het 3de reg. vest.-art., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de kapit. J. Wanjon, administr. van kleeding en wapening bij het 6de reg. inf.

Gepensionneerd.

De generaal-majoor S. H. Mossel, van het korps ing., min. en sapp., en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de kapit.-magazijnm. der art. 1ste kl. C. Ouwendijk, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag, onder toekenning van den rang van majoor.

Overleden.

De luit.-kolonel der art. op nonactiviteit jhr. W. U. C. Ridder van Rappard; de 2de luit. C. M. J. Schuack, van het 1ste reg. inf.

---

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Tot lid der directie van het milit. weduwen- en wezenfonds, de gepens. kolonel van den geneesk. dienst A. E. Waszkiewicz, oud lid dier directie. — Bij het wapen der cav., tot 2den luit., de wachtm. J. J. A. van Geen.

Bevorderd.

Bij den milit. geneesk. dienst tot officn. van gez. der 1ste kl. die der 2de kl. W. J. Oosterhoff en D. ten Bosch; tot milit. apoth. der 1ste kl. die der 2de kl. G. H. Beer; tot milit. apoth. der 2de kl. die der 3de kl. B. Frijlink. — Bij de milit. administr., tot intend. der 1ste kl. (hoofdintendant) die der 2de kl. G. P. J. Ockerse. — Bij het wapen der inf., tot luit.-kolonel, de majoor E. D. C. Middelaer; tot kapit., de 1ste luits. J. M. E. van Swieten, J. Geldorp, A. de Haas, W. H. Aussems, W. V. van Erp, H. W. Meijnders, C. E. J. Schweijfs, P. H. van Hulsteijn (met verlof in Ned.), A. F. Kielgast en C. F. Engelhard; tot 1sten luit., de 2de luits. C. Schultz, K. H. Röpke, C. Stiemens, W. J. Philips, W. H. M. de Riel, H. C. van Stappershoef, A. van den Briel, K. K. A. J. Schneider, H. Half, J. H. Derks, P. D. Wilken, A. H. van Hengel en E. L. Muller; tot maj., de kapit. H. J. C. Janssen; tot kapit., de 1ste luits. H. Bouman, F. W. Beeckman, A. S. H. Booms, H. Helb, J. H. Kievits en G. J. H. van der Geugten; tot 1sten luit., de 2de luits. A. T. A. Schultze, A. A. van Blommestein, A. van Leeuwen, P. J. C. van Maurik, A. H. Stadnitski, P. A. Ouwens, J. F. Battaerd en J. Hobbema. — Bij het wapen der art., tot kolonel, de luit.-kol. C. H. A. Raedt van Oldenbarneveld; tot majoor, de kapit. van den generalen staf A. R. W. Gey van Pittius (thans met verlof in Ned.), en de kapit. der art. A. C. H. Winter; tot 1sten luit. de voor den tijd van een jaar bij het leger in Ned. gedetacheerde 2de luit. A. W. Segboer; tot 1sten luit., de 2de luit. M. B. Rost van Tonningen; tot kapit., de 1ste luit. dir. der geweermakersschool te Meester Cornelis T. W. H. Kuhn; tot onderopziener der 1ste kl. over de smederij enz. te Soerabaja, die der 2de kl. J. Flipsen; tot kapit., de 1ste luit. J. A. van der Kruk; tot 1sten luit., de 2de luits. F. W. H. Tijdeman en H. J. van Heutsz. — Bij het wapen der genie, tot kolonel, de luit.-kol. J. P. Ermeling; tot majoor, de kapit. C. Krabbe; tot kapit., de 1ste luit. J. J. Hellendoorn; tot luit.-kol., de majoor M. C. van Daalen Wetters; tot majoor, de kapit. C. R. van Lennep; tot kapit., de 1ste luit. J. J. Staal.

Geplaatst.

Bij den geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. W. Hamaker en de apoth. 3de kl., bij den dienst ter Sumatra's westk. en o., de offic. v. gez. der 2de kl. C. B. Köbke; bij het groot milit. hosp. te Soerabaja, de offic. v. gez. 2de kl. C. F. S. Craintz, allen uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst bij het leger in Ned. Indië. — Bij de milit. administr., bij het bureau van den onderintend. 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java, de 2de luit.-kw. A. L. Dijkman, uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst in Ned. Indië; bij het afd.-kleedingsmagaz. te Soerabaja, de 2de luit.-kw. W. M. de Jong van Lier. — Bij het wapen der inf., bij het 7de bat., de 2de luit. J. A. P. Geil, uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst in Ned. Indië; bij het 11de bat., de 2de luit. G. C. A. Keyzer; bij het 12de bat., de 2de luit. G. J. K. van Onsenoord; bij het 14de bat., de 2de luits. F. A. P. Mollinger en A. E. N. B. Otken, alle vier onlangs tot dien rang benoemd; bij het 1ste bat., de 2de luit. G. M. A. Walpot, en bij het 8ste bat., de 2de luit. J. J. K. Enthoven, beiden onlangs tot dien rang benoemd; bij het 10de bat., de 2de luit. J. W. van den Broek, uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst in Ned. Indië; bij het 12de bat., de kapit. W. Q. E. Vetter, de 1ste luit. F. N. la Force, de 2de luits. A. A. C. Harting en J. L. Koster, de twee eerstgenoemden van verlof uit Ned. terug en de twee laatsten uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst in Ned.

Indië; bij het 13de bat., de 2de luit. H. L. Kusky, uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst in Ned. Indië; bij het 15de bat., de kapit. J. H. Thieme, van verlof uit Ned. terug; bij het 17de bat., de kapit. J. P. Jonxis, de 2de luits. E. H. Waleson, J. C. C. Six Dijkstra en C. F. H. Campen, eerstgeuemde van het leger in Ned. voor den tijd van vijf jaren gedetacheerd bij dat in Ned. Indië, de overigen uit Ned. aangekomen, bestemd voor den dienst in Ned. Indië; bij het 1ste bat. te Salatiga, de 2de luit. F. L. Nix; bij het 7de bat., de 2de luit. W. G. A. C. Christan; bij het 15de bat., de 2de luit. J. B. Bartels; bij het 16de bat., de 2de luit. C. Sandt van Nooten; als adj. bij het 1ste bat. te Salatiga, de 1ste luit. W. C. Meuleman, van het bat.; als instruct. bij den barisan te Bangkalan, de kapit. D. P. Bouman, van het 2de bat.: — Bij het wapen der art., als chef van het wapen, de kolonel G. H. A. Raedt van Oldenbarneveld; bij de 18de comp. te Batavia, de kapit. G. A. Ramaer, onlangs uit Ned. aangekomen, als gedetacheerd voor den tijd van vijf jaren bij het leger in Ned. Indië; als commandt. der divisie veld-art. te Batavia, de majoor A. C. H. Winter, van de 2de afd. van het Dept. v. O.; bij de 2de comp. te Salatiga, de 2de luit. J. H. Gaade. — Bij het wapen der genie, als chef van het wapen, de kolonel J. P. Ermeling; bij de 4de Afd. (genie), de milit. ambt. 2de kl. B. E. H. Jansen, van verlof uit Ned. terug.

Overgeplaatst.

Bij het Dept. v. O., 2de afd., de kapit. H. Adema van Scheltema, van het personeel der art.; — bij den gewestel. en pl. staf, als adj. van den milit. en civielen bevelhebber der krijgsmacht te Atjeh, de 1ste luit. J. H. de Bruyn, van het 3de bat.; als chef van den staf in de 3de milit. afd. op Java, de kapit. M. A. du Croo, van het 13de bat.; als adj. van den milit. en civielen bevelhebber der krijgsmacht te Atjeh, de 1ste luit. A. W. K. ter Beek, van het 10de bat.; als adj. van den 2den commandt. der krijgsmacht te Atjeh, de 2de luit. J. B. van Heutsz; als 2de commandt. tevens chef van den staf bij de krijgsmacht te Atjeh, de luit.-kol. F. C. A. Stoecker, commandt. der Padangsche bovenl.; in deze betrekking, de luit.-kol. J. H. T. Wiegand, 2de commandt. tevens chef van den staf bij de krijgsmacht te Atjeh. — Bij den geneesk. dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 2de kl. J. D. Matthieu, D. ten Bosch, en de milit. apoth. 3de kl. B. Frijlink, eerstgen. van het gr. milit. hosp. te Samarang, de overigen van dat te Weltevreden; bij het garn. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. F. Rogier, van den dienst te Palembang en Benkoelen; bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. F. J. Cornelissen en J. Adriani, resp. van den dienst der W.-afd. van Borneo en Riouw en o.; bij dezen dienst, de offic. v. gez. der 2de kl. R. Numans, van het garn. te Weltevreden; bij het garn. te Tjilatjap, de offic. v. gez. der 1ste kl. W. J. Oosterhoff, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij dit hosp., de offic. v. gez. 2de kl. A. de Graag en de apoth. 3de kl. J. A. M. Bressler, resp. van het garn. te Gombong en van den geneesk. dienst te Atjeh; bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. 2de kl. J. Paré, van het tijdelijk hosp. te Batoe-Toelis; bij dit hosp., de offic. v. gez. 2de kl. J. C. Gaerthé, van den dienst te Atjeh; bij het garn. te Gombong, de offic. v. gez. 2de kl. J. D. L. Harders, van dat te Onrust; bij dit garn., de offic. v. gez. 2de kl. W. Hamaker; bij den dienst ter Sumatra's westk. en o., de offic. v. gez. 1ste kl. A. J. R. Natan, de beiden laatstgenoemden van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. 1ste kl. H. van Lokhorst, van dien ter Sumatra's westk. en o.; bij het gr. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. H. W. Sandberg, van den dienst in het rijk van Deli; bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de apoths. der 3de kl. J. J. P. Wisselingh en L. E. Hekmeijer, resp. van het gr. milit. hosp. te Weltevreden en van het garn. te Soerakarta; bij dit garniz., de apoth. 2de kl. J. A. R. Erkelens, van het gr. milit. hosp. te Samarang; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. de Koningh, van dien ter Sumatra's westk. en o. — Bij de milit. administr., als 2de luit.-kw., de 2de luit. der inf. W. M. de Jong van Lier; bij het bureau van den onderintend. 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java, de onderintend. 2de

kl. H. W. C. Brederode, van het bureau van den onderintend. 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java; als beheerder van het stapelmagazijn te Atjeh, de kapit.-kw. F. H. Serauen, van het afd.-kleedingsmagaz. te Samarang; bij de intendance te Atjeh, de 2de luit.-kw. P. van Exter, van het bureau van den onderintend. 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java; als beheerder van het hosp. te Padang, de kapit.-kw. A. F. L. G. H. van den Steen van Ommeren, van dat te Batoe-Toelis; als beheerder van dit hosp., de 1ste luit.-kw. J. D. Rolandus Hagedoorn, van de 5de afd. van het Dept. v. O.; bij den raad van administr. van het 14de bat., de 2de luit.-kw. A. D. de Bergh, van het afd.-kleedingsmagaz. te Soerabaja; bij den raad van administr. van het bataljon barisan te Meester Cornelis, de 1ste luit.-kw. D. H. Löling, van dien van het 14de bat.; als onderintend. 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java, die in de 3de afd. G. Y. C. Frazer; bij de intendance te Atjeh, de 1ste luit.-kw. H. Stutterheim, van den raad van adm. van het 12de bat.; bij het bur. van den onderint. 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java, de 2de luit.-kw. W. P. van Berckel Bik; bij den raad van administr. der art. te Batavia, de 2de luit.-kw. H. Kits van Heijningen, van het bur. van den onderintend. 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java; bij den raad van administr. van het subsist.-kader te Soerabaja, de 1ste luit.-kw. G. H. K. Fuhrdop, van het afd.-kl.-magaz. te Padang; bij den raad van administr. van het subsist.-kader te Padang, de 2de luit.-kw. P. D. G. Soetbrood Piccardt, van de intendance te Atjeh; bij de intendance te Atjeh, de 1ste luit.-kw. W. C. Swaan en de 2de luit.-kw. G. P. van der Waart van Gulik, resp. van den raad van adm. van het subsist.-kader te Atjeh en van die der art. te Batavia. — Bij het wapen der inf., bij het 1ste bat. te Soerakarta en te Salatiga, resp. de kapit. J. F. G. Slors, van het 3de kl. in de 1ste luit. jhr. W. O. G. Bloys van Treslong, van het 9de bat.; de kapit. E. C. Jullien, van het 7de bat.; de majoor C. Schäfer, van het 18de bat.; — bij het 2de bat., te Willem I en te Atjeh, resp. de kapit. L. F. van der Upwich en de 2de luit. W. F. van der Mijl Dekker, eerstgenoemde van het 5de, de laatste van het 12de bat.; te Atjeh, de kapit. W. F. A. Lindwurm, van het 7de bat.; — bij het 3de bat., de kapit. L. A. T. Nil en de 2de luit. G. B. Blom, resp. van het 2de en 5de bat.; de majoor F. W. Meijer en de 1ste luit. A. F. H. Kielgast, resp. van het 14de en 11de bat.; de kapit. G. A. Vogel, van het 7de bat.; de 1ste luit. C. C. C. Simmermacher, van het 10de bat.; als adj., de 1ste luit.-adj. K. H. Röpke, en de 1ste luits. E. M. Haak en P. Carli, de twee eersten van het 11de en de laatste van het 15de bat.; — bij het 5de bat., de 2de luit. M. E. J. van den Bossche, van het 3de bat.; de 2de luit. K. J. Thomas, van het 12de bat.; — bij het 6de bat., de kapits. A. D. J. de Man en P. J. Miltenburg, resp. van het 3de en 15de bat.; de 2de luit. J. Nauta, van het 12de bat.; de 2de luit. J. van Hartingsveld, van het 9de bat.; — bij het 7de bat., de kapit. P. E. J. Moltzer, van het 9de bat.; bij dit bat. te Deli, de kapit. S. J. E. J. V. Barteley, van het 3de bat.; de kapit. H. W. Mijnders, pl. adj. te Willem I; — bij het 8ste bat., de majoor T. M. Verspyck, als adj., de 1ste luit.-adj. H. J. de Bordes, de kapits. J. W. D. A. Mac-Gillivray, F. J. H. Duvergé, J. R. Engelhard, jhr. J. J. Sandberg, de 1ste luits. C. C. Bakhoven, A. Evenwel, M. Hooghwinkel, J. Hesse, D. F. Huijzer, de 2de luits. F. D. Friebeel en P. A. Ouwens, de derde van het 3de en alle overigen van het 4de bat.; — bij het 9de bat., de luit.-kol. J. G. H. Grooss, de kapit. C. F. Koch en de 2de luits. W. J. van Stockom en T. P. H. Roersch, eerstgenoemde van het 2de en de overigen van het 15de bat.; de majoor F. J. W. Mekern en de 2de luit. W. J. M. Georges, resp. van het 13de en 11de bat.; de 1ste luits. F. J. Resner, W. E. Willink Ketjen en de 2de luit. F. A. J. Schöder, resp. van het 6de, 11de en 12de bat.; — bij het 10de bat. te Atjeh, de 2de luit. H. G. Balfour van Burleigh, van het 1ste bat.; — bij het 11de bat., de 1ste luit. D. Cheriex, van het 3de bat.; de 1ste luit. J. van Wijk, van het 2de bat.; — bij het 12de bat., de 1ste luits. H. Roelofs en J. P. Smith, van het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo; — bij het 13de bat., de kapit. A. Wttewaal van Stoetwegen, van het 6de bat.; de kapits. F. M. Avenarius, J. Geldorp, J. M. E. van Swieten, H. Burghraef, A. Rozenraad en de 1ste luit. A. Dirckes, de eerste van het 9de bat., de tweede

van het garn.-bat. van Banka, de derde en vierde van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de 5de van het garn.-bat. der W.-afd. v. Borneo, en de laatste van de garn.-comp. van Bantam, — bij het 14de bat., de luit. A. Ernste, van het 6de bat.; de 1ste luit. W. D. C. Regensburg, van het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo; — bij het 15de bat., de kapits. J. C. van Blokland, A. Hamakers, C. M. Slangen en L. C. Krak, de twee eersten van het 3de bat., de derde van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., en de laatste van het milit. huis van arrest te Willem I; de kapit. W. H. Aussems en de 1ste luit. H. Half, resp. van het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en van het 16de bat.; — bij het 16de bat., te Padang-Pandjang, de kapit. J. L. Engelhart en de 1ste luit. L. H. L. Hempe, resp. van het 9de bat. en van het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo; de majoor W. H. van de Pol, van de garn.-comp. te Cheribon; de kapit. H. J. C. Janssen, van het garn.-bat. der Lampongsche distr.; — bij het 17de bat., de 1ste luit. C. W. J. T. Nilant, van het 12de bat.; de kapit. C. E. J. Schweijns, van het 1ste bat.; — bij het 18de bat., de majoor J. H. Roms-winckel, van het 5de bat.; — Bij het garn.-bat. van Cheribon, de kapit. J. A. Vetter, van het 1ste bat.; bij het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en o., de 1ste luit. J. A. Kalshoven, van het 15de bat.; bij het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo, de 1ste luit. M. A. J. L. Keulemans en de 2de luit. M. C. L. Langguth, van het 9de bat.; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. J. H. Derks, van het 14de bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de maj. W. H. van de Pol, van het 15de bat.; bij de garn.-comp. der Lampongsche distr., de kapit. F. van Haften, van het 12de bat.; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. D. F. Huijer, van het 8ste bat.; bij het garn.-bat. der Mol. eil., als adj., de 1ste luit. H. G. J. van Hoogstraten, adj. van den milit. en en civielen bevelhebber der krijgsmacht te Atjeh; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de kapit. D. Lucas, van het 10de bat.; bij het garn.-bat. der W.-afd. v. Borneo, de kapit. L. A. Drigny, van het 5de bat.; — Bij het bat. barisan te Banjoe-Biroe, de kapits. W. G. L. Kretschmer, A. C. N. Leers, A. H. van de Pol, en als adj., de 2de luit. N. H. J. Richelle, de twee eersten en de laatste van het 13de en de derde van het 14de bat.; de kapit. L. J. F. Smeets, van het 1ste bat.; bij het bat. barisan te Meester Cornelis, de kapits. M. A. Thieme, H. H. G. Franssen, en als adj., de 1ste luit. C. A. J. Mahnke, de twee eerstgenoemden van het 13de bat., en de laatste van het subsist.-kader te Soerabaja; bij den barisan van Madura als inspecteur, de majoor O. H. J. Muller, van het 13de bat. — Bij het wapen der art., bij het materieel, als commandt. der art. te Atjeh, de majoor W. A. Brugman, commandt. der divisie veld-art. te Batavia; als adjunct van den commandt. der art. te Atjeh, de 1ste luit. H. van Gelsdorp, van de 3de comp. te Atjeh; bij de 9de comp., de 1ste luit. J. C. Sohns, van de 6de comp. te Atjeh; bij de 1ste comp. te Batavia, de 1ste luit. W. Boetje, van de 9de comp.; bij de 1ste comp. te Batavia, de 1ste luit. J. H. van Blomme-stein, van de 4de comp. te Atjeh; bij de 16de comp. te Soerabaja, de kapit. H. J. G. Souman, van de 4de comp. te Atjeh; bij de 22ste comp. te Atjeh, de kapit. F. F. G. Richard, van de 16de comp. te Soerabaja; bij de 3de comp. te Atjeh, de 1ste luit. K. E. Reek, van de 6de comp. aldaar; bij de 4de comp. te Atjeh, de 1ste luit. J. A. Almerood, van de 22ste comp. aldaar; bij deze comp., de 2de luit. H. J. van Heutsz, van de 15de comp. te Willem I; als commandt. der veld- en bergbatterijen op Java, de luit.-kol. H. L. Kilian, commandt. der art. in de 2de milit. afd. op Java; in deze betrekking, de majoor T. Roms-winckel, laatstelijk ter beschikking van den commandt. der art. te Atjeh; als commandt. der art. van Celebes en o., de kapit. D. J. Derks, van de 3de comp. te Atjeh; als commandt. der art. van Palembang en Benkoelen, de kapit. M. C. Bruyninga, van de 21ste comp. te Willem I; bij de 1ste comp. te Batavia, de kapit. A. J. Meijer, laatstelijk commandt. der art. van Celebes en o.; bij de 3de comp. te Atjeh; de kapit. L. C. F. Duguies en de 1ste luit. W. Boetje, resp. commandt. der art. van Palembang en Benkoelen en van de 1ste comp. te Batavia; bij de 4de comp. te Atjeh, de 1ste luit. D. Twiss, onderconstructeur bij den art.-constr.-winkel te Soerabaja; bij de 6de comp. te Atjeh, de 1ste luit. J. H. G. Bruynis, van de 17de comp. te

Tjilatjap; bij de 16de comp. te Soerabaja, de 1ste luit. K. E. Reek, van de 3de comp. te Atjeh; als onderconstructeur bij den art.-constr.-winkel te Soerabaja, de 1ste luit. G. A. Kusky, van de 4de comp. te Atjeh; als onderdirecteur van den art.-constr.-winkel te Soerabaja, de kapit. J. E. Biljardt, van de 1ste comp. te Soerabaja. — Bij het wapen der genie, bij den staf, als eerstaanwezend genie-officier te Atjeh, de majoor L. J. Resner, van het korps min. en sapp. te Willem I; bij den staf der genie te Willem I, de 1ste luit. C. W. Hoffmann, van dien te Soerabaja; bij den staf der genie te Soerabaja, de 1ste luit. J. G. C. Plantenga, van dien te Willem I; bij den staf, de 1ste luit. J. Bartelds, van het korps mineurs. — Van het leger in Nederland, bij het personeel der milit. administr. van het leger in Oost-Indië, de 2de luit.-kwartierm. T. Kley, van het 8ste reg. inf.

Hersteld in activiteit.

Bij de milit. administr., de onderintendant der 1ste kl. J. Milder.

Tijdelijk gedetacheerd,

bij het wapen der genie, bij het korps min. en sapp., de 1ste luit. H. Roelofs, van het 12de bat.

Ingetrokken.

De overplaatsing van het gr. milit. hosp. te Soerabaja van den offic. v. gez. 2de kl. J. A. van der Stok, wordende hij overgeplaatst bij het reconvalescenten-gesticht te kampong Makassar; de overplaatsing bij het garniz. der Z.- en O.-afd. van Borneo van den 1sten luit. J. van Vulpen, zijnde hij overgeplaatst bij het 12de bat.; de overplaatsing van den offic. van gezondh. 1ste kl. H. van Lokhorst, bij den geneesk. dienst te Atjeh.

Eervol ontslagen,

de kolonel der art. E. H. W. Ubbens; de onderintend. der 1ste kl. H. de Haas; als lid der dir. van het milit. weduwen- en weezenfonds E. Heijning; de kapit. der inf. J. T. Scheltema; de 1ste luit. der genie F. C. A. Heijligers; de kapit. der genie C. G. H. Coster; de luit.-kol. der art. J. J. de Rochemont.

Ontslagen.

De 1ste luit. der inf. C. C. Bakhoven.

Tweejarig verlof verleend,

aan den intendant der 2de kl. W. M. de Jongh; aan den offic. v. gez. der 1ste kl. A. ten Bosch; aan den majoor der inf. C. G. H. F. van Schendel; aan de kapits. der inf. J. Knoop, C. Deijkerhoff, J. H. van Rijn, A. J. Ludwig, A. A. J. L. de Jongh; aan de 1ste luits. der inf. A. C. W. F. Kortum, A. F. d'Arnaud Gerkens, J. van Vulpen, K. A. Begemann; aan den ritm. der cav. J. J. Bijleveld; aan den majoor der art. W. A. van Son; aan den 1sten luit. der art. C. A. Whitton; aan den kapit. der art. D. C. J. A. Ponse.

Vergunning om naar Nederland terug te keeren,

aan den offic. v. gez. der 2de kl. W. Smith, voor den tijd van vijf jaren gedetacheerd bij het leger in Ned. Indië; aan den 1sten luit. der inf. J. K. Koot.

Overleden.

De 1ste luit.-kwartierm. J. Muller, gesneuveld bij de affaire te Longbattah (Atjeh), den 31sten December 1874; — de 1ste luit. der cav. M. W. F. M. van Berkel, te Soerabaja, den 2den Januari 1875.

BIJLAGE VIII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 8.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Juni—25 Juli 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Bij den provincialen staf, tot luit.-kolonel, de majoor G. A. Lambert, provinciale adjnd. in Limburg. Bij het wapen der inf. Bij den staf van het wapen, tot kolonel en chef van het bureau personeel en militaire zaken bij het M. v. O., de luit.-kol. P. M. Netscher, van het 6de reg. inf. Bij het 1ste reg. inf., tot 2den luit., de sergn. H. Meijboom, van het 8ste reg. inf., J. A. P. Grevers, J. Stroeve, E. C. Houbolt en T. B. J. Bremmer, allen van het instr.-bat. Bij het 2de reg. inf., tot 2den luit., de sergn. C. F. J. de Thouars, van het 1ste, J. van Voort-huysen en F. G. J. Bosschart, beiden van het 5de reg. inf., en F. H. W. H. Spieringhs, van het instr.-bat. Bij het 3de reg. inf., tot majoor, de kapit. J. P. M. Gevelaar, van het 7de reg. inf.; tot 2den luit., de sergn. P. A. Spaan, van het reg. gren. en jagers, J. Zijlstra, van het korps, C. D. de Roon, van het 4de, de serg.-maj. G. J. W. Vos, van het 5de, en de sergn. O. Mees en R. Willems, beiden van het 6de reg. inf. Bij het 4de reg. inf., tot 2den luit., de serg. A. L. de Wolf, van het reg. gren. en jagers. Bij het 5de reg. inf., tot commandt. van het korps, de kolonel F. J. Pheiffer, van den staf der inf. chef van het bureau personeel en militaire zaken bij het M. v. O.; tot luit.-kolonel, de majoor L. M. E. Wilhelmie, à la suite van het korps, commandt. van het koloniaal werfdepot; tot 2den luit., de sergn. A. J. Ebeling, van het 6de reg. inf., en J. Aitton, van het instr.-bat. Bij het 6de reg. inf., tot luit.-kolonel, de majoor W. Schuurman, van het 3de reg. inf.; tot kapit. van de 1ste kl., de kapit. van de 2de kl. C. L. Lankenau, van het korps; tot 2den luit., de serg. J. A. Willems, van het korps. Bij het 7de reg. inf., tot 2den luit., de sergn. H. J. F. van Overveldt, van het reg. gren. en jagers, H. C. G. Visscher, van het 2de en A. F. P. Carstens, van het 4de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., tot 2den luit., de sergn. W. D. Hubner, van het 4de, P. C. N. Braspot, van het 5de, P. L. A. Collard, van het 6de, J. A. A. Lodewijks, van het 7de, H. A. V. Giesberger

en B. van den Bosch, beiden van het 8ste reg. inf., alsmede de sergn. C. A. Zelveder en F. H. de Vos, beiden van het instr.-bat. — Bij het wapen de cav. Bij het 1ste reg. huz., tot 2den luit., de wachtms. L. J. de Villeneuve, van het 2de, J. C. Camerling Helmolt en J. A. Kleijnenberg, beiden van het 3de reg. huz. Bij het 2de reg. huz., tot 2den luit., de wachtm. jhr. J. E. Meijer, van het korps. Bij het 3de reg. huz., tot 1sten luit., de 2de luit. D. Blaauw, van het korps; tot 2den luit., de wachtms. W. D. Haitsma Mulier, van het 2de, A. T. Lucassen en W. A. P. F. L. van Exter, beiden van het 3de, en de wachtm.-titulair J. Eck, van het 4de reg. huz. Bij het 4de reg. huz., tot ritm. der 2de kl., de 1ste luit. jhr. M. B. W. des Tombe, van het 3de reg. huz.; tot 2den luit., de wachtms.-titul. C. B. H. de Bruyn en jhr. H. W. Boreel de Mauregnault, beiden van het korps. — Bij het wapen der art. Bij den staf van het wapen, tot 2den luit.-magazijnm. der art. van de 3de kl. te Grave, de wachtm. J. Stellingwerff, van het reg. veldart. Bij het reg. veldart., tot 2den luit., de serg. A. W. de Jonge van der Halen, van het 1ste reg. vestingart. Bij het 1ste reg. vestingart., tot 2den luit., de sergn. E. F. Delprat en J. M. Rappard, beiden van het korps. Bij het 2de reg. vestingart., tot 2den luit., de sergn. H. Oolgaardt en J. C. J. van Vrijberghe de Coningh, beiden van het 1ste reg. vestingart. Bij het 3de reg. vestingart., tot 2den luit., de serg. S. J. R. Tyl, van het korps. Bij het reg. rijdende art., tot 2den luit., de serg. A. M. A. van der Wall Bake, van het 1ste reg. vestingart.

Overgeplaatst.

Bij het 1ste reg. inf., de 1ste luit.-kwartierm. A. M. Brandenburg, van het 2de reg. inf. Bij het 2de reg. inf., de 2de luit.-kwartierm. W. Mulder, van het 1ste reg. inf. Bij het 4de reg. inf. en zulks met 1 September a.s., de 1ste luit. P. P. J. Lignac, van het 5de reg. inf. Bij het 7de reg. inf., de 1ste luit. J. K. C. Pompe van Meerdervoort, van het 2de reg. inf. Bij het reg. veldart., de 2de luits. C. J. Greven, van het 1ste en C. Suermondt, van het 2de reg. vestingart.

Geplaatst.

Te Amsterdam, de 1ste luit. der genie W. Kaiser; te Weesp, de 2de luit. der genie H. J. van den Broek; te Gorinchem, de 2de luit. der genie J. P. Koolemans Beijnen; te Hellevoetsluis, de 2de luit. der genie F. H. L. de Wijs; bij het bat. min. en sapp., de 2de luit. der genie A. J. Doorman; te Helder, de 2de luit. der genie P. C. J. Noorduijn.

Verplaatst.

Van Leiden naar 's Gravenhage, de kapit.-ing. P. C. W. Mossel; van Schoonhoven naar het Rijksbossp. te Utrecht, de offic. van gezondh. der 2de kl. W. C. J. van der Grijp; van het 6de reg. inf. bij het 2de reg. vestingart., de offic. van gezondh. der 2de kl. F. L. Philipsen; van Willemstad naar Gorinchem, de 1ste luit. magazijnm. der art. van de 2de kl. A. A. Beijns; van Grave naar Willemstad, de 2de luit. magazijnm. der art. van de 3de kl. N. S. Sluijters.

In activiteit hersteld,

bij het 7de reg. inf., de kapit. der inf. op nonactivit. A. P. F. Prince. — Bij het 1ste reg. vestingart., de 2de luit. der art. op nonactivit. A. M. de Bruijn.

Van gedetacheerd terug,

en weder bij het leger hier te lande ingedeeld, bij het 8ste reg. inf., de 1ste luit. der inf. J. K. Koot, gedetacheerd geweest bij het leger in O.-Indie.

Op nonactiviteit gesteld.

De 2de luit. H. Veen van het 1ste reg. inf.

Gepensionneerd.

De kol. D. P. C. Pottgieter van Laar, commdt. van het 5de reg. inf., en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag; de kapit. der inf. op nonactivit. E. J. F. Franck.

Overleden.

De ritmeester J. M. C. Sanger, van het 4de reg. huz.; de kapit. der art. op nonactiviteit J. B. van den Heuvel Rijnders.

Aan den kolonel F. J. Pheiffer, chef van het bureau personeel en militaire zaken, is bij het verlaten van het Departement van Oorlog, des Ministers bijzondere tevredenheid alsmede diens dank betuigd voor de vele en belangrijke diensten door hem bij dat Departement bewezen.

Vergunning verleend,

aan den kapitein F. Dunkler, directeur der muziek bij het reg. gren. en jagers, tot het aannemen en dragen der versierselen van de orde van den Nicham-Iftchar 4de kl., hem door Z. H. den Bey van Tunis geschonken.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Tot 2den luit., de sergn. J. H. J. A. Verschoor, J. de Blom, S. W. H. Gebel en J. A. Fraterman, allen van het reg. gren. en jagers, D. R. Kruyt, F. W. Everts, J. E. Tulleken, J. Britt, P. J. van Driest, W. F. Luytjes, en de serg.-schrijver A. Willmaring, allen van het 1ste reg. inf., de sergn. J. N. A. van Barneveld, W. B. de Blaauw en J. B. C. à Braissard, allen van het 2de reg. inf., de sergn. H. van Wicheren, S. Bonga, A. J. O. Groeneveld en de serg.-majoor B. C. Lamie, allen van het 3de reg. inf., de sergn. D. Bisschop en J. van Leeuwen, beiden van het 4de reg. inf., de sergn. H. Kuyk, D. Aubie, L. Lange, J. W. Libosan, N. C. van Heurn, C. A. van Loenen, jhr. T. R. J. B. van Grotenhuis van Onstein en jhr. A. E. J. van Grotenhuis van Onstein, alsmede de serg.-majoor J. C. A. Christen, allen van het 5de reg. inf., de sergn. P. A. le Maire, R. Paehlig en J. B. J. M. van der Meersch, allen van het 6de reg. inf., de sergn. J. Franken en L. H. Kooy, beiden van het 7de reg. inf., de sergn. G. H. M. van Hemert, T. G. Peters en H. P. J. Bode, allen van het 8ste reg. inf.

Bevorderd.

Bij den geneesk. dienst, tot offic. v. gez. der 1ste kl. die der 2de kl. W. F. Berghuis van Woortman; tot apoth. der 2de kl. die der 3de kl. W. de Lange. — Bij de milit. administr., tot intendant der 2de kl., de onderintend. der 1ste kl. J. Milder; tot onderintend. der 1ste kl., die der 2de kl. P. F. Kraal (thans met verlof in Europa) en J. H. Felix; tot kapit.-kwartierm., de 1ste luits.-kw. J. Blankwaardt en M. Willemstijn; tot 1sten luit.-kw., de 2de luits.-kw. A. L. Dijkman, W. M. de Jong van Lier, A. P. Kuipers en P. G. Soetbrood Piccardt. — Bij het wapen der inf., tot kapit., de 1ste luits. G. D. Ebell, J. Pattché en J. J. van Berg; tot 1sten luit., de 2de luits. D. J. A. E. de Brauw, W. baron van Heeckeren van Molecaten, J. Broos en P. J. A. van Neer. — Bij het wapen der art., tot luit.-kol., de majoor W. A. Brugman; tot majoor, de kapits. D. C. J. A. Ponce (aan wien een tweejarig verlof naar Ned. is verleend), G. E. C. Guffroy (met verlof in Ned.) en A. J. Meijer; tot kapit., de 1ste luits. J. F. Arnold en W. F. Schenck; tot 1sten luit., de 2de luits. W. M. van den Broek, J. H. Gaade en H. N. Kuypers; tot magazijnm. der 2de kl., die der 3de kl. L. Richard.

Geplaatst.

Bij de milit. administr., als onderintend. der 1ste kl. ter Sumatra's westk. en o., de onderintend. der 1ste kl. J. H. Felix, van verlof uit Ned. terug. — Bij het wapen der inf., bij het 13de bat., de kapit. P. M. Ockerse, laatstelijk instructeur van den barisan van Madura te Bangkallan; bij het 15de bat., de 2de luits. J. R. Jacobs en W. Lemke; bij het 7de bat., P. C. Koopmans en J. Hazenberg, alle vier uit Ned. aangekomen en bestemd voor den dienst in O. I. — Bij het wapen der cav., bij de eskadrons te Salatiga, de 2de luit. A. M. Hoogeveen, uit Ned. aangekomen en bestemd voor den dienst in O. I. — Bij het wapen der art., bij de 18de comp. te Batavia, de 2de luit. P. G. de Bruyn, van verlof uit Ned. terug.

Overgeplaatst.

Bij het Dept. van Oorlog, bij de 2de afd., de kapit. W. Helderman, van het 12de bat.; bij de 5de afd., de 2de luit.-kw. W. K. M. Hazeu, secretaris bij den raad van adm. van het 2de bat. te Atjeh; bij de 3de afd. (art.), als adjunct, de kapit. W. W. C. Suringar, van de 10de comp. te Soerabaja. — Bij den gewestel. en plaatsel. staf, als adj. bij den staf der 2de milit. afd. op Java, de 1ste luit. W. P. Stutterheim, van het subsist.-kader te Samarang. — Bij den geneesk. dienst, op het ziekentransportschip Salak, de offic. v. gez. der 1ste kl. W. F. Berghuis van Woortman, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. S. Hartog, van den dienst te Atjeh; bij den geneesk. dienst ter Sumatra's westk. en o., de offic. v. gez. der 2de kl. W. K. F. Hartsteen en J. H. Bijstra, van den dienst te Atjeh; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 2de kl. C. D. Schuckinck Kool, J. H. D. L. Sängner, dr. H. Teunissen en L. Prochnik, van dien dienst ter Sumatra's westk. en o. — Bij de milit. admistr., als secretaris bij den raad van adm. van het 2de bat. te Atjeh, de 2de luit.-kw. A. van Kaathoven, van het bur. van den onderintend. der 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java; als beheerder van het gr. milit. hosp. te Weltevreden, de kapit.-kw. A. Waardenburg, van de intendance te Atjeh; bij den raad van adm. van het garniz. te Kedong-Kebo, de 2de luit.-kw. B. N. Tuinenberg, van het bur. van den onderintend. der 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java; bij dit bureau, de 1ste luit.-kw. A. Veldhoedt, instr. bij de milit. school te Meester Cornelis; bij de intendance te Atjeh, de kapits.-kw. M. Lafontaine en A. J. Cochius, resp. v. d. raad van adm. van het subsist.-kader te Batavia en beheerder van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; als onderintend. der 2de kl. bij het bur. van den onderintend. der 1ste kl. te Atjeh, de kapt.-kw. F. H. Sexauer, beheerder van het stapelmagazijn aldaar; als instruct. bij de milit. school te Meester Cornelis, de 2de luit.-kw. J. C. Pfanstiehl, secretaris van den raad van adm. van het 5de bat.; bij den raad van adm. van het 14de bat., de 2de luit.-kw. T. F. Filet, van de intendance te Atjeh; bij de intendance te Atjeh, de 2de luit.-kw. A. D. de Bergh, van den raad van adm. van het 11de bat. — Bij het wapen der inf., bij het 1ste bat. te Salatiga, de kapit. F. J. Boom en de 2de luit. W. J. Fullink, resp. van het korps pupillen te Gombong en van het 5de bat. te Willem I; bij het 1ste bat. te Soerakarta, de 1ste luit. W. J. Philips, van het 12de bat.; — bij het 2de bat. te Willem I, de 1ste luit. jhr. E. H. F. Leyssius, van het 5de bat. te Atjeh; de majoor J. G. Scharp, van het 9de bat.; bij dit bat. te Atjeh, de majoor L. W. C. Gerlach, van het 15de bat.; de kapit. C. J. Brusse en de 1ste luit. J. Speenhoff, resp. van het 12de en 15de bat.; — bij het 3de bat., de 1ste luits. W. van Santen Kolf, G. van Bijleveld, H. H. van Dam en G. F. P. van Emmerick, de twee eersten van het 15de, de overigen van het 12de bat.; de kapit. L. C. Krak, de 2de luits. A. Picard en A. A. A. M. van Goor, de eerste van het 15de en de overigen van het 13de bat.; — bij het 5de bat., te Willem I, de kapit. P. van Drimmelen en de 1ste luit. A. J. Tengbergen, resp. van het 9de bat. en van het 7de bat. te Samarang; de 2de luit. J. G. Hilbrink, van het 16de bat.; — bij het 6de bat., de 1ste luit. J. H. van Ouwerkerk, van het 12de bat.; de 2de luit. B. G. L. Bouricius, van het 15de

bat.; — bij het 8ste bat., de majoor H. E. L. Prins, van het 3de bat., de kapit. A. de Haas en de 1ste luit. F. A. Egter, resp. adj. van den 2den commandt. te Atjeh en van het 4de bat.; — bij het 9de bat., de kapits. P. J. J. S. Hogerward, L. C. van Vleuten, A. Benjamins en de 2de luit. J. Beets, de twee eersten van het 15de, de derde van het 12de en de laatste van het 10de bat.; de 2de luits. W. J. F. J. van Bommel van Vloten en M. C. de Vos, resp. van het 12de en 15de bat.; — bij het 10de bat. te Atjeh, de kapits. L. E. Zegers, van het 11de bat. en A. Bardok, van het 8ste bat.; — bij het 11de bat., de kapits. G. J. H. van der Geugten en H. A. Gobius, resp. van de garn.-bats. der W.-afd. van Borneo en van Palembang en Benkoelen; de 1ste luit. C. E. Makkink, van het garn. bat. van Celebes en o.; de 1ste luit. G. W. Beeger, van het garn.-bat. ter Sumatra's W.-kust en o.; — bij het 12de bat., de kapit. J. Boelsums, van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen; de 1ste luit. H. C. Smallenbach, van het 3de bat.; — bij het 13de bat., de 1ste luit. W. F. H. S. Petter, van het 10de bat.; — bij het 14de bat., de 1ste luit. R. T. Loomeijer, van het subsist.-kader te Soerabaja; de 2de luit. P. W. Stort, van het 6de bat.; — bij het 15de bat., de kapits. H. Bouman, F. W. Beekman; de 2de luits. M. C. de Vos en J. C. C. Six Dijkstra, de twee eersten van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de overigen van het 17de bat.; — bij het 16de bat., de kapit. G. L. van Doornum, van het 9de bat.; — bij het 17de bat., de kapit. A. Hamakers, van het 15de bat.; de 2de luit. A. van den Brandeler, van het 6de bat.; — bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de 1ste luit. W. E. van Ingen, van het 16de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de kapit. A. S. H. Booms, tijdelijk gedetacheerd bij den staf van het wapen der genie; bij het suppletiedepot te Meester Cornelis, de 2de luit. J. M. Sanders, van het 11de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de kapit. C. C. F. H. Jagemann, van het subsist.-kader te Batavia; bij het garn.-bat. van Celebes en o., de 1ste luit. J. D. J. Snell, van het 5de bat.; bij het subsist.-kader te Batavia, de kapit. J. J. Hollanders, van het 10de bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de 2de luit. T. J. M. F. Mollinger, van het 6de bat.; bij het garn.-bat. van Banka, de 1ste luit. E. W. Bischoff van Heemskerck, van het garn.-bat. der W.-afd. van Borneo; bij dit bat., de 2de luit. A. J. van Amstel, van het 11de bat.; — bij het korps pupillen te Gombong, de kapit. G. S. K. J. Ruempol, van de 2de afd. bij het Dept. v. O.; als instructeur bij de milit. school te Meester Cornelis, de 1ste luit. J. G. H. van der Dussen, van het 11de bat. — Bij het wapen der art., bij de 5de comp. te Banjoe-Biroe, de 1ste luit. G. J. van Kooten, van de 6de comp. te Atjeh; bij de 4de comp. te Atjeh, de 2de luit. P. C. Voswinkel Dorselen, van de 5de comp. te Banjoe-Biroe; bij de 16de comp. te Soerabaja, de 1ste luit. J. L. Grandpré Molière, van de 3de comp.; bij de 21ste comp. te Willem I, de 1ste luit. E. Stoppendaal, van de 4de comp.; bij de 12de comp., detachement te Riouw, de 1ste luit. J. J. Kolsch, van de 9de comp. te Batavia; bij de 13de comp. te Batavia, de 1ste luit. J. F. L. Cassa, van de 12de comp., detachement te Riouw; bij de 3de comp. te Atjeh, de 2de luit. A. G. Schröder, van de 18de comp. te Batavia. — Bij het wapen der genie, bij den staf der genie te Atjeh, de kapit. J. J. Hellendoorn, van het hoofdbureau te Batavia; als adj. van den chef van het wapen, de 1ste luit. E. Marcella, van den staf van het wapen der genie. — Van het leger in Nederland, bij het wapen der inf. van het leger in Oost-Indie, de 2de luits. N. ten Broek van het 8ste reg. inf., alsmede M. W. C. van den Brandeler van het 3de reg. inf.

Ingetrokken.

De overplaatsing van den 1sten luit. P. H. J. Oosthout, bij het garn.-bat. van Riouw en o., wordende hij overgeplaatst bij het 17de bat. te Fort de Kock.

Eervol ontslagen,

op verzoek, de dirigeerende offic. v. gez. der 2de kl. E. F. J. van Kappen; de offic. v. gez. der 2de kl. D. Sigal; de onderopziener bij den art.-constructiewinkel te Soerabaja J. C. Staleman.

—
Ontheven,

tijdelijk, op verzoek, eervol, van de functiën van militair, tevens civiel bevelhebber te Atjeh, de generaal-majoor van het Indische leger J. L. J. H. Pel.

Belast,

gedurende het tijdelijk afwezen van den generaal-majoor J. L. J. H. Pel, met de functiën van militair, tevens civiel bevelhebber te Atjeh, de kolonel der inf. G. P. T. Wiggers van Kerchem.

Vergunning om naar Nederland terug te keeren,

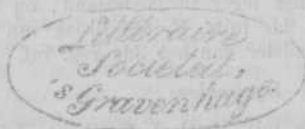
aan den 1sten luit. der inf. P. Vinkhuijzen en aan den kapit. der art. G. F. W. Borel, beiden voor twee jaren gedetacheerd bij het leger in Ned. Indië.

Tweejarig verlof verleend,

aan den offic. v. gez. der 1ste kl. H. J. Wefers Bettink; aan den majoor der inf. F. W. Meijer; aan den kapit. der inf. A. G. Debart.

Overleden.

De 2de luit.-kwartierm. M. J. Vtringa, te Kotta-Radja, den 9den Januari 1875; de offic. v. gez. der 1ste kl. G. Helfrich, te Weltevreden, den 9den Februari 1875; de kapitein der inf. H. K. Ontijd, den 21sten Februari 1875; de 2de luit. der inf. J. A. J. T. E. Esser, te Kotta-Radja, den 22sten Februari 1875; de kapit. der inf. J. Zwaag, te Kotta-Radja, den 26sten Februari 1875; de 1ste luit. Th. Soeterik, te Padang, den 4den Maart 1875.

BIJLAGE IX.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 9.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Juli—25 Augustus 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Tot lid der directie van de weduwen- en weezen-kas voor de officieren van de landmacht, de generaal-majoor (hoofdintendant) H. Hardenberg. — Bij het wapen der inf. Bij het 6de reg. inf., tot 1sten luit.-kwartierm., de 2de luit.-kwartierm. D. C. Offenbergh, van het korps. — Bij het wapen der cav. Bij het 1ste reg. huz., tot 2den luit., de kadet J. V. Westenberg, herkomstig van de K. M. A. Bij het 2de reg. huz., tot 2den luit., de kadet J. D. Camerling Helmolt, herkomstig van de K. M. A. Bij het 4de reg. huz., tot 2den luit., de kadets T. E. M. van Lilaar en M. van Kuijk, beiden herkomstig van de K. M. A. — Bij het wapen der art. Bij het 1ste vest-art., tot 2den luit., de kadet C. Hoekwater, herkomstig van de K. M. A. — Bij het korps ing., min. en sapp., tot 2den luit., de kadet W. G. L. Versteeg, herkomstig van de K. M. A. — Alsnog benoemd en aangesteld, tot 2den luit., bij het wapen der inf. van het leger hier te lande, de serg.-schrijver A. Willmaring, van het 1ste reg. inf. en de serg. J. A. Fraterman, van het reg. gren. en jagers, en wel respectievelijk bij het 1ste en bij het 2de reg. inf., en zulks met intrekking voor zooveel hen betreft van 's Konings besluit van 10 Juli ll., N°. 30, waarbij o. a. zij benoemd en aangesteld worden tot 2den luit. bij het leger in Oost-Indië. — Met ingang van 1 October 1875 benoemd tot bevelhebber in de 1ste milit. afd., de gener.-majoor der art. T. A. T. Delprat; in de 2de milit. afd., de gener.-majoor der art. F. van Exter; in de 3de milit. afd., de kolonel der art. H. J. W. Westenberg; in de 4de milit. afd., de kolonel der art. H. Onnen; in de 5de milit. afd., de kol. der art. W. M. Camp.

Overgeplaatst.

Bij het 8ste reg. inf., de 1ste luit. J. de Blom, van het 6de reg. inf. Bij het 2de reg. vest-art., de 2de luit. E. F. Delprat, van het 1ste reg. vest-art.

Andermaal vergund nog voor den tijd van 3 jaren, en alzoo tot 1 Mei 1879 in Japanschen militairen dienst te blijven, de apotheker 2de kl. A. J. C. Geerts.

Gedetacheerd.

Bij de art.-, stapel- en constr-magaz., de 1ste luit. J. S. Theunissen, van het 2de reg. vest.-art. Bij de applicatieschool der K. M. A., de 2de luit. C. Hoekwater, van het 1ste reg. vest.-art., de 2de luit. der genie W. G. L. Versteeg, alsmede de 2de luits. der genie in O.-L. H. W. Scheuer, H. R. de Vries, J. Groot-hoff en T. C. A. Vemer.

Bepaald,

dat de 1ste luit. der art. J. C. Swaving, gehandhaafd blijft in de functie van adjudant bij den bevelhebber in de 1ste militaire afdeling; in de 2de milit. afd., de kapit. der art. L. G. Berends; in de 3de milit. afd., de kapit. der art. M. L. C. Staring; in de 4de milit. afd., de kapit. der art. A. Harrebomée; in de 5de milit. afd., de kapit. der art. jhr. W. A. Altling van Geusau.

Eervol ontslag verleend,

als lid der directie van de weduwen- en weezen-kas voor de officieren van de landmacht, de gepens. gener.-majoor J. P. Delprat, onder dankbetuiging voor de veeljarige en belangrijke diensten door hem in die betrekking bewezen.

Op nonactiviteit gesteld.

De 1ste luit. J. F. Smith, van het 8ste reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de 1ste luit.-kwartierm. D. J. A. Hummelinck, van het 3de reg. inf.

Overleden.

De majoor der inf. op nonactiviteit F. A. H. Tergau.

---

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij het wapen der inf., tot 2den luit., de kadets G. P. de Neve, F. Nauta en F. A. E. Auffmorth, allen herkomstig van de K. M. A. — Bij het wapen der genie, tot 2den luit., de kadets H. W. Scheuer, H. R. de Vries, J. Groothoff en T. C. A. Vemer, allen herkomstig van de K. M. A. — Bij den milit. geneesk. dienst, tot apoth. 3de kl., de kweekelingen der pharmacie W. A. Kneepkens en E. Verschooff, alsmede de civiele apotheker F. H. Eijndman.

Bevorderd.

Bij de milit. administr., tot offic. v. gez. der 1ste kl., de 1ste luit.-kw. W. B. Filet; tot 1sten luit.-kw., de 2de luit.-kw. J. E. Jantze. — Bij den geneesk. dienst, tot offic. v. gez. der 1ste kl., die der 2de kl. A. C. van Beest. — Bij het wapen der inf., tot majoor, de kapits. F. J. Boom en B. E. Mekern; tot kapit., de 1ste luits. W. J. C. Kalshoven, R. de Lannoy en H. Wetselaar, J. Timmler, J. F. Sachse, L. H. M. Genet; tot 1sten luit., de 2de luits. G. B. Blom, J. M. Sanders, J. C. M. Wijmer, F. C. Luyke en G. H. L. F. O. Ilgen, E. H. J. Beekhuis, J. T. van den Boom en T. F. W. Engelbert van Bevervoorde, D. J. A. Arntzenius en N. van de Roemer. — Bij het wapen der cav., tot ritm., de 1ste luit. W. A. Post; tot 1sten luit., de 2de luit. J. Bakkers. — Bij het wapen der art., tot 1sten luit., de 2de luit. P. H. Opzoomer.

Geplaatst.

Bij de milit. administr., als secretaris bij den raad van adm. van het subsist.-kader te Batavia, de kapit.-kw. F. E. Muller, van verlof uit Ned. terug; bij het hosp. te Oenarang, de 2de luit.-kw. A. A. C. Harting. — Bij den geneesk. dienst, ter Sumatra's westk. en o. en bij het gr. milit. hosp. te Samarang, resp. de offic. van gez. der 2de kl. C. O. van Oordt en de apoth. der 2de kl. E. Polak, beiden van verlof uit Ned. terug. — Bij het wapen der inf., bij het 1ste bat., resp. te Soerakarta en te Salatiga, de 2de luits. D. W. A. Graichen en G. W. Beekman, beiden uit Ned. aangekomen; bij het 2de bat., de 1ste luit. J. F. Sachse, van verlof uit Ned. terug; bij het 7de bat. te Samarang, de 2de luit. B. E. de Vries, uit Ned. aangekomen; bij het 11de bat., de 2de luit. K. H. van Swighem, uit Nederland aangekomen; bij het 12de bat., de kapit. P. J. Heck, de 1ste luits. J. Timmler, J. A. Vink en de 2de luit. E. H. J. Beekhuis, allen van verlof uit Ned. terug; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de kapit. A. Verbrugh, van verlof uit Ned. terug; bij het garn.-bat. der Z- en O.-afd. v. Borneo, als adj., de 1ste luit. S. Boom, van het bat. — Bij het wapen der cav., de 2de luits. W. F. Stoltenhoff en F. D. A. J. M. Rudolph, beiden uit Ned. aangekomen. — Bij het wapen der art., bij de 1ste comp. te Batavia, de 1ste luit. P. H. Oopzoomer; de 2de luit. J. P. de Graaff, beiden uit Ned. aangekomen. — Bij het wapen der genie, als stationschef bij den in aanleg zijnde spoorweg te Atjeh, de magazijnm. der 2de kl. H. C. Freriks, van verlof uit Ned. terug.

Overgeplaatst.

Bij het Dept. v. Oorlog, bij de 2de Afd., de 1ste luit.-kw. F. J. H. van Houtum; bij de 4de afd. (genie), de kapit. W. A. C. de Bloeme, van den staf der genie te Atjeh. — Bij den gewestel. en plaatsel. staf, als chef van den staf in de 2de milit. afd. op Java, de kapit. T. R. P. van den Abeelen, van het 2de bat.; als souschef bij den staf te Atjeh, de kapit. W. Q. E. Vetter, van het 12de bat.; als pl. adj. te Willem I, de 1ste luit. P. A. d'Artillact Brill, van het 2de bat. — Bij de milit. administr., als beheerder van het afd.-kleedingsmagaz. te Padang, de 1ste luit.-kw. C. van Thienen, van de intendance te Atjeh; bij het bureau van den onderintend. der 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java, de 1ste luit.-kw. H. C. Stokhekker, van de 2de Afd. van het Dept. van O.; bij de intendance te Atjeh, de 1ste luit.-kw. W. M. de Jong van Lier, van het afd.-kleedingsmagaz. te Soerabaja; als beheerder van het hospitaal te Oenarang, de 1ste luit.-kw. G. A. Trebert, van dat te Weltevreden; als beheerder van het hosp. te Salatiga, de 2de luit.-kw. E. L. J. de Jeer, van het hosp. te Samarang; bij het hosp. te Weltevreden, de 1ste luit.-kw. A. L. Dijkman, van het bur. v. d. onderintend. 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java; als beheerder van het garn.-kl.-magaz. te Willem I, de kapit. W. B. Filet, van het bur. v. d. onderintend. 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java; bij den raad van adm. van het subsist.-kader te Padang, de 1ste luit.-kw. C. W. E. Stumpff, van het hosp. te Soerabaja; bij de intendance te Atjeh, als onderintend. der 2de kl., de kap.-kw. H. Wilkens en de 1ste luit.-kw. P. D. G. Soetbrood Piccardt, resp. van het hosp. te Samarang en van den raad van adm. van het subsist.-kader te Padang; bij den raad van adm. van het bat. barisan te Banjoe-Biroe, de 1ste luit.-kw. G. G. Ouwerling, beheerder van het hosp. te Oenarang; bij het hosp. te Samarang, de milit. ambt. der 2de kl. F. S. Schottelink, beheerder van het hosp. te Salatiga. — Bij den geneesk. dienst, bij het gr. milit. hosp. te Willem I, de offic. v. gez. der 1ste kl. F. W. L. Tijdeman en die der 2de kl. J. Paré, resp. van dat te Soerabaja en Samarang; bij het gr. milit. hosp. te Samarang, de offic. v. gez. der 2de kl. P. J. L. Döring, van dat te Willem I; bij het hosp. te Makassar, de apotheker der 2de kl. J. H. Schmidt, van den dienst te Atjeh; bij het gr. milit. hosp. te Soerabaja, de offic. v. gez. der 1ste kl. L. H. N. Vreeman, H. J. van der Weide, en de offic. v. gez. der 2de kl. E. de Wolff, eerstgenoemde van het bur. van den chef over den geneesk. dienst, de beide overigen resp. van den dienst van Celebes en o. en van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij den dienst ter Sumatra's westk. en o., de offic.

v. gez. der 1ste kl. A. C. van Beest, van het gr. milit. hosp. te Weltevreden; bij den dienst van Celebes en o., de offic. v. gez. der 1ste kl. W. F. Berghuis van Woortman, van het ziekentransportschip *Salak*; bij den dienst in de Molukische eil., de offic. v. gez. der 2de kl. C. Weintraub, van het gr. milit. hosp. te Soerabaja; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 2de kl. J. J. P. Landman, van dien ter Sumatra's westk. en o.; op het ziekentransportschip *Salak*, de offic. van gez. der 2de kl. H. W. Sandberg, van den dienst in het rijk van Deli; op het ziekentransportschip *Sindoro*, de offic. v. gez. der 2de kl. M. M. Bleekrode, van den dienst ter Sumatra's westk. en o.; als dirig. offic. v. gez. der 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java, de dirig. offic. van gez. der 1ste kl. te Atjeh, dr. L. J. de Roock; in deze betrekking, de dirig. offic. v. gez. der 1ste kl. in de 2de milit. afd. op Java E. W. A. Ludeking. — Bij het wapen der inf., bij het 1ste bat., te Samarang, de kapit. G. P. Eijken, van het 7de bat.; — bij het 2de bat., de kapit. J. W. A. Kooymans, de 1ste luit. jhr. E. H. E. Leijssius en de 2de luit. W. A. T. Diederich, van het 5de bat.; — bij het 3de bat., te Atjeh, de 2de luit. C. J. Leendertz, van het 1ste bat.; de majoor T. M. Verspyck, van het 8ste bat.; de 2de luit. J. C. Opperman, van het 13de bat.; — bij het 5de bat., te Willem I, de 1ste luit. E. S. Tieleman, tijdelijk gedetacheerd bij den staf van het wapen der genie; de majoor F. J. W. Mekern en de 1ste luitenant G. B. Blom, respectievelijk van het 9de en 3de bat.; — bij het 6de bat., de 1ste luit. W. H. M. de Riel en de 2de luits. S. J. Cochijs, resp. van het 1ste en 5de bat.; — bij het 7de bat., te Samarang, de kapit. F. J. L. M. Z. baron van Tengnagell, van het 14de bat.; — bij het 9de bat., resp. te Atjeh en te Batavia, de kapit. G. A. Kal en de 1ste luit. A. J. Hamerster, eerstgenoemde van het 11de bat., de laatste tijdelijk gedetacheerd bij het wapen der genie; de majoor H. L. F. de Jacquier de Lompriet, van het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en o.; — bij het 10de bat., te Atjeh, de kapit. C. J. van den Vrijhoef, van het 11de bat.; de 2de luit. F. W. G. Merz, van het 3de bat.; te Weltevreden, de kapits. F. C. V. B. de Steenhuysen en J. H. van den Broek, en te Atjeh, de 1ste luit. H. Half en de 2de luits. W. Lemke en J. G. Meyjes, de twee eerstgenoemde van het 12de, de twee volgende van het 15de en de laatste van het 13de bat.; — bij het 11de bat., de kapit. J. Pateché, van het garn.-bat. van Banka; de kapit. G. A. H. van Steenvelt, de 1ste luit.-adj. J. O. Thiele en de 1ste luit. F. H. de Vogel, eerstgenoemde souschef van den staf te Atjeh, de beide overigen resp. van het garn.-bat. der Z.- en O.-Afd. van Borneo en van het 9de bat.; de kapit. W. J. C. Kalshoven en de 1ste luit. J. P. de Veer, resp. van het garn.-bat. van Banka en het 9de bat.; de kapit. L. H. M. Genet, van het garn.-bat. van Celebes en o.; — bij het 12de bat., de kapit. J. G. Ebell, van het 18de bat.; de kapit. R. de Lannoy en J. J. Spoelstra, resp. van de garn.-bats. der Mol. eil. en der W.-Afd. van Borneo; de kapits. G. J. T. Ruempol en L. C. Eras, van het 10de bat.; — bij het 13de bat., de 1ste luit. J. W. van Vooren, van het garn.-bat. v. Celebes en o.; — bij het 14de bat., de 1ste luit. J. H. B. Jager, van het 3de bat.; de kapit. W. F. N. van Loenen, van het garn.-bat. der Mol. eil.; de 2de luit. T. J. M. F. Mollinger, van het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en o.; — bij het 15de bat., de kapit. J. J. van Berg, van het garn.-bat. van Sumatra's westkust en o.; de 2de luit. N. van de Roemer, van het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en o.; — bij het 16de bat., de kapit. W. J. Thicme, van het 6de bat.; de 1ste luits. W. L. Mann en A. J. Slicher, resp. van het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en o. en het 3de bat.; — bij het 17de bat., de 2de luit. J. H. J. Reiche, van het 9de bat.; — bij het 18de bat., de 2de luit. J. C. P. Mossel, van het 11de bat.; de 1ste luit. G. H. L. F. O. Ilgen, van het 11de bat.; — bij het garn.-bat. van Banka, de 2de luit. R. Lodewijk, van het 9de bat.; bij het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en o., de 1ste luits. W. L. Mann en P. J. Vos, resp. van het 16de en 17de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de 1ste luit. W. A. Schneider, instruct. bij de milit. school te Meester Cornelis; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-Afd. van Borneo, de 2de luit. J. F. van Bloemen Waanders, van het 14de bat.; bij het garn.-bat. van Celebes en o., de 1ste luit. F. J. Resner, van het 9de bat.; bij het garn.-bat. van Banka, de 1ste luit. F. G. Smits, van het

11de bat.; bij het garn.-bat. van Riouw en o., de 1ste luit. E. R. T. J. von Ende, van het 8ste bat.; bij het garn.-bat. der W.-Afd. van Borneo, de kapit. E. Heck, van het 9de bat.; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de kapit. A. J. van Ginkel, van het 3de bat.; bij het garn.-bat. ter Sumatra's westk. en o., de 1ste luits. R. L. Kellermann en W. Boissevain, van het 16de bat.; bij het garn.-bat. van Riouw en o., de 2de luit. F. E. Beurhoff, van het 10de bat.; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-Afd. van Borneo, de 2de luit. L. Brongers, van het 7de bat.; bij het garn.-bat. van Celebes en o., de 2de luit. B. J. Buckler, van het 6de bat.; — bij het kader van het strafdetachment te Klatten, de 1ste luit. A. K. Eichholtz, van het 2de bat.; bij het kader van het strafdetachment te Ngawi, de kapit. J. Lauer, van het 1ste bat.; — bij het subsistentenkader te Soerabaja, de 1ste luit. H. A. N. Catenius, van het 13de bat.; — als instructeur bij den barisan van Pamakasan, de kapit. jhr. J. J. Sandberg, van het 8ste bat.; — bij het personeel van het militair huis van arrest te Willem I, de 1ste luit. C. R. van Dijk, van het 7de bat. — Bij het wapen der cav., bij de eskadrons te Batavia, de ritm. J. R. von Michalofski, van die te Salatiga. — Bij het wapen der art., als adj. van den chef van het wapen, de 1ste luit. G. de Wijs, adj.-vuurwerker bij de pyrotechnische werkplaats te Soerabaja; in deze betrekking, de 1ste luit. J. van Blommestein, van de 1ste comp. te Batavia; als commandt. der art. ter Sumatra's westk., de majoor A. J. Meijer, van de 1ste comp. te Batavia; bij de 9de comp. te Batavia, de 1ste luit. J. M. K. Bisdom, van de 6de comp. te Atjeh; bij de 6de comp. te Atjeh, de 1ste luit. A. L. van Hoogstraten, van de 17de comp. te Ngawi; bij de 7de comp. te Samarang, de 1ste luit. C. D. Cenin, van de 17de comp. te Djokjokarta; bij de 18de comp. te Batavia; de 1ste luit. G. de Bruyn, van de 17de comp. te Soerakarta. — bij het wapen der genie, bij den staf te Atjeh, de 1ste luit. W. F. O. Hojel, van dien te Batavia; bij den staf te Batavia, de 1ste luit. H. A. G. von Dentzsch, van dien te Padang. — Van het leger in Nederland, bij het wapen der inf. van het leger in O.-I., de 2de luit. J. H. van Epen, van het 1ste, en de 2de luit.-adj. P. F. W. van der Paardt, van het 2de reg. inf. — Bij den milit. geneesk. dienst in O.-I., de offic. van gezondh. 3de kl. C. J. de Freijtag, en benoemd tot offic. van gezondh. der 2de kl., de paardenarts der 3de kl. F. Meijer, van het reg. veldart., en benoemd tot paardenarts van de 2de kl. — Voor den tijd van 4 jaren bij het wapen der cav. van het leger in O.-I., de 2de luit. B. W. A. A. van Dedem, van het 1ste reg. huzaren.

Belast,

met de waarneming der betrekking van milit. commdt. van Sumatra's westk. en o., de luit.-kol. J. H. T. Wiegand, commdt. der Padansche bovenlanden; met deze betrekking, de maj. T. F. Haus, van verlof uit Ned. terug.

Tijdelijk gedetacheerd,

bij het wapen der genie, bij den staf, de kapit. D. M. Kaakebeen, de 1ste luit. W. J. N. Bosboom en de 2de luit. E. P. C. Sol, resp. van het kader bij het strafdetachment te Ngawi, en van het 18de en 12de bat.; de 1ste luit. H. L. de Haas, van het 3de bat.

Ingetrokken,

bij den geneesk. dienst, de overplaatsing bij het hospitaal te Makassar van den apotheker der 2de kl. J. van Selms; de overplaatsing bij het gr. hospitaal te Weltevreden van den offi. v. gez. der 2de kl. H. W. Sandberg, van den dienst in het rijk van Deli.

Teruggeplaatst,

bij het wapen der inf., als kapit. bij het 13de bat., de kapit. voor memorie R. E. Mekern, instructeur bij den barissan te Pamakassan.

—

Eervol ontslagen,

de 2de luit.-kw. P. T. Couperas; de burgerlijke schrijver bij het afd. kleedingsmagaz. te Samarang H. J. de Stoop; de kapits. der inf. J. Hamilton of Silvertonhill en W. A. Albrecht; de 1ste luit. der art. M. Burgersdijk.

Op nonactiviteit gesteld.

Verlengd voor den tijd van zes maanden de nonactiviteit van den 1sten luit. der inf. C. H. F. Riesz.

Tweejarig verlof verleend,

aan de kapits. der inf. R. N. Reuter. W. C. van Marion; aan den kapit.-kw. M. Willemstijn; aan den 1sten luit. der inf. J. J. van Bakkenes.

Vergunning verleend om naar Nederland terug te keeren,

aan den voor den tijd van twee jaren van het Nederlandsche leger bij dat in Ned. Indie gedetacheerden kapit. F. M. Avenarius.

Overleden.

De 1ste luit.-kw. B. Hendriks, op de terugreis van Atjeh naar Batavia, den 8sten April 1875; de offic. van gez. der 2de kl. K. J. van der Veen, te Willem I, den 29sten Maart 1875; de kap. der inf. Jhr. J. H. A. von Schmidt auf Altenstadt, te Weltevreden, den 4den April 1875; de kap. der inf. H. J. Dauzon, op de terugreis van Atjeh naar Batavia, den 8sten April 1875; de 1ste luit. der inf. J. de Krijger, te Fort de Kock, den 22sten April 1875.

BIJLAGE X.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 10.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Augustus—25 September 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Tot adj. van Z. M. in buitengewonen dienst, de kolonel T. L. J. Queijsen, van het reg. gren. en jagers. — Bij den plaatsel. staf, tot kapit. plaatsel. adj. der 1ste kl. te Maastricht, de ritm. der cav. thans op nonactiviteit G. H. baron Taets van Amerongen. — Bij het wapen der inf. Bij het 2de reg. inf., tot adj., de 1ste luit. J. J. Geers, van het korps. Bij het 3de reg. inf., tot 1sten luit., de 2de luit. E. G. Winckel, van het korps. Bij het 4de reg. inf., tot 1sten luit., de 2de luit. J. S. van Agthoven, van het korps. Bij het 6de reg. inf., tot 1sten luit., de 2de luit. J. W. L. Verweijde, van het korps. Bij het Instr.-bat., tot 1sten luit., de 2de luit. J. J. G. baron van Voorst tot Voorst, van het korps. — Bij het wapen der art. Bij den staf van het wapen, tot luit.-kolonel, de majoors G. J. van Trojen en J. H. Kretzer, beiden van dien staf. — Bij het personeel van den geneesk. dienst der landmacht, tot officier van gezondh. der 3de kl., de studenten (artsen) W. H. L. Borgerhoff Mulder en A. A. J. Quanjier.

Overgeplaatst.

Bij het 1ste reg. vestingart., de 1ste luit. J. D. N. de Fremery, van het 2de reg. vestingart., en ontheven van zijne betrekking bij de art.-instr.-comp. Bij het 2de reg. vestingart., de 1ste luit. M. J. Boeije, van het 1ste reg. vestingart., met bestemming voor de art.-instr.-comp.

Verplaatst

Naar Leiden, de kapit. C. van Lemmeren, plaatsel. adj. der 1ste kl. te Delfzijl. Naar Bergen-op-Zoom, de 2de luit. A. Nuy, plaatsel. adj. der 2de kl. te Grave.

Bestemd,

tot eerstaanwezend ingenieur te Vlissingen, de kapit. R. Sturms, van het bat. min. en sapp. — Tot instructeur bij den wetenschappelijken cursus, de 1ste luit. A. J. F. van Overstraten, van het Instr.-bat.

—

Gedetacheerd.

Bij het koloniaal werfdepot, de kapit. A. Grevers, van het 8ste reg. inf. — Bij het personeel van den geneesk. dienst der zeemacht, en zulks voor den tijd van 4 jaren, de offic. van gezondh. 1ste kl. C. C. Vigelius; de officier van gezondh. der 2de kl. G. H. de Kruyff, en de officier van gezondh. 3de kl. F. Daniëls.

Ontheven,

van zijne detachering bij het koloniaal werfdepot en overgeplaatst bij het 8ste reg. inf., de kapit. G. J. Sas, van het 6de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Eervol ontheven,

van de functiën van instructeur bij den wetenschappelijken cursus, de 1ste luit. J. N. Hardeman, van het Instr.-bat.

Eervol ontslag verleend,

aan den 1sten luit. der genie J. A. Lindo, thans tijdelijk in Japanschen militairen dienst.

Van gedetacheerd terug,

en weder bij het leger hier te lande ingedeeld bij het reg. gren. en jagers, de 1ste luit. P. Vinkhuysen, gedetacheerd bij het leger in Oost-Indië. — Ingedeeld bij het bat. min. en sapp., de 1ste luit. der genie D. G. Nelemans, en tevens gedetacheerd bij de krijgsschool voor officieren.

Op nonactiviteit gesteld.

De kapit. J. G. F. Wollweber, plaatsel. adj. der 1ste kl. te Leiden; de 2de luit. J. Rikkers, van het 1ste reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Overleden.

De kapit. jhr. A. J. B. van Suchtelen tot de Haar, van het reg. gren. en jagers.

BENOEMD.

Tot Ridder der Luxemburgsche orde van de Eikenkroon, de 1ste luits. W. B. van den Bosch en jhr. C. K. van der Wijck, beiden van het reg. gren. en jagers.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij de milit. administr., tot 2den luit.-kw., de sergt. J. L. H. van der Wedden en de fourier F. H. van Ispelen, beiden van het wapen der inf. — bij het wapen der inf., tot 2den luit., de sergn. J. P. Meijer, J. Borman de Munck, J. Kobus, L. P. van Mourik, de fourier L. F. Baudoin, de sergn. E. F. Fromberg, A. A. Schutter, J. S. Glaser, E. W. E. Kok, H. G. Bartelds, H. L. W. Tellings, W. A. Godin, P. F. de Graaff, H. Almerood, J. M. Henning, H. A. L. Wichers, C. F. R. Manger, C. E. van Hengel, T. Crone, H. Willink Ketjen, H. J. Bierstedt, C. A. T. Ebell, T. J. Stokhuysen, W. de Lannoy, en de adj.-offic., dienstdoende offic. G. L. Stumpff. — Bij het wapen der art., tot 2den luit., de sergn. P. C. van Bockum Maas, G. F. Beer, C. F. van Bockum Maas en F. de Zomer. — Bij den militairen geneesk. dienst in Oost-Indië, tot officier van gezondh. der 2de kl., de studenten J. H. Waszink, J. B. van Delden en G. J. H. Furnee, alsmede de Heeren F. N. Kramer, F. A. Thor en A. L. Dieterici.

Bevorderd.

Bij den geneesk. dienst, tot offic. v. gez. der 1ste kl., die der 2de kl. J. Adriani en F. J. Cornelissen. — Bij het wapen der inf., tot kolonel, de luit.-kol. J. H. T. Wiegand; tot luit.-kol., de majoor J. F. Haus; tot majoor, de kapits. F. H. Bordewijk en L. G. Diepenheim; tot kapit., de 1ste luits. J. P. G. van Baer, L. W. J. J. Ramaar, J. F. van Rossum, A. W. Constant, F. H. Schoenmaker en M. Harbach; tot 1sten luit., de 2de luits. A. van Veen, E. H. Bolten (thans met verlof in Ned.), C. J. Pufkus, J. P. de Bordes, J. J. S. van Kempen, H. W. Mortier, T. J. F. N. de Steenhuysen en W. J. M. Georges. — Bij het wapen der art., tot kapit., de 1ste luit. F. Bauer; tot 1sten luit., de 2de luits. J. P. de Graaff en jhr. H. P. Tindal; tot magazijnmeester der 1ste kl., die der 2de kl. H. J. Kerrebijn. — Bij het wapen der genie, tot 1sten luit., de 2de luit. G. Hoogenboom; tot magazijnm. der 1ste kl., die der 2de kl. H. C. Freriks; tot magazijnm. der 2de kl., die der 3de kl. J. F. Koch.

Geplaatst.

Bij den gewestelijken en plaatselijken staf, als milit. commdt. van Sumatra's westk. en o., de kolonel J. H. T. Wiegand, thans met de waarneming dier betrekking belast; als commdt. der Padangsche bovenlanden, de luit.-kolonel J. F. Haus, thans met de waarneming dier betrekking belast. — Bij den geneesk. dienst, bij het hosp. te Weltevreden en dat te Samarang, resp. de offic. v. gez. der 2de kl. J. G. F. Machik en W. B. Petersen, beiden uit Ned. aangekomen. — Bij het wapen der inf., bij het 4de bat., de kapit. N. W. Hofstede, uit Ned. aangekomen en voor vijf jaren gedetacheerd bij het leger in Ned. Indië; bij het 11de bat., de 2de luit. A. van Veen, en bij het 12de bat., de 2de luit. A. H. Kalis, beiden uit Ned. aangekomen; bij het 18de bat., de kapit. T. Munder, terug van verlof uit Ned.; bij het 7de bat., de 2de luit. W. H. Ort, en bij het 8ste bat., de 2de luit. E. T. S. Verhofstadt, beiden uit Ned. aangekomen. — Bij het wapen der art., bij de 1ste comp. te Batavia, de 2de luit. P. C. van Bockum Maas; bij de 7de comp. te Samarang, de 2de luit. G. F. Beer; bij de 18de comp. te Batavia, de 2de luit. C. P. van Bockum Maas; bij de 10de comp. te Soerabaja, de 2de luit. F. de Zomer, alle vier uit Ned. aangekomen. — Bij het wapen der genie, als eerstaanw. genie-officier van Riouw en o., de kapit. der inf. J. H. van den Broek, onlangs tijdelijk gedetacheerd bij den staf van het wapen.

Overgeplaatst.

Bij het Dept. van Oorlog, bij de IIde Afdeling, de 1ste luit. der cav. D. van Toorenburg. — Bij de milit. administr., bij den raad van adm. van het subsist.-kader te Padang, de 1ste luit.-kw. A. P. Kuipers, van den raad van adm. te Palembang; bij dien raad, de 1ste luit.-kw. M. P. J. G. Brouwer, van het bur. van den onderintend. der 2de kl. van Palembang en Benkoelen; als beheerder van het hosp. te Samarang, de 1ste luit.-kw. J. Bomberg, van dat te Willem I; als zoodanig bij dit hosp., de 1ste luit.-kw. H. F. B. Logeman, van de intendance te Atjeh; bij het bureau van den onderintend. der 1ste kl. in de 2de milit. afl. op Java, de 1ste luit.-kw. H. Hasselaar, van de intendance te Atjeh. — Bij den geneesk. dienst, bij het hosp. te Weltevreden, de offic. van gez. der 2de kl. H. van den Broek, A. F. Hegel en G. Smits, de twee eerstgenoemden resp. van den dienst te Banka en van Palembang en Benkoelen, de laatste van het garniz. te Banjoewangi; bij het garniz. te Soerabaja, de offic. van gez. der 2de kl. J. A. Coster, van den dienst te Atjeh; bij den geneesk. dienst te Banka, de offic. van gez. der 2de kl. B. A. K. Wolff, van het hosp. te Weltevreden; bij den geneesk. dienst van Palembang en Benkoelen, de offic. van gez. der 2de kl. F. S. J. Pierer, van het hosp. te Samarang; bij het garniz. te Banjoewangi, de offic. v. gez. der 2de kl. M. L. Ritsema, van dat te Soerabaja; bij het garniz. te Salatiga, de apoth. der 2de kl. H. G. Stamm, van het hosp. te Padang; bij dit hosp., de apoth. der 2de kl. F. W. Tap, van het garniz. te Salatiga; bij den dienst te Atjeh, de offic. van gez. der 2de kl. P. J. L. Döring, van het hosp. te Samarang; bij het badetablissement te Pelantoengan, de offic. van gez. der 1ste kl. H. J.

Alken, van het garniz. te Ngawi; bij dit garniz., de offic. van gez. der 1ste kl. J. Adriani, van het hosp. te Weltevreden; bij het hosp. te Samarang, de offic. van gez. der 2de kl. A. W. J. Deye, van het badetablissement te Pelantongan. — Bij het wapen der inf., bij het 1ste bat. te Soerakarta, als adj., de 1ste luit.-adj. D. J. A. Arntzenius, van het 3de bat.; de 1ste luit. H. L. Vorstenbos en de 2de luit. H. G. Balfour van Burleigh, eerstgenoemde van het 5de, de tweede van het 10de bat.; — bij het 2de bat., te Willem I, de 1ste luit. T. Weersma, van het 3de bat.; — bij het 3de bat., de 1ste luits. F. N. La Force, G. de Lang en T. F. W. Engelbert van Bevervoorde, resp. van het 12de, 15de en 1ste bat.; — bij het 6de bat., te Pankadjene, de kapit. M. H. Vis, van het garn.-bat. van Celebes en o.; de kapits. K. H. Harbord en J. G. Jansen, beiden van het 11de bat.; — bij het 9de bat., de 2de luits. F. R. de Vries Hofman, van het 16de bat.; — bij het 10de bat., te Weltevreden, de kapit. A. W. Constant, en bij hetzelfde korps te Atjeh, de kapit. G. D. Ebell, de 1ste luit. N. van de Roemer en de 2de luit. F. A. le Grand, eerstgenoemde pl. adj. van Weltevren en Rijswijk, de tweede van het 12de, de derde van het 15de en de laatste van het 17de bat.; — bij het 11de bat., de luit.-kol. E. D. C. Middelner, van het garn.-bat. van Celebes en o.; de kapit. J. P. G. van Baer, van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen; de luit.-kol. J. van Leyden, van het garn.-bat. der Mol. eil.; — bij het 12de bat., de majoor E. V. Jelts, van het 11de bat.; de 1ste luit. A. E. Mooijaart, van het 6de bat.; de kapit. L. W. J. J. Ramaer, van de 2de Afd. van het Dept. van O.; — bij het 14de bat., de 1ste luit. A. H. van Hengel, van het 6de bat.; — bij het 15de bat., de majoor F. H. Bordewijk, van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen; — bij het 16de bat., de kapit. J. van Wessem, van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o.; — bij het 17de bat., de 1ste luit. W. J. F. Thieme, van het 10de bat.; als adj., de 1ste luit.-adj. J. W. Croes, van het bat.; — bij het 18de bat., de 2de luit. J. L. Laculle, van het 3de bat.; — bij het garn.-bat. van Celebes en o., de majoor R. D. W. Koops, van het 12de bat.; bij dat der Mol. eil., de 2de luit. E. C. Scheffer, van het 2de bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o. (detachement te Padang-Sidempoean), de kapit. W. J. Thieme, van het 16de bat.; bij het subsist.-kader te Batavia, de kapit. P. M. Ockerse, van het 13de bat. — Bij het wapen der art., bij de 5de comp. te Banjoë-Biroe, de kapit. J. A. Nuy, van de 7de comp. te Samarang; bij deze comp., de kapit. D. H. Niepce, van de 5de comp. te Banjoë-Biroe; bij de 6de comp. te Atjeh, de kapit. M. A. Kuytenbrouwer, van de 17de comp. te Tjilatjap; bij deze comp., de kapit. A. Hijnekamp, van de 15de comp. te Willem I; bij de 4de comp. te Atjeh, de 1ste luit. J. G. F. E. van den Bossche, van de 10de comp. te Soerabaja; bij het personeel (9de comp. te Batavia), de 1ste luit. M. B. Rost van Tonningen, adjunct van den commdt. der art. ter Sumatra's westk. en o.; bij het personeel (10de comp. te Soerabaja), de 1ste luit. H. van Gilsdorp, adjunct van den commdt. der art. te Atjeh; in deze betrekking, de 1ste luit. D. Twiss, van de 4de comp. aldaar; bij de 17de comp. te Tjilatjap, de 1ste luit. D. Moreau, van de 9de comp. (detachement te Deli); bij deze comp., de 1ste luit. P. A. de Wilde, van de 10de comp. te Soerabaja; bij de 13de comp. te Batavia, de 2de luit. J. M. van Braam, van de 7de comp. te Samarang. — Bij het wapen der genie, als eerstaanw. genie-offic. van Riouw en o., de 1ste luit. H. A. G. von Dentsch, van den staf van het wapen te Atjeh; de kapit. G. H. W. van Haefsten en de 1ste luit. M. P. M. Kuyl, eerstgenoemde eerstaanw. genie-offic. van Riouw en o., laatstgenoemde van den staf van het wapen te Batavia; tijdelijk gedetacheerd bij den staf van het wapen, de kapit. J. H. van den Broek, van het 10de bat. — Van het leger in Nederland, bij het wapen der inf. van het leger in Oost-Indie, de 2de luit. G. E. A. R. Kempers, van het 1ste reg. inf.; als 2de luit.-kwartierm., de 2de luit. J. F. A. de Rooy, van het 4de reg. inf. — Bij den milit. geneesk. dienst in Oost-Indie, de apoth. der 2de kl. H. Rolff. Bij den milit. veterinairen dienst in Oost-Indie, de paardenarts der 3de kl. H. Mars, gedetacheerd bij het leger in Oost-Indie. — Voor den tijd van 2 jaren gedetacheerd bij het leger in Oost-Indie, de 1ste luit. B. J. J. Magnin, van het 7de reg. inf., alsmede de 1ste luit. H. Verploegh, van het 8ste reg. inf.

Ingetrokken,

Bij de milit. administr., de overplaatsing bij den raad van adm. van het subsist.-kader te Padang, van den 1sten luit.-kw. C. W. E. Stumpff, van het hosp. te Soerabaja, zijnde hij overgeplaatst bij den raad van adm. van het subsist.-kader aldaar; bij het wapen der inf., de overplaatsing bij het 11de bat. van den luit.-kolonel E. D. C. Middelaer, wordende hij overgeplaatst bij het garn.-bat. der Mol. eil.; bij het wapen der genie, de overplaatsing als eerstaanw. genie-officier van Riouw en o. van den 1sten luit. H. A. G. von Dentzsch, wordende hij overgeplaatst bij den staf van het wapen te Batavia.

Eervol ontslagen,

De kapit. der inf. L. C. Eras; de kapit.-kwartierm. W. Horsch.

Tweejarig verlof verleend,

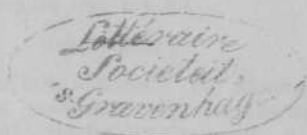
aan den offic. v. gez. der 1ste kl. G. A. Raland; aan den kapit. der inf. F. J. A. R. von Ende; aan den offic. v. gez. der 1ste kl. J. M. Munniks de Jongh; aan den milit. ambtenaar der 3de kl. F. A. A. Degen; aan den 1sten luit. der inf. G. van Zalingen; aan den kapit. der inf. M. van der Laan.

Vergunning verleend om naar Nederland terug te keeren,

aan den 1sten luit. der inf. J. van Wijk, voor den tijd van twee jaren gedetacheerd geweest van het leger in Nederland bij dat in Oost-Indië.

Overleden.

De 1ste luit. der inf. J. G. Spanjaard, te Banda, den 26sten April 1875; de 1ste luit. der inf. E. G. F. von Ende, te Kotta-Radja, den 2den Mei 1875; de 2de luit. J. F. W. Beekes, te Kotta-Radja, den 12den Mei 1875; de 1ste luit. der inf., van het leger in Nederland gedetacheerd, jhr. W. O. G. Bloys van Treslong, te Paya-Combo, den 12den Mei 1875.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Second block of faint, illegible text, appearing to be the main body of the document.

Third block of faint, illegible text, continuing the main body of the document.

Final block of faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a signature or footer.

BIJLAGE XI.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 11.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 September—25 October 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Bij den generalen staf, tot kapit. van de 2de kl., de 1ste luit. F. R. Froger, van den staf der art. — Bij het wapen der cav. Bij het 2de reg. huz., tot ritm. der 1ste kl., de 1ste luit. C. G. G. Vertholen de Salve Bruneton, van het korps. Bij het 4de reg. huz., tot 1sten luit., de 2de luit. F. J. van der Putt, van het korps. — Tot paardenarts van de 3de kl., de veearts J. L. G. Caijaux. — Bij het wapen der art. Bij het reg. veldart., tot paardenarts van de 3de kl., de veearts A. A. de Man. — Bij het korps ing., min. en sapp., tot kapit. van de 1ste kl., de kapits. van de 2de kl. F. J. van Heusden en G. G. G. Canter Creemers, beiden van het korps; tot kapit. van de 2de kl., de 1ste luits. G. J. de Jongh en W. Badon Ghijben, beiden van het korps.

Overgeplaatst.

Bij het 2de reg. inf., de 2de luit. administr. van kleeding en wapening C. L. M. M. Metz, van het 3de reg. vestingart. Bij het 6de reg. inf., de 1ste luit. J. Scheuer, van het 7de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., de officier van gezondh. der 1ste kl. A. N. Vorstman, van de garniz.-infirm. te Helder. Bij het 1ste reg. huz., de ritm. K. J. D. Wijnhoff, van het 2de reg. huz. Bij het garniz.-infirm. te Helder, de officier van gezondh. der 1ste kl. W. F. G. Peltzer, van het 8ste reg. inf.

Verplaatst,

van Willemstad naar het bat. min. en sapp., de kapit.-ingenieur J. Fabius; van Amsterdam naar Utrecht, de kapit.-ingenieur H. T. Schalken; van Hoorn naar het 6de reg. inf., de officier van gezondh. der 1ste kl. N. J. Muller.

In actieven dienst hersteld.

Bij het 1ste reg. inf., de kapit. der inf. op nonactiviteit H. H. T. Walter. Bij het 5de reg. inf., de 1ste luit. der inf. op nonactiviteit P. Lelsz. Bij het 1ste

reg. huz., de 1ste luit. der cav. op nonactiviteit G. M. Trip. Bij het bat. min. en sapp., de kapit. administr. van kleeding en wapening op nonactiv. J. Wanjon.

Definitief belast met de functiën van adjudant van den M. v. O.

De 1ste luit. P. Thijssen, van den staf der inf., belast met de functiën van adjud. van den M. v. O., onder bepaling dat hij, gelijktijdig met gezegde functiën, zal blijven waarnemen de hem opgedragen werkzaamheden bij het Bureau Personeel en Militaire Zaken.

Bepaald,

dat de kapit. F. baron van Aerssen Beijeren van Voshol, de 1ste luits. G. van Tienhoven en F. A. Egter, bij hunne wederindeeling bij het leger hier te lande, zullen worden geplaatst, bij het reg. gren. en jagers.

Gedetacheerd.

Bij het koloniaal werfdepot, de kapit. H. J. G. Benschop, van het 1ste reg. inf. — Bij de Koninkl. Milit. Acad., de 2de luit. W. P. A. Broex, van het 6de reg. inf. — Bij de krijgsschool voor officieren, de 1ste luit. J. A. K. van Hasselt, van het 3de reg. vestingart., de 2de luits. F. H. A. Sabron, van den staf der inf., F. van Hasselt, van het reg. veldart. en F. A. Hoefler, van het 2de reg. vestingart.

Eervol ontheven,

van zijne betrekking bij de K. M. A., de 2de luit. F. H. A. Sabron, van den staf der inf., en overgeplaatst bij het 6de reg. inf.

Bestemd,

om dienst te doen bij de garniz.-infirmierie te Grave, de officier van gezondh. der 1ste kl. J. H. Neiszen, van het 2de reg. inf. — Tot eerstaanwezend ingenieur te Willemstad, de kapit.-ingenieur te Utrecht F. J. van Heusden; de kapit. eerstaanwezend ingenieur te Vlissingen R. Sturms, ook bestemd tot eerstaanwezend ingenieur te Neuzen. — Tot leeraar bij de krijgsschool voor officieren, de kapit. W. Rooseboom, van den generalen staf. — Tot lid der commissie van proefneming, en in verband daarmede eervol ontheven van zijne detachering bij de art.-, stapel- en constr.-magaz., en tevens in zijn rang overgeplaatst bij den staf der art., de 1ste luit. jhr. A. H. van der Wijck, van het 1ste reg. vestingart.

Op nonactiviteit gesteld.

De majoor W. J. Stolkert, van het 6de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de kapit. C. F. E. de Jacquier de Lomporet, van het reg. gren. en jagers, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de ritm. J. Dijkmeester, van het 1ste reg. huz.; de kapit. administr. van kleeding en wapening T. L. Muller, van het bat. min. en sapp., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de officier van gezondh. der 2de kl. H. F. C. Aalbersberg, van het reg. veldart.

Gepensionneerd.

De kapit. H. Murman, van het 1ste reg. inf., gedetacheerd bij het koloniaal werfdepot, en zulks op de daartoe door hem gedane aanvraag.

Overleden.

De kapit. der genie G. Z. P. Marcella; de 2de luit. E. W. van Beusekom, van het 1ste reg. huz.; de 2de luit. der art. op nonactiviteit J. F. P. Bolken.

Vergunning verleend,

aan den kapit. J. E. N. baron Sirtema van Grovestins, van den grooten staf, tot het aannemen en dragen der versierselen van het Ridderkruis 1ste klasse der orde van de Wurtemburgsche Kroon, hem door Z. M. den Koning van Wurtemberg geschonken.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij het wapen der cav., de wachtm. W. F. A. van de Blocquery; — tot 2den luit. bij het wapen der art., de serg. C. J. A. Macpherson.

Bevorderd.

Bij de milit. administr., tot 1sten luit.-kw., de 2de luit.-kw. J. H. C. Vermeer; tot onderintend. der 1ste kl., die der 2de kl. S. J. Osten; tot kapit.-kw., de 1ste luit.-kw. A. Veldhoedt; tot 1sten luit.-kw., de 2de luit.-kw. T. Kley. — Bij den geneesk. dienst, tot officn. van gez. der 1ste kl., die der 2de kl. A. de Graag en S. Hartog. — Bij het wapen der inf., tot majoor, de kapits. P. M. Ockerse, J. Visser (thans werkzaam bij het Ministerie van Koloniën in Nederland), G. C. R. R. de Graeff, H. K. F. van Teyn en H. M. A. J. J. Voigt; tot kapit., de 1ste luits. J. H. Roque, H. A. Wijnmalen en J. T. van Mourik, J. N. J. Ketelaar, P. van den Blijk, H. J. L. de Bank Langenhorst, P. H. J. Oosthout, H. J. Holsboer, F. Pompe van Meerdervoort (gedetacheerd bij het Ned. leger) en W. H. Neys; tot 1sten luit., de 2de luits. K. C. H. Sadée, J. W. Hendrix, P. Hoogesteger, G. C. Stokhuyzen, C. K. J. van den Bussche, C. F. G. Götz, H. L. van den Ende, H. P. M. W. van der Wedden, C. J. Lacleulle en H. A. van Bommel van Vloten. — Bij het wapen der cav., tot 1sten luit., de 2de luit. J. A. W. Oxenaar. — Bij het wapen der art., tot kapit., de 1ste luit. C. D. Cenin; tot 1sten luit., de 2de luit. P. C. Voswinkel Dorselen.

Geplaatst.

Bij het Dept. van Oorlog, bij de 5de afdeeling, de 2de luit.-kw. J. L. H. van der Wedden, onlangs tot dien rang benoemd. — Bij de milit. administr., bij den raad van administr. van het subsist.-kader te Padang, de 2de luit.-kw. F. H. van Ispeken, onlangs tot dien rang benoemd; bij den raad van administr. te Singkawang, de 1ste luit.-kw. T. Kley, onlangs uit Nederland aangekomen, bestemd voor den dienst in Ned. Indië; bij het hosp. te Padang, de 2de luit.-kw. J. J. Kluyskens, van verlof uit Ned. terug. — Bij het wapen der inf., bij het 8ste bat., de 1ste luit. H. W. Mortier, uit Ned. aangekomen; bij het 11de bat., de kapit. F. de Lannoy, van verlof uit Ned. terug; bij het 2de bat., te Willem I, als adj., de 2de luit. P. A. Baptist, van dat korps; bij het 10de bat. te Weltevreden, de 2de luit. J. Borman de Munck; bij het 11de bat., de 2de luit. L. F. Baudoïn; bij het 12de bat., de 2de luits. E. F. Fromberg, A. A. Schutter, H. L. W. Tillings en H. A. L. Wichers; bij het 18de bat., de 2de luit. L. P. van Mourik, alle zeven onlangs tot dien rang benoemd; — bij het 1ste bat. (Soerakarta), de 2de luits. C. E. van Hengel en W. de Lannoy; bij het 4de bat. (Djocokarta), de 2de luits. J. M. Henning en C. F. R. Manger; bij het 7de bat. (Samarang), de 2de luits. W. A. Godin, P. F. de Graaff en H. Almerood; bij het 8ste bat., de 2de luits. J. Kobus, J. S. Glaser, E. W. E. Kok en H. G. Bartelds; bij het 15de bat., de 2de luits. T. Crone en H. J. Bierstedt; bij het 16de bat., de 2de luits. C. A. F. Ebell en T. J. Stokhuizen, deze allen onlangs tot dien rang benoemd; — bij het 11de bat., de 2de luit. C. J. Lacleulle, onlangs van verlof uit Ned. teruggekeerd; bij het 12de bat., de 1ste luits. J. Kesler, K. C. H. Sadée en de 2de luit. J. A. Sinninghe, eerstgenoemde van verlof uit Ned. terug, en de beide laatsten onlangs uit Ned. aangekomen; bij het 13de bat., de 2de luits. J. P. Meijer en H. Willink Ketjen; bij het 14de bat., de 2de luit. G. L. Stumpff, deze allen onlangs tot dien rang benoemd. — Bij het wapen der cav., bij de eskadrons te Batavia, de 2de luit. jhr. C. J. H. Meijer, uit Ned. aangekomen. — Bij het wapen der art., bij de 1ste comp. te Batavia, de 2de luit. C. J. A. Macpherson, onlangs tot dien rang benoemd; bij den art.-constructiewinkel, als commies, de milit. ambt. 2de kl. B. E. H. Jansen, van het Dept. v. O. — Bij het wapen der genie, als beheerder van het tijdelijk hulpgeniemagazijn te Oleh-leh, de magazijnm. der 3de kl. (2de luit.) J. F. Koch, onlangs tot dien rang benoemd.

Bij het Dept. van Oorlog, bij de 4de afdeeling, de milit. ambt. 3de kl. J. R. Jans, thans commies bij den art.-constr.-winkel te Soerabaja; als opnemer bij de milit. verkenningen (VIIde Afdeeling), de 1ste luit. H. D. H. Bosboom; van het 11de bat. — Bij den gewest. en plaatsel. staf, als pl. commdt. te Samarang, de luit.-kol. C. G. Heyligers, van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o.; als pl. adj. van Weltevreden en Rijswijk, de 1ste luit. A. Dirckes, van het 12de bat.; als adj. van den bivakcommdt. van Kotta-Radja en voorwerken, de 1ste luit. E. M. Haak, van het 3de bat.; als adj., van den milit. commdt. van Celebes, de 1ste luit. A. J. D. Pool, van het 6de bat. te Celebes en o. — Bij de milit. administr., bij den raad van administr. der art. te Weltevreden, de 1ste luit.-kw. H. D. Tuynenburg, beheerder van het hosp. te Palantengan; in deze betrekking, de 2de luit.-kw. H. Kits van Heyningen, van den raad van administr. der art. te Weltevreden; bij de intendance te Atjeh, de 1ste luits.-kw. J. W. Evers en A. P. Kuipers, resp. van de 5de afd. van het Dept. van O. en den raad van administr. van het subsist.-kader te Padang; bij het bureau van den onderintend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java, de onderintendanten der 2de kl. G. C. E. P. O. Futterer, A. L. Lublink Weddik, de 1ste luits.-kw. L. Bendeler en H. D. Tuynenburg, eerstgenoemde van de intendance te Atjeh, de tweede van Banka, Riouw en o., de derde van den raad van administr. te Singkawang, en de laatste van den raad van administr. der art. te Weltevreden; bij het bureau van den onderintend. der 1ste kl. in de 3de milit. afd. op Java, de 1ste luit.-kw. G. M. A. Gobee, van het hosp. te Batoe-Toelis; bij het bureau van den onderintend. der 1ste kl. van Sumatra's westk. en o., de kapit.-kw. E. J. L. Herens, van de intendance te Atjeh; bij het hosp. te Batoe-Toelis, de 2de luit.-kw. A. D. Cheriex, van de intendance te Atjeh; bij den raad van adm. van het subsist.-kader te Batavia, de kapit.-kw. A. Veldhoedt, van het bureau van den onderintend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java; bij den raad van adm. te Bandjermasin, de 2de luit.-kw. F. Filet, van den raad van adm. van het 14de bat.; als onderintend. der 2de kl. van Banka, Riouw en o., de onderintend. der 2de kl. W. L. H. W. Roebly, van het bureau van den onderintend. der 1ste kl. van Sumatra's westk. en o.; als magazijnm. van het alg. tevens afd.-kleedingsmagaz. te Batavia, de kapit.-kw. F. E. Muller, van den raad van adm. van het subsist.-kader aldaar; bij het hosp. te Samarang, de kapit.-kw. J. Blanckwaardt, van de intendance te Atjeh; als onderintend. der 1ste kl. in de 3de milit. afd. op Java, de onderintend. der 1ste kl. P. van der Weijde, van de krijgsmacht te Atjeh; in diens plaats, de onderintend. der 1ste kl. S. J. Osten, van de 1ste milit. afd. op Java; als onderintend. der 1ste kl. in de 1ste milit. afd. op Java, de onderintend. der 1ste kl. B. G. Wilkens, van de krijgsmacht te Atjeh. — Bij den geneesk. dienst, bij het hosp. te Padang, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. A. James, en die der 2de kl. A. de Graag, resp. van den geneesk. dienst te Atjeh en van het hosp. te Weltevreden; bij het hosp. te Soerabaja, de offic. v. gez. der 1ste kl. H. Walter, van den dienst der Moluksche eil.; in deze betrekking, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. W. T. E. Sikkens, van het hosp. te Soerabaja; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 1ste kl. A. C. van Beest en de apoth. der 3de kl. H. J. B. Dekema, resp. van het hosp. te Padang en van dat te Samarang; bij dit hosp., de apoth. der 2de kl. B. Frijlink, van den dienst te Atjeh; bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. J. G. Kroon, van dat te Soerabaja; bij den dienst te Atjeh, de offic. v. gez. der 2de kl. J. G. J. van Oppenraay, van het garn. te Tjilatjap; bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. A. H. Rombouts; bij het hosp. te Samarang, de offic. v. gez. der 2de kl. J. Timmermans, de beide laatsten van den dienst in de Z.- en O.-Afd. van Borneo; bij dezen dienst, de offic. v. gez. der 2de kl. J. A. van der Stok, van het reconvallescentengesticht te Kampong-Makassar; bij 's rijks magazijn van geneesmiddelen te Batavia, de apoth. der 2de kl. W. de Lange, van het hosp. te Weltevreden. — Bij het wapen der inf., als instruct. bij de milit. school te Meester-Cornelis, de 1ste luit. G. W. Beeger, van het 14de bat.; bij het 1ste bat., te Soerakarta, de 1ste luit. P. van

Lawick van Pabst, van het 10de bat.; de kapit. H. J. Schwartz, van het 9de bat.; — bij het 2de bat. (te Atjeh), de 1ste luit.-adj. J. A. A. In 't Veld en de 2de luit. W. A. G. Ramaer, resp. van het 13de bat. en het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen; — bij het 3de bat., de kapit. M. C. H. Bijleveld, van het 18de bat.; de kapit. C. F. Koch, van het 9de bat.; de luit.-kol. J. G. H. Grooss, de kapit. P. J. Miltenburg, de 1ste luits. F. Godin en J. P. Smith, eerstgenoemde van het 9de, de tweede en derde van het 6de en de laatste van het 12de bat.; de kapit. H. W. Mijnders, de 1ste luit. W. J. L. Wijmans, de 1ste luit.-adj. N. J. Stadlmaier en de 2de luit. J. L. Meijer, eerstgenoemde van het 7de, de tweede van het 14de en de overigen van het 15de bat.; — bij het 4de bat. (Djococarta), de kapit. A. de Haas, van het 8ste bat.; — bij het 5de bat., als adj., de 1ste luit.-adj. H. Begemann, van het garn.-bat. der Moluksche eil.; de kapit. J. Geldorp, van het 12de bat.; de 1ste luit. F. A. W. Jaeger, van het subsist.-kader te Batavia; bij het 6de bat., de kapit. A. J. Kalf en de 2de luit. G. A. Herklots, resp. van het 9de en 3de bat.; de 2de luit. J. R. Jacobs, van het 15de bat.; — bij het 7de bat., de kapit. G. A. Vogel, van het 3de bat.; de kapit. J. T. van Mourik, van het garniz. van Celebes en o.; — bij het 8ste bat., de kapit. H. K. F. van Teyn, B. van Moerkerken en C. F. Engelhardt, resp. van het subsist.-kader te Soerabaja, het 5de en 7de bat.; — bij het 9de bat., de majoors H. J. C. Janssen en F. J. Boom, van het 16de en het 1ste bat., de kapit. P. J. Gaberel, de 1ste luit. W. D. C. Regensburg en de 2de luit. L. T. H. Cranen, eerstgenoemde van het 15de, de tweede van het 14de en de derde van het 11de bat.; — bij het 10de bat., te Atjeh, de kapit. N. A. Weijns, van het 16de bat. en de kapit. C. F. van Middeldijk, van het 9de bat.; de majoor H. L. F. de Jacquier de Lomporet, van het 9de bat.; de 1ste luit.-adj. G. H. R. Halewijn en de 1ste luit. T. A. de Man, resp. van het 1ste en 12de bat.; — bij het 11de bat., de kapit. F. H. Schoemaker en de 2de luit. J. F. H. Janssen, resp. van het korps pupillen te Gombong en van het 10de bat.; de 1ste luit. J. van Puffelen, van het garn.-bat. der Moluksche eil.; de 1ste luits. J. von Schmid, A. J. Hamerster, W. H. Smits, en als adj., de 1ste luit.-adj. J. van Bennekom, eerstgenoemde van het garn.-bat. der W.-Afd. van Borneo, de tweede van het 9de, de derde van het 12de en de laatste van het 10de bat.; — bij het 12de bat., de 1ste luit. J. H. Schwab, van het garn.-bat. der W.-Afd. van Borneo; de 1ste luits. J. D. van Alphen, H. J. A. Eichholtz, D. F. van Warmelo en L. van den Hout, de twee eerstgenoemden van het garn.-bat. der W.- en de twee laatstvermelden van dat der Z.- en O.-Afd. van Borneo; de kapit. H. A. Wijnmaien, van het subsist.-kader te Batavia; — bij het 14de bat., de kapit. G. de Bont, van het 13de bat.; — bij het 15de bat., de 1ste luits. G. J. Albrecht en C. van Crans, resp. van het 10de bat. en het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o.; de 1ste luit. H. T. J. Klatt en de 2de luit. H. F. V. M. Schwing, resp. van het 6de en 10de bat.; de majoor H. E. L. Prins, van het 8ste bat.; de 2de luit. J. P. Moorrees, van het 9de bat.; de luit.-kol. C. B. H. van Deutekom, en als adj., de 2de luit.-adj. A. G. Popelier, resp. van het 3de en 5de bat.; — bij het 16de bat., de kapit. J. P. Jonxis, van het 17de bat.; de majoor H. M. A. A. J. Voigt en de 1ste luit. F. J. Meis, resp. van het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o. en het 6de bat.; de 2de luit. W. J. van Stokkum, van het 9de bat.; — bij het 17de bat., de kapit. L. H. Meijer, van het 2de bat.; — bij het korps pupillen te Gombong, de 1ste luit. C. van Crans, van het 15de bat.; bij het subsist.-kader te Batavia, de kapit. W. J. Scheltus, van het 5de bat.; de 1ste luits. F. G. W. Baptist en A. F. A. Schultze, van het 12de bat.; bij het subsist.-kader te Batavia, detachement te Tandjong-Pandang, de 1ste luit. J. M. Sanders, van het suppletiedepot te Meester-Cornelis; — bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de luit.-kol. K. van der Heijden en de 2de luit. T. van der Zee, eerstgenoemde pl. commandt. te Samarang, de laatste van het 16de bat.; bij het garn.-bat. der Moluksche eil. (detachement te Banda), de kapit. G. A. H. van Steenveld, van het 11de bat.; bij het garn.-bat. der 2de milit. afd. op Java, de kapit. J. W. D. A. Mac-Gillivray, van het 8ste bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de 1ste luits. W. M. Meijer en J. E. Ruzette, resp. van het 15de

en 17de bat.; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de 2de luit. K. H. van Swighem, van het 14de bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de 1ste luit. D. W. Nijenhuis, van het 9de bat.; bij het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen, de 2de luit. W. Voorthuizen, van het 9de bat.; bij het garn.-bat. der W.-Afd. van Borneo, de 2de luit. J. H. A. W. Schultze, van het 5de bat.; de 2de luit. F. W. G. Merz, van het 10de bat. — Bij het wapen der art., bij de 16de comp. te Soerabaja, de 1ste luit.-adj. J. H. ter Spill, van het materieel aldaar; bij de 3de comp. te Atjeh, de 1ste luit. D. G. van Gorkum, van de 14de comp. te Padang-Pandjang; bij de 14de comp. aldaar, de 1ste luit. J. C. van Geel, van de 22ste comp. te Atjeh; de 2de luit. J. M. van Braam, van de 13de comp. te Batavia; bij de 14de comp. te Padang, de 1ste luit. P. G. de Bruyn, van de 18de comp. te Batavia; bij de 23ste comp. te Atjeh, de 1ste luits. C. D. Cenin en F. W. H. Tydeman, resp. van de 7de comp. te Samarang en de 13de comp. te Batavia; bij de 9de comp. te Batavia, de kapit. M. B. van Slee, van de 6de comp. te Atjeh; bij de 4de comp. te Atjeh, de 1ste luit. S. R. Opzoomer, van de 1ste comp. te Batavia. — Bij het wapen der genie, bij den staf van het wapen, de majoor C. R. van Lennep, de kapit. J. Th. Kannemans en de 1ste luit. R. G. J. Sutherland, allen van het korps min. en sapp.; bij dit korps, de majoor W. L. Leers (als commandt.), de kapit. G. H. W. van Haften en de 1ste luit. M. P. M. Kuyl, allen van den staf van het wapen. — Van het leger in Nederland bij dat in Oost-Indië, bij het wapen der infanterie, de 2de luit. J. H. van Batenburg, van het 3de reg. inf. en W. H. P. Mirandolle, van het 4de reg. inf. — Bij het personeel van den geneesk. dienst in Oost-Indië, tot officier van gezondh. der 2de kl., de Heeren O. Kuhr en L. E. P. Vincent.

Ingetrokken,

bij het wapen der inf., de overplaatsing van den majoor F. H. Bordewijk, bij het 15de bat., wordende hij in verband daarmede overgeplaatst bij het 16de bat.; de overplaatsing bij den geneesk. dienst te Atjeh van den offic. van gez. der 2de kl. J. J. P. Landman; de overplaatsing bij het hosp. te Samarang van den apoth. der 2de kl. B. Frijlink, wordende hij in verband daarmede overgeplaatst bij het hosp. te Samarang; de overplaatsing bij dit hosp. van den apoth. der 2de kl. J. H. Schmidt.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij het wapen der genie, de majoor J. G. M. A. Carlier, van verlof uit Nederland teruggekeerd.

In activiteit hersteld,

de majoor J. G. M. A. Carlier, en belast met de waarneming van het eerstaanwezigchap in de 3de milit. afd. op Java.

Tijdelijk gedetacheerd,

bij het korps mineurs en sappeurs, de 1ste luit. van het 9de bat. D. W. Nijenhuis; bij het wapen der genie, bij den staf, de kapit. L. H. M. Genet, van het 11de bat.; bij het korps mineurs en sappeurs, de 2de luit. G. C. Nieuwenhuys, van het garn.-bat. in de 2de milit. afd. op Java.

Eervol ontslagen,

de onderintendant der 1ste kl. W. Stort jr.; de 1ste luit. der art. E. H. Burnaby Lautier; de kapit. der inf. F. J. L. M. Z. baron van Tengnagell; de apoth. der 2de kl. J. G. Milius; de 2de luit.-kwartierm. W. P. van Berckel Bik; de kapit. der inf. P. J. Heck; de majoor der inf. D. A. C. F. W. Verstege.

Ontslagen,

de 2de luit. der infanterie K. J. Vermijne.

Vergunning verleend om naar Nederland terug te keeren,

aan den 1sten luit. der inf. J. F. T. Major, van het leger in Nederland voor den tijd van vijf jaren bij het Ned. Oost-Ind. leger gedetacheerd.

Tweejarig verlof verleend,

aan de kapits. der inf. G. A. Diederich en A. van der Straate; aan den 2den luit. der inf. H. C. Consemulder; aan den 1sten luit. der inf. jhr. E. H. F. Leysius; aan den kapit. der inf. M. Harbach.

Overleden.

De officier van gezondh. der 2de kl. J. von Kiss, te Kotta-Radja, den 23sten Mei 1875; de 1ste luit.-adj. bij den chef van het wapen der art. M. J. A. L. Riesz, te Batavia, den 8sten Juni 1875; de kapit. der inf. G. J. van Klinkenberg, te Padang, den 12den Juni 1875; de 1ste luit. der inf. C. E. Makkink, te Makassar, den 16den Juni 1875; de kapit. der inf. C. C. F. H. Jagemann, te Weltevreden, den 22sten Juni 1875.

BIJLAGE XII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRE-SPECTATOR,

DERDE SERIE. — TWINTIGSTE DEEL, N°. 12.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 October—25 November 1875.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Bij den plaatselijken staf, tot plaatsel. adjud. van de 1ste kl. te Venlo, de kapit. der inf. op non-activ. P. J. Kuipers. — Bij het wapen der inf. Bij het 2de reg. inf., tot kapit. van de 2de kl., de 1ste luit. A. J. Prins, van het Instr.-bat. Bij het 3de reg. inf., tot 2den luit.-kwartierm., de serg. A. W. van der Meer, van het 4de reg. inf. Bij het 4de reg. inf., tot 2den luit.-kwartierm., de serg. M. H. Kroonenburg, van het 5de reg. inf. Bij het 6de reg. inf., tot majoor, de kapit. K. P. Kempers, van het reg. gren. en jagers; tot 2den luit.-kwartierm., de serg.-majoor T. C. Broeksma, van het 3de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., tot 2den luit.-kwartierm., de serg. D. G. M. de Vries, van het 2de, K. L. Knaus, van het 3de reg. inf., en P. A. Struyvenberg, van het korps. — Bij het wapen der cav. Bij het 1ste reg. huz., tot 2den luit.-kwartierm., de serg. G. van Steijn, van het 4de reg. inf. Bij het 2de reg. huz., tot adj., de 1ste luit. J. A. Ort, van het korps. — Bij het wapen der art. Bij het 3de reg. vestingart., tot 2den luit.-administr. van kleed. en wapen., de serg. F. C. Haarman, van het Instr.-bat.

Overgeplaatst.

Bij de bataljons gren. van het reg. gren. en jagers, de kapits. C. F. Pabst en J. H. Weenink, beiden van de bataljons jagers. Bij het reg. gren. en jagers, de 1ste luits.-kwartierm. J. L. Nederburgh, van het 8ste reg. inf. en B. C. Vermijne, van het 1ste reg. huz. Bij het 4de reg. inf., de 2de luit. L. C. Baggelaar, van het 2de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., de 2de luit. H. N. Ravesteijn, van het 4de reg. inf. — Bij de landmacht in West-Indië, voor den tijd van 3 jaren, de 2de luits. F. W. G. Nieuwland en J. D. ten Bosch, beiden van het 7de reg. inf.

Verplaatst,

van Venlo naar Maastricht, de 2de luit. plaatsel. adjud. van de 2de kl. F. A. de la Porte.

Geplaatst.

Te Utrecht, de 1ste luit. der genie C. J. Snijders.

Bepaald,

dat de kapits. J. L. Le Bron de Vexela en W. J. Scheltus, beiden van het wapen der inf., gedetacheerd geweest bij het leger in Nederlandsch Indië, bij hunne wederindeeling bij het leger hier te lande zullen worden geplaatst bij het reg. gren. en jagers, en dat eerstgenoemde benoemd is tot kapit. 2de kl.

—

Bepaald,

dat de 1ste luit. A. J. Prins, van het Instr.-bat., gedetacheerd bij de stafschool, zijn korps zal rejoigneren.

Bestemd,

met het toezicht over de militaire administratieve inrichtingen te Amsterdam, en zulks met 1 Mei a.s., de onder-intend. der 2de kl. S. C. Rijnbende, toegevoegd aan den commandant der 2de divisie inf.; — om te worden toegevoegd aan den commandant der 2de divisie inf., de onder-intend. der 2de kl. J. Gruys, belast met het toezicht over het hospitaal en de garnizoensbakkerij te Maastricht, benevens over het nachtleger in Limburg.; — tot adjudant voor het materieel te Doesborgh, de 1ste luit. J. G. Frankamp, van het 2de reg. vestingart.

Gedetacheerd,

Bij de Normaal-schietschool, de 1ste luit. J. A. C. Apol, van het 4de reg. inf.

Van gedetacheerd terug en weder bij het leger hier te lande ingedeeld.

Bij het 1ste reg. inf., de 1ste luit. der inf. P. van Assen. Bij het 2de reg. inf., de kapit. der inf. W. Vleijman, en benoemd tot kapit. van de 1ste kl., en de 1ste luits. der inf. F. W. J. M. Hustinx en D. Cheriex. Bij het 3de reg. inf., de kapit. der inf. F. G. Otterbein, en benoemd tot kapit. van de 1ste kl. Bij het 4de reg. inf., de kapit. der inf. J. Joha, en de 1ste luits. der inf. J. van Wijk, H. Koppen, A. Evenwell en J. J. Friese. Bij het 5de reg. inf., de kapit. der inf. J. A. Graaff, en benoemd tot kapit. van de 1ste kl., en de 1ste luits. der inf. L. F. Leijds en J. K. Wijmans. Bij het 6de reg. inf., de 1ste luit. der inf. W. Vermeere. Bij het 7de reg. inf., de kapit. der inf. A. J. F. Rochell, en benoemd tot kapit. van de 1ste kl., de 1ste luits. der inf. H. A. Hulskamp, M. C. B. de Groot, en de 2de luit. der inf. E. K. J. V. van Mulken. Bij het 8ste reg. inf., de kapit. der inf. F. M. Avenarius, en benoemd tot kapit. van de 1ste kl.; de 1ste luits. der inf. H. A. Calkoen, A. R. F. Birnie en J. P. van Vlierden. Bij het reg. veldart., de kapit. der art. G. F. W. Borel, en benoemd tot kapit. van de 1ste kl. Bij het 2de reg. vestingart., de 1ste luit. der art. T. van Exter. Bij het korps ing., min. en sapp., de 1ste luit. der genie C. J. Sniijders, zijnde al deze officieren gedetacheerd geweest bij het leger in Nederlandsch Indië.

Eervol ontslag verleend.

Aan den ritm. der cav. op nonactiviteit G. H. baron Taets van Amerongen, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek, met intrekking van het besluit zijner benoeming tot kapit. plaatsel. adjud. der 1ste kl. te Maastricht.

Eervol ontheven,

uit de betrekking van adjud., de 1ste luit.-adj. J. van der Wedden, van het 2de reg. huz.

Op nonactiviteit gesteld.

De kapit. L. J. Souman, van het 2de reg. inf.; de 1ste luit. J. P. Henrichs, van het 5de reg. inf., gedetacheerd bij de Normaal-schietschool, en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek; de officier van gezondh. der 2de kl. D. Mestingh, van het 7de reg. inf., en zulks op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Gepensionneerd.

De kapit. der art. op nonactiviteit H. A. Schneiders van Greijffenswert. — Voor den tijd van 5 jaren, de 1ste luit. D. Spree, van het 7de reg. inf., en de 1ste luit. der inf. op nonactiviteit W. A. Aeiijlts.

Overleden.

De luit.-kolonel der genie H. van Assendelft de Coningh; de 2de luit. P. F. W. de Klopper, van het 7de reg. inf.; de 2de luit. A. Lettink, van het 3de reg. inf.

---

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij de milit. administr., tot 2den luit.-kwartierm. H. E. Busscher, E. J. van de Wiel en W. J. Zwager. — tot 2den luit.-kwartierm., de sergn. C. G. Vossen en J. B. Koopman, beiden van het 1ste, J. K. Wilderink, van het 4de, de serg.-majoor A. Lommen, van het 5de, de sergn. J. C. de Raad, van het 6de, T. Rinses, van het 7de, G. de Voogt, van het 8ste reg. inf., alsmede de sergn. J. A. 't Hooft, C. J. F. Smits en B. Koster, van het reg. gren. en jagers, allen van het leger hier te lande. — Bij het wapen der inf., tot 2den luit., de serg. J. B. Hiltermann, van het 2de reg. inf. hier te lande. — Bij het personeel van den geneesk. dienst, tot officier van gezondh. der 2de kl., de studenten (artsen) R. A. J. Snethlage, H. van Dam en J. A. Lodewijks, alsmede de Heer M. Cohn.

Bevorderd.

Bij het wapen der inf., tot kapit., de 1ste luit. H. R. Beijen; tot 1sten luit., de 2de luits. J. Burg, R. K. Steringa en L. Brongers. — Bij het wapen der art., tot 1sten luit., de 2de luit. J. M. van Braam.

Geplaatst.

Bij het Dept. van Oorlog, bij de 5de afd., de 1ste luit.-kwartierm. A. E. Winkel, van verlof uit Ned. terug. — Bij den geneesk. dienst, bij het hosp. te Samarang, de offic. v. gez. der 2de kl. H. J. Gaymans en G. J. N. Looomeijer, eerstgenoemde van verlof uit Ned. terug, de laatste uit Ned. aangekomen. — Bij het wapen der inf., bij het 10de bat., te Batavia, de 1ste luit. C. K. J. van den Bussche, uit Ned. aangekomen; bij het 12de bat., de 1ste luit. J. T. E. Pex; bij het 13de bat., de kapit. J. Arnoldy; bij het subsist.-kader te Batavia, de kapit. P. H. van Hulstijn, en de 1ste luit. G. C. Stokhuyzen, alle vier van verlof uit Ned. terug; bij het 18de bat., de 1ste luit. J. Burg, van verlof uit Ned. terug.

Weder geplaatst.

De generaal-majoor J. L. J. H. Pel, als milit., tevens civiel bevelhebber te Atjeh.

Overgeplaatst.

Bij de milit. administr., bij het garniz. te Tebing-Tinggi, de 1ste luit.-kw. C. W. van de Ven, van den raad van admistr. bij het bat. barisan te Banjoe-Biroe; bij het hosp. te Padang, de 2de luit.-kw. B. J. van der Weide, van den raad van adm. van het subsist.-kader te Batavia; bij het bureau van den onderintend. der 2de kl. te Palembang, de 1ste luit.-kw. P. M. E. Soeters, van den raad van adm. van het 15de bat.; bij de intendance te Atjeh, de 2de luit.-kw. J. J. Kluyskens, van het hosp. te Padang. — Bij den geneesk. dienst, bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 2de kl. J. B. Hessen, en bij het hosp. te Willem I, de offic. v. gez. 2de kl. J. Leber, beiden van den gen. dienst te Atjeh; bij dezen dienst, de offic. v. gez. der 1ste kl. P. W. A. Beijen, en die der 2de kl. M. F. A. Perk en J. M. E. Kunert, eerstgenoemde van het garn. te Soerabaja, en de twee laatsten resp. van het hosp. te Samarang en van dat te Weltevreden; bij het garn. te Soerabaja, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. J. Postma en de paardenarts der 3de kl. H. Mars, resp. van den dienst te Atjeh en het garn. te Salatiga; bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. der 1ste kl. J. K. Stakman Bosse, van den dienst te Atjeh. — Bij het wapen der inf., bij het 3de bat., de kapit. J. M. E. van Swieten en de 1ste luit. A. H. Stadnitski, resp. van het 12de en 11de bat.; — bij het 4de bat., Djocjocarta, als 1ste luit., de 1ste luit.-adj. H. Begemann, van het 5de bat.; — bij het 5de bat., de kapit. J. Patché, van het 11de bat.; — bij het 6de bat., de 2de luit. A. Wijbrandi, van het 12de bat.; — bij het 7de bat., de kapit. C. F. van Middeldijk, van het 10de bat.; — bij het 9de bat., te Atjeh, de kapit. H. A. Gobius, en bij datzelfde korps te

Batavia, de 1ste luit. H. Heeres, resp. van het 11de en 10de bat.; — bij het 10de bat., te Atjeh, de 1ste luit. H. C. Rijnders en de 2de luit. G. J. H. van Onsenoord, van het 12de bat., als adj., de 1ste luit.-adj. J. O. Thiele, van het 11de bat. — bij het 11de bat., de kapit. H. J. L. de Bank Langenhorst, van het garn.-bat. van Banka; — bij het 12de bat., de kapit. W. J. C. Kalshoven, van het 11de bat.; de kapit. J. L. Engelhardt, van het 16de bat. — bij het 13de bat., de kapit. J. N. J. Ketelaar, gedetacheerd geweest bij het wapen der genie; de 1ste luit. H. F. F. Lutje, van het garn.-bat. van Celebes en o.; — bij het 14de bat., de 1ste luit. A. J. Willemse, van het garn.-bat. van Celebes en o.; — bij het 16de bat., de kapit. L. H. Meijer, van het 17de bat.; — bij het 17de bat., de kapits. J. P. Jonxis en H. J. Holsboer, resp. van het 16de bat. en van het garn.-bat. van Palembang en Benkoelen; — bij het 18de bat., te Buitenzorg, de 2de luit. J. J. G. 't Sas, van het 3de bat. — Bij het garn.-bat. der Z.- en O.-Afd. van Borneo, de 2de luits. L. J. Smits en H. J. E. Witten, resp. van het subsist.-kader te Soerabaja en het 14de bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's westk. en o., de kapit. A. Hamakers, van het 17de bat.; bij het garn.-bat. van Celebes en o., de 1ste luit. E. H. J. Beekhuis, van het 12de bat.; bij het garn.-bat. van Riouw en o., de 1ste luit. P. E. Muller, van het 7de bat.; bij het garn.-bat. der W.-Afd. van Borneo, de 1ste luit. B. A. van Gelsdorp en de 2de luit. H. G. Balfour van Burleigh, resp. van het 4de en 1ste bat. — Bij het subsist.-kader te Soerabaja, de 1ste luit. W. L. J. Scheepens, van het 14de bat.; bij het suppletiedepot te Meester Cornelis, de 1ste luit. J. P. de Veer, van het 11de bat. — *Van het leger in Nederland bij dat in Oost-Indië*, bij de milit. administ., als 2de luit.-kwartierm., de 2de luit. P. Brouwer, van het 3de en H. W. G. Wilderink, van het 4de reg. inf. Voor den tijd van 5 jaren, de 2de luit.-kwartierm. J. A. Keukenmeester, van het 8ste reg. inf. — Bij het wapen der inf., de 2de luits. P. Corver en C. Hiebendaal, beiden van het 2de reg. inf., en A. Clarkson, van het 3de reg. inf. Voor den tijd van 5 jaren, de 1ste luit. J. C. J. Le Cocq d'Armandville, van het 2de reg. inf., de 2de luits. N. C. U. Masman en G. H. Krull, beiden van het 1ste, P. A. H. F. Tergau en H. H. L. Kuilman, beiden van het 2de, H. W. van Wijk, van het 3de, W. P. Wetselaar, van het 5de, J. C. Telders, van het 6de, A. Berends en P. J. Wijmans, beiden van het 7de, W. van Bergen en W. F. M. Bischoff van Heemskerck, beiden van het 8ste reg. inf. Bij het wapen der genie, voor den tijd van 5 jaren, de 1ste luit. F. J. Haver Droeze, van het korps ing., min. en sapp., gedetacheerd bij de krijgsschool.

Tijdelijk gedetacheerd,

bij het wapen der genie, bij den staf, de 1ste luit. B. C. van de Sande, van het 6de bat.

Eervol ontslagen.

De burgerlijke schrijver der 2de kl. bij de milit. administr. H. J. P. Hansen; de offic. v. gez. der 2de kl. A. W. J. Dije.

Eervol ontheven,

de kolonel der inf. G. B. T. Wiggers van Kerchem, van de hem tijdelijk opgedragen functiën van militair, tevens civiel bevelhebber te Atjeh; en eervol ontslagen de 2de luit. der inf. P. H. de Wit.

Tweejarig verlof verleend,

aan den majoor der inf. J. H. Romswinkel; aan den milit. ambtenaar der 2de kl. G. J. de Haan.

